

DON BOSCO LEVEN EN WERKEN

- PRO MANUSCRIPTO -

DON BOSCO

Leven en werken, aan de hand
van zijn gedenkschriften

door

G. B. LEMOYNE

EERSTE DEEL

Van zijn geboorte tot zijn eerste H. Mis

Die Nederlandse vertaling van
de "Memorie" kwam tot stand
onder het impuls van de DON-BOSCOKRING,
geleid door Z.E H. M. Baert
te Oud-Heverlee,
in het jaar 1961.
Vertaling : J.H P. Jacobs.

I N L E I D I N G

Wanneer we een aanvang maakten met de vertaling van de "Memorie", dan wilden we vooral tegemoet komen aan de klacht dat het merendeel van onze medebroeders verstoken bleef van die grote, onuitputtelijke bron van gegevens over het leven en het werk van onze stichter Don Bosco, omwille van de taal waarin dat werk geschreven werd. De laatste jaren deed de nood aan echte Salesiaanse lectuur zich meer en meer voelen en die rechtmatige klacht kwam vaker tot uiting. Het is dan ook onze hoofdbedoeling geweest aan alle Nederlandstalige medebroeders de faciliteit te verlenen om van dat uiterst kostbaar document gebruik te maken hetzij voor eigen vorming, hetzij voor het gebruik bij de medebroeders, jongens, medewerkers, weldoeners, enz...

We zijn er ons terdege van bewust dat de "Memorie" gelijk ze hier thans voor U vertaald ligt niet meer beantwoordt aan de normen van de hedendaagse geschiedschrijving en toch hebben wij er de voorkeur aan gegeven ze integraal en in haar oorspronkelijke vorm weer te geven. Dat niet alleen omwille van de eerbiedwaardigheid van het document zelf, maar ook en vooral omdat we ons niet in staat achtten, of bekwaam voelden, uit hoofde van gebrek aan tijd en onvoldoende kennis van de tijdsgeest waarin Don Bosco leefde, om dat zo uitgebreide werk volledig te doen kloppen met de eisen die men thans aan een biografie stelt. We hebben er ook nog aan gehouden de integrale tekst weer te geven daar we het als onmogelijk achtten iedereen voldoening te schenken met "capita selecta." Immers door een en ander weg te laten zouden de enen betreuren wat de anderen zouden goedvinden en omgekeerd.

Zoals Don Bosco al zijn werken en bezigheden stelde onder de bescherming van Onze-Lieve-Vrouw, zo ook stellen we dat werk onder haar bescherming opdat de invloed ervan resultaten zou opleveren tot ons aller voordeel en ten voordele van de jeugd en de mensen waarmee we in contact komen.

DE DON-BOSCO-KRING,
Oud-Heverlee, 8 december 1961.

H O O F D S T U K I

STRIJD TEGEN HET PAUSDOM.

Alvorens een aanvang te maken met het levensverhaal van Don Giovanni Bosco, komt het mij gewenst voor eerst een blik te werpen op de gebeurtenissen, die Europa op het einde van de 18de en in de eerste helft van de 19de eeuw op een smartelijke wijze schokten. Zij laten zich samenvatten in enkele woorden: Strijd tegen het Pausdom. De protestantse vorsten, die zich verrijkt hadden met de buitgemaakte bezittingen van de Kerk, heersend over naties die van de ware godsdienst waren afgefallen en zich wederrechtelijk het geestelijke gezag hadden toegeëigend, bleven hardnekkig in hun hoogmoedige opstandigheid tegen de Plaatsvervanger van Jezus Christus. De katholieke vorsten, die geen gezag konden dulden dat geestelijk heerste over hun rechtsgebied, drongen er telkens op aan, dat de Paus zijn plicht zou verzaken door zich te voegen naar hun aanmatigende verlangens. De vrijmetselarij intussen, bezield door de geest van Satan, en met haar aanhang van Israëlieten, protestanten en afvallige katholieken, had gezworen de heerschappij en de naam van Jezus Christus van de aarde te zullen wegvagen. En om dat doel te bereiken, leek haar het beste middel aan de Paus van Rome de wereldlijke macht te ontnemen, ten einde op die manier zijn vrijheid aan banden te leggen en zijn maatschappelijke invloed zoveel als in hun vermogen was te beknotten. Bereid om zowel de vorsten als de naties te verraden, slaagde zij erin, haar voornemen ten uitvoer te brengen en in de kabinetten van de soevereinen slechte raadgevers onder te brengen, die de smeulende na-ijver tegen Rome weer wisten op te wekken en heftiger te maken dan ooit. En de geschiedenis verhaalt ons, op welke noodlottige manier zij daarin slaagden, hoewel de Vader der christenheid, met de zachtmoedigheid van de goede herder en met liefdevolle raadgevingen de vorsten trachtte te weerhouden van de weg, die hen naar het verderf voerde.

Doch het ogenblik kwam dat een deel van het volk, losbandig en zonder godsdienst, zich sterker voelde dan de vorsten, die hun het ergeriswekkende voorbeeld gegeven hadden van opstandigheid tegenover God. Het eerst kwam de troon van Frankrijk ten val in 1793. En alle bandeloosheden en schanddaden die er in de Franse Republiek bedreven werden leidden ertoe dat de overtuigde vrijmetselaren medeplichtigen werden in soortgelijke tribunalen in het protestantse Engeland.

Het duurde niet lang, of de storm die Europa bedreigde overviel ook Italië, omdat hier Rome lag. Vier jaar lang versperden de Oostenrijks-Sardinische bataljons het Franse leger de doorgang over de Alpenpassen.

In die tijd wilde Karel IV, Koning van Spanje; Rome en het omringende land hebben om het aan zijn schoonzoon, de Hertog van Parma, te geven. En Ferdinand IV, Koning van Napels, maakte aanspraak op het

Vorstendom Benevento en op Pontecorvo. Beiden voorzagen niet de verschrikkelijke gevolgen van hun dwaze onderneming, toen zij onderhandelingen openden met de koningsmoordenaars en atheïsten der Franse regering om van dien toestemming te krijgen. En intussen overwoog Frans II, Keizer van Oostenrijk, zich in het bezit te stellen van de drie Legaties Bologna, Ferrara en Ravenna.

In 1796 echter behaalde generaal Bonaparte een overwinning op de Oostenrijks-Sardinische verbondenen, drong Piëmont binnen, veroverde Lombardije, Venetië en vervolgens Genua. Hij nam de Paus de drie Legaties en de Mark van Ancona af en vertrok, na zijn legers opdracht te hebben gegeven de andere Italiaanse staten binnen te trekken, naar Egypte. Het Directoire liet in 1798 Rome bezetten, beroofde het van al zijn schatten en kunstwerken, zoals het in al de andere steden gedaan had. Pius VI, die in Valence gevangen genomen was, stierf er op 29 augustus op de leeftijd van 82 jaar. "Hij is de laatste der Pausen!" verkondigden de sektariërs triomfantelijk. "Rome is ons!"

Maar de Italiaanse volken kwamen met de hulp van de Engelse vloot en van de Russische en Oostenrijkse legers in opstand tegen de onderdrukkers die, overal verdreven, alleen in Genua een toevluchtsoord vonden. De koning van Napels trok met zijn leger Rome binnen en bezette het erfgoed van de heilige Petrus, nam er bezit van in naam van de toekomstige Paus zodra die gekozen zou zijn, doch besloot Terracina en Benevento niet terug te geven. De Oostenrijkers brachten hun troepen, zonder rekening te houden met de rechten van de Paus, in de Legaties onder, evenals in de Marken en in Umbrië en stelden er een eigen regering aan.

Die bezetting heeft echter niet lang geduurd. Generaal Bonaparte, die zich tot Eerste Consul had laten uitroepen, keerde onverhoeds uit Egypte terug en viel door het dal van Aosta Piëmont binnen in 1800, versloeg de Oostenrijkers bij Marengo, dwong hen de bezette provincies af te staan aan de nieuwe Paus Pius VII en verplichtte tegelijkertijd de Napolitanen uit Terracina en Benevento weg te trekken. Dat gebeurde echter niet omdat hij tot betere inzichten was gekomen, doch veeleer om politieke redenen. Door de afkondiging van het concordaat had de Kerk van Frankrijk weer de vrijheid tot uitoefening van de eredienst verkregen, en, zich boven de onmetelijke en in zoveel edelmoedig bloed gedrenkte slagen die hem waren toegebracht, stellend, begaf Pius VII zich in 1804 naar Parijs en kroonde daar Napoleon Bonaparte tot Keizer van alle Fransen.

Als overwinnaar van bijna heel Europa in de voortdurende oorlogen van 1805 tot 1810, gelastte de steeds hoogmoediger geworden Napoleon de Paus afstand te doen van de wereldlijke macht en van het onvervreembare recht om Bisschoppen aan te stellen. Als de Opperpriester weerstand biedt aan de dreigementen en vernederingen van de Keizer en van zijn maçonnieke ministers, trekken de Fransen Rome binnen. De Pauselijke Staten worden tot een provincie van het keizerrijk verklaard; en Pius VII, die in 1809 eerst in Savona en later in Fontainebleau in gevangenschap gehouden wordt, ondergaat vijf jaar lang alle mogelijke morele kwellingen, ziekten en ontberingen.

Totdat Gods gerechtigheid tussenbeide komt, door zijn vijanden het onderspit te laten delven. Napoleon, die de helft van zijn leger in de Russische sneeuw verloren had, en in Frankrijk aangevallen was door al de mogendheden uit het noorden, werd gedwongen afstand te doen van de

troon en het kleine eiland Elba als zijn verblijfplaats te aanvaarden. Paus Pius VII moest hij in vrijheid stellen. Op 15 mei 1814 keerde hij triomfantelijk in zijn stad Rome terug.

En op welke manier trachten de in Wenen samengekomen mogendheden de afgescheurde staten weer te herstellen? In de geest van het sektarisme die hen bezielde! Zij noemden zich kampioenen van de orde, doch zij waren min of meer medeschuldig aan dezelfde dwalingen waar ook Napoleon toe vervallen was, die zich in bepaalde omstandigheden beter mocht noemen dan zij. De Engelse minister Pitt, de Keizer van Rusland en de Koning van Pruisen hadden hem herhaaldelijk aangeraden, het plan van Jozef II van Oostenrijk tot het zijne te maken en zich voor Frankrijk en voor al de geannexeerde staten als het enige opperhoofd van de godsdienst op te werpen. Napoleon had dat schandelijke voorstel echter edelmoedig van de hand gewezen.

Niettemin had de Kerk in naam van de orde ontelbare onrechtvaardigheden te verduren. Oostenrijk wilde immers de drie Legaties voor zich hebben. De koning van Pruisen stond erop, dat zij aan de Koning van Saksen ten deel zouden vallen, als vergoeding voor Saksen, dat hij voor zichzelf wenste te hebben. De ambassadeur van Toscane stelde voor dat Bologna, Ferrara en Ravenna aan Hertogin Marie Louise geschonken zouden worden, die al Koningin van Etrurië was. Het Congres kwam ten slotte tot het besluit dat Oostenrijk het land van Ferrara aan de overzijde van de Po voor zich zou behouden, met het recht om garnizoenen in Ferrara en in Comacchio te leggen. Bovendien verloor de Kerk nog Polesine en Avignon. Al de Germaanse bisdommen, die eerst onafhankelijke kerkelijke vorstendommen waren, werden aan protestantse soevereinen onderworpen, het gebied van het bisdom Bazil aan Zwitserland gehecht, en Engeland nam de religieuze orde van Malta haar eiland af. Op wederrechtelijke manier werd zodoende de buit verdeeld. De Paus protesteerde, doch tevergeefs.

Intussen geraakte de vrijmetselaarsloge in Italië in twee kampen verdeeld; het ene spoorde Napoleon aan tot het stichten van een Italiaans rijk met Rome als hoofdstad, het andere schoof Joachim Murat, Koning van Napels, naar voren en beloofde hem de verovering van het schiereiland, mits hij de Paus Rome afnam. Allen waren echter bereid elkaar te verraden als hun dat voordeel opleverde. Het bleken ijdele plannen. Toen Napoleon in Frankrijk voet aan wal gezet had, regeerde hij er honderd dagen; niet minder dan 800.000 man van de geallieerde troepen brachten hem, na verschillende veldslagen, een gevoelige nederlaag toe bij Waterloo. Hij werd door de Engelsen gevangengenomen en naar het eiland Sint-Helena verbannen. Hij stierf er in 1823 na een smartelijke gevangenschap, die van even lange duur was als die van Pius VII. Joachim Murat, die de Kerkelijke Staten was binnengevallen met het oogmerk de Paus in de vesting Gaëta op te sluiten, werd verslagen door de Oostenrijkers en uit zijn rijk verjaagd, en tenslotte op 13 oktober 1815 terechtgesteld, omdat hij geprobeerd had zijn troon weer in bezit te nemen door met enkele aanhangers te landen in Calabrië.

Europa scheen eindelijk weer tot rust te zullen komen; maar het pauselijk gebeid werd voortdurend belaagd. In 1816 probeerde de Oostenrijkse minister Metternich, om enkele vrienden in zijn regering in de Legaties te helpen en te begunstigen, opstanden te verwekken, waardoor het hem bij de dood van Pius VII mogelijk zou zijn, zich van

die provincies meester te maken, door ze eerst aan Toscane en vervolgens aan het Lombardisch-Venetiaanse rijk te hechten. Het was Kardinaal Consalvi die achter deze plannen kwam en ze verijdelde door de ambassadeur van Frankrijk te waarschuwen.

In 1817 werden aan de regering getrouwe personen in de kerkelijke Staten door geheimzinnige moordenaars met dolksteken om het leven gebracht. De geheime genootschappen van de Marken hadden een samenzwering gesmeed, en waren vastbesloten zich liever aan welke vreemde vorst ook te onderwerpen, dan onder de Paus te blijven. De gevallen van vergiftiging en brandstichting volgden elkaar op. Er werden wilde plannen gemaakt, en het tijdstip voor de opstand vastgesteld, toen de beweging van Macerata ontijdig werd ontdekt en er een groot aantal van de samenzweerders in handen van de gendarmerie viel en alles werd voor het ogenblik weer rustig.(1)

Naar het voorbeeld van wat er in Spanje gebeurd was, waar de sektariërs de grondwet van 1812 weer in ere hersteld hadden en Ferdinand VII hun wil hadden opgelegd, besloten al de sektariërs van Europa hun respectieve landen eveneens onder druk te zetten, zodoende voordeel te behalen door in troebel water te vissen en strijd te voeren tegen Rome. Allereerst kwam het Napolitaanse leger in opstand, waarvan veel officieren en manschappen tot de vrijmetselarij behoorden. De koning was zwak; hij stond de invoering van de Spaanse grondwet toe en vluchtte kort daarna verschrikt uit Napels weg. Intussen gaf het parlement het leger opdracht, de opstand voort te zetten. Op 7 maart 1821 werd het echter verslagen door 50.000 Oostenrijkers en de orde werd in het hele rijk hersteld.

In Piëmont dacht het volk niet aan opstand, want de soeverein, Victor Emanuel I, was er erg geliefd als een rechtvaardig, vroom en menslievende vorst. In opdracht van het hoofdkwartier der Vendatologe in Parijs, kwamen enkele adellijke en eierzuchtige sektariërs in Turijn in het geheim bijeen in de paleizen van de ambassades van Frankrijk en van Spanje en in dat van de Beierse gezant. Daar wilde men gezamenlijk overleggen hoe men de koning zou kunnen dwingen, een grondwet te aangaan als de Spaanse. Er werden verschillende besluiten genomen. Zodra de Duitse garnizoenen de Lombardische steden zouden verlaten hebben en naar Napels zijn gegaan, zou het Piëmontese leger Lombardije binnenvallen om de opstandelingen te helpen, die spoorlags de wapens zouden opnemen. En in Rome, daar zou de republiek worden uitgeroepen. De Oostenrijkse politie echter kwam tegen het eind van 1820 achter die plannen, en ging over tot gevangenneming van de samenzweerders, die ter dood veroordeeld werden, welke straf evenwel werd omgezet in levenslange gevangenschap. Niettemin begonnen de studenten van de universiteit van Turijn in de eerste dagen van 1821 weer opstandig te worden en de troepen grepen naar de wapens om die onderneming in bloed te smoren. Vergeefs! Uit Genève werden enkele miljoenen gestuurd om de soldaten om te kopen en de bezettingen van Turijn en van Alessandria kwamen in opstand. Karel Emanuel deed in maart afstand van de troon ten gunste van zijn broer Karel Felix en 13.000 Oostenrijkse en 6.000 Piëmontese soldaten die trouw gebleven waren, maakten een einde aan een opstand die dertig dagen geduurd had.

(1) Uittreksel uit het proces: vonnis in de zaak Macerata. Anelli, 1,85.

Ten einde echter het hun toegewezen deel van het programma ten uitvoer te brengen, maakten de sektariërs in de Pauselijke Staten zich meester van de macht in Benevento en Pontecorvo toen daar de opstand uitbrak en verklaarden het Pauselijk gezag vervallen. Er werden benden gevormd die het land van Ascoli afstroopten, de bevrijding van Italië uitriepen en doorgaans de openbare en particuliere kassen stelend, terwijl zij de gevangenen openden ten behoeve van de opgesloten misdadigers. Zij moesten evenwel vluchten en zich verschuilen, aangezien zij van geen kant hulp konden verwachten. In het geheim gingen zij echter door met de dolk te hanteren en deden doodsbedreigingen toekomen aan onderzoeksrechters, rechters en getuigen, om te verhinderen dat de bandieten gestraft zouden worden. De carbonari - zoals de leden van de geheime bond tot bevrijding van Italië heetten - hadden in hun reglement bepaald, - namelijk in artikel 33, - dat, wanneer de Republiek zou zijn uitgeroepen, de godsdienst van het verenigde schiereiland de Christelijke godsdienst zou zijn; en die godsdienst zou door een generaal concilie van al de nieuw gekozen en gewijde bisschoppen in zijn oorspronkelijke zuiverheid worden hersteld.

En in artikel 37 bepaalden zij: "De huidige Paus zal verzocht worden de waardigheid van Patriarch van Ausonia te aanvaarden en zal, als vergoeding voor zijn aan de schatkist van de Republiek toegevoegde wereldlijke inkomsten, een persoonlijke schadeloosstelling ontvangen in de vorm van een jaargeld voor de tijd van zijn leven, dat hij niet kan overdragen aan zijn opvolgers. Indien na zijn dood het heilige College van Kardinalen een nieuwe Paus zal kiezen, dient die zijn zetel buiten het grondgebied van de Republiek te vestigen."(1)

In zijn bul van 13 september 1821 excommuniceerde Pius VII de menigte misdadige lieden, samenspannend tegen Jezus Christus, deel uitmakend van de carboneria en van de andere geheime genootschappen.

Toen de soevereinen van Europa niet alleen in Italië doch ook daarbuiten, aan allen kant de vrees voor opstand zagen toenemen kwamen zij in oktober 1822 te Verona bijeen om te overleggen hoe zij aan zoveel gevaren op bevredigende wijze het hoofd zouden kunnen bieden. De Hertog van Modena, Frans IV, gaf de regeringen de raad de godsdienst te beschermen, het gezag van de adel uit te breiden, de pers aan banden te leggen, het aantal studenten aan de universiteiten te verminderen, het vaderlijke gezag uit te breiden en meer te doen eerbiedigen, evenals de politieke processen te beperken. Er werd echter niet naar hem geluisterd. Daardoor namen de revolutie en het sektarisme juist toe door de ongodsdienstigheid, door de knechting van de adel, door de teugelloosheid van de pers, door de ondermijning van het vaderlijke gezag, en vonden een voedingsbodem bij de advocaten zonder klanten, die de verwarring goed konden gebruiken om met gezwets en rumoer haantje de voorste te kunnen spelen. Ook vond dat alles voedsel onder artsen, ingenieurs, doctoren van allerlei aard, die geen inkomsten hadden, niet in staat waren om handenarbeid te verrichten en evenmin geschikt voor geestelijke arbeid, en die om hun geluk te beproeven zich in de armen van het sektarisme wierpen en ontelbare jongelui van uitgelezen talent omkochten en het volk opruiden. En de mogendheden van Europa meenden

(1) Gualterio, Rivolg. V.I, doc. 4, blz. 167 vv.

dat schavot en terreur voldoende waren om het sektarisme te overwinnen.

Van 1821 tot 1830 hebben de sektariërs de Romagna als in een nauwe strik in hun greep en zetten zij hun bedrijf voort, overheidspersonen en burgers vermoordend; en wanneer de prelaat Invernizzi hen ontdekt en verstrooid heeft, dan verschijnt in december 1830 Lodewijk Bonaparte, die daarna Napoleon III wordt, de zoon van Lodewijk, de vroegere koning van Holland. Die man, van wie de familie door alle regeringen van Europa was geweerd, en die door Pius VII liefdevol ontvangen was geworden, zwoer samen met de carbonari en vrijmetselaars om het Italiaanse rijk te herstellen. Hij was van plan de samenzweerders onder het Vaticaan bijeen te brengen, een naburige plaats aan te vallen, waar veel wapens waren opgeslagen, het geld van de bank van de Heilige Geest te roven, de gevangenen te bevrijden, enkele vooraanstaanden van de stad in gijzeling te brengen, vervolgens naar het Capitoool te gaan, een tijdelijke regering te vormen, en de provincies ervan op de hoogte te stellen, dat zij met de hoofdstad zouden verbonden zijn. De regering echter, die lucht van die plannen had gekregen, loste de wacht op de aangewezen plaatsen af, nam er enkele leden van gevangen en joeg Lodewijk Napoleon en anderen uit Rome weg.

De sektariërs kregen echter weer vertrouwen, toen Lodewijk Philips van Orleans de oude sektariërs onder zijn bescherming nam, in juli van het jaar 1830 de troon van Karel X omverwierp en de barricadenoorlog in Parijs een einde vond in zijn verkiezing tot Koning aller Fransen. Daarom namen zij op 4 februari 1831 opnieuw een proef. Toen in Bologna de kreet van "leve de vrijheid" opsteeg, vormden zij er een nieuwe regering, terwijl de kopstukken van de geheime genootschappen door Romagna trokken om het volk op te ruïen. De Legaties, de Marken en Umbrië maakten gemene zaak met Bologna. Rome echter verklaart zich tegen dat verraad. Lodewijk Bonaparte ijlt toe om met de revolutionairen samen te spannen. Paus Gregorius XIV, die van wapens beroofd is, vraagt er aan de koning van Napels, bereid om er voor te betalen, maar Ferdinand II weigert. Het Oostenrijkse leger rukt dan de Pauselijke Staten binnen, en als de vrijmetselaars en de opstandigen zich haasten de wijk te nemen, stellen de bevrijde volken zich onder de pauselijke banieren. Monseigneur Giovanni Maria Mastai, Aartsbisschop van Spoleto, had Lodewijk Napoleon helpen vluchten en die bedankte hem daarvoor op de manier die wij allen thans kennen.

In 1832 begon de vrijmetselaarspartij weer roerig te worden in Romagna, en de Oostenrijkse troepen keerden terug om zich tegen Bologna te keren en ten slotte door te stoten tot Ravenna. De Franse regering, die het dwaze besluit van niet-inmenging had afgekondigd, zond, onder het voorwendsel niet te willen dat Oostenrijk alleen de verdienste van de onderdrukking van die opstand ten deel mocht vallen, tegen de wil van de Paus in, een vloot naar Ancona, liet de stad met geweld bezetten, liet ze versterken, bevrijdde de politieke gevangenen, verleende bescherming aan de bandieten en liet dien, ten getale van driehonderd, ongestraft het hoofd van de politie vermoorden, de burgers beroven, de kerken schenden, de geestelijken beledigen en in een verachtelijk licht stellen, de godsdienst bespotten en verderfelijke bijeenkomsten organiseren. Oostenrijk en Rusland verklaarden zich bereid om Frankrijk de oorlog te verklaren; doch Lord Palmerston, die een verklaarde beschermer van alle vijanden en belagers van de Paus was, keurde de Franse onderneming goed, gelastte de Paus her-

vormingen in te voeren, maar behield zich voor andere gelegenheden de bescherming van de opstandelingen in Italië voor. Daardoor kwamen de beide mogendheden niet in beweging bij het zien van de vijandige houding van Engeland. Frankrijk stelt een einde aan zijn machtsmisbruik, wil wel de bezetter doch niet de baas van de stad zijn en trekt op 3 december 1838 zijn troepen terug als de Duitsers uit het kerkelijke gebied oprukken.

In 1831 dwong Giuseppe Mazzini, die een partij gesticht had welke Giovane Italia (Jong Italië) genoemd werd, zijn volgelingen, onder vreselijke bezweringen tot geheimhouding, de oorlog te verklaren aan iedere positieve godsdienst en vooral aan de Paus van Rome, die hij in naam van de eenheid van Italië van zijn staat wilde beroven en die hij vervolgens, als zijn plan in zoverre geslaagd was, opzij wilde zetten, indien hij zich niet wilde voegen naar de wetten die hem werden voorgeschreven. In enkele maanden tijd had de partij zich over verschillende provincies van Italië verbreid, en Mazzini, die steeds alles op alles stelde om zijn eigen huid niet te wagen, veroordeelde genadeloos al de partijgangers ter dood, die zijn voorschriften niet opvolgden. In 1833 besloot hij enkele duizenden partijgangers Savoye te doen binnenrukken, het Piëmontese leger om te kopen en daarna Oostenrijk te bedreigen, terwijl het in opstand gekomen Napolitaanse leger zich op Rome zou werpen, zich meester maken van het hebben en houden der geestelijken en van de adel en het ene en vrije Italië uitroepen. In Napels echter kwam de politie op het spoor van de samenzweerders en strafte hen. In Piëmont werden er honderd gegrepen, tweehonderd konden de wijk nemen en twaalf werden er doodgeschoten. In 1834 vielen tweehonderd aanhangers van Mazzini Savoye binnen onder bevel van generaal Ramorino; ziende dat niemand zich bij hen aansloot, keerden zij op hun stappen terug, en begaven zich naar Zwitserland, zonder de soldaten van de Koning af te wachten.

De sektariërs gingen voort met samenzweringen op touw te zetten, opstanden te verwekken en te moorden en het gezag van de Paus te ondermijnen in de jaren 1837, 1841, 43, 44 en 45. De onstuimige sektariër Ricciardi schreef in zijn boek de Martelaren van Consenza openlijk, dat hun doel was, Rome binnen te trekken om het Pausdom te vernietigen, die schuilplaats van bedrog en schanddadens, die achttien eeuwen lang en meer de wereld ontsteld en verpest had!(1) Doch de troepen waren trouw en de politie waakzaam.

Bij zoveel mislukte pogingen zag men duidelijk, dat de Italiaanse bewegingen geen enkele kans van slagen zouden hebben zonder een gedisiplineerd leger, waar de sektarische machten zich omheen konden scharen. Maar welke vorst zou gehoor gegeven hebben aan hun uitnodiging, en op welke manieren zou hij ze hebben kunnen dienen? Massimo d'Azeglio wees Karel Alberto en Piëmont (2) die manieren aan. Onder het schijnbare en edelmoedige voorwendsel van de onafhankelijkheid van Italië te dienen, zou men heel die reeks van valse beginselen en voldongen feiten die hun oorlog tegen Rome, tegen de Paus, tegen de Kerk en tegen God geleid zou hebben, politiek noemen.

(1) Ricciardi, Storia d'Italia dal 1850 al 1900, C.19, blz. 33, Parijs 1842.

(2) FARINI, Stato Romano, I, 101.

Zo was de stand van zaken toen Don Giovanni Bosco op het toneel der wereld verscheen. Hij, die als geen ander de welvaart en de glorie van zijn vaderland ter harte gaat, en een goed begrip van zijn tijd heeft, ziet helder en duidelijk welke rampen het gevolg geweest zouden zijn van de verstoring ener door de Voorzienigheid gewilde orde, die in Italië de tijdelijke en onafhankelijke zetel van het Pausdom had geplaatst. De geschiedenis, die hij met zoveel liefde bestudeerde, toonde hem aan dat, telkens wanneer de volkeren zich tot tegenstanders van de Plaatsvervanger van Jezus Christus verklaard hadden, steeds de woorden van Jesaja in vervulling waren gegaan: Terra infecta est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt foedus sempiternum. Propter hoc maledictio vorabit terram.(1) Ziedaar, waarom het programma van Don Bosco steeds geluid heeft: Alles met de Paus, door de Paus, in liefde voor de Paus.

(1) De aarde is ontwijfd door haar bewoners, die de geboden overtreden, het recht verminkt en het eeuwige verbond verbroken hebben. Daarom zal de vloek de aarde vertoren. Jes. 24, 5-6.

H O O F D S T U K I I

MARGHERITA OCCHIENA, DE MOEDER VAN DON BOSCO - HAAR
JEUGD - HAAR KARAKTER - STORMMAGHTIGE TIJDEN -
EEN VROUW VAN VOORTREFFELIJKE DEUGDEN.

Terwijl de stormwolken van de revolutie zich donker boven de Katholieke Kerk samentrokken en het menselijk oog niet in staat was ergens een straal van hoop te ontdekken, verheugde het oog van God, dat tot in de harten doordringt, zich in de aanschouwing van duizenden en duizenden, voor de wereld onbekende zielen, die door hun gebed, samen met een oprecht christelijk leven, zouden triomferen over de goddeloosheid. Dat waren vooral de katholieke moeders, die door in het hart van hun kinderen de kiem der heiligheid te leggen, hen waardig maakten voor de zending waarvoor God hen had geschapen. Bij het lezen van de levens der heiligen zal men deze waarheid in de regel bevestigd vinden. De 19de eeuw heeft een rijkdom aan christelijk heldendom gekend, waarmee zij voor geen enkele vorige hoeft onder te doen.

Een van deze zielen, waar God met welbehagen op heeft neergezien, was ongetwijfeld Margherita Occhiena, de moeder van Giovanni Bosco. Haar geboorteland was Capriglio, een dorp van ongeveer 400 inwoners, gelegen in het bisdom Asti, midden op een kleine hoogvlakte, omgeven door de toppen van bevallige heuvels, in een bosrijk gebied, op zes mijl van Chieri. Zij was een dochter van Melchior Occhiena en Domenica Bossone, werd geboren op 1 april 1788 en dezelfde dag nog gedoopt. De beide ouders, van boeren afkomst, bescheiden met aardse goederen gezegend, bezaten echter de grootste van alle rijkdommen: de heilige vreze Gods. God had hun echtverbintenis gezegend en Margherita was de derde van vijf broertjes en zusjes. De voorbeelden en vermaningen van vader en moeder prentte in hun tere hartjes een gevoel van plichtsbesef, dat zich ook in de door het vuur der jeugd meer bewogen jaren steeds voegde naar de wil van God.

Verschrikkelijk waren de eerste indrukken die Margherita in haar kinderjaren opdeed. Zij was negen jaar toen men, halverwege de maand jui van het jaar 1797, uit de richting van Asti en van Chieri het aanhoudende getamp van de klokken hoorde. De Franse geheime agenten en de sektariërs uit Piëmont, beschermelingen van de Franse ambassadeur in Turijn, waren de heffe des volks beginnen op te zetten tegen de wettige koning Karel Emanuel IV, onder het uitroepen van de republikeinse regering. De boeren echter kwamen de koninklijke troepen te hulp gesneld. In Chieri werden dertig opstandelingen gedood en negen andere tot de zwaarste straf veroordeeld. In Asti werden veertien doodvonnis- sen voltrokken.

In het jaar daarop beefden de inwoners van Asti van woede, en in het geheim van hun binnenhuizen vervloekten zij de Fransen, omdat deze zich op een ongehoord gewelddadige wijze hadden meester gemaakt van de citadel van Turijn en de koning op de meest schurkachtige manier hadden gedwongen afstand te doen van de troon en zich terug te trekken op Sardinië. In de eerste dagen van 1799, toen het democratische bewind ondraaglijk was geworden, weerklonk de kreet "Leve de Koning"! en zij namen de wapens op en marcheerden naar Asti. Maar de Fransen hadden gemakkelijk spel bij het afslaan van deze aanval. Zij achtervolgden de aanvallers tot in hun dorpen en huizen, en tallozen, die met de wapens in de vuist gegrepen werden, werden doodgeschoten. De terreur van de rouw in tal van families viel bijna niet te overzien.

Kort daarna maakte zich een nog grotere verontwaardiging van de katholieke gemoederen meester en werden zij door een nog levendiger medelijden bewogen. In de nacht van 24 op 25 april kwam de gevangengenomen Plus VI, na een tocht over Casal Monferrato, Alessandria, Crescentino en Chivassa, uit Toscane op de citadel van Turijn aan, vergezeld door een commissaris van de Republiek. Aangezien hij 82 jaar oud was, waren zijn krachten nagenoeg uitgeput, zodat men voor zijn leven moest vrezen. Hij werd door het Directoire veroordeeld om zich naar Valence in de Dauphiné te begeven, dwars over de Alpen heen, door sneeuw en ijs en langs de rand van schrikwekkende afgronden.

Bij al dat leed voegde zich de hoe langer hoe erger en langduriger wordende beperkingen waaraan de bevolking van Piëmont zich moest onderwerpen, op de eerste plaats ter wille van de eigen soeverein, die mensen en geld nodig had om de Franse legers te kunnen verdrijven, en vervolgens van de kant van de Franse overwinnaars, die alles konden gebruiken en begerig waren naar rijkdom. De oorlog die in 1792 begonnen was, was onderbroken door de wapenstilstand van 28 april 1796. Voortdurend werden er zware belastingen geëist, buitengewone opbrengsten gevorderd, de mensen werden tot het verrichten van diensten verplicht; bij decreet werd bepaald dat er allerlei goederen gratis geleverd moesten worden; aan groepen of personen die in verzet kwamen werden geldstraffen opgelegd en er werden enorme oorlogsschattingen gevergd. Er werden wetten afgekondigd tot waardevermindering van het bankpapier of die vrijwel alle kerkelijke goederen in beslag deden nemen en de rijken verplichtten de nationale goederen te kopen. De opvordering van levensmiddelen en kleding voor de troepen, de schaarste aan voedsel, de epidemieën in het leger en onder de bevolking, waren bronnen van nieuwe angsten en zorgen.

De familie Occhiena onderging uit de aard der zaak de invloed van zoveel algemene ellende, maar het vertrouwen in God en de voor-spoedige ontwikkeling van de kinderschaar was een grote troost. Mar-gherita beoefde in de school van haar moeder en temidden van zoveel beperkingen en soberheid heel zeker een voortreffelijke huismoeder te worden.

Hoewel zij nog maar een jong meisje was, had zij toch al haar tijd al verdeeld tussen het gebed en de arbeid. De kerk waar zij heen-ging om haar godsdienstplichten te vervullen, de Heilige Mis bij te wonen, een bezoek te brengen ndtwl4aar in staat moest stellen om al die geestelijke en stoffelijke hindernissen te overwinnen, die zij in de loop van haar leven op haar weg zou vinden. Daar zij al haar handelen naar Gods wetten

regelde, konden ook die alleen haar vrijheid inperken. Haar geweten was rechtschapen en dat was zij eveneens in haar genegenheden en gedachten, zij was zeker in haar oordeel over men-sen en dingen, vlot in haar manier van optreden, vrank en vrij in het spreken en kende geen aarzeling of vrees om tegenover verkeerde dingen vrijelijk haar mening te zeggen.

In een gehucht in de buurt woonde een man die door iedereen bewonderend werd bekeken om zijn buitengewone lengte en dikte, gepaard aan een niettemin regelmatig voorkomen. Als hij over de straat ging, liepen de mensen naar buiten om naar hem te kijken en de kinderen liepen hem achterna alsof het om iets erg buitengewoons ging. De reus vond die aanhoudende nieuwsgierigheid maar knap vervelend en op zekere dag, toen Margherita als aan de grond genageld bleef staan om naar hem te kijken, keerde hij zich om en kwam op haar toe:

"Ja maar, hoe heb ik het nu!" riep hij uit; "ben ik niet eens meer baas over mezelf? Kan ik nog niet meer gaan of staan waar ik wil, zonder dat iedereen me staat aan te gapen? Vooruit jij! Ik laat je niet gaan voor je me gezegd hebt, waarom je me zo van het hoofd tot de voeten staat op te nemen!"

Zonder zich te verroeren en zonder een spier van haar gezicht te vertrekken antwoordde Margherita hem:

"Om dezelfde reden waarom een hond stom verbaasd naar een bisschop staat te kijken; en als een hond kan staan kijken, met hoeveel meer reden kan ik dan niet staan toe te zien, want per slot van rekening ben ik toch zeker nog wel meer dan een hond."

Dat was beslist geen gek antwoord voor een meisje van die leeftijd!

Bij al wat zij deed spreidde zij dezelfde geestkracht ten toon. Een aardig feit tekent haar ten voeten uit. In 1799 heroverde het Oostenrijks-Russische leger Lombardije op de Fransen, bezette Piëmont in naam van de koning van Sardinië, doch behandelde het als een overwonnen land, zodat er nooit zoveel ellende geheerst had als in dat jaar. De toch al schromelijke belastingheffingen werden nog verhoogd, men begon de jongelui onder de wapens te roepen, of burgers uit te sluiten van openbare ambten, anderen weer werden tot hoge geldstraffen veroordeeld of in grote hoeveelheden gevangengezet omdat zij, hetzij vrijwillig of gedwongen, de zijde van de Republiek gekozen hadden. In Castelnuovo d'Asti, niet ver van Capriglio gelegen, hadden de gendarmen de van buiten afkomstige kapelaan, Don Giuseppe Boscasso, gevangengenomen en hem naar Turijn overgebracht, met drie andere in Asti gevangengenomen priesters, de vicaris-generaal, een kanunnik en de prior van de Serviti. Zeventig priesters, beschuldigd van politieke misdrijven en die in hun kerken gevangengenomen waren, enkelen van hen zelfs terwijl zij aan het biechthoren waren, werden twee aan twee geboeid, blootgesteld aan de beledigingen van het gepeupel, en te voet overgebracht naar Turijn naar de citadel van Alessandria. De levensmiddelen worden intussen hoe langer hoe schaarser, het graan kostte de enorme som van twintig lire per emina en Oostenrijk verbood de uitvoer van graan uit Lombardije. Door al deze oorzaken hadden de bewoners van het platteland het vertrouwen

in de nieuwe heersers verloren, die zo slecht de regering van de koning vertegenwoordigden, en het scheelde niet veel of zij zouden ook de traditionele genegenheid voor het Huis van Savoye verloren hebben: tegenover de bondgenoten evenwel steeg de geprikkeldheid ten top.

Hoewel Margherita geen meisje was dat haten kon, kon zij zich toch ook niet ongevoelig tonen voor de algemene verontwaardiging. Het was in de maand september 1799, het seizoen van de maïsoogst, en de maïs lag op de dorsvloer voor het huis der Occhiena's uitgespreid om in de zon te drogen, toen er opeens een eskadron Duitse cavalerie kwam aandraven. De soldaten maakten het zich gemakkelijk op het naburige veld en de paarden, van hun teugels bevrijd, kwamen in de nabijheid van de maïs. Margherita die de wacht hield bij de dorsvloer, en de intocht zag die hun gebied bedreigde, verhief haar stem en probeerde, door met de handen tegen de paarden te duwen en te slaan, de dieren op een afstand te houden. Maar de sterke paarden weken niet en gingen lustig door met begerig van de heerlijke voorraad te eten. Toen keerde zij zich onverschrokken tot de soldaten, die van de overzijde van de greppel lachend hadden staan toekijken hoe zij zich opwond en hoe vergeefs haar moeite was en begon hen in haar dialect toe te spreken, vragend, of ze niet een beetje beter op hun paarden wilden passen. De soldaten, die geen stom woord verstonden van wat zij zei, bleven lachen en zeiden alleen maar nu en dan: "Ja, ja."

"Moeten jullie daarom lachen!" vervolgde Margherita met de handen in de zijden; "voor jullie is het natuurlijk van geen belang dat de paarden onze oogst opeten, die op het ogenblik veertien-en-een-halve lire per emina kost! Jullie kost die maïs niets, maar wij hebben er het hele jaar door ons zweet voor moeten geven. Wat moeten we deze winter eten en waarmee zullen we anders onze pap moeten maken? Jullie hebben het zelf in je macht! Halen jullie die paarden nu weg, ja of nee?"

"Ja, ja," antwoordden de soldaten.

Margherita, die heel goed hoorde dat de soldaten haar voor de mal hielden, begonnen die paar lettergrepen op de zenuwen te werken. Zij wond zich hoe langer hoe meer op. Enkele soldaten kwamen naar haar toe en spraken in het Duits tegen haar, een taal die zij evengoed verstond als de soldaten niets begrepen van haar Piëmontees. Om hun met gelijke munt te betalen begon Margherita toen eveneens antwoord te geven met slechts een enkele lettergreep, die in het dialect van Piëmont een bevestiging betekent, maar zij deed het op plagende toon, "bo, bo!" Op die manier ontwikkelde zich een tweegesprek, waarin van de ene kant schertsend gezegd werd "ja, ja", en van de andere het antwoord klonk: "bo, bo"; en dat bo en dat ja wisselden elkaar af onder het uitgelaten gelach van de soldaten. Margherita verloor er het geduld bij en riep tenslotte uit: "Ja, ja: bo en ja, bo en ja; weten jullie wat dat samen is? Dat is boia, beul, en dat zijn jullie ook, want jullie vernietigen onze akkers en roven onze oogst!" - Dat was een duidelijke oorlogsverklaring. Toen Margherita intussen zag, dat haar woorden niets uitmaakten en dat haar maïs zoetjes aan verdween, haastte zij zich de riek te halen en begon eerst met de steel daarvan op het ene paard na het andere in te slaan; vervolgens, toen zij zag, dat de dieren zich daar niets van aantrokken, draaide zij haar wapen om en begon ze met de ijzeren punt in de flanken en in de neus te prikken. Toen begonnen de paarden te steigeren en haastten zich van de dorsvloer weg te komen.

De soldaten, die zich in andere omstandigheden in die oorlogstijden niet het pretje zouden hebben laten ontnemen om te laten zien dat zij de baas waren, namen thans echter hun her en derwaarts lopende paarden bij de teugel en leidden hen naar de bomen van een naburig weiland. Want het zou natuurlijk inderdaad een lachwekkend schouwspel hebben opgeleverd, wanneer zij met een meisje van elf jaren waren beginnen te vechten.

Het bericht echter van de overwinning van de eerste consul Napoleon op 14 juli 1800 te Marengo, dwong de Oostenrijkers weg te trekken uit Piëmont dat nu een Franse provincie werd. Het gebied der beneden-Alpen had thans vrede. De benden rustverstoorders, bestaande uit misdadigers, deserteurs uit de legers, lieden die uit de gevangenis gevlucht waren en die gedurende de wanordelijke toestanden onder de burgerij er zeker van geweest waren dat zij niet zouden worden gegrepen, werden thans overal achtervolgd. Gedurende verscheidene jaren waren zij bijna dagelijks van de ene gemeente naar de andere getrokken, rovend, brand stichtend en moordend. Als de van vrees vervulde boeren van de ene plaats naar de andere moesten gaan, vormden zij groepen en zij waagden het niet, al te dikwijls en al te ver door de bossen te trekken; hun gezin durfden zij niet alleen thuis achterlaten en 's avonds haastten zij zich weer thuis te komen. In de kleine plaatsen, zoals Capriglio, stelden de bewoners goed gewapende wachten samen, en degenen die de verdenking van verklikking op zich laadden wachtte een zekere dood. Een van de beruchtste aanvoerders van die gewapende benden was Mayno uit Spinetta, een landstreek in de buurt van Alessandria. Daar de Franse commissarissen tribunalen waren begonnen op te richten in de meest onveilig gemaakte plaatsen, durfde geen enkele van de drieste boeven, voor zover zij al niet opgesloten of onverbiddelijk ter dood gebracht waren, nog opnieuw te beginnen. Eveneens kwam er een einde aan het eigenmachtige optreden van de prefecten in de provinciën. De stalen wil van een enkele man had volmaakte orde geschapen in de wijze waarop de belastingen geïnd werden en in het beheer van de staat.

De onverwachte gebeurtenissen vervulden de harten van de goede Piëmontezen van vreugde. In 1803 werd in Turijn het feest gevierd van het Wonder der Eucharistie dat in 1453 had plaatsgevonden. De kerk van het Corpus Domini was prachtig hersteld, en op het pleintje voor de poort verhief zich een groot paviljoen. De beste redenaars voerden er het woord. Ook trok de processie uit met het Allerheiligste, gedragen door Mgr. Valperga di Masino, de vroegere bisschop van Nice. Aan de plechtigheid werd deelgenomen door de gemeenteraad en het Franse garnizoen. De plotselinge dood van een ongelukkige, op het ogenblik dat hij de vroomheid van de naar het feest toegestroomde Turijnen bespote door hen op een beledigende manier voor muilezels uit te maken, verwekte grote ontsteltenis en deed een levendiger geloofszin in Turijn en in de provincie oplaaien.

Op de 12de november 1804 bereikte Pius VII, onderweg naar Parijs om Napoleon met de keizerlijke diadeem te kronen, via Asti ook Turijn, waar hij onder uitbundige toejuichingen en met grote feestelijkheden werd verwelkomd. Terugkerend van Parijs, nam hij er op 24 april 1804 weer zijn intrek, verbleef er drie dagen en schonk een geweldige mensenmenigte, van de loggia van het koninklijke paleis af, zijn zegen. De familie Occhiena, de ingeving van hun godsdienstig gemoed en het voorbeeld der landbewoners van alle dorpen in de omgeving volgend, konden zich niet weerhouden, zich eveneens naar Turijn te begeven om de Paus te

zien. Margherita was toen in haar zeventiende jaar, en ik geloof dat zij bij die gelegenheid in die grote liefde tot de Paus ontstoken moet zijn, die zij naderhand zo goed wist over te dragen op haar kinderen. En die liefde werd nog inniger door het medelijden dat haar vervulde toen, op 17 juli 1809, Pius VII, die op last van Napoleon zijn paleis van het Quirinaal had moeten verlaten, 's morgens anderhalf uur rust nam op het kasteel van Baron Rignon in Ponticelli, toen hij in een rijtuig en vergezeld van gendarmen te paard, via Santena en Chieri onderweg was, om zich vervolgens naar Grenoble te begeven. Een zo gelovig en argeloos meisje kon haast niet anders dan daarbij verontwaardigd worden over zoveel veronachtzaming van de menselijke eerbied.

Haar vrijmoedig karakter was steeds een veilige behoeder van haar deugd, omdat er een voorzichtigheid mee gepaard ging, die haar tegen misstappen beschermde. Heel dikwijls kwamen haar jeugdige vriendinnen haar op feestdagen uitnodigen voor een mooie wandeling over de heuvels en door de dalen. Het kwam hun niet minder dan billijk voor, dat zij eens een beetje ontspanning zou hebben, na zes dagen lang vermoeiende arbeid te hebben verricht. Maar Margherita kon niet de gedachte verdragen zich ver van de plaats te verwijderen waar haar ouders waren en steeds had zij dan ook een motief gereed om voor de uitnodiging te bedanken. - "Kijk!" zei ze dan tegen het gezelschap: "ik heb mijn wandeling al gemaakt: ik ben helemaal tot aan de kerk geweest. Dat is ver genoeg, en ik voel er niets voor om nog verder te gaan." - En hoe ze ook aandrongen en smeekten, nooit slaagden ze erin haar van haar voornemen af te brengen. Zij kende in die tijd inderdaad geen andere weg dan die welke naar de kerk leidde, waar zij een heel eind van af woonde. Iedereen weet, hoeveel aantrekkingskracht de kermissen in de buurt op de bewoners van de dorpen hebben, en hoe de jeugd zich gemakkelijk laat overhalen om, zij het slechts als toeschouwers, deel te nemen aan de dansen die bij dergelijke gelegenheden doorgaans plaatsvinden en tot laat in de avond kunnen duren. De schade die zulke profane gebruiken aan de deugd berokkenen is nooit in voldoende mate betreurd geworden. Sommige lichtzinnige en op vermaak beluste meisjes van Capriglio gingen soms, na zich zo mooi mogelijk gekleed te hebben, naar Margherita toe om haar uit te nodigen. Bij het horen van hun stemmen kwam zij hen op de drempel tegemoet, en dan zeiden de vriendinnen: "Hé, Margherita, kom nu met ons mee!"

Margherita nam hen dan van het hoofd tot de voeten op, en na een gilletje van bewondering voor hun mooie kleren, vroeg zij met een lichtelijk sardonische glimlach: "En waar willen jullie me naartoe brengen?" - "Naar het bal! Er zullen een heleboel mensen zijn; en er is mooie muziek; we zullen er beslist een prettige avond hebben!" - Margherita keek dan ernstig en hen recht in de ogen ziend zei ze dan niets anders dan: "Wie plezier wil maken met de duivel zal niet blij kunnen zijn met Jezus Christus!" - Als zij deze vastberaden woorden had gesproken, trok zij zich in het huis terug en liet de anderen zo beteuterd staan kijken, dat sommigen van hen, in stede van naar de kermis te gaan, de weg naar hun huis weer insloegen.

Doch het goede meisje vermeed vooral zich in te laten met personen van het andere geslacht. 's Zondags hadden enkele jongemannen de gewoonte aangenomen om naar haar huis te gaan en bij de deur op haar te blijven wachten, om haar te vergezellen zodra zij naar buiten kwam om naar de kerk te gaan. Dat was voor haar erg vervelend, omdat zij dikwijls

verplicht was alleen te gaan, daar zij op het huis moest passen wanneer de andere leden van het gezin vroeg in de morgen vertrokken waren om hun zondagsplichten te gaan vervullen. Het deed haar vooral leed, onhoffelijk tegenover die opdringere gasten te moeten zijn, omdat zij begreep dat dat op de eerste plaats niets zou uithalen, dat zij hun daarmee slechts een voorwendsel zou geven om te lachen en de spot met haar te drijven, en misschien ook, omdat ze hun dan zou hebben aangespoord om in nog grotere getale haar wegen te kruisen. Daarom zocht zij een uitweg die haar van die onopgevoede vlegels zou verlossen zonder dat zij zich liet zien: zij verliet het huis lang voor het gewone uur. Gedurende enkele zondagen slaagde zij erin dat te doen; maar toen de anderen haar list door hadden, begonnen ook zij vroeger te komen. Toen verzocht Margherita een paar meisjes van de naburige boerenhofsteden haar te willen vergezellen; maar herhaaldelijk gebeurde het, dat deze zodanig in beslag genomen werden door hun plichten voor hun gezin; dat zij haar die dienst niet konden bewijzen. Wat nu te doen? Margherita liet zich door zo een kleinigheid echter niet afschrikken. Nu zij de jongelui niet uit de weg kon gaan, beantwoordde zij hun groet, ging er op in toen zij haar hun gezelschap aanboden, en begon vervolgens zo snel en onverstoort voort te stappen, dat de anderen gedwongen waren haar hard lopend te volgen en op die manier een belachelijk figuur sloegen voor allen die hen zagen. Er bleef hun niets anders over dan ten slotte vermoeid en hijgend achter te blijven. "We zijn niet van plan ons het hart uit het lijf te lopen!" zeiden ze. En Margherita, die hartelijk lachte over haar vondst, begaf zich op haar eentje naar de kerk, woonde er de heilige Mis bij, en zocht daarna onder de menigte een vrouw om haar op de thuisweg te vergezellen. Haar keus viel bijna altijd op een oude, gebochelde, kreupele en vinnige vrouw; bereid om haar tanden te laten zien aan ieder die haar maar dorst te vervelen en lastig te vallen, en met deze aan haar zijde sloeg zij de weg naar buiten dan weer in.

We lezen in het Boek Ecclesiasticus: "Houd vooral rekening met de raad van uw geweten, want niets is meer betrouwbaar voor u dan dat. Het geweten van de mens waarschuwt dikwijls beter dan zeven wachters die een hoge observatiepost betrokken. Maar bij dat alles moet u bidden tot de Allerhoogste, dat Hij uw stappen moge leiden op de ware weg."(1)

Met de hulp van de geboden van de catechismus, had Margherita haar hart sterk gemaakt en haar handelingen naar die goddelijke raadgevingen gericht, en zodoende slaagde zij erin, ieder gevaar te vermijden en haar jeugd onbesmeurd door te brengen.

(1) 37; 17-19.

H O O F D S T U K III

FRANCESCO BOSCO EEN VOORBEELD VAN EEN VADER. -
BETREURENSWAARDIGE TOESTAND VAN DE KATHOLIEKE
KERK EN VAN DE PAROCHIES IN PIEMONT - HET
HUWELIJK VAN FRANCESCO MET MARGHERITA OCCHIENA -
DE GEBOORTE VAN GIOVANNI BOSCO - DOOD VAN DE
VADER VAN GIOVANNI.

Anderhalf uur gaans van Capriglio ligt in noordwestelijke richting, temidden van lachende heuvels, aan de voet van een daarvan, tegen de noordenwind beschut, Castelnuove d'Asti. Naar het oosten is het omgeven door de kleine gehuchtjes Pino en Mondonio; naar het zuiden toe wordt het verfraaid door heel vruchtbare weilanden en akkers; een heuveltje scheidt het naar het westen toe van Moriondo en Lovanzito, kleine plaatsjes die een weinig verder liggen, en omgeeft het aan die kant met een rij van kostbare wijnbergen. Het is uit vijf delen of gehuchten samengesteld: Morialdo, Ranello, Bardella, Nevissano en Schierone. De huizen zijn voor het grootste deel tegen de helling boven op de heuvels gebouwd, en temidden van hen verheft zich de parochiekerk. Het ligt vijftwintig kilometer van Turijn af, tot welk aartsbisdom het behoort, en vijfendertig kilometer van Asti. De hoofdplaats van het district van zeven gemeenten, telde in die tijd drieduizend inwoners, nijvere lieden die zich op de handel toeleghen welke zij in verschillende steden van Europa gingen beoefenen. De kalk-groeven die zich op het grondgebied bevinden leveren het land behoorlijk wat voordeel op. Het klimaat is er heel aangenaam; de lucht die men er inademt is buitengewoon gezond, en in de zomer tempert een aanhoudende frisse bries de al te brandende warmte. De bevolking, levend onder een prachtige, stralende hemel, heeft een opgewekt en open humeur, heeft een goede inborst en is heel vriendelijk tegenover vreemdelingen, die steeds met die echte gastvrijheid bejegend worden, over het algemeen zo bewonderenswaardig voor heel het land in de omgeving van Asti.

Ongeveer halverwege tussen Capriglio en Castelnuovo, aan de rand van een bos, bevond zich een uit enkele huizen bestaande hofstede, welke huizengroep de Becchi genoemd werden en tot het gehucht Morialdo behoorden. Van een van die huisjes, dat, al zag het er niet beslist armoedig uit, toch ook niet de indruk wekte van veel welvaren, was de eigenaar een zekere Francesco Bosco, geboren op 4 februari 1784. Zijn schaarse bezittingen bestonden uit enkele kleine stukjes land die het huis omgaven, en die hijzelf bewerkte om in zijn levensonderhoud te voorzien. Daar zij echter niet voldoende opbrachten voor alle behoeften van zijn gezin, had hij ook nog de taak op zich genomen, de aangrenzende akkers als beheerder te bewerken, akkers die toen aan een zekere Biglione in eigendom toebehoorden, die daar alleen maar woonde. Francesco leefde er met zijn vrouw, een zoontje dat Antonio heette, geboren op 3 februari

1803, en zijn oude moeder, die hij met al de verschuldigde eerbied van een tedere kinderlijke liefde bejegende. Hij was een man met een voortreffelijk karakter, een uitstekend christen en begiftigd met een groot gezond verstand, waarmee hij zich het godsdienstonderricht verwierf door veelvuldig de catechismuslessen en de preken in de parochiekerk te volgen. De ware wijsheid komt van God en leert de mens zich niet te verliezen in ijdele verlangens en zich volkomen over te geven aan de wil van de allerbeminnenswaardigste goddelijke Voorzienigheid. Daarom: "Een leven bij wijn en bedwelmende drank mag zoet zijn, maar beter dan die twee is het vinden van een schat." (1)

Volkomen opgaande in zijn werk werd hij op een ogenblik dat hij dat allerm minst verwachtte verrast door de ziekte van zijn vrouw, die, bijgestaan door de van elders komende kapelaan Don Giuseppe Boscasso, - dezelfde die gevangen genomen en in de citadel van Alessandria opgesloten was in 1800, - en voorzien van de Heilige Sacramenten en het Heilig Oliesel op de laatste dag van februari 1811 de geest gaf.

En bij dat persoonlijke verlies voegde zich in datzelfde jaar nog een algemene rouw. Op 11 november stierf onverwacht kapelaan Don Boscasso op de leeftijd van 74 jaar en werd begraven in de Castellokerk. Voor Francesco, die een geheel aan de kerk toegewijd man was, was dit andermaal een groot verlies. Bulten, op het land, is de pastoor vanzelfsprekend de vader, de vriend, de vertrouwensman, de vertrooster van zijn parochianen. Hij kent niet alleen ieder gezin, doch ieder lid daarvan afzonderlijk; en telkens wanneer zij hem ontmoeten, is het met een vreugdevolle lach dat zij hem begroeten. De kinderen werden door hem gedoopt en voorbereid op de eerste Communie; ook beloofden een groot deel van de vaders en de moeders elkaar tegenover hem eeuwige trouw en liefde; de ouderen steunden op zijn wijze raadgevingen bij de behandeling van hun ondergeschikten, en niet zelden ook om het openbare belang te behartigen. Er is geen huis, waarin hij niet is binnengetreten om de laatste zweetdruppels der stervenden weg te wissen, hun het hart versterkend met de hoop op een ander, gelukkiger leven, dat nooit een einde zal nemen, terwijl hij tezelfdertijd de angsten bezweert der bijgelovigen. De geboorte, het leven, de dood en de begrafenis van elk individu, zoals de vreugden, het leed en de ellende, worden steeds samen bewaard in de herinnering van de Herder. Hij kent de geheimen van allen en zijn goddelijk ambt stelt hem boven allen. De dood van een pastoor wordt ondergaan als het verlies van het hoofd van het gezin en verbreekt betrekkingen, vertrouwen, en moeilijke aangelegenheden op een soms onherstelbare manier.

Onder de invloed van de droevige tijdsomstandigheden, overlegden de ijverigste christenen wie de overleden Pastoor zou moeten opvolgen. De nieuwe Codex, door Napoleon, die hem had samengesteld, een machtig wapen tegen de Kerk genoemd, was uitgevaardigd. Overal in Italië werden nieuwe loges van de vrijmetselarij opgericht of breidden de bestaande zich uit, op alle mogelijke manieren door de keizerlijke regering begunstigd. De kloosterlingen werden overal verspreid, de kloosters, waar de gelovigen met zoveel vertrouwen hun toevlucht gezocht hadden, werden gesloten; de

(1) Ecclesiasticus 40, 18.

kerkelijke goederen werden in beslag genomen en verkocht. De zedeloosheid onder de bevolking nam toe, en van een geestelijke roeping was nagenoeg geen sprake meer. De vrijheid van godsdienst schonk aan de dwalingen dezelfde onvervreembare rechten als aan de waarheid; de kerkelijke onschendbaarheid werd afgeschaft; aan de seminaries werd voorgeschreven de Franse beginselen te onderrichten, die beledigend waren voor de heilige rechten van de Paus van Rome. Er werden bijzondere en strenge wetten uitgevaardigd tegen de leden van de clerus, die een of andere handeling van de regering zouden afkeuren; de bisschoppen werden beschouwd als dienaren van het keizerrijk en de scholen aan hun toezicht onttrokken, omdat de geest van de jeugd gevormd moest worden volgens de politieke inzichten en de godsdienstige dwalingen die door de staat werden gehuldigd. Pius VII werd gevangen gehouden in Savona.

Tot de moeilijkheden van algemene orde behoorden ook die welke verband hielden met de ambtsvervulling in de parochie, en die een grote omzichtigheid en veel apostolische ijver vergden. Er moest een catechismus verspreid en verklaard worden, die door Napoleon was voorgeschreven voor al de bisdommen van het Keizerrijk; een catechismus vol onnauwkeurigheden, ketterse beginselen, listige toevoegingen, niet weinig weglatingen en waarin op een indirecte manier aan de Soeverein ook in godsdienstige aangelegenheden alle gezag werd toegekend. De pastoor kon niet, rechtstreeks of onrechtstreeks, preken tegen de andere door de staat toegestane godsdiensten. Het was hem verboden een huwelijk in te zegenen van hen die niet eerst een huwelijksverbintenis waren aangegaan voor een burgerlijke ambtenaar. De leden van de kerkfabriek moesten de goedkeuring hebben van de regering. De bisschop had weliswaar het recht om de pastoor te benoemen en te installeren, maar hij kon niet tot de kerkelijke installatie overgaan, voordat deze benoeming, die geheim gehouden moest worden, eerst onderworpen was aan de keizerlijke goedkeuring, in overleg met de minister van openbare eredienst. En de benoemde pastoor kon niet in functie treden, zonder in de handen van de prefect de voorgeschreven eed te hebben afgelegd.

Keren wij echter terug tot Francesco Bosco. Hij was ernstig in verlegenheid geraakt doordat hij wegens zijn overstelpende en dringende werk, niet in de gelegenheid was zijn moeder te helpen en te waken over zijn enige zoon, die intussen negen jaar geworden was. Hij nam daarom het besluit te hertrouwen. Daar hij dikwijls in het dorp Capriglio kwam, had hij daar de uitstekende en huiselijke deugden van Margherita Occhiena leren kennen.

Margherita legde geen enkele neiging aan de dag om een echtgenoot te kiezen. Steeds in beslag genomen door het werk in huis en op het land, altijd ver van iedere vorm van vermaak, meed zij de aanwezigheid bij opgewekte gezelschappen, hoewel daar op feestdagen ook de meest rechtschappen lieden aan deelnamen. Zij was intussen vierentwintig jaar geworden. Haar verlangen was, altijd zo thuis te blijven om haar vader en haar moeder op hun oude dag behulpzaam te zijn. God had haar echter voor de huwelijks staat bestemd. "Een deugdzame vrouw is een gelukkig lot, en het valt ten deel aan wie de Heer vrezen. Of hij arm is of rijk, welgemoed zal hij zijn, altijd opgewekt staat zijn gezicht. Een wakkere

vrouw is de deugd van haar man: en in vrede haalt hij het volle getal zijner jaren." (1) Francesco vroeg haar ten huwelijk. Alvorens hem haar toestemming te geven, maakte Margherita enkele bezwaren, waarbij zij liet blijken ongaarne het ouderlijk huis te verlaten. Haar vader echter keurde deze verbintenis goed en gaf er zijn toestemming voor. Hoewel hij al op gevorderde leeftijd was, verklaarde hij zich sterk genoeg te voelen om het zonder enigerlei hulp te kunnen stellen. Een bloeiende gezondheid was trouwens een benijdenswaardige erfenis in zijn familie. Hij bereikte dan ook de leeftijd van 99 jaar en acht maanden; en zijn broer Michele, die jonger was dan hij, stierf toen hij bijna negentig was. Van de andere kant bleven er trouwens nog andere zonen en dochters in huis achter, van wie vooral een dochter, die Marianna heette, zich had vorgenommen zich met de zorg voor haar vader te belasten. Margherita, steeds bereid te gehoorzamen, onderwierp zich aan de wil van haar vader. Hoewel Francesco niet bijzonder welgesteld was, was deze partij toch wel passend. "Nu brengt de godsvrucht ongetwijfeld grote winst, maar alleen voor hem die tevreden is met wat hij heeft en beter een gering bezit en tevens eerbied voor Jahwe, dan grote rijkdom gepaard met onrust." (2)

Het sacrament van het huwelijk is iets groots in Christus en in de Kerk, heeft de heilige Paulus gezegd, en daar het een sacrament der levenden is moet men het in een staat van heiligmakende genade ontvangen. Wee hun, die hun nieuwe levensstaat met een heiligschennis beginnen. Dat is de oorzaak van zoveel ongelukkige omstandigheden in de gezinnen, doordat het onwaardig ontvangen sacrament voor hen als het ware een erfzonde is.

De heiligschennis brengt de vloek van God met zich. Wie het sacrament evenwel in staat van genade ontvangt, zich herinnerend dat deze vereniging een afspiegeling is van de goddelijke band tussen Jezus Christus en zijn Kerk, verkrijgt overvloed van genade en ook vele tijdelijke zegeningen: zegen door het verlichten van de last der aangegane verplichtingen tegenover God, zegen door de huiselijke vrede, zegen door het bezit van wat noodzakelijk is voor de strijd om het bestaan en bovenal zegen in eigen kinderen.

In die tijden was er evenals tegenwoordig bij dergelijke gelegenheden in de dorpen een uitbundig vertoon van blijdschap, stoeten, maaltijden, vreugdeschoten en muziek; maar voor al het andere lieten bruid en bruidegom niet na een goede biecht te spreken en te communie te gaan; en vervolgens, wanneer zij de zegen van de geestelijke ontvangen hadden, wisselden zij onder de heilige Mis de ringen aan de voet van het altaar. Zo deden Francesco en Margherita, en, nadat zij zich naar het stadhuis begeven hadden, vierden zij hun bruiloft in de parochie van Capriglio op 6 juni 1812. In dat opzicht namen zij het grote maanwoord van de heilige Paulus ter harte: "Ieder van u moet zijn vrouw beminnen als zichzelf en de vrouw moet ontzag hebben voor haar man." (3)

Toen zij haar intrek had genomen in haar nieuwe huis in Morialdo, ontfermde Margherita zich direct over de kleine Antonio, en deze verkreeg zodoende een moeder die de plaats innam van de gestorvene, en niet een

(1) Ecclesiasticus, 26, 3-4,2.

(2) 1 Fim. 6,6. - Spreuken, 15,16.

(3) Ef. 5,33.

stiefmoeder, zoals zo dikwijls met arme wezen het geval is. De jongen scheen echter, hoezeer hij ook vertroeteld werd, niet het belang van het tweede huwelijk van zijn vader in te zien.

In diezelfde dagen intussen - om precies te zijn, op 11 juni - doorkruiste een uit Savona vertrokken rijtuig met grote vaart de vlakte van Alessandria; daarin bevond zich de bijna stervende Pius VII, na drie jaren de gevangene van Napoleon te zijn geweest. Vergezeld door een keizerlijke commissaris, reisde hij de heuvels van Asti over, deed even Stupinigi aan en kwam Frankrijk binnen over de Mont Cenis, en kwam aan in Fontainebleau, waar zijn vervolgers hem het bitterste leed berokkenden. Onder het voorbijtrekken zegende de heilige vader ongetwijfeld de Piëmontezen, in de wetenschap hoe zeer dezen hem waren toegedaan. En zou Margherita, toen zij vernam dat de Paus voorbijgekomen was, God niet gevraagd hebben haar deze zegening tot steun te doen strekken in haar nieuwe levensstaat?

Margherita was gelukkig, omdat het "voor een blijmoedig karakter altijd feest is." (1) De oude moeder van Francesco, die dezelfde naam droeg als zij, had haar uitermate hartelijk ontvangen en al haar genegenheid en vertrouwen gingen naar haar uit. Margherita van haar kant beantwoordde die hartelijkheid van haar schoonmoeder met kinderlijke liefde en gehoorzaamheid. Van de eerste dagen af waren deze twee zielen het volkomen met elkaar eens. Zij hielden beiden van hun werk, van spaarzaamheid en naastenliefde, hadden eenzelfde systeem in de regeling van het huishoudelijke werk en ze huldigden dezelfde beginselen voor de gezinsopvoeding. Onder haar boerse voorkomen ging bij de moeder van Francesco een waarachtige matrone schuil met een adeldom van gevoelens, vastbeslotenheid van wil en voortvarendheid in het beminnen en doen van wat goed is.

De Heer zegende de echtvereniging van Francesco en Margherita en op 8 april 1813 werden zij verblijd met de geboorte van hun eersteling, aan wie bij het heilige doopsel - toegediend door de nieuwe pastoor Don Giuseppe Sismondo, die in de laatste dagen van augustus 1812 in de parochie in dienst gekomen de leiding van de parochie op zich genomen had - de naam van Giuseppe gegeven werd.

De vreugde was echter niet vrij van tranen en zorgen als gevolg van de beklagenswaardige staat waarin het vaderland verkeerde. De kerken zagen er verwaarloosd uit en waren beroofd van alle kostbare versieringen en kunstwerken. Verstomd was op de feestdagen het vertroostende geluid van de klokken der torens, omdat duizenden klokken gesmolten waren om er kanonnen van te gieten. Oude en verarmde priesters werden voortdurend in het oog gehouden door de politie. De ontvangers waren onverbiddelijk bij het innen van de belastingen. De moeders schreiden hartverscheurend bij het vertrek van hun zonen, die bestemd waren voor de militaire dienst. Van 1805 af had de oorlog al onafgebroken gewoed, zij het ver weg. Heel veel Italiaanse jongemannen waren gevallen gedurende de strijd tegen Duitsland; 20.000 in Spanje, 15.000 bij de terugtocht uit Rusland. In dat jaar had heel het noordelijk deel van Europa zich met Engeland tegen Napoleon verbonden en alle jongens van achttien

(1) Spreuken 15,15.

jaar werden gedwongen de wapens op te nemen en naar Frankrijk te gaan om afgeslacht te worden ter verdediging van de despoot, die hen op zekere dag bestempeld had als kanonnenvlees! En in de kerken moest het volk horen zingen: Domine, salvum fac Imperatorem nostrum Napoleonem!

De smeekbeden der welgezinden bleven intussen opstijgen tot voor de troon van de Allerhoogste, smekend om erbarmen, en God bracht de geselten val, die de naties teisterde. Het jaar 1815 bracht vrede en rust aan Europa. Napoleon, die voor de hele rest van zijn leven midden in de oceaan werd vastgezet op het eiland Sint-Helena, moest, als een nieuwe Nabukodonosor, tot het inzicht komen, dat God alleen de keizerlijke en koninklijke kronen geeft en neemt.

Voor Piëmont werd het een jaar van hemelse blijdschap. Al de wetten die de Kerk onderdrukt hadden werden opgeheven. Pius VII, naar Savona gekomen, op 20 mei van het voorafgaande jaar weer op de troon van zijn voorgangers verheven, kroonde in tegenwoordigheid van Koning Karel Emanuel I, omgeven door de bisschoppen, temidden van een ontelbare samengestroomde mensenmenigte de Moeder van Barmhartigheid, als dank voor zijn bevrijding uit de harde gevangenschap; en op 19 mei kwam hij, na door Genua, Novi, Voghera en Moncalieri gereisd te zijn, onverwacht in Turijn aan. Het is onmogelijk de uitingen van genegenheid te beschrijven, waarmee hij ontvangen werd door het vorstenhuis van Savooie en door het feestvierende volk, noch de plechtigheid waarmee de Heilige Lijkwade aan de geweldige geknielde menigte getoond werd vanaf de loggia's van het Madamapaleis, eerst van de westzijde en daarna van de oostzijde. De Paus in het midden en de bisschoppen terzijde hielden de belangrijkste relikwie ter wereld omhoog, daarna toonden zij die van het Kruis, terwijl de torens van de stad feestelijke klanken lieten horen en de kanonnen tot in verre omtrek getuigenis gaven van de blijde gebeurtenis. Op 22 mei verliet de Paus Turijn, na een bezoek gebracht te hebben aan de Kerk van Maria, Troosteres der Bedrukten.

In hetzelfde jaar dus waarin zich zulke feestelijke gebeurtenissen voltrokken, enkele maanden nadat de Paus het feest van Onze-Lieve-Vrouw Hulp der Christenen had ingesteld op de avond van de 16de augustus onder het octaaf van Maria Tenhemelopneming, werd de tweede zoon van Margherita Bosco geboren. Hij werd de volgende dag, de 17de, plechtig gedoopt in de parochiekerk van de heilige apostel Andreas, door Don Giuseppe Festa, met als doopgetuigen Melchiorre Occhiena en Maddalena Bosco, weduwe van wijlen Secondo, en kreeg de namen van Giovanni Melchiorre.

In ogenblikken van nood, van onrust, wanneer de maatschappij groot gevaar loopt en op haar grondvesten davert, geeft de Voorzienigheid het aanzijn aan mensen die de instrumenten worden van haar barmhartigheid, de steunpilaren en verdedigers van haar Kerk, de bewerkers van het maatschappelijk herstel. De vrede scheen in de wereld gevestigd te zijn, maar hij zou niet bestendig blijken. De geheime genootschappen gingen door met hun ondergrondse, de tronen en altaren ondermijnend werk, en af en toe openbaarden uitbarstingen van revolutionaire aard hun stoutmoedigheid. Zolang God, ten eerste door hun kleine en grote medeschuldigen te straffen en op de tweede plaats door de glorie en verhevenheid van zijn naam, niet toestond dat zij de strijd openlijk opnieuw begonnen.

Giovanni Bosco schreide in de wieg in de Becchi, terwijl in Castelnuovo de jonge Giovanni Giuseppe Cafasso, vier jaar oud, door zijn

goedheid en zijn voorbeeldig gedrag in de kerk, reeds van die tijd af door zijn kameraadjes de kleine heilige genoemd werd. Deze twee kinderen zouden samen opgroeien tot volwassen mannen. Juist op het ogenblik waarop de strijd tussen goed en kwaad weer heviger zou ontbranden, zouden zij op hun post zijn, elk van beiden in de vervulling van hun eigen door de Voorzienigheid opgedragen taak.

Een lieflijke vrede, die nimmer ook maar even verstoord werd, heerste er in het gezin Bosco. "Een zwijgzame gade is een gave des Heren; niets weegt er op tegen een welopgevoede vrouw. Als eeuwige grondslagen op een hechte rots, zo rusten de geboden van God in het hart van een heilige vrouw." (1) Margherita die van orde en stilte hield, en heel omzichtig en nauwgezet was, legde grote spaarzaamheid aan de dag, terwijl de goede Francesco, bijna uitsluitend met zijn zware arbeid op het veld, voorzag in het onderhoud van zijn zeventigjarige moeder, die door allerlei gebreken gekweld werd, van zijn drie kinderen en twee knechten die bij het werk op het land hielpen. Beiden ging niets zozeer ter harte dan de schatten die hun door God waren toevertrouwd te behoeden, en daarom waakten zij ervoor dat niets hun onschuld zou kunnen deren.

Bij de bevolking stonden zij in hoog aanzien voor hun onkreukbare eerlijkheid en hun waarachtige christelijke levenswandel, een faam die hen nog vele jaren overleefde. En dat is de beste erfenis die zij aan hun kinderen konden achterlaten, want "de roem van een man is de eer van zijn vader." (2)

Maar aan alle aardse vreugde komt een einde. De barmhartige God bezocht dit huis met een ernstig ongeluk. Francesco, een en al levenskracht en in de bloei van zijn jaren, vervuld van het verlangen zijn kinderen een christelijke opvoeding te geven, kwam op zekere avond, nat van zweet, naar huis en begaf zich op onvoorzichtige wijze in de onderaardse en kille kelder. Door de onderdrukking van de transpiratie trad er die avond hoge koorts bij hem op, het voorteken van een niet geringe longontsteking. Geen geneesmiddel hielp, en na weinige dagen zag hij zijn levenseinde naderen. Voorzien van alle troostmiddelen van de heilige Kerk, vermaande hij zijn wanhopige vrouw al haar vertrouwen op God te stellen; in de laatste ogenblikken riep hij haar bij zich: "Kijk," zei hij tegen haar, "wat een grote genade Onze-Lieve-Heer me bewijst. Hij roept me vandaag tot zich, op een vrijdag, de dag waarop wij de dood van onze goddelijke Verlosser herdenken, het is precies hetzelfde uur, waarop Hij aan het kruis stierf, en bovendien ben ik precies in hetzelfde jaar van mijn aardse leven, als Hij." Na haar nog verzocht te hebben niet te zeer te treuren over zijn dood en zich geheel over te geven aan de wil van God, voegde hij eraan toe: "Ik beveel vooral onze kinderen in je zorgen aan, zorg vooral goed voor Giovannino."

Francesco eindigde zijn leven op de leeftijd van nog geen 34 jaar, op 11 mei 1817, in een vertrek van de hoeve Biglione. De volgende dag werd zijn stoffelijk overschot overgebracht naar het kerkhof onder het geween en gebed van heel het gehucht. En uit de mond van moeder Margherita vernam Don Michele Rua en anderen wat wij hier over Francesco geschreven hebben.

(1) Ecclesiasticus, 26, 18, 24.

(2) Ecclesiasticus, 3, 13.

Over deze droevige dag sprak Don Giovanni Bosco dikwijls tot zijn kleine vrienden, de leerlingen van het Oratorio van de heilige Franciscus van Sales, hun eerbied, gehoorzaamheid en liefde tegenover hun eigen ouders inscherpend. In de eerste tijd, toen zijn bezigheden nog niet zo omvangrijk waren, en zijn gezondheid het hem toeliet, verscheen hij op zo een avond, tijdens het uur van de recreatie, op de speelplaats, en onmiddellijk liepen honderden jongens op hem toe en temidden van hen zittend onderhield hij hen dan over stichtelijke voorvallen. Dikwijls begon hij dan gebeurtenissen uit zijn jeugd te vertellen. Dan begon er meer dan een te vragen: "Vertel ons eens van toen uw arme vader gestorven is." - En dan zei Don Bosco: "Ik heb er in geen twee jaar meer over gesproken wanneer mijn vader gestorven is, en ik herinner me niet eens meer zijn gezicht. Ik weet hoe ik eraan toe was bij die droevige gebeurtenis; ik herinner me alleen, en dat is het eerste feit in het leven waar ik de herinnering aan behouden heb, dat mijn moeder tegen me zei: "Nu heb je geen vader meer!" - Allen verlieten de sterfkamer en ik wilde er absoluut blijven. Mijn moeder, die er een aarden schaal was komen wegnemen zei: "Kom, Giovanni, kom mee!" en ze herhaalde dat op droevige toon. - "Als papa niet mee komt, kom ik ook niet," gaf ik voor antwoord. - "Arme jongen," zei moeder toen, "kom nu maar mee, je hebt geen vader meer!" - Hierna barstte zij in tranen uit, nam me bij de hand en trok mij met zich mee, terwijl ik huilde omdat zij schreide; want op die leeftijd kon ik nog niet beseffen wat een groot ongeluk het verlies van mijn vader betekende. Daarom herinner ik me alleen die woorden: "Nu heb je geen vader meer!" Eveneens herinner ik me nog van wat er bij die gelegenheid in huis gebeurde, dat mijn broertje Antonio buiten zichzelf was van verdriet. Van die dag tot de leeftijd van vier of vijf jaar herinner ik me niets anders meer. Maar van die leeftijd af herinner ik me alles wat ik heb gedaan."

H O O F D S T U K I V

GROTE HONGERSNOOD IN PIEMONT - GEBREK IN HET GEZIN -
DE CHRISTELIJKE WEDUWE - HET GEDULD VAN MARGHERITA
BIJ DE OPVOEDING VAN HAAR KINDEREN

De dood van Francesco veroorzaakte grote ontsteltenis in het gezin. Er waren vijf personen waar Margherita voor moest opkomen, daar zij het niet over haar hart kon krijgen de twee boerenknechts heen te zenden. Sinds het vorige jaar 1816 had de hongersnood een jammerlijke toestand in Piëmont veroorzaakt. De oogsten van het jaar, die de enige bron van welvaart uitmaakten, waren verloren gegaan door de onverwachte vorst en door een verschrikkelijke en aanhoudende droogte. De akkers, waarop koren gezaaid was, de weilanden, de fruitbomen, alles leverde een troosteloze aanblik. De levensmiddelenprijzen bereikten een fabelachtige hoogte: het graan kostte tot 25 lire per emina, de Turkse tarwe, maïs of gerst 16 lire. Verscheidene ooggetuigen uit die tijd verzekeren, dat de bedelaars vooral om wat zemelen vroegen voor in het afkooksel van erwten en bonen, om zodoende als voedsel te kunnen dienen. Er werden mensen dood in de weilanden aangetroffen met de mond vol gras, waarmee zij getracht hadden hun razende honger te stillen. In verschillende streken wendden de mensen zich tot Hem van wie het afhing of het zou gaan regenen, en men zag openbare demonstraties van boetedoening, die men niet meer voor mogelijk zou hebben gehouden, na zoveel ijdele, godsdienstige onverschilligheid als gevolg van de revoluties. De krachteloos geworden, aan ellende ten prooi gevallen mensen ondernamen bedevaarten van het ene heiligdom naar het andere, op blote voeten, met ketenen om de hals, zware kruisen op de schouders dragend en smekend om erbarmen. Op de terugweg naar huis, een en al ellende, sleepten zij zich, wanneer zij ergens in het veld een hoeve zagen die een beetje welstand verried, daarheen en smeekten dringend en op de drempel knielend om een kleine aalmoes. De eigenaar, anders een rijke heer en thans gedwongen met bezorgdheid aan de toekomst te denken, kwam naar buiten met een zak waarin zich zemelen bevonden en gaf daar een handvol van aan elk van de hongerige mensen, die dat dan droogweg aten, het slechts bevochtigend met hun tranen.

Door het gebrek ontstonden er tal van ziekten, die heel wat mensen voor hun tijd in het graf hielpen. In de steden, op de drempels van kerken en paleizen, in straten en op pleinen verdrongen zich zwermen arme, uitgeputte, halfnaakte mensen, gekweld door vreselijke wonden als gevolg van de bloedvlekkenziekte en die zij toonden om het medelijden en de liefdadigheid van anderen op te wekken! Daar kwam nog bij dat de wegen onveilig waren. Talrijk waren de invasies van wolven die uit Zwitserland de wijk genomen hadden, waar er algemeen en verbitterd jacht op hen gemaakt werd, daar zij een ware plaag werden in de bossen der abdij van Stura bij Turijn en van daar, door de honger gedreven, in andere streken doordrongen.

Temidden van zoveel ellende verschafte Margherita voedsel aan haar gezin zolang als zij het had; daarna stelde zij een som geld ter beschikking van een buurman, Bernardo Cavallo, ten einde hem op zoek te kunnen laten gaan naar voedsel. Niemand in Morialdo wilde tot welke prijs ook het weinige voedsel dat hij nog bezat verkopen. De koeien en de ossen werden niet meer naar de markt gebracht bij gebrek aan kopers, en er waren geen kopers omdat niemand hooi had kunnen inslaan. Die vriend ging naar verschillende markten en kon niets krijgen, ook niet tegen uitermate hoge prijzen. Na twee dagen keerde hij terug en kwam, vol verwachting tegemoet gezien, in de avond aan. Bij het horen dat hij niets bij zich had behalve het geld, werden allen door schrik aangegrepen, daar iedereen die dag nauwelijks iets te eten gehad had en men de ergste gevolgen van de honger moest vrezen.

Zonder te schrikken ging Margherita nog eens naar de bureu om wat levensmiddelen te lenen, maar zij vond niemand die in staat was haar te helpen. Zij verzamelde haar gezin om zich heen en zei: "Toen mijn man stierf, heeft hij me aanbevolen steeds groot vertrouwen in God te stellen. Laten wij dus knielen en bidden." - Na een kort gebed stond zij op en zei: "In buitengewone gevallen moet men buitengewone middelen te baat nemen." - Daarna ging zij naar de stal, slachtte er met behulp van de buurman een kalf, en braadde er in alle haast een gedeelte van zodat zij er het hele gezin van te eten kon geven. In de volgende dagen voorzag zij zich van graan, dat zij tegen heel dure prijzen uit veraf gelegen dorpen kon laten komen. Niemand kan zich voorstellen wat moeder Margherita in dat rampjaar moet hebben geleden en hoeveel inspanning zij zich getroost heeft. Maar met onvermoeibare werkzaamheid, door voortdurende zuinigheid, met overleg in de kleine dingen en met zichtbare hulp van de Voorzienigheid, kon zij deze levensmiddelen crisis te boven komen. "Ik was jong, en ben ook oud geworden, maar nooit heb ik een vrome verlaten gezien, of zijn kinderen zien bedelen om brood." (1) Midden in al dat leed en al die zorg werd Margherita door een wrede smart getroffen. Haar moeder Domenica stierf op 22 maart 1818 op de leeftijd van 60 jaar.

Deze feiten werden verteld door Margherita zelf en bevestigd door bureu, familieleden en vrienden.

Toen deze verschrikkelijke periode van gebrek verstreken waren en het gezin weer in betere omstandigheden verkeerde, werd Margherita het voorstel van een heel aannemelijke betrekking gedaan; zij antwoordde evenwel steeds: "God heeft me een man geschonken en heeft hem weer van me weggenomen; toen hij stierf heeft hij mij drie kinderen toevertrouwd; en ik zou een slechte moeder zijn, wanneer ik hen zou verlaten op het ogenblik waarop zij mij het meest nodig hebben." - Daar werd op geantwoord, dat haar kinderen aan een goede voogd zouden worden toevertrouwd, zodat zij zich geen grote zorgen zou hoeven te maken... - "De voogd", antwoordde de edelmoedige vrouw, "is een vriend; ik ben de moeder van mijn kinderen; ik zou hen nooit in de steek laten, ook al zou men mij daarvoor al het goud van de wereld willen geven. Het is mijn plicht, mij geheel aan hun christelijke opvoeding te wijden." Tezelfdertijd verklaarde zij nadrukkelijk zelf te willen zorgen voor haar oude schoonmoeder.

(1) Psalm 36, 25.

Dit punt verdient overweging. De opvoeding van de kinderen slaagt al naar de verdiensten van het gebed en de deugdzaamheid van de moeders, hun christelijke ijver en hun offergeest. De zuivere natuurlijke liefde is niets anders dan zelfzucht en doemt alle handelingen tot onvruchtbaarheid. Maar God had aan Giovanni Bosco een waarachtige christelijke moeder geschonken die hem volgens zijn wil moest vormen. Margherita van haar kant begreep haar zending.

De Heilige Geest heeft gezegd: "Hebt ge zonen, houd ze in bedwang, doe ze van jongs af voor u buigen, opdat zij volgzaam zullen zijn en hun grillen en hartstochten zullen weten te breidelen.(1) Een paard dat niet strak op de teugel is gehouden, wordt onhandelbaar; een zoon die men niet beteugelt, wordt weerspanning.(2) Verwen uw kind, en het zal u doen beven, scherts er slechts mee, en het zal u bedroeven. Geef het niet de volle vrijheid in zijn jeugd, en sluit uw ogen niet voor zijn dwaasheden.(3) Leer de knaap hoe hij zijn levensweg moet volgen; ook als hij oud wordt, wijkt hij er dan niet van af."(4)

Deze waarheden die Margherita geleerd had in de grootste opvoedkundige school die er ter wereld is, in de Kerk, in het parochiële godsdienstonderricht, werd voor haar een vaste wet, geïnterpreteerd door de christelijke liefde en op een beminnelijke wijze getuigenis aflegend van het overtuigende voorbeeld van haar deugden.

De zoon vormt in zichzelf een spiegelbeeld van de moeder, en wij zullen in hem hetzelfde geloof zien stralen, dezelfde zuiverheid, dezelfde liefde voor het gebed; zijn geduld, onverschrokkenheid, standvastigheid, Godsvertrouwen; zielenijver, de eenvoud en vriendelijkheid in zijn omgang met anderen, de liefde ten opzichte van allen, zijn onvermoeibare werkzaamheid, de voorzichtigheid bij het ondernemen en leiden en beëindigen van iedere onderneming, bij het met bewonderenswaardig meesterschap zorgen voor de onder hem gestelden, de rust in geval van tegenslagen; al deze voortreffelijkheden weerspiegelden zich in hem van uit het hart van Margherita en werden in hem afgedrukt, zoals op de gevoelige laag van een film het beeld wordt vastgelegd.

En heel die voorbereiding was de verdienste van Margherita, door haar heilige ijver en vooruitziende blik, waar zij niet tegen in ging, maar zij verzorgde de neigingen en natuurlijke gaven waarmee Giovanni verrijkt was en richtte ze op God. Hij legde een grote openheid van geest aan de dag, gepaard aan een eigen oordeel en aan volharding in wat hij voorhad; en zijn brave moeder gewende hem aan een volmaakte gehoorzaamheid, streelde zijn eigenliefde niet, maar wist hem te bewegen zich te buigen voor de nederige omstandigheden waarin hij verkeerde; tegelijkertijd liet zij echter geen middel onbepoefd om hem in de gelegenheid te stellen zich aan de studie te wijden, en dat zonder zich overmatig te vermoeien, het aan de goddelijke Voorzienigheid overlatend het tempo te

(1) Ecclesiasticus, 7,25.

(2) Ecclesiasticus, 30,8.

(3) Ecclesiasticus, 30,9,11.

(4) Spreuken, 22,6

bepalen. Het hart van Giovanni dat eens een onmetelijke rijkdom van genegenheid zou bezitten voor alle mensen, was vervuld van een overgrote gevoeligheid die toen gevaarlijk kon worden, wanneer men haar in de hand werkte. Margherita verlaagde de majesteit van haar moederschap nooit tot onbezonnen liefkozingsen, of door medelijden of door dingen te verduren die ook maar even verkeerd waren: maar daarom trad zij nog niet ruw of hardhandig tegen hem op, waardoor hij verbitterd zou hebben kunnen worden of zijn kinderlijke genegenheid zou kunnen zijn verkoeld. Giovanni had dat gevoel van zekerheid bij het handelen in zich, waardoor een mens op een natuurlijke wijze boven anderen uitsteekt en dat noodzakelijk is voor degene die voorbestemd is om de massa te leiden, maar wat zo gemakkelijk ook in trots kan overslaan; en Margherita aarzelde niet van begin af aan de kleinste grillen te onderdrukken, toen hij nog niet moreel aansprakelijk gesteld kon worden. Wanneer zij hem echter onder zijn kameraden de eerste plaats zag innemen om goed te doen, liet zij hem stilletjes zijn gang gaan, verzette zich niet tegen zijn plannetjes, en liet hem niet alleen doen wat hij verkoos, maar verschaftte hem ook nog de nodige middelen, zelfs wanneer zij zichzelf daarvoor iets moest ontzeggen. Op die manier wist zij haast onmerkbaar en op een zachtzinnige manier zijn geest met de hare te vervullen en bracht zij hem ertoe steeds haar eigen wil te doen.

Alles bijeen genomen was de deugdzaamheid van de moeder de verklaring van die van de zoon zelf, omdat de een de andere waard was.

Terecht noemden Maria Matta, grootmoeder van vaderszijde van Don Secondo Marchisio, Salesiaan, en mevrouw Benedetta Savia, dochter van Evasio en lerares in het kindertehuis te Castelnuovo, die met Margherita samenwoonden, haar nadrukkelijk: de koningin van de christelijke moeders. En de methode, die Margherita op Giovanni toepaste, zou ook hij steeds toepassen op al zijn andere zonen.

En thans zullen wij het doen en laten van deze achtenswaardige moeder van dichtbij gaan beschouwen in haar heilige functie van opvoedster.

H O O F D S T U K V

DE CATECHISMUS - DE GEDACHTE AAN GOD - HET GEBED
- DE EERSTE BIECHT - DE ARBEID - EERSTE
AANWIJZINGEN VOOR DE ROEPING VAN GIOVANNI

Nauwelijks begonnen de kinderen voldoende onderscheid te maken tussen goed en kwaad, of de grootste zorg van Margherita was, hen te onderrichten in de eerste grondbeginselen van de godsdienst, hen in te leiden in de praktijk ervan en wel in zoverre als met hun leeftijd in overeenstemming was.

De liefde tot God, tot Jezus Christus, tot de Allerheiligste Maagd Maria, de afkeer van de zonde, de vrees voor de eeuwige straf, de hoop op het paradijs worden niet zo goed geleerd, noch zo diep in het hart gegrift dan wanneer zij vernomen worden uit de mond van een moeder. Niemand kan over zoveel overtuigend gezag beschikken, noch zoveel liefdekracht opbrengen als een christelijke moeder. Wanneer wij in onze dagen zoveel jonge mensen teugelloos zien opgroeien, brutaal en ongodsdienstig, dan is een van de voornaamste oorzaken hierin gelegen dat de moeders hun kinderen geen catechismusonderricht kunnen geven. De geestelijke zal in de kerk de kinderen ijverig de eeuwige waarheden leren, en de onderwijzer op school, indien hij gelukkigerwijze een goede katholiek is, zal zijn leerlingen de catechismus van het diocees doen leren en hem verklaren; doch zij geven hun onderricht op een moment dat nu eens te kort is, dan weer temidden van ontelbare afleidende gebeurtenissen valt, of zich voltrekt vergezeld van veel leven, zodat de leerlingen het wel leren, maar niet onder de indruk blijven. Het godsdienstonderricht echter dat door een moeder verstrekt wordt met het woord, met het voorbeeld, door het gedrag van haar zoon te toetsen aan de bijzondere voorschriften van de catechismus, is van dien aard, dat de praktijk van de godsdienst iets vanzelfsprekends wordt en de zonde instinctief uit de weg gegaan wordt, zoals de kinderen eveneens als uit instinct het goede zullen beminnen. Goed zijn wordt dan tot een gewoonte, en het is een deugd die niet veel inspanning vergt. Een kind dat op een dergelijke manier wordt opgevoed moet zichzelf geweld aandoen om iets slechts te doen.

Margherita kende de kracht van een dergelijke christelijke opvoeding en zo vormden Gods wetten, in de catechismus iedere avond geleerd en in de loop van heel de lange dag telkens weer in herinnering gebracht, het zekere middel om de kinderen aan de moederlijke vermaningen te doen gehoorzamen. Daarom herhaalde zij de vragen en de antwoorden zo vaak als nodig was om ze de kinderen van buiten te doen kennen.

Daar zij een vrouw met een groot geloof was, nam God steeds de eerste plaats in haar gedachten in, zoals hij ook aanwezig was in alles wat zij zei. Met talent en welgekozen woorden wist zij zich bij iedere gelegenheid van Gods heilige naam te bedienen om het hart van haar kinderen te leiden.

God ziet je, was het machtige woord waarmee zij vermanend in de herinnering bracht zo te handelen alsof zij zich steeds onder het oog bevonden van de machtige God die op zekere dag over hen zou oordelen. Wanneer zij hun toestond in de naburige weiden te gaan spelen, liet zij hen gaan met de woorden: bedenk dat God jullie ziet. Wanneer zij merkte dat ze in gedachten verzonken waren en vreesde dat zij een of andere streek uitbroedden, verraste zij hen door plotseing aan hun oor te zeggen: Denk erom dat God jullie ziet en ook je diepste gedachten kent. Wanneer zij een van hen onder handen nam en de indruk kreeg dat hij zich met een of andere leugen wilde verontschuldigen, herhaalde zij alvorens te antwoorden: Denk erom dat God je ziet. Zonder dat zij het wist, herhaalde zij voor haar kinderen de woorden die door God tot Abraham gesproken werden: - "Wandel voor mijn aanschijn, en wees volmaakt." - Evenals de vermaning die Tobias tot zijn zoon richtte: "Houd iedere dag van uw leven God voor de geest, en wacht u ervoor, ooit toe te stemmen in de zonde, en de geboden van de Heer, onze God, te overtreden." Het is eveneens deze grote waarheid die met Jozef tot de verleider doet zeggen: "Hoe zou ik iets verkeerd kunnen doen en zondigen tegen mijn God?"

Met behulp van de natuur hield Margherita de kinderen voortdurend de gedachte aan hun Schepper in de herinnering. Op een mooie nacht vol sterren aan de hemel, ging zij met hen naar buiten, wees hen op de lucht en zei: Het is God die de wereld geschapen heeft en daarboven zoveel sterren heeft gezaaid. Wanneer het uitspansel al zo mooi is, hoe mooi zal het paradijs dan wel niet zijn! Bij het aanbreken van het mooie jaargetijde, ook bij het zien van een mooi en lieflijk landschap, of van een geheel met bloemen bedekte weide, bij het aanschouwen van een plechtig aanbreken van een nieuwe dag, of bij het schouw-spiel van een kleurrijke zonsondergang, riep zij uit: "Hoeveel mooie dingen heeft de Heer toch voor ons gemaakt!" Als er een onweer kwam opzetten en het gedreun van de donder weerklonk, verzamelde zij de kinderen om zich heen en merkte op: "Hoe machtig is de Heer, en wie zou hem kunnen weerstaan? Laten we daarom nooit een zonde bedrijven!" Wanneer een hevige hagelslag de oogst vernietigend trof, en zij met de kinderen naar de verwoestingen ging kijken, zei ze: "Wat de Heer gegeven heeft, heeft de Heer genomen. Hij alleen is meester. Alles geschiedt om best wil; maar bedenk dat geen kwaad ongestraft blijft en dat God niet met zich laat spotten." Wanneer de oogst goed uitviel en overvloedig was: "Laten wij God danken." En zij herhaalde: "Hij is zo goed dat hij ons ons dagelijks brood weer gegeven heeft. In de winter, wanneer allen bij een prettig vuur gezeten waren en het buiten ijskoud was van wind en sneeuw, bracht zij allen in het gezin tot nadenken door te zeggen: "Hoeveel dankbaarheid zijn wij Onze-Lieve-Heer niet verschuldigd, dat hij ons van al het nodige voorziet. God is toch wel werkelijk onze vader. Onze vader die in de hemel is."

Ook verstond Margherita op meesterlijke wijze de kunst om morele en praktische lessen te trekken uit alles wat enige indruk maakte op de fantasie van haar kinderen. Van zijn moeder leerde Giovanni zich steeds in de tegenwoordigheid van God te weten en alles, goed of droevig, te aanvaarden als komend uit de hand van God; en wanneer hij dikwijls over zijn moeder sprak, toonde hij zich steeds erkentelijk voor de voortreffelijke christelijke opvoeding die hij van haar genoten had en voor de grote offers die zij ter wille van hem had gedragen.

Zolang de kinderen klein waren, leerde Margherita elk van hen afzonderlijk de dagelijkse gebeden. Dat deed zij dus ook met Giovanni die, amper in staat om met de anderen mee te doen, 's ochtends en 's avonds knielde en met allen gezamenlijk zijn gebeden zei met het derde gedeelte van de rozenkrans. Hoewel Giovanni de kleinste van de broertjes was, was hij niettemin de eerste die de anderen aan het vervullen van deze plicht herinnerde als de tijd ervoor gekomen was, en bracht hen door zijn voorbeeld ertoe met veel godsvrucht te bidden. De brave moeder bereidde hen op hun eerste biecht voor, toen zij nauwelijks de jaren van onderscheid bereikt hadden; zij vergezelde hen naar de kerk, begon met zelf te biechten, beval hen in de aandacht van de biechtvader aan, en was hun daarna behulpzaam bij hun dankzegging. Zij bleef hun op die manier behulpzaam totdat zij hen in staat achtte zelf waardig biechten te gaan. Op die manier onderricht, begon Giovanni met grote godsvrucht en ernst te biechten en hij deed dat zelfs vaker dan hij verplicht was. Iedere zondag en verplichte feestdag ging zij met de kinderen naar de heilige mis in het kerkje van het gehucht dat naar de heilige Petrus genoemd was, waar de kapelaan preekte en ook wat godsdienstonderricht gaf. En wanneer Giovanni dan thuisgekomen was, herhaalde hij de gehoorde lessen en allen luisterden gaarne naar hem.

De zachtmoedige manier waarop Margherita haar kinderen door middel van het gebed en de sacramenten tot God leidde, had haar een grote invloed op hun geest en gemoed verleend, een invloed die zij met het toenemen van de jaren ook niet meer verloor. Toen haar kinderen volwassen mannen geworden waren, vroeg zij hun nog zonder omwegen en met haar volledig moederlijk gezag, of zij hun plichten als goede christenen vervulden en hun morgenen avondgebed deden. En de jongens gaven haar op de leeftijd van dertig jaar en ouder nog met dezelfde onschuld en hetzelfde vertrouwen antwoord op haar vraag als toen zij nog kinderen waren.

Zelfs toen Giovanni al priester geworden was, liet zij niet na hem raadgevingen te verstrekken. Als hij op een laat uur naar huis ging in zijn dorpje, na vermoeiende missies gegeven te hebben in verafgelegen dorpen; of wanneer hij vermoeid, en bezweet van een verre reis terugkeerde; en ook wel, toen hij al in het Oratorio was, en hij na de hele dag gepreekt en biecht gehoord te hebben, naar slaap verlangend thuis kwam en zich al begon uit te kleden, weerhield zijn moeder hem en vroeg: "Heb je je avondgebed al gedaan?"

En de zoon, die inderdaad zijn avondgebed al gezegd had, antwoordde, in de wetenschap welk een genoegen hij zijn moeder daarmee deed. "Ik zal het direct doen!" - En zijn moeder voegde eraan toe: "Want, weet je: je kunt wel Latijn studeren, en godgeleerdheid; maar je moeder weet beter dan jij, dat je moet bidden." - En haar zoon ging op de knieën zitten, terwijl moeder Margherita stilletjes de kamer op en neer ging, de olielamp hoger draaide, het hoofdkussen nog eens opschudde, de lakens terugsloeg, en als haar zoon dan gereed was met zijn gebed, verliet zij het vertrek zonder nog iets te zeggen.

De een of ander zou de opmerking kunnen maken, dat dit een ongepaste en onbescheiden vrijmoedigheid was. Ik geloof echter de waarheid geen geweld aan te doen door te zeggen, dat de goede Margherita zich er op dat ogenblik over verheugde, wanneer zij bedacht dat, na zoveel jaren, haar kinderen nog steeds dezelfde eenvoud, onderworpenheid en eerbied toonden als vroeger. Hoeveel moeders van onze dagen zien zich

niet meer als zodanig erkend door hun oneerbiedige kinderen die, groot geworden, haar iedere betuiging van ontzag en onderworpenheid ontzeggen! Hoevelen moeten niet schreien als ze zien hoe ze door hun ontaarde kinderen geminacht, gehoond en beledigd worden en hoe deze de baas over hen spelen! Margherita daarentegen wist, doordat zij tegenover haar kinderen de woorden kon herhalen, die zij iedere avond tot hen richtte toen zij nog kinderen waren, en doordat de kinderen zich nog aan haar vermaningen onderwierpen, dat zij voor hen nog steeds dezelfde was als vroeger. De jaren mochten voorbijgaan, maar de vreugden van het kindschap gingen niet voorbij. Margherita, met haar teergevoelig hart, wiste telkens wanneer zij zich in haar kamer terugtrok een traan van vreugde weg die in haar ogen blonk! De tranen van vreugde die een zoon in de ogen van zijn moeder doet opwellen, zijn kostbaarder voor God dan al de parels der zeeën in het oosten; en "wie zijn moeder eert, verzamelt zich schatten." (1) Doch buiten de godsdienstige onderrichting en het gebed, vond Margherita ook andere opvoedingsmiddelen en wel in het werk. Zij kon niet hebben dat haar kinderen met de handen in de schoot zaten en wendde er hen al vroeg aan steeds bezig te zijn. Giovanni was nauwelijks vier jaar geworden of hij hield zich al met veel volharding met het rafelen van hennepstengels bezig, waarvan zijn moeder hem een bepaalde hoeveelheid gaf. Wanneer het kind zich dan van zijn taak gekweten had, begon hij zich met zijn spel te onderhouden. Op die leeftijd was hij al in staat om stukjes hout rond te snijden om er balletjes en stokken voor het gallaspel van te maken. Bij dat spel gaat het erom, dat de een met behulp van een stok de bal tracht af te nemen van een ander. Giovanni en zijn kameraadjes hielden veel van deze ontspanning; doch het ontbrak natuurlijk niet aan ruzies en vechtpartijen, zoals de gewoonte is als kinderen samen zo spelen. Zijn aandeel erin was dan steeds de gemoederen tot bedaren te brengen en vrede te stichten, Meer dan eens echter gebeurde het dat de bal, door een onbedreven of onvoorzichtige knaap gehanteerd, hem op het hoofd of in het gezicht trof, wat erg pijn deed, zodat hij naar zijn moeder liep om troost te zoeken. Nauwelijks zag de goede Margherita hem dan zo voor zich of ze zei: "Natuurlijk! Elke dag is het iets met je. Waarom begeef je je ook in zo een gezelschap! Zie je dan niet dat ze ruw zijn!"

"Daarom trek ik juist met opzet met hen op; als ik bij hen ben, blijven ze kalmer, dan zijn ze beter en zeggen sommige woorden niet."

"En intussen kom je thuis met gaten in je hoofd." "Er is een ongelukje gebeurd."

"Nu goed; maar je gaat niet meer met zulke jongens om."

"Moeder..."

"Heb je me begrepen?"

"Om u plezier te doen zal ik niet meer met hen omgaan; hoewel, als ik bij hen ben, doen ze wat ik wil, en dan vechten ze ook niet meer."

"Goed, ik zal je maar weer eens verbinden; maar denk erom - zo besloot zij met opeengeklemd tanden en even het hoofd schuddend - denk

(1) Ecclesiasticus, 3,5.

erom dat zij ruw zijn, ruw en stout. - En Giovannino bleef onbeweeglijk op het laatste woord van zijn moeder staan wachten; na nog even nagedacht te hebben, alsof zij bang was iets verkeerd te zeggen, beperkte zij zich tot: "Ga maar."

Het was verbazingwekkend zoveel redelijkheid te horen komen van lippen die feitelijk nog niet eens goed konden praten! Van die tijd af zag hij zich in zijn fantasie temidden van ontelbare kinderen, die bij hem zouden wonen, waar hij gezag over zou kunnen uitoefenen, die vol aandacht aan zijn lippen zouden hangen terwijl hij sprak, en die zich volkomen goed zouden gedragen. Dat leek hem het enig mogelijke geluk ter wereld. Gedreven door de goddelijke genade, liep hij, zonder het te weten, vooruit op zijn toekomstige zending, door steeds de vreze des Heren in zijn hart te dragen, waaruit de wijsheid voortspruit die "het verlangen naar haar voorkomt, ja, zich van tevoren al laat kennen. Wie vroeg naar haar uitziet, hoeft zich geen moeite te geven; hij vindt haar neergezeten bij zijn deur... Want zij zoekt alzijdig naar al wie haar waardig zij; minzaam verschijnt zij voor hen in het leven, en in al hun zorgen komt zij hen tegemoet. Haar begin uit zich in een oprecht verlangen naar haar lering; dat streven naar lering is een uiting van liefde tot haar; die liefde openbaart zich in het onderhouden van haar geboden; het onderhouden van wat zij gebiedt, verzekert de onsterfelijkheid. Onsterfelijkheid brengt ons in Gods tegenwoordigheid; zo leidt het verlangen naar wijsheid tot heerschappij."(1)

(1) Wijsheid, 6,14,15,17-21.

H O O F D S T U K VI

DE WIJZE MOEDER - DE GEHOORZAME ZONEN -
DE TERUGKEER VAN DE MARKT - HET VERSLAG.

In het boek der Spreuken kan men lezen: "De knaap laat al in zijn manieren erkennen, of het zuiver en oprecht is wat hij doet. Tuchtig uw zoon, dan zal hij u reden tot tevredenheid geven, ja, hij zal de lust worden van uw hart. Het oor dat hoort en het oog dat ziet, beide heeft de Heer gemaakt." (1) Waakt dus, ouders, voor zijn glorie over uw gezin.

Margherita waakte om die reden voortdurend over het gedrag van haar zonen. Het toezicht dat zij uitoefende was echter niet vervelend, argwanend of achterdochtig, maar zoals Onze-Lieve-Heer het wil: voortdurend, voorzichtig, liefdevol. Zij deed haar best om hun het gezelschap van hun moeder steeds aangenaam te maken, hen zachtmoedig tot gehoorzaamheid aansporend en het woord van de apostel in praktijk brengend: "Verbittert uw kinderen niet, maar voedt ze op met christelijke tucht en terechtwijzing." (2)

Zij klaagde niet over hun luidruchtige genoegens, integendeel, zij nam er zelf aan deel en bedacht nieuwe voor hen. Geduldig gaf zij antwoord op hun kinderlijke en soms moeilijke en hardnekkige vragen; en niet alleen hoorde zij hen graag praten, maar zij deed hen veel praten, om al de gedachten te leren kennen die zich in hun tere geest ontwikkelden, al de genegenheden die zich begonnen te vormen in hun kleine hart. De kinderen, ingenomen door zoveel goedheid, hadden geen geheimen voor haar, die ontelbare beminnelijke manieren wist te vinden om haar edele taak waardig te vervullen.

In die tijd was het niet ongewoon in de huizen van de meer welgestelde boeren de Heilige Schrift of de geschiedenis der Heiligen aan te treffen. De een of andere oude man in Capriglio placht er op zondagavond enkele bladzijden uit voor te lezen voor de hele familie die dan, als het winter was, in de stal, of in de zomer of herfst onder de veranda verzameld was. Vandaar dat moeder Margherita heel wat voorbeelden onthouden had, die aan de heilige schrift of aan de levens der Heiligen ontleend waren, voorbeelden die betrekking hadden op de beloning die Onze-Lieve-Heer aan de gehoorzame kinderen geeft, en de straf die de ongehoorzamen te wachten staat; en dikwijls vertelde ze die aan haar kinderen, wier nieuwsgierigheid zij wist op te wekken en wier aandacht zij tot zich wist te trekken. Heel in het bijzonder wist zij de jeugd van de goddelijke Zaligmaker, die steeds gehoorzaam was aan zijn allerheiligste Moeder, te behandelen door haar als naar het leven te tekenen

(1) 20,11; 29,17; 20,12.

(2) Ef. 6,4.

en aan de kinderen als voorbeeld te stellen van nederigheid.

Iedereen weet hoe belust kinderen zijn op vertellingen en hoeveel indruk deze op hun geest maken. Op die manier maakte Margherita zich zozeer meester van de wil van haar zonen en later van die van haar kleinkinderen, dat het geringste van haar woorden prompt met onbeschrijflijke bereidwilligheid gehoorzaamd werd. Als haar een geringe dienst moest bewezen worden, zoals het halen van brandhout of water, hooi of stro voor de dieren, of als er een vloer geveegd moest worden, hoefde zij de een maar een wenk te geven en ook de andere kwam aanlopen.

Zij was er eveneens in geslaagd van haar kinderen twee dingen te verkrijgen, die vele vaders en moeders uiterst moeilijk moeten voor-komen. Zij wilde absoluut niet dat zij zonder haar verlof zich aanslo-ten bij personen die ze niet kenden, en dat zij het huis verlieten, zonder haar verlof erom gevraagd en van haar verkregen te hebben. Dik-wijls kwamen ze bij haar en zeiden: "Moeder, daar is die en die kame-raad. Hij komt ons roepen; mogen we met hem gaan spelen?" - Als zij dan bevestigend antwoordde, liepen zij vrolijk weg om te gaan spelen en in de heuvels te gaan wandelen. Een enkele maal antwoordde zij eenvoudig met "neen", en dan waagden zij het niet zich op de drempel van het huis te vertonen, doch sloten zich even tevreden op in de kamer waar zij waren, en zachtjes onder elkaar sprekend, hielden zij zich daar dan met de kleine spelletjes bezig die ze zelf gemaakt hadden of die hun moeder op de markt gekocht had. Dikwijls was hun moeder naar het land gegaan, en wanneer de burens de kinderen dan vroe-gen waarom zij op zo een mooie, zonnige dag niet naar buiten gingen, of waarom zij zo rustig en braaf binnenbleven, antwoordden ze steeds: "Anders zou moeder het niet pret-tig vinden."

Gewoon als zij waren uit liefde te gehoorzamen, zou hun moeder ook volkomen gerust hebben kunnen zijn, wanneer zij gedwongen was om zich naar de markt van Castelnuovo te begeven om inkopen voor het huishouden te doen. Die markt was altijd op donderdag van iedere week, en men kon er landbouwproducten en gevogelte kopen, of zijde en linnen en andere voorwerpen voor huishoudelijk gebruik. Zij was echter erg op de onschuld van de kinderen gesteld, en wist hoe het geringste kwaad voldoende kon zijn om die te bezoedelen. Vandaar dat zij, alvorens weg te gaan, en na hun de nodige aanwijzingen gegeven te hebben, niet naliet de grootmoeder te verzoeken hen in het oog te willen houden.

Begerig niets te doen wat hun moeder zou kunnen verdrieten, wachtten de kinderen verlangend haar terugkomst af, te meer daar zij hun steeds beloofde een gewijd brood voor hen mee955048 "Wat een haast, wat een haast en een herrie! Wacht een ogenblikje; een beetje geduld alsje-blijft; laat me eerst eens in huis komen en die zware mand neerzetten; laat me in 's hemelsnaam even op adem komen." En huppelend en springend volgden ze haar dan naar de keuken. Daar ging ze zitten en, omringd door de kinderen, haalde zij uit de mand het gewijde brood te voorschijn.

De kinderen strekten de handen uit: "Voor mij, voor mij!" Maar dan zei moeder: "Stil, rustig, jullie krijgen het brood, maar eerst moeten jullie me vertellen wat jullie vandaag gedaan hebt." En dan bewaarden de kinderen het stilzwijgen, om antwoord te geven op de vragen die hun stuk voor stuk gesteld werden. Aan de een vroeg zij bijvoorbeeld: "Ben je bij die en die boer geweest voor zaad en gereedschap? Wat heeft hij tegen je gezegd? Wat heb je geantwoord?" - En dan aan de tweede: "Heb je die boodschap gedaan, die ik je heb opgedragen, voor het geval onze goede buurvrouw thuis mocht komen? En hoe heb je je van je opdracht gekwetend?" - En tegen allen gezamenlijk zei ze: "Heeft grootmoeder jullie gevraagd iets voor haar te willen doen? Denk erom, dat jullie haar steeds gehoorzamen. Hebben jullie haar geen reden tot klagen gegeven? Zijn de kinderen uit de buurt jullie niet komen opzoeken? Waar hebben jullie het over gehad? Wat hebben jullie vandaag uitgevoerd? Hebben jullie geen ruzie gemaakt? En het Angelus vanmiddag ook gebeden?" Door deze en dergelijke vragen kon zij zich een nauwkeurig beeld vormen van alles wat de kinderen gedaan hadden en zelfs hun gedachten volgen. En door deze tweegesprekken vertelden de kinderen alles wat hun die dag overkomen was tot in de kleinste bijzonderheden. Van haar kant gaf de moeder dan steeds met dezelfde beminnelijkheid en rustig tegenover elk antwoord, voorzichtig haar opmerkingen ten beste, die voor de toekomst als regel in het oog moesten gehouden worden. "Dat is goed", antwoordde zij tot de een, "dat is uitstekend gezegd. - Een beetje meer geduld, nog een beetje beleefder", antwoordde zij tot de ander. "Dat gaat niet; een andere keer moet je beter opletten. Zie je niet in dat dat een leugen is en dat Onze-Lieve-Heer niet van leugens houdt?" - Of ook wel, wanneer zij hoorde dat allen gehoorzaam geweest waren, besloot zij: "Mooi, ik ben tevreden; wees goed voor grootmoeder en God zal jullie belonen." - Op die manier, aan de hand van Gods wet en van de goede gebruiken, maakte zij er hen mee vertrouwd te oordelen over het gepaste of ongepaste van hun daden, en vervolgens in de toekomst de fouten die ze gemaakt hadden te vermijden. En na hen vermaand en geprezen te hebben, gaf zij hun dan als beloning een stuk van het gewijde brood, dat vervolgens met alle eerbied werd opgegeten.

Op die manier ondervroeg zij hen steeds, telkens wanneer zij hen weerzag na enige tijd weg te zijn geweest, ook al was het slechts een enkel uur, hetzij zij naar het land geweest was, hetzij de kinderen om de een of andere reden van huis waren weggeweest; en een vermaning of raadgeving die de een of de ander van haar beminde kinderen ontving, was dan de vrucht van die ondervraging. En zij hield dat wijze gebruik in ere, zolang zij nog geen volwassen mannen geworden waren.

Op deze wijze opgevoed, groeide het zedelijke gedrag van de jongens en legden zij voorzichtigheid aan de dag bij al wat zij deden; en wanneer zij al eens onachtzaam waren, waren zij zelf de eersten om dat in te zien, hun schuld te erkennen en te zeggen, dat zij een volgende maal beter zouden oppassen. Giovanni intussen, die ieder woord van zijn moeder in zijn hart overwoog en alles wat zij deed in zijn geheugen grifte, legde, zonder dat hij er zich van bewust was, bij zichzelf voor de toekomst de grondslag voor dat systeem van beminnelijkheid en opoffering in de opvoeding. De geest van vurigheid en van liefde, die de boeken der wijsheid heeft ingegeven, gebruikt bij de liefdevolle uitnodigingen, waarmee hij de kinderlijke aandacht der zielen tot zich tracht te trek-

ken, ter onderbreking van zijn leringen, ook dat liefdevolle woord: "Mijn zoon, schenk mij uw hart; laat uw ogen op mijn wegen letten." (1) En Bosco maakte dit motto tot het zijn, en duizenden malen hebben wij het uit zijn mond horen herhalen als een uitnodiging om het goede te doen. En wij hebben in hem een heldhaftige navolging gezien van deze voortdurende waakzaamheid, van die liefde om zo te midden van zijn jongens te kunnen blijven, van dat geduld om te luisteren naar al wat zij zeiden, en van dat dringend en voorzichtig ondervragen, waarmee hij zijn vrienden uitnodigde om zich rekenschap te geven van hun eigen gedragingen, en waarin zijn geliefde moeder zo een grote meesteres gebleken was.

(1) Spreuken, 23,26.

H O O F D S T U K VI

VERBETERINGEN - HET VOORZICHTIGE GEDULD VAN EEN
MOEDER - DE TRIOMFEN DER MOEDERLIEFDE

Margherita was niet een vrouw die de stem verhief om krijsend tegen haar kinderen uit te varen, zich opwond bij het geven van een berisping, of die een beslissing nam als zij kwaad was. Zij bleef steeds kalm, altijd vriendelijk, glimlachte steeds en nooit zag men haar met een bewolkt voorhoofd. Haar kinderen wisten dat zij van hen hield, en vergolden dat met een liefde die zo ver mogelijk leek te gaan. Niettemin verzuimde deze voorbeeldige moeder niet als het pas gaf te vermanen en te berispen en steeds bedacht te zijn op verbetering. "Wie de roede spaart, heeft zijn zoon niet lief; maar wie hem liefheeft, tuchtigt hem op tijd. Is het hart van het kind tot ondeugd geneigd, de tuchtroede drijft dat eruit. Het kind dat geen tucht kent, wordt de schande van zijn moeder." (1)

Hoewel Margherita van zoveel zachtmoedigheid bezielde was, zij was toch niet zwak, en haar kinderen wisten dat, wanneer zij zich hardnekkig zouden betonen in een of andere fout, zij niet gearzeld zou hebben hen te kastijden. Van haar bevoegdheid om te bestraffen had zij helemal geen afstand gedaan; en het symbool van deze bestraffende macht was een roede die in een hoek van de kamer stond. Zij gebruikte ze echter nooit, zoals zij haar kinderen ook nooit om de oren sloeg.

Zij verving dat door heel bijzondere middelen die, met voorzichtigheid toegepast, een wonderbaarlijke uitwerking hadden op de aan hoorzaamheid gewende gemoederen. Giovanni was pas vier jaar. Toen hij op een dag van een wandeling met zijn broertje Giuseppe naar huis terugkeerde, versmachtten ze allebei van dorst, want het was zomer. Hun moeder ging water halen en gaf Giuseppe het eerst te drinken. Giovanni, die daarin een zekere bevoordeling zag, beduidde, toen zijn moeder ook hem water wilde geven met een ietwat verongelijkt gezicht dat hij niet drinken wilde. Zonder iets te zeggen, zette zijn moeder het water weg en ging zitten. Giovanni bleef wat treuzelen en toen kwam het kleintjes:

"Mama!"

"Wat is er?"

"Krijg ik ook wat water van u?"

"Ik dacht dat je geen dorst had!"

"Neem me niet kwalijk, mama!"

"Aha, zo is het goed! En zij ging het water halen en glimlachend gaf zij het hem.

(1) Spreuken, 12,24 ; 22,15 ; 29,15.

Bij een andere gelegenheid had Giovanni zich laten meeslepen door te grote levendigheid of ongeduld, eigen aan zijn leeftijd. Margherita riep hem bij zich en de jongen kwam toelopen.

"Giovanni, zie je die roe daar"? en zij wees naar de roe, die in de hoek van de kamer tegen de muur stond.

"Ja, die zie ik zeker"! antwoordde de jongen, en trok zich schuw tot op veilige afstand terug.

"Neem ze dan eens en breng ze eens hier."

"Wat wilt u daarmee doen?"

"Haal ze maar, dan zal je het wel zien."

Giovanni nam de roede en gaf ze haar terwijl hij zei:

"Ah, u wilt er mij een pak slaag mee geven!"

"En waarom niet, als je me zulke streken uithaalt?"

"Toe, mama, ik zal het niet meer doen!" - En de jongen glimlachte terug onder de onveranderlijke glimlach van zijn lieve moeder. Dat was voldoende om hem een andere maal beter te doen oppassen. Giovanni zou de straf echter aanvaard hebben, indien zijn moeder, tevreden over zijn gehoorzaamheid en volgzaamheid, ze hem niet zou hebben kwijtgescholden. En Margherita verzekerde dat Giovanni haar nooit enige kommer berokkend had en dat, wanneer hij door onvoorzichtigheid een kleine fout beging, het voldoende was hem te waarschuwen, zodat hij er dan onmiddellijk mee ophield. Hij hield zich aan wat hij beloofd had.

Giuseppe, hoewel hartelijk en zacht van natuur, was menigmaal opstandig toen hij nog een klein kind was, vol nukken en koppig als hij iets moest doen wat hem gezegd werd. Zijn moeder nam hem bij de hand, terwijl hij zich op de grond liet vallen, om zich heen sloeg en het op een brullen zette. Zijn moeder, onverpoosd rustig, opgewekt en geduldig hield hem vast. "Het geeft niets, kijk maar", zei ze tegen hem; "al zou je hier de hele dag moeten blijven liggen. Ik zou er maar mee ophouden." En wanneer Giuseppe te keer bleef gaan, bracht zij hem onder ogen: "Zie je niet dat ik veel sterker ben dan jij? Je kunt er zeker van zijn, dat je me niet overwint, en denk erom dat, als je kwaad doet, Onze-Lieve-Heer je zal meenemen en voor zijn rechterstoel halen en je zal straffen: en wat zul je dan doen om hem te ontvluchten?" Giuseppe, inziende dat al zijn pogingen niets baatten, kalmeerde eindelijk, sloeg de ogen op naar zijn moeder, die een uitdrukking van goedheid en opgewektheid bleef bewaren, en glimlachte. Ook om de lippen van zijn moeder kwam een glimlach en daarmee was alles afgelopen.

Wie kan beschrijven hoeveel goed de glimlach van een moeder doet? Hij schenkt vreugde en liefde; hij is een lieflijke herinnering in de jaren van gevorderde leeftijd, en een werkzame aansporing bij het vervullen van zijn eigen plichten; hij is een afstraling van de vreugde van het paradijs, waaraan ieders hart zich kan optrekken.

Zo was de methode waarmee Margherita haar eigen kinderen tot betere handelwijzen en inzicht trachtte te brengen, waarbij zij tot iedere prijs wilde vermijden dat de berisping woede, wantrouwen of liefdeloos-

heid zou veroorzaken. Haar hoogste stelregel was in dit opzicht: haar kinderen ertoe te brengen alles te doen uit liefde voor Onze-Lieve-Heer en om hem te behagen. Daardoor was zij een gelukkige moeder.

Goed te zijn met liefdevolle kinderen, vol liefde toegewijdz harten tot zich weten te trekken schijnt niet zo moeilijk te zijn. Wel moeilijk is het, met goedheid een aangeboren, dwarse drift die de baas wil spelen in toom te houden. En ook daarin slaagde Margherita. Haar stiefzoon Antonio die al tamelijk groot was toen Francesco voor de tweede maal trouwde, had zijn nieuwe moeder met koelheid ontvangen, en zoals in zulke omstandigheden pleegt te gebeuren, beschouwde hij haar bijna als een indringster. De liefkoningen die de vader aan Giuseppe en Giovanni toebedeelde kwamen hem voor als evenzoveel wederrechtelijke toe-eigeningen van de broertjes te zijnen koste. Dat leek nog waarschijnlijker toen het bleek dat hij van de armzalige erfenis, die hij eerst geheel als aan hem toekomend beschouwd had, twee derden zou moeten verliezen. Het koele verstand kon hem niet verontschuldigen, maar in die jaren met hun levendig voorstellingsvermogen is het verklaarbaar dat hij zich over zijn nadeel beklaagde. Vandaar dat hij een zekere antipathie koesterde tegenover zijn stiefmoeder. Vooral na de dood van haar echtgenoot begon Margherita echter de kleine Antonio met bijzondere voorkeur te behandelen, overwegend dat een eerstgeborene niet meer verlangen kon; zodoende probeerde zij deze halsstarrige geest voor zich te winnen. Op die manier wist zij te bereiken, dat in huis de vrede niet verstoord werd, maar zij kon niet verhinderen, dat er menigmaal ofwel door ongehoorzaamheid of door het geven van brutale antwoorden, heel onaangename scènes ontstonden. Er was een heldhaftige deugd voor nodig om op te tornen tegen die vreemde en heftige natuur, die er nu en dan zelfs niet voor terugschrok te twisten met zijn oude grootmoeder. Niettemin liet Margherita niet na haar moeilijke pogingen voort te zetten.

Dikwijls kwam Antonio er toe zijn broertjes te slaan, en moeder Margherita moest dan komen toelopen, om hen uit zijn handen te bevrijden. Zij gebruikte echter nooit geweld om hen te verdedigen en trouw aan haar stelregel, krenkte zij Antonio nooit ook maar een haar. Men kan zich voorstellen over hoeveel zelfbeheersing Margherita beschikte om de stem van het bloed en van haar liefde die zij Giuseppe en Giovanni innig toedroeg, het zwijgen op te leggen. Ook in dergelijke omstandigheden echter gedroeg zij zich zeer terughoudend tegenover hem en maakte zij geen enkele toespeling op wat er gebeurd was; gedurende heel de dag wijdde zij er geen woord aan. Na enkele uren, doch doorgaans tegen de avond, kwam Antonio dan naar haar toe: "Mama", zei hij dan tegen haar, "wat hebt u?"

"Laat me met rust", antwoordde moeder Margherita, "ik ben op het ogenblik niet in een stemming om te praten. Wacht tot ik gekalmeerd ben, morgen zal ik het je zeggen."

De nacht is de moeder van goede raad, en de volgende morgen vroeg kwam Antonio dan naar zijn moeder toe en zei: "Mama, vergeef me!"

"En hoe denk je nu over wat er gisteren gebeurd is?"

"Maar, het zijn de anderen die me ertoe gebracht hebben. Ik wil dat ze me respecteren. Zij begonnen het eerst."

"Mooi! Dus zo staat de zaak, mooi zo! En nu verlang je van mij dat ik je vergiffenis zal schenken?"

"Maar ik had gelijk."

"Gelijk? Laten we eens aannemen dat je in beginsel en in de grond van de zaak werkelijk gelijk had; dan zul je toch moeten toegeven dat je ongelijk had in de manieren die je gebruikte, en dat je je niet moet opwerpen tot rechter over jezelf. Maar overigens ligt het ongelijk in deze kwestie niet helemaal bij de anderen, maar ook jij hebt daar je deel aan. Erken dan minstens jou deel van het ongelijk, erken de fout die je gemaakt hebt en beloof dat je je zult beteren. Dan kan ik geloven dat je er spijt over hebt."

Op de rustige woorden van zijn moeder antwoordde Antonio dan: "Ja, het spijt me, ik geef toe dat ik ongelijk had en ik zal het nooit meer doen."

"Goed", antwoordde de moeder, "en ik vergeef het je." - En zij glimlachte zo lieflijk dat Antonio volkomen tevreden was.

Maar soms wilde hij zijn fout niet erkennen en geërgerd trok hij zich dan mopperend terug. Margherita bewaarde haar geduld tot het avond geworden was en het ogenblik om te bidden was gekomen. Antonio zat mokkend in een hoekje, alleen en Margherita, bang dat hij niet samen met de anderen zou komen bidden, ging naar hem toe, nam hem liefdevol bij de hand en zei tegen hem: "Wel, heb je nagedacht over wat ik tegen je gezegd heb?" Antonio haalde de schouders op, probeerde zich van zijn moeder los te maken, en zei nog eens dat hij gelijk had. Margherita veranderde dan van onderwerp, spoorde hem aan Onze-Lieve-Heer te vragen hem te willen zegenen, en bracht hem aan de arm naar de anderen toe die al een poosje zaten te wachten; zij deed dat met een geduld dat niemand zich kan voorstellen: zonder zich kwaad te maken, zonder geweld, integendeel gebruikmakend van redelijke argumenten. Hij wilde niet, maar tenslotte wist zij hem te doen knielen, zij het op enige afstand van de andere leden van het gezin. Om hem wat op zijn gemak te brengen maakte Margherita dan een of ander grapje en Antonio glimlachte eventjes. Dan begon Margherita hardop te bidden. Zij bad de akte van berouw en het Onze Vader. Maar bij de woorden: Vergeef ons onze schulden gelijk wij anderen hun schuld vergeven, onderbrak Margherita het gebed en zich tot Antonio kerend zei ze tegen hem: "Laat jij de woorden: Vergeef ons onze schulden, maar weg; die woorden moet jij niet zeggen."

"Maar...? Ze staan toch in het Onze Vader!"

"En toch moet jij ze niet zeggen."

"Wat moet ik dan zeggen?"

"Wat je wil, maar dat niet."

"Hé, en waarom niet?"

"Waarom? Waar zou je de moed vandaan halen om die woorden te gebruiken, terwijl jij je kameraadjes niet vergeven wilt, terwijl je een wrok tegen hen blijft koesteren, en jij je bovendien beledigd blijft voelen? Ben je niet bang dat Onze-Lieve-Heer je zal straffen, als je dergelijke woorden uitspreekt, die in jouw mond een leugen zijn, een belediging van God doordat je niet bereid bent om te vergeven? En hoe durf je verwachten, dat Onze-Lieve-Heer jou zal vergeven, als je zo koppig weigert anderen vergiffenis te schenken?"

Deze en dergelijke woorden die recht uit het hart kwamen, ingegeven door het verlangen om de ziel goed te doen en haar met God te verzoenen

en uitgesproken op een bewogen manier, hadden in het algemeen hun uitwerking wel. Antonio zei tenslotte: "Mama, ik heb ongelijk, vergeef het me." En die vergiffenis werd dan geschonken.

Maar meer dan eens ging Antonio, wanneer hij in een van zijn grillen tegenstand ondervond, zo erg te keer, dat hij de stem van zijn plicht niet meer hoorde. Met gebalde vuisten en uitgestrekte armen kwam hij op Margherita af alsof hij haar wilde slaan en grijsde: O, stiefmoeder! Of andere termen gebruikend die niet minder oneerbiedig waren. Stevige vrouw als Margherita was, had zij hem gemakkelijk met een paar klappen in toom kunnen houden. Maar neen. Zij deed een paar passen achteruit, keek haar stiefzoon met een zo doordringende blik aan dat zij hem terstond tot bedaren bracht, terwijl de twee kleineren tussen hen in gingen staan en zeiden: "Neen, moeder, niet bang zijn. Houd je kalm, Antonio!" Waarop Margherita:

"Kijk, Antonio, ik heb je mijn zoon genoemd, en wanneer ik eenmaal die naam gegeven heb, heb ik dat voor altijd gedaan. Je bent mijn zoon, omdat je dat ook bent van Francesco, je vader, omdat je vader je aan mij heeft toevertrouwd, en omdat ik ook als van een zoon van je hou. Je ziet natuurlijk wel in, dat als ik wilde, ik je zou kunnen slaan op een manier dat je wel gedwongen was toe te geven. Maar dat wil ik niet. Ik heb me voorgenomen mijn kinderen nooit met geweld te overtuigen, maar alleen met morele kracht. Je bent mijn zoon en ik wil je niet slaan. Je doet maar zoals je goedgevindt, maar je hebt ongelijk."

Zij trok zich terug. Antonio, vernederd, verward door die woorden, trok zich terug in zichzelf, liet het hoofd hangen en ging. Antonio had dikwijls aanvallen van woede, maar ze werden steeds gebroken door de zachtzinnige woorden van Margherita, die grootmoedig de raadgeving van het Boek der Spreuken in praktijk bracht: "Tuchtig uw zoon, zolang er nog hoop is." (1) Antonio ging echter nooit verder dan de bedreiging alleen, waarvoor hij niet naliet zodra zijn driftbui over was om verontschuldiging te vragen, vooral onder invloed van de vermaningen van zijn grootmoeder. En met het verlopen van de jaren leerde hij zich kalmer te gedragen zodat hij de thans nog levende roep kwam te genieten van een man die niet alleen uitblonk door rechtschapenheid en van iemand die goed was voor iedereen, maar ook van een trouwe vriend, die steeds een opgewekt humeur wist te bewaren, waar hij zich ook bevond. De eerbied en de liefde die, hoe verward en verborgen ook, in zijn hart werkelijk leefden ten opzichte van Margherita, kwamen liefdevol tot uiting toen hij op zichzelf kwam te staan en het vaderlijke bezit gedeeld moest worden. Dikwijls maakte hij zich dan op om zijn stiefmoeder een bezoek te gaan brengen, die hij steeds als moeder aansprak, in de tijd dat hij nog in Morialdo woonde; en toen zij in Turijn was gaan wonen, verliet hij de Becchi om het genoeg te smaken enkele uren bij haar door te brengen, met eerbied luisterend naar haar raadgevingen.

Intussen leerde Giovanni in de school van zijn moeder de bewonderenswaardige zachtmoedigheid en de preventieve, alle wanorde voorkomende methode, die de opvoeder tot heerser over de harten van zijn leerlingen maakt.

(1) 19,18.

H O O F D S T U K V I I I

DE GROOTMOEDER - KINDERLIJKE EERBIED EN GENEGENHEID VAN
MARGHERITA TEGENOVER HAAR SCHOONMOEDER - EENHEID VAN
LEIDING IN HET GEZIN - GIOVANNI DOET EEN GOED WOORDJE
VOOR ZIJN BROER BIJ ZIJN GROOTMOEDER

Wanneer Margherita erin geslaagd was haar kinderen met een zo groot gemak stipte gehoorzaamheid bij te brengen, dan was dat niet alleen de vrucht van haar woorden, maar in het bijzonder van haar voorbeeld. Toen haar man Francesco stierf, had hij zijn eigen moeder in haar hoede achtergelaten en zijn moeder was oud in verschillende opzichten en gebrekkig, zodat zij het grootste deel van de dag ofwel op een stoel moest blijven zitten of het bed houden. Niettemin sloofde de goede en heilige ziel, die vanaf haar kinderjaren aan grote activiteit gewoon was, zich voor het gezin zoveel mogelijk uit voorzover haar krachten het toelieten. Zij stopte de kousen, verstellde, kookte, zorgde voor de maaltijden en veegde de vloer aan; en door haar goede zorgen zag alles in het kleine huisje er steeds keurig en ordelijk uit. Wanneer zij er niet toe kwam het werk waar zij mee bezig was te beëindigen, kwam haar schoondochter en hielp haar de laatste hand aan alles te leggen, want zij was er erg op gesteld dat alles in huis er netjes uitzag.

Margherita beschouwde haar schoonmoeder echt als de heerseres van het huis. Zij vereerde haar als haar eigen moeder, gehoorzaamde haar in alle opzichten en raadpleegde haar in alle aangelegenheden. Wanneer zij van mening verschilden, was zij bereid, haar eigen opvatting aan die van de oudere vrouw te onderwerpen. In alles waarvan zij wist dat het haar plezier zou doen, deed zij haar best haar tevreden te stellen. Ze maakte ook lekkere hapjes voor haar klaar, waarvan ze kon vermoeden dat die haar groot plezier zouden doen. Overdag in de winter, wanneer haar werk het haar veroorloofde, ging zij vrijwillig bij haar zitten om haar gezelschap te houden.'s Nachts, wanneer het lijden van de oude vrouw erger werd, waakte Margherita en wijdde meer dan kinderlijke zorg aan haar. Als zij naar de markt ging, en dat gebeurde bijna iedere week, kwam zij nooit naar huis zonder voor de oude grootmoeder iets mee te brengen ten teken dat zij aan haar gedacht had, zoals lekkere macaroni voor de soep, fijn brood, beschuit of vroeg fruit.

Deze eerbied voor de grootmoeder eiste Margherita eveneens van de kinderen, onbegrensd en onder alle omstandigheden. Zij was gewoon tegen hen te zeggen: "Jullie moeten grootmoeder nog stipter gehoorzamen dan mij." En zij was onverbiddelijk wanneer zij op een of andere manier te kort geschoten waren in eerbied of gehoorzaamheid.

Hoe welwillend zij voor haar kinderen ook was, toch koos zij nooit partij voor hen tegenover de oude vrouw, nooit gaf zij hun gelijk, wanneer hun grootmoeder hen in het ongelijk stelde. Een kastijding die grootmoeder hun gaf was steeds terecht gegeven, en in geen geval verhinderde of verzachte zij de straf van de schuldige, of zocht zij een onbezonnen goedmoedigheid tegenover de strengheid van de grootmoeder te stellen.

Deze volmaakte harmonie was noodzakelijk voor de goede opvoeding van de kinderen, omdat heel de leiding van het huishouden op moeder Margherita neerkwam. Zij alleen had de zorg voor de bebouwing van het land en voor alle inkopen en verkopen. Met mannelijke moed verrichtte zij niet alleen al het werk op het land dat gewoonlijk aan vrouwen toevertrouwd wordt, maar zij onderwierp zich vrijwillig aan al het andere, zwaardere en vermoeiender werk dat in de regel door mannen wordt verricht. Haar broer Michele was niet weigerachtig zijn zuster hulp te verlenen; maar dikwijls, wanneer zij een beroep op hem deed, kon hij niet komen omdat hij door zijn eigen arbeid in beslag genomen werd. Dan hooide Margherita of ploegde de akker, zaaide, oogstte, zette het graan aan schoven, laadde het op de wagens, bracht het naar de dorsvloer, bouwde de mijten, dorste en bracht het graan naar de graanzolder. Aan het hoofd van de mannen die als dagloners in dienst genomen werden, liet zij deze zich dodelijk vermoeien door haar voorbeeld, want die wilden zich niet door een vrouw laten overtreffen. Antonio verleende haar bij die werkzaamheden niet veel hulp. Moeder Margherita moest dus dikwijls van huis wegblijven; zij maakte zich daar echter een zorgen over, in de zekerheid dat haar kinderen goed beschermd waren. In de grootmoeder had zij een machtige hulp bij de opvoeding en zij vond in haar ook een hart, dat bereid was haar op iedere mogelijke manier en met dezelfde middelen bij te staan. Wij hebben al gezegd, dat Margherita in het huis hetzelfde opvoedingssysteem had aangetroffen, waar zijzelf mee grootgebracht was.

De grootmoeder die dus dikwijls verplicht was in haar leunstoel te blijven zitten, regelde en beredderde alles alleen met haar woorden; haar kleinkinderen koesterden voor haar de grootste eerbied. Alles wat zij wenste was voor hen een onwrikbare wet. Zij was een vrouw met een uiterst zachtmoedige manier van optreden, en heel fijngevoelig van aard, maar van een onbuigzame onverbiddelijkheid wanneer het erom ging, dat degene die gefaald had ook zijn fout zou erkennen. Wanneer een van de kleinkinderen iets misdeed, als de moeder afwezig was, dan deed zij niet alsof zij niets merkte, gaf niet toe, maar riep de schuldige bij zijn naam: "Haal me die roe eens even."

"Wilt u me dan slaan?"

"Juist. Kom, hier ermee." - De jongen ging en haalde de roe.

"Nu, kom hier." De jongen ging naast haar staan.

"Maar grootmoeder, ik ben niet begonnen met die ruzie, ik ben niet ongehoorzaam geweest."

"Mooi. In plaats van één slag met de roe zal ik je er dus twee geven."

"Grootmoeder, vergeef me!"

"Daar neem ik geen genoeg mee!"

"Grootmoeder, ik heb ongelijk en zal het niet meer doen."

En dan biechtte hij op in welk opzicht hij in gebreke was gebleven.

"Vind je werkelijk dat je in het ongelijk bent?"

"Jawel, grootmoeder!"

De grootmoeder had dan de hand al opgeheven als de kleine schuldenaar aarzelde met zijn antwoord, maar bij de woorden: "Vergeef me, ik heb ongelijk"! trok zij ze terug. "Ga", zei ze dan, "zet de roede weer op haar plaats en laat zoiets niet meer gebeuren." - Over het algemeen liepen die bedreigingen steeds daarop uit, omdat de kinderen, wetende op welke manier zij de straf konden ontlopen, gauw openhartig hun schuld bekenden.

Slechts zelden gebeurde het dat er geslagen werd, en dan was het nog slechts een slag of twee met de roede, die zeker geen pijn konden doen; maar het idee van de kastijding alleen al was voldoende om de gestrafte die er zich wel voor wachtte ook maar een stap achteruit te doen, aan het huilen te brengen. Godsdienstige vrouw als zij was, kende zij de les van de pastoor van buiten: "Wees niet spaarzaam met het straffen van uw kind; slaat gij hem met de stok, hij zal er niet van sterven. Gij slaat hem met de stok, maar redt zijn ziel van de ood."(1)

De grootmoeder kon nauwelijks van haar stoel opstaan, en wanneer aan de kinderen wel eens gevraagd werd: "Waarom gaan jullie naar grootmoeder toe, wanneer er geroepen wordt om jullie te straffen? Waarom lopen jullie niet weg? Zij zou jullie toch niet kunnen inhalen?" dan antwoordden zij enkel en alleen: "Om moeder geen verdriet te doen!"

Op zekere dag miste de grootmoeder wat fruit dat zij bewaard had, en de verdenking viel op de jongste van haar kleinkinderen. Zij riep hem bij zich: "Giovanni!" Deze, die onschuldig was aan de diefstal, liep opgewekt naar haar toe; maar met een ernstig gezicht zei zij tegen hem: "Haal me die roe eens die ik daar in de hoek zie." De kleine jongen gehoorzaamde verward, maar wetend hoe de vork in de steel stak zei hij: "Grootmoeder, ik gehoorzaam, maar weet wel dat ik niet degene ben die die vruchten heeft weggenomen."

"Mooi", hernam zij, "zeg me dan maar wie dat gedaan heeft, dan zal ik je de roede besparen."

"Ik zal het u zeggen, maar dan moet u me beloven, dat u de schuldige niet zult straffen."

"Dat zal ik doen. Breng de boosdoener hier, en als hij me vergiffenis vraagt en de roede voor me gaat halen en dus behoorlijk inziet dat hij straf verdiend heeft, zal ik het hem vergeven." De kleine jongen gaat naar zijn grote broer toe, die toen al ongeveer 15 jaar was, en die hij geen kwaad hart toedroeg omdat deze hem zo kwaad aankeek, en vertelde hem wat er gebeurd was. Antonio, die al op het veld werkte, vond de bewering van de grootmoeder een beetje belachelijk. Als een kind van zes jaar gestraft te worden, leek hem een ietwat vreemde vernedering. Hij haalde dus even de schouders op met een gebaar alsof hij zeggen wilde: "Wat een onzin!" Maar Giovannino drong aan: "Kom nu, kerel, verzet je nu niet tegen de wil van grootmoeder. Ze is er erg op gesteld dat haar gezag wordt geëerbiedigd en zal het niet zo erg vinden. En ook moeder zal zo erg kwaad zijn. Het is wel waar dat je al zo groot bent, maar daarom hoef je nog niet minder eerbiedig te zijn tegenover grootmoeder." - Zijn broer gaf toe en met een: "Goed, laten we gaan", nam hij de roede,

(1) Spreuken, 23, 13-14.

bracht ze naar zijn grootmoeder en bromde een: "Ik zal het niet meer doen", met een gezicht dat beslist niet de nederigheid van een kartuizernovice weerspiegelde. De grootmoeder toonde zich echter tevreden met deze manier van doen, nam hem zachtmoedig bij een arm en zei tegen hem: "Beste jongen, onthoud dat, wanneer er meer mensen sterven door de vraatzucht dan door het zwaard, het ook waar is, dat er meer naar de hel gaan door begerigheid en haar gevolgen dan door welke andere zonde ook."

Giovanni intussen maakte van deze volmaakte overeenstemming tussen zijn moeder en zijn grootmoeder de grondslag voor de noodzakelijke en onschatbare eensgezindheid tussen de oversten van een huis, ten bate van de opvoeding der jongens. Wanneer er naijver, wrok, verschil van mening, niet met elkaar overeenstemmende methoden bij het handhaven van de tucht zich deden gelden, mocht dat geen ongunstige gevolgen hebben voor de pupillen en het gezegde bewaarheid worden: dat een verdeeld rijk ongelukkig is.

H O O F D S T U K IX.

MARGHERITA MAAKT HAAR KINDEREN VERTROUWD MET REINHEID,
BEDACHTZAAMHEID EN MET EEN HARD EN VERSTORVEN LEVEN.

Behalve schoonheid van ziel en volgzame, voortdurende ijver, steeds door daden vergezeld, eiste Margherita van haar kinderen ook dat zij ordelijk zouden zijn en zindelijk op hun persoon. Deze voorzorg was geheel volgens de geest des Heren: "Eet met vreugde uw brood en drink met blijdschap uw wijn, terwijl uw daden God aangenaam zijn. Wees zindelijk op uw kleren en laat, naar het voorbeeld der vaders, geen zalf ontbreken aan uw hoofd." (1) Daarom droeg Margherita, zodra de kinderen acht of tien jaar oud geworden waren, er niet alleen zorg voor hen zindelijkheid bij te brengen, maar ook deed zij haar best hen acht te doen slaan op een zekere verfijning in hun kledij. 's Zondags deed zij hen mooiere kleren dragen, verzorgde hun haar, waarvan zij de natuurlijke, weelderige krullen met een lintje keurig samenbond. Dan nam zij hen bij de hand en ging met hen naar de Mis. Soms stemde zij erin toe, dat Antonio voor hen uitging, doch met kleine passen, zodat zij hem niet uit het oog verloor. Degenen die zij tegenkwamen, vooral de moeders, bleven staan om Margherita hun compliment te maken: "O, wat een lieve kinderen", zeiden ze, "het lijken wel engeltjes." Margherita genoot van die lofprijzingen. Diep in haar hart, maar op een edeler wijze, voelde zij in haar hart de genegenheid weerklinken die op zekere dag door de moeder van de Gracchen tot uitdrukking werd gebracht tegenover de Romeinen die vroegen haar juwelen te mogen zien, en die toen, haar kinderen tonend, voor antwoord gaf: "Ziehier mijn juwelen!" - Voor Margherita waren de kinderen haar schat, haar sieraad, haar glorie.

Onderweg naar de kerk, temidden van het steeds toenemend aantal mensen, zagen de kinderen sommige oude lieden, die in die tijd nog een lange, glanzende met een band samengebonden vlecht droegen: "Mama"! zeiden ze dan: "kijk Giacomo daar eens - dat was de nestor van het dorp, - wanneer krijgen wij ook onze haren zo samengevlochten op de rug?"

"Jullie hebben aan jullie krullen genoeg, waarmee Onze-Lieve-Heer jullie heeft uitgedost. Jullie willen er toch goed uitzien, is het niet?"

"Wel, natuurlijk?"

"Welnu dan, luister! Weten jullie ook waarom ik jullie die mooie kleren laat aantrekken? Omdat het zondag is en omdat dat de juiste manier is om naar buiten te laten zien hoe verheugd iedere christen op deze dag moet

(1) Ecclesiasticus, 9, 7-8.

zijn, en vervolgens omdat ik wil hebben dat de netheid in de kledij een beeld geeft van de schoonheid van jullie ziel. Wat zou men eraan hebben mooie kleren te dragen, als de ziel bevlekt zou zijn door de zonde? Zorgt er daarom dus voor, dat jullie de lofprijzing van God verdienen en niet die van de mensen, die jullie alleen maar eerzuchtig en verwaand maken. God kan de eerzuchtigen en verwaanden niet uitstaan en straft hen. Hij heeft gezegd dat jullie engelachtig zijn; en jullie moeten in het bijzonder engelachtig zijn wanneer we naar de kerk gaan, en geknield blijven zitten, zonder te willen omkijken, zonder te praten, en bidden met gevouwen handen. Jezus Christus in het Sacrament zal tevreden zijn als hij jullie zo godvruchtig voor zijn tabernakel zal zien zitten en jullie zegenen."

Met zulke lessen in netheid en goed gedrag, wist zij eerbied af te dwingen voor zichzelf en de anderen. Toen Giovanni op latere leef-tijd gekomen was, had hij zo'n voorliefde voor nette kleren, dat men bij hem geen vlekje bespeurde en hij zich vrijwillig onderwierp aan het ongemak van een herhaald nazien van zijn habijt en mantel, en zodoende overal kon verschijnen, in elk paleis of huis, en hij aan ieder gesprek kon deelnemen, en bij de meest kieskeurige mensen een graag geziene gast was. De uiterlijke orde in zijn persoonlijke verschijning was een aanduiding van de bewonderenswaardige orde die er in zijn ziel en geest heerste.

Hij had moeder Margherita als raadgeefster, die bij al haar kinderen de gewoonte aankweekte, onder alle omstandigheden na te denken bij wat men deed, omdat de onachtzaamheid, ook wanneer zij van onschuldige aard is, de bron is van geestelijke en materiële schade. Giovanni was acht jaar, en op zekere dag, terwijl zijn moeder naar een dorp in de buurt gegaan was om boodschappen, kwam hij op het idee iets te nemen dat ergens bovenop stond. Daar hij er niet bij kon, nam hij een stoel, klom daar op en stootte tegen een bak die met olie gevuld was. De bak viel op de grond aan stukken. Geschrokken probeerde de jongen het ongeluk te herstellen door de verspreide olie op te vegen; maar daar hij inzag dat hij de vlek en de verspreide geur niet zou kunnen wegnemen, bedacht hij wat hij doen zou om zijn moeder gunstig te stemmen. Hij maakte een roe van een stuk van een heg, rafelde de takjes zo goed mogelijk uit elkaar, haalde er op verschillende plaatsen de groene bast af, en versierde het geheel zo goed mogelijk. Toen het ogenblik gekomen was, waarop hij wist dat zijn moeder zou terugkeren, liep hij haar tegemoet tot helemaal aan het eind van het dal en nauwelijks was zij tot bij hem gekomen of hij zei: "Wel, mama, hoe gaat het ermee? Hebt u een mooie wandeling gehad?"

"Zeker, jongenlief! En hoe is het met jou? Ben je vlijtig geweest? Ben je braaf geweest?"

"O, mama! Kijk maar eens hier!" En hij overhandigde haar de roede.

"O, beste jongen! Die had je niet voor me hoeven te maken!"

"Toch wel, ik heb eigenlijk verdiend dat u me straf geeft."

"Wat is er dan gebeurd?"

"Ik ben op een stoel geklommen, en heb toen per ongeluk de kan met olie gebroken. Omdat ik weet dat ik straf verdiend heb, heb ik u de roede maar meegebracht, dan kunt U me ermee op mijn nek geven, dan hoeft u er geen te gaan zoeken." - Intussen overhandigde Giovanni de geheel

versierde roede en keek zijn moeder op een slimme, aarzelende en grappige manier recht in het gezicht. Margherita keek van haar zoon naar de roede en lachend om die kinderlijke slimmigheid, zei ze ten slotte tegen hem:

"Het ongeluk dat je overkomen is, spijt me heel erg, maar daar ik uit je manier van doen kan opmaken, dat je onschuldig bent, schenk ik je vergiffenis. Onthoud echter altijd goed wat ik je zeg. Voordat je iets doet, moet je altijd aan de gevolgen ervan denken. Als je eerst goed had opgelet, of er niets was wat je zou kunnen breken, zou je voorzichtiger opgestapt zijn en om je heen gekeken hebben, en dan zou er niets gebeurd zijn. Weet je niet, dat wie in zijn jeugd lichtzinnig is ook onnadenkend zal blijven, als hij groot geworden is en op die manier veel onaangenaamheden veroorzaakt en misschien ook nog ertoe komt God te beledigen? Denk dus na!" - Die vermaningen herhaalde zij telkens als het nodig was en in de overtuigende termen, nodig om de kinderen voor de toekomst waakzamer te doen zijn.

"Verstandig is wie naar berisping luistert."(1) En deze wijsheid leerde hem eveneens geen berispingen te verdienen en zich eraan te onderwerpen als ze verdiend zijn en in nederigheid en ernst de gevolgen ervan te vermijden. Maar ziet men in dit onbeduidende voorval niet al in hem een flits van dat christelijke beleid, dat hij, met de eenvoud van de duif en de voorzichtigheid van de slang, zo vaak moest toepassen om zijn instituten te verdedigen en de netten te verscheuren die zijn tegenstanders hem spanden, zonder dat hij hen tot zijn vijanden maakte?

Letten wij hier ook op het verschil tussen Margherita en zoveel andere ouders die, terwijl ze hun kinderen niet weten op te voeden in liefde voor orde en netheid, en hun zelf ook het voorbeeld geven van slordigheid en onbeheerst gedrag, dan bij het minste of geringste vergrijp in woede ontsteken en om wille van een scheur in de kleren of een omgevallen stoel, tegen hun kinderen uitvallen, en hen slaan, als-of ze zich aan iets heel ernstigs hadden schuldig gemaakt! En deze sidderen en beven, huilen, worden kwaad en krijgen een hekel aan hun ouders en komen uiteindelijk in verzet tegen het gezag van vader of moeder. Er wordt niet aan gedacht dat men op die manier ook de morele zin van de kinderen doet ontaarden. De ouders dulden dat hun kinderen liegen, vechten, ongepast praten en ongehoorzaam zijn, of bestraffen dat alles hoogstens met te grote zachtmoedigheid, terwijl zij een klein ongelukje van stoffelijke betekenis bestraffen met een stortvloed van woedende woorden en slagen die dikwijls een ergernis en een belediging zijn voor God. Wat een hoogmoed, een klein ongelukje gelijk te stellen met of hoger te schatten dan een inbreuk op de wet des Heren?

Hoewel Margherita echter heel veel van haar kinderen hield, gaf zij hun nimmer blijk van een te vertroetelende genegenheid. Integendeel, zij droeg er zorg voor hen vertrouwd te maken met een sober, moeizaam en hard leven. Daar zouden ze flink van worden. Van lange marsen werden zij niet vermoeid; afstanden telden zij niet. Toen hij in het Convent was, vertrok Giovanni dikwijls 's middags om twee uur uit Turijn en kwam 's avonds om acht uur rustig in Castelnuovo d'Asti aan.

(1) Spreuken 15,5.

Bij de maaltijden wilde zij niet dat zij een toespiljs aten, geen fruit, hoewel ze dat zelf kweekten, geen koffie met melk. Zij sneed een stuk brood voor hen af en wilde dat zij dat zo, droog, opaten. Zij voedde hen zo op, dat zij het gemis van iets bij de boterham niet voelden. Zo handelde ze ook tegenover Giovanni, als hij van school met vakantie thuiskwam, ook toen hij al geestelijke geworden was.

Evenals hij in het seminarie een stromatras gebruikte, maakte zij voor hem thuis eveneens een eenvoudige en harde matras gereed en zei: "Het is beter dat je je eraan went wat ongemakkelijk te slapen: we wennen zo gauw aan gemak." En gedurende de vier vakantieweken diende deze matras hem steeds tot bed. Van haar zoon zelf verlangde zij dat hij de matras in een deken zou wikkelen en opbergen tot het begin van het nieuwe schooljaar. "Men weet nooit wat er in de toekomst van je worden kan", zei ze herhaaldelijk tegen hem: "wie weet welk lot de Voorzienigheid voor je heeft weggelegd; daarom is het goed dat je eraan gewoont bent wat sober te leven."

Ook in de duur van de slaap verlangde zij dat hij zich enige versterving zou opleggen. "Omdat", zoals zij zei, "een slapend mens geen vissen vangt." Heel dikwijls wanneer zij zich ontfermd hadden over een arme zwerver die vergeefs ergens onderdak gezocht had, deed zij hem tot een heel laat uur opblijven. En 's morgens, zodra de zon was opgegaan, maakte zij hem wakker en verlangde dat hij direct uit de veren kwam. Soms onderbrak zij zelfs bij verschillende gelegenheden in de loop van de nacht haar slaap om een of andere gebrekkige in de woningen in de buurt te gaan helpen. Op die manier raakte Giovanni eraan gewoon, de avonden niet te lang te vinden en zich te vervelen. Wanneer zijn moeder vond dat Giovanni in de loop van de nacht niet voldoende geslapen had, zond zij hem slapen gedurende de warme uren van de dag. Giovanni gehoorzaamde. Hij nam plaats op een bankje dat bij de tafel stond, en legde zijn hoofd op zijn armen; maar kon de slaap niet vatten.

"Maar slaap dan toch, Giovanni, slaap", zei Margherita tegen hem.

"Ja, mama," antwoordde het kind, "ziet u dan niet dat ik slaap!" En dan deed hij de ogen dicht. Moeder Margherita hernam: "Zie je, kind, ons leven is zo kort, dat wij maar weinig tijd hebben om goed te doen. Al de uren, die wij aan nodeloze slaap besteden, is verloren tijd voor het paradijs. Al de minuten die wij aan nutteloze rust kunnen ontnemen, is een verlenging van ons leven, want de slaap is een voorafbeelding van de dood. Hoeveel goede werken kunnen we in die minuten niet doen en hoeveel verdiensten vergaren!" Haar vermaning was als een echo van het goddelijke woord: "Doe al wat u te doen staat goed, want geen werk, geen overleg, geen wetenschap, geen wijsheid bestaat in het rijk der doden, waar gij heen zult gaan."(1)

En wij zullen later zien hoe Giovanni voortdurend zijn tijd wist te benutten.

(1) Ecclesiasticus 9,10.

H O O F D S T U K X

EEN SLECHT HANDELTJE - DE GESTOLEN KALKOENEN EN EEN LES IN
VOORZICHTIGHEID - DE BEWAKING VAN DE WIJNGAARD -
DE KWELGEEST EN HET MOEDIGE KIND

Menigeen zullen de dingen die we in dit hoofdstuk gaan beschrijven van weinig belang voorkomen, maar toch meen ik ze niet te mogen weglaten, omdat ze steeds beter de manieren doen blijken waarmee Margherita te werk ging bij de opvoeding van haar kinderen. Giovannino was pas vijf jaar en leidde met Giuseppe een kleine troep kalkoenen naar de wei. Nu kwam daar een geslepen man voorbij, en toen deze de twee argeloze kinderen in het oog kreeg, kwam de gedachte bij hem op hen een kalkoen af te zetten. Daarom kwam hij naar hen toe en zei: "Willen jullie me een kalkoen verkopen?"

De twee kinderen keken elkaar aan, want het leek hun een mooie gelegenheid dat hij hun een middel aan de hand deed om voor koopman te spelen en geld te verdienen. En de ander stelde voor: "Ik geef jullie vijf stuivers."

"Vijf stuivers"! riepen zij uit. Het leek hun een enorme som. Daarom namen ze, zonder er verder bij na te denken, de vijf stuivers in ontvangst, terwijl de schelm de vetste kalkoen uit de troep nam en zich haastig uit de voeten maakte. De twee jongens renden spoorlags en buiten adem naar hun moeder: "Mama! mama! We hebben een kalkoen verkocht!"

"Zo"! antwoordde hun moeder die een dergelijke mededeling allerminst verwachtte.

"En we hebben er flink voor laten betalen! Vijf stuivers!" En ze legden het geld triomfantelijk in de palm van haar hand! Moeder Margherita kon haar ogen niet geloven: "Dat is me wat moois!" riep ze uit. "Vijf stuivers voor een kalkoen! Dat is een mooi handeltje wat jullie daar gedreven hebben! Weten jullie dan niet dat ik er op zijn minst vier-en-een-halve lire voor zou kunnen krijgen? Die man is een deugniet, en hij heeft jullie opgelicht!"

De twee kinderen stonden als versteend bij die woorden. Verslagen en op vergelding belust zetten ze het hals over kop weer op een lopen, thans op zoek naar de koper. En hun moeder had goed roepen: zij luisterden niet en verdwenen, de een in deze, de ander in die richting de heuvels in. Om op zoek te gaan naar die ene kalkoen, dachten zij er geen ogenblik aan, dat zij de hele troep die hun was toevertrouwd, op genade of ongenade overleverden aan de eerste de beste voorbijganger. Hun moeder, die van boven uit het raam alles gezien had, riep de hulp van een paar buurlui in en dreef de kalkoenen, die zich al begonnen te verspreiden, op en sloot ze in het hoenderhok. Intussen keerden de twee

jongens die, zoals te voorzien was, niet gevonden hadden wie ze zochten, met lood in de schoenen en gebogen hoofd terug, ontdaan van bezorgdheid en bezweet; maar nauwelijks waren ze op het weiland gekomen, of men stelde zich voor hoe ze zich voelden toen ze tot de ontdekking kwamen dat al de andere kalkoenen verdwenen waren. Zij keken rond, maar nergens viel een levend wezen te ontdekken. Zij keken naar het huis en ook daar was niemand te zien. Ze dachten niet anders, dan dat ook deze kalkoenen geroofd waren; hoe zij zich innerlijk voelden toen zij de weg naar huis insloegen valt niet te beschrijven. Nauwelijks hadden ze een voet over de drempel gezet of ze riepen luidkeels: "Mama, de kalkoenen zijn er niet meer!"

Margherita keek hen glimlachend aan. "Waarom lacht u?"

"Omdat ik de kalkoenen zelf teruggehaald heb, en omdat jullie alles doen zonder erbij na te denken. Vertrouw een andermaal niet op jullie eigen oordeel, maar vraag om raad aan iemand die het beter weet dan jullie, dan hoeven jullie naderhand geen spijt te hebben. Dan verkopen jullie geen kalkoen voor vijf stuivers, en gaan jullie er niet tussen uit, op gevaar af ai de andere kwijs te raken. En wat zouden jullie wel gedaan hebben als jullie, kleine jongens die je bent, de rover hadden gevonden?"

Ik kan niet nalaten hier op te merken: wie had ooit kunnen denken, dat de goddelijke Voorzienigheid Giovannino voorbestemde om schatbewaarder te worden en geweldige sommen te beheren, bestemd voor zoveel verschillende werken van liefdadigheid?

Enige tijd daarna kwam Giovanni tot de ontdekking dat er een van de kalkoense hanen, waar hij op moest passen, uit de wei ontbrak. Hij had niemand gezien die in de buurt was gekomen om de haan te stelen; maar toen hij achter zich keek, kreeg hij zo'n baardige kerel in het oog, fors van bouw, en die zijns weegs ging met de onverschilligheid van iemand die niet in het minst belangstelde in de kleine herder. Maar de kleine herder had nagedacht en was voor zichzelf tot de slotsom gekomen dat niemand anders de dief kon zijn dan deze. Maar niets wees erop hoe de man de ontbrekende kalkoen had meegenomen. Toch was Giovanni zo overtuigd, dat hij de weg opsprong, de man tegemoet liep en hem met de moed van iemand die zeker is van zijn zaak toeriep: "U komt hier niet langs, als u me de kalkoen niet teruggeeft."

De vreemdeling keek de kleine durfal nors aan: "Het is je zeker in het hoofd geslagen, wel? Laat me maar gauw door en goedendag!"

Waarop Giovanni: "Hebt u me niet verstaan? Kom op met die kalkoen? Ik heb u gezegd dat u me bestolen hebt."

De vreemdeling knoopte zijn jas los: "En waar denk je wel, dat ik die verborgen heb?"

Giovanni liet zich niet van zijn stuk brengen: "U kunt ze niet bij u hebben, maar ik zeg u dat ik ze terug wil hebben."

Waarop de ander: "Ik zie dat je van grapjes houdt, dat geeft geen pas. Ik heb overigens geen zin om mijn tijd met je te verdoen." En met die woorden liep hij door. Maar Giovanni sprong weer voor hem: "Nee u komt niet weg voordat u me de kalkoen hebt teruggegeven, anders zal ik

zo hard mogelijk roepen "houd de dief"! en als er niemand is, zal ik me aan uw benen vastklampen, maar ik laat u niet weggaan."

En de man ging, bij het zien van zoveel vastberadenheid en vrezend dat hij ontdekt zou worden, rechtstreeks naar een naburige haag en trok uit een greppel een zak te voorschijn, waarin hij de kalkoen verborgen had. Hij was van plan geweest, 's avonds daar terug te keren en als er niemand meer was, rustig met zijn buit te vertrekken. Van de nood een deugd makend zei hij echter: "Alsjeblieft, ik had alleen een grapje met je willen uithalen, om te zien of je zou merken dat er een haan weg was."

Met die woorden gaf hij hem de kalkoen terug.

"Goed", zei Giovanni tot slot, "nu kunt u uw gang gaan, maar maak een volgende keer zulke grapjes niet meer, want dat zijn geen behoorlijke grapjes."

's Avonds ging Giovanni naar huis om zijn moeder van zijn dappere daad te vertellen. Een andere moeder zou de vrijmoedigheid van haar zoon geprezen hebben en tegen de dief te keer gegaan zijn en de hele buurt van de gebeurtenis op de hoogte gesteld hebben. Margherita echter vond dat haar zoon te ver gegaan was en zei tegen hem: "En wanneer hij het nu per toeval eens niet geweest was, die de kalkoen wegnam, dan zou je lelijk tegen de lamp hebben kunnen lopen, hij zou zich beledigd gevoeld hebben en je een behoorlijk pak rammel hebben gegeven."

"Maar ik was er zeker van dat hij me bestolen had! Er was niemand anders, en de kalkoen had ik een paar ogenblikken van tevoren nog gezien."

"Ook al zag je niemand, dan was dat nog geen reden om hem direct te beschuldigen. Een ander had ook naderbij kunnen sluipen en zich daarna achter een boom of in een greppel kunnen verstoppen."

"Als ik dat allemaal had moeten beredeneren, zou de kalkoen verloren geweest zijn."

"Och, luister jongen: dat zou niet zo een erg groot verlies geweest zijn weet je, ik doe niet veel moeite om voor mijn rechten op te komen, wanneer ik daardoor gevaar loop de naastenliefde of de vrede met mijn burens te verstoren. Voor een tros druiven of voor een beetje fruit dat men van mij steelt, ben ik niet van plan met iemand ruzie te maken. Men moet doen wat er gedaan moet worden, maar overigens zal door bepaalde kleinigheden de wereld niet vergaan."

"Dus u zou alles laten wegslepen, zonder uw beklag te doen?"

"Rustig; wanneer het welzijn van mijn gezin op het spel zou komen te staan, zou je wel eens zien dat ik een vrouw ben die op haar rechten staat."

"Maar ziet u dan niet in dat die man bovendien zo brutaal was, dat hij er ook nog bij begon te liegen?"

"Wie zegt je, dat dat een leugen was? Hij kan best een grapje met je hebben willen uithalen. Jij hebt het bewijs van het tegendeel niet geleverd."

"Hm. Hm"! bromde Giovanni een beetje ongelovig.

"Maar goed: al mocht hij ook schuldig zijn geweest, dan had je zijn verontschuldiging toch wel kunnen aanvaarden en hem de beschaming bespa-

ren. Overigens zou ik je erop willen wijzen dat je laatste woorden teveel gezegd waren. Van het ogenblik af dat je erin geslaagd was de kalkoen terug te krijgen, was er niet meer nodig."

"Dus heb ik verkeerd gedaan?"

"Dát zeg ik niet; je bedoeling was goed en je hebt je doel bereikt. Zorg er echter voor dat je niet met de anderen over de zaak spreekt; en als je die man nog eens mocht tegenkomen, laat hem dan merken dat je alles vergeten bent. Denk eraan dat het hebben van een enkele vijand er al een te veel is."

Niettemin, al betoonde Margherita zich dan ook een ware meesteres in voorzichtigheid, zijzelf was het toch ook, die door haar voorbeeld haar kinderen had leren moedig te zijn. In dat opzicht moge hier een aardige anekdote volgen.

In een van die jaren werd er geklaagd over een schaarse druivenoogst en werden ze tegen de tijd van de pluk met grote waakzaamheid door de boeren omringd. Inderdaad slopen er 's nachts soms dieven rond om de wijngaarden te plunderen en hun eigen kelders ten koste van anderen van wijn te voorzien.

Moeder Margherita die in een afgelegen, door bossen omgeven huis woonde, en alleen was met drie jongens, bevond zich niet bepaald in omstandigheden om degenen die zich aan haar bezit wilden vergrijpen van haar huis en hof af te houden. Zij verkeerde dus aanhoudend in gevaar, op een goede morgen het voornaamste deel van haar bron van inkomsten verdwenen te zien. Enkele wijnstokken die langs de weg groeiden waren door boosdoeners al van hun last beroofd. Zij had echter iets onzegbaar mannelijks in haar manier van denken en doen, waardoor zij zich door niets liet afschrikken. Op zekere dag zag zij een man langs haar wijngaard lopen, alsof hij alleen maar een wandelingetje wilde maken, maar zij zag dat hij nu en dan de haag en de kant van haar terrein gadesloeg alsof hij bestudeerde hoe hij een doorgang zou kunnen vinden. Margherita was erop bedacht dat deze man in de komende nacht zou toeslaan en, gewaarschuwd als zij was, riep zij haar kinderen bij zich en zei: "Ik vrees dat men vannacht onze druiven zal willen stelen: we moeten dus op onze hoede zijn. Jullie mogen echter geen woord zeggen en een diep stilzwijgen bewaren, maar zodra ik een teken geef beginnen jullie met zoveel mogelijk herrie te schreeuwen van: "Houdt de dief! Houdt de dief!"

Het werd een donkere nacht. Margherita kwam uit de deur van haar woning, en zonder enig licht te maken ging ze met haar kinderen op de grond zitten, de jongens om haar heen. Er verliep enige tijd en plotseling verschijnt er een donkere schaduw achter in de wijngaard, kruipt om de haag heen en komt dan het terrein op en blijft eindelijk staan. Margherita keek toe. Alles was stil. Haar zwijgende kinderen wachtten alleen maar op het teken dat zij zou geven. De man had al een tros druiven te pakken, toen Margherita uitriep: "Ongelukkige! Wil je naar de hel gaan ter wille van wat druiven?" - En de drie kinderen meteen aan het brullen: "Een dief, een dief, houdt de dief, gauw, gauw, gendarmen! Daarginds; daar is de dief! Vooruit, gendarmen, vooruit!" En door de ijzere vuurtangen en kolenschoppen tegen elkaar te slaan, maakten ze een herrie van de andere wereld. Bij dat onverwachte geschreeuw liet de dief, buiten zichzelf van schrik, de druiven voor wat ze waren, holde de

heuvel af en verdween, na echter eerst nog hals over kop in een greppel gevallen te zijn. Tevreden over haar overwinning zei Margherita tegen de kinderen: "Zien jullie dat, ook zonder geweren hebben we de rovers op de vlucht gejaagd." Allen lachten hartelijk. De dief viel echter enige tijd later wegens andere diefstallen, in de handen van het gerecht en moest voor verscheidene jaren de gevangenis in.

Op die manier gewoon geworden, geen vrees invloed op zijn gemoed te laten uitoefenen, wist Giovanni die koelbloedigheid te bewaren die hij later zo zeer nodig zou hebben in verschillende wisselvalligheden en gevaren, die hij in zijn lange leven zo veelvuldig zou ontmoeten. Ongetwijfeld werd hij door een bovennatuurlijke beweegreden bezield; maar de deugd in een hart dat van jongs af gewoon is nauwgezet te zijn, is als een vurige likeur in een breekbare karaf; er is een wonder voor nodig wil zij niet breken. Van Giovanni kon men in waarheid zeggen wat zo juist in het boek Ecclesiasticus wordt opgemerkt: "Komt de vader te sterven, dan is het als was hij niet gestorven, want zijn zoon, zijn evenbeeld laat hij achter... En bij zijn sterven is hij niet bedroefd. Want hij laat iemand na, die hem op zijn vijanden wreekt en de plicht van dankbaarheid nakomt aan zijn vrienden." (1) En moest Giovanni niet een wachter worden in de wijngaard des Heren; een van de verdedigers van zijn huis?

Een ander bewijs van onverschrokkenheid gaf Giovanni enkele jaren daarna. Moeder Margherita had er zich steeds wel voor gewacht haar kinderen angstaanjagende geschiedenissen te vertellen die hun fantasie zouden prikkelen, zoals bepaalde onvoorzichtige ouders maar al te dikwijls doen, en die op die manier lafaards van de kinderen maken in plaats van hun moed te versterken. Wel, in zekere herfst, toen Giovanni enige tijd wat vakantie was gaan nemen in zijn dorp; keerde hij terug naar het huis van zijn moeder in Capriglio, waar Margherita ter gelegenheid van de wijnoogst een paar dagen vertoefde. De grootvader, de ooms en tantes, namen hun bloedverwante met vreugde in hun midden op, en tegen het vallen van de avond, in afwachting dat het avondmaal zou worden klaargemaakt, begon een van hen te vertellen hoe in de laatste tijd op zolder geluiden van verschillende sterkte te horen waren, nu eens lang, dan weer kort, maar steeds schrik aanjagend. Allen waren het erover eens, dat alleen de duivel in staat was om de mensen op een dergelijke manier schrik aan te jagen. Giovanni wilde geen geloof hechten aan zulke sprookjes, maar hield staande dat de verschijnselen konden worden toegeschreven aan meer dan een natuurlijke oorzaak, aan de wind bijvoorbeeld, aan een of ander diertje, enzovoort. Het was intussen bereids donker geworden en het licht werd opgestoken. Het vertrek waarin dat gesprek plaatsvond had een plafond van planken; die tot vloer diende van een grote zolder, bestemd tot graanzolder en voor het opslaan van de andere oogsten. Opeens hoorde men het geluid van iets dat viel, iets als een mand vol gaten, en vervolgens een dof en traag rumoer, dat zich boven hun hoofden voortplantte van de ene hoek van het vertrek naar de andere. Het gepraat hield op, en er trad een beklemd en diep stilzwijgen in. En opeens begon het onverwacht naargeestige geluid opnieuw. Allen zagen een beetje wit om de neus.

(1) 130, 4-6.

"Wat zou dat zijn"? vroeg de een aan de ander met onderdrukte stem.

"Ga jij weg", zei Margherita tegen haar zoon: "kom, we gaan naar buiten. Het zou niet goed voor je zijn als je plotseling zou schrikken."

"Welnee", antwoordde Giovanni: "ik wil zien wat dat is."

Intussen ging het geluid met tussenpozen door, en werkelijk had het op dat uur iets onbeschrijflijk angstwekkends, doordat het onverklaarbaar was. Al de aanwezigen keken elkaar aan.

"Is de voordeur misschien blijven openstaan"? vroeg een uit het gezelschap.

"Nee, die is dicht en op slot", antwoordde een ander. "Wat dan?"

Giovanni stond vastbesloten op, nam een olielamp en zie: "Laten we gaan kijken."

"Luister, we zullen tot morgen wachten... dat is voorzichtiger..."

"Wat, zijn jullie bang?"

Met die woorden klom hij de houten trap op die naar de vliering leidde. De anderen volgden, elk met een olielamp en een stok in de hand, achter hem aan, rillend en bevend en zachtjes sprekend. Giovanni duwde de deur van de zolder open, trad binnen en liet het licht van de lamp om zich heen vallen. Niemand en niets was er te zien. Alles was stil. Zijn bloedverwanten waren merendeels bij de deur blijven staan; slechts een of twee van hen durfden binnenkomen. Plotseling stootten allen een kreet van schrik uit en sloegen op de vlucht. Er gebeurde iets vreemds: een graanzeef, die in een hoek gestaan had, kwam in beweging en schoof naar voren. Bij de kreet van schrik kwam de zeef tot stilstand; maar daarna zette zij zich even later weer in beweging en kwam terecht voor de voeten van Giovanni die er op toe gelopen was. Giovanni gaf zijn lamp aan degene die het dichtst bij hem was, maar die was zo over zijn toeren heen, dat hij de lamp op de grond liet vallen en het licht doofde uit. Toen hij een andere lamp had laten halen, zette hij die op een oude stoel, boog zich voorover en betastte de zeef met zijn handen.

"Pas op! Pas op"! riepen de anderen van bij de deur. Maar hij schonk daar geen aandacht aan en tilde de zeef van de grond op. Op dat ogenblik barstte er een onbedaarlijk gelach los. Onder de zeef zat een grote kip!

De zaak had zich als volgt toegedragen. De zeef had eerst met een rand tegen de muur geleund gestaan. Omdat er nog wat graankorreltjes in de zeef waren blijven zitten, was de kip er onder gaan staan om ze eruit te pikken. Doch de zeef gleed weg en viel boven op de kip, die op deze manier dus opgesloten zat. Omdat het haar daaronder niet beviel en zij honger kreeg, probeerde zij eruit te komen, en toen ze dat zware gewicht niet kon tillen, begon zij tegen de wanden van de zeef te duwen. Op die manier schoof zij haar kerker over de vloer van de ene hoek van de zolder naar de andere. De stilte van de nacht, de planken vloer en de vrees hadden deze geluiden een onwaarschijnlijke omvang doen aannemen.

De paniek werd door een opgewekte stemming gevolgd en de kip kon het gelag betalen. Margherita nam haar. "Die zal ons geen schrik meer op het lijf jagen", zei ze, en zij nam ze meteen bij de nek; geplukt en wel werd de kip in de ketel gestopt. - Het spook maaltijd van klaargemaakt en zodoende verstreken de avonden weer in een rustige stemming, nu men bevrijd was van de plaaggeest en men al zijn zorgen weer kon wijden aan de vaten en kuipen.

Zo was Giovanni altijd. Het geeft de jonge man een grote zekerheid, te weten dat hij zich in Gods genade bevindt. "Wie de Heer vreest is onvervaard; hij schrikt voor niets terug, want God is zijn hoop. Als gij vertrouwt op de hulp van God, hoeft gij niet bevreesd te zijn voor de verschrikkingen van de nacht, noch voor het spooksels dat rondsluipen in het duister." (1)

(1) Ecclesiasticus 34, 16. - Psalm 90, 5-6.

H O O F D S T U K X I

DE BEZORGDE HERDER - NEDERIGHEID VAN GIOVANNI EN ZIJN
VERSTERVING BIJ HET ETEN - ZIJN GEBED

Alvorens ons verhaal voort te zetten is het nodig de nadruk te leggen op de plaats waar de gebeurtenissen die we hier gaan beschrijven zich afspelen. Wie de weg volgt die van Buttigliera naar het gehucht der Becchi voert, onderdeel van Morialdo ziet aan zijn rechterhand een heuvel waar een nederig huisje bovenop staat en met aan de voet een weiland, waarin tal van bomen hun schaduw werpen. Dat huisje was de woning van Margherita, en in dat weiland hoedden haar kinderen, eerst Giuseppe en later Giovanni, een koe.

"Luiheid leert veel kwaad", (1) was de vermaning die zij de kinderen herhaaldelijk voorhield; zij spoorde hen aan er steeds voor te zorgen Onze-Lieve-Heer niet te beledigen en een ononderbroken werkzaamheid aan de dag te leggen, zodra het voor hen noodzakelijk zou zijn zich voortdurend met werk bezig te houden. En het was voor de bezorgde opvoedster dan ook zaak hen steeds bezig te houden op een manier die in overeenstemming was met hun leeftijd.

Margherita had daarom aan Giovannino het ambt van herder opgedragen, waar hij zich met zeldzame ijver op toelegde. Daarom kon men hem iedere dag zien met in de hand het touw dat om de horens van de jonge koe gebonden was, om te voorkomen dat zij schade zou toebrengen op het veld van de burenen. Zo vertelt ons Giovanni Filippello, zijn leeftijdgenoot, dat al op die jonge leeftijd Giovannino in zijn manier van doen iets liet doorschemeren, dat ongewoon was. "Ik ging naar het weiland met Giovanni Bosco, die toen ongeveer zeven jaar was. Hij wekte toen de bewondering van iedereen die hem zag, omdat hij er van de ene kant een zo bescheiden en nederige indruk maakte, met het eventjes gebogen hoofd, en van de andere kant zo opgewekt en guitig en welgemoed. Ik zelf zei tegen hem: "Jij, Giovanni, zult het ver brengen." Hij gaf me in alle eenvoud voor antwoord: "Ik hoop het."

Een van zijn andere kameraden in dat weidelandschap, een zekere Secondo Matta, die knechtje was op een der hofsteden in de omgeving, en van gelijke leeftijd, kwam iedere morgen de heuvel af, de koe van zijn baas achter zich aan trekkend. Om te eten had men hem een stuk zwart brood meegegeven. Giovanni echter at met kleine mondvollen van zijn wit brood dat moeder Margherita nooit naliet haar beminde kinderen mee te geven. Op zekere dag zei Giovanni tegen Matta: "Wil je me niet een plezier doen?"

(1) Ecclesiasticus 33, 29.

"Wel, natuurlijk, graag", antwoordde het kameraadje. "Vind je het goed als we ons brood ruilen?" "Waarom?"

"Omdat jouw brood beter moet zijn dan het mijne, en ik het veel lekkerder vind." In zijn kinderlijke eenvoud geloofde Matta inderdaad, dat Giovanni zijn zwart brood werkelijk lekkerder vond en daar hem het witte brood van zijn vriendje wel aanstond, ging hij graag op die ruil in. Van die dag af, en wel gedurende twee achtereenvolgende lentes, ruilden zij hun brood telkens wanneer zij elkaar 's morgens in dat weiland ontmoetten. Maar toen Matta ouder geworden was en over dat voorval nadacht, vertelde hij het dikwijls aan zijn neef, de Salesiaan Don Secondo Marchisio, en voegde eraan toe dat wat Giovanni tot die ruil gedreven had niets anders kon zijn dan de geest van versterving, aangezien zijn stuk zwart brood beslist geen lekkernij was geweest.

Deze soort van eenzaamheid was voor Giovanni een gelegenheid om te bidden. Dat was hem door zijn moeder geleerd. Behalve de gebruikelijke gebeden, die zij geknield en met de grootste aandacht deed in de loop van heel de dag en tussen de meest verschillende bezigheden in, ging zij ook door met woorden van genegenheid tot God te prevelen. Allen die Giovanni in zijn jeugd gekend hebben, getuigen van zijn liefde voor het gebed en van zijn grote devotie tot de heilige Maria. Hij moet vertrouwd geweest zijn met het Rozenhoedje, daar hij van de eerste dagen van het Oratorio af tot de laatste jaren van zijn bestaan, erop stond, dat het beslist iedere dag door de jongens gebeden zou worden. Nooit nam hij aan dat er een reden kon zijn om een communitieit van het bidden van de Rozenkrans vrij te stellen. Dat was voor hem een noodzakelijke praktijk van godsvrucht om goed te kunnen leven, zoals het dagelijkse brood om op krachten te blijven en niet te sterven. Bovendien nam hij, telkens wanneer van de toren van Morialdo het Angelus weerklonk, direct zijn pet in de hand en knielde hij neer om zijn hemelse Moeder te groeten. Giovanni Filippello voegde eraan toe dat hij zozeer door godsvrucht werd meege-sleept dat zijn zilverklare stem vaak de heuvels deed weergalmen van heilige lofzangen.

Het gebed, verenigd met de arbeid, bestendigt de zuiverheid van de ziel; zodat men de gevolgtrekking zou kunnen maken, dat Giovanni ongerept de deugd bewaarde die de mensen aan de engelen gelijkmaakt. Het valt daarom niet te verwonderen dat Marianna Occhiena vele malen en met levendige overtuiging aan Giuseppe Buzzetti verklaarde dat de heilige Maagd nu en dan verscheen aan haar neef, wanneer hij alleen in het weiland voor zijn kudde zorgde, en dat Zij het woord tot hem richtte. Wij beschikken niet over argumenten om een dergelijke hemelse uitverkiezing aan te tonen, maar wijzen erop dat dit gezegde wel aantoonde in welk hoog aanzien zijn kinderjaren stonden bij degenen die hem van zo dichtbij gekend hebben.

Terwijl deze eenvoudige taferelen zich op de heuvels van de Becchi afspeelden, vond er een buitengewone gebeurtenis plaats op een feestdag in 1822, in de parochie van Castelnuovo. De Deken Don Giuseppe Sismondo, met heel zijn verzamelde geestelijkheid voor het hoofdaltaar, in aanwezigheid van de burgemeester en een gemeenteraadslid als getuigen, zweren trouw aan koning Karel Felix, die in het voorgaande jaar de troon bestegen heeft, en aan zijn opvolgers.

Dit soevereine bevel betrof de hele clerus van zijn rijk. De Paus had de goedkeuring verleend, hoewel het een belediging was te twijfelen aan de trouw van de priesters aan hun soeverein. Het was toen dat Monseigneur Franson, bisschop van Fossano, met reden uitriep: Incidimus in tempora mala: hij voorzag de toekomst en kende de slechte gezindheid van de hovelingen. Dezen hadden inderdaad de koning vervuld van wantrouwen ten opzichte van monseigneur Chiaverotti, aartsbisschop van Turijn, hoewel het nooit tot een openlijke breuk kwam. Monseigneur koesterde te veel eerbied voor zijn vorst, en Karel Felix, onderworpen aan het gezag van de Kerk, was in zijn ziel een diep overtuigde christen. Bij tal van gelegenheden werd hij door de Kerk onderscheiden wegens zijn verdiensten en in tal van andere gevallen wist hij de aanspraken van zijn ministers te matigen, die niet zo teergevoelig waren als hij in het eerbiedigen van iemands rechten. Ondanks dat alles was hij niet standvastig in het onderhouden van alle: de drievoudige kerkelijke onschendbaarheid was in 1814 weer in ere hersteld, doch daar zij een doorn in het oog was van de nieuwlichters, duurde het slechts kort dat zij volledig werd toegepast. Vandaar dat Rome, op aandringen van de Koning, in 1823 toestemming verleende aan de geestelijken om als getuigen op te treden, ook voor lekenrechtbanken, zowel in civiele als in strafrechtelijke zaken; echter met bepaalde beperkingen om de priesterlijke waardigheid te beschermen. Maar verdiende de priesterlijke staat, het ambt van zielenherder, van biechtvader, van raadgever, van natuurlijke vertrouwensman van het volk, misschien ook niet een klein privilege voor het goede dat zij voor allen deden? De ministers wilden in 1824 nog de herderlijke brieven van de bisschoppen aan een ambtelijke revisie onderworpen zien, onder het voorwendsel de zinnen die hun niet bevielen te kunnen veranderen, zich aanmatigend een verbod te kunnen opleggen, wanneer de bisschop zich niet mocht onderwerpen. De Koning stelde de bisschoppen die zich op zijn hulp beroepen hadden in het gelijk; de ministers gaven in enkele gevallen toe, maar brachten geen wijziging in het uitgevaardigde bevel aan de drukkers, niets te drukken zonder voorafgaande goedkeuring.

Hetzelfde had zijn voorganger en broeder Victor Emmanuel I, een vroom en rechtvaardige vorst, eerbiedig en gehoorzaam tegenover de Kerk, die de geestelijke orden weer in ere hersteld had, ondervonden ten opzichte van vele ministers, die, zoals president Conte Peiretti, ambassadeur in Rome, plachten te zeggen: "Telkens wanneer er in Rome een aanleiding tot hoop bestaat, moeten wij op onze hoede zijn en niet te gauw toegeven." De koninklijke tradities waren aan het Hof niet uitgedoofd, en de Raadgevers van de Kroon deden hun best om de vorst twijfel in te fluisteren, of bepaalde privilegiën van de clerus nog wel in overeenstemming waren met de veranderde tijdsomstandigheden. En dezelfde Victor Emmanuel had in een instructie aan Conte Barbaroux, Gezant bij de Heilige Stoel, dezen ingescherpt de Paus te wantrouwen in alle tijdelijke aangelegenheden. En hij vertrouwde op de andere mogendheden van Europa, terwijl in Turijn, in de paleizen van de ambassadeurs van Frankrijk en Spanje en van de Gezant van Beieren de geheime bijeenkomsten der sektariërs plaatsvonden, die de revolutie van 1821 deden ontbranden, die hem, vreesachtig geworden, aanzette afstand te doen van de troon ten gunste van Karel Felix!

Dit alles was het gevolg van de beginselen die aan de universiteit van Turijn onderricht werden en die men ongeveer aldus kan samenvatten: "O, de Paus legt zich wel neer bij wat wij willen, of anders doen we toch wat we willen!" Een beginsel dat per slot van rekening de weg effende voor alle vijanden van de Kerk. Graaf Conte La Margherita verklaarde later dat het voor hem een geluk geweest was, dat hij voor zichzelf kerkelijk recht gestudeerd had bij auteurs die niet door de Kerk waren veroordeeld, daar hij doctor in de rechtswetenschappen was geworden voor de restauratie, toen er in Turijn geen leerstoel voor kerkelijk recht bestond.

Van al die ministers, van al die samenzwerende doctores waren er dus velen niet meer dan een eenvoudig kind, dat alleen maar zijn catechismus kende. "Ik heb een beter inzicht dan de oudsten, want uw geboden blijf ik nakomen", (1) kon Giovanni de Psalmist nazeggen. Inderdaad bereidden dezen alleen maar talloze maatschappelijke puinhopen voor, terwijl de jeugdige herder een uitgebreide wederopbouw voorbereidde. Hij, die later steeds zo onverschrokken zou zijn en trouw aan de dienst van God en aan de Heilige Kerk, zou ook in waarheid het woord uit het boek Ecclesiasticus tot het zijne hebben kunnen maken: "Toen ik nog jong was, voordat ik mijn tocht aanvaardde, vroeg ik oprecht in mijn gebed om wijsheid. Voor de ingang van de tempel smeekte ik erom en tot aan mijn einde wil ik er naar streven. Zij groeide in mij als een rijpende druif. Mijn hart verheugde zich om haar. Mijn voetstap hield haar rechte weg, vanaf mijn jeugd volgde ik haar spoor. Ik hoefde slechts een weinig mijn oor te neigen (met een volgzzaam gemoed voor haar onderrichtingen) en ik ontving haar al en bezat overvloedige wijsheid. Grote vorderingen maakte ik in haar. Daarom wil ik Hem eren, die mij de wijsheid schonk. Ik was erop bedacht, haar in beoefening te brengen, ik streefde naar dat goede en werd daarin niet beschaamd. Ik heb om haar gestreden en zocht haar bij al mijn daden." (2)

(1) Psalm 118, 100.

(2) Ecclesiasticus 51, 18-25.

HOOFDSTUK XII

DE BROERS - KARAKTERSCHETS VAN GIOVANNI - GIOVANNI LEERT
LEZEN - DE EERSTE SCHOOL IN CAPRIGLIO - MEESTER LACQUA EN
VOORTGANG VAN GIOVANNI IN DE DEUGD - GIOVANNI SCHENKT
VERGIFFENIS AAN WIE HEM BELEDIGEN - ZIJN EERSTE
GETUIGENISSEN BIJ DE JONGENS

De drie kinderen die door Francesco Bosco waren achtergelaten bij Margherita Occhiena: Antonio, Giuseppe en Giovanni, waren verschillend van inborst en aanleg. Antonio, ruw en plomp in zijn manier van doen, weinig of helemaal niet fijngevoelig, pralerig, erg vlug met de vuist, was hij het ware beeld van "het kan me niet schelen"! Op school had hij leren lezen en schrijven, maar hij ging er trots op nooit veel uitgevoerd te hebben en nooit naar school gegaan te zijn. Studeren lag trouwens helemaal niet in zijn aard; hij ging geheel op in het werk op het land en door zijn sterke lichaamsbouw zou hij een uitstekende landbouwer hebben kunnen worden.

Giuseppe, zacht en rustig van aard, een en al goedheid, geduld en voorkomendheid, volgde geheel uit zichzelf de aard van zijn vader; doch hij had een scherpe geest waardoor hij overal voordeel wist uit te trekken, ook van de dingen die weinig van nut konden schijnen; zodat hij een bedreven zakenman had kunnen worden, wanneer hij geen voorkeur gehad had voor het vreedzame leven op het platteland.

Giovanni echter had van nature een gemakkelijk ontvlambare aard, en tegelijkertijd weinig buigzaam en hard, zodat hij een grote krachtinspanning aan de dag moest leggen om zichzelf te overwinnen. Daar zijn karakter veeleer naar de ernstige kant neigde, was hij weinig spraakzaam, merkte alles op, woog de woorden die anderen zeiden, en trachtte de verschillende geaardheden te leren kennen en hun gedachten te gissen om zich voorzichtig te kunnen gedragen. Als hij iets lachwekkends hoorde zeggen, of wanneer hijzelf iets grappigs vertelde, hoorde men hem nimmer uitbundig lachen. "Als de dwaas lacht, schatert hij het uit, staat er in het boek Ecclesiasticus, maar de wijze man lacht stil in zichzelf." (1) Begiftigd met een ruim hart en een levendige geest, bootste hij met gemak allerhande kunsten of handwerken na die hij anderen had zien beoefenen. Volhardend in wat hij zich voorgenomen had, wist hij met geduld alle tegenslagen van het leven te overwinnen om zijn doel te bereiken. Een zekere Giovanni Becchis, inwoner van Becchi, die Giovanni Bosco als kind gekend had, voegt hieraan toe, dat hij een buitengewoon grote gehoorzaamheid aan de dag legde, zodat zijn moeder hem tot voorbeeld stelde aan haar kinderen.

(1) 21,23.

Wat zijn uiterlijk voorkomen betreft, hij was van gemiddelde grootte, flink van lichaamsbouw en hij maakte een prettige indruk. Zijn gezicht met de bolle wangen was ovaal van vorm, zijn voorhoofd breed en helder; neus en lippen waren regelmatig en deze laatste steeds tot een rustige glimlach bereid; zijn kin was goed en bevallig gevormd; de overwegend zwarte ogen konden doordringend zijn, al naar de uitdrukking van zijn gezicht veranderde; zijn hoofd was met een dichte, krullende haardos bezet, donkerblond evenals zijn wenkbrauwen: ziedaar het portret dat zijn leeftijdsgenoten van hem geven.

De verhouding tussen Antonio en de twee andere broers was steeds gespannen. Giuseppe en Giovanni echter waren een van zin. Wat de een wilde was ook de wil van de ander; nooit was er tussen hen ook maar de minste onenigheid; ook was elk van beiden er steeds op uit zo te handelen dat het ook zijn broer aangenaam zou zijn.

Het was in het jaar 1823, het achtste jaar van Francesco's derde zoon. De bezorgde moeder Margherita, die wellicht zag aankomen dat de Voorzienigheid Giovanni niet zou voorbestemmen tot een leven op het land, wilde hem naar de openbare school in Castelnuovo sturen, waar het onderwijs beperkt was tot lezen, schrijven, de eerste vier bewerkingen van de rekenkunde, de eerste beginselen van de Italiaanse spraakkunst en de catechismus; maar zij voelde zich min of meer in verlegenheid gebracht door het feit dat haar woonplaats ongeveer vijf kilometer van Castelnuovo verwijderd lag en dat plan haar gezin dus enkele kosten zou opleggen, hetzij door het noodzakelijke pensioengeld of voor de benodigdheden. Zij sprak er echter over met Antonio die zijn twintigste levensjaar bereikt had en die zich nu onmiddellijk verzette tegen het toch alleszins gerechtvaardigde verlangen: "Waarom moet Giovanni naar school?" begon hij mopperend. "Laat hem de schop in zijn handen nemen, dat heb ik ook gedaan!"

"Door Giovanni naar school te sturen", antwoordde Margherita, "trek ik hem niet voor. Ook Giuseppe is naar school gegaan om lezen en schrijven te leren, en je vader heeft dat ook voor jou gewild."

"Maar u sprak over de kostschool."

"Kijk, tot nu toe zijn we goed vooruitgekomen en hebben we onze zaken behoorlijk kunnen behartigen, en Onze-Lieve-Heer heeft ons steeds geholpen. Wees ervan overtuigd, dat niemand jouw deel zal aanraken. Maar tegenwoordig is studeren noodzakelijk; zelfs schoenmakers en smeden studeren: het is iets heel gewoons geworden, naar school te gaan."

Antonio antwoordde, dat hij groot geworden was zonder behoefte te hebben aan school en studie; en daarom verzette hij zich tegen de wens van Margherita.

Hoezeer blijkt hier het goede inzicht van moeder Margherita. Ofschoon Antonio haar stiefzoon was, legde zij tegenover hem een opvallende inschikkelijkheid aan de dag, die des te merkwaardiger was daar hij niets gedaan had om dat te verdienen. Zij ondernam niets zonder met hem overleg te plegen, of hem te overtuigen wanneer hij van een tegengestelde mening was; en zij onderwierp zich gewillig, wanneer zij merkte dat het te nemen besluit hem niet beviel. Zodoende bewaarde zij die kostbare vrede in het gezin die op aarde de grootste schat is na de genade van God. Voor het ogenblik meende Margherita dus niet te moeten aanhouden;

maar zij wachtte een gunstiger gelegenheid af, deed Antonio geloven dat zij iedere gedachte om Giovanni naar Castelnuovo te sturen van zich afgezet had. Zij bleef echter vastbesloten in haar voornemen hem te laten studeren. En Antonio was tevreden.

In augustus van dat jaar waren alle kerken in rouw gekleed. Het treurige luiden van de klokken der torens kondigde het overlijden aan van Pius VII, wat op de twintigste van deze maand gebeurd was. Er verlieden enkele weken, waarna het nieuws der verkiezing van Leo XII, die op 28 september tot Paus was uitgeroepen, de vreugde en blijdschap bij alle christenen deed terugkeren. Wat werd er in die dagen over de Paus gesproken, wie de Piëmontezen zo een tedere genegenheid toedroegen! Zij hadden Pius VII verschillende malen gezien, zij hadden geweend bij zijn martelaarschap en zijn triomfen bejubeld. In alle gezinnen werd zijn portret eerbiedig opgehangen; allen kenden zijn beminnelijk voorkomen; en het is nog niet zoveel jaren geleden dat men in de huizen der welgestelden nog echte schilderijen van deze grote Opperpriester kon zien hangen. De indrukken die men in zijn jeugd heeft opgedaan gaan nimmer verloren. Ik aarzel niet de verzekering te geven dat deze gebeurtenissen in het hart van Giovanni die genegenheid tot de Paus hebben ontstoken, die eens al de grote ondernemingen van zijn leven zou bezielen.

Intussen zocht Margherita, toen de herfst gekomen was, met toestemming van Antonio een uitweg. Gedurende de winter zou Giovanni iedere dag de openbare school gaan bezoeken in het naburige dorp Capriglio, om daar de beginselen van lezen en schrijven te leren. De meester ervan was kapelaan Giuseppe Lacqua, een uitermate vrome priester. Margherita ging hem een bezoek brengen en verzocht hem haar zoon tot zijn lessen toe te laten, daar hij met het oog op zijn leeftijd bezwaarlijk telkens de weg tussen Becchi en Castelnuovo kon afleggen. De kapelaan wilde er echter niet in toestemmen, daar hij niet verplicht was in zijn school kinderen op te nemen uit andere gemeenten. Diep teleurgesteld wist Margherita niet tot wie zich te wenden, toen een bereidwillige boer zich aanbood om de eerste leermeester van Giovanni in het lezen te zijn. Zijn liefdevol aanbod werd dankbaar aanvaard en Giovanni leerde in die winter van 1823 tot 1824 behoorlijk spellen. De brave man sprak er thans enkele jaren geleden tegenover Don Michele Rua zijn vreugde over uit dat dat geluk hem ten deel was gevallen.

Intussen leidde Onze-Lieve-Heer de gang der gebeurtenissen zo, dat Margherita zich getroost kon voelen. In 1824 stierf in Capriglio de huishoudster van Don Lacqua en haar plaats werd ingenomen door Marianna Occhiena, een zuster van Margherita, die erg veel van haar neefjes hield en af en toe naar de Becchi kwam om hen te bezoeken. Marianna verzocht de kapelaan direct ook aan Giovanni les te willen geven en ter wille van zijn nieuwe huishoudster, die hij al als een heel godsdienstige en trouwhartige persoon kende, kon hij niet weigeren en wilde het zelfs kosteloos doen. Tante Marianna die voor de kleine Giovanni de weg opende tot de elementaire studies, kwam, na de kapelaan tot het einde van zijn leven te hebben gediend, en daar zijzelf ongetrouwd gebleven was, haar laatste levensdagen doorbrengen in het Oratorio van de heilige Franciscus van Sales, en stelde al haar liefdevolle werkzaamheid in dienst van de jongens die daar waren opgenomen.

Daar hij zijn tante in Capriglio aantrof, was het voor Giovanni derhalve alsof hij naar zijn eigen huis ging. De lessen begonnen kort na het feest van Allerheiligen, en duurden hoogstens tot het feest van Maria Boodschap. Op die jeugdige leeftijd, in het strengste seizoen van het jaar, moest Giovanni bijna iedere dag door regen, sneeuw, modder en kou de bijna vier kilometer afleggen. Don Lacqua was al spoedig erg met hem ingenomen en liet zich veel aan hem gelegen liggen, wat hij mede liet blijken door met plezier veel werk te maken van het onderricht van de jongen en nog meer van zijn christelijke opvoeding. Verrast door zijn bijzondere aanleg voor vroomheid en studie, voegde hij aan de lessen ook de uiteenzettingen en verklaringen toe van de waarheden die hij al van zijn moeder had geleerd, wees hem op de middelen die nodig zijn om de goddelijke genade in de ziel in stand te houden, onderlegde hem nauwgezet over de wijze om zich met vrucht op het sacrament der biecht voor te bereiden en op de noodzakelijkheid der christelijke versterking die nodig is om steeds voortdurende waakzaamheid te betrachten ten opzichte van zijn eigen, ook de kleinste handelingen, willen zij niet door de hoogmoed bedorven worden. Het was een stap voorwaarts, die God Giovanni deed zetten. Zijn jongere medeleerlingen plaagden hem, daar ze hem voor een dom-oor hielden. Het is vanzelfsprekend dat een jongen, die gewend is aan de eenzaamheid van een boerenhofstede, zich in het begin niet op zijn gemak voelt te midden van een schare talrijke onbekende kameraden. Maar Giovanni probeerde zich nooit te verdedigen, zoals hij gemakkelijk had kunnen doen, ook niet toen hij geen nieuweling meer was. En vond hij bovendien geen veilige steun in zijn tante en in de meester? En toch gaf hij er de voorkeur aan alle plagerijen met geduld te dragen, zonder werkelijk kwaad te worden. Dat verhaalde Antonio Occhiena van Francesco, die later burgemeester van Capriglio werd, en die indertijd met Giovanni Bosco op dezelfde banken had gezeten. Het schijnt eveneens dat Giovanni van zijn vroegste jeugd af, zich graag een of andere boetedoening oplegde die hij in het geheim in praktijk bracht, zoals uit de geschiedenis zal blijken en dat hij volgens het zeggen van zijn meester met een zekere gretigheid er plezier in had het leven van de heiligen na te volgen.

Ofschoon hij alleen in de winter van 1824 op 1825 regelmatig de school in Capriglio bezocht, wist hij toch goede vorderingen te maken in het lezen en schrijven. Als hij geen les had ging hij naar de weide, en in de zomer stelde hij zijn broer Antonio tevreden door ook op het veld te werken. Maar toch legde hij zich zoals allen in het dorp die hem gekend hebben, verklaarden - met grote ijver op de oefeningen in het lezen toe toen hij nog maar nauwelijks daartoe in staat was, om er zich te kunnen op voorbereiden priester te worden, waartoe hij sinds die tijd het verlangen te kennen had gegeven. Zijn broer Giuseppe vertelde, dat Giovanni ook tijdens de maaltijden steeds een boek in handen had en doorging met lezen. En het boek waar hij het meest van hield was de catechismus, die hij altijd bij zich had zolang hij nog niet geregeld naar school ging. Dat kostbare boekje werd voor hem een bron van nieuwe genaden. In de Heilige Schrift staat te lezen: "Overweeg de geboden van de Heer, overdenk voortdurend wat Hij voorschrijft; dan zal Hij uw verstand bevestigen, en u de wijsheid geven die gij verlangt." (1)

(1) Ecclesiasticus 6,37.

Toen november kwam, de eerste sneeuwbuien begonnen te vallen en alle werk op het open veld tot een einde kwam, sprak Giovanni ervan, naar school terug te keren. Antonio verzette er zich ernstig tegen en Margherita vond het beter niet haar eigen gezag te laten gelden. Aangezien het niet aan voorwendselen ontbrak om zich naar Capriglio te begeven, om zijn tante te gaan opzoeken of een boodschap te doen bij zijn grootvader, kon Giovanni er zich gedurende die winter van 1825 op 1826, zij het niet dikwijls, met Don Lacqua onderhouden, zich oefenen in het schrijven en ook een of ander boek krijgen om te lezen; maar het duurde niet lang, of hij moest iedere omgang met deze priester verbreken. Dat was een hard gelag voor iemand die het verlangen in zich voelde om te leren!

Intussen begonnen in hem de kiemen van de deugden die zijn moeder en zijn leermeester in zijn hart geplant hadden te ontwaken en te groeien. De bovengenoemde Secondo Matta geeft nog een ander eervol getuigenis omtrent het gedrag van Giovanni, zijn metgezel bij het hoeden van het vee. Vier of vijf andere jongens brachten hun koeien naar het grasland in de buurt van de wei waar Giovanni zich bevond. In hun onnadenkendheid en onachtzaamheid lieten zij de dieren dikwijls zonder bewaking en zijzelf liepen dan alle richtingen uit, klommen in de bomen of bedachten allerlei spelletjes. Giovanni nam in die tijd nooit deel aan hun vermaak, maar bleef voortdurend alleen achter, biddend of lezend. Dikwijls nodigden zij hem uit, met hen mee te gaan, maar hij weigerde steeds heel hoffelijk. Op zekere dag echter slopen de schelmen, vastbesloten om de teruggetrokkenheid van Giovanni kost wat kost en desnoods met geweld te doorbreken, eindelijk tot vlak bij hem, en terwijl ze om hem heen gingen staan zeiden ze zonder meer en met een brutaal gezicht: "Deze keer zul je zien dat je met ons meedoet."

"Doe me een plezier", antwoordde Giovanni, "en laat me met rust. Spelen jullie zoveel als je wilt; jullie hinderen me niet, maar ik heb wat anders te doen."

"Begrijp je dan niet dat als wij willen dat je komt, je ook moet meekomen?"

"Neem me niet kwalijk, maar ik meng me nooit in jullie zaken. Ik zie niet in waarom jullie je met de mijne bemoeien. Ik hinder jullie niet en jullie moeten mij niet hinderen."

"Weet je niet, dat jouw manier van doen werkelijk beledigend voor ons is? Wie ben je wel dat je je te hoog acht om in ons gezelschap te komen?"

"Ik jullie minachten? Integendeel, als jullie weglopen, ben ik het dan niet die jullie koeien in het oog houd en oppas dat ze niets kapot maken? Spaar me dus jullie verwijten en opmerkingen!"

"Wel", zei toen de brutaalste onder hen, "we zijn niet hierheen gekomen om met je te bekvechten; je bent in staat om ons met je praatjes van ons stuk te brengen. Maar we zijn vastbesloten dat je kost wat kost mee moet doen met onze spelletjes. En nu geen geklets meer, kom!"

"Jullie moeten verstandig zijn en me niet willen dwingen; spelen jullie maar gerust, laat mij maar voor jullie koeien zorgen en laat mij met vrede."

"In geen geval, je moet meegaan!"

"Neem me niet kwalijk, maar ik ga niet mee!"

"En als je niet meekomt krijg je met ons te doen."

"Ik heb jullie gezegd dat ik niet zou meegaan en ik ga niet mee."

"Zou je niet meegaan? Nou dan ...! En allen wierpen zich op hem en begonnen hem hevig met vuistslagen te bewerken totdat zij er genoeg van hadden hun beestachtige opwinding bot te vieren. Giovanni, die op die leeftijd al erg sterk was, zou er gemakkelijk enkele tegen de grond hebben kunnen slaan en duchtig toetakelen, ook al waren ze even oud als hijzelf, maar hij liet zich echter, zonder zich te verdedigen, de mishandeling en niet geringe slagen welgevallen. Toen de kameraden hun onwaardige wraak gekoeld hadden, trokken zij onder veel hoongelach en het uiten van bedreigingen af, en hervatten hun spelletjes. Giovanni ging weer rustig in de schaduw van zijn boom zitten en ook op het vee van de lichtzinnige deugnieten letten. Toen deze terugkeerden om hem andermaal te vragen of hij na die harde les nu bereid was met hen te spelen, antwoordde hij: "Sla me maar, maar ik zal nooit spelen, want ik wil studeren en priester worden."

Dat antwoord en zijn geduld maakten een zo grote indruk op het gemoed van de deugnieten, dat ze zelfs tot het besluit kwamen zelf maar op hun koeien te passen. "We zullen je niet meer lastig vallen met onze koeien," zeiden ze tegen hem, "we hebben ons bedacht, en ga jij maar rustig door met lezen."

Hierbij merken wij op dat Giovanni nooit van geweld gebruik zou maken om zich te wreken of zich hardhandig te verdedigen, maar er wel gebruik van wist te maken telkens wanneer het erom ging zijn zwakkere kameraden te verdedigen tegen de druk van sterkeren. En toch beschikte hij over meer dan gewone moed en vastberadenheid.

De kameraden werden van toen af zijn vrienden; en wanneer hij op-hield met bidden of lezen, kwamen zij naar hem toe en terwijl hij hen met innemende beminnelijkheid behandelde, begon hij zo gezellig met hen te praten, wist hij hen zo zeer hoe langer hoe meer voor zich te winnen dat hij een zeker gezag over hen begon te krijgen. Hij herhaalde voor hen wat hij geleerd had in de catechismus of in de preek, hij wijdde hen zo goed als hij kon in de godsdienst in, en vervulde deze zending tot hun moreel en geestelijke voordeel. De ene keer onderhield hij zich met hen over het zingen van de gewijde gezangen, een andermaal door het verhalen van een mooie fabel; ook wel leerde hij hun het ochtend- en avondgebed. Thuis maakte hij graag kleine altaartjes met een afbeelding van de heilige Maagd, die hij met bladeren en veldbloemen versierde en daarmee wist hij ook andere jongens aan te trekken. En hij was steeds met deze vrome bezigheden bezig om de jongens van slecht gezelschap af te houden; en hij deed dat alles ook op aanraden van zijn eigen moeder. Hij had een levendige vrees voor het rechtvaardige oordeel Gods en een diepe afkeer voor de zonde, zoals zijn broer Giuseppe zelf verteld heeft. En thuis of in de wei, voor en na zijn vertellingen of zijn uitweidingen over de catechismus, deed hij zijn kleine vrienden allen het heilige kruisteken maken. En het is opmerkenwaardig dat aan die gesprekken van hem nooit meisjes deelnamen.

Nog steeds wordt er in die plaatsen algemeen over gesproken dat de vroomheid van Giovanni van zijn vroegste levensjaren af algemeen het voorwerp van aller bewondering was.

H O O F D S T U K XIII

DE KERMISKLANTEN - GIOVANNI OEFENT ZICH IN TURNEN
EN GOOCHELEN - EEN TANDENTREKKER

In die tijd ontwaakte bij Giovanni een levendig verlangen om de markten en kermissen van de naburige dorpen te bezoeken, om naar de goochelaars en gymnasten te gaan kijken die bij dergelijke gelegenheden nimmer ontbreken. Instinctief voelde hij zich ertoe gedrongen onder zijn streekgenoten uit te blinken, om zodoende tot hun ziel te kunnen doordringen. Maar hij had niets waarmee hij de belangstelling van de anderen tot zich zou kunnen trekken: geen studie, geen rijkdom, geen maatschappelijke positie. Daarenboven lag zijn huis erg afgelegen en ook kwam hij nooit ergens in een centrum waar hij met velen te doen kreeg. Overigens wilde hij, om door te kunnen dringen tot de ziel van ruwe mensen, die hij er natuurlijk niet toe zou kunnen bewegen naar de lessen van een kind te luisteren, hun aandacht trachten te boeien door een bijzondere truc. Giovanni zag dat de nieuwigheid van een vreedzame ontspanning hem meester zou kunnen maken van hun ziel; en dus begon hij middelen te beramen, om zich te bekwamen in dingen die hen zouden kunnen boeien. Hij vroeg de toestemming van zijn moeder en legde haar een welomschreven plan voor, dat wij hem al spoedig daarna in uitvoering zullen zien brengen. Na er goed over nagedacht te hebben gaf zijn moeder graag toestemming, maar daar het noodzakelijk was er wat kosten voor te maken, zei ze: "Doe maar wat je wilt en wat je goedgevindt, maar vraag me niet om geld, want dat heb ik niet!"

"Laat die zorg maar aan mij over, uit die verlegenheid zal ik me wel weten te redden", antwoordde Giovanni. En wij zullen in de volgende hoofdstukken zien hoe hij het klaarspeelde aan geld te komen.

Het kan verwondering wekken dat een zo voorzichtige moeder haar jongen verlof gaf voor zoiets, maar men behoort te beseffen dat die tijden anders waren dan de onze; onder de bevolking heerste er een grotere eenvoud van gewoonten, en onder de marktschreeuwers waren heel wat mensen die konden doorgaan voor eerlijke en behoorlijke lieden. De beroemde Orcorte, wiens behendigheid velen zich thans, zoveel jaren na zijn dood, nog herinneren, was in zijn handel en wandel en in zijn spreken een onberispelijk mens. Het wereldlijke gezag waakte eveneens met voldoende ijver over alles wat de openbare zedelijkheid betrof en was dikwijls de pastoors behulpzaam wanneer het erom ging een einde te maken aan ongewenste toestanden. En Giovanni ging ook niet alleen naar die kermissen, maar in gezelschap van zijn moeder of van een vertrouwde persoon in wiens hoede zijn moeder hem had aanbevolen.

Hij begon echter met naar de kermis in Castelnuovo te gaan, die tweemaal per jaar plaatsvond, en was dikwijls op de markt alleen met het doel om daar de verkopers en de acrobaten bezig te zien. Nauwelijks wist hij in welk dorp er eentje op het koord danste, of andere moeilijke toe-

ren verrichtte, of hij haastte zich daarheen. Niet, dat hij zo bijzonder van het schouwspel genoot; hij wilde er echter iets van leren. Hij ging er met de stellige bedoeling heen om ook hun kleinste stoutmoedige kunstgrepen nauwkeurig gade te slaan. Daarom betaalde hij twee stuiver om hen meer van dichtbij te kunnen zien werken. Hij was een en al oog om alles wat zij deden, ook hun meest onmerkbare handelingen, na te kunnen gaan, om zodoende achter hun knepen te komen en hun behendigheid te leren. Weer thuisgekomen legde hij zich toe op het herhalen van die toeren, minstens zolang hij niets anders te doen had. Niemand kan zich een voorstelling vormen van de slagen, stoten, vallen en buitelingen die ieder ogenblik het gevolg waren van deze oefeningen. Maar dat mocht niet hinderen: hij begon sprongen te maken, en ook twee, maar bij de derde maakte hij een adembenemende buiteling tegen de grond. Dan stond hij weer op, rustte een ogenblik en begon zijn oefening opnieuw. Hij legde zich ook op het koord-dansen toe; het koord bevestigde hij op een zekere hoogte, met een ruwe balanceerstok die hij gemaakt had klom hij erop en probeerde een wandeling door de lucht. Soms sloeg hij op een zo gevaarlijke manier tegen de grond, dat hij best dood had kunnen blijven; maar gelukkig liep hij nooit ernstige kwetsuren op en evenmin verloor hij ooit de moed. Door deze volharding, wie zou het kunnen geloven? - was hij op elfjarige leeftijd vertrouwd geworden met allerlei soorten van sprongen en kunstgrepen. Hij kende kunstjes met dobbelstenen, de salto mortale, het rad, hij kon op zijn handen lopen, springen en dansen op het koord als een beroepsatleet. Hij had echter veel geleerd van de kermisklanten die degenen, die niets van deze geheimen afwisten, in starre verwondering brachten. Bovendien had hij, die geen rust vond voordat hij de verklaring gevonden had van alles wat hij niet op het eerste gezicht doorgrondde, met nauwkeurige opmerkzaamheid gelet op wat een bepaalde kermisbezoeker altijd deed als hij tanden trok, een kunst waarin hij heel bedreven was. En door zijn speurzin was hij erin geslaagd zich de manier aan te leren om de Engelse sleutel te hanteren, de positie van de tand in het tandvlees na te gaan en de handbeweging om hem er met één draai uit te trekken.

Giovanni's veelvuldige aanwezigheid bij dergelijke schouwspelen op de markten, zijn aandacht, bepaalde dingen die hij opmerkte en sommige vragen die hij stelde, hadden achterdocht en wantrouwen doen ontstaan bij de kermisgasten, die er blijk van gaven het vervelend te vinden als hij aanwezig was, wijl zij hem waren beginnen te zien voor eentje die hun hun beroep trachtte te ontfutselen. Meer dan eens hadden zij ontdekt dat hij achter hun geheimen was gekomen. Dat vonden ze erg vervelend. En dientengevolge omringden zij zich met tal van middelen om op een handige manier die belangstelling te ontlopen, door hem de rug toe te keren of door er iemand bij te roepen die bij de werktafel kwam staan. Maar dan ging Giovanni ergens anders staan, voor hen of naast hen, zodat hun voorzorgsmaatregelen toch niet baatten.

Van de vele grappige dingen die in die tijd gebeurden, wil ik de volgende gebeurtenis niet stilzwijgend voorbijgaan, want hij vertelde ze immers zelf aan zijn jongens om hen te vermaken. Voor ons zijn dat zulke dierbare herinneringen, die ons als het ware zijn beminnelijke stem weer doen horen, waardoor zoveel gelukkige uren in onze jeugd werden opgevrolijkt. Scherts en onderhoudende verhalen vloeiden steeds van zijn lippen. Deze opgeruimdheid bepaalde het karakter gedurende heel zijn leven, ook in de pijnlijkste zorgen, ook bij de grootste tegenslagen.

Op de markt dan van een naburig dorp was een kermisklant zijn kunsten komen vertonen, met muziek en veel tamtam. Giovanni had zich zover tussen het publiek naar voren gedrongen, dat hij vlak bij de wagen stond. De kermisman wilde hebben dat hij daar wegging, maar daar dacht Giovanni niet aan. "De markt is voor iedereen vrij toegankelijk", zei hij. De charlatan begon toen met zijn krasse geschiedenis: dat hij van de Groot Mogool gekomen was, dat hij heel China doorkruist had, intieme vriendschap gesloten had met alle vorsten van Perzië, die hij op wonderbaarlijke wijze de grote Khan van Tartaria genezen had, de Mikado van Japan enzovoort, enzovoort. Hij zegde ook dat hij voor het welzijn van de mensheid jarenlang diepe studie bij maanlicht gemaakt had van de kruiden, en dat hij de natuur geheimen had afgedwongen, in staat om zelfs de wijze Salomon in verbazing te brengen, zo die nog op de wereld zou geweest zijn. Met stemverheffing kondigde hij urbi et orbi aan dat hij een wonderbaarlijk middel ontdekt had om zijn toehoorders de tanden uit te trekken, hetzij met een schop, hetzij met een hamer of met de vinger, maar toch zonder dat de patiënt ook maar de minste pijn zou behoeven te lijden. Dat, zo beweerde hij, moest toegeschreven worden aan een bepaald poeder dat hij tegen gematigde prijzen in dit dorp was komen verkopen, een poeder dat eveneens het bewonderenswaardige vermogen bezat duizenden andere kwalen te genezen. Om zijn verzekeringen te staven haalde hij allerlei papieren te voorschijn, brieven, diploma's, getuigschriften voor zijn grote verdiensten, en hij liet er de verschillende lakzegels van alle gekroonde hoofden van de wereld duidelijk aan bengelen. Hij gaf de stellige verzekering dat hij naar dit dorp gekomen was enkel en alleen voor het welzijn van de lijdende mensheid en daarom, zo verkondigde hij verder, moest iedereen, die er behoefte aan had van kiespijn genezen te worden of een slechte kies wilde laten trekken, maar naar voren komen, hij zou hem zonder ook maar de minste pijn van dienst zijn.

Toen hij met zijn welsprekende rede klaar was, gedurende welke hij af en toe weinig welwillende, ja om zo te zeggen achterdochtige blikken in de richting van Giovanni geworpen had, terwijl hij zich het zweet van het voorhoofd veegde, liet hij een paar malen de trompetten flink schallen. En kijk, toen de muziek afgelopen was, kwam er een boerenmens naar voren die verzocht hem een tand te willen uittrekken, die hem verschrikkelijk pijn deed. De kermisdokter verzocht de patiënt boven op de bok van de wagen te klimmen, nodigde hem uit te gaan zitten en onderdrukte een gebaar van ongeduld dat duidelijk in de rimpels van zijn voorhoofd te lezen stond. De boerenmens, helemaal verbluft zo voor het publiek te worden tentoongesteld, vroeg de charlatan:

"Hoeveel moet ik betalen?"

"Ik ben een mens zonder aanzien", antwoordde de charlatan. "Ik werk niet voor geld. Geen geld is in staat mijn kunstvaardigheid te betalen. Wanneer u mij na afloop van de operatie een gift wilt geven, zal ik me verwaardigen die aan te nemen om u een genoegen te doen."

"Enne... zult u me werkelijk geen pijn doen?"

"Evenveel pijn alsof ik hem helemaal niet had aangeraakt; doe uw mond maar eens open." - En de patiënt opende de mond die veel weg had van een bakoven.

"Welke tand is het die u pijn doet?"

"Die daar"! antwoordde de boer, en hij wees met de vinger naar een van zijn kiezen. De charlatan wendde zich nu tot de menigte toeschouwers en verheerlijkte het wonder dat allen spoedig door zijn bekwaamheid zouden zien voltrekken. De boer antwoordde: "Maar u doet me geen pijn, hè?"

"Wees gerust, en let maar eens op, waartoe ik in staat ben!"

Intussen keek Giovanni, die tot bij de wielen van de wagen doorgedrongen was, het schouwspel met wijd open ogen aan, met een sardonische glimlach rond de lippen en met bijna ingehouden adem. De charlatan die hem in het oog hield, schudde met het hoofd. Dat gezicht, dat op iedere onvoorziene omstandigheid gebrand scheen te zijn, was erg hinderlijk. Misschien verwachtte hij iemand die het spelletje moest meespelen, en die de aandacht moest afleiden van de bewegingen van de ander. Misschien was het toeval of afgesproken werk, een vreemdeling was tot bij de wagen gekomen, vlak nadat die sukkel ten tonele verschenen was, en had de charlatan vriendschappelijk een oogje geknipt. Toeval of niet, het blijft echter een feit dat de charlatan de moed niet verloor, en hij deed een beetje van het poeder op de holle kies.

"Welnu", zei hij, "nu hebt u de keus: wilt u dat ik het mes gebruik, de hamer of eenvoudig de vinger?"

Vanzelfsprekend antwoordde de ander: "De vinger!"

De charlatan begon zijn werk. Giovanni die geen van zijn bewegingen uit het oog verloor, merkte dat hij een Engelse sleutel van uit zijn mouw in zijn hand had laten glijden, en trok een gezicht waaruit men kon opmaken dat hij de ander door had. De charlatan wierp hem een woedende blik toe en stak zijn vinger in de mond van de boer. De kies sprong met moeite uit het tandvlees en een hartige kreet van: "Au"! steeg uit de mond op toen hij die klank maar even kon voortbrengen. Dat gebrul werd overstemd door een: "Prachtig"! dat tegelijkertijd weerklonk en nog veel machtiger was dan het gebrul van pijn. Giovanni kon zijn lachen haast niet houden. De charlatan leek een ogenblik verbluft, maar behield zijn koelbloedigheid. De boer stond scheldend op: "Schurk, leugenaar, bedrieger, je hebt me vermoord, je hebt mijn kaak vermorzeld!"

Maar die stem klonk hees en zwak van pijn of tengevolge van het bloed dat de man aanhoudend moest uitspuwen. En de charlatan overstemde dat door steeds maar te herhalen:

"Prachtig, prachtig. U hoort, dames en heren, wat deze man zegt? Hij heeft niet de minste pijn gevoeld!"

De woedende boer ging echter door met zijn protesten, en de charlatan die hem bij een arm vasthield omdat hij bang was dat hij flauw zou vallen, schreeuwde nog veel harder: "Dank u, dank u! Het heeft niets te betekenen, ik heb het met liefde gedaan!" En hij duwde hem naar beneden, terwijl de vreemdeling die zo dicht bij de wagen stond de man al bij de armen opving en hem wegleidde, alsof het zijn vriend was, en hem ook nog een zilveren glinsterend geldstuk onder de neus hield opdat hij zou zwijgen. Een uitbundige losbarsting van de muziek verstikte ook zijn laatste woorden, terwijl de boeren die van dat alles niets gemerkt hadden, elkaar verdrongen om van het wonderdadige poeder te kunnen kopen. Giovanni, die de enige was die van dat tafereel genoten had doordat hij zich zo dicht

bij de wagen bevond, bleef lachen maar zei niets tegen de omstanders. Dit was een van de laatste keren dat hij het optreden van de charlatans bijwoonde.

Thuisgekomen vertelde hij zijn moeder het grappige verhaal, en over de muziek die op het geschreeuw van de charlatan en van de boer gevolgd was, begeleid door het boemboem van de Turkse trom. Zijn moeder lachte en ze zei:

"Zie je, het is maar het beste steeds weg te blijven van plaatsen waar veel herrie gemaakt wordt; het is een domoor die er zich laat plukken, zich de tanden laat trekken. Weet je waarom men, waar men speelt en waar men drinkt, zoveel gebrul en gezang hoort? Omdat men de ongelukigen die zich door slecht gezelschap laten omringen, temidden van het lawaai heel gemakkelijk hun geld kan afzetten, evenals zij er dan gemakkelijker hun eer en achting verliezen en vooral de goddelijke genade. Tal van onvoorzichtigen slaan in deze wereld een nog veel belachelijker figuur dan de man die je vandaag op de bok van die wagen bij de charlatan gezien hebt!"

Maar wat moeten wij thans zeggen van die handelwijze en van die oefeningen van Giovanni? Het is ongetwijfeld een bladzijde die bevreemding zou kunnen wekken in het levensboek van een dienaar Gods, en men zal maar zelden iets dergelijks tegenkomen in andere levensbeschrijvingen van de heiligen. Maar de Geest des Heren waait waar en zoals hij wil. Het ontspanning verschaffen aan de jongens om hen tot de Kerk te trekken zou een noodzakelijkheid worden in de toekomst, en Onze-Lieve-Heer had Giovanni de nodige neiging gegeven, die voor hem gemakkelijker maakte wat voor anderen een ondraaglijke marteling zou geweest zijn. Wat kon een arme boerenjongen beter vinden, afgelegd als hij leefde in een gehucht, zonder iemand die hem kon raden of steunen? Bovendien streefde hij een heilig doel na. "Intussen weten wij", zegt de heilige Paulus, "dat God in alles het heil bevordert van die Hem liefhebben." (1)

Een andere grote gedachte kwam er intussen nog op in de geest van Giovanni, een gedachte die hem later met voldoening deed spreken over het optreden van die charlatans. Wanneer alle priesters, wanneer de Christenen, in het werken voor de eer van God door hun woord en voorbeeld, in het opkomen voor wezen en verlatenen, in het bewaren van het stilzwijgen tegenover hen die door ergerniswekkende gesprekken het geloof en de zeden aanvallen, de vrijmoedigheid van de charlatans zouden hebben bij het opdissen van wat zij te zeggen hebben, in het aan de man brengen van hun waar, hoe ontzaglijk veel beter zou dat niet zijn! De charlatans hebben geen menselijk opzicht, zij richten zich vrijmoedig tot het publiek, vrij van iedere vrees, en trekken zodoende voor hun eigen belang de mensen tot zich. Indien de moed, ingegeven door de liefde, verbonden aan de christelijke voorzichtigheid, waar ook ter wereld en altijd het praedicate super tecta van de goddelijke Zaligma-ker in praktijk zou brengen, hoeveel meer zouden daardoor de goddelijke belangen tot heil van de zielen gediend zijn!

(1) Rom. 8,28.

H O O F D S T U K XIV

GIOVANNI OP ZOEK NAAR NESTJES - GRAPPIGE AVONTUREN
EN DE LESSEN DIE ZIJN MOEDER DAARUIT TREKT - GIOVANNI
DOET EEN LEVENSGEVAARLIJKE VAL UIT EEN BOOM - ZIJN
VERDRIET OVER DE DOOD VAN EEN LIJSTER EN HET
EDELMOEDIGE VOORNEMEN OM ZIJN HART LOS TE MAKEN VAN HET
AARDSE.

Margherita wilde dat wanneer haar kinderen iets vonden waarmee zij zich konden ontspannen, heel hun geest ermee bezig zou zijn. Toen zij dus merkte dat Giovanni verlangde vogels te hebben, stond zij hem met de inachtneming der nodige voorzichtigheid toe, op zoek te gaan naar nestjes. Zijzelf gaf ook aan welk soort voedsel geschikt was voor de verschillende soorten vogels, en leerde hem hoe hij kooitjes moest maken om ze op te sluiten. En inderdaad leerde Giovanni al gauw grote, stevige en mooie kooien maken die hij met gevangen zangvogels vulde.

Op zekere dag had hij in de stam van een boom een koolmeesjesnest ontdekt; hij klom erin om er zich meester van te maken. Het nest zat zo diep in een nauwe en diepe spleet, dat hij er niet in kon kijken, en Giovanni wist dat de kleine vogeltjes niet waren uitgevlogen. Hij stak er dus zijn arm in en moest met grote kracht zijn arm diep in de spleet wringen tot aan zijn elleboog, om het nest te kunnen bereiken. Maar toen hij wilde terugtrekken, kon hij dat niet: zijn arm zat als in een schroef vastgeklemd, en door de inspanning die hij aanwendde om los te komen liep zijn arm nog dik op ook. Intussen werd hij geroepen door zijn moeder, die ergens op het veld aan het werk was. Opgewonden deed hij nieuwe pogingen, maar hij moest al gauw toegeven dat hij niet kon komen, omdat hij met zijn arm in een boom vastgeklemd zat. Zijn moeder kwam kijken wat er aan de hand was.

"Grote hemel. Wéér wat nieuws! En nu?"

En zoals gewoonlijk glimlachte zij, zoals ook haar jongen glimlachte. Zij nam niettemin een laddertje en klom tot bij Giovanni. Zij probeerde van alles; zij trachtte de arm te draaien maar dat ging niet. Toen probeerde zij de mouw van zijn hemd weg te trekken, maar ook dat was vergeefs. Ten slotte riep zij de hulp van twee mannen in, die met een bijl kwamen toelopen. Margherita wilde echter niet hebben dat ze daar gebruik van maakten, maar gaf hun een beitel, waarmee zij, nadat Margherita de arm van haar jongen eerst met haar schort omwikkeld had, zoveel stukken en splinters van de boom deden afvliegen, dat de arme Giovanni, niet vrij overigens van enkele schrammen, zich kon bevrijden. En hierna had Margherita ook weer meteen de les op de lippen die uit dat voorval te trekken viel:

"Op dezelfde manier", zo zei ze, "worden degenen die de zaken van anderen willen wegnemen beetgepakt door de goddelijke en menselijke gerechtigheid."

Een andere keer had de jongen een mooi nachtegalennestje tussen de takken van een beukenstruik ontdekt, en nu en dan ging hij, in afwachting dat de kleine nachtegaaltjes veertjes zouden krijgen, op enige afstand achter een haag zitten en keek toe hoe de nachtegalenmoeder haar kleintjes telkens iets te eten bracht. Dat nest vond hij iets verrukkelijks. Op zekere dag tegen het vallen van de avond, zag hij de nachtegalenmoeder bij het nest zitten, toen er opeens een koekoek neerstreek op een naburige boom; toen deze zijn prooi in het oog gekregen had, stortte hij zich op het nest dat hij geheel met zijn vleugels bedekte, sloeg daarna met zijn bek heftig toe, vernielde alles en verslond al wat erin zat, waarna hij rustig in de buurt van het nest ging zitten en zich niet meer bewoog. Giovanni was erg verdrietig over het verlies van deze vogels die hij al als de zijne beschouwde; maar, geboeid door de onbeweeglijkheid van de koekoek, kwam hij uit nieuwsgierigheid dichterbij om te zien wat die deed. De volgende dag echter, bij het aanbreken van de dag, sloop hij er weer heel voorzichtig naartoe; en waarachtig, weer bevond de koekoek zich op dezelfde plaats en in het nest dat hij verwoest had, had hij een ei gelegd. Maar enkele ogenblikken later nam een kat, die op de loer gelegen had, een sprong, wierp zich op de koekoek en greep hem bij de kop, verscheurde en doodde hem ter plaatse.

"Net goed"! zal Giovanni wel gezegd hebben, tevreden over deze gerechtigheid. En daar hij wilde zien wat er zich in het nest zou afspeelen, werd hij toeschouwer van een nieuw en liefdallig verschijnsel. Een nachtegaal, wellicht het mannetje van de gedode vogel, zag hij het nest schoonmaken en alles eruit naar buiten werpen, erin terugkeren en zich op het gevonden ei te broeden zetten. Hij deed dat zo lang totdat er een klein monstertje te voorschijn kwam, dat zonder veren, met zulke roofdierroogjes en met een zo grote bek, vreselijk was om aan te zien. Niettemin bracht de nachtegaal hem voedsel, alsof het zijn eigen jong was, en Giovanni ging er iedere dag naartoe om van het schouwspel te genieten; en toen de koekoek veren had gekregen, nam hij hem mee naar huis en sloot hem in een kooi. Voor een tijdje had hij daar heel veel plezier van. Als hij met zijn hand over de rug van de koekoek streek, alsof hij hem wilde strelen, bleef de vogel rustig; wanneer hij echter zijn hand boven hem hield, alsof hij hem wilde pakken, begon het diertje te krijsen, onrustig te bewegen, heen en weer te lopen, en grimassen te maken alsof dat de grappigste zaak ter wereld was. Ten slotte, in beslag genomen door andere bezigheden, vergat Giovanni twee dagen achtereenvolgend de koekoek te eten te geven.

"En je koekoek"? vroeg zijn moeder toen.

Giovanni ging direct kijken en vond de vogel dood. Het arme diertje had uit de kooi proberen te vluchten en had zijn kop tussen twee van de ijzeren spijlen gestoken; toen het zijn kopje had willen terugtrekken had het arme vogeltje, worstelend om vrij te komen, zichzelf verstikt. Giovanni liet de kooi en de dode vogel aan zijn moeder zien, die zich geen enkele gelegenheid liet ontgaan om de jongen haar lessen in te prenten:

"Zie je", zei ze, "de heerszuchtige onrechtvaardige is op zijn beurt overwonnen door een ander die nog machtiger is dan hij en kan niet lang

genieten van wat onrechtvaardig verkregen is. Het jong van de koekoek had de ongelukkige erfenis, in het nest van een ander gelegd te zijn; - vandaar zijn droeve ervaringen. Kinderen die van hun vader een door diefstal verkregen erfenis vermaakt krijgen komen altijd ongelukkig aan hun einde. Je mag Onze-Lieve-Heer wel dankbaar zijn, dat jouw vader nooit een cent in huis had die niet van hem was. Wees altijd een rechtschapen en eerlijk mens, zoals je vader geweest is."

Bij een andere gelegenheid had Giovanni een nest met een kleine ekster erin gevonden. Hij nam ze mee naar huis en wilde dat zijn moeder ze zou braden.

"Ik denk er niet aan", antwoordde zijn moeder, "sluit ze maar in een kooi en amuseer je ermee zolang je wilt."

Giovanni deed dat. De vogel groeide op; Giovanni had veel plezier in de capriolen en streken van het dier. Op een dag kwam hij thuis met een mandje kersen, en hij gaf er de ekster een van. In een ommezien had de ekster ze met pit en al opgeslokt, en krijsend en met opengesperde bek eiste zij er nog een. Giovanni gaf haar de tweede, de derde en zo verder. De vogel zwol er helemaal van op; maar nauwelijks had hij een kers afgeslikt of hij begon al weer te schreeuwen.

"Neem dan", zei Giovanni lachend. Op een gegeven ogenblik bleef de ekster met open bek zitten, wierp een meelijwekkende blik op haar kleine meester en viel dood neer!

"De ekster is dood" zei Giovanni tegen zijn moeder en vertelde haar wat er gebeurd was."

"Zie je, dat is het einde van alle lekkerbekken", meende Margherita. "De onmatigheid verkort hun leven!"

Door zijn verlangen naar vogelnestjes beleefde Giovanni zoveel avonturen, dat er een dik boekdeel voor nodig zou zijn om ze alle te beschrijven. Daar hij in de bomen kon klimmen met de behendigheid van een kat, liep hij dikwijls geen licht gevaar, en ook in die tijd scheelde het niet veel of een ernstig ongeluk had hem bijna het leven gekost. Op zeke-re dag ging hij zoals gewoonlijk met enkele kameraden op vogelvangst. In een oude, hoge en dikke eik, midden in een bosje dat niet ver van Giovanni's huis gelegen was, bevond zich een nest, dat hij al gezien had, maar hij had het niet meegenomen omdat de jongen nog niet groot genoeg waren. Eindelijk had hij besloten er zich meester van te maken. De een na de ander van de kameraden probeerde in de boom te klimmen, maar geen van hen slaagde erin. Giovanni was in een oogwenk boven in de boom. Maar langs de stam in de boom klimmen om van daar uit naar het nest te kijken was één ding, het langs de takken te gaan weghalen was echter iets anders. Het nest bevond zich precies op het uiterste einde van een dikke en lange tak, die bijna parallel liep met de grond maar die op een vierde van de lengte naar beneden boog. Bedreven als Giovanni was in het koordansen, liet hij zich niet afschrikken, maar heel, heel langzaam, voetje voor voetje, schoof hij in de richting waar het nest zich bevond en schrij-lings op de tak zittend nam hij de kleine vogeltjes in zijn schoot. Toen dat gebeurd was, ging het erom, zich om te keren en naar het midden van de boom terug te gaan op dezelfde manier als hij gekomen was; maar hoe hij zijn best ook deed, door de ongelijkheid van de tak slaagde hij er niet in. Hij probeerde een stap achteruit te doen, maar zijn voeten gleden

onder hem weg en hij kon zich alleen nog met de handen vasthouden. Met inspanning van alle krachten klampte hij zich met de voeten aan de onderkant van de tak vast, en probeerde van die houding uit zich om te keren en met het gezicht naar de grond en met moeite op zijn buik boven op de tak zelf te liggen. Maar door de zwaai die hij nam draaide hij, in plaats van stevig bovenop de tak te komen liggen, eroverheen, zodat hij weer in dezelfde houding kwam te hangen als eerst. In deze houding begon hij te bedenken wat hij zou moeten doen om zich uit deze verlegenheid te redden, maar hij vond er niets op en, wat erger was, hij voelde de kracht in zijn armen afnemen. De kameraden beneden hem vreesden het ergste voor hem, riepen hem toe moed te houden en de een zei dat hij dit moest doen, en de ander dat hij dat moest proberen, om naar beneden te kunnen komen. Nu en dan wierp Giovanni eens een blik naar beneden, maar steeds kwam de hoogte hem toch te angstwekkend voor. Na nog ongeveer een kwartier geworsteld te hebben, deed hij nog eens een uiterste poging om boven op de tak terecht te komen en toen hij er weer niet in slaagde, liet hij zich, aan het einde van zijn krachten gekomen, maar vallen. Hij viel met het hoofd naar beneden; doch in de lucht legde hij zijn handen op zijn haren en gaf zijn hoofd een fikse ruk, zodat hij een andere houding kreeg, recht op omlaag viel, op de punten van zijn voeten terecht kwam en vervolgens met zijn hele lichaam stevig tegen de grond botste. Zijn verschrikte kameraden liepen ogenblikkelijk naar hem toe, menend dat hij dood of minstens verpletterd zou zijn; maar toen zij hem al weer recht op zagen zitten, vroegen zij hem of hij zich bezeerd had.

"Ik hoop van niet", antwoordde Giovanni.

"En de vogeltjes, zijn die dood? Moeten we ze onder ons verdelen?"

"Ze zijn hier en leven" en hij deed zijn jasje open. "Hier zijn ze... maar ze kosten!... kosten mij te veel!" En hij maakte aanstalten om naar huis te gaan; maar hij verzette geen voet, hij kon niet meer lopen. Zijn maag en ingewanden deden hem pijn; hij beefde over al zijn leden. Daarom nam hij de vogeltjes, gaf ze aan zijn kameraden en nam afscheid van hen, opdat zijn moeder van het voorgevallene niets te weten zou komen. Maar hij kreeg het telkens koud, hij voelde zich een onmacht nabij en moeizaam sleepte hij zich voort. De eerste die hij tegenkwam was zijn broer Giuseppe en hij zei hem:

"Ik geloof dat ik niet goed ben! Ik heb pijn in mijn maag."

Eindelijk bereikte hij zijn huis en ging naar bed. Zijn moeder was dadelijk in de weer, kookte kamillethee, duffelde Giovanni warm in en liet tegelijkertijd de dokter halen. Bij het eerste bezoek van de dokter wil- de Giovanni hem niet zeggen wat de oorzaak van de pijn was. Zijn moeder was erbij. Bij het tweede bezoek, toen hij alleen met hem was, vertelde hij hem alles van haver tot gort.

"Maar waarom heb je me dat gisteren niet meteen gezegd"? riep de dokter uit.

"Och, beste dokter", antwoordde Giovanni, "dat kwam me niet goed uit: ik was bang dat mijn moeder mij op mijn kop zou geven!"

De genegenheid voor zijn moeder ging gepaard aan een redelijke ti-
mor reverentialis. Daarna gaf de dokter hem de geneesmiddelen die hij

nodig had, omdat de pijn inwendig was. Toch knapte hij er niet helemaal van op voordat er een drietal maanden verstreken waren; waarna hij weer de oude was, die nooit blijk gegeven had ergens bang voor te zijn; maar toch huiverde hij van die dag af telkens hij langs die oude eik voorbijkwam.

Enige tijd daarna, toen Giovanni de school in Morialdo was beginnen te bezoeken, gebeurde er iets dat, temidden van al het andere in hem een ongewone gevoeligheid van gemoed verried, een reeds vroeg gerijpt voor-nemen openbaarde om al zijn genegenheid zonder enige uitzondering op God te richten. Hij was toen tien jaar of daar rond, en toen hij een mooie merel gevangen had, sloot hij die op in een kooitje, voerde hem en probeerde hem aan het zingen te brengen door een wijsje voor te fluiten wijl hij tot nu toe nog geen geluid had laten horen. Deze vogel was zijn grootste vreugde; hij was er zo vol van, dat hij bijna aan niets anders meer dacht dan aan zijn merel, hetzij bij het spelen, onder het leren en zelfs in de school. Maar hierbeneden is er niets dat lang duren kan. Toen hij op zekere dag uit school thuiskwam, ging hij onmiddellijk naar de merel om te spelen. Maar, o, hoe droevig! Hij vond de kooi helemaal met bloed besmeurd en de arme vogel verscheurd en half verslonden op de bodem liggen. Een kat had hem bij de staart gegrepen en getracht hem door de tralies uit de kooi te trekken. En zo was het arme beest aan zijn verwondingen bezwaken. De jongen was zo aangegrepen door dat schouwspel dat hij begon te snikken, en dat duurde verscheidene dagen, zonder dat er iets was dat hem kon troosten. Eindelijk begon hij na te denken over de oorzaak van zijn tranen, over de onbeduidendheid van het voorwerp waar hij zich zo aan gehecht had, over de nietigheid van de wereldse dingen, en nam hij een besluit dat feitelijk boven zijn leeftijd lag: het voornemen namelijk om nooit meer zijn hart te hechten aan aardse dingen. Wat hij zo edelmoedig beloofd had, kwam hij getrouw na, totdat hij in Chieri de jonge Luigi Comollo ontmoet. Aan zoveel maagdelijke onschuld, aan die zuiverheid en eenvoud van gedrag kon Giovanni niet weerstaan, en hij ging met hem een tedere en intieme vriendschap aan. Ofschoon deze genegenheid heel iets anders dan aards en gevoelig was, maar veeleer heilig en uitsluitend op de wederzijdse vervolmaking gericht, toch zou hij ook deze moeten berouwen. De levendige smart die hij aan de dag legde bij de dood van zijn vriend was zo groot, dat hij opnieuw het voornemen maakte dat niemand anders behalve God voortaan nog zijn hart zou bezitten. En om dat edelmoedige voornemen te volbrengen, weten wij uit zijn eigen bekentenis, dat hij zich niet weinig geweld hoefde aan te doen, ook later, temidden van de brave jongens die hij in het Oratorio opnam. Bijna met zelfverwijt schrijft hij daarover in een aantekening waarover wij spoedig meer moeten zeggen, om zijn zonen de salesianen te waarschuwen, zich niet te laten misleiden en zich in vriendschappen te begeven die, om geestelijke redenen aangevangen, soms een noodlottige valstrik kunnen zijn voor onvoorzichtige zielen.

Uit de woorden van Don Bosco straalt een helder licht, dat zijn hele jeugd doorschijnt en een wereld van deugden ontsluit, die verborgen is voor de ogen der mensen. Van een hart, dat in de meest roerige jaren in staat is zich los te maken van wereldse genegenheden, om zich geheel aan God te geven, en dat in dit voornemen zal volharden, is niet aan te nemen dat het door schuld bezoedeld is geworden.

Van hem kan gezegd worden wat de Ecclesiasticus over zichzelf zegt:
"Ik hief mijn handen omhoog. Op de goddelijke wijsheid richtte ik al
mijn aandacht. Door haar verwierf ik al dadelijk inzicht van mijn
eerste jeugd af: daarom zal ik niet (door de Heer) verlaten worden."(1)

(1) 51, 26-28.

H O O F D S T U K X V

DE BRONNEN VAN DEZE GESCHIEDENIS - EEN KOSTBAAR
HANDSCHRIFT - DE EERSTE DROOM - DE ZENDING VAN GIOVANNI.

Wij treden thans een plechtige periode in het leven van onze Giovanni binnen. Wij zijn aanbeland op het punt, waarop de Heer zich verwaardigt hem zijn roeping te onthullen. Alvorens echter het levensverhaal voort te zetten, dient alles geboekstaafd te worden wat nodig is om aan te tonen, hoezeer alles op waarheid berust wat wij geschreven hebben en wat wij nog zullen moeten schrijven. Om het leven van Don Bosco zo goed mogelijk te kennen voordat hij met zijn studies begon, begaf Don Secondo Marchisio, salesiaan, geboortig van Castelnuovo d'Asti, zich in 1888 gedurende drie maanden ter plaatse. Rustig bezocht hij al de dorpen en gehuchten waarin de jonge Bosco zich had opgehouden, ondervroeg de oudere mensen die met hem waren omgegaan, en noteerde de antwoorden die hij kreeg, waaruit een prachtige lofredede ontstond over de deugdzaamheid van onze geliefde Stichter. Don Gioachino Berto, Don Giovambattista Francesca en Don Giovanni Bonetti gingen in 1889 naar Chieri, onderhielden er zich met een groot aantal van hen die hem als student gekend hadden, en ook dat leverde eervolle rapporten op die zij te boek stelden. Van het verblijf van Giovanni Bosco in het Seminarie gaven vele van zijn eerwaardige metgezellen mondelinge inlichtingen en schriftelijke uiteenzettingen als over een echte heilige. Wij bezitten al deze documenten. Wat moeder Margherita betreft wist schrijver dezes alles wat hier beschreven is uit de mond van Don Bosco zelf, wijl hij het geluk had zes en meer jaren lang dagelijks iedere avond intiem met hem samen te zijn. En hoewel hij slechts heel zelden terugkwam op al verhaalde gebeurtenissen, toch, door hem soms te vragen wat mij in de vorige jaren verteld geworden en trouw op papier gezet was, verbaasde het mij hem dezelfde dingen en dezelfde woorden van zijn moeder te horen herhalen en wel met een zo grote nauwkeurigheid dat het was alsof hij het in een boek las. Hetzelfde kan ik verzekeren omtrent vele andere feiten, die hij zo goed was mij toe te vertrouwen en waarvan ik een kostbare schat gemaakt heb voor mijn geliefde medebroeders.

Een andere bron waaraan deze feiten ontleend zijn, is een kostbaar handschrift in kleine schrijfboeken van Don Bosco zelf, waarin hij zijn levensbeschrijving bijhield tot het jaar 1855. Slechts met de grootste tegenzin schreef hij over zichzelf, omdat hij heel goed de raadgeving van de Heilige Geest kende: "Laat de mond van een ander u prijzen, niet die van uzelf." (1) Doch in 1858 ried Paus Pius IX, hem aan, deze bladzijden

(1) Spreuken 27,2.

uit te breiden en in 1869 gaf hij hem het bevel daartoe, zodat hij zich tegen 1870 erin moest schikken te gehoorzamen. Zolang hij leefde hield hij deze geschriften angstvallig verborgen, en pas bij zijn dood, toen men de inventaris opmaakte van zijn papieren, werden zij gevonden. Zij vormen een bewonderenswaardig monument van nederigheid. Hij beschrijft daarin met alle eenvoud wat naar mijn mening getuigt van de goddelijke inmenging in zijn zending en zijn werken. Het is een nauwgezette weergave van zijn doen en laten, eerst temidden van de jongens van Castelnuovo en Chieri, later in Turijn en in het Oratorio. Niets zegt hij wat zijn deugdzaam handelingen zou kunnen onthullen en, zoals Mozes en de heilige Paulus, onderwerpt hij verschillende van zijn handelingen aan een strenge beoordeling, zodat men verrast is minstens als lezer die hem niet gekend heeft, of die het getuigenis van de tijdgenoten niet vernomen heeft.

Op de eerste bladzijden staat een droom te lezen die wij getrouw zullen weergeven, zoals wij ons ook in het verloop der geschiedenis op vele plaatsen letterlijk van zijn uiteenzetting zullen bedienen. Het handschrift draagt bovenaan de volgende titel: Herinneringen aan het Oratorio van 1835 tot 1855. Uitsluitend voor de Salesiaanse Medebroeders. Voor de Salesiaanse Congregatie. Hijzelf zet in het voorwoord de motieven uiteen die hem tot het schrijven van deze herinneringen brachten.

"Verscheidene keren werd ik ertoe aangespoord de herinneringen betreffende het Oratorio van de heilige Franciscus van Sales op schrift te zetten, en hoewel ik niet kon weigeren gehoor te geven aan het gezag dat mij daartoe aanzette, heb ik nog steeds niet ertoe kunnen besluiten mij ermee bezig te houden, voornamelijk omdat ik te dikwijls over mezelf zou moeten spreken. Thans heeft zich daarbij het bevel gevoegd van de persoon met het hoogste gezag, waartegenover het niet geoorloofd is ook maar enige aarzeling aan de dag te leggen. Daarom ga ik er hier toe over nauwkeurig die dingen vertrouwelijk uiteen te zetten, die kunnen dienen om licht te verschaffen, of die van nut kunnen zijn voor het instituut dat de goddelijke Voorzienigheid zich verwaardigt aan de Sociëteit van de heilige Franciscus van Sales toe te vertrouwen. Vooral moet ik vooropstellen dat ik schrijf voor mijn geliefde salesiaanse zonen, met het verbod om openbaarheid aan deze zaken te geven hetzij voor, hetzij na mijn dood. Waartoe kan dit werk dan dienen? Het zal als richtsnoer dienen om de toekomstige moeilijkheden te overwinnen, door lering te putten uit het verleden; het zal dienen tot het verkrijgen van het inzicht, hoe God zelf onze aangelegenheden te allen tijde heeft geleid; het zal dienen als onderhoudende verhandeling voor mijn geliefde zonen, wanneer zij de dingen kunnen lezen die hun vader ten deel gevallen zijn, en zij zullen dat des te liever lezen, wanneer ik niet meer in hun midden zal verkeren, doch geroepen zal zijn om voor God rekenschap af te leggen van mijn handelingen."

"Mocht het zijn dat er over sommige daden misschien met teveel ingenomenheid en misschien met een schijn van ijdelheid gesproken wordt, dat men mij dat dan niet kwalijk neme. Het is een vader die met vreugde over zijn aangelegenheden spreekt tot zijn beminde zonen, die op hun beurt zich eveneens erover verheugen de kleinste bijzonderheden te vernemen van hem die hen zozeer heeft liefgehad, en die in die kleine en grote dingen steeds getracht heeft aan hun geestelijk en tijdelijk voordeel te werken."

"Ik heb deze herinneringen in decaden verdeeld, dat wil zeggen in perioden van tien jaren, omdat in elk van deze tijdsbestekken een aanzienlijke en tastbare ontwikkeling van ons instituut plaatsgreep."

"Wanneer gij later, beminde zonen, deze herinneringen na mijn dood zult lezen, bedenkt dan dat ge een aanhankelijke vader gehad hebt, die, alvorens de wereld te verlaten, deze herinneringen voor u heeft achtergelaten als onderpand van zijn vaderlijke genegenheid, en bidt bij de herinnering daaraan tot God voor de eeuwige rust van mijn ziel."

Er valt op te merken hoe Don Bosco zijn eigen persoonlijkheid wegcijfert door te zeggen dat God niet aan hem, maar aan de Sociëteit van de heilige Franciscus van Sales een grote zending heeft toevertrouwd.

In zijn grote barmhartigheid is het Gods gewoonte, door een of ander teken, de roeping te openbaren van die mensen die Hij tot grote dingen bestemd heeft voor het heil der zielen. Zo deed hij met Giovanni Bosco, die hij daarna bleef leiden met zijn almachtige hand in ieder stadium van diens leven en in al diens ondernemingen. Het staat geschreven in het Boek Joël dat, wanneer op de langdurige onvruchtbaarheid van de synagoog, de wonderbaarlijke vruchtbaarheid van de nieuwe Kerk zal gevolgd zijn, God zijn geest zal uitstorten over alle mensen, en uw grijsaards zullen dromen hebben, en uw jongelingen zullen visioenen zien.⁽¹⁾ Ook Giovanni Bosco had die, en zie nu op welke wijze hijzelf in zijn herinneringen over zijn eerste droom vertelt.

"Op de leeftijd van ongeveer negen jaar heb ik een droom gehad die mijn hele leven lang een diepe indruk op mij gemaakt heeft. In mijn slaap kwam het mij voor dat ik mij dicht bij huis bevond, op een heel ruime binnenplaats, waar een grote menigte jongens verzameld was die door elkaar krioelden. Sommige lachten, anderen speelden, niet weinigen vloekten. Bij het horen van deze vloeken, ben ik onmiddellijk tussen hen ingesprongen en probeerde hem met slagen en woorden tot zwijgen te brengen. Op dat ogenblik verscheen er een eerbiedwaardige Persoon van mannelijke leeftijd en voornaam gekleed. Een witte mantel bedekte heel zijn gestalte; maar zijn gelaat was zo lichtend, dat ik het niet kon blijven aankijken. Hij noemde mij bij mijn naam en beval mij, me aan het hoofd van die jongens te stellen eraan toevoegend: "Niet met slagen, maar met zachtmoedigheid en liefde moet je je vrienden winnen. Begin hen dus meteen te onderrichten over het lelijke van de zonde en over de kostbaarheid van de deugd."

"Verward en verschrikt merkte ik op dat ik een arme en onwetende jongen was, niet in staat om tot de jongens over de godsdienst te spreken. Op dat ogenblik hielden de jongens op met lachen, vechten en vloeken, zij verzamelden zich allen rond degene die sprak. Bijna zonder te weten wat ik zei vervolgde ik: "Wie bent u, dat u mij iets onmogelijks beveelt?"

"Juist omdat zulke dingen je onmogelijk voorkomen, moet je ze mogelijk maken in gehoorzaamheid en met kennis."

"Waar en met welke middelen kan ik mij kennis eigen maken?"

"Ik zal je de Meesteres geven, onder wier leiding je wijs kunt worden, en zonder wie alle wijsheid tot hoogmoed wordt."

(1) 2,28.

"Maar wie bent u dan, dat u zo spreekt?"

"Ik ben de Zoon van Hem die je moeder je geleerd heeft driemaal per dag te groeten."

"Mijn moeder zegt dat ik me niet moet inlaten met iemand die ik niet ken, zonder haar toestemming; zeg me daarom hoe u heet."

"Vraag mijn naam aan mijn moeder."

"Op dat ogenblik zag ik een Vrouw naast hem met een majesteitelijk voorkomen, gekleed in een mantel die overall schitterde, alsof elk puntje ervan een fonkelende ster was. Gewaar wordend dat ik steeds verwarder werd in mijn vragen en antwoorden, beduidde ze mij naar Haar toe te komen en nam mij vol goedheid bij de hand: "Kijk"! zei ze. Toen ik keek zag ik dat al die jongens op de vlucht geslagen waren, en in hun plaats zag ik een menigte bokken, honden, katten, beren en tal van andere dieren.

"Ziehier, je arbeidsveld, de plaats waar je werken moet", vervolgde deze Dame. "Zorg dat je nederig bent, sterk, flink: en wat je op dit ogenblik ziet gebeuren met deze dieren, moet je doen voor mijn kinderen."

"Ik keek weer en zie, in plaats van de woest te keer gaande beesten, verschenen er intussen zachtmoedige lammeren, die allen springend en blattend rondliepen, alsof zij die Heer en die Dame wilden begroeten.

"Op dat ogenblik begon ik, nog steeds in mijn slaap, te huilen, en smeekte ik de Dame verstaanbaar met mij te willen spreken, omdat ik niet wist wat zij mij wilde duidelijk maken. Toen legde Zij de hand op mijn hoofd en zei: "Als de tijd ervoor gekomen is zul je alles begrijpen."

"Toen zij dat gezegd had, werd ik door een rumoer gewekt, en alles verdween. Ik was verbluft. Het kwam me voor dat mijn handen pijn deden van de slagen die ik had uitgedeeld, en dat mijn gezicht pijn deed door de slagen die ik van die slungels had opgelopen. Daarna namen die Heer, de Dame, de dingen die ik gehoord en gezegd had, mij zodanig in beslag, dat het mij voor de rest van de nacht niet meer mogelijk was de slaap nog te vatten.

"'s Morgens haastte ik mij deze droom allereerst aan mijn broertjes te vertellen, die begonnen te lachen; vervolgens aan mijn moeder en aan mijn grootmoeder. Iedereen gaf op zijn manier daarvan een verklaring. Mijn broer Giuseppe zei:

"Misschien wordt je wel een herder, van geiten, of schapen of van andere beesten."

"Moeder zei: "Wie weet of je niet priester moet worden."

"Antonio zei droogjes: "Ik denk dat je een roverhoofdman wordt."

"Maar mijn grootmoeder, die veel van theologie afwist en volkomen analfabeet was, gaf een doorslaggevende uitleg door te zeggen: "Om dromen hoeft je je niet te bekommeren."

"Ik was het eens met mijn grootmoeder, doch niettemin zou het mij nooit mogelijk zijn deze droom volkomen uit mijn geest te bannen. De dingen die ik hierna zal uiteenzetten geven er enige betekenis aan. Ik heb steeds over alles gezweven; mijn familie hechtte er geen betekenis aan. Maar toen ik in 1858 naar Rome ging om met de Paus over de Salesiaanse Congregatie te spreken, liet hij zich heel nauwkeurig alles ver-

tellen wat ook maar even enkel een schijn van iets bovennatuurlijks kon hebben. Toen vertelde ik voor de eerste maal de droom die ik had tussen mijn negende en tiende jaar. De Paus droeg mij op, de droom nauwkeurig letterlijk op te schrijven, en hem ter aanmoediging achter te laten aan de zonen van de Congregatie, die het doel vormde van deze tocht naar Rome."

Na deze droom groeide in Giovanni het verlangen om te studeren en zich daardoor nuttig te maken voor de jeugd en priester te worden. Doch er stonden daarbij ernstige moeilijkheden in de weg, als gevolg van de beperkte middelen waar de familie over beschikte en ook van de tegenkating van de stiefbroer Antonio, die wilde hebben dat Giovanni, evenals hijzelf, zou worden ingeschakeld bij het werk op het veld. Met lede ogen zag hij aan, dat zijn veel jongere broer zich aan de studie wijdde.

Van deze droom, die in de loop van ongeveer achttien jaren meermaalen terugkwam en zich voor zijn geest ontwikkelde, wilde Don Bosco slechts een klein gedeelte vertellen. In de laatste jaren van zijn leven verklaarde hij echter dat het algemene kader van de droom telkens wel hetzelfde was, maar dat hij ook telkens vergezeld ging van een verscheidenheid van bijkomstige, steeds nieuwe taferelen. Hij voegde eraan toe, dat hij niet alleen de stichting van het Oratorio en de verbrediging van zijn zending erin onderkende, en ook hoe langer hoe duidelijker zag, maar eveneens al de hinderpalen die er zouden ontstaan om de vooruitgang te verhinderen, al de strijd die hij zou hebben te voeren met zijn tegenstanders en de manieren om hen te weerstaan en te overwinnen. En deze toestand is juist de oorzaak geweest van zijn voortdurende rust en van de zekerheid te zullen slagen in alles wat hij ondernam.

Deze droom was dus niet eenvoudig een genade, maar eveneens een waarachtige zending, een hem door God opgelegde dwingende verplichting tot gehoorzaamheid. En ik zou deze droom willen vergelijken met het visioen van de jeugdige profeet Jeremias. Ook hij had de Heer tot antwoord gegeven: "Ach, Heer Jahwe, ik kan niet spreken, ik ben immers zo jong." En de Heer antwoordde hem: "Zeg niet: ik ben zo jong? Gij hebt slechts te gaan waarheen Ik u zend; slechts te spreken wat Ik u opleg. Wees voor niemand ooit bevreesd, want Ik sta als hulp u terzijde. Zo was de Godsspraak van Jahwe... Zij zullen u wel bestrijden, maar u niet overweldigen; want Ik sta u als hulp terzijde."(1)

En welke zou de zending van Giovanni Bosco zijn? De stichting van nieuwe religieuze organisaties, de Godsvruchtige Sociëteit van de heilige Franciscus van Sales en het Instituut der Dochters van Maria, Hulp der Christenen: de redding van de jeugd over de hele wereld door de Patronaten, door de Wezenhuizen en vakscholen, colleges en landbouwkolonies: de roepingen tot de geestelijke staat, door de bloem der jeugd, geogst uit vele landen, voor te bereiden tot het priesterschap en de diocesen die gebrek aan priesters hebben van geestelijken te voorzien met het Werk der zonen van Maria Hulp der Christenen voor late roepingen: de oprichting van talloze katholieke scholen, als tegengif te stellen tegenover een golf van goddeloze meesters, die niet gearzeld hadden leerstoelen op te richten van dwaling en verderf: de bevordering van

(1) Jer. 1, 6-8, 19.

de goede pers door talrijke drukkerijen, die miljoenen en miljoenen boeken zouden verspreiden: godvruchtige boeken, verhalen, populaire lectuur, apologieën van de katholieke waarheid en schoolboeken ontdaan van aanslagen op de onschuld, de katholieken ook met dat machtig middel wekkend uit de gelatenheid waarin zij berustten, door het "Salesiaans Nieuws", verspreid in een oplage van 200.000 exemplaren per maand en in verschillende talen, met de medede-ling hoe wonderbaar de werking van de Heer en de Allerheiligste Maagd voortgaat: de Vereniging der Salesiaanse Medewerkers, die thans 200.000 leden telt, die terwijl zij mede moeten helpen met aalmoezen, gebeden en morele steun in al hun ondernemingen, een band zullen vormen tussen de bisschoppen en de diocesen, tussen de pastoor en de parochianen in alle werken van geestelijke of tijdelijke liefdadigheid: de instelling van evangelische missies in verschillende delen van de wereld, Amerika, Azië, Afrika: verdediging van het Pausdom in verschillende en roemrijke omstandigheden: zodat Giovanni kon zeggen Constitui te super gentes et super regna... Dedi te in murum aeneum... regibus... principibus... sacerdotibus et populo terrae.

Ziedaar de betekenis van die droom in haar volle uitgebreidheid.

H O O F D S T U K X V I

UITWERKINGEN VAN DE EERSTE DROOM - ONTWIKKELING VAN DE KENNIS
EN VAN HET GEHEUGEN VAN GIOVANNI - ZIJN KRACHT EN FLINKHEID
EN WONDERBAARLIJKE STERKTE - VERSCHILLENDE ANEKDOTEN.

Een zachtmoedige stem had tot Giovanni in zijn droom gezegd: "Zorg dat je nederig bent, sterk en flink!" De hele mens ligt daarin opgesloten. Inderdaad "beter arm zijn, maar gezond en sterk, dan rijk, maar met lichamelijke kwalen. Gezondheid en welzijn zijn meer waard dan alle goud, een sterk gestel gaat boven een groot vermogen. Geen rijkdom gaat boven lichamelijke gezondheid, geen vreugde boven zielenvreugde."
(1)

Giovanni kon en moest dus voortgang maken in de nederigheid, die, met behulp van de heiligmakende genade, de vrede en de volharding in de deugd verleent, maar het lag zeker niet in zijn vermogen de sterkte en flinkheid van de geest te bereiken, versierd met veel talent en een gelukkig geheugen, en de kracht van de gezondheid en de stevigheid van lijf en leden. En toch had hij ook daaraan behoefte, om in staat te zijn al die verschillende kennis te vergaren, die hij zou behoeven om, zonder zich te zeer af te matten, het hoofd te kunnen bieden aan al de moeilijkheden, die de goddelijke Voorzienigheid voor hem had weggelegd. Daarom komt het ons voor dat die stem niet alleen een raadgeving uitsprak, maar een buitengewone gunst verleende. Het talent en het geheugen van onze Giovanni zullen wij naderhand in andere hoofdstukken behandelen. Hier willen wij enkel vermelden hoe hij, wanneer hij met grote aandacht naar de preek geluisterd had in de kerk van de heilige Petrus of in andere kerken van zijn geboortestreek, in parochiekerken, in Buttigliera of Capriglio, thuisgekomen voor zijn moeder en broers letterlijk herhaalde wat er in de preek gezegd was; en de burens kwamen bij hem thuis vol bewondering voor zijn groot geheugen en intelligentie.

Wat zijn lichaam betrof, men hoefde Giovanni maar even te zien om te weten hoe bevallig van voorkomen hij was. Zijn leden waren slank, zijn bouw gewoon en hij had rechte schouders, kleine, tere en heel zachte handen. Niettemin nam zijn spierkracht spoedig op wonderbaarlijke wijze toe en ontwikkelde zich nog, hetzij door lichaams oefeningen hetzij door verschillende karweitjes thuis.

Tussen zijn tanden kon hij pitten van perziken en abrikozen stukbijten, hoe hard ze ook waren. Eenvoudig met twee vingers, hetzij van zijn rechter- of linkerhand, duim en wijsvinger tegen elkaar drukkend, kraakte hij grote noten, hazelnoten of amandelen. Ook de ijzere spij-

(1) Ecclesiasticus, 30, 14-16.

len die gewoonlijk gebruikt worden voor het hek van onze balkons, brak hij met zijn handen zonder veel inspanning in kleine stukken. Wanneer hij de jongens op een rij zette om hen gymnastiek bij te brengen, en een van hen kwam van zijn plaats, nam hij hem glimlachend met slechts een hand bij een arm en duwde hem met een ruk tot aan het einde van de troep.

Het hoeft niet vreemd te schijnen, wanneer wij op het verhaal vooruitlopen door enkele later gebeurde feiten te vermelden; omdat, wanneer wij ons strikt aan de chronologische volgorde zouden houden, het hinderlijk zou zijn de draad der geschiedenis te onderbreken op meer verheven ogenblikken. Van zijn kracht maakte hij gebruik in Chieri om diegenen van zich af te houden, die hem wilden dwingen aan een spel deel te nemen dat hem niet beviel. Toen hij de lessen in retorica bezocht, ging hij op een dag in school naar zijn plaats, toen vier kameraadjes de een na de ander op zijn schouders sprongen. Giovanni liet hen doen, maar toen hij ze alle vier op elkaar op zijn rug had, nam hij de armen van degene die bovenop zat, trok ze naar beneden en drukte ze flink bijeen, zodat de anderen klem kwamen te zitten, sprong op en droeg hen allen, terwijl ze hulp en moord schreeuwden, de speelplaats op, waar zich de leraren bevonden die lachten van plezier: daarna bracht hij hen allen weer netjes naar binnen. Van dat ogenblik durfden ze hem niet meer plagen.

Toen hij al priester was, in de eerste jaren van zijn verblijf in Turijn, kwam hij, onder de gaanderijen doorlopend, in een mensenmenigte terecht die voor een stoffenwinkel was te hoop gelopen. Hij kende op dat plein de kooplieden, de sjouwers, de massa straatjongens die er altijd samenkwamen, zodat hij er zich volkomen thuis voelde en er zich als het ware onder vrienden bevond. Wanneer men zich de tijdsomstandigheden voor ogen stelt, valt dat ook niet te verwonderen. Don Bosco wilde dus weten wat er aan de hand was, en zag twee grote honden, die huilend elkaar te lijf gingen en schrikbarend om zich heen beten. De mensen durfden er niet langs te lopen. Don Bosco kwam naar voren. Intussen trok een van de honden zich terug in de deur, waarvan hij de drempel al overschreden had, om een flinke aanloop tegen zijn tegenstander te kunnen nemen. Don Bosco zei nu tegen de knecht: "Maak gauw de deur dicht, dat die hond er niet meer uit kan: ik neem de andere wel voor mijn rekening."

"Hij bijt", antwoordde de knecht.

"Nee, nee", wedervervoer Don Bosco; "doe maar wat ik je zeg." En de knecht sloot een van de twee honden binnen, terwijl Don Bosco de ander bij rug en nekvel beetpakte, hem optilde van de grond, en hem zo een heel poosje omhoog hield, terwijl het verblufte dier in een woedend gebul losbarstte. De toeschouwers, vol bewondering voor zoveel moed, vreesden echter dat als de hond losgelaten werd, die zich op de mensen zou werpen; maar Don Bosco zette hem op de grond, bracht hem, terwijl hij hem bij de nek vasthield tot halverwege de Piazza Milano in de richting van de brug, gaf hem een forse klap op zijn rug en liet hem los. De arme hond gaf een luide schreeuw en terwijl hij van schrik voor de mensen uit de weg ging, liep hij wankelend, trekkebenend en hijgende weg; die slag had hem volkomen de adem ontnomen. Achter Don Bosco stond kannunnik Zappata, die naar hem toeging en zei: "Vind u dat niet een beetje een onwaardige houding voor een priester?"

"Och", antwoordde Don Bosco bescheiden, "het was nodig dat er een eind gemaakt werd aan die vechtpartij; niemand verroerde een vin en daarom ben ik maar tussenbeide gekomen."

Het was in het jaar 1846 of misschien 1847 dat Don Bosco naar Biella ging om geestelijke oefeningen te leiden. Voor die reizen had hij een plan ontworpen om de koetsiers en staljongens tot zich te trekken, om hen een summiere kennis te verschaffen van de catechismus en hen door de biecht tot God terug te brengen. Maar, om op vertrouwelijke voet met hen te komen, meende hij goed te doen hen te laten kennismaken met zijn lichaamskracht die, voor ruwe en onopgevoede mensen de hoogste waarde van een persoon uitmaakt: door hun verwondering zou hij erin slagen hun eerbied af te dwingen. Wij zien vervolgens hoe vruchtbaar de verlossende zending die hij onder hen vervult, blijkt te zijn.

Terwijl hij dus in Santhià op het vertrek van de diligence stond te wachten, en tegen de muur van de herberg leunde, naast de paarden die pas verwisseld zijn, waarschuwde de koetsier hem een paar malen daar weg te gaan, omdat een van die paarden er een was dat iedereen die te dicht in zijn buurt komt onverwacht beet. Don Bosco had echter geantwoord: "Wees maar niet bang; mij zal hij niet bijten." Plotseling stapte het paard onverwacht naar voren en naderde Don Bosco om hem tegen de muur te drukken. Het paard probeerde hem te bijten, maar kreeg nog geen tijd om zijn bek open te doen, want met slechts één hand pakte Don Bosco zo stevig de neusgaten van het dier vast, dat het met zijn kop begon te zwaaien zonder zich te kunnen losmaken. Het steigerde, werd woest en traptte met de hoeven, maar Don Bosco hield het stevig vast met de hand, waarin het als tussen een schroef geklemd zat. Al de mensen die waren komen toelopen, stonden verbluft toe te kijken en waren verwonderd door zoveel kracht. Don Bosco echter zei rustig tegen de koetsier en tegen een andere stalknecht, dat ze een touw moesten nemen, er een lus in leggen en de achterpoten van het paard vastbinden. Dat geschiedde, en toen het paard goed vastgebonden was, trok hij zich langzaam terug en liet de neus langzaam los, toen hij ver genoeg van de kop van het dier verwijderd was, zodat het dier hem niet meer bijten kon. Terwijl hij in de reiswagen stapte vroegen alle aanwezigen zichzelf en elkaar af: "Maar, wie is toch die priester die zo sterk is?"

Enkele jaren daarna bevond hij zich ten huize van prof. Don Matteo Picco, toen een paar sjouwers een piano kwamen brengen, die stevig in een met ijzerbeslag voorziene kist was verpakt. Don Picco, vol verlangen zijn nieuwe aanwinst terstond te kunnen zien, raakte opgewonden omdat hij zo gauw geen hamer, een tang of een ander stuk gereedschap kon vinden om de kist open te maken. Toen nam Don Bosco, na het ijzerbeslag eerst eens goed bekeken te hebben; een stuk ervan met de vingers vast, waar de uiteinden bij elkaar kwamen. Hij trok die uiteinden van elkaar en vervolgens de hele band los; zo deed hij achtereenvolgens met al die banden; en op dielfde manier maakte hij ook de planken van de kist los, die met lange spijkers aan elkaar getimmerd waren. Bij al dat gekraak, bij heel die snelle uitpakkerij, stond Don Picco verbluft toe te kijken en zonder iets te zeggen de kracht van Don Bosco te bewonderen.

Toen hij in 1883 naar Parijs ging, te eten gevraagd door een voor-
aanstaande familie, kwamen er noten op tafel met een buitengewoon harde
schaal. De genodigden wachtten op hun beurt dat hun de notenkraker zou

worden overhandigd. Toen Don Bosco de schaal met noten voor zich kreeg, vervolgde hij echter rustig het gesprek met zijn tafelburen, nam enkele van de noten en brak ze met slechts twee vingers open, waarna hij ze onder de aanzittenden verdeelde; die het prettig vonden bediend te worden door een man die zij zo vereerden. Aanvankelijk dachten zij namelijk dat hij de notenkraker in zijn hand had, maar toen het tot hen doordrong dat hij alleen met zijn vingers te werk ging, begonnen ze verbluft kreten van bewondering te laten horen en zeiden: "Dat is zeker met de zegen van Maria, Hulp der Christenen dat u zulke harde schalen kunt kraken!"

In het jaar 1884, toen hij 69 jaar oud was, gebrekkig geworden en het bed moest houden, ondermijnd als hij was door de doorstane vermoeienissen wilde de arts die hem behandelde weten hoe sterk hij wel was. Daartoe had hij een manometer meegebracht, maar voordat hij daar gebruik van maakte zei hij: "Don Bosco, u moet hier eens zo hard als u kunt op mijn pols drukken."

"Maar dokter", antwoordde Don Bosco. "u weet niet hoe sterk ik ben."

"Nee, drong de dokter aan", u hoeft niet bang te zijn mij pijn te doen. Druk maar."

Don Bosco gaf toe, en drukte de hand die de dokter hem toestak; de dokter hield het een ogenblik uit, terwijl hij met de tranen in de ogen naar zijn gebrekkige patiënt keek, in wie hij een onvermoede kracht bespeurde; maar tenslotte gaf hij een schreeuw. Don Bosco had zijn hand zo hard gedrukt, dat het bloed bijna uit de toppen van zijn vingers sprong. Toen haalde hij de manometer te voorschijn, een meta-len van graden voorziene ring om de menselijke kracht te meten, en hij reikte die Don Bosco toe.

"Denk erom, dokter", zei Don Bosco, "als ik dat instrument tussen mijn handen druk, gaat het aan stukken."

"Hoe sterk u ook bent, het zal u toch wel niet lukken op die manier een stalen ring samen te drukken."

"Nu, goed, laat u mij eerst eens zien hoe sterk u bent."

De dokter drukte op het instrument met alle kracht die hij in zich had en de wijzer wees 45 graden aan.

"Geeft u het nu eens aan de priester die mij assisteert", zei Don Bosco.

Don G.B. nam het instrument in zijn hand, drukte, en het wees 43 graden aan.

"Nu u"! besloot de dokter.

Don Bosco drukte en de manometer wees 60 graden aan, het hoogste cijfer dat erop stond. Don Bosco voelde wel, dat zijn kracht nog groter was dan de manometer mogelijkerwijs kon aanwijzen. De dokter gaf de verzekering dat hij nog nooit een patiënt had verzorgd die na langdurige ziekten nog zoveel kracht bezat.

Van al die grote kracht maakte Don Bosco maar heel weinig gebruik, nu eens uit noodzaak of om iets goeds te doen, een andermaal om zijn

vrienden gedurende de recreatie een plezier te doen, doch nooit om zich te verdedigen. Het wonderlijkste was dat hij dat alles zonder enige inspanning deed, met de uiterste kalmte, steeds in zichzelf gekeerd, zonder ijdelheid, alsof het de meest vanzelfsprekende zaak ter wereld was. En wij zien hem beetje voor beetje de kracht van zijn lichaam gebruiken in een voortdurend offer tot meerdere glorie van God en voor het welzijn van zijn evenmens.

H O O F D S T U K XVII

OMGANG VAN GIOVANNI MET DE KINDEREN - DE VERHALEN -
DE WINTERAVONDEN - DE KLEINE KERMISKLANT EN ZIJN
EERSTE PATRONAAT - MET ZANG, SPELEN EN ACROBATISCHE
TOEREN VOORKOMT HIJ HET BELEDIGEN VAN GOD.

Door telkens met zijn moeder naar de verschillende markten te gaan, had Giovanni kennis gemaakt met verschillende jongens uit de onderscheiden gehuchten en dorpen. Een hele tijd daarna versterkte hij de band met hen toen hij regelmatig naar de pastorie begon te gaan voor de catechismusles. Allen voelden zich tot hem aangetrokken als door een soort van geheimzinnige magneet waar zij uit heel de omgeving op afkwamen. Toen hij nog klein was en hij ze nauwelijks ooit zag, was hij al begonnen met het karakter van elk van zijn kameraden te bestuderen, en hij hoefde velen van hen maar in het gezicht te zien, om gemakkelijk te kunnen gissen hoe het er in hun hart uitzag. Toen hij groter geworden was, maakten de overwegingen en vergelijkingen hem steeds meer scherpzinniger. Hij wist daarom met kinderlijke argeloosheid een vraag te voorkomen, te antwoorden op wat niet gevraagd werd. Op het juiste ogenblik een verwijt te maken over een verzuim dat anderen niet gemerkt hadden, een al genomen maar nog niet openbaar gemaakt besluit goed te keuren. Daarom werd hij door velen van zijn leeftijdgenoten bemind en door vele anderen gevreesd. Het was een gave te meer die de Heer hem gegeven had: "Zoals het water het gezicht weerkaatst van wie er zich in spiegelt, zo open ligt het hart der mensen voor de wijzen." (1)

Van zijn kant echter stond Giovanni steeds klaar om wie hij maar kon een genoegen te doen en niemand te hinderen. De kameraden dongen naar zijn vriendschap, opdat hij in geval van een vechtpartij hun verdediging op zich zou nemen, hoewel hij, ofschoon kleiner van gestalte, een kracht en een moed bezat die de eerbied afdwongen van degenen die ouder waren dan hij. Zodat in verschillende kwesties en woordenwisselingen van allerlei aard, die twisten of vechtpartijen onder de kameraden deden ontstaan, Giovanni steeds door de ruziemakers gevraagd werd, om als scheidsrechter te willen optreden, en allen verklaarden zich te zullen neerleggen bij zijn uitspraak. Ook degenen die al vijftien of zestien jaar waren namen hun toevlucht tot hem om hem hun moeilijkheden uiteen te zetten en hem om raad en naar zijn mening te vragen. Onder de kameraden was het voldoende dat er gezegd werd: "Giovanni heeft het gezegd, Giovanni heeft zus of zo besloten!" - Het woord van Giovanni had gezag.

(1) Spreuken 27, 19.

Maar wat de kinderen vooral om de kleine Giovanni deed verzamelen en hen op een ongelooflijke manier tot hem aantrok, waren de verhaaltjes en geschiedenissen die hij hun vertelde. De voorbeelden die hij in de preken en in de catechismus gehoord had, het lezen van De Koninklijke Familie van Frankrijk, van Guerrin Meschino, van Bertoldo en Bertoldino verschafte hem heel wat stof. Hij las inderdaad alle boeken die hij in handen kreeg en alleen die en geen andere kon hij in de huizen der boerenbevolking aantreffen. Soms ook hield hij zich aan wonderlijke sprookjes, zoals aan dat van de man die het gras hoorde groeien tot op tien mijlen afstand. Uit de gebeurtenissen en fabels wist hij echter steeds de toepasselijke moraal te trekken. Nauwelijks kregen zijn kameraden hem in het oog, of zij stormden op hem toe om zich iets door hem te laten vertellen, terwijl hij toch nauwelijks begon te begrijpen wat hij las. Telkens voegden zich ook volwassenen bij hen, zodat het vaak gebeurde dat onder het gaan naar of komen van Castelnuovo, nu eens op een akker of een andere keer in een weiland, Giovanni zich omgeven zag door tientallen personen die van alle kanten waren komen toelopen om te luisteren naar een arme jongen die, hoewel begiftigd met een goed geheugen, weinig ontwikkeld was en niettemin door hen beschouwd werd als een grote geleerde. Hijzelf zegt daarvan in zijn gedenkschriften: "In regno caecorum monoculus rex." - Dikwijls, wanneer hij als een leider en volksmenner temidden van de zwerm jongens stond, bleven de mensen uit de andere dorpen die over de weg voorbijgingen stilstaan om als het ware in extase naar die jongen te staan kijken, die zo zeker was van zichzelf en tegen wie de anderen zo opzagen en elkaar vroegen:

"Maar, wie is dat toch?"

En als antwoord hoorden zij dan: "Dat is de zoon van Margherita!"

In de winter deed iedereen zijn best om hem bij zich thuis te krijgen en hem een of ander verhaaltje te horen vertellen. Daar kwamen dan mensen van allerlei leeftijd en van verschillende standen bijeen, en allen genoten ervan dat zij er de avond van vijf of zes uur af konden doorbrengen, onbeweeglijk luisterend naar de lectuur van de Koninklijke Familie van Frankrijk, die de jongen voordroeg, boven op een bank staande om door allen goed gezien en verstaan te kunnen worden. Maar juist alsof ze waren gekomen om naar een preek te luisteren maakten zij voor en na het verhaal het kruisteken en baden een Weesgegroetje. Het was toen 1826.

Een buurvrouw, een zekere Catterina Agagliati ging zo graag naar de kleine redenaar luisteren dat zij, wanneer ze maar even hoorde dat hij ergens aan het vertellen was, het werk waar zij mee bezig was in de steek liet, en waarheen en bij welk weer ook heenliep om te gaan luisteren. Op zekere dag riep zij, buiten zichzelf van verrukking over wat ze gehoord had in tegenwoordigheid van moeder Margherita uit: "Onze-Lieve-Heer zal je zoon helpen om een man van grote betekenis te worden. Het zou zonde en jammer zijn als zoveel kennis verloren moest gaan."

Waarop Margherita antwoordde: "Hij zal worden wat God wil!"

In het mooie seizoen, vooral 's middags op feestdagen, verzamelden zich de mensen uit de buurt en ook voegden zich niet weinig vreemdelingen bij hen. En het was niet alleen de jeugd die daar kwam, maar ook volwassen mannen en oude mensen met grijze haren. Hier begon de zaak

er ernstiger uit te zien. Giovanni gaf voor allen een voorstelling, met al de toeren, die hij had geleerd van de kermisklanten op de markten.

Bij de gebouwen van de Becchi was er een wei, waarin verschillen de bomen stonden, onder welke een hoge perenboom. Aan die boom maakte Giovanni een touw vast, waarvan hij het andere einde aan een tweede boom op enige afstand bevestigde: hierna maakte hij een tafeltje en de dubbele zak klaar en tenslotte haalde hij er een stoel bij en spreidde een tapijt over de grond uit om er zijn sprongen op uit te voeren. Wanneer alles klaar was stond hij dan midden in de kring van toeschouwers en iedereen keek met spanning toe naar wat er allemaal zou gaan gebeuren. Vervolgens nodigde Giovanni allen uit een derde deel van de Rozenkrans te bidden, daarna liet hij allen een vroom lied zingen en als dat afgelopen was sprong hij op de stoel:

"En nu", zei hij, "zult u de preek horen die de kapelaan van Morialdo vanmorgen heeft gehouden."

Sommigen trokken een verveeld gezicht en gaven tekenen van ongeduld, anderen bromden wat in hun baard en mopperden onderdrukt dat zij van de preek niets wilden weten, en weer anderen maakten aanstalten om een poosje weg te gaan. Giovanni, boven op zijn stoel, was als een koning op zijn troon, en zijn bevel was zo resoluut dat ook ouderen, van zestig jaar en meer, zich gedwongen zagen te gehoorzamen.

"Aha, zit dat zo"! riep hij een paar ongeduldigen toe; "ga maar gerust weg, maar denk erom, als jullie terugkomen wanneer ik bezig ben mijn kunsten te vertonen, dan krijg ik jullie wel, dan zet ik geen voet meer op het koord." Bij die bedreiging bleven allen waar ze waren en onbeweeglijk luisterden zij naar zijn woorden. Hij begon dan de preek, of beter gezegd, hij herhaalde wat hij zich herinnerde van de verklaring van het Evangelie, die hij 's morgens in de kerk gehoord had, ofwel vertelde hij feiten of voorbeelden die hij gehoord of in een of ander boek gelezen had. Af en toe lieten de toehoorders uitroepen horen als: "Goed gezegd! Mooi zo!" En allen toonden zich tevreden. Als hij klaar was met zijn toespraak, sprak hij nog een kort gebed en begon dan al gauw met zijn kunststukken. De toeschouwers genoten. Hij maakte het rad, de salto mortale, liep rechtop op zijn handen; dan hing hij de dubbele zak om zich heen, at muntstukken op en haalde ze uit de ene of de andere zijn neus weer te voorschijn; dan volgde het vermenigvuldigen van ballen, van eieren; water in wijn veranderen; een kip slachten en ze weer levend maken en harder laten kakelen dan ooit. Dat waren zo de gebruikelijke kunstjes. Daarna wandelde hij over het koord als een schildwacht; hij sprong, danste, ging er met één en ook met twee voeten aan hangen; nu eens met beide handen, dan weer met slechts één. Ook zijn broer Antonio kwam naar de kunsttoeren kijken, maar hij was nooit bij de eerste bezoekers, doch sloop zo halverwege naderbij, kijkend van achter een boom of een of andere paal, zodat zijn spot-tend gezicht nu eens verscheen, dan weer verdween, en lachte met de anderen of hoonde de kleine kunstenaar.

"Wat een idioot ben jij toch", zei hij soms, "om je zo door iedereen te laten uitlachen!" - Maar de toeschouwers letten niet op hem, zij hielden zich de buik vast van het lachen om de goocheltoeren, de grappen en potsen van Giovanni en zij klaptten in de handen.

Soms, als allen met open mond stonden toe te kijken, in afwachting van een nieuwe goocheltoer, onderbrak Giovanni plotseling het spel, en deed hen zingen of de rozenkrans bidden, wanneer zij dat van te voren niet gedaan hadden. Hij zei dan: "Er is nu nog meer moois te zien, maar voordat we eindigen, wil ik hebben dat we allen gezamenlijk nog eens bidden." Hij onderbrak de vertoning op die manier, omdat hij verwachtte dat allen er tussenuit zouden gaan, als hij zonder meer aan de voorstelling een einde maakte.

Na een paar uur, wanneer het al tegen de avond liep, was de kleine kunstenaar braaf moe en hield hij ermee op; er werd nog even gebeden en dan begaf elkeen zich naar zijn woning. Van die bijeenkomsten waren allen uitgesloten die gewoon waren te vloeken, slechte taal uit te slaan of weigerden mee te bidden.

De ene of andere onder onze lezers zal misschien de vraag stellen: "Om naar de markten en de kermessen te gaan en de voorstellingen van de kunstenaars bij te wonen, zoals in een der vorige hoofdstukken beschreven is, evenals voor het aanschaffen van alles wat er voor die kunststukken nodig was, moest hij geld hebben. Hoe kwam hij daaraan?"

Giovanni kon op verschillende manieren in die kosten voorzien. Al de stuivers die hij van zijn moeder of andere familieleden kreeg, voor zijn kleine genoegens of om iets lekkers te kopen, de kleine fooien of geschenken, alles werd bewaard voor die behoeften. Maar bovendien verzamelde hij, bedreven als hij was in het vangen van vogels met de val, in een kooi, met de lijmstok en ook in het uithalen van nestjes, nogal veel vogels en wist die heel goed te verkopen. Ook maakte hij onder meer hoeden van stro, die hij aan de boeren op de markt verkocht; zo ook kooitjes van riet die als val gebruikt konden worden, in het bijzonder voor de mussen en die hij meteen van lokmiddelen voorzag. Paddestoelen, gekleurd gras, driepoten, het waren allemaal bronnen van inkomsten voor hem. Ook had hij leren spinnen en hij had daarin grote bedrevenheid gekregen: vlas, wol, linnen. En hij maakte bloemen van stukjes zij, zo mooi, dat hij les kon geven in die kunst aan de burens die hem daarom vroegen. Ook bracht hij het heel ver in de kunst van kousen breien op breinaalden; zodat hij, toen hij in het Oratorio was, nieuwe voeten aan zijn kousen kon breien als die stuk waren. Ook de jacht op slangen was voor hem een bron van verdiensten. Wanneer hij er een ontdekte op een veld, liep hij ernaar toe en ving het reptiel met een goed gemikte steen; maar als het wist te ontkomen, en erin slaagde de kop onder gesteente of onder een wortel te steken, greep hij haar bij de staart en draaide haar snel door de lucht rond en bleef dat doen totdat hij in de buurt van een boom kwam, waar hij het dier tegen aan sloeg en met één slag de kop verpletterde.

Er is ook nog een andere opmerking te maken, waarop wij zullen antwoorden met de woorden van Don Bosco zelf: "Ge zult", zo zegt hij in zijn geschrift, "ge zult me vragen: of mijn moeder het goed vond, dat ik zo'n verkwistend leven leidde en mijn tijd verspilde met voor kermisklant te spelen? Ik zal u zeggen, dat mijn moeder heel veel van mij hield; en ik bezat haar onbepaald vertrouwen, en zonder haar toestemming zou ik nooit een voet verzet hebben. Zij wist overal van, lette op alles en liet mij mijn gang gaan. Zelfs wanneer ik iets nodig had, gaf zij het mij met plezier. En mijn kameraden zelf, en over het algemeen

alle toeschouwers gaven mij graag al wat ik nodig mocht hebben om hen die gezellige vrijetijds-besteding te verschaffen."

Op die manier, zonder het waarom te weten, werkte moeder Margherita, met haar gezond verstand en nog meer met die vanzelfsprekende intuïtie van een ziel die opgaat in liefde tot God, mee aan de ontwikkeling van de buitengewone roeping, waartoe haar Giovanni geroepen was in de nieuwe tijden die naderden. De deugdzaamheid vond inderdaad geen enkele hinderpaal in de moeder. Zij wist immers, van hoe groot belang het was, dat haar kinderen in nederigheid zouden opgroeien. Daarom preees zij nooit de handelingen van haar zoon en roemde hem nooit als hij er bij was, maar zij bad tot God voor haar zoon, zoals zij ook voor de andere kinderen deed. Zij gaf haar ogen de kost, zweeg en dacht na. Inderdaad, een jongen, een boerenjongen, die op tienjarige leeftijd overwicht heeft over de jongens die ouder zijn dan hij, die vrijmoedig in het openbaar spreekt, en die zo bekwaam is dat hij een hele menigte aangenaam bezighoudt, doch hen ook dwingt om te bidden en te luisteren naar de herhaling van een preek, dat is niet iets wat men erg vaak niet.

Op zekere dag, terwijl Giovanni het touw gespannen had om op te treden voor de menigte die op het erf van zijn woning bijeengekomen was, staat zijn moeder in gedachten verzonken en bijna zonder adem te halen naar hem te kijken.

Bij een van zijn kunststukken gaat Catterina Agagliati naar haar toe: "Wel, Margherita? Wat zeg je ervan?"

Margherita als opgeschrikt door de stem, draait zich om naar haar bezoeker en zegt op onderdrukte toon doch vol vuur:

"Wat denk je dat hij de mensen nog eens zal laten zien?"

Waarop de ander: "O, hij is zeker bestemd om iets groots te worden in de wereld!"

Giovanni genoot van die zondagse bijeenkomsten. Het idee om altijd temidden van de jongens te leven, hen bij elkaar te brengen, hun de catechismus te leren, stond hem al van toen hij vijf jaar was helder voor de geest. Dat was zijn vurigste verlangen en het kwam hem voor als het enige wat hij hier op aarde moest doen. Een dergelijke neiging was eveneens een teken van zijn roeping.

In 1825 dus begon Giovanni dat soort patronaat, voorzover het in overeenstemming was met zijn leeftijd en ontwikkeling, en hij zette het verschillende jaren voort, steeds meer vruchten van zijn woorden plukkend, naarmate zijn godsdienstige kennis toenam. Met dat doel legde hij een ongewone ijver aan de dag, om uit de godsdienstles, uit de preken, uit alles wat hij las, of uit verhalen die hij hoorde, de liefde voor de deugd te destilleren.

Maar het waren niet alleen de verhalen, niet alleen zijn kunststukken en prettige manier van doen die een aantrekkingskracht op de jongens uitoefenden. In zijn blik, in zijn gelaatsuitdrukking moet dus toen al de zuiverheid van zijn ziel wel naar buiten gestraald hebben, zoals dat tot in zijn laatste dagen het geval is geweest. Hem ontmoeten, zich in zijn nabijheid te bevinden, veroorzaakte een vreugde, een vrede, een voldoening, een aansporing om beter zijn best te doen, zodat

de bron daarvan niet in een zuiver menselijke genegenheid kon bestaan. Dat ondervonden duizenden jongens; duizenden van zijn medewerkers getuigden dat, wanneer zij eenmaal kennis met hem gemaakt hadden, zij zich niet meer van hem konden losmaken noch de inwerking van die zo verrassende aantrekkingskracht konden vergeten. De verklaring hiervan vinden wij in het boek der Wijsheid: "O, hoe schoon is een zuiver geslacht en glorievol (door overwonnen bekoringen)! Onvergankelijk is hun nagedachtenis, omdat zij door God en de mensen worden geëerd. Bij hun leven wekken zij op tot navolging; zijn zij niet meer aanwezig, dan verlangt men naar hun aanwezigheid, en voor eeuwig gekroond vierden zij de zegepraal, omdat zij ongerept in de strijd de overwinning behaalden." (1)

Maar dat het arbeidsveld dat de Voorzienigheid voor de kleine jongen van Margherita had bestemd, veel groter zou zijn dan het in het begin scheen te kunnen worden, werd wel aangetoond door verschillende omstandigheden, waarin het onmogelijk scheen dat een jongen uit zichzelf zoveel zekerheid van handelen zou hebben. Getuige, onder meer, de volgende feiten.

Toen hij in zijn elfde of twaalfde jaar was, had er ter gelegenheid van een of ander feest, een bal plaats op de markt van Morialdo. Het was tijd voor de Vespers, en Giovanni, die wilde hebben dat er een eind aan het schandaal kwam, ging de markt op en mengde zich tussen de menigte die voor een deel uit bekenden van hem bestond, probeerde de mensen ertoe over te halen het bal in de steek te laten en naar de kerk te gaan om de Vespers bij te wonen.

"Moet je hier dat jongetje zien, nog een zuigeling bijna, die ons de wet komt voorschrijven"! zei er een.

"Wie heeft je die mooie opdracht gegeven, om voor ons te komen preken? Je biechtvader soms?" antwoordde een ander.

"Zou je niet liever je mond houden, in plaats van ons grootste plezier te komen bederven"! wierp een derde op.

"Bemoei je met je eigen zaken en meng je niet in wat je niet aangaat"! bromde een vierde nijdig, en lachte hem in zijn gezicht uit. Toen begon Giovanni een liedje te zingen, een godsdienstig liedje, maar hij deed dat zo mooi en welluidend, en zijn stem klonk zo doordringend, dat allen van lieverlee kwamen toelopen en om hem heen staan. Na enkele ogenblikken begaf hij zich naar de kerk: en al de anderen volgden hem als betoverd door zijn stem, totdat hij de kerk binnengegaan was en zij hem eveneens volgden.

Toen de avond naderde, keerde Giovanni naar het bal terug, dat inmiddels weer met waanzinnige hevigheid hervat was. De lucht werd steeds donkerder en Giovanni zei tegen enkele mensen die hem wat verstandiger voorkwamen: "Het wordt tijd om weg te gaan: het bal wordt gevaarlijk."

Maar daar niemand naar hem luisterde, begon hij weer te zingen, zoals hij enkele uren eerder ook al gedaan had. Bij het geluid van de mooie en om zo te zeggen magische klank van zijn stem, hielden ze met dansen op en begonnen ze het bal te verlaten. Allen kwamen om hem heen staan om naar hem te luisteren. Toen hij ophield wilden ze hem niet weinig geld geven als hij nog eens begon. Hij hervatte het zingen, maar

(1) 4, 1-2.

het geld wilde hij niet aannemen. De inrichters van het bal, die zagen dat met het ophouden van het dansen ook hun winst ophield te vloeien, gingen naar hem toe en terwijl zij hem geld reikten zeiden ze: "Luister eens even: ofwel je neemt dat geld aan en verdwijnt, ofwel we geven je een zo ongenadig pak slaag als je nog nooit gehad hebt."

"Och"! antwoordde Giovanni, "wat praten jullie toch? Zijn jullie hier misschien in je eigen huis en moeten wij jullie gehoorzamen? Staat het mij niet vrij te doen wat ik kan met mijn talenten? Ik heb hier familieleden die thuis verwacht worden; als ik hen kom roepen, doe ik u daarmee dan onrecht aan? De families zijn bang dat hun een ongeluk overkomt, dat ze in een vechtpartij verwickeld geraken, dat ze gekwetst worden: is het niet billijk zich zulke zorgen te maken? Vooral op dat uur, moeten jullie, die toch gezond verstand hebben en fatsoenlijke mensen zijn, toch inzien dat het niet onmogelijk is dat er wanordelijkheden ontstaan, waar u later spijt van zou kunnen hebben. Als ik wil dat er orde is, dan komt dat doordat ons gehucht steeds een fatsoenlijke naam gehad heeft onder de andere dorpen. Doe ik u daardoor te kort?"

Die en dergelijke redeneringen uit de mond van een jongen, deden de anderen verstedd staan en overtuigden ook velen, zodat zij het bal verlieten. Een paar fanatieke dansers bleven er nog enkele ogenblikken, maar toen zij zagen dat het er hoe langer hoe minder werden, besloten zij eveneens naar huis te keren.

Er wordt verhaald, dat er zich in dat seizoen een merkwaardige gebeurtenis heeft voorgedaan, die zich overigens daarna nog bij verschillende gelegenheden heeft herhaald. Het ging om de kunsten van de kermisklanten die de godsdienstoefeningen in de kerk verstoorden.

In de kerk van een gehucht in de buurt van de Becchi zou er op zekere avond preek zijn. Het godshuis was middelmatig vol, maar het ervoor liggende plein was volkomen gevuld met mensen, wier verwarde rumoer en gepraat doordrong tot degenen die zich al bevonden waar hun godsdienstplicht hen riep. Plotseling liet zich op het plein het geluid van een trompet horen. Niemand kon de jongens tegenhouden die uit de banken hielden en naar de deur van de kerk renden. De meisjes achter hen aan! En het duurde niet lang, of ook de vrouwen zetten zich, door nieuwsgierigheid gedreven, in beweging. Bij dat tafereel liep ook de kleine Bosco het plein op, en zich door de menigte heendringend vertoonde hij zich weldra op de eerste rij. Het verschijnen van de jongen, opvallend door een voor zijn doen ongewone gedrag, trok de aandacht van alle aanwezigen zodat hij het middelpunt van aller blikken werd. Met hoofd en handen wenkten zij de marktschreeuwer, alsof zij hem wilden zeggen dat hij een mededinger gevonden had. Giovanni, die niet uit nieuwsgierigheid de kerk uitgekomen was, maar om een plannetje uit te voeren, ging in het midden van de kring staan en daagde de charlatan uit om te laten zien wie van hun tweeën het behendigst was. De charlatan keek spottend op hem neer, maar het applaus van de mensen bij het voorstel van de jongen deed hem inzien dat het zijn eer te na zou komen wanneer hij de uitdaging weigerde. Van alle kanten werd er geroepen:

"Mooi, goed zo; ja, laat zien wat je kunt!"

Er werd een gezamenlijke afspraak gemaakt over een of ander kunststukje.

"Goed", besloot Giovanni, en nu komen we tot de voorwaarden: ik zal die stellen: wanneer u wint, geef ik u een scudo; als ik win verlaat u ogenblikkelijk het grondgebied van dat dorp, en u zet er nooit meer een voet onder de kerkdiensten."

Iedereen was begerig om van het nieuwe schouwspel getuige te zijn en allen riepen: "Ja, ja!"

"Aangenomen"! antwoordde de charlatan, zeker van zijn overwinning. Maar het was Giovanni die er mee strijken ging, en de kermisklant nam zijn toestellen en gereedschap bij elkaar en moest zijn woord houden en direct weggaan. En Giovanni wendde zich tot de menigte en riep uit: "En wij naar de kerk"! en voor hen uitlopende ging hij het godshuis binnen.

Een andermaal was er een vreemde persoon in het gehucht, die te midden van een schare mensen liep, waaronder ook kinderen, terwijl hij allerlei zotte en weinig eerbiedige gebaren maakte en in wat hij vertelde woorden vervlocht die godslasterlijk waren. Giovanni die door dat schandaal pijnlijk getroffen werd, vroeg zich af wat hij doen kon, want hij zag dat het niet mogelijk was die man het zwijgen op te leggen en evenmin aan het uitgelaten lachen van de anderen een einde te maken. Er stonden op die plaats twee bomen op geringe afstand van elkaar: Giovanni nam een touw, en een knoop leggend aan elk van de beide uiteinden, slingerde hij het touw aan weerszijden om een tak van elk van de twee bomen, zodat het strak gespannen was en niet zakken kon. In twee tellen was dat gebeurd. De mensen kwamen bij die zo vertrouwde toebereid-selen aangelopen en lieten de lasteraar in de steek. Zij vormden een kring om Giovanni heen. Die nam toen een sprong, zo hoog dat hij zich aan het koord kon vastgrijpen, vervolgens ging hij er boven op zitten, toen ging hij, met het hoofd naar beneden, alleen met zijn voeten aan het touw hangen, toen kwam hij overeind en begon op het touw heen en weer te lopen, alsof hij zich op een stevig pad bevond. Dat spelletje duurde zolang, dat het avond begon te worden en allen zich verspreidden om naar hun eigen woningen terug te keren.

Zo begon de jonge Bosco de eerste proeven van zijn zending met de middelen die de goddelijke Voorzienigheid hem ter beschikking had gesteld. En God, die volgens de uitdrukking van het boek der Spreuken voortdurend in de wereld gaarne speelt met zijn scheppende en in stand houdende almacht en behagen heeft om bij de kinderen der mensen te zijn, begon op een bepaalde manier aan de wereld het instrument in handen te geven waarvan hij zich te zijner glorie wilde bedienen. "Neen, wat voor de wereld dwaas is, heeft God uitverkoren om de wijzen te beschamen; wat voor de wereld zwak is, heeft God uitverkoren om het sterke te beschamen; wat voor de wereld van geringe afkomst is en onbeduidend, heeft God uitverkoren; wat niets is om teniet te doen wat iets is, opdat tegenover God geen mens zou roemen op zichzelf... als iemand wil roemen, laat hem roemen op de Heer."(1)

(1) 1 kor. 1, 27-29, 31.

H O O F D S T U K XVIII

MOEDER MARGHERITA VOOR GIOVANNI ALS EEN SCHOOL VAN
LIEFDE TEN OPZICHTE VAN DE ARMEN, ZWERVERS, PELGRIMS
EN GEBREK -KIGEN - DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID HELPT
MARGHERITA IN HAAR ARMOEDE - HET HEILIGE DOEL WAARVOOR
ZIJ DE BEHOEFTIGEN OPNEEMT.

Opgegroeid in de school van zijn voortreffelijke moeder, kon Giovanni wel de woorden van Job tot de zijne maken: "Van mijn jeugd af eerde de wees mij als een vader, vanaf de schoot mijner moeder zorgde ik voor de weduwe." (1) Inderdaad was het een stelregel van Margherita steeds iedereen goed te doen wie ze maar goed doen kon, en zich ervoor te hoeden iemand kwaad te berokkenen, al was het slechts door een minder eerbiedig of weinig beminnelijk woord. Zij was altijd gelijkmoedig en nooit ook koesterde zij wrok tegenover iemand. Zij had nooit de gelegenheid om vergiffenis te schenken, omdat zij zich nooit beledigd voelde. En toch was zij gevoelig van aard; maar die gevoeligheid was zozeer in liefde omgezet, dat zij zich met recht en reden de moeder mocht noemen van iedereen die in zorgen verkeerde.

Zij kon nooit iemand iets weigeren; en steeds gaf zij wat de anderen haar vroegen, alsof zij over onuitputtelijke rijkdommen beschikte. De burens kwamen nu eens voor vuur, dan voor water, een andermaal voor brandhout bij haar. Aan de zieken die wijn nodig hadden gaf zij er edelmoedig, iedere vergoeding weigerend. Zij leende anderen olie, brood, tarwemeel, maïsmeel, telkens wanneer er om verzocht werd en zonder zich af te vragen, of zijzelf ooit zo een gelegenheid zou hebben. Soms kwamen degenen die brood van haar geleend hadden en zich in moeilijkheden bevonden, aarzelend naar haar toe en zeiden: Margherita, we hebben brood nodig, maar ik moet je nog wat teruggeven, wat je me verleden week gegeven hebt."

"O, maak je maar geen zorgen over het brood dat je verleden week van me gehad hebt, ik verbied je daar nog over te praten: denk er alleen maar om dat je me dat wat ik je vandaag geef terugbrengt." Zij wilde niet anders.

Haar huis lag in de bossen en meer dan eens na het avondmaal, als de avond al ver gevorderd was, kwamen er onverhoeds zwervers aanzetten, die door de haag, welke om het terrein heenliep, waren doorgedrongen, en vroegen bedeest om de vrouw dies huizen te mogen spreken. Zij namen die voorzorgsmaatregel uit vrees dat ze het met de politie aan de stok zou-

(1) 1, 31, 18.

den krijgen. Margherita kwam naar buiten en de arme, uitgemergelde en uitgehonderde stakkers vroegen haar iets om te eten. En Margherita zei dan:

"Komen jullie maar gerust wat dichterbij. Voorlopig komen jullie er niet in. Ik heb niets klaar om jullie te eten te geven, maar dat doet er niet toe: daar vinden we wel wat op. Arme kerels!" - En dan riep ze Giovanni en zei tegen hem:

"Ga wat brandhout halen, vul de waterketel en breng het water aan de kook. We zullen wat soep maken en die aan onze vrienden geven. Maar spreek met niemand erover dat ze vanavond hier geweest zijn."

Giovanni deed alles wat zijn moeder hem gezegd had en waarschuwde zijn moeder vervolgens als het water kookte.

"Neem de macaroni."

"Ik vind er geen, mama."

"Kijk dan eens of er wat bloem is."

"Nee, geen meer."

"Wel, neem dan maar wat brood en maak de soep."

Soms was er niets anders meer om te eten in huis dan wat korsten of stukken droog brood. Margherita goot de kokende soep in een schaal en riep de zwerver of zwervers dan binnen en bracht hen naar een donkere hoek van het vertrek, waar de vlam de schaduw wierp van de stangen der lantaarn. De arme stakkers verslonden daar de maaltijd, en als ze voldaan waren, zeiden ze: "Dank u wel, moeder... en om te slapen?"

"We hebben hier een vliering, en daar ligt stro. Ik heb geen ander bed om u aan te bieden. U moet het maar voor lief nemen."

"Zeker, we zijn tevreden; maar... de gendarmen?"

In de stal bevond zich een glazen dak dat schijnbaar alleen bestemd was om als venster te dienen, maar waardoor men op de hooizolder kon komen. Iemand die niet op de hoogte was van de situatie ter plaatse zou zich dus niet kunnen voorstellen dat daar een uitgang was. Met een paar woorden bracht Margherita haar gasten op de hoogte van de indeling van het huis en wenste hen welterusten. De zwervers wilden, alvorens te gaan slapen, Margherita ontroerd de hand kussen, maar zij zei:

"Nee, dat hoeft niet; ik wil wel dat jullie bidden voor het slapen."

"Ja, ja, dat zullen we zeker doen! Wees daar zeker van!"

En dan klommen ze naar de aangewezen plaats, waar ze de nacht zo rustig en in een zo eerbiedige stilte doorbrachten, alsof ze in engeltjes veranderd waren of in geen jaren ooit moeilijkheden gekend hadden.

Maar het mooie hier is dat er dikwijls, en soms kort nadat de landlopers zich hadden teruggetrokken om te slapen, nieuwe gasten op de deur klopten. Het waren dan niets minder dan de gendarmen, die gewoon waren elkaar in het huis van Margherita te ontmoeten om hun afspraken te maken en waar ze voldoende tijd bleven om van de vermoeienis van hun tocht te bekomen. Nauwelijks zaten ze of na de eerste begroeting vroegen ze Margherita hoe het met de jongens ging.

"En met Giuseppe en Giovanni alles goed?"

En dan vroegen ze waar Giuseppe was, voor wie ze een merkwaardige sympathie hadden. Giuseppe kwam dan ook al gauw toelopen om hen goeden-dag te zeggen; en hij had duizend en een vragen te stellen, wilde alles weten wat ze die dag gedaan hadden, de avonturen die ze hadden beleefd en al de bijzonderheden over de uitgevoerde arrestaties. En de carabinieri, die hem zo levendig zagen en hem zo vlot hoorden spreken en zagen hoe prettig hij hun gezelschap vond, hadden er veel plezier in met hem te praten. Met Giovanni echter kwamen ze niet op een zo vertrouwd voet, omdat hij niet op liefkozingen gesteld was. Hij sprak weinig, vroeg nooit iets, en bleef maar steeds aandachtig luisteren zonder een opmerking te maken.

Maar het zonderlinge, dat niet zelden in die omstandigheden gebeurde was, dat de landlopers van de gendarmen slechts door een enkele deur of een dun plafond gescheiden waren, en soms door een venster waar, in plaats van glazen ruiten, stukken karton ingezet waren, en dat zij al de gesprekken konden volgen van degenen die opdracht hadden gekregen om hen op te sporen en op te sluiten.

Zelfs werd van een landloper, die bij verrassing in de woonkamer overvallen werd, verteld dat hij zich niet tijdig meer uit de voeten had kunnen maken. De carabinieri gingen om de tafel heen zitten, waarop de bordjes en de bekers al klaar stonden, en wachtten tot Margherita hen op een fles wijn zou vergasten, terwijl de landloper in een hoekje zijn laatste lepels soep at. Niettemin. Hoewel ze wisten dat er op dat ogenblik dikwijls mensen in huis verborgen gehouden werden, deden de gendarmen alsof zij niets zagen en probeerden nooit tot een arrestatie over te gaan, hetzij omdat ze maar al te goed wisten hoe Margherita in haar liefdadigheid de ongelukkigen zonder onderscheid en zonder bijbedoeling hielp, hetzij omdat ze die keurige familie niet in gerechtszaken wilden betrekken. Van de andere kant was het niet zo gemakkelijk de hand te leggen op opgejaagde wanhopigen, tot de tanden gewappende mannen, wier opsporing verzocht was. Alvorens hun vrijheid prijs te geven, zouden zij zich beslist in een hevig gevecht gestort hebben, met dodelijke afloop wellicht; het was daarom in hun belang een geschikter en gunstiger ogenblik af te wachten. Bij onvoorziene gelegenheden gebeurde het wel eens dat de gendarmen door de ene deur binnenkwamen en de landlopers door de andere, waarop de laatsten zich hals over kop terugtrokken. Het was voor de gendarmen dan onmogelijk te doen alsof ze niets merkten, daar er mensen in huis waren die niet tot het gezin behoorden en die aan de haal gingen om zich te verbergen; meestal viel dan aan Giuseppe de taak te beurt de zaak in orde te brengen, terwijl de jagers en het wild slechts enkele decimeters van elkaar verwijderd waren.

Op zekere dag was een brigadier nauwelijks binnengekomen of hij bleef plotseling staan, en om zich heen kijkend als iemand die luistert, zei hij luid: "Er is hier iemand."

Toen zei Giuseppe: "Wie denkt u dat er is?"

"Er verbergt zich daar iemand."

"U vergist zich. Ziet u dan niet dat wij van de familie allemaal hier zijn?"

"En toch zeg ik je dat er iemand is!"

"En ik zeg u voor de tweede keer dat ik niemand zie." - En hij had moeite om zijn lachen in te houden. De brigadier zette zijn onderzoek overigens niet voort: hij had alleen willen laten zien hoe slim hij was.

Er waren ook andere soorten mensen die het huis van Margherita kwamen opzoeken; dat waren rondreizende kooplieden. Er waren toen nog niet zoveel gemakkelijke wegen en herbergen, zodat degenen die zich voor hun zaken op reis begaven, verplicht waren verscheidene nachten buiten hun eigen woonplaats door te brengen, en daarom moesten ze om gastvrijheid vragen bij de een of andere familie die iets voor een in nood verkerende evenmens over had. De menslievendheid van Margherita was echter bijzonder bekend en daardoor was haar huis in Morialdo het trefpunt van al degenen die een gastvrij dak zochten.

"Moeder Margherita, hebt u een beetje plaats?" "Waarom niet?"

"En ook wat te eten?"

"Ik zal eens zien, ik zal wel wat vinden."

Als de provisiekast goed voorzien was van het nodige, was het avondmaal gauw in kannen en kruiken. Maar meer dan eens moest Margherita zich het hoofd breken om de gasten niet met een lege maag te laten zitten. Giovanni was steeds de officiële kok bij die gelegenheden. Een van de keren dat hij zijn moeder moest komen zeggen dat er niets meer was om een avondmaal klaar te maken, ging Margherita glimlachend op zoek en vond tenslotte een gerstebrood. Zij brokkelde het in kleine stukjes en deed die in de pan; maar onder het koken werd alles een zo weëë brij, dat het niet te eten was. Giovanni liet ze zijn moeder proeven, wier vriendelijke glimlach haar niet verliet, maar zij ging naar de stal, nam een beetje melk en deed die in de soeppan die daardoor goed gekruid werd, dat de smaak van het gerstemeel er door opgewekt werd. Maar wat vooral aantrekkelijk was in haar liefdevolle gastvrijheid, dat waren haar hoffelijkheid en beminnelijkheid. 's Morgens bij het vertrek hadden de gasten geen woorden genoeg om Margherita te danken die nooit enige beloning wenste aan te nemen, zeggende: "Ik verleen mijn vrienden onderdak, ik ben geen herbergierster."

Wanneer Margherita zo omging met degenen die alleen in geval van nood hun toevlucht tot haar zochten, kan men zich gemakkelijk voorstellen met hoeveel liefde zij de werkelijk armen ontving. Haar zoon Giovanni vertelde dikwijls hoe er in een winternacht een arme stakkerd kwam vragen om onderdak. Het veld was met sneeuw en ijs bedekt en de arme schelm had zulke kapotte schoenen aan dat ze hem bijna van de voeten vielen. Margherita had geen schoenen die ze hem kon geven; maar 's morgens, als hij aanstalten maakte om te vertrekken, deed zij hem plaatsnemen en wikkelde zijn voeten in een doek; vervolgens bond zij hem met een paar bandjes de zool van een paar oude schoenen onder de voeten, die ze met behulp van de bandjes aan het been vastmaakte, op de manier zoals de oude Romeinen hun schoeisel droegen. En zij deed dat zo handig, dat de arme kerel buiten vlug voort kon, zonder door de kou gekweld te worden. Met recht en reden kon die heilige vrouw dus wel tot Onze-Lieve-Heer zeggen: "Geen vreemdeling overnachtte buiten; mijn deur hield ik voor de reiziger open."(1)

In een huisje, niet ver van dat van Margherita gelegen, woonde een zekere Cecco, die erg veel hield van lekker eten en weinig werken, en tot de diepste ellende vervallen was. Hij leefde krapjes, en leed dik-

(1) Job 31,32.

wijls honger; maar hij durfde geen aalmoes vragen, hetzij uit hoogmoed, hetzij uit vrees dat men hem zou verwijten alles te hebben opgemaakt. De ongelukkige leefde alleen en kwam maar zelden buitenshuis. Margherita, die met hem te doen had vanwege de omstandigheden waarin hij verkeerde, ging af en toe erheen tot onder de galerij van het huis, en door het venster gelijkvloers legde zij, zonder door iemand gezien te worden, omdat zij de arme stakkerd niet wilde vernederen, een hoeveelheid brood neer die voor enkele dagen voldoende was. Toen zij na verscheidene maanden Cecco per toeval tegenkwam, die haar met tranen in de ogen dankte, bood zij hem aan, hem af en toe ook wat soep te brengen, en ze werden het erover eens hoe zij daarbij te werk zou gaan. Bij wijze van signaal zou zij, als de avond gevallen was, luidkeels tegen een van haar kinderen beginnen te praten. En inderdaad bracht zij voorzichtig een keteltje warme soep tot op de kleine galerij van haar buurman en, thuisgekomen, begon zij, alsof zij werkelijk boos was, op Giovanni of Giuseppe te roepen. Op dat geroep deed de buurman zijn deur open, strekte de hand uit en haalde de soep naar binnen.

Wat we ook doen, we zullen nooit voldoende de edelmoedigheid kunnen prijzen van die vrouw, wier hele leven één onafgebroken werk van naastenliefde was. Niettemin zei ze tegen anderen dikwijls dat zij altijd iets had om een aalmoes te geven. Zij wist dat de Voorzienigheid er zelf wel zorg zou voor dragen het haar niet aan het noodzakelijke te laten ontbreken, vooral niet wanneer zij niets meer had.

Op zekere dag had Margherita geen brood meer in huis en had beslist tarwebloem nodig. Terwijl zij zat te piekeren op welke manier ze daar moest aankomen, kwam er opeens een buurman, zekere Luigi Veglio bij haar op bezoek om een praatje te maken. Toen hij bemerkte in welke gelegenheid Margherita zich bevond, vertrok hij onmiddellijk zonder iets te zeggen, en keerde terug naar zijn woning, in Filippelli, een deel van het gehucht, riep een knecht en zei tegen hem: "Kom hier en neem die zak bloem." - De knecht probeerde de zak op te tillen. "Die is veel te zwaar!" riep hij uit. - "Als je hem niet in een keer kunt dragen, deel hem dan in tweeën en ga twee keer", zei zijn baas.

"En waar moet ik hem brengen?" "Kom maar mee!"

En hij bracht de knecht tot even voorbij het huis van Margherita.

"Kijk, breng de zak naar dat huis daar, maar zeg niet dat ik je gestuurd heb."

De knecht ging, zette de zak bij Margherita neer en zei: "Dat is voor u!"

"En wie heeft u opdracht gegeven om dat meel hier te brengen" vroeg Margherita.

"Men heeft mij verboden dat te zeggen."

Margherita drong aan; de knecht probeerde ontwijkende antwoorden te geven. Maar Margherita vermoedde wie de schenker was, omdat zij wel ongeveer wist bij wie die man in dienst was. Tenslotte kwam Luigi Veglio binnen, die op enige afstand achter een paal was blijven staan en het gesprek gehoord had, en openhartig zei hij nu: "Luister eens, Margherita, ik ben het inderdaad; ik had liever onbekend willen blijven, maar

daar ik zie dat mijn knecht geen geheim weet te bewaren, wil ik je niet in het onzekere laten. Wat ik gedaan heb, is mijn plicht. Jij hebt alles weggegeven aan de armen, en het is niet meer dan billijk dat de anderen je te hulp komen als je je zelf in moeilijkheden bevindt.

Van dat oogenblik af begon de vrouw van Veglio, Maria geheten, en niet minder edelmoedig dan haar man, ziende op welke manier Margherita haar moeilijkheden droeg, haar nu eens wat graan te zenden, dan een zakje maïs of ook voorzag zij haar wel van wijn. Verschillende keren zei zij tot haar: "Als u niets meer hebt om aalmoezen te geven, kom dan maar bij mij thuis en neem wat u nodig hebt. En vooral als u zieken gaat bezoeken, als u dan iets nodig hebt laat het mij dan direct weten, dan zal ik ervoor zorgen."

Inderdaad was Margherita de troostende engel van alle gebrekkigen en van alle stervenden in het gehucht; en Giovanni was steeds aan haar zijde, klaar om te helpen en bijstand te verlenen, en te gaan waarheen zijn moeder hem maar wilde zenden, hetzij om buurlieden of verwanten te gaan halen, of om geneesmiddelen van kruiden te gaan halen, waarvan zij er enkele had leren bereiden. Zij bezocht hen, hielp hen, stond hen bij, bediende hen, bracht de gehele nacht naast hun bed door, bereidde hen voor op het ontvangen van de heilige sacramenten, en wanneer de dood naderde week zij niet meer van hun zijde voor zij de geest gegeven hadden. Daar de pastorie ver weg was, en het daardoor moeilijk was de priester op tijd te gaan halen voor het bidden van de gebeden der stervenden, beval Margherita zelf de ziel in de handen van Onze-Lieve-Heer aan, en bracht aller gevoelens in zulke christelijke en geëigende termen tot uitdrukking, dat haar woorden een diepe indruk maakten, ook op allen die erbij tegenwoordig waren.

Zoveel edelmoedigheid in het hart van Margherita hoefde geen verwondering te wekken, daar zij een vrouw was van voortdurend gebed. Als zij thuis wegging om naar haar werk te gaan, bij het terugkeren van het veld, midden in haar vermoeiende bezigheden, bad zij de heilige rozenkrans. Het was een mooi schouwspel, haar tegen het vallen van de avond naar haar huis te zien gaan, met op haar schouder de spade of het wiesijzer, vastgehouden door haar linkerhand, terwijl zij aan haar rechter haar twee kinderen leidde en zij gezamenlijk het Angelus baden, bij het geluid van de kerkklok die in de verte, diep in het dal weerklonk. In huis was er nooit een voldoende reden om het gezamenlijk bidden van ochtend en avondgebed achterwege te laten; ook nodigde zij steeds haar gasten uit om met haar te bidden als dank voor de gastvrijheid die hun verleend was. Het waren landlopers, gendarmen, marskramers, armen, verdwaalde reizigers; maar niemand durfde weigeren. Zij had hun, alsof het haar broers waren, alles voorgezet wat zij had: brood, pap, soep, wijn. Het zou beslist een grofheid geweest zijn niet in te gaan op een uitnodiging waarvan allen de redelijkheid inzagen, ook degenen die gewoon waren het bidden te verwaarlozen. En het was werkelijk een verrassend tafereel de gendarmen hun hoofddekseel te zien afnemen en de knieën te zien buigen; ofwel de landlopers het door een dikke haarvacht verborgen voorhoofd te zien buigen en de woorden te horen uitspreken van het Onze Vader of het Weesgegroet, dat zij al zo lange tijd niet meer gebeden hadden. Op dat oogenblik jubelde Margherita in haar hart, want het voornaamste doel van haar gastvrijheid was juist, aan de mond van haar gasten een lofzang op de Heer te ontlocken. En die lofzang keerde terug over haar en over haar gezin als een dauw van vruchtbare genade, terwijl

velen van hen die door haar geholpen waren, haar huis voorbijkwamen of aan haar dachten, de woorden van de psalm moesten herhalen: "De zegen van Jahwe zij met u! Wij zegenen u in de naam van Jahwe."(1)

(1) Psalm 128, 8.

H O O F D S T U K XIX

VAN ZIJN MOEDER LEERT GIOVANNI DE LIEFDE TOT DE DEUGD
EN DE TOELEG OM BELEDIGING VAN GOD TE VERHINDEREN EN
HET HEIL DER ZIELEN TE BEWERKSTELLIGEN.

Het flinke karakter van Margherita is alleen te begrijpen en waardig te beschrijven door degene die haar van dichtbij gekend heeft. Zij had voor eeuwig een onverbiddelijke oorlog verklaard aan de zonde. Niet alleen had zij een afschuw van alles wat slecht was, maar zij legde er zich ook op toe de belediging van God tegen te gaan ook onder degenen over wie zij geen zeggingschap had. Vandaar dat zij steeds op haar hoede was voor de ergernis, voorzichtig en vastbesloten ten koste van welk offer ook.

Enkele keren gingen de boeren van het gehucht, die wat pret en een dansje wilden maken, op zoek naar een orgeltje. Als een lopend vuurtje plantte het gerucht zich voort van de ene hofstede naar de andere. De mensen liepen naar buiten en riepen van de ene heuvel tot de andere: "We gaan naar het bal; we gaan naar het bal!"

Bij die opgewonden stemmen, bij de klank van het orgeltje dat plotseling in de avondlucht weerklonk, liepen de kinderen van Margherita naar haar toe: "Mama, laten wij ook gaan!" Zij dachten aan niets anders dan aan het lawaai en de muziek. Maar Margherita nam het met haar gewone glimlach op en zei: "Blijven jullie even hier en wacht tot ik terugkom; ik ga eens kijken wat er aan de hand is." Als ze dan zag dat het nette mensen waren die zich op een behoorlijke manier vermaakten, zonder een zweem van kwaad, keerde zij terug en zei tegen de kinderen: "Ga maar!" Maar wanneer ze iets zag dat geen pas gaf, al was het maar het minste, was het antwoord onverbiddelijk: "Dat is geen ontspanning voor jullie."

"Maar... maar..."

"Niets te maren. Ik wil in geen geval dat jullie naar de hel gaan. Begrepen?" Voor een ogenblik werden de kinderen die hun zin niet kregen er stil van; maar hun brave moeder riep hen dan om zich heen, en begon een geschiedenis te vertellen, zo aangrijpend en met zoveel krijgslieden en kastelen, om Ariosto zelf in fantasie naar de kroon te steken. Zij vertelde al die vreemde avonturen zo goed, dat de kinderen verklaarden meer tevreden te zijn met naar haar te luisteren, dan wanneer zij hun zin gekregen hadden om elders heen te gaan. Als de avond om was, besloot Margherita: "Zo, nu gaan we slapen, maar laten we eerst nog eens bidden voor degenen die die nacht zullen sterven, opdat zij niet verloren zullen gaan." - Die woorden hadden een magische en heilzame uitwerking op de ziel van de kinderen.

Daarbij toonde zij tevens zoveel zorg voor de meisjes alsof zij daaromtrent een edelmoedig besluit genomen had. Wanneer zij op de weg arme meisjes ontmoette met verscheurde en onvoldoende kleding, ging zij naar hen toe en zei: "Schamen jullie je niet voor je engelbewaarder die naast jullie gaat? Weten jullie niet dat hij zijn gezicht met de handen bedekt en zich schaamt op jullie te moeten passen?"

"Maar, wij zijn arm, en niemand zorgt voor onze kleren, niemand denkt eraan er ons te geven."

"Goed, kom dan maar eens mee", en zij ging met hen naar haar huis, liet hen om zich heen plaatsnemen, verstelde de kledingstukken, gebruikte er zoveel voor als nodig was van haar eigen stof, en wanneer ze er dan niet meer zo vreeslijk haveloos uitzagen als eerst, liet zij hen gaan met God. Ofschoon zij gedwongen was, van 's morgens tot 's avonds te werken om in het nodige van het gezin te voorzien, was zij er niet bang voor, aan een dergelijk liefdewerk nogal wat tijd te besteden.

In het bijzonder trachtte zij goed te doen aan die arme schepsels, van wie zij vermoedde dat zij zich in enigerlei moeilijkheid bevonden. Nu eens gaf zij hun brood, dan weer maakte zij pap voor hen klaar, schonk hun wat fruit of bewaarde voor hen wat van de toespijs, waarvan zij wist dat ze er erg veel van hielden. Zij nodigde hen uit bij haar thuis te komen telkens als zij in moeilijkheden zouden zijn, ontving hen zoals een moeder haar eigen kinderen ontvangt, ze hielp hen edelmoedig en zo goed mogelijk en liet hen nooit weggaan zonder een goede raad. Bovendien waakte zij ervoor, dat zij niet teveel omgingen met personen van het andere geslacht, en om hen van elkaar gescheiden te houden maakte zij van zulke fijnzinnige en delicate middelen gebruik, dat het te lang zou zijn om daarover uit te weiden. Zij was een en al oog, vooral gedurende de winteravonden. Zij haastte zich echter nooit met het geven van een waarschuwing, maar wachtte rustig de gelegenheid af dat zij met iemand onder vier ogen kon spreken. Dan leerde zij degene die dat nodig had, hoe men zich in gezelschap aangenaam moet gedragen, bracht hen onder ogen dat het ongepast was zich aan iemand op te dringen, zette uiteen hoe men zich behoorde te onderhouden met die of gene, en hoe men zijn manier van spreken moest veranderen en zijn gebaren en uitgelaten lachen beheersen.

Op die manier had Margherita zo een grote indruk gemaakt op de meisjes in de omgeving, dat het wonderlijk was te zien hoeveel eerbied zij voor haar hadden. 's Zomers, als het verstikkend heet was, waren zij gewoon zich thuis een zekere vrijheid van kleding te veroorloven die zeker niet geïnspireerd was door de gestrengheid van het Evangelie. Maar wanneer Margherita een of ander huis binnenkwam, liepen de meisjes, indien zij zich niet in een toonbare toestand bevonden, al bij het horen van haar stem weg om zich te verbergen of behoorlijker kleren te gaan aantrekken en kwamen pas weer te voorschijn, als ze er zeker van konden zijn een woord van lof van Margherita te zullen horen. Wanneer de een of ander echter geen tijd meer had om zich uit te voeten te maken, nam zij haar toevlucht naast haar, indien andere personen waren bijgekomen; en Margherita legde dan voor de grap een punt van haar eigen schort over de schouder en zich naar haar toe buigend zei ze aan haar oor: "Hoe durf je je zo aan Onze-Lieve-Heer vertonen?"

Wij hebben hierboven al verteld hoe Margherita ook gaarne de gastvrijheid beoefende ten aanzien van rondreizende kooplieden. Met haar

naastenliefde streefde zij een bijzonder doel na. Die lieden hadden meer dan eens onbehoorlijke afbeeldingen in hun manden, of weinig eerbare boeken om op de markten te verkopen. Als Margherita ze zag, vroeg zij dan of zij die boeken of plaatjes mocht hebben, die zij dan in het vuur wierp, ofwel bewaarde om ze naderhand aan de kapelaan van Morialdo te geven. Dikwijls verbrandden de kooplieden zelf zulke voorwerpen in het vuur, om haar een genoegen te doen. Zij kon niet lezen; maar toch waakte zij zorgvuldig over de boeken die in huis kwamen en uit de weinige woorden die zij op een handige manier van de eigenaars wist los te krijgen, wist zij er zich wel een oordeel over te vormen of een boek goed of slecht was. Als beloning behandelde zij die mensen dan niet als vreemdelingen, doch als vrienden: deed hen bij zich plaatsnemen aan tafel en zette hun hetzelfde voor bij de maaltijd wat zij voor haar eigen gezin had klaargemaakt. Bij het heengaan verzuimde zij nooit haar gasten te doen beloven dat zij geen afbeeldingen of drukwerk meer zouden verkopen dat de zielen gevaar kon doen lopen, een belofte die de mensen, die van haar naastenliefde genoten hadden, gaarne hielden.

Het gebeurde meer dan eens dat ze getuige moest zijn van een ergeriswekkend tafereel, en haar vastberadenheid en openhartigheid bewerkten dan wonderen. Op zekere zondag, terwijl zij met Giuseppe en Giovanni aan de hand naar de heilige Mis ging, liep voor de steeds groeiende menigte een groep van vijftien of twintig deugnieten uit. Aan de kop van het gezelschap liep een man van een jaar of zestig, die wegens diefstal verschillende jaren in de gevangenis gezeten had. Die praatte met de anderen luidkeels over onwelvoeglijke dingen en ergerde door de onbehoorlijke opmerkingen die hij links en rechts de mensen die voorbijkwamen, liet horen. Margherita kon zich niet inhouden en ging naar hem toe, terwijl ze hem met zijn naam aansprak.

"Wat wilt u", vroeg de man, zijn pas inhoudend. En Margherita voegde hem zachtjes toe: "Zou u het goedvinden als uw kinderen de gesprekken zouden horen die u op dat ogenblik voert?"

"Nou ja, wat wilt u? Ik wil vrolijk zijn! We praten om te lachen! Mag een mens soms niet meer lachen? Heeft iemand er last van als we lachen? Om sommige gesprekken niet te horen zou men de wereld moeten verlaten."

"Maar wat u vertelt is toch slecht, of niet? En als het slecht is, waarom zegt u het dan?"

"Och, wat een bezwaren allemaal! Ik vind dat erg vervelend, weet u! Het zijn dingen die iedereen zegt, en zou ik ze dan niet kunnen zeggen?"

"En als ook iedereen het al zou zeggen, is het toch niet minder waar dat het zondig is! En wanneer u naar de hel gaat, wat heeft het dan voor nut dat de anderen hetzelfde doel nastreven als u?" Op die opmerkingen van de onverschrokken vrouw, begon de deugniet uitgelaten te lachen en degenen die bij hem waren en eveneens waren blijven staan lachten mee. Toen zei Margherita met ontroering in haar stem: "En u, op uw leeftijd, met grijze haren, in plaats van het goede voorbeeld te geven, bent u op die manier een ergernis voor die arme jongens? Schaamt u!" - En haar kinderen met zich meetrekkend, verliet zij de hoofdweg om langs een pad dat midden door de weilanden liep naar de kerk te gaan. Toen ze alleen waren bleef de brave vrouw staan en zei tegen haar jon-

gens: "Jullie weten hoeveel ik van jullie houd. En toch, liever dan dat jullie zo slecht zouden worden als die lelijke oude man, zou ik niet alleen willen dat Onze-Lieve-Heer jullie hier op hetzelfde ogenblik zou laten sterven, maar ik zou de moed hebben om jullie zelf met mijn eigen handen te wurgen!" Erg boud gesproken zal men zeggen, maar wie de onschuld en reinheid van zijn eigen kinderen liefheeft zal in die uitdrukking van diepe bewogenheid, de belangrijkheid onderkennen, gelegen in het bewaren van de heiligmakende genade.

Op een avond, terwijl Margherita in huis was, hoorde zij twee knapen, die halverwege het erf waren blijven staan en luid over ongepaste dingen spraken. Beiden stonden bekend om hun slecht gedrag en brutaliteit in hun manier van optreden. Margherita ging naar buiten en begon met hen te verzoeken of ze alsjeblieft wilden ophouden met die praatjes. De twee brutale rekels lachten boosaardig. Op beslister toon zei Margherita toen tegen hen: "Ik wil jullie hier absoluut niet hebben!"

Zonder een voet te verzetten begonnen de twee vlegels een straatliedje te zingen.

"Jullie zijn hier in mijn huis", herhaalde Margherita; "jullie zijn op mijn terrein; ik ben hier baas; weg!"

Doch de twee plaaggeesten liepen, in plaats van zich te verwijderen, rechtstreeks naar een pijler van de hooizolder en gingen door met er allerlei liederlijke taal uit te slaan. Margherita gaf zich niet gewonnen. Zij riep een van haar jongens en beval hem, ogenblikkelijk een of ander familielid van de twee deugnieten te gaan halen. Toen de moeder van de een en de broer van de andere kwamen opdagen, sputterde ze nog wel wat tegen, maar waren uiteindelijk toch gedwongen zich te verwijderen; en Margherita gaf hun nooit meer verlof om nog de bijeenkomsten in haar stal bij te wonen.

Een andere keer had een vrouw, die niet ver van de Becchi vandaan woonde, een vreemdeling in haar huls ontvangen. Allen die in de omgeving woonden sprake er onverholen over. De ergernis was klaarblijkelijk. Margherita besloot voor zichzelf er een eind aan te maken, en tegen het vallen van de avond ging zij naar het bedoelde huis, terwijl Giovanni haar volgde en zich op enige afstand achter een boom verborgen hield. Zij klopte op de deur en riep: "Martha, Martha!"

Na enige ogenblikken verscheen Martha op de drempel, maar opende de deur slechts half, zodat de opening maar juist door haar gevuld werd.

"Bent u het, Margherita!"

"Jawel, Martha! Kan ik u een ogenblikje spreken?"

"O, gerust, zeg het maar!" En zij bleef op de drempel en tegen de deurpost geleund staan.

"Kom dan even buiten, zodat niemand ons kan horen. Als u het goed vindt, wil ik u iets van groot belang zeggen."

"Graag, spreek maar"! antwoordde Martha na een lichte aarzeling; en zij sloot de deur en volgde Margherita tot op de hoek van het huis. Margherita vroeg haar daar op onderdrukte toon: "U bent toch Martha?"

"Ja, natuurlijk."

"U bent toch de dochter van die en die?" "Juist, dat klopt."

"U bent de zuster van die en die?"

"Zeker; u moet me toch kennen."

"En u bent christelijk?" "Wat een vraag!"

"En u bent gedoopt?"

"Maar, wat betekent dat verhoor toch?"

"U gaat toch naar de kerk en houdt uw Pasen?"

"Maar ja, ja natuurlijk."

En met bijzondere nadruk zei Margherita: - "U? U? U? Begrijpt u wat het zeggen wil als ik "u" zeg? Wilt u dat ikzelf u tot de hel veroordeel, u, die tot nu toe mijn vriendin geweest bent?"

Martha, die de reden van die ondervraging heel goed begrepen had, antwoordde stotterend: "Maar, u kent heel goed de omstandigheden, waarin ik verkeer, - hoe ellendig ik eraan toe ben; het hoeft niemand te verwonderen dat ik onderdak verleen..."

"De omstandigheden waarin u verkeert, hoeven geen aanleiding voor u te zijn om naar de hel te gaan", onderbrak Margherita haar.

"Maar ik weet niet wat ik doen moet!" "Zend die indringer weg!"

"Maar, het is al haast nacht en het is niet netjes, de mensen op die manier weg te sturen."

"Weg, het huis uit", vervolgde Margherita. "Als u niet weet wat u doen moet, ik weet wel wat er gedaan moet worden." En naar de deur toe gaand, verhief zij haar stem om gehoord te worden door wie daarbinnen was en riep: "Weg, weg hier, duivelsknecht; eruit, weg, weg!" - Intussen waren de mensen, die Margherita zich op weg hadden zien begeven en wel begrepen wat zij doen ging, haar gevolgd en hadden op bepaalde afstand een kring gevormd. Bij het horen van het rumoer van de mensen die naderden en van de stem van Margherita, had de vreemdeling wel duizend mijlen ver willen zijn; en daarom zocht hij een manier om weg te sluipen, maakte hals over kop dat hij uit de buurt kwam en verscheen nooit meer in de streek.

Een ander feit. Er woonde in de buurt een man die in zijn huis een vrouw had; die allesbehalve een goede naam had. Die man was op een gegeven ogenblik ernstig ziek geworden en Margherita ging hem opzoeken; die vrouw was bij hem, en Margherita probeerde op de beminlijkste en voorzichtigste manier haar ertoe over te halen het huis te verlaten en terug te keren naar haar eigen woning, die niet ver daar vandaan was; maar de vrouw antwoordde brutaal dat ze daar niet aan dacht en verder was zij met geen mogelijkheid voor rede vatbaar te maken. Intussen liep het met de zieke op een einde en de onderpastoor, zekere Don Campora werd gehaald, die, omdat het huis zover van de pastorie lag, zich met de Heilige Teerspijze erheen begaf, om de laatste heilige Sacramenten te kunnen toedienen zonder dat hij de weg tweemaal hoefde te maken. Toen Margherita hoorde dat het Allerheiligste naderde, en zij zich ongerust maakte over de toestand waarin die ziel verkeerde, die spoedig voor Gods rechterstoel zou verschijnen, en gedreven door de ergernis over die naaste gelegenheid, keerde zij naar het huis van de zieke terug. Toen de priester, die niets vermoedde, de kelk op het tafeltje had geplaatst, ging zij eerbiedig naar hem toe en, hem ter zijde

nemend, zei ze: "Ik wil u waarschuwen dat er in dit huis een persoon aanwezig is, wier tegenwoordigheid ergernis veroorzaakt."

"En wie bent u"? vroeg de priester.

"Neemt u me niet kwalijk, maar ik vind niet dat dit er iets toe doet. Ik waarschuw u omdat het mij niet geschikt voorkomt het viaticum toe te dienen wanneer de betrokken persoon niet eerst dit huis verlaat. Ik heb herhaaldelijk geprobeerd haar hier vandaan te krijgen, maar ik ben daar jammer genoeg niet in geslaagd."

"Bent u zeker van wat u beweert?"

"Vraagt u het maar aan de persoon zelf, ondervraag haar maar en uit haar woorden zult u kunnen opmaken of ik de waarheid spreek."

De priester ondervroeg direct de betrokkene, die ter plaatse en tegenover degene die haar ondervroeg een ongepaste vrijmoedigheid aan de dag legde. De priester vroeg haar wat er waar was van wat er beweerd werd, dat er praatjes over haar de ronde deden in het dorp.

"Dat zijn kwade tongen", antwoordde de vrouw, "die steeds proberen zich in de zaken van anderen te mengen. Ze zouden beter doen met naar zichzelf te kijken. Ik stel geen belang in wat anderen doen of niet doen; ik ben een achtenswaardige persoon en heb mijn redenen om te blijven waar ik ben."

"Dat wordt u niet gevraagd; geef behoorlijk antwoord; en hij onderwierp haar aan een duidelijk en nauwkeurig verhoor. Aanvankelijk loochende zij alles, daarna verwarde zij zich in haar antwoorden, en de priester kreeg ten slotte de indruk dat Margherita volkomen gelijk had. Toen nodigde hij de vrouw uit, het huis te verlaten. De vrouw antwoordde boosaardig dat zij dat niet deed. De priester gelastte haar onmiddellijk te gehoorzamen: "Wat! U bent de ondergang van zijn ziel geweest gedurende zijn leven, en wilt u dat ook nog zijn op het ogenblik van zijn dood? Wilt u dat hij door uw schuld voor eeuwig verloren zal gaan? Nu bevond de ongelukkige vrouw zich in verlegenheid. De mensen die met het Heilig Sacrament waren meegekomen hoorden niets van het gesprek, dat op onderdrukte toon gevoerd werd, maar zij begrepen heel goed wat er aan de hand was; van de andere kant had de priester duidelijk te verstaan gegeven dat hij, als de vrouw niet gehoorzaamde, naar de pastorie zou terugkeren zonder de zieke de Communie toe te dienen, waardoor de schuldige zich in die tijd de vijandschap van iedereen in heel de omtrek op de hals zou gehaald hebben. Daarom besloot zij zich terug te trekken en ging onmiddellijk naar huis. De priester trad toen de kamer van de zieke binnen, die na gebiecht en gecommuniceerd en het heilige Oliesel ontvangen te hebben, onder tekenen van oprechte rouwmoedigheid als een goede christen stierf. Dat betekende een ziel die door Margherita gered was. De kapelaan wilde, alvorens te vertrekken, weten wie de vrouw was, die hem een zo kostbare waarschuwing had gegeven en die haar naam niet had willen onthullen. Daarom werd Margherita door allen in haar omgeving geprezen, die trouwens al wisten hoe zij steeds erop uit was om op alle mogelijke manieren en met alle denkbare middelen het heil der zielen te bewerkstelligen.

Er was bij een bepaalde gelegenheid niemand die ook tegenover haar dingen durfde uiten die voor een christen onwaardig waren. Er leven nu nog getuigen die Margherita toen zagen opstaan van haar stoel, als het ware op de tenen lopend, en met de linkerhand over de borst en de rechter gesloten, bood zij een schrikwekkende aanblik, zo vlamden haar ogen van verontwaardiging, die toch wel vernietigend was voor de ongelukkige. Zo moet de Aartsengel Michaël er uitgezien hebben toen hij verklaarde aan de prins der duisternis: imperet tibi Dominus.

Onze goede Giovanni, die getuige was van deze feiten, vertelde ze op zekere dag, toen hij al oud geworden was, aan de schrijver van deze bladzijden, en hij verklaarde dat hij in de school van zijn moeder geleerd had de hoogste en levendigste eerbied en liefde te koesteren voor de deugd van zuiverheid, en, haar ijverzuchtig behoedend, alles in het werk te stellen opdat ook de anderen haar zouden beoefenen.

Hieruit kunnen wij afleiden wat een schone ziel moeder Margherita moet gehad hebben. Haar edel beeld herinnert aan het woord van de Ecclesiasticus: "Maar grotere gave nog is een eerbare vrouw; geen schatten wegen op tegen zulk een kuise ziel. Zoals de zon schittert aan 's Heren hemel, zo is een goede vrouw een sieraad van haar huis. Stralend als de lamp op de heilige luchter is haar schoon gelaat boven haar rijzige gestalte (dat een glans van deugd verspreidt voor vertrouwde personen en vrienden)." (1)

(1) 26, 19-22.

H O O F D S T U K X X

DOOD VAN DE GROOTMOEDER - GIOVANNI WORDT VOORBEREID OP
ZIJN EERSTE HEILIGE COMMUNIE - ZIJN VOORNEMENS - DE
MISSIEPREEK -ONTMOETING MET DON CALOSSO - HET
WONDERBAARLIJKE GEHEUGEN VAN GIOVANNI - ZIJN BLIJDE
VERWACHTING VAN DE STUDIES.

Er staat geschreven in het boek Ecclesiasticus, in het derde hoofdstuk, met commentaar van Mgr. Martini: "Mijn zoon, ondersteun uw vader op zijn oude dag, bedroef hem niet zolang hij leeft; ook als zijn verstand verzwakt, wees voor hem toegevend; minacht hem niet, gij die in uw volle kracht zijt, want het goede aan uw vader gedaan wordt (door de Heer) niet vergeten. Voor het verdragen der gebreken van uw moeder zal u worden welgedaan. En de gerechtigheid (door u betoond tegenover uw ouders) zal het fundament zijn van uw gebouw (van uw familie), en op de dag van nood zal zij u als goed worden aangerekend; zoals de warmte de rijp, zo zal ze uw zonden doen verdwijnen." Dit was de houding van Margherita tegenover haar bejaarde schoonmoeder, zo ook zijn, naar ik meen, de zegeningen geweest die over haar en over haar gelukkig gezin werden uitgestort.

Wij zijn in het jaar 1826. De al meer dan tachtig jaar oude Margherita Bosco, de moeder van Francesco, de grootmoeder van Antonio, Giuseppe en Giovanni, is gebrekkiger geworden dan ooit en met serene blik ziet zij het einde van haar dagen naderen. Als moeder Margherita begrijpt dat haar schoonmoeder het bed niet meer verlaten zal, wijkt ze niet meer van haar zijde. Dag en nacht verzorgt zij haar met zoveel liefde en ijver als een zuster van liefde niet beter zou hebben kunnen doen. Zij spaarde geen geld om geneesmiddelen aan te schaffen, artsen en dingen die de laatste dagen van de zieke nog konden verzachten, zodat de mensen in de omgeving erover begonnen te praten en haar tenslotte herhaaldelijk zoveel kwistigheid verweten: "U geeft werkelijk alles uit voor die oude vrouw, wat zal er dan nog voor uzelf en de kinderen overblijven? Ziet u niet dat al die zorgen nutteloos zijn, het is immers onmogelijk dat zij nog langer zal leven? Het is een mooie leeftijd."

Maar die goede Margherita zei steeds: "Het is de moeder van mijn man en daarom mijn moeder. Ik heb haar geëerbiedigd en gediend. Dat heb ik mijn arme Francesco beloofd voor hij stierf. Wanneer al de kosten die ik maak genoeg zouden zijn om haar leven ook maar één minuut te verlengen, zou ik meer dan tevreden zijn."

En Giovanni hielp zijn moeder voortdurend zo goed hij kon, hetzij door daadwerkelijk te helpen, of door noodzakelijke voorbereidingen, en deed niet onder voor de beste ziekenverpleger.

Intussen had de pastoor de brave oude vrouw de laatste Heilige Sacramenten toegediend. In de voorafgaande dagen had zij herhaaldelijk tegen haar kleinkinderen gezegd: "Denkt erom, dat jullie geluk en al de zegen van Onze-Lieve-Heer zullen afhangen van de eerbied en welwillendheid die jullie tegenover je moeder aan de dag leggen." Maar op zekere dag wilde zij hen alle drie gezamenlijk bij zich hebben om hun haar laatste lessen te geven. Zij vermaande hen gehoorzaam te zijn aan hun moeder, haar voorbeeld te volgen, en haar steeds te behandelen zoals zijzelf hun arme grootmoeder behandeld had, die zij in de loop van zoveel jaren nooit verdriet had berokkend. Om haar bij te staan en te helpen, had hun moeder nooit het huis willen verlaten en van staat willen wisselen, ondanks de uitnodigingen en voorstellen tot een gemakkelijk en welgesteld leven. Uit liefde tot de grootmoeder had zij zichzelf veroordeeld tot een leven vol grote opofferingen, wetend dat zij veel te dragen zou hebben en een groot geduld aan de dag zou moeten leggen. Toch deed zij zich alle moeite om hun grootmoeder iedere mogelijke vertroosting te verschaffen, waarvoor zij er zich ijverig op toegelegd had, de hele levensweg van hun grootmoeder veraangenamen.

De dag van 11 februari was de laatste van haar leven. Bij haar ziekbed bevonden zich Margherita en de kleinkinderen. De grootmoeder stuurde hun met een laatste krachtsinspanning deze woorden toe: "Ik ga nu naar de eeuwigheid en beveel mijn ziel aan in jullie gebeden. Vergeef me als ik me ooit streng tegenover jullie heb gedragen; het geschiedde immers steeds voor jullie bestwil. En jou dank ik, Margherita, voor al het vele dat je voor mij gedaan hebt." Toen zij dat gezegd had, trok zij haar aan haar hart en kustte haar met deze woorden: "Ik kus je in deze tijdelijke wereld voor de laatste maal, maar ik hoop jullie allen spoedig weer te zien in de eeuwige zaligheid."

De kleinkinderen die hevig schreiden werden naar het huis van een buurman gestuurd en na ongeveer een uur van moeizame doodsstrijd, gaf de goede oude vrouw haar ziel terug aan haar Schepper.

Giovanni, die ondertussen tien jaar geworden was, verlangde zijn eerste Heilige Communie te doen. De pastoor kende hem echter niet, doordat het gehucht zo ver weg was. Om een preek te kunnen horen, of om in de vasten naar de catechismus te gaan, moest hij bijna tien kilometer heen en terug afleggen, hetzij naar Castelnuovo of naar Buttigliera. De kerk van de heilige Petrus in Morialdo was al even ver van de Becchi verwijderd en er was in die tijd een tamelijk groot gebrek aan kapelaans. Dat gebrek aan kerken of kapellen, waar hij met zijn kameraden kon gaan bidden of zingen, baarde de kleine Giovanni grote zorg, en dat was ook de reden waarom men graag kwam luisteren naar de preken van de kleine goochelaar. Vandaar dat Giovanni zich bijna uitsluitend moest beperken tot het godsdienstonderricht dat zijn goede opvoedster hem gaf, van wie hij niettemin heel de kleine catechismus had geleerd.

In die tijd werd geen enkel kind tot de eerste Heilige Communie toegelaten wanneer het nog geen twaalf of veertien jaar oud was. Pastoor Don Sismondo, die een heel goede en ijverige herder was, was eveneens doordrongen van veeleer strenge beginselen ten aanzien van het sacrament van de biecht en van de Eucharistie, en week niet af van dat gebruik dat over het algemeen door de andere pastoors gevolgd werd. Dezelfde jeugdige Giuseppe Cafasso, over wie we vroeger al gesproken

hebben, had op zijn dertiende jaar zijn eerste Heilige Communie nog niet gedaan, ondanks zijn engelachtig leven en zijn ongewone godsdienstige onderlegdheid. De moeder van Giovanni echter, die verlangde dat haar zoon niet nog ouder zou worden zonder deze belangrijke handeling van onze heilige godsdienst in praktijk gebracht te hebben, legde er zich op toe hem zo goed zij kon en naar beste weten voor te bereiden; zoals zij trouwens al met de andere twee kinderen, Antonio en Giuseppe gedaan had. Gedurende de vasten van dat jaar stuurde zij hem iedere dag naar de catechismus in de pastorie waar hij door zijn uitstekend voorbeeld een model was voor allen. Hij was zeer ijverig in de les, en hij behoefde een antwoord uit de catechismus maar een of tweemaal van de pastoor gehoord te hebben, of hij onthield het en zei het uiterst vlot op. Voor zijn kameraden was dat wonderlijk om te horen, zij hechtten zich nog meer aan hem dan eerst, en voor de pastoor was het een goede aanbeveling voor het examen dat op het einde van de Vasten zou afgenomen worden.

Het paasfeest viel in dat jaar 1826 op de 26ste maart. Door de goede aanbevelingen en door de wijze waarop Giovanni op het examen antwoord had weten te geven, besloot de pastoor voor hem een uitzondering op de algemene regel te maken, en liet hem toe tot de Heilige Communie, die zou plaats vinden op de voor de Paascommunie van alle kinderen vastgestelde dag.

Te midden van de menigte was het onmogelijk de luidruchtigheid te vermijden. En daarom wilde Margherita zelf erbij aanwezig zijn en haar geliefde Giovanni met alle ijver op deze grote gebeurtenis voorbereiden. Driemaal ging zij met hem biechten. Gedurende de vasten had zij bij herhaling tegen hem gezegd: "Giovanni, Onze-Lieve-Heer geeft je een heel groot geschenk. Zorg ervoor dat je je goed voorbereid dat je op devote wijze biecht en dat je absoluut niets vergeet te zeggen bij het biechten. Biecht alles, waar je berouw over hebt en beloof Onze-Lieve-Heer dat je het in de toekomst beter zult doen." - "Ik beloofde alles", merkt Don Bosco in zijn gedenkschriften op: "of ik mij daarna daaraan gehouden heb, God weet het." - Thuis deed zij hem bidden, gaf hem een goed boek te lezen en ook gaf zij hem al die goede raadgevingen die een vlijtige moeder voor haar kinderen nodig acht.

Op de morgen van zijn eerste Communie liet zij hem met niemand in gesprek komen, zij vergezelde hem naar de Kerk en ter heilige Tafel, en deed met hem de voorbereiding en de dankzegging, die pastoor Don Sismondo allen ijverig en met luide stem voorbad. Zij wilde niet dat hij zich die dag met handenarbeid bezighield, maar dat hij zich geheel aan lectuur en gebed zou wijden. En van de vele dingen die zij tegen hem zei is vooral dat van belang, wat de vrome moeder hem verschillende malen op het hart drukte: "Beste jongen, dit is een grote dag voor je geweest. Wees ervan overtuigd dat God werkelijk bezit genomen heeft van je hart. Nu moet je Hem beloven, te doen wat je kunt om goed te blijven tot het einde van je leven. Ga in de toekomst dikwijls te communie, maar behoed je ervoor heiligschennis te begaan. Leg steeds alles in je biecht; wees altijd gehoorzaam; ga met graagte naar de catechismus en naar de preken; maar, ter liefde Gods, mijd degenen die slechte gesprekken voeren als de pest."

En Don Bosco schreef daarover: "Ik onthield de raadgevingen van mijn vrome moeder en deed ook mijn best ze in praktijk te brengen, en het komt mij voor dat er van die dag af een verandering ten goede in mijn leven is ingetreden, in het bijzonder ten opzichte van de ge-

hoorzaamheid en de onderwerping aan de anderen, waarvoor ik vroeger grote tegenzin had, terwijl ik steeds mijn kinderlijke gedachten kordaat verdedigde tegen al wie mij een bevel of goede raad gaf."

Moeder Margherita kon intussen het levendige verlangen, Giovanni's wens te doen en hem aan het studeren te zetten, niet uit haar hoofd zetten. De neiging van haar jongen was wel duidelijk gebleken. Overigens had hij haar verscheidene keren toevertrouwd dat hij er erg naar verlangde, priester te worden. Zij bad daarom Onze-Lieve-Heer, dat Hij haar de manier zou wijzen om het verzet van Antonio te overwinnen, die zij overigens niet te erg wilde ontstemmen. Het duurde niet lang of zij zou moed putten uit een onverwachte gebeurtenis.

De Heilige Vader, Leo XII, had in 1825 in Rome het grote jubileumjaar afgekondigd en ruim 400.000 pelgrims waren erheen gegaan om van hun verering voor de eeuwige stad getuigenis af te leggen. In 1826 breidde de Paus deze viering ook uit tot de kerken buiten Rome. Mgr. Colombano Chiaverotti bepaalde dat voor het Aartsbisdom Turijn het feest zou plaats vinden van 12 maart tot 12 september. Bewonderenswaardig was het zoals de gelovigen het voor het verkrijgen van de volle aflaat vastgestelde voorschriften vervulden, niet alleen in de kleine plaatsjes en gehuchten, maar in al de meer bevolkte steden, en eveneens in Turijn. Daar hield de Bisschop van Pinerolo de predikaties voor de Koning, voor zijn hof en de edelen; en men zag er het koninklijke huis en de militaire Academie, begeleid door de intelligentsia en de bloem der burgerij, meegaan in de processie die door de stad trok, een bezoek brengend aan de vier kerken en devoot de Litanie van alle Heiligen biddend evenals de rest van het volk.

Ook de provincies waren het schouwtoneel van eenzelfde geloofsbeleving. Enkele weken na de eerste Heilige Communie van Giovanni, vond er een plechtige missie plaats in de streek van Buttigliera, grenzend aan het gehucht Morialdo. De vermaardheid van de predikanten trok mensen van alle kanten, en Giovanni ging erheen met tal van anderen uit zijn gehucht. Er was een onderrichting en een overweging 's morgens en 's avonds, waarna het de toehoorders vrijstond hun woningen weer op te zoeken. Op een der avonden in april keerde Giovanni temidden van de menigte terug naar huis. Onder al die mensen bevond zich een zekere Don Giuseppe Calosso uit Chieri, een zeer vrome man, die, gebukt gaande onder de last der jaren, die lange weg van bijna vier kilometer aflegde om zich naar de missie te begeven. Hij was doctor in de godgeleerdheid, oud-pastoor van Bruino en daarna had hij zich teruggetrokken als kapeiaan in Morialdo. Toen hij een jongen van kleine gestalte, met gebogen hoofd, verwarde en krullende haren, in diep stilzwijgen te midden van de andere mensen zag lopen, rustte zijn blik op niemand anders dan op Giovanni. Hij zag duidelijk dat die gedwongen houding niet natuurlijk was, en dat er op andere ogenblikken geen boom zo hoog zou hebben moeten staan, of de waaghals zou geprobeerd hebben de top ervan te bereiken. Geen gracht zou zo diep hebben moeten lopen of hij zou erin hebben willen afdalen. De priester riep hem bij zich en begon het volgende gesprek met hem:

"En, mijn jongen, uit welk dorp kom jij?"

"Ik kom van de Becchi!"

"Waar kom je vandaan? Ben je misschien ook naar de missie geweest?"

"Zeker, eerwaarde, ik ben naar de missiepreek gaan luisteren."

"Wat zul je ervan begrepen hebben? Misschien had je moeder wel een meer gepaste preek voor je kunnen houden, vind je niet?"

"Zeker; mijn moeder houdt soms goede preken voor me, maar ik ga ook graag naar die van de missionarissen luisteren, en ik geloof dat ik hen wel begrepen heb."

"Je hebt er zeker niet veel van onthouden?" "Ik heb alles onthouden!"

"Zo! Wel, als je me een paar woorden kunt zeggen uit de preken van vandaag geef ik je een paar stuivers. Hier, kijk!" En hij toonde ze hem.

"Dan moet u me alleen maar zeggen of ik die uit de eerste of uit de tweede preek moet aanhalen!"

"Zoals je wilt, als je me maar enkele woorden laat horen. Weet je nog waarover de eerste preek handelde?"

"In de eerste preek werd gesproken over de noodzaak zich tijdig aan God te schenken en de bekering niet uit te stellen."

"En wat werd daarover in die preek gezegd"? vroeg de eerwaarde grijsaard ietwat verwonderd.

"Wilt u dat ik het eerste deel voor u opzeg, het tweede of het derde?"

"Zoals je verkiest!"

"Ik herinner me alles nog heel goed, en indien u wilt zal ik ze helemaal herhalen."

En zonder op een antwoord te wachten, begon hij de inleiding uiteen te zetten, vervolgens de drie punten, handelend over degenen die hun bekering uitstellen en die groot gevaar lopen, dat het hun aan de nodige tijd zal ontbreken of aan de goede wil of aan de genade. De goede priester liet hem ongeveer een half uur doorgaan. Tal van mensen hadden zich om de priester geschaard om mee te luisteren, terwijl zij hun weg vervolgden.

"Vertel me nu iets over de tweede preek." "Alles of een stuk ervan?"

"Alleen een paar woorden."

"Als u een gedeelte wilt horen, zal ik u dat meteen zeggen. Kijk, het maakte grote indruk op me toen de predikant de strijd beschreef tussen de ziel van de vervloekte en zijn lichaam bij het weerklinken der bazuinen, en zij verplicht is zich met het lichaam te verenigen en op te gaan naar de rechterstoel, de afschrik die de ziel aan de dag zal leggen voor de vereniging met het stuitende en zo onreine lichaam als het voormalige instrument van zoveel boosheid."

En Giovanni haalde een lang tweegesprek aan tussen de ziel met het lichaam, zoals de predikant dat opgeroepen had en ging op die manier nog wel een tiental minuten door. Waarna de goede priester, die nog steeds verbaasd was en tranen in de ogen had van ontroering, begon te vragen:

"Hoe heet jij eigenlijk? En je ouders? Heb je veel geleerd?"

"Mijn naam is Giovanni Bosco, mijn vader is gestorven toen ik nog klein was. Mijn moeder is weduwe en heeft voor vijf personen te zorgen. Ik heb leren lezen en kan ook een beetje schrijven."

"Je hebt de Donato of de spraakkunst niet bestudeerd?"

"Ik weet niet wat dat zijn."

"Zou je graag willen studeren?"

"O ja, dat zeker!"

"En wat belet je dat dan?"

"Mijn broer Antonio!"

"Waarom wil Antonio je niet laten studeren?"

"Hij zegt dat men tijd verliest met studeren en hij wil dat ik op het veld werk. Maar als ik naar school zou kunnen gaan, zou ik er echt studeren en geen tijd verloren laten gaan."

"Waarom zou je willen studeren?"

"Om geestelijke te worden."

"En waarom wil je geestelijke worden?"

"Om verschillende van mijn kameraden naar me toe te halen, hen te spreken over en te onderrichten in de godsdienst; zij zijn niet slecht, maar zullen het zeker worden omdat er niemand is die voor hen zorgt."

Deze openhartige en ferme taal van de jongen maakte grote indruk op de heilige priester, die, terwijl Giovanni sprak, hem geen ogenblik uit het oog verloor. Toen zij op een punt van de weg gekomen waren, waar zij van elkaar afscheid moesten nemen, vroeg hij hem nog: "Kun je de Mis dienen?"

"Ja, een beetje wel."

"Kom me morgen dan eens thuis opzoeken. Ik moet je iets zeggen." Toen ging hij.

Puntelijk begaf Giovanni zich naar de kerk van de heilige Petrus, en naar het huis van de kapelaan. Hij diende de Mis en daarna nam Don Calosso hem met zich mee naar zijn kamer en zei: "Luister, ik zou graag de preek opschrijven die de missiepredikant gehouden heeft. Zou je er iets voor voelen mij te dicteren?"

"Ja, dat is niet lastig; maar ik ken de Italiaanse woorden niet."

"Dat doet er minder toe, zeg het maar zoals je denkt dat het goed is."

"Dan moet u maar opschrijven", zei Giovanni. De kapelaan ging aan de tafel zitten en Giovanni zei de hele preek voor hem op, vanaf de inleiding tot en met de slotzin, zodat de brave priester stomverbaasd was over een dergelijk verbluffend geheugen. Toen Giovanni later priester was geworden hield hij die preek verschillende malen en tot zijn laatste dagen heeft hij die preek steeds geheel onthouden.

Tenslotte zei de kapelaan tegen hem: "Verlies de moed niet, ik zal aan je denken en ook aan je studie. Zeg tegen je moeder dat ze zondagavond eens een ogenblikje met je hier komt, om met mij te spreken, dan zullen we alles regelen.

Men kan zich voorstellen hoe blij Margherita met dat nieuws was! De volgende zondag ging zij met haar zoon op bezoek bij Don Calosso. Toen De volgende zondag ging zij met haar zoon op bezoek bij Don Calosso. Toen de kapelaan haar zag zei hij: "En weet u niet, dat uw zoon een wonder van geheugen is? U moet hem laten studeren."

"Ik zou wel graag willen dat hij studeerde", antwoordde Margherita, "maar ik stuit op vele en ernstige moeilijkheden. U moet weten dat er drie broers zijn en hij is de jongste. De oudste wil er beslist niets van weten en zou het huis op stelten zetten."

"Dat is niet zo belangrijk"! besloot de priester: "dat regelen we allemaal wel. Doe wat u kunt en goeddunkt, maar zet deze jongeman aan het studeren, want dat is de wil van God."

"Ik zal mijn best doen om zijn en mijn wens in vervulling te laten gaan", besloot Margherita dankbaar. En zij kwamen overeen dat hijzelf, Don Calosso, Giovanni een keer per dag les zou geven terwijl Giovanni de rest van de dag op het veld zou werken, om ook zijn broer Antonio tevreden te stellen. Maar nauwelijks had Antonio gehoord welk besluit zijn moeder genomen had, of hij werd kwaad en kon slechts vrede met het besluit vinden toen hij de verzekering kreeg, dat de lessen pas na de zomer zouden beginnen, wanneer het werk op het veld niet meer zoveel zorgen baarde.

H O O F D S T U K XXI

DE SCHOOL VAN MORIALDO - DE SEMINARIST GIUSEPPE CAFASSO
- ZIJN GESPREK MET GIOVANNI - ZIJN BROER ANTONIO
VERBIEDT GIOVANNI VERDER TE STUDEREN.

De herfst kwam, maar de school was voor Giovanni nog niet begonnen. Don Calosso werd ongeduldig; en toen hij de jongen op zekere dag tegenkwam zei hij: "Hoe is het, heeft je moeder je nog niet naar school gestuurd?"

"Och, het is nog steeds dezelfde moeilijkheid: mijn oudste broer wil er niet van weten."

"Wat is dat nu? Of hij wil of niet, ik wil dat je met je studie begint. Morgen kom je met je boeken naar me toe; ik zal je les geven."

Giovanni vertrouwde zich al spoedig aan Don Calosso toe, die, zoals we al zagen, pas enkele maanden geleden naar de kapelanijs van Morialdo gekomen was, en hij vatte zoveel genegenheid voor hem op, dat hij heel zijn leven voor hem openlegde. Hij maakte hem deelgenoot van al wat hij zei, dacht of deed. Dat deed de voortreffelijke priester veel genoegen, omdat hij op die manier in staat was, hem zowel in het tijdelijke als in het geestelijke leiding te geven. Het voordeel dat hij door deze leiding genoot vermeldt Don Bosco als volgt: "Ik wist toen wat het zeggen wilde, de stevige leiding te ondergaan van een trouwe vriend, waar ik tot dan toe van verstoken was geweest. Onder andere verbood hij mij direct een boetedoening, waar ik gewoon aan geraakt was, omdat die niet paste bij mijn leeftijd en bij mijn omstandigheden. Hij moedigde mij aan, dikwijls te biechten en te communie te gaan, en leerde mij, iedere dag een korte overweging te houden of beter wat geestelijke lectuur te lezen. Op feestdagen bracht ik al de tijd die ik beschikbaar had bij hem door. Op werkdagen ging ik zoveel mogelijk de heilige Mis dienen. Van die tijd af ben ik beginnen in te zien wat het geestelijke leven was, terwijl ik eerst veeleer onverschillig handelde als een machine, die iets doet zonder de reden ervan te kennen."

In die dagen werden de inwoners van Castelnuovo echter door een droevige gebeurtenis van rouw vervuld. Op 3 oktober 1826 stierf pastoor Don Giuseppe Sismondo, op de leeftijd van 54 jaar. Giovanni liep bedrukt mee in de begrafenisstoet die het stoffelijke overschot naar het kerkhof bracht van degene die hem het onschatbare voorrecht geschonken had zijn eerste heilige Communie te mogen doen.

Halverwege de maand oktober was hij met een regelmatige studie van de Italiaanse spraakkunst begonnen, die hij al gauw kon toepassen bij het maken van geëigende opstellen. Met Kerstmis begon hij met de Donato.

In het begin ondervond hij enkele moeilijkheden met de eerste verbuiging en met het eerste werkwoord, maar na een beetje studeren werd het voor hem al gauw gemakkelijker. Lezen betekende zoveel als onthouden, omdat alles onuitwisbaar in zijn geest gegrift werd, zodat hij de Donato na een maand haarfijn kende. Met Pasen begon hij enkele zinnen uit het Latijn in het Italiaans te vertalen en uit het Italiaans in het Latijn. Zijn leermeester merkte schertsend op: "Als je zo doorgaat, zal het niet lang meer duren of je weet alles wat er in de wereld te leren is." - En telkens wanneer hij moeder Margherita ontmoette zei hij tegen haar: "Uw zoon is een wonder van geheugen." - Gedurende al die tijd liet Giovanni echter geen enkele keer de gezelschapsavonden na, 's winters in de stal, 's zomers in de wei. Iedere handeling, ieder gezegde, ja, men kon wel zeggen ieder woord van zijn aanbeden leermeester deed dienst om zijn toehoorders bezig te houden. Antonio bleef overigens sputteren.

Margherita prees zich gelukkig, Giovanni de vervulling van zijn verlangens te zien beleven. Maar toch bleven de moeilijkheden niet uit. Zolang de winter duurde en de werkzaamheden op het veld geen haast hadden, liet Antonio zijn broer alle tijd om zich op zijn studie toe te leggen; maar toen de lente zijn intrede deed, begon hij zich erg te beklagen; waarom moest hij altijd de enige zijn die zich afbeulde met zwaar werk, terwijl Giovanni zijn tijd verdeed met het heertje te spelen, zei hij. Er ontstonden levendige woordenwisselingen met Giovanni en met zijn moeder, die, om de vrede in huis te bewaren, besliste dat Giovanni 's morgens vroeg naar de lessen zou gaan en de rest van de dag mee zou helpen bij het werk op het land. Maar hoe moest hij zijn lessen dan leren? Hoe zijn huiswerk maken?

Wie een sterke wil heeft, vindt wel de middelen om zijn doel te bereiken. Onderweg naar school of op de terugweg vond hij wel een beetje tijd om te leren. Thuisgekomen, nam hij de spade in de ene hand en de spraakkunst in de andere en begaf zich zo op weg naar het veld; onderweg ging hij door met studeren totdat hij de plaats bereikt had waar hij werken moest. Daar aangekomen, wierp hij een meewarige blik op de spraakkunst, legde het boek ergens op de grond, en begon ijverig samen met de anderen, te hakken, te wieden of te oogsten, al naar het nodig was. Op het uur waarop de anderen hun vieruurtje gebruikten, trok hij zich een eindje terug, met in de ene hand het mandje met brood en in de andere zijn studieboek. En zoals hij op de heenweg gedaan had, deed hij ook op de terugweg naar huis. Alleen de tijd van middageten en avondmaal, en de ogenblikken die hij op zijn nachtrust uitspaarde, waren beschikbaar voor zijn schriftelijk huiswerk.

Ondanks zoveel werk en zoveel goede wil, was zijn broer Antonio nog niet tevreden en herhaalde telkens weer dat hij van die lessen niets wilde weten. "Wat hebben we aan zoveel Latijn in huis? Wat Latijn? Werken, werken!" Moeder Margherita had een bepaalde manier om hem duidelijk te maken, dat het werk van Giovanni niet nodig was om hun land behoorlijk verzorgd te hebben; en dat zijzelf er ook nog was bij alles wat er gedaan moest worden, hetzij zaaien, onderhouden of oogsten. Zij beloofde hem zelfs ook, dat zij haar eigen deel van de erfenis zou offeren om op die manier nadeel in het werk te vergoeden dat Giovanni hem scheen te berokkenen. De stiefbroeder kon echter niet besluiten van zijn aanspraken af te zien. Uiteindelijk kwam het tot een stuitende

scène, die door Don Bosco zelf als volgt beschreven wordt: "Op zekere dag zei Antonio in tegenwoordigheid van zijn moeder en even later ook van mijn broer Giuseppe, op bevelende toon: "Nu is het genoeg; ik wil dat er een eind gemaakt wordt aan die spraakkunst. Ik ben groot en sterk geworden en heb zulke boeken nooit onder de ogen gehad." Meegesleept door droefheid en verontwaardiging gaf ik toen een antwoord dat ik beter on gezegd had kunnen laten. - "Je raaskalt", zei ik tegen hem, "weet je niet dat onze ezel nog veel groter is dan jij en dat hij nooit naar school gegaan is? Wil je aan hem gelijk worden?" - Bij die woorden sprong Antonio woedend op en ook ik kwam overeind, en dat was maar goed ook, want zodoende kon ik een goed heenkomen zoeken en me een regen van slagen en draaien om mijn oren besparen."

Maar de vreugde van de innerlijke vrede bracht verlichting voor de persoonlijke zorgen. De nieuwe pastoor, Don Bartolomeo Dassano, een man van grote vroomheid en wijsheid, vestigde zich in Castelnuovo in de maand juli 1827. Intussen had een jongen van Castelnuovo, Giuseppe Casso, acht dagen tevoren uit de handen van de plaatsvervangende pastoor, Don Emanuele Virano, het geestelijke kleed ontvangen.

Wie was dan toch die jongen, die in deze regels al zo dikwijls genoemd is en die er nog vaker in zal voorkomen? Don Bosco beschrijft hem aldus: "Hij was een toonbeeld van deugd, in januari 1811, geboren uit een keurig en welgesteld boerengezin. De minzaamheid en gehoorzaamheid, de bescheidenheid, liefde voor de studie en de vroomheid van deze jongen hadden hem tot het voorwerp van vreugde van zijn ouders en leermeesters gemaakt. Zijn voornaamste karaktertrek was een grote ingetogenheid, gepaard aan een bijna onweerstaanbare neiging om zijn evennaaste goed te doen. De dag waarop hij iemand een goede raad kon geven, iets goeds kon bevorderen of iets verkeerd tegenhouden, beschouwde hij als zijn gelukkigste. Op de leeftijd van tien jaren was hij al een kleine apostel in zijn omgeving. Dikwijls zag men hem uit zijn huis komen, op zoek naar kameraden, familieleden of vrienden. Groot en klein, jong en oud, allen nodigde hij uit bij hem thuis te komen: daarna vroeg hij hen te knielen en een kort gebed met hem te storten: vervolgens klom hij op een stoel, die voor hem zoveel als een preekstoel werd, en van op die stoel begon hij dan zijn preek, dat wil zeggen, hij herhaalde de preek die hij in de kerk gehoord had, of verhaalde opvoedende en stichtende voorbeelden. Hij was klein van lichaamsbouw, en bijna heel zijn wezen lag in die stem; zodat iedereen bij het zien van dat engelachtige gezicht en van die mond, waaruit woorden en gedachten stroomden die zo zeer boven zijn leeftijd verheven waren, vol bewondering de woorden moest herhalen van degenen die de kleine Johannes de Doper aanschouwden: Wat zal er ooit van dat kind worden? Quis putas puer iste erit?"

De roep van de buitengewone goedheid van deze jongen had zich over al de gehuchten van de parochie Castelnuovo verspreid. Giovanni, van wie de neigingen en verlangens zoveel gelijkenis met de zijne vertoonden, zou hem graag hebben willen leren kennen, hem hebben willen benaderen om vriendschap met hem te sluiten; maar verschillende omstandigheden schenen tal van niet lichte hinderpalen daartoe te vormen. Cafasso was sinds enkele jaren op studie te Chieri, en het gehucht Morialdo lag nogal ver van Castelnuovo verwijderd. Het verschil in leeftijd en opleiding maakte een toenadering des te moeilijker. De Voorzienigheid nam echter de zorg op zich, hen later in een heilige vriendschap met elkaar te verbinden. Luisteren wij naar het verhaal, dat Giovanni zelf over zijn eerste ontmoeting met Cafasso ten beste geeft:

"Het was de tweede zondag van oktober in het jaar 1827, en de inwoners van Morialdo vierden het feest van het moederschap der Allerheiligste Maagd Maria, dat in dat gehucht de belangrijkste plechtigheid was. Iedereen was met huishoudelijk werk bezig, of met karweitjes voor de kerk, terwijl anderen stonden toe te kijken, aan spelletjes deelnamen of op een andere manier de tijd verdreven. Eén persoon echter zag ik op een afstand van al die bedrijvigheid staan, en dat was een geestelijke, klein van stuk, met schitterende ogen, minzaam van voorkomen en met een gezicht als van een engel. Hij stond tegen de deur van de kerk geleund, die voor een korte tijd gesloten was. Ik was verrukt over zijn verschijning, en hoewel ik pas twaalf jaar was, werd ik toch zo gedreven door het verlangen met hem in gesprek te komen, dat ik naar hem toeging en deze woorden tot hem richtte: "Eerwaarde, wenst u enkele taferelen van ons feest te zien? Ik wil u met alle plezier overal brengen waar u wilt." De geestelijke deed me vriendelijk teken naderbij te komen en begon me te ondervragen, over mijn leeftijd, mijn studie, of ik al tot de heilige Communie was toegelaten, hoe dikwijls ik biechten ging, waar ik naar de catechismus ging en dergelijke dingen meer. Ik was als betoverd door een dergelijke stichtelijke manier van spreken; met graagte gaf ik antwoord op iedere vraag. Daarna, als om mijn dank te tonen voor zijn beminnelijkheid, bood ik hem andermaal aan hem te vergezellen bij het bezoeken van enkele schouwspelen of nieuwigheden.

"Mijn goede vriend", antwoordde de goedgehartige geestelijke, "de schouwspelen voor de priesters zijn de plechtigheden van de kerk; met hoe meer vroomheid deze gevierd worden, des te vruchtbaarder zullen zij zijn. En onze nieuwigheden, dat zijn de praktijken van de godsdienst, die steeds nieuw zijn en daarom ijverig beoefend moeten worden; ik wacht alleen op het ogenblik dat de kerk opengaat om binnen te kunnen." Ik voelde er veel voor het gesprek voort te zetten en wierp op: "Dat is waar wat u zegt, maar alles op zijn tijd. Er is een tijd om naar de kerk te gaan en een tijd om zich te ontspannen."

De geestelijke begon te lachen, en besloot met die gedenkwaardige woorden, die als het ware het programma van actie van zijn hele leven uitmaakten:

"Wie de geestelijke staat omhelst verkoopt zich aan de Heer, en heeft daarom niets meer ter wereld waaraan hij zijn hart zou moeten hechten, tenzij het dienen kan tot meerdere eer van God en tot heil van de zielen."

Op dat ogenblik ging de deur van de kerk open, en de geestelijke trad binnen, na zijn kleine gespreksgenoot gegroet te hebben. Volkomen verwonderd wilde ik toen de naam weten van die geestelijke, van wie de woorden en het gedrag zozeer de geest des Heren tot uitdrukking brachten. Het was de Seminarist Giuseppe Cafasso, tweedejaars student in de filosofie."

Giovanni keerde naar huis terug alsof hem die dag een groot geluk ten deel gevallen was; en hij ging rechtstreeks naar zijn moeder.

"Ik heb hem gezien en gesproken."

"Wie dan?"

"Giuseppe Cafasso. Het is echt waar dat hij een heilige is!"

"Dan moet je maar proberen hem na te volgen. Mijn hart zegt me dat hij je op zekere dag van veel nut zal kunnen zijn!"

Giovanni vertelde zijn moeder vervolgens waar Cafasso en hij over gesproken hadden. Margherita was een vrouw die wel in staat was om de verhevenheid en de juistheid van die woorden te begrijpen en zij besloot: "Zie je, Giovanni, een seminarist die bezielde is met dergelijke gevoelens, zal zeker een heilige priester worden. Hij zal een vader zijn voor de armen, hij zal velen, die gevallen zijn, op de goede weg terugbrengen, hij zal velen die goed zijn op de weg der deugd houden en hij zal veel zielen winnen voor de hemel! Zo ging het inderdaad met Giuseppe Cafasso, en voor Giovanni Bosco werd hij, zoals we zullen zien, niet alleen het voorbeeld van geestelijk en priesterlijk leven, maar ook zijn eerste en voornaamste weldoener.

Intussen deed de winter zijn intrede en er kwam een eind aan het werken op het veld. Giovanni was van plan zijn studie bij zijn beminde Don Calosso, die in Morialdo op hem wachtte, te hervatten. Hij kon er echter slechts enkele weken lang heengaan, daarna raadde zijn moeder hem aan, thuis te blijven. Antonio liet niet af de strijd tegen hem voort te zetten.

"Het heertje wil studeren"! zei hij tegen hem. "Hij een gemakkelijk leventje leiden, en wij zullen wel maïspap eten! Dacht je misschien dat wij van plan zijn hier van honger te sterven om het kostgeld voor jou te betalen? Ik zal je wel les geven! Zet je die onzin maar gerust uit het hoofd. Wij hebben hier geen behoefte aan geleerden. Neem de bijl en ga hout hakken!" - En het gebeurde meer dan eens dat hij hem met dergelijke verwijten bekogelde. Telkens wanneer hij hem een boek zag zitten lezen, rukte hij het hem uit de hand; zag hij hem zwijgend zitten en in gedachten verzonken, dan zei hij tegen hem: "Waar zit je weer aan te denken, aan je dromerijen misschien? Je moet boer worden, zoals ik doe!" En hij noemde hem met geen andere naam meer dan met die van student doktertje en dergelijke. Giovanni leed daaronder, weende dikwijls en verdroeg alles met geduld. Doch degene tot wie David in zijn droefheid had uitgeroepen: "Op U verlaat zich de ongelukkige, en een wees komt Gij altijd te hulp", (1) waakte over hem.

(1) Psalm 9, 35.

H O O F D S T U K XXII

DE DEUGD OP DE PROEF GESTELD - GIOVANNI WORDT DOOR ZIJN
MOEDER NAAR MONCUCCO GEZONDEN - TWEE JAAR LANG IS HIJ
LANDBOUWERSKNECHT -GEHOORZAAMHEID JEGENS ZIJN MEESTERS,
VLIJBT BIJ DE ARBEID, VEELVULDIG GEBRUIK DER SACRAMENTEN,
VOLHARDING IN HET GEBED, EEN GOED VOORBEELD VOOR ALLEN -
GIOVANNI ONDERRICHT DE KINDEREN IN DE WAARHEDEN VAN HET
GELOOF EN IN DE PRAKTIJK DER VROOMHEID - VERZEKERD DAT
HIJ OP ZEKERE DAG PRIESTER ZAL ZIJN - ZONDAGSPATRONAAT
IN MONCUCCO.

Het was een grote zending die Onze-Lieve-Heer aan Giovanni Bosco wilde toevertrouwen. En toch had de Maagd Maria tegen hem gezegd: "Word nederig" wijl God de hoogmoedigen afwijst en zijn genade schenkt aan wie nederig zijn. "De vernedering gaat de eer vooraf." (1) "Het is de wijsheid die de nederige verheven maakt en hem plaats doet nemen te midden der groten." (2)

Tot op dat ogenblik had Giovanni van de mensen, van zijn moeder, van de pastoor en van de kapelaan van Capriglio en Morialdo de normen ontvangen om als christen te leven; thans echter wilde de Heer zelf hem in zijn eigen school opleiden tot een heilige. En op welke manier? "Want in haar omgang met hem", zo wordt er van de Wijsheid gezegd, "houdt zij zich aanvankelijk anders dan zij is; zij laat hem leven in een gevoel van angst en schrik; op harde wijze stelt zij hem op de proef, tot zij zich aan hem kan toevertrouwen en hij door haar eisen is beproefd. Maar daarna toont zij zich aan hem in haar ware aard, maakt hem gelukkig en openbaart hem haar geheimen." (3)

Giovanni was ruim van geest en hart: hij was gehoorzaam uit deugd, maar onderworpenheid behoorde niet tot zijn natuurlijke neigingen. In het armste huis ter wereld voelde hij zich heer en meester, als een vorst in zijn rijk. En God zal met hem doen zoals hij met Mozes gedaan had, die na eerst vorst geweest te zijn in het koninklijk paleis van Egypte, gedwongen werd naar Jethro te vluchten in de woestijn van Sinaï, gedoemd om een kudde te hoeden, de zachtmoedigste mens ter wereld. Giovanni echter zal door God worden voorbereid door een langduri-

(1) Spreuken, 15, 33.

(2) Ecclesiasticus, 11,1.

(3) Ecclesiasticus 4, 18-21.

rige oefening van heldhaftige nederigheid; hij zal zijn eigen woning moeten verlaten en erin moeten berusten in het huis van anderen ongeveer twee jaren lang als knecht te werken; en hij was echt wel iemand, die heel het gewicht van deze vernedering voelde. Hij verlangde hevig te kunnen studeren; en gedurende vier jaar lang zal hij zich niet alleen de weg daartoe versperd zien, maar wanneer hem daarna enige hoop toelacht, wordt deze door onverwachte gebeurtenissen plotseling de bodem ingeslagen. Wat zal er van hem worden? Dat was de grond van zijn angsten en vrezes! Hoe moest hij aan de kennis komen, volgens het bevel dat hij in zijn droom van Jezus Christus gekregen had? Deze kan men, zoals te lezen staat in het boek Ecclesiasticus, (1) in zijn vrije tijd verwerven, en de boer en de handarbeider, hoezeer zij ook noodzakelijk zijn voor de opbouw van een stad, nemen niet plaats op de zetels van de rechters, van het rechtswezen hebben zij geen verstand. Wat wettig is en wettelijk kunnen zij niet verklaren, en van zinrijke spreuken vindt men bij hen niets. En toch was dit alles, tegen iedere menselijke berekening in, juist de weg die Giovanni moest inslaan om zich in te werken in zijn toekomstige veelzijdige zending.

Toen Margherita zag dat het verzet van Antonio steeds hardnekkiger en heviger werd, nam zij het besluit de jongen die de aanleiding tot deze tweedracht was voor een tijdje weg te zenden naar kennissen van haar; en indien hij daar niet vriendelijk werd opgenomen, zegde zij hem zijn toevlucht te zoeken bij de Moglia's in Moncucco, een streek die twee mijl van Chieri verwijderd lag.

Dat landgoed hoorde toe aan de heren Moglia, die Moeder Margherita niet kenden, tenzij van horen zeggen. De Moglia's waren rijk, de Bosco's daarentegen arm. Aangemoedigd echter door de christelijke geest die al de personen in dat huis bezielde, en door het feit dat de vrouw des huizen van de familie Filippelli in Castelnuovo was, aarzelde Margherita geen ogenblik. Zij riep Giovanni bij zich, gaf hem de nodige instructies met dezelfde genegenheid, waarmee Rebecca afscheid nam van Jacob toen deze op het punt stond naar Chaldea te vertrekken. Margherita zond haar zoon heen zonder enige andere aanbeveling dan zich te verlaten op zijn engelbewaarder.

Het was de maand februari van 1828. Giovanni verliet het huis van zijn moeder met onder de arm een bundeltje met een paar hemden en enkele godvruchtige boeken, die Don Calosso hem geschonken had. De koude lucht, de met sneeuw bedekte grond, dat alles deed de somberheid van zijn gedachten nog toenemen. Door de halsstarrigheid van zijn stiefbroer had hij nu niets meer van thuis te verwachten, want Antonio had Margherita verboden Giovanni ook maar het minste of geringste te studeren. Hij zou dus moeten uitzien naar werk om in het zweet zijns aanschijn zijn brood te verdienen, zonder dat hij nog langer de geruststellende nabijheid genoot van zijn moeder van wie hij zo innig veel hield.

Het schijnt dat hij al eens eerder naar het gehucht Serra in de omgeving van Buttigliera d'Asti getrokken was, en dat hij er door de vrienden van zijn moeder met grote hartelijkheid was onthaald en ondergebracht, maar dat hij naar Morialdo had moeten terugkeren, toen hij begon te bemerken, dat hij tot last was en het geen seizoen was waarin

(1) Ecclesiasticus 30, 25 vv.

hij zich op een of andere manier nuttig had kunnen maken. Hoe het ook zij, hij begaf zich thans naar de streek van Moriondo, waar een andere bekende familie woonde. Hier verzocht hij eveneens om een betrekking waarmee hij zijn brood zou kunnen verdienen; doch tevergeefs. Zij luisterden naar de moeilijkheden waarin hij zich bevond, vonden het erg beroerd dat de omstandigheden er hem toe dwongen een onderdak te zoeken, en lieten hem gaan.

Nu restte hem geen andere hoop meer dan de Moglia's. Bij het vallen van de avond kwam hij er aan. De eerste die hij er ontmoette was de oom van vaderszijde van de heer des huizen, Giuseppe Moglia geheten, die hem aanriep: "Hallo! Waar ga je naartoe?"

"Ik zoek een patroon, voor wie ik kan werken"! antwoordde Giovanni.

"Prachtig! Werk maar! Houd je goed"! antwoordde Giuseppe, door zijn houding te verstaan gevend dat Giovanni wel gaan kon. Deze bleef heel even verward en onthutst staan, maar vatte toen moed en liep het erf op, waar alle leden van de familie Moglia bij elkaar waren, bezig met het snijden van de stokken voor de wijngaard. De heer des huizen kreeg hem nauwelijks in het oog of hij riep hem toe: "Wat zoek je hier, jongen?"

"Ik zoek Luigi Moglia."

"Dat ben ik, en wat wou je?"

"Mijn moeder heeft gezegd dat ik naar u toe moest gaan om koeherder te worden."

"Wie is je moeder? En waarom stuurt zij je van huis weg, klein als je bent?"

"Mijn moeder heet Margherita Bosco. Omdat zij weet dat mijn broer Antonio mij mishandelt en me altijd slaat, zei ze gisteren tegen me: "Hier, neem die twee hemden en twee zakdoeken, ga naar Bausone - een gehucht in de buurt van Chieri - en vraag of je daar ergens een plaats kunt krijgen. Als je er geen vindt, ga dan naar de hoeve van Moglia die tussen Mombello en Moncucco ligt: vraag daar naar de baas, en zeg hem, dat ik, je moeder, je gezonden heb en hoop dat hij je zal helpen."

"Arme jongen", antwoordde Moglia; "ik kan je niet in mijn dienst nemen; het is winter en wie nu herders in dienst heeft, ontslaat hen; we zijn gewoon er pas weer in dienst te nemen zodra Maria Boodschap voorbij is. Heb dus geduld en keer naar huis terug."

"Och, houd me ter liefde Gods toch hier", riep de jonge Bosco uit. "U hoeft me niets te betalen, maar houd me hier."

"Maar ik wil je niet in huis; je zult er niets kunnen doen!"

De jongen barstte in snikken uit en herhaalde telkens maar: "Neem me toch, neem me toch... Ik ga hier gewoon op de grond zitten en sta niet meer op... Nee, ik ga niet weg!" En met die woorden begon hij met de anderen de stokken te verzamelen die over het erf verspreid lagen. De huisvrouw Dorotea Moglia, ontroerd door zijn tranen, haalde haar man ertoe over om de arme jongen minstens voor enkele dagen in huis te houden, en Luigi kon aan de smeekbeden van die brave vrouw niet weerstaan.

Toen zei een zusje van de baas, een meisje van vijftien jaar dat Teresa heette, en met tegenzin de haar opgedragen taak om op het vee te passen vervulde: "Laat die jongen op het vee letten. Ik ben oud en sterk genoeg om op het veld te werken, en ik zal er met jullie en even hard als jullie werken." Haar verwanten vonden dat goed. En Giovanni sloeg meteen ijverig de hand aan het werk, dat op de buiten voor een knecht is weggelegd, en begon meteen de stal op orde te brengen.

Hoewel hij later dikwijls zinspeelde op de tijd die hij bij de Moglia's doorgebracht had en verklaarde dat die tijd de mooiste en de meest romantische geweest was van zijn leven, waarin alles ter wereld alleen maar op zoek was naar geluk, toch weigerde hij er meer over te zeggen tegen wie er om vroeg, en in zijn gedenkschriften is er niets over die tijd van zijn verblijf te vinden. Het was de tijd, waarin hij zich oefende in de moeilijkste deugden, steunend op de heilige nederigheid. Slechts één keer heeft men hem horen uitroepen: "Al van het ogenblik af dat ik 's morgens nauwelijks mijn ogen open had, begon ik onmiddellijk met iets, en met dat iets bleef ik bezig tot het tijd geworden was om te gaan slapen." Maar wanneer hij ook al zweeg, later spraken de echtelieden Moglia, hun kinderen, de burens, de pastoor van Moncucco, Don Francesco Martina, de opvolger van Don Cottino, aan wie wij de aanteekeningen te danken hebben waar wij ons hier op beroepen. In Giovanni werd ten volle het gezegde uit het Boek der Spreuken bewaarheid: "Wie voor zijn meester zorgt, hem dienend met liefde en vlijt, zal daarvoor het loon ontvangen." (1)

Zijn meesters die zagen hoe stipt Giovanni hun bevelen opvolgde, hem zo behendig en volhardend bezig zagen, zijn bescheidenheid en geest van gebed opmerkten, werden zich ervan bewust welke schat zij in huis hadden, en al naar de dagen verliepen, kregen zij meer schik in hem en groeide hun waardering voor zijn deugden. Daarom stuurde zijn baas hem, een week nadat hij in dienst getreden was, naar de Becchi, om moeder Margherita uit te nodigen, zich de volgende donderdag naar Castelnuovo te begeven, waar hij dan naar toe zou gaan, om met haar te overleggen over het loon dat hij Giovanni zou geven. De moeder haastte zich naar het gehucht van de Moglia's om mijnheer Luigi te zeggen, dat zij al heel blij was, dat hij zich over haar zoontje ontfermd had en dat zij en Giovanni geen aanspraak maakten op loon. Maar de patroon stond erop dat Giovanni, buiten zijn levensonderhoud, per jaar vijftien lire zou aannemen voor zijn kleding. Men dient daarbij in het oog te houden dat dit in die tijd een uiterst ruime beloning was voor een koeherder van veertien jaar. Van dat ogenblik af werd Giovanni als lid van deze liefdadige familie opgenomen.

Van begin af aan waren allen heel erg gesticht door zijn onberispelijk gedrag. In de eerste weken zat hij naast zijn bed geknield of in een hoek van de stal zijn ochtend- of avondgebed te bidden. Maar de vrouw des huizen, Dorotea, die ongezien herhaaldelijk zijn ingetogen houding bij het gebed gezien had en heel gesticht was door zijn oprechte vroomheid, had hem de Litanie ter ere van de Heilige Maagd, waarin hij enkele fouten maakte, geleerd, en droeg hem iedere avond de leiding op bij het gezamenlijke gebed van de hele familie, die dan rond een beeld van de Allerheiligste Maagd verenigd was, een beeld dat op het

(1) 27, 18.

ogenblik nog in dat huis eerbiedig wordt bewaard. Met de heilige Rozenkrans werden de dagelijkse werkzaamheden besloten, en dat was een aanleiding om de hemel te danken voor de stipte vervulling van zijn plichten.

Iedere zaterdagavond ging Giovanni naar zijn meester toe en vroeg verlof om 's anderendaags naar Moncucco te mogen gaan, om daar de eerste heilige Mis te kunnen bijwonen die daar heel vroeg werd opgedragen. Daar zij niet wist wat hem tot die vroege wandeling dreef, terwijl hij bovendien niet naliet later naar de mis in de parochiekerk te gaan en naar al de andere plechtigheden, wilde Dorotea Moglia op zekere zondag met eigen ogen zien wat haar knechtje naar Moncucco deed gaan. Zij ging dicht bij hem in de buurt zitten en wel zo dat zij al zijn doen en laten in het oog kon houden. En zij zag toen dat hij, na geheel in gedachten verzonken de kerk te zijn binnengekomen, zich naar de biechtstoel van de pastoor begaf. Dat was toen Francesco Cottino, een theoloog. Hij biechtte en ging te Communie, woonde de heilige Mis bij en begaf zich vervolgens zo gauw hij kon naar huis. Daar vroeg de vrouw des huizen, die hem was voorafgegaan, of hij steeds naar de eerste Mis wilde gaan, om de sacramenten te kunnen ontvangen; maar toen zij zag, dat haar vraag hem min of meer in verwarring bracht, en hij het bijna vervelend scheen te vinden dat zijn beweegredenen ontdekt waren, wilde zij hem niet langer lastig vallen en zonder hem tijd te laten te antwoorden, zei ze tegen hem: "Wel, laten we dan afspreken, dat je van nu af altijd verlof hebt om naar de eerste Mis te gaan." Giovanni liet daarna nooit na van die toestemming gebruik te maken en iedere zondag en op al de andere feestdagen van het jaar ter Heilige Tafel te naderen. In die tijd was de veelvuldige en wekelijksse communie niet bijzonder veel in gebruik, te meer daar het van de hoeve der Moglia's naar Moncucco een uur gaans was langs duistere wegen.

Deze liefde tot Jezus in het Sacrament was een teken van zijn geest van gebed. Meer dan eens werd hij inderdaad in huis of elders verrast terwijl hij in gebed verzonken was. Op zekere dag liet hij de koeien op enige afstand van de hoeve grazen. Opeens zagen de vrouw des huizen Dorotea Moglia, en haar zwager Giovanni Moglia, hem onbeweeglijk midden in de wei, en door de golvingen van het terrein schijnbaar op de grond uitgestrekt liggen. In de mening dat hij in de zon lag te slapen, riep zij hem bij zijn naam; maar toen ze zagen dat hij zich niet verroerde, liep Giovanni Moglia naar hem toe, aldoor hem bij zijn naam roepend. Maar de kleine Bosco antwoordde niet. Toen de man tot op korte afstand genaderd was, zag hij dat de jongen op zijn knieën lag, terwijl een boek in zijn handen neerhing; hij had de ogen gesloten en zijn gezicht was naar de hemel gekeerd met een zo liefvallige uitdrukking, dat de toeschouwer er niet anders dan bewogen door kon worden. Giovanni Moglia klopte hem voorzichtig op de schouder en zei: "Waarom zit je zo in de zon te slapen?"

Er kwam beweging in Giovanni en hij antwoordde: "Nee, nee, ik sliep niet." En met die woorden stond hij op, helemaal verlegen omdat men hem in deze mediterende houding had aangetroffen.

De jongen liet nooit na het kruisteken te maken voor en na de maaltijd, en dat gebruik, vergezeld van een kort gebed, voerde hij in de grootmoedige familie in, waar men, voor dat hij kwam, dit vrome gebruik verwaarloosd had: in de winter werd het nooit nagelaten, en evenmin in de zomer, wanneer men toch vermoeid was van het werk. Op

dezelfde manier zorgde hij ervoor, dat er driemaal per dag de Engel des Heren gebeden werd bij het luiden van de torenklok. Op een dag in de zomer, kwam de oude Giuseppe met de spade op de schouder en hijzelf helemaal bezweet naar huis. Het was twaalf uur; de torenklok in de verte luidde, maar hij dacht er niet aan om het Angelus te bidden; door en door vermoeid wierp hij zich op een ligstoel en rustte uit. Opeens zag hij boven op de top van een ladder de kleine Bosco, in zichzelf verzinken en knielend het Angelus bidden, en lachend riep hij uit: "Moet je zo iets zien: wij als meesters moeten van de morgen tot de avond zwoegen tot we niet meer kunnen, en hij zit daarboven rustig te bidden. Zo verwerft hij op zijn zeven gemakken verdiensten voor het paradijs.

Bosco beëindigde zijn gebed, daalde van de ladder af en richtte zich tot de oudere man met de woorden: "Kijk, u kunt getuigen dat ik me werkelijk niet spaar bij het werk: toch staat het vast dat ik meer verdienste heb met te bidden dan u met werken. Wanneer u bidt, ontspruiten er uit twee graankorrels die u zaait, vier aren; als u niet bidt, zult u bij het zaaien van vier graankorrels slechts vier aren winnen. Daarom kunt u beter ook bidden, en in plaats van twee aren zult u er dan ook vier oogsten. Wat kan het u kosten de spade een ogenblik uit de hand te leggen en te bidden? En op die manier verwerft u zich dezelfde verdienste als ik."

Buiten zichzelf van verwondering riep de brave man uit:

"Wel, nu nog mooier. Moet ik nu ook nog lesjes in ontvangst gaan nemen van een kleine jongen? En toch heb ik het gevoel alsof ik nu niet meer aan tafel kan gaan zitten, zonder eerst het Angelus gebeden te hebben."

En van dat ogenblik vergat hij dat gebed niet meer. De eerbied, de liefde, de opgewekte manier van doen, waarmee Giovanni al degenen behandelde die voor hem zijn moeder vertegenwoordigden, maakten al zijn opmerkingen aangenaam. Dikwijls kwam het tot een verschil van mening van allerlei aard tussen hem en de ouderen; er volgde dan een rustig gesprek; en Bosco, die rustig en bedaard antwoordde, had per slot van rekening altijd gelijk. Zijn gastgevers en hun vrienden konden dan ook niet anders dan telkens weer zeggen: "Je kunt wel zien dat die jongen voorbestemd is om anderen te onderrichten, ook de ouderen!"

Al de oudere leden van de familie Moglia verklaarden, dat zij in hem nooit ook maar het geringste kinderlijke gebrek aanwezig vonden, wat hen buitengewoon verwonderde. Geen een van al de gebruikelijke kwajongensstreken van zijn leeftijdgenoten. Geen vechtpartijen met kameraden, geen kwaad of honend woord. Nooit maakte hij zich van fruit meester, ook niet in kleine hoeveelheden. Nooit een blik of gebaar dat ook de meest kritische toeschouwer maar even kon veroordelen als minder gepast. Heel zijn gedrag was dat van een gerijpt en verstandig mens. "Hij was anders dan de andere jongens en kon ons iets leren", verzekerden degenen die toen in de buurt woonden.

In de eerste tijd bleef hij echter ook niet gespaard voor lasterpraatjes, als hij, nadat hij de kudde naar de wei gebracht had, geknield naast de koeien ging liggen, om dicht bij hen in de buurt te zijn, of om zichzelf te beschutten voor de hete stralen van de zon. Enkele boeren, die hem in deze houding zagen, dachten dat hij de koeien melk om de melk te drinken, zoals sommige snoepzieke en oneerlijke knechten wel gewoon

waren te doen; daarom beschuldigden zij hem bij zijn meesters van diefstal. Dat waren echter voorzichtige mensen, die zich verschillende malen met hun eigen ogen wilden overtuigen en hem steeds in die houding ver-rasten als hij bezig was zijn catechismus te leren. Nog steeds maakte hij een ernstige studie van dat kostbare boekje, hoewel hij al volkomen onderricht was in de christelijke leer en hij zijn lectuur telkens door enkele gebeden onderbrak.

Zo vervuld van de goddelijke geest als hij was, kon hij niet alleen afkeer aan de dag leggen van wat de reinheid van zijn ziel kon besmeuren, maar ook van wat alleen maar voor een jongen niet scheen te passen. Dorotea Moglia verklaarde dat Bosco vrijwillig op een van haar kinderen van drie jaar, Giorgio geheten, wilde passen, dat hem zowel buiten als in huis overal naliep; en dat hij niet moe werd naar de kinderpraat van het jongetje te luisteren, en telkens op een beminnelijke manier naar het doen en laten van het kind te vragen. Maar toen zij hem bij herhaling vroeg ook op een meisje van vijf jaar te passen, antwoordde hij vriendelijk: "Geeft u mij jongens, en ik zal erop passen zolang u wil, al zijn het er tien; maar op meisjes hoef ik niet te passen." En dat was de enige keer dat hij ongehoorzaam schijnt geweest te zijn. Niettemin zette zijn meesteres het meisje herhaaldelijk ergens op de grond en verwijderde zich, zodat hij wel verplicht was om op het kind te letten; maar nauwelijks kon hij aannemen dat hij niet gezien werd, of hij verwijderde zich eveneens tot op een zekere afstand. Kwam Dorotea dan terug, dan viel zij tegen hem uit: "Jij schelm, waarom wil je dat niet doen?" - "Daar ben ik niet voor bestemd"! antwoordde Giovanni rustig.

Bij de Moglia's zette hij dezelfde manier van leven voort die hij in de Becchi begonnen was. Met zijn voorkomende manieren en met zijn spelen, begon hij heel wat jongens uit het gehucht tot zich te trekken en zij kwamen al gauw op vriendschappelijke voet met hem. In de winter, als er niet op het veld gewerkt kon worden, op regenachtige dagen, en op alle zon- en feestdagen verzamelde hij hen 's avonds. Zij klommen op de hooizolder en vormden een halve cirkel om hem heen, en Giovanni, op een iets hogere stapel hooi gezeten, leerde hun de catechismus, herhaalde voor hen wat er in de parochiekerk van de preekstoel gezegd was, gaf enkele stichtelijke verhalen ten beste, en leerde hun hoe zij de Rozenkrans, of de Litanie van Onze-Lieve-Vrouw moesten bidden en enkele kerklieders zingen: hij deelde zijn kameraden alles mee wat hij wist. Toen de vrouw des huizen hem vroeg, waarom hij die plaats voor zijn conferenties had gekozen, antwoordde hij: "Daar stoort u ons niet en wij storen u niet!" Hij wilde echter in geen geval dat er meisjes bijkwamen. In het mooie jaargetijde verzamelden zij zich op rustige dagen allen in de schaduw van een moerbeiboom. En de moeders van de verschillende jongens prezen zich gelukkig, dat zij hun kinderen aan Giovanni konden toevertrouwen, hetzij omdat zij zelf verplicht waren van huis te gaan, hetzij zijzelf niet in de gelegenheid waren om met de kinderen naar de pastorie te gaan. En hij maakte daar maar al te graag gebruik van, zijn beschermelingen alle tekenen van welwillendheid bewijzend, terwijl hij hun ook wel kleine geschenken gaf, in overeenstemming met hun leeftijd, maar zich er verre van hield dergelijke geschenken ook aan de meisjes te geven.

Het leven ging intussen verder en bleef de onlesbare dorst naar studie bij hem ontwikkelen. Overal waar hij heenging nam hij steeds een pakje boeken mee, die over de godsdienst handelden, en de spraak-

kunst die Don Calosso hem geschonken had. Thuis zat hij ieder ogenblik dat hij niets om handen had te lezen. Als hij voor de ploeg liep, hield hij met de rechterhand het touw vast waarmee de ossen vastgebonden waren, en in de linker hield hij een boek geopend, waarin hij af en toe een blik wierp. Op zekere dag vroeg zijn meester hem, waarom hij zoveel van boeken hield. "Omdat ik priester moet worden"! antwoordde Giovanni.

"Jij priester"? zegden toen allen in huis, die van zijn bewering hoorden. "Weet je dan niet, dat er om te studeren zeker negen of tien-duizend lire nodig is? Waar moet je die vandaan halen?" En terwijl ze hem de handen op de schouders legden en hem vriendschappelijk door elkaar schudden, riepen ze uit: "Als je geen Don Bosco wordt, dan word je toch zeker Don Bocco!"

"Let maar eens op", antwoordde Giovanni.

Anna Moglia, een andere zuster van Mijnheer Luigi, die in haar achttiende jaar was en hem vaker die gedachte onder woorden had horen brengen, zei bij herhaling tegen hem: "Maar, je bent toch arm, hoe zou je je dan aan de studie kunnen wijden zonder geld?"

"De armoede jaagt me geen angst aan", antwoordde Giovanni direct, "want er zullen mensen zijn die voor me betalen!" Zijn vaste overtuiging te midden van zoveel hinderpalen, en zijn onwankelbare hoop, tegen iedere menselijke verwachting in, was bewonderenswaardig.

Niettemin gingen zijn goedhartige meesters, hoewel zij zijn toekomstverwachting niet te verwezenlijken achtten, daar op geen enkele manier tegenin. Mijnheer Luigi zei op zekere dag tegen hem: "Studeer maar zoveel als je wil, als je er maar voldoening van hebt." En als hij niet noodzakelijk van zijn diensten gebruik hoefde te maken, onthief hij hem tot dat doel van het werk. Giovanni was hem daar buitengewoon dankbaar voor en om zoveel mogelijk gerust te zijn, trok hij zich dan terug, op de hooizolder. Op zekere dag liep oom Giuseppe in de voren die hij ploegde. Plots en uit eigen beweging zei hij tegen hem: "Kijk, als het niet strikt nodig is dat je de ossen leidt, trek je je maar gerust in de schaduw terug om te studeren." - Maar ondanks alles wilde en kon Giovanni toch geen misbruik maken van de goedheid van zijn meesters; er was veel werk en hij wist heel goed waartoe hij verplicht was, en hij beschouwde deze situatie met dezelfde voorzichtigheid waarmee hij steeds al zijn handelingen bepaalde. Van de andere kant was het echter de vraag, hoe hij met gunstig gevolg zijn studie zou kunnen voortzetten zonder een goede leiding?

Intussen begon er een nieuwe hoop voor hem te schitteren. In de maand september, kwam op de hofstede de priester Moglia wonen, die een oom was van mijnheer Luigi, een broer van Giuseppe en die onderwijzer in zijn gemeente was. Deze volgde met levendige belangstelling het doen en laten van de jonge knecht, en stelde voor hem een uur per dag les te geven. Giovanni was hem daar erg erkentelijk voor; maar toch had hij er niet zo heel veel aan, omdat de goede priester in het dorp alleen een poosje de zomervakantie kwam doorbrengen, juist in het seizoen waarin de werkzaamheden voor de wijnoogst en voor het zaaien het meest de aandacht opeisten. Dat was een nieuwe teleurstelling! Maar dat verhinderde niet, dat hij steeds de blik gericht bleef houden op zijn roeping. En zoals in die zomer, zo ging het ook in het nieuwe jaar 1829.

Hoe ouder hij werd, hoe beter hij de behoefte begon te voelen om voor de jongens te zorgen, en het verlangen om zich met hen bezig te houden werd hoe langer hoe levendiger in hem. Als hij zich 's zondags naar de parochiekerk van Moncucco begaf om er de godsdienstoefeningen bij te wonen, aarzelde hij niet de hele jeugd om zich heen te verzamelen, en niet alleen de plattelandsjeugd, maar ook degenen die studeerden. De pastoor, de theoloog Cottino, een geleerd en vlijtige man, zag van de eerste dagen dat hij Giovanni ontmoette, een buitengewoon ernstige godsvrucht in hem stralen. Hij kende de goede geest die hem bezielde en wist ook hoeveel goed hij deed voor de jeugd, door voor hun verstrooiing en ontwikkeling te zorgen; vandaar dat hij hem niet alleen zo goed als hij kon steun verleende, maar toen de kleine herdersjongen later naar elders moest verhuizen, ging hijzelf nog jarenlang door met die eerste bijeenkomsten van de jongens, die door Giovanni op touw gezet waren en later in de echte zondagspatronaten werden omgezet.

Intussen slaagde Giovanni, nadat hij er herhaaldelijk op had aangedrongen 's zondags de zaal van de gemeenteschool tot zijn beschikking te kunnen hebben, uiteindelijk in zijn opzet. Daar verzamelden zich, onder leiding van het arme boerenknechtje, de jongens van het dorp op alle zon- en feestdagen en begonnen zich bezig te houden met het lezen van een godvruchtig boek. Maar dat was nog niet alles. Na de Hoogmis verzamelden al de jongens zich in de parochiekerk en deden op plechtige manier de Kruisweg, waarbij zij de verzen van het Stabat Mater zongen. De pastoor was tot tranen toe bewogen bij het zien van zo veel vroomheid, die opbloeide onder het uitverkoren gedeelte van zijn schapen. Ook de ouderen werden door het nieuwe van de zaak naar de kerk gelokt, en het goede voorbeeld liet niet na vruchten voort te brengen. Giovanni bracht alle feestdagen geheel in Moncucco door, en 's avonds begaf hij zich, omringd door al de jongens van zijn gehucht, weer naar het huis van zijn meesters, terwijl het hele troepje onderweg lustig zong.

Voor de theoloog Cottino, die alle doen en laten en spreken van Giovanni nauwlettend gadesloeg, konden het opmerkelijke geheugen en het rijpe onderscheidingsvermogen van deze jongen, en dientengevolge zijn neiging om zich op de wetenschap toe te leggen, niet verborgen blijven. Daar de jongen vaak bij hem aan huis was geweest, hij dikwijls een diepgaand gesprek met hem gehad had en hij al zijn geheime gedachten kende, verklaarde hij zich bereid om, zo dat mogelijk was, hem de regels van de Latijnse syntaxis bij te brengen. Op zijn levendig aandringen en de verzekering gaarne zijn klein salaris vrijwillig op te offeren, gaven zijn meesters hem verlof om enkele malen naar de pastorie te gaan op uren dat hij voor het werk niet nodig was. Het zouden echter maar weinig dagen kunnen zijn, die hij aan deze studie kon besteden. De afstand was meer dan een mijl, en hoe kon hij langer dan drie uren bij de Moglia's wegblijven zonder in strijd te komen met zijn verplichtingen? En wanneer en onder welke omstandigheden zou hij zich regelmatig hebben moeten wijden aan zijn schriftelijk huiswerk en aan het van buiten leren van zijn lessen?

Het was andermaal een uitzichtloze poging om met de studie te slaan; doch verloren tijd was het niet, omdat de Heer op die manier alles zo regelde dat men later van hem kon zeggen: "Maar de Wijsheid heeft de gerechte, die vluchtte voor de toorn van zijn broeder, langs rechte wegen geleid. Zij toonde hem Gods heerschappij en gaf hem ken-

nis van heilige zaken; door zijn inspanning deed zij hem tot rijkdom komen en zij deed gedijen wat hij ondernam." (1)

Intussen hadden in dezelfde zomer van het jaar 1829 verschillende plechtige gebeurtenissen ongetwijfeld steun verleend aan zijn godsvrucht. Op 10 februari stierf Leo XII op de leeftijd van 68 jaar, en op 31 maart werd hij op de Pauselijke troon opgevolgd door Pius VIII, die aan alle gelovigen een nieuwe jubileumaflaat schonk. Op 20 juni kroonde hij in Turijn het beeld van de Allerheiligste Maagd Maria en haar Goddelijk Kind met twee gouden kronen in de Consolata kerk. Enkele maanden tevoren, op 13 april, werd, dank zij de bewonderenswaardige vastberadenheid van O'Connel, na driehonderd jaren van de vreselijkste vervolgingen, door het Engelse parlement de emancipatie afgekondigd van de katholieken, die zich wel konden vergelijken met de christenen van Rome toen zij, bij decreet van Constantijn, de catacomben konden verlaten. De Paus! De allerheiligste Maagd! Het Geloof! Zou Giovanni toen wel gedacht hebben, dat er in zijn levensgeschiedenis een hoofdstuk geschreven zou worden, dat als titel droeg: "Don Bosco en Engeland?"

(1) Boek der Wijsheid, 10,10.

H O O F D S T U K XXIII

GIOVANNI KEERT NAAR DE BECCHI TERUG - GOEDE HERINNERINGEN DIE
HIJ BIJ DE MOGLIA'S ACHTERLAAT - NIEUWE VRUCHTELOZE POGINGEN
OM DE STUDIE TE HERVATTEN - STICHTELIJK LEVEN TEMIDDEN VAN
ZIJN KAMERADEN - DE MOEDERS HOUDEN HEM ALS EEN TOONBEELD VAN
DEUGD AAN HUN KINDEREN VOOR.

Bijna twee jaar lang verbleef Giovanni bij de Moglia's. Hij liet bij die achtenswaardige familie de levendigste erkentelijkheid achter. De heer Luigi had als teken van zijn erkentelijkheid, aan Margherita 30 lire geschonken op het eind van 1828 en 50 in de herfst van 1829. Het was op het einde van de maand december, toen daar op zekere dag tegen acht uur in de morgen, de broer van moeder Margherita voorbijkwam, Michele Occhiena, die naar de markt in Chieri ging. Toen hij zijn neef in het oog kreeg, die bezig was de kudde uit de stallen te drijven, vroeg hij: "Giovanni, hoe gaat het ermee. Ben je tevreden?"

"Ik kan niet tevreden zijn, omdat ik nog altijd erg graag zou willen studeren; ik zie de jaren voorbijgaan en ik ben nog steeds even ver."

"Arme kerel, maar maak je geen zorgen, laat dat maar eens aan mij over; ik zal er eens over nadenken; breng de kudden naar je meester terug, en ga dan weer naar je moeder; zeg tegen haar dat ik binnenkort eens langskom om met haar te praten."

"Maar, moeder zal het niet goedvinden, als ze me naar huis ziet terugkomen."

"Doe maar wat ik zeg. Wees gerust, ik zal zorgen dat alles voor elkaar komt; vertrouw maar op je oom. Ik ga nu naar de markt en als ik terugkom ga ik met je moeder praten, en je zult zien, dat je wens in vervulling gaat. Als het nodig is dat je naar school gaat, zal ik me daar wel voor inspannen. Vind je dat goed?"

Giovanni gehoorzaamde. Zijn meesters waren erg verwonderd toen ze hem zo gauw weer met de koeien zagen thuiskomen; maar ze aanvaardden zijn verontschuldiging en lieten hem gaan, en zij hoopten dat hij, volgens zijn wens, priester zou worden. Diep ontroerd vertrok Giovanni van die gastvrije hoeve. Nu en dan keerde hij zich om, om zijn vrienden en weldoeners nog eens ten afscheid toe te wuiven, terwijl zij op de drempel van hun woning stonden en met tranen in de ogen hem zagen vertrekken. Zij hielden meer van hem dan zij zeggen konden. Zolang zij leefden, beschouwden zij hem als hun zoon, en steeds bleven zij hem met een zekere eerbied gedenken, op alle mogelijke manieren blijk gevend van de hoge dunk die zij van hem hadden, terwijl zij God dankten, hem zo lang in hun

midden te hebben gehad. Zij bespeurden door zijn heengaan een grote leegte in zichzelf, maar de tastbare herinneringen die hij er achterliet waren voor hen een grote troost.

In 1828 had Giovanni Moglia hem meegenomen om vier nieuwe rijen wijnstruiken te planten. Bosco bond, op de grond geknield, de ranken van een van die rijen aan de stokken. Vermoeid van het inspannende werk merkte hij op een gegeven oogenblik op, dat hij pijn in zijn knieën en in zijn rug had. "Ga door", antwoordde oom Moglia hem; "als je nooit pijn in je rug wilt hebben als je oud geworden bent, moet je je aan dat ongemak wennen nu je jong bent." Bosco ging door met werken, en na enkele oogenblikken riep hij uit: "Wel, de wijnranken die ik nu opgebonden heb, zullen mooiere druiven opleveren, zij zullen betere wijn geven en in een grotere hoeveelheid en langer duren dan de andere." En er gebeurde precies wat hij voorspeld had; die rij leverde ieder jaar dubbel zoveel wijn op als de andere rijen in de buurt, die, toen hun tijd gekomen was, afstierven en herhaaldelijk vernieuwd moesten worden, terwijl de planten die door Giovanni waren opgebonden tot aller verwondering voorspoedig bleven groeien tot in het jaar 1890. Van dat verschijnsel behield Don Bosco steeds een goede herinnering in zijn later leven, en telkens wanneer Giorgio Moglia of zijn zoon Giovanni naar het Oratorio kwamen, vroeg hij hoe het met die wijnstruiken ging en vroeg er enkele druiven van.

De dochter Anna, die gehuwd was met zekere Giuseppe Zucca uit het gehucht Bausone uit het Turijnse Moriondo, vertelde, als zij over Giovanni sprak, met voldoening en genoegen aan de burens, aan kennissen en in de familiekring aan haar eigen kinderen, hoe hij twee jaar lang in haar ouderlijk huis een engelachtig en apostolisch leven geleid had: hoe hij zich dikwijls op een eenzame plaats terugtrok om te lezen, te studeren en te bidden: en hoe hij niet alleen aan de jongens uit het dorp, maar ook aan personen van de familie de catechismus verklaarde en stichtelijke dingen vertelde en wel op een dergelijke manier, dat iedereen graag en met levendige belangstelling naar hem luisterde. Zij verklaarde eveneens dat hij, wanneer zij samen met hem op het veld werkte, meermalen op profetische toon en met diepe ernst gezegd had: "Ik zal priester worden, en wel omdat ik wil preken en biechtoren." Bij het horen van die woorden begon het meisje de spot met hem te drijven en hield de goede Giovanni voor de mal door te zeggen dat hij met zijn ideeën, en wanneer hij doorging met lezen, het uiteindelijk tot niets zou brengen. En bij een van die gelegenheden had Giovanni haar toen geantwoord: "Jij, die aldoor zo spreekt en altijd de draak met me steekt, je zult nog eens zien, dat je op zekere dag bij me zult komen biechten." - En dat gebeurde ook. Toen Giovanni inderdaad priester geworden was en het Oratorio had gesticht, ging de goede Anna, gedreven door omstandigheden die vroeger niet te voorzien geweest waren, dikwijls uit het gehucht Bausone weg en begaf zich naar het Oratorio in Turijn om Don Bosco te gaan opzoeken, bij hem te gaan biechten in de kleine kerk van de Heilige Franciscus en er haar godsdienstplichten te vervullen. En Don Bosco ontving haar steeds als een zuster en huisgenoot. Die feiten stammen van Don Giuseppe Mellica, in Buttigliera d'Asti, die het vernomen had van de zoon en de dochter van de genoemde juffrouw Anna.

Maar Giovanni liet bij de Moglia's nog een schitterender herinnering achter; die van het goede voorbeeld. De vrouw des huizen, Dorotea, herinnerde haar al groot geworden zontje Giorgio, ten einde hem aan te sporen gebruik te maken van de heilige Sacramenten, voortdurend

aan de godsvrucht die Giovanni steeds aan de dag gelegd had. Giorgio Moglia vertelt, dat op zekere dag een jongen met weinig eerbied de naam van God genoemd had, en dat zijn moeder hem toen een afstraffing toediende, en hem vermaande zich in de toekomst niet meer zo te misdragen: "Gedraag je", zo zei ze, "zoals Giovanni Bosco zich gedroeg, die vol eerbied voor God en voor zijn meesters, dikwijls placht te bidden en nooit naliet zich in de hoede van Onze-Lieve-Heer aan te bevelen, voor hij ging slapen." En bij iedere gelegenheid stelde zij hem ten voorbeeld. Zo deden trouwens ook de andere moeders tegenover hun jongens.

Gelukkig de jongens wier leven tot zegening strekt voor de plaatsen waar zij vertoefd hebben!

Gedurende zijn lange tocht van de Moglia's naar de Becchi, dacht hij eindelijk de weg voor zich open te vinden, die hem naar de vervulling van zijn roeping zou leiden. Hij besepte nog niet hoe ver hij op die weg al gevorderd was. God had hem eerst in aanraking gebracht met de oefenschool van de zondagspatronaten, en vervolgens had Hij hem al de verschillende stadia laten doorlopen van de levensomstandigheden der boeren, groentekwekers, herders, wijnbouwers; hierdoor moest zijn liefde ontbranden voor de landbouwscholen. De bewonderenswaardige leiding van de beminnenswaardige goddelijke Voorzienigheid mag dus wèl gezegd worden!

Van vreugde vervuld verscheen hij dus op de drempel van zijn ouderlijk huis. Niettemin begon zijn moeder toen zij hem maar even in het oog gekregen had, hem onmiddellijk te verwijten dat hij de familie Moglia verlaten had: zij wilde naar geen reden luisteren en beval hem terug te keren naar de plaats waar hij vandaan kwam om zijn werkzaamheden voort te zetten. Verrast en verward bleef Giovanni een ogenblik onthutst staan; doch daar het hem toescheen, op het gelaat van zijn moeder een verborgen gedachte te kunnen lezen, verliet hij zonder enige klacht het huis en verborg zich buiten in een greppel naast een heg, in afwachting van de komst van zijn oom. Margherita had meteen een boos gezicht opgezet, om Antonio geen voorwendsel aan de hand te doen om te denken, dat zij de hand in zijn terugkeer zou gehad hebben. Zij had twee broers. Michele was tamelijk goed onderlegd; hoewel hij de grond bewerkte, kende hij toch wel een beetje Latijn; de ander, die Francesco heette, was eveneens een verstandige man en wist zich te doen eerbiedigen. Giovanni had beider sympathie weten te verwerven. Dat zij zich mengden in de aangelegenheden van het gezin Bosco was een zeker teken dat Giovanni twee beschermers gevonden had.

Toen Michele van Chieri terugkeerde, hield hij woord en bracht zijn zuster een bezoek. Antonio bewaarde een voorzichtig stilzwijgen. Giovanni, die zich nog steeds verborgen hield, werd geroepen en iedere moeilijkheid scheen op een gelukkige wijze uit de weg geruimd te zijn. Zo vertelde de heer Gamba uit Buttigliera, dat hij als jongen in die dagen door zijn ouders naar de Becchi gezonden werd, en dat hij daarna door Giovanni in de eerste beginselen van het lezen en schrijven was ingewijd. Michele begaf zich onmiddellijk met Margherita naar de pastoor van Castelnuovo, Don Bartolomeo Dassano, en verzocht hem om Giovanni twee- of driemaal per week les te willen geven. Don Dassano antwoordde echter dat hij aan dat verlangen niet kon voldoen, overbelast door het vele parochiewerk. Hij had weliswaar twee kapelaans, maar ook dien, zo zei hij, waren met werk overstelpt en hij durfde hun een dergelijke taak

niet opdragen. Hij gaf hem echter de raad, zich naar Buttigliera d'Asti te begeven en het daar aan de pastoor te vragen, die er misschien wel oren naar zou hebben. Michele ging erheen, maar hij kreeg er diezelfde weigering om diezelfde redenen. Het is niet bekend, waarom Margherita zich niet van begin af aan tot de goedwillende Don Calosso gewend had, om hem te vragen zich weer met het onderricht van haar zoon te belasten. Misschien had zij nog niet helemaal de gedachte uit het hoofd gezet, de jongen ver van huis te houden; misschien ook hadden de ouderdomsgebreken de brave priester toen al gedwongen het bed te houden; of misschien ook was hij door dringende zaken gedwongen zijn parochie te verlaten en had hij een andere priester met het waarnemen van zijn eigen functie moeten belasten. Hoe dat ook mag gegaan zijn, het is en blijft een feit, dat Giovanni voor enige tijd nog steeds niet aan studeren toekwam en thuis hielp bij het werk op het veld en in de moestuin.

Hij ging echter onvermoeibaar door met zijn godvruchtige praktijk, hoewel de kerk van het gehucht op niet geringe afstand van zijn huis lag, en zodoende stichtte hij allen door zijn goed voorbeeld. 's Zondags begaf hij zich graag naar de parochiekerk, zoals hij ook al in vroegere jaren gedaan had, om daar de heilige Mis bij te wonen, de uitleg van het Evangelie te volgen, de preek en het godsdienstonderricht en al de geestelijke oefeningen bij te wonen, ook de buitengewone, zo die gegeven werden. Giovanni Filippello die met hem de catechismus bezocht vertelt: "Pastoor Don Jassano stelde vragen. Mijn kameraden en ik wisten maar weinig, terwijl de jonge Bosco echter veel wist. De pastoor zei: "Jullie weten wel erg weinig van de catechismus. Bosco echter kan de catechismus niet alleen opzeggen, maar hij weet hem na te vertellen." Diezelfde Filippello, die steeds zijn intieme vertrouweling was en getuige van al zijn doen en laten, verzekerde: "Ik ben er stellig van overtuigd, dat Giovanni nooit een zonde bedreven heeft. De deugd nam bij hem toe naarmate hij ouder werd. Vanaf de tijd dat hij nog een kind was had hij Giovanni bewonderd wegens zijn stichtende houding in de kerk en de ingetogenheid, waarmee hij bad, alsook wegens zijn terughoudendheid in gezelschap van personen van het andere geslacht. Hij onderscheidde zich onder al zijn leeftijdgenoten door zijn beleefdheid en goedheid van karakter; in het aankweken bij anderen van de liefde voor het goede, legde hij een bewonderenswaardige ijver en ondernemingszin aan de dag. Hij gaf steeds blijk van verlangen naar de studie met het doel goed te kunnen doen voor de zielen. Mij en mijn kameraden gaf hij steeds goede raad, en nooit heb ik ondervonden dat hij zich in een of ander geval vergiste. Met zijn karakteristieke opgewektheid nodigde hij ons uit met hem naar de kerk te gaan, hij vermaande ons, wees ons op fouten en ook de meest uitbundige spaarde hij zijn opmerkingen niet. Al zijn aandacht besteedde hij eraan om ons af te houden van slecht gezelschap en in het voorkomen van gevaarlijke ontspanning. Wij allen lieten ons graag door hem leiden en aanvoeren en wij droegen hem zowel bewondering als eerbied toe. Hij liep in ons midden als iemand die gezag had. Wanneer door de slechte weersgesteldheid van het seizoen, sommigen uit het dorp niet naar de kerk konden gaan in de namiddag, onderhield hij de kameraden bij zich thuis of op het erf met kleine ontspanningsspelen, om hen gemakkelijk enkele punten uit de preek van 's morgens te kunnen vertellen, hen te onderrichten in de catechismus, parabels te verhalen of hen wat godvruchtige lectuur te laten horen. Gewoonlijk eindigden zijn uiteenzettingen met het bidden van de Rozenkrans. Zijn apostolische zending verschaftte hem van toen af al de faam van een ongewone deugdzaamheid. Heel zijn persoon

straalde eenvoud en bescheidenheid uit, en wel zodanig dat de ouders van het dorp graag hun kinderen aan hem toevertrouwden, in de stellige zekerheid, dat Giovanni een ware engelbewaarder voor hen was. De moeders uit de buurt spoorden hun jongens aan, zijn gezelschap te zoeken, waarvan de ondervinding hun blijkbaar geleerd had, dat zij er altijd beter van terugkeerden."

"Veel van die moeders", zo voegde Secondo Matta daaraan toe, "herinnerden, wanneer zij aan het einde van hun leven gekomen waren, de kinderen die wenend rond hun sterfbed stonden, aan de voorbeelden van Giovanni Bosco, en zij deden hen beloven, dat zij hem steeds tot voorbeeld zouden nemen, en hem vooral zouden navolgen op het punt van gebed en gehoorzaamheid."

Kortom, niet weinig inwoners van Morialdo, van Castelnuovo en van de andere gehuchten, onder de Salesiaan Don Angelo Savio en zijn broer Don Ascanio hebben ons herhaaldelijk bevestigd: "Al de kameraden en leeftijdgenoten van Giovanni bewaarden steeds de hoogste dunk van zijn gedrag, en nooit hebben wij uit hun mond ook maar het geringste woord van afkeuring of kritiek te zijnen opzichte gehoord. En ook nu nog is in al die streken de eerbied die zijn mededorpelingen Giovanni vanwege zijn onschuld in zijn jeugd toedroegen, bijzonder groot."

Een groep jongens uit het Oratorio ging nog niet zoveel jaren geleden onder leiding van Giuseppe Buzzetti en van andere Salesianen naar de Becchi voor het feest van Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans. Een eerbiedwaardige oude vrouw die hen tegenkwam en die wist wie zij waren riep toen uit: "O ja, ik heb hem gekend, Don Bosco, van kindsbeen af, want ik woonde toen in de Becchi. Wat was hij goed! Tal van keren heb ik hem vurig zien bidden en ter heilige Tafel naderen met een godsvrucht die zijn gezicht deed stralen!" En ik roep thans op mijn beurt uit: "De vaders zijn de trots der kinderen." (1) "Draag zorg voor uw naam, want die blijft u langer bij dan duizend kostbare schatten. Te tellen zijn de dagen van een goed leven (omdat het er weinige zijn), maar een goede naam duurt eeuwig." (2)

(1) Spreuken, 17, 6b.

(2) Ecclesiasticus, 41, 15-16.

H O O F D S T U K XXIV

DON CALOSSO NEEMT GIOVANNI IN ZIJN HUIS OP - DELING DER
FAMILIEGOEDEREN ONDER DE GEBROEDERS BOSCO - DE DOOD VAN
DON CALOSSO - HELDHAFTIGE BELANGELOOSHEID VAN GIOVANNI -
ZIJN SMART OVER DE DOOD VAN ZIJN LEERMEESTER EN
WELDOENER.

"Zich verblijden mag de vader van een brave; juichen wie een deugdzaam kind heeft voorgebracht. Dat dan uw moeder zich verheuge, zij die u heeft voortgebracht die blijdschap smaken moge!"(1) Zo luidt de onfeilbare voorspelling van de goddelijke Wijsheid. Toch had Margherita in haar vreugde en in haar jubel slechts een bron van eeuwig verdriet. Wie kan zeggen wat dat moederhart te lijden had; toen zij moest toezien hoe haar geliefde Giovanni gedwongen was met zijn handen het dagelijkse brood te verdienen, zonder dat hem nog enige hoop toelachte op de studie, waarmee hij zoveel goed zou hebben kunnen doen voor het heil van de zielen!

Niettemin had Don Calosso zijn jonge vriend niet vergeten. Hij had in hem de onmiskenbare tekenen van de priesterroeping onderkend en hij wilde niet dat die verloren zou gaan. En daarop riep die waardige dienaar Gods, na zich losgemaakt te hebben van hindernissen van verschillende aard, die hem niet in staat gesteld hadden een vroom plan dat hij voor zichzelf ontworpen had uit te voeren, op zekere dag Giovanni bij zich. Nadat hij van Giovanni het verhaal gehoord had van zijn verschillende wederwaardigheden gedurende die jaren van scheiding en hoe Antonio nog steeds niets van zijn stijfhoofdigheid had laten varen, zei hij: "Mijn beste Giovanni, je hebt vertrouwen in me gesteld, en ik wil dat niet beschamen; verlaat daarom je onredelijke broer en kom bij mij, dan zul je een liefhebbende vader hebben."

Giovanni deelde dat liefdevolle aanbod terstond mee aan zijn moeder, en zowel zij als zijn broer Giuseppe verwelkomden het voorstel als een waar geluk. Antonio vond het niet goed, maar verzette er zich ook niet tegen. Overigens beloofde Giuseppe, onvermoeibaar werker als hij was, dat hij ook wel het aandeel van Giovanni in het bewerken van hun grond voor zijn rekening zou nemen.

Tegen het einde van de zomer begon Giovanni daarom zijn leven op de pastorie en ging alleen 's avonds naar huis om te slapen. "Niemand" zo schreef Giovanni, "kan zich mijn grote voldoening voorstellen. Don Calosso was voor mij een Engel van God. Ik hield meer van hem dan van een vader,

(1) Spreuken 23, 24-25.

ik bad voor hem, en was hem in alle opzichten graag van dienst. Het was al gauw mijn hoogste genoegen mij voor hem uit te sloven en, hem het leven zo aangenaam mogelijk te maken. Op de pastorie maakte ik in één dag zoveel vorderingen als ik anders thuis in een week zou hebben gedaan. En die man Gods was mij zo genegen dat hij meermalen tegen me zei: "Maak je geen zorgen over je toekomst. Ik zal je kost wat kost helpen, en zolang ik leef zal het je aan niets ontbreken; als ik sterf zal ik eveneens voor je zorgen."

Niettemin begon 's avonds, wanneer Giovanni thuis terugkeerde, de oorlog telkens weer. Er werden grapjes ten koste van Giovanni gemaakt en er volgden woordenwisselingen. Toen zei Don Calosso tegen Giovanni: "Als de zaken er zo voorstaan, haal dan thuis maar een paar hemden en kom voorgoed bij mij wonen. Wees er van verzekerd, dat ik je niet in de steek zal laten."

Het ging Margherita erg ter harte dat zij hem opnieuw van huis moest laten weggaan. Daar er echter geen ander middel was om de vrede te bewaren, berustte zij erin. Don Calosso was bereid hem de hele Latijnse studie in zijn huls te laten afwerken, en vervolgens alles te betalen wat nodig was om hem priester te laten worden. - En Giovanni nam zijn intrek bij Don Calosso.

Margherita twijfelde er sterk aan de toestemming te zullen verkrijgen van Antonio, die al ouder dan zesentwintig jaar was. Zij was echter vastbesloten haar zoon te laten studeren, en bereid heel haar erfdeel op te offeren om alle kosten daarvan te dragen. Daarom besloot zij tot deling van het vaderlijke bezit over te gaan. Het ontbrak daarbij niet aan ernstige moeilijkheden, vooral daar Giuseppe en Giovanni nog minderjarig waren; het overleg erover had niet het minste resultaat. Margherita had eerst haar zuster Marianna om raad gevraagd. Want zij wilde die stap rijpelijk overleggen. Wel had zij er al vaker aan gedacht, maar haar liefdevol hart had er telkens weer tegen opgezien. Gezamenlijk gingen zij na of er niet nog een andere weg te vinden was, maar het was hun niet mogelijk die te vinden. De grootste moeilijkheid was echter de zaken zo te regelen, dat de verdeling van de grond niet een volkomen verwijdering in de gemoederen zou veroorzaken. Op edelmoedige wijze hielp haar zuster Marianna haar uit de brand doordat zij Margherita voorstelde: "Jij en ik hebben nog wel wat van onszelf; laten we dat bij elkaar leggen, dan kunnen we alles zo regelen, dat Antonio het zich niet zal moeten beklagen."

Nauwelijks had Antonio van die regeling gehoord, of hij verklaarde er absoluut niet mee akkoord te gaan, en bleef op zijn dwaze standpunt staan, dat Giovanni boer zou moeten worden evenals hijzelf. Margherita, die haar besluit naar rechtvaardigheid genomen had, bleef echter onverzettelijk en gaf niet toe. Zij verklaarde met stelligheid dat het gerecht haar beslist in het gelijk zou stellen. Antonio berustte toen in de deling; en, nog voordat die op wettelijke wijze geregeld zou worden, ging hij van zijn moeder weg en nam zijn intrek in een deel van het vaderlijke huis, waar hij recht op had; hij drukte zijn moeder echter op het hart niets aan Giovanni te geven, zolang de zaak niet geregeld was, en Giovanni verbood hij nadrukkelijk zich iets toe te eigenen dat tot het gemeenschappelijke bezit van de familie behoorde. Giovanni zou echter aanspraak hebben kunnen maken op zijn aandeel in de opbrengst van de vaderlijke nalatenschap, ook voor de tijd die nog aan de wettelijke deling zou voorafgaan, maar om geen nieuwe kwesties in het

leven te roepen, legde hij zich bij de onrechtvaardige eis neer.

Er waren verscheidene maanden nodig voor het vervullen der wettelijke formaliteiten; maar door dat het gezin van Margherita thans zo geslonken was tot Giovanni en Giuseppe, welke laatste bij zijn broer wilde blijven wonen, werd Giovanni een steen van het hart genomen en hij kon zich in volle vrijheid aan zijn studies wijden.

Zo ontwikkelden Giovanni's aangelegenheden zich in een ongelooflijk gunstige zin; hij achtte zich volkomen gelukkig en had niets meer te wensen; toen kwam echter een nieuw ongeluk de bodem van al zijn verwachtingen inslaan.

Op een morgen van het jaar 1830 zond Don Calosso Giovanni naar zijn familie om een boodschap. Hij was nauwelijks thuis aangekomen en bezig zijn hemden in een bundeltje samen te pakken, toen iemand geheel buiten adem kwam aanlopen en hem beduidde dat hij onmiddellijk naar Don Calosso moest lopen, die door een ernstige ziekte overvallen was en naar hem vroeg, omdat hij hem beslist wilde zien en spreken. Giovanni liep niet, maar vloog naar zijn weldoener toe, die hij in bed aantrof en die geen woord kon uitbrengen. De goede priester was door een beroerte getroffen. Hij herkende zijn leerling en wierp hem een zo ontroerende blik toe, dat het smartelijk was om aan te zien; hij spande al zijn krachten in en beduidde hem iets; hij wilde spreken, maar kon geen woord meer uitbrengen; toen nam hij een sleutel van onder zijn hoofdkussen en overhandigde hem die; hem beduidend dat hij hem aan niemand mocht geven en dat alles wat zich in de met die sleutel afgesloten kist bevond allemaal voor hem was. Giovanni stak de sleutel in zijn zak, niet wetende dat die tot geldtoegang gaf, en wijdde aan de beminde zieke een toegenegen zorg die een liefhebbende zoon maar aan zijn eigen vader zou hebben kunnen besteden. Na twee dagen van doodsstrijd gaf de arme pastoor zijn ziel aan zijn Schepper terug. Het was de 21ste november, en Don Calosso telde 75 jaren. Met hem stierf voor Giovanni alle hoop.

Sommigen van hen, die de laatste uren van de overledene hadden bijgewoond zeiden tegen Giovanni: "De sleutel die hij je gegeven heeft is die van zijn geldkist. Het geld dat daarin is, is van jou; neem het maar. - Anderen waren van oordeel, dat hij het in geweten niet nemen kon, omdat het hem niet vermaakt was bij notariële akte. Giovanni werd angstig; hij dacht even na en zei toen: "O, dan zou ik dus omwille van geld naar de hel gaan! Nee, ik wens het niet te nemen." - De getuigen drongen echter aan, en gaven de verzekering, dat de manier, waarop de overledene hem had laten roepen, zijn uitlatingen toen hij nog gezond was, de sleutel die hij hem met zo een uitdrukkelijk gebaar had overhandigd, er duidelijk op wezen wat hij wilde, en dat het geld Giovanni dus toebehoorde. Giovanni liet zich echter niet overhalen. Toen intussen de erfgenaam in gezelschap van andere familieleden gekomen was, zochten allen ademloos in alle hoeken en gaten naar de sleutel. Giovanni gaf hem hun en zei: "Hier is de sleutel voor het geld. Uw oom heeft hem mij toevertrouwd en mij beduid hem aan niemand af te staan. Sommigen hebben tegen me gezegd, dat ik kon nemen wat er in de geldkist zit; maar ik blijf liever arm; ik wil geen aanleiding geven tot geschillen; uw oom heeft niet tegen me gezegd dat het voor mij was." De neef nam de sleutel

aan, opende de kist en vond er zesduizend lire in. Na het bedrag geteld te hebben, wendde hij zich tot Giovanni en zei: "Ik eerbiedig de wil van mijn oom; dat geld is voor jou, ik geef je er de volle beschikking over: neem maar alles wat je wil." Giovanni bleef even in gedachten verzonken staan; de wil van de overledene was hem in voldoende mate bekend en hij had nu ook nog de toestemming van de erfgenaam. "Maar neen", zo besloot hij, "ik wil niets hebben! Ik heb veel liever het paradijs, dan alle rijkdommen en al het geld van de wereld."

"Wanneer u niets wilt hebben", antwoordde de erfgenaam, "dan dank ik u voor uw edelmoedige en welwillende houding. Het is aan u, doe wat u wilt."

Giovanni nam echter niets. Misschien had hij enkele familieleden aanspraken horen mompelen. En in zijn gedenkschriften vat hij de zaak met die eenvoudige woorden samen: "Toen kwamen de erfgenamen van Don Calosso en ik gaf hun de sleutel en al de andere dingen." "Gelukkig de rijke, die hieraan niet schuldig wordt bevonden en die het goud niet najaagt. Wie is hij? Hem willen wij prijzen. Want hij volbracht iets wonderbaars in zijn leven... en hij zal de eeuwige glorie verwerven." (1)

De dood van Don Calosso was voor Giovanni echter een grote ramp. Hij schreide onophoudelijk over de beminde afgestorvene. Als hij wakker werd dacht hij terstond aan hem; als hij sliep, droomde hij van hem. Zijn droefheid nam nog toe bij het horen van de klokken ter gelegenheid van de dood van Paus Pius VII, die op 30 november stierf, een klokgeluid dat voortdurend en herhaaldelijk van parochie tot parochie weerklonk. De gebeurtenis greep hem zo aan, dat Margherita, die voor zijn gezondheid begon te vrezen, hem voor een tijdje naar zijn oom in Capriglio zond. God liet hem in Zijn goedheid echter niet zonder troost. Hij schrijft in zijn gedenkschriften: "In die tijd had ik weer een droom, waarin ik ernstig berispt werd omdat ik mijn vertrouwen gesteld had in de mensen en niet in de goedheid van de Hemelse Vader." De herinnering aan Don Calosso bleef voor altijd levendig in zijn hart, en over hem schreef hij: "Ik heb steeds voor hem gebeden en zolang als ik het leven heb, zal ik niet nalaten iedere morgen te bidden voor mijn voortreffelijke weldoener."

(1) Ecclesiasticus, 31, 8-9.

H O O F D S T U K XXV

MARGHERITA STUURT GIOVANNI NAAR DE SCHOOL VAN CASTELNUOVO
-ZIJ DOET HEM IN PENSION BIJ DE KLEERMAKER GIOVANNI
ROBERTO - GIOVANNI VERWERFT DE SYMPATHIE VAN ZIJN
KAMERADEN - ZIJN VORDERINGEN BIJ DE STUDIE - TROOST VAN
ZIJN MOEDER - HOE HIJ GEVAARLIJK GEZELSCHAP VERMIJDT - HIJ
ZET ZIJN ZENDING TEMIDDEN VAN DE JEUGD VOORT - HOE DE
PRIESTER VOLGENS HEM MET KINDEREN MOET OMGAAN.

De dood van Don Calosso op dat tijdstip, was niet enkel een onderbreking van Giovanni's studie, maar bemoeilijkte van de andere kant zijn toelating tot de school van Castelnuovo, waar van Allerheiligen af de lessen begonnen waren. Margherita kon die moeilijkheden met de krachtige steun van haar broer Michele, die een man van aanzien was in Castelnuovo, evenwel overwinnen. En daarom begon Giovanni rond Kerstmis 1830, in zijn zestiende levensjaar de openbare school van zijn eigen dorp te bezoeken. Daar had men naast het eenvoudige onderricht ook een cursus in de Latijnse taal geopend; terwijl zijn brave moeder haar uiterste best deed en zich alle mogelijke offers getroostte om zijn roeping te steunen.

Het genoten persoonlijke onderricht, en het bezoeken van een openbare school evenals het wisselen van leermeester betekende voor Giovanni een hele overgang, en wel zo erg dat hij als het ware opnieuw een aanvang moest maken met de Italiaanse spraakkunst om daarna met het Latijn te kunnen beginnen. In het begin ging hij 's morgens en 's middags na het eten naar school, wat hierop neerkwam dat hij met die twee wegen heen, en twee wegen terug, samen ongeveer twintig kilometer per dag aflegde; doch daar een dergelijk verlies aan tijd schadelijk was voor de studie, veranderde hij al spoedig zijn programma en vertrok hij 's morgens om alleen 's avonds naar de Becchi terug te keren. Nu eens waaide er een vervelende wind, dan had de regen of de dauw de weg met dikke modder bedekt, ofwel viel er sneeuw en de invallende koude deed hem bijna bevriezen; maar hij verdroeg dat alles met een bewonderenswaardige gemoedsrust en serene kalmte. Om zijn moeder overmatige kosten te besparen, trok hij, als de wegen met modder bedekt waren, zijn schoenen uit en droeg ze in de hand, terwijl hij tot het einde van de tocht met verkleumde en soms tot bloedens toe doorgelopen voeten liep. In Castelnuovo aangekomen, trok hij zijn schoenen weer aan, en liet zijn tas met de nodige proviand, die hij meegenomen had, bij een zekere Giovanni Roberto achter, een achtenswaardige man, in wiens huis hij terugkeerde om tussen twee lessen in wat te eten. Wanneer tegen het vallen van de avond de storm woedde, bleef hij in het dorp, en ging slapen in een

ruimte onder een trap, waar een goedhartige familie hem toestond zich terug te trekken. De heer Pompeo Villata vertelde die feiten in zijn eigen familie te hebben horen vertellen.

Moeder Margherita had, uit overwegingen van zuinigheid en ook omdat het haar leed deed, dat haar jongen zo ver weg en onder haar ogen uit was, toegestaan dat hij in het begin die tochten maakte; maar het duurde niet lang of zij zag de noodzakelijkheid in om een onderkomen voor hem te zoeken in Castelnuovo, omdat de winter er steeds erg streng was. De pensionprijs kon betaald worden in graan, wijn of andere landbouwproducten, al naar men dat overeenkwam. Giovanni was overigens erg geliefd bij allen in zijn dorp, en daar men vreesde, dat hij niet over de middelen zou beschikken om zijn studies voort te zetten, werd er naar het schijnt herhaalde malen een inzameling gehouden en verzocht men Margherita de opbrengst te willen aannemen voor haar armen. Secondo Matta verzekerde, haar een keer een halve emina graan te hebben gegeven. Daarom deed Margherita haar zoon in pension bij de bovengenoemde Giovanni Roberto, kleermaker van beroep en een goede amateur op het gebied van Gregoriaanse zang en vocale muziek. Zij vergezelde hem zelf naar Castelnuovo en toen zij afscheid van hem nam, gaf zij hem de heel kostbare raad: "Bid altijd goed tot de Heilige Maagd!"

Het nieuws van de aankomst van Giovanni maakte van niet weinig mensen de nieuwsgierigheid gaande. Zijn geringste handelingen werden in Castelnuovo opgemerkt. Enige kinderen van de familie van de heer Cagliero, kwamen dikwijls als de jongens onderweg naar school waren, op de drempel van hun huis staan, alleen om Giovanni Bosco te zien voorbijgaan. Nu nog herinneren zij zich zijn bescheiden, in gedachten verzonken en nederige houding, als hij daar ging met zijn boeken onder de arm, alleen of met enkele meer ernstige kameraden bij zich. Hij droeg een versleten jas, die hem niet al te goed paste en van een snit die weinig zou bevallen aan iemand die een goed figuur wil slaan. Veel jongens van Castelnuovo, die tot het meer voorname deel van de gemeenschap behoorden, namen een zekere gewichtige houding aan door zich burgers te noemen, terwijl zij degenen die uit de gehuchten kwamen als onbeschaafde mensen beschouwden van veel minder betekenis. Vandaar dat zij in het begin overmoedig werden door het goedmoedige uiterlijk van Giovanni, en niet nalieten te lachen en grapjes over zijn kleding te maken. Dikwijls liepen zij dan op hun tenen achter hem aan en trokken hem aan de panden van zijn jas, waarna zij zich tot op een veilige afstand terugtrokken. "Die jas", zeiden ze tegen elkaar, "is zeker een geschenk dat hij van de pastoor gekregen heeft. Het is een echt wonder. Of is hij misschien van je oom?"

Giovanni reageerde er nooit op, maar verdroeg geduldig alle lompheden en plagerijen. Soms wendde hij zich glimlachend tot de lichtzinnige plagers en zei op een beminnelijke manier: "Maar schelmen, houden jullie je toch stil en laat mij met rust. Val ik jullie soms lastig?" Bovendien gaven zijn medescholieren, bij wie hij door zijn buitengewone gestalte opviel, hem ook nog een spottende bijnaam.

Er kwam echter al gauw een eind aan die grapjes, hetzij door zijn beminnelijkheid, of misschien doordat hij de hand hield aan zijn zondagse bijeenkomsten. "Een zachtzinnig woord maakt veel vrienden, vriendelijke taal doet de welwillendheid toenemen." (1) Intussen kon hij ge-

(1) Ecclesiasticus 6,5.

makkelijker dan in Morialdo zich vermeien in zijn godvruchtige praktijken. In die tijd hadden de gemeentelijke scholen een overwegend katholiek karakter, volgens de regeling uitgevaardigd door Koning Karel Felix op 23 juli 1822. De school mocht nooit tegelijk door jongens en meisjes bezocht worden. In elke school moest een Kruis hangen. 's Morgens moest er met gebed begonnen worden en er werd geëindigd met het Agimus tibi gratias; na het eten werd er begonnen met de Actiones nostras en de lessen werden besloten met het avondgebed. Het eerste halfuur van elke school werd gewijd aan catechismusonderricht, waaraan ook heel de laatste zaterdagmiddagles gewijd was, die besloten werd met de Litanie van Onze-Lieve-Vrouw. De meesters moesten voeling houden met de pastoor, opdat de kinderen gemakkelijk in staat zouden zijn de heilige Mis bij te wonen, voordat de school begon en zij eens in de maand zouden kunnen biechten. Op de feestdagen waren de scholieren verplicht de catechismus bij te wonen en aanwezig te zijn bij de diensten in de parochiekerk. Met die godvruchtige praktijken verwierven zij zich tevens wijsheid!

De Latijnse school, nog niet zo lang geleden ingesteld, was de enige, vandaar dat in haar al de jongens verzameld waren die tot de verschillende klassen van het gymnasium behoorden, onder de leiding van een enkele leraar, Don Emanuele Virano uit Castelnuovo d'Asti, diezelfde die het geestelijk kleeft van Cafasso gezegend had. Hij was een geleerde man en wist die gemakkelijk aan anderen mee te delen en had grote invloed op de studenten. Hij verstond uitstekend de kunst zijn tijd goed te verdeelen en zijn lessen aan dien en genen zo in te richten, dat degenen die van goede wil waren er niet weinig hun voordeel mee konden doen. De vorderingen die Giovanni maakte, maakten de bewondering gaande van zijn leermeester. Op zekere dag werd als thema voor een opstel opgegeven het feit dat Eleazar er de voorkeur aan gaf te sterven, liever dan ergernis te geven door varkensvlees te eten. Giovanni werkte het gegeven zo voor-treffelijk uit, dat niemand zich kon voorstellen dat hij het gemaakt had. De bladen werden van de ene leraar aan de andere doorgegeven en allen spraken er hun verwondering over uit. Uiteindelijk werd het ter hand gesteld aan Don Moglia, die, na het duchtig onderzocht te hebben, tot de slotsom kwam dat zelfs oudere en op dat gebied ontwikkelde personen niet in staat zouden zijn om een dergelijk opstel te schrijven, en dat het daardoor onmogelijk was dat het geschreven kon zijn door de jonge Bosco. Door dat oordeel van Don Moglia beseftte Giovanni dat hij niet meer in de gunst stond van zijn vroegere leermeester. Inderdaad, door een van die onverklaarbare veranderingen die elkaar soms in het menselijke hart opvolgen, had Don Moglia zich in het hoofd gezet dat de boerenjongen van de Becchi de studie beter had kunnen laten varen en de spade weer ter hand nemen. Het waarom, mag God weten, die Giovanni aan een nieuwe beproeving onderwierp, om zijn vertrouwen in Hem en zijn volharding andermaal op de proef te stellen.

Hoewel hij ver buiten het gezichtsveld van zijn moeder was, behield Giovanni intussen toch nog steeds die heilige genegenheid voor haar, die zij hem had weten in te boezemen met haar deugden. Niets deed hij zonder haar toestemming en zij stond hem alles toe waar hij ook maar om vragen mocht, te allen tijde bereid, hem tevreden te stellen, aangezien hij in zijn wensen steeds bescheiden bleef en die alleen naar het strikt noodzakelijke uitgingen. Roberto en zijn gezin hadden een grote genegenheid voor Giovanni opgevat, vooral de zoon met wie hij de school

bezocht, had een hartelijke vriendschap met hem gesloten. Moeder Margherita kwam bijna iedere week naar hem toe om hem een voorraad brood te brengen, waar hij zeven dagen mee moest toekomen. Het was een vrij lange tocht, maar zij wist hoe belangrijk het was, het doen en laten van haar zoon van dichtbij na te gaan. Ook toen Giovanni als eenvoudig student en later geestelijke in Chieri verbleef, ging zij door met hem, maar niet zo dikwijls, bezoeken te brengen; en Giuseppe hield haar steeds gezelschap om zijn broer eveneens weer eens te zien. Heel de familie Roberto was in een feeststemming wanneer Margherita verscheen, omdat wie een goed hart heeft, steeds aansluiting vindt bij goede mensen. Het deed Margherita uitermate goed als zij hoorde, hoe haar jongen zich iedere dag meer gedroeg volgens haar raadgevingen; met voldoening hoorde zij allen bij herhaling zeggen hoe deugdzaam en vroom hij was, toegewijd aan het gebed en nauwgezet in het vervullen van zijn schoolplichten: hoe hij de aandacht van zijn kameraden trok door zijn grote godsvrucht en door de ingetogenheid waarmee hij de heilige Sacramenten ontving en hoe hij ieders bewondering gaande maakte door zijn gedrag in de kerk en door de aandacht waarmee hij de heilige handelingen volgde, reden waarom pastoor Don Dassano hem als assistent had aangewezen in een klas gedurende de catechismus in de vasten.

Op het gebied van de deugd ontbrak het natuurlijk ook niet aan valstrikken. Giovanni dreigden in dat jaar ook gevaren van de zijde van enkele kameraden. Zij wilden hem ertoe verleiden te spelen onder de schooltijd. Hoewel hij, om van hen af te komen, naar voren bracht dat hij geen geld had, wezen zij hem op de middelen waardoor hij daaraan kon komen: door namelijk zijn hospita of zijn moeder te bestelen. Om hem daartoe aan te sporen zei een van zijn kameraden: "Beste kerel, het wordt tijd dat jij eens wakker wordt; je moet leren te leven in de wereld. Wie zijn ogen dichthoudt ziet niet waar hij loopt. Kom, zorg dat je aan geld komt en geniet ook van de genoegens van je kameraden."

Giovanni antwoordde op dat verfoeilijke voorstel: "Ik begrijp niet wat je wil zeggen, maar ik maak uit je woorden op dat je me wil aanraden te spelen en te stelen. Maar zeg je dan niet iedere dag in je gebeden: Ge zult niet stelen? Is dat misschien niet een van Gods geboden? En wie steelt en rooft komt slecht aan zijn einde. Overigens heeft mijn moeder het heel goed met mij voor; en als ik haar om geld vraag voor geoorloofde dingen, krijg ik het van haar; zonder haar toestemming heb ik nooit iets gedaan; en ook nu ben ik niet van plan haar ongehoorzaam te zijn. Als jouw kameraden zulke dingen uithalen, deugen ze niet. Als zij het niet doen en anderen ertoe aansporen zijn het schurken en schelmen."

Dat gesprek werd van de een aan de ander verder verteld, en niemand durfde hem meer dergelijke onwaardige voorstellen te doen. Het antwoord dat hij gegeven had kwam ook de leraren ter ore, die hem van dat ogenblik af een grotere genegenheid begonnen toe te dragen; men wist ook dat ouders van de jongens, ook van de welgestelden, hun kinderen aanspoorden met hem om te gaan en zijn voorbeeld te volgen, daar hij vooral indruk maakte door de onschuld die er van al zijn handelingen uitstraalde. Op die manier kon hij zich gemakkelijk vele vrienden maken, die hem toegedaan waren en hem gehoorzaamden, zoals die van Morialdo en van Moncucco, die niet verzuimden hem af en toe een bezoek te komen brengen. Zijn gezelschap was een voortdurende les in voorzichtigheid. In alle aangelegenheden van groter of kleiner belang, legde hij steeds

een grote ijver en toeleg aan de dag; hij lette aandachtig op wat hij zei, en sprak ook nooit zonder eerst goed te hebben nagedacht; nam hij een goed besluit, dan kon ook niemand hem meer van zijn voornemen afbrengen. Zonder dat zij het merkten begonnen zijn vrienden hun karakter te vormen naar het voorbeeld van hun kameraad, die langs alle mogelijke wegen trachtte hun hart te winnen en zijn heilzame raadgevingen in een voor hen zo aangenaam mogelijke vorm te gieten. Zo bracht hij bijvoorbeeld, telkens wanneer hij terugkeerde van het huis van zijn moeder, waar hij een paar dagen vakantie was gaan doorbrengen, fruit mee om er zijn vrienden op te onthalen, die zich uitermate verheugden over die edelmoedigheid; en hij nam dan die gelegenheid te baat om hen over de godsdienst te spreken en hun de devotie tot de Allerheiligste Maagd Maria warm aan te bevelen. Een bijzondere aantrekkingskracht oefende de kerk, van Castello genoemd, op hem uit: zij is op het hoogste punt van de heuvels gebouwd, waar hij nu eens alleen, dan weer in gezelschap van zijn vrienden heentrok, om de Allerheiligste Maagd de cijns van zijn kinderlijke genegenheid te schenken. Vandaar misschien dat de hemelse Moeder hem zulke opvallende gunsten verleende, want met het verloop der jaren vergat hij die kerk nooit, evenmin als de heerlijke ogenblikken die hij daar had genoten. Wanneer Giovanni Filippello hem in Turijn een bezoek kwam brengen, liet hij hem nooit vertrekken zonder hem een pakje prentjes mee te geven, ter verspreiding onder degenen die naar de genoemde kerk gingen om er de Rozenkrans te bidden, en vooral om er de jeugd mee aan te sporen tot een tocht naar de top van de heuvel, om daar Maria te gaan vereren.

Zo was steeds zijn onveranderlijke levenshouding, ook in de navolgende jaren, als hij in de zomer terugkeerde van Chieri, en hij handhaafde die houding niet alleen, maar hij deed er de goede mening die men zich thuis over hem vormde nog toenemen. De priesters en het volk waren steeds eensgezind, wanneer zij herhaaldelijk de lof spraken over zijn volharding en uitnemend gedrag. Allen verzekerden met stelligheid dat hij van zijn jeugd af aan gedreven werd door een levendig en nooit af latend verlangen om een apostolische zending te vervullen en veel goed te doen voor de zielen. Evenals de moeders van Morialdo en van Moncucco, spraken ook die van Castelnuovo na tal van jaren tot hun kinderen over de deugdzaamheid van Giovanni; en monseigneur Cagliari vertelt daarover dat, toen hij nog maar een kleine jongen was, zijn ouders hem Giovanni Bosco tot voorbeeld stelden, en hem herhaaldelijk aanspoorden hem na te volgen. Door zijn goede werken, de studie en de vrienden bracht Giovanni dus rustig zijn dagen door. Toch voelde hij bij al zijn geluk ook een doorn in zijn hart steken: hij kon namelijk niet op vertrouwelijke voet komen met de priesters van de streek. Pastoor Don Bartolomeo Dassano, een waarlijk heilige man, geleerd, minzaam, nauwgezet in het vervullen van al zijn plichten, gedroeg zich op een heel terughoudende, voor kinderen weinig toegankelijke manier. Diezelfde terughoudendheid legden ook de andere priesters aan de dag. Giovanni kende echter van die leeftijd af de behoefte die de jeugd heeft aan een welwillende steun, en hij wist dat zij zich laat plooiën zoals men wil, wanneer er maar iemand is die zich om haar bekommert: hij voelde een dergelijke behoefte in zichzelf. Dikwijls gebeurde het dat hij de pastoor tegenkwam in gezelschap van diens kapelaan. Hij ging hem zelfs verschillende keren met opzet opwachten tegen het uur dat de pastoor, naar hij wist, gewoon was zijn huis te verlaten om zijn avondwandeling te doen. Hij voelde een levendig verlangen om hem te naderen en om uit zijn mond een vertrouwelijk woord te horen, hij voelde de behoefte in zich om zijn genegenheid te winnen.

Nauwelijks zag hij hem verschijnen, of hij groette hem van verre en, naderbij gekomen, maakte hij ook heel schuchter een buiging voor hem. Op een ernstige en beleefde manier beantwoordde de pastoor de groet en vervolgde zijn weg; maar nooit een vriendelijk woord, dat op zichzelf de jeugdige harten aantrekt en hen aanzet tot vertrouwen. In die tijd dacht men dat een dergelijke ernst de ware houding van de bedienaren der kerk was. Maar een dergelijke eerbied verwekte bij Giovanni vrees en geen liefde. Dikwijls weende hij daarom en zei van zichzelf en tot anderen: "Als ik priester was, zou ik heel anders handelen: ik zou naar de kinderen toegaan, ze om me heen verzamelen, ik zou van hen willen houden en mij bij hen bemind maken, iets prettigs tegen hen zeggen, hun goede raad geven en mij helemaal opofferen voor hun eeuwig heil. Hoe gelukkig zou ik zijn als ik eens met mijn pastoor kon praten! Die troost had ik bij Don Calosso; kan ik hem bij anderen niet meer hebben?" Vooral bij zijn moeder vond hij een toevlucht met die gedachten; en Margherita die het hart van haar jongen kende en een vrouw was die dergelijke gevoelens kon waarderen, zei: "En wat wil je eraan doen? Het zijn mensen van wetenschap, vol ernstige gedachten en die niet weten hoe ze het moeten aanleggen om met een jongen, als jij bent, te praten!"

"Maar wat zou het hem kosten eens een goed woord tegen me te zeggen, eens een paar minuten met me te blijven staan praten?"

"En wat zou je dan willen dat hij tegen je zei?"

"Een of andere mooie gedachte, waar ik iets aan heb voor mijn ziel."

"Zie je wel goed in, dat hij erg veel te doen heeft in de biechtstoel, op de preekstoel, in de andere zorgen voor de parochie?"

"Maar zijn wij, kleineren, dan ook niet zijn lammeren?"

"Zeker, dat is waar, maar hij heeft geen tijd te verliezen."

"Verloor Jezus dan tijd als hij zich met de kinderen bezighield? Toen hij de apostelen berispte, omdat zij ze van hem weg wilden houden, en hun zei dat zij hen bij hem moesten laten komen, omdat het Koninkrijk hun toebehoort?"

"Dat is helemaal niet onjuist. Je hebt gelijk, maar wat wil je eraan doen?"

"Ik? O, dat zou u wel eens zien: als ik priester was, zou ik mijn hele leven aan de kinderen willen wijden; ze zouden mij niet altijd met een vreselijk ernstig gezicht zien rondlopen, maar ik zou steeds de eerste zijn om met hen te praten."

H O O F D S T U K XXVI

DON VIRANO TREKT ZICH UIT DE SCHOOL VAN CASTELNUOVO TERUG -
DON MOGLIA VOLGT HEM OP - ONGEDISCIPLINEERDE LEERLINGEN
VEROORZAKEN TIJDVERLIES - GEDULD VAN GIOVANNI - HIJ LEERT
MUZIEK, HET KLEERMAKERSVAK EN SMEDEN - ZIJN BEDRIJVGHEID
OM IN ZIJN LEVENSNODEN TE VOORZIEN - DE KLIMPAAL.

De zaken namen voor Giovanni dus een heel goede wending, die echter door nieuwe gebeurtenissen verstoord werd. Don Virano, zijn leraar, werd benoemd tot pastoor van Mondonio in het diocees van Asti; en daarom trok hij zich in april van dat jaar 1831 uit de school terug, om zijn zaken te regelen, de officiële voorschriften te vervullen en zijn nieuw verblijf in te richten. In 1832 ging hij voorgoed naar zijn parochie. Daardoor kwam Castelnuovo zonder Latijnse leraar te zitten. Aan Don Moglia werd opgedragen hem te vervangen; Don Moglia was een beminnelijk en godvruchtig man, wiens nagedachtenis in Castelnuovo in eerbiedige herinnering bewaard wordt, maar die niet in staat was om vijf groepen van levendige jongens van uiteenlopende leeftijd en verschillende aanleg, baas te zijn. Hij zou tegenwoordig les gegeven hebben in onze eerste, tweede en derde klas gymnasium, vierde en retorica. Het gebrek aan tucht deed Giovanni echter haast verliezen, wat hij in de voorafgaande maanden geleerd had. De nieuwe leraar, was getuige van Giovanni's goed gedrag, ofschoon hij ook al met grote lof over hem had horen spreken bij zijn eigen familie op de hoeve van de Moglia's, en in de grond van zijn hart meende hij het goed met hem, maar hij had zich nu eenmaal in het hoofd gezet dat Giovanni, die tenslotte maar van de Becchi kwam, alleen maar een ezel kon zijn, een ezel met een goed hart en van goed gedrag als ge wilt, maar toch altijd een ezel. Zijn gevorderde leeftijd van vijftien jaar sterkte dat vermoeden. Giovanni werd gelijk gesteld met degenen die de eerste klas gymnasium volgen.

Op zekere dag gaf de leraar het werk op voor de indeling der groepen. Giovanni vroeg of hij het werk mocht maken, bestemd voor de leerlingen van de derde klas gymnasium. In lachen uitbarstend zei Don Moglia: "Wat verbeeld jij je wel... jij, iemand uit de Becchi? Waartoe zouden die van de Becchi nu in staat zijn? Laat, laat toch dat Latijn studeren... je zult er geen klap van begrijpen. Ga paddestoelen zoeken, nestjes uithalen: dat is echt iets voor jou, dat is iets waartoe je in staat bent, daarin zul je voortreffelijke resultaten bereiken... Maar jij Latijn studeren, nee, dat is al te gek!"

Zonder zich beledigd te tonen bleef Giovanni aandringen en de meester antwoordde hem door hem de rug toe te keren; maar aangezien Giovanni

niet ophield hem te vragen die proef te mogen afleggen, zei hij uiteindelijk tegen hem, dat hij maar het proefwerk zou maken dat hem het beste beviel, maar verklaarde dat hij, de leraar, niet van plan was de dwaasheden te lezen die Giovanni op papier zou zetten.

Voor de leerlingen van de derde klas gymnasium werd een Latijns thema gedicteerd, die in het Italiaans vertaald moest worden. Na een korte tijd overhandigde Giovanni zijn blad papier aan de leraar, die het aannam, en het zonder ernaar te kijken met een meewarige glimlach op de tafel legde. Giovanni stond voor zijn leraar en zei: "Mag ik u vragen mijn werk te bekijken en de fouten te verbeteren?"

"Maar heb ik je dan niet gezegd", antwoordde de leraar kwaad, "dat die van de Becchi niets kennen... dat ze geen hersens hebben voor zulke verheven dingen?"

Toen stond een van de andere leerlingen op en zei:

"Jawel, leest u het maar eens, dat werk van Bosco, want wij willen de stomiteiten die erin staan ook wel eens horen."

De leraar, die gewoon was de klas haar zin te geven, nam het blad papier ter hand en wierp er een blik op. De vertaling was nauwkeurig, zoals ze zijn moest; maar Don Moglia riep uit, terwijl hij het werk weer op de tafel teruglegde: "Heb ik het niet gezegd, dat Bosco nergens voor deugt? Hij heeft het hele ding van de een of andere kameraad afgeschreven... Hij heeft het beslist afgeschreven, het is onmogelijk dat het zijn werk is."

De buurman van Giovanni die er getuige van geweest was hoe Giovanni gewerkt had, zonder anderen iets te vragen of boeken te raadplegen, stond toen op om hem te verdedigen:

"Professor", zei hij, "u zegt dat Bosco de vertaling heeft afgeschreven; wees dan zo goed na te gaan of er bij de papieren van de andere leerlingen een vertaling is die met de zijne overeenstemt."

Dat was een redelijke opmerking, waardoor ieder twistpunt uit de wereld geholpen zou kunnen zijn; maar de leraar die steeds koppiger werd wees de jongen die de opmerking gemaakt had, terecht:

"Maar wat wil je dan eigenlijk weten? Ben je het er dan niet mee eens, dat die van de Becchi nergens voor deugen, inderdaad nergens voor?"

En hij was er met geen mogelijkheid toe over te halen, zo was hij vervuld van zijn vooroordeel, en hij deed niets om de waarheid te achterhalen. Maar de jongen die Giovanni met zijn werk bezig had gezien, vertelde aan de kameraden lang en breed hoe alles in zijn werk was gegaan; en allen bewonderden niet alleen Giovanni's kennis, maar nog meer de onderworpenheid waarmee hij de smadelijke woorden over zich heen had laten gaan; zij vatten ook daardoor een grote eerbied en genegenheid voor hem op. Dat feit droeg veel bij tot het groeien van zijn invloed op de jongens, die hem eveneens bewonderden om zijn stichtend gedrag. Hij legde inderdaad van die tijd af een zo grote beminlijkheid in heel zijn houding en handelen aan de dag, zowel wanneer hij alleen was als te midden van zijn kameraden, dat hij waarlijk een toonbeeld was van Christelijke waardigheid. Hij verafschuwde iedere grove scherts, ieder spel

waarbij de handen op de anderen gelegd moesten worden, en iedere soort van vertrouwelijkheid die voor welopgevoede mensen onbetamelijk was. Een bijzondere afkeer had hij van paardje rijden op de rug van elkaar. Hij vermeed steeds daaraan deel te nemen en berispte degenen die voor en na schooltijd op die manier speelden.

Men kan zich gemakkelijk voorstellen, welke vorderingen Giovanni onder de leiding van een dergelijke leraar maakte tussen april en het einde van het jaar. Wij zijn geneigd dat een ontmoedigend noodlot te noemen, maar toch was het steeds de goddelijke Voorzienigheid die de gebeurtenissen leidde om haar dienaar te vormen voor zijn werkelijke roeping.

Giovanni Roberto was toen voorzanger van de parochiekerk, en daar de jeugdige Bosco begiftigd was met een goede stem, legde hij zich onder leiding van Roberto met heel zijn ziel toe op de muziek. Niet alleen leerde hij de cantus firmus, maar na enkele maanden kon hij ook op het harmonium obligate muziekpartijen uitvoeren met voortreffelijk resultaat. Tezelfdertijd begon hij zich te oefenen in het vioolspelen en te proberen muziek te maken op een oude cimbaal of spinet om nu en dan ook te kunnen begeleiden op het orgel. In 1831 deden tal van buitengewone gebeurtenissen, buiten de grote plechtigheden van het jaar, de gelovigen in de parochiekerk samenstromen, en die gelegenheden vormden voor de zangers een gelegenheid om afwisselend hun droevige of feestelijke melodieuze te laten horen. Op 2 februari werd de nieuwe Paus Gregorius XVI gekozen; op 27 april overleed Koning Karel Felix, de laatste soeverein in rechte linie van het Huis Savooie en hij werd op de troon opgevolgd door Karel Albert, hoofd van het Huis Savooie-Carignano, die in Turijn de kerk van de Gran Madre opende waarvan de bouw in 1818 was begonnen; en op 6 augustus gaf de Aartsbisschop, monseigneur Chia-verotti zijn ziel aan de Schepper terug.

De muzikale oefeningen waren voor Giovanni van onschatbaar voordeel. De brave Roberto was geestdriftig over zijn leerling en zonder het te beseffen werkte hij door zijn lessen mee aan Gods plannen. Zijn huis was de enige school waarin de goede jongen voldoende behoorlijk zingen zou hebben kunnen leren. In iedere andere plaats waarheen zijn moeder hem zou hebben kunnen zenden, en vooral wanneer zij hem dat jaar naar Chieri had gezonden, zou hij waarschijnlijk verstoken zijn gebleven van zulke kostbare lessen. En het was nodig dat de liefde voor en de kennis van die kunst zich in hem ontwikkelde, die de ziel moest worden van het instituut, dat de Voorzienigheid door middel van hem in het leven wilde roepen. De eeuwige lofprijzing die hij zich van het ene einde der wereld tot het andere bij de troon van de Allerhoogste zou verwerven is de uitdrukking van de voortdurende opgewektheid die er heersen moet in de harten der kinderen Gods: "Jubelen zullen mijn lippen, als ik U mijn lofzang zing. Juichen zal mijn ziel, dat Gij haar hebt verlost." (1)

Maar studie en zang boden niet voldoende uitlaat voor Giovanni's werkzaamheid, want hij verlangde zijn vrije tijd nuttig te besteden en daarom legde hij zich toe op het kleermakersvak. Na heel korte tijd was hij al in staat knopen aan te zetten, zomen te maken, enkele en dubbele naden te naaien; daarna leerde hij onderbroeken te snijden, vesten, broeken, wambuizen, zo goed dat hij schertsend tegen zijn vrienden van het Oratorio zei: "Ik scheen een volwaardige meester-kleermaker geworden te zijn."

(1) Psalm 70, 23.

Wat hij bij wijze van tijdverdrijf begonnen was, moest hij in dat jaar noodgedwongen voortzetten, waarbij hij een uitstekende hulp bleek voor de meester in het vak: de verdeling der familiegoederen en de eisen die door Antonio gesteld werden, verhinderden zijn moeder, hem van de noodzakelijke middelen te voorzien om zijn pension te betalen. Dat handwerk kwam hem veel later goed van pas toen hij, bij het stichten van het Oratorio, het gedurende lange tijd moest beoefenen ten behoeve van zijn jongens. Toen Roberto zag welke vorderingen Giovanni in het vak maakte deed hij hem heel voordelige voorstellen om voor goed bij hem te blijven werken. Maar Giovanni had nu een-maal andere plannen. Hij wilde opschieten met zijn studie, en hij hield zich alleen met zoveel dingen bezig om niet leeg te zitten en om de middelen te verkrijgen om zijn doel te bereiken.

Tot die verschillende dingen behoorde ook het smidsvak, waarin hij zich bekwaamde toen de school van geen nut meer voor hem was. Hij bezocht dikwijls de werkplaats van een zekere Evasio Savio, een voortreffelijke christen, bij wie hij met de voorhamer en de vijl leerde omgaan. Om alles goed in zich op te nemen ging hij, evenals later in andere werkplaatsen, alles nauwkeurig na, en door zijn verstandige en herhaalde vragen wist hij een voldoende theoretische kennis te vergaren van het nieuwe vak.

En hier vraag ik mezelf af: Wie heeft in het hart van een boerenjongen een dergelijke neiging geplant voor zulke verschillende beroepen? Wie bracht hem onmerkbaar in zulke omstandigheden, dat het een behoefte voor hem werd er zich in te verdiepen? Zonder twijfel dezelfde die, omdat hij hem bestemd had tot hoofd van de Zondagspatronaten en van delandbouwkolonies, ook grondlegger wilde maken van de huizen voor vakleerlingen. En daarom werden in hem zoveel deugden verzameld, dat de volksjongen, de werkzame boeren weesjongen en de handwerksgezel, in hem iemand zouden vinden, die hun eigen omstandigheden kende, die hun behoeften, verwachtingen en gewoonten van nabij kende. Bovendien moest hij denken aan het onderhoud van die ontelbare jongens, zonder dat hij kon rekenen op vaste inkomens, dag aan dag enkel en alleen vertrouwend op de goddelijke Voorzienigheid. Wanneer God aan de Eerbiedwaardige Cotto-lingo, zoals aan andere heiligen, weldoeners schonk, die hun aalmoezen verschaften, zo scheen hij ook te willen dat onze Giovanni zelf in zijn naam erop uit zou trekken om de behulpzame liefde van de gelovigen in te roepen ten koste van enigerlei offer en vernedering. Daarom had hij hem een geest geschonken, die ondernemend was, actief, energiek, rijk aan middelen om zijn doel te bereiken, rustig in het oplossen van moeilijkheden, vasthoudend en voorzichtig in het kiezen van het geschikte ogenblik, liefdevol in het winnen der harten, en onverschrokken door het ontbreken van ieder menselijk opzicht. Dat was van kindsbeen af zijn manier van doen geweest. In de Becchi had hij onvermoeid alle mogelijke middelen te baat genomen om zich de nodige stuivers te verschaffen om de mensen naar zijn spelen te lokken; en thans moest hij, zolang hij geen geestelijke was, zelf zorgen voor wat hij nodig had om te leven. Een grappige gebeurtenis die hem in die tijd overkwam bewijst, hoe hij toen al zijn best deed zich het nodige te verschaffen om zijn studie te kunnen voortzetten. Het werd verteld door ooggetuigen van het gebeurde zelf.

In het dorp Montafia werd een groot feest gevierd en in het midden van de markt was een grote klimmast geplant. Zij was erg hoog en aan de top was een hoepel bevestigd, waaraan verschillende voorwerpen als prijzen hingen. Een heel grote menigte woonde de vertoning bij. De jongens

van het dorp waren een voor een naar de paal toegekomen en, na een oogje op de grote hoogte geworpen te hebben, ondernamen zij de klim, om zich van de prijzen meester te maken. De een bereikte een derde van de hoogte, en de ander kwam tot halverwege, maar daarna keerden zij glijdend naar de grond terug. Het geschreeuw van de mensen, dat de moedigsten aanvuurde die uithoudingsvermogen genoeg bezaten om nog verder te klimmen, of het handgeklap en het gefluit tot de zwakkeren, die zich niet aan die gladde, bovendien met was ingestreken stam konden vasthouden, laaide hoog op. Giovanni zag hoe enkele jongens allemaal erg vlug begonnen te klimmen zonder adem te halen en, op een bepaald punt gekomen, niet meer verder konden en door het gewicht van hun lichaam weer terugleden. Daarom wilde hij het eens op een andere manier proberen. Hij meldde zich vastberaden aan, maar in alle kalmte, midden in de open ruimte die door het publiek vrijgelaten was, en begon langzaam te klauteren, nu en dan de benen kruisend, die de mast omklemden, zodat hij op de hielen zittend kon uitrusten. De mensen die aanvankelijk die manoeuvre niet begrepen, lachten dat ze niet meer konden, ieder ogenblik verwachtend dat ook hij naar beneden zou glijden zoals zijn voorgangers gedaan hadden. Maar toen hij steeds hoger kwam, trad er een algemene stilte in. Toen Giovanni in de buurt kwam van de top van de paal die vreselijk waggelde doordat hij daarboven zoveel dunner was, steeg er van alle kanten een waanzinnig applaus naar de kleine overwinnaar op. En hij strekte de hand uit, nam de beurs met twintig lire, een worstje en een zakdoek, stak alles in zijn blouse en liet de voorwerpen ven minder belang hangen, zodat men het spel zou kunnen voortzetten. Snel krom hij naar beneden en verdween met zijn buit tussen de menigte, die hem toejuichte voor de behaalde overwinning.

En dat was niet de enige keer dat Giovanni erin slaagde dergelijke prijzen te winnen, die hem als onbemiddeld student goed van pas kwamen voor zijn onderhoud.

H O O F D S T U K XXVII

GIOVANNI OP VAKANTIE - EENZAME VERPOZING GEDURENDE DE
MIDDAGRUST - EERSTE HERDERLIJKE BRIEF VAN MGR. LUIGI
FRANSONI, BISSCHOP VAN FOSSANO EN ADMINISTRATEUR VAN
HET DIOCEES TURIJN - EEN TWEEDE DROOM - GIOVANNI WORDT
INGESCHREVEN ALS STUDENT AAN HET COLLEGE VAN CHIERI -
DE PASTOOR EN ZIJN DORPSGENOTEN DRAGEN DE KOSTEN VAN
ZIJN PENSION.

Toen dat schooljaar zonder hem veel voldoening te brengen was afgelopen, keerde hij, nog steeds in onzekerheid over zijn toekomst, maar gelaten naar zijn moeder terug.

In het gezin had zich ondertussen een belangrijke verandering voorgedaan. Moeder Margherita en zijn broer Giuseppe, die nu achttien jaar was, waren, na een akkoord gemaakt te hebben met zekere Giuseppe Febraro, een overeenkomst aangegaan om het landgoed Susambrino in halfpacht te verkrijgen. Dat lag op een heuvel, halverwege de Becchi en het dorp Castelnuovo, was toen eigendom van Matta en werd enkele jaren later gekocht door Ridder Pescarmona. Giuseppe nam zijn intrek in het boerenhuis, terwijl Febraro een boerderij en grond bezat die aan Susambrino grensde. Margherita vertoefde afwisselend in de nieuwe woning of wel in de Becchi, al naar de eisen van het werk op het land en de oogst. Nadat de boedeldeling had plaatsgevonden, woonde de stiefbroer Antonio alleen in dat deel van het huis dat hem was toegewezen, verzorgde zijn klein stuk land en ging als dagloner werken bij landbouwers die aan zijn werkkracht behoefte hadden. Giovanni nam zijn intrek bij zijn broer Giuseppe, die buitengewoon op hem gesteld was, en kon zich geheel en al aan zijn boeken wijden. Hij bezat een kleine bibliotheek van godsdienstige werken, samengesteld uit de boeken die hem geschonken of geleend waren door zijn leermeester Don Lacqua, de pastoor van Moncucco en Don Calosso, alsook de ascetische werken van Alfonsus Maria de Liguori, en een of andere beredeneerde catechismus die hij van buiten kende. Hij wilde zijn broer echter niet tot last zijn. Gewoonlijk bracht hij daarom dan ook een paar koeien naar de wei in het naburige dal en hielp af en toe een handje bij het bewerken van de grond. In een hoekje van het huis had hij een kleine werkplaats ingericht, waar hij zijn eigen kleren en die van Giuseppe verstelde, en waar hij bovendien een oventje gebouwd had om de landbouwwerktuigen te herstellen als ze stuk waren.

Een meisje, een zekere Rosa Febraro, een dochter van de bovengenoemde Giuseppe Febraro, die later, toen ze met een zekere Cagliero getrouwd was, de nicht werd van Mgr. Giovanni Cagliero, Apostolisch Vicaris van Patagonië hoedde haar koeien ook in die buurt. Zij vertelde dat de jonge Bosco soms zo in gedachten verzonken was, dat zijn koeien het bouwland opliepen zonder dat hij het bemerkte, en dat zij zich haastte om ze terug te halen. Als Giovanni daarna dan merkte welke dienst zij hem bewezen had, dankte hij haar met een paar eenvoudige woorden. Een keer maakte hij zelfs van de argeloze hulpvaardigheid van het meisje gebruik om de zorg voor zijn koeien aan haar over te laten en zich als naar gewoonte in de schaduw van de wilgen of van de haag terug te trekken om te bidden of een boek te lezen.

In die eenzaamheid had Giovanni het middel gevonden om bezig te blijven in de tijd die voor rust bestemd was, vooral in die middagwarmte, waarin de landbouwers gewoon waren wat rust te nemen. Hij had echter tot stelregel gekozen overdag nooit te slapen. "Is de tijd gekomen, sta dan op van tafel, en wees niet de laatste; ga naar huis en geef u niet aan zorgen over. Ontspant u daar en doe waar ge zin in hebt, maar bezondig u niet door onbetamelijke woorden."(1)

Het feit dat ik thans boekstaaf is van weinig of geen betekenis. Maar ook de kleine dingen die van geen betekenis zijn, kunnen bijdragen tot de schoonheid van een groter geheel. De geïnspireerde schrijver van het boek Tobias beschrijft daarin het hondje, dat de jonge Tobias op reis vergezelde en hem vooruitliep toen hij weer terugkeerde in het ouderlijke huis. De heilige Johannes de Evangelist, verrast door een jager terwijl hij een patrijs streelde, zei tegen de man die uiterst verbaasd was over die kinderlijke eenvoud: Waarom bent u verwonderd dat ik mijn ziel rust gun, zodat zij haar gedachten op de hemel kan richten? En berust ook niet in het instinct der goede zielen de vroegere heerschappij die de onschuldige Adam over al de dieren had. Welnu: in het huis van Giuseppe bevond zich een jachthond die men Giovanni Bracco genoemd had. In zijn vrije tijd had hij hem allerlei spelletjes en sprongen geleerd; hij deed hem de ene of de andere poot geven, al naar de klank van zijn stem. Als hij hem wat brood gaf, had hij hem geleerd dat voorzichtig uit zijn hand aan te nemen. Was het stuk te groot, dan zei Giovanni met een bars gezicht tegen hem: "Lekkerbek! Foei! Wil je dat in één hap opeten?" De hond aarzelde dan, keek zijn baas eens aan, stelde zich tevreden met aan het brood te likken en slikte het pas af, als Giovanni zei: "Eet!" Herhaaldelijk dwong hij het trouwe dier de sporten van een ladder op en af te klimmen die hij onder de hooizolder gezet had, en had vreselijk veel plezier met de verlegenheid die de hond aan de dag legde op die ongewone weg, maar waaraan het dier langzamerhand ook al weer wende. Soms ook droeg hij hem naar de hooizolder die vrij hoog was of gooide hem erop, en nam dan de ladder weg, waarna hij zich verwijderde onder het roepen van de naam van de hond. Het dier blafte, liep heen en weer, zocht een plaats waar hij naar beneden zou kunnen, deinsde verschrikt terug voor de hoogte, maar sprong daarna toch moedig naar beneden en liep zijn baas opgewekt achterna. Bracco vergezelde hem overal waar hij ging. Als Giovanni wel eens moe was van het lopen, bijna stikte van de hitte en zich van zijn jas wilde ontdoen,

(1) Ecclesiasticus, 32, 15-16.

riep hij: "Bracco, draag mijn jas"! en maakte zich gereed om hem het kledingstuk te geven. Maar de hond, die was komen toelopen, nam zelf al een rand van de jas in zijn bek, terwijl Giovanni zijn jas nog niet uitgetrokken had. "Foei, Bracco! je scheurt hem; blijf staan, je krijgt hem dadelijk." De hond liet de jas direct los, en Giovanni trok hem uit en legde hem op de rug van de hond, en die liep er netjes mee voort, af en toe links of rechts van zich kijkend, uit vrees dat hij de jas van zijn rug zou laten vallen.

's Zondags keerde Giovanni na al de diensten in de kerk met zijn vrienden naar zijn heuvel terug en liet hen genieten van nieuwe spelletjes die hij met zijn trouwe Bracco uitvoerde. Nadat hij hem een hele serie van verschillende kunststukjes had doen uitvoeren tot groot vermaak van het gezelschap, gaf hij de hond bevel boven op de rug van een koe te springen die niet ver daar vandaan liep te grazen. De arme hond wierp zijn baas een onzekere en treurige blik toe, alsof hij wilde zeggen: "Wie haalt nu zo iets in zijn hoofd!" Maar onder de dwang van Giovanni die geen tegenspraak duldde, nam hij de sprong, kwam op de koe terecht en viel er meteen aan de andere kant weer af omdat hij zich te geweldig gelanceerd had. Niettemin werd de poging herhaald en eindelijk zat hij stevig op het achterste stuk van de koe. Hij ging op zijn achterpoten zitten en trok zich zoveel mogelijk ineen, uit vrees dat hij zou vallen, en durfde ook niet van de koe af te springen zolang hij daar geen bevel voor gekregen had. Dan ging Giovanni weg en deed alsof hij niet meer op hem lette; maar dan begon de hond te huilen, alsof hij verlot vroeg om zich te mogen onttrekken aan de hachelijke positie waarin hij terechtgekomen was, totdat het dier tenslotte, ziende dat zijn jonge meester zich niets meer van hem aantrok, hevig blaffend een grote sprong maakte en hem naholde alsof hij hem voor zijn plagerij wilde berispen. Het plezier dat de jongens aan die vertoning beleefden was onbeschrijflijk.

Men zou kunnen menen dat Giovanni, die als kleine jongen zo verdrietig geweest was om de dood van een lijster, maar moeilijk het verlies van een zo verstandig dier als die hond zou hebben verdragen. Maar zo was het toch niet, want hij herinnerde zich wat hij Onze-Lieve-Heer beloofd had. Toen een paar familieleden in Moncucco hem vroegen of zij de hond niet van hem mochten hebben, bracht hijzelf het dier naar hun huis. Bracco werd er met veel hartelijkheid ontvangen, en toen Giovanni zich ervan overtuigd had, dat hij naar zijn nieuwe bazen luisterde, ging hij zonder dat de hond het merkte op zijn eentje weg; maar nauwelijks was hij thuis gekomen, of ook zijn trouwe hond kwam weer opdagen. Het dier was erg schuw en liet de kop hangen alsof het wist dat het ongehoorzaam geweest was, en schoorvoetend kwam hij, met de staart tussen de poten, naderbij. Giovanni lachte niet tegen hem zoals anders maar zei: "Zo, zo; kijk, Bracco, dat is je huis niet meer, dus krijg je van mij niets meer te eten." - De hond kroop toen in een hoekje van het vertrek weg en verroerde zich een hele tijd niet meer. Enkele dagen later kwamen de familieleden uit Moncucco hem weer halen; maar toen hij weer in Moncucco was nam de hond, toen hij maar even losgelaten werd, de benen en sloeg de weg in naar Susambrino. Giovanni wachtte hem op met een stok in de hand; maar in plaats van op de vlucht te slaan, kwam de hond naderbij en wentelde zich voor zijn voeten op de rug, met zijn poten omhoog, alsof hij hem met gebaren wilde betuigen dat hij toch niet zou weglopen, ook al sloeg hij hem. Door die houding werd Giovanni toch wel diep ontroerd en hield de hond bij zich.

Een aangenaam bericht kwam intussen de vrede van die vakantie luister bijzetten. Een Pauselijke breve van 12 augustus vertrouwde Mgr. Luigi Frasoni, bisschop van Fossano, het beheer toe over het aartsbisdom van Turijn. En op een zondag in de maand september hoorde Giovanni de eerste herderlijke brief van hem voorlezen, waarin hij er de nadruk op legde, dat de tijden zorgelijk begonnen te worden. Inderdaad beval het burgerlijke gezag, tegen de kerkelijke aanwijzingen in, dat de lijkdienst zou gehouden worden voor een dokter die in Annecy op weinig Christelijke wijze gestorven was, en verbood aan de Jezuiten hun kalender te drukken, wanneer zij voor het feest van Gregorius VII niet de gewone lessen vermeldden, in plaats van de eigene, die zij beledigend achtten voor de vorst. Onbewust steunde het daardoor de bedoelingen van de sektariërs die, brandend van verlangen om hun duistere plannen ten uitvoer te brengen, ten getale van 200 man in februari een poging ondernomen hadden om Savooie aan te vallen, waar zij door de koninklijke troepen uiteengedreven waren, terwijl de politie in april de medeplichtigen arresteerde van een nieuwe samenzwering, op touw gezet door de advocaat Angelo Brofferio en anderen. Zou die bedroefde brief, en de voor het eerst gehoorde naam van Mgr. Frasoni, in het hart van Giovanni niet een mild voorgevoel gewekt hebben? Dat was de vader, de steun, de vertrouwensvolle vriend, die Onze-Lieve-Heer voor hem bestemd had, omdat hij hem daadwerkelijke steun zou verlenen bij de eerste grondleggingen van zijn bewonderenswaardige ondernemingen. De een was voor de ander geschapen; de boer van de Becchi had diezelfde neigingen als de adellijke Heer van Genua. Die was in weelde en gemak opgegroeid, en hij was geen kapucijn geworden omdat zijn vader, de markies, zijn toestemming daartoe niet wilde geven; maar nauwelijks had hij op vijftientigjarige leeftijd het priesterkleed aangetrokken, of hij had zich volledig toegelegd op het geven van godsdienstonderricht aan de gelovigen en op het biechthoren. Hij was toegetreden tot de missionarissen van het diocees en trok door tal van streken van Ligurië om het Evangelie te verkondigen, moeizaam, maar met onschatbare resultaten. Ook al kon Giovanni op dat ogenblik de geheime bedoelingen van God nog niet doorgronden, een nieuwe droom voegde zich bij de vorige om hem zodoende van lieverlee de richting te wijzen.

Op de school van Castelnuovo had Giovanni vriendschappelijke betrekkingen aangeknoopt met een kameraad, die Giuseppe Turco heette. Die had hem laten kennismaken met zijn familie die een wijnberg bezat in de streek die Renenta genoemd werd en aan het landgoed Susambrino grensde. In die wijnberg trok Giovanni zich dikwijls terug, omdat die plek ver verwijderd lag van de weg door het dal, en dus veel rustiger was. Hij klom op een hoogte, vanwaar hij iedereen kon zien, hetzij in zijn eigen wijngaard of in die van Turco, en zonder zelf gezien te worden bewaakte hij de wijnranken met zijn boek in de hand. De vader van Giuseppe Turco die hen dikwijls samen ontmoette en hem bijzonder genegen was, legde hem dikwijls de hand op het hoofd en zei: "Moed houden, Giovannino: blijf braaf en studeer maar goed, dan zal Onze-Lieve-Vrouw je wel helpen."

"Op Haar heb ik ook al mijn vertrouwen gesteld", antwoordde Giovanni; "maar ik voel me steeds onzeker; ik zou mijn Latijnse lessen willen voortzetten en priester worden. Mijn moeder heeft de middelen niet om me te helpen."

"Maak je geen zorgen, beste Giovanni; je zult zien, dat Onze-Lieve-Heer de weg voor je effent."

"Ik hoop het", besloot Giovanni, en afscheid nemend begaf hij zich weer naar zijn eenzame post, het hoofd gebogen en steeds herhalend: "Maar... maar..."

Doch zie, enkele dagen daarna, zagen de heer Turco en zijn zoon hem opgewonden springend en rennend door hun wijngaard aankomen, een en al uitgelatenheid. "Wat is er met je aan de hand, Giovanni", vroeg de man hem, "waarom ben je zo opgewekt, terwijl je zo pas nog zo bezorgd was?"

"Goed nieuws, goed nieuws"! riep Giovanni uit: "ik heb vannacht een droom gehad, en daarin heb ik gezien dat ik mijn studie zal voortzetten en priester worden, en ik zal aan het hoofd gesteld worden van heel veel jongens. En voor de rest van mijn leven zal ik me aan hun opvoeding wijden. Nu is alles in orde; ik zal nu gauw priester worden."

"Maar, dat heb je toch alleen maar gedroomd", zei de heer Turco; "en men zegt dat dromen bedrog zijn."

"O, de rest betekent niets", besloot Giovanni. Ik zal dus priester worden, en ik zal aan het hoofd komen te staan van tal van jongens, en hun veel goed doen." En met die woorden begaf hij zich, volkomen tevreden, naar zijn uitkijkpost.

De volgende dag, toen hij uit de parochiekerk terugkeerde waar hij heengegaan was om de heilige Mis te dienen, bracht hij een bezoek bij de familie Turco. De dochter, Lucia, die haar broertjes ging roepen, met wie Giovanni dikwijls speelde, vroeg hem waarom hij er zo stralend en vergenoegd uitzag. Hij vertelde ook haar toen, dat hij een droom gehad had. Toen zij hem vroeg haar meer daarover te vertellen, beschreef hij, hoe hij een indrukwekkende Dame naar zich had zien toekomen, die een talrijke kudde leidde. Zij was tot bij hem gekomen, had hem bij zijn naam genoemd en tegen hem gezegd: "Kijk, Giovannino, die hele kudde vertrouwd ik aan je zorgen toe."

"En hoe moet ik zoveel schapen en lammeren bewaken en ervoor zorgen? Waar kan ik de weilanden vinden, waar ik hen naar toe kan brengen?"

De Dame had hem geantwoord: "Wees maar niet bang; ik zal je wel helpen." Toen was Zij verdwenen.

Dat verhaal werd door de heer Giuseppe Turco en door zijn dochter Lucia zelf gedaan, en het komt nauwkeurig overeen met een enkele regel in de gedenkschriften, waarin slechts die eenvoudige woorden zijn opgetekend: Toen ik zestien jaar was had ik weer een droom. Ik ben er zeker van dat hij tal van dingen veel beter zag en wist, die hij niet zei, om uiting te geven aan wat zijn hart vervulde; en dat was een teken van de prijs die hij met zijn volhardend vertrouwen had verdiend. De daadwerkelijke hulp van de Hemelse Moeder in datzelfde jaar moest merkbaar zijn.

Margherita, die het erg vervelend vond dat haar zoon al zoveel tijd verloren had, besloot naar Chieri te gaan en hem voor het volgende jaar in te schrijven voor de openbare school. Met haar gebruikelijke glimlach deelde zij hem dat mee, en begon aan zijn noodzakelijke uitrusting te werken. Maar Giovanni, die heel goed beseftte hoe krap zij er voor zat, zei zonder omwegen: "Als u het goed vindt, neem ik een zakje en ga ieder gezin van ons gehucht bezoeken om een inzameling te houden." Margherita stemde toe. Het was voor Giovanni een vrij hard offer van eigenliefde,

om zelf een beroep te moeten doen op de liefdadigheid; maar hij overwon zijn tegenzin en onderwierp zich aan de vernedering. Het waren de eerste stappen in dat moeilijke leven, die hij tot zijn laatste snik zou moeten afleggen. "Hoe hoger ge staat, des te meer dient ge u te vernederen; zo zult ge de goedheid van God ondervinden."(1) Toen hij de vernedering aanvaard had, werd hij door God verheven. Hij klopte bij iedere deur van het gehucht Morialdo aan, en werd door de moeders ontvangen als een zoon, door de jongens als een broer; hij zette de moeilijkheden uiteen waarin hij zich bevond en verzamelde brood, kaas, maïs en een paar eminagraan. Maar het was stellig niet genoeg. Een vrouw uit het gehucht van de Becchi begaf zich in die dagen naar het dorp, en beklagde zich op het marktplein hevig erover, dat de pastoor geen middelen wist op te brengen om een jongen te laten studeren, die naar haar mening een betere predikant was dan de priester van de parochie zelf. De personen die die klachten hoorden, riepen haar aan, naar de pastoor te gaan en hem zelf een en ander uiteen te zetten. De brave vrouw ging op die raad in en begaf zich meteen naar de woning van de pastoor. Don Dassano, die niets wist van het besluit van Margherita, en ervan overtuigd was dat Giovanni zijn studie in Castelnuovo had voortgezet, nam de zaak in overweging. Hij bezocht vervolgens verschillende personen, zamelde een bepaalde som in en gaf die aan Margherita. Met grote erkentelijkheid nam zij het geld in ontvangst en gebruikte het om er enkele kledingsstukken voor te kopen die er nog nodig waren.

Vervolgens ging Margherita er allereerst op uit om echt christelijke mensen te vinden bij wie zij haar Giovanni met vertrouwen in de kost kon doen. Waarschijnlijk op aanraden van de pastoor liet zij haar keuze vallen op het huis van een dorpsgenote, Lucia Matta, een weduwe met een studerende zoon, die in Chieri was gaan wonen om haar jongen te helpen en over hem te waken. Het kostgeld werd op eenentwintig lire bepaald, maar omdat Margherita die hele som niet kon betalen, werd er overeengekomen, dat Giovanni voor de rest zou zorgen door verschillende werkjes op te knappen, zoals het aanbrengen van water, het kappen van brandhout, de verzorging van wasgoed en soortgelijke karweitjes.

Giovanni wachtte niet lang met naar de pastoor toe te gaan, niet enkel om hem van harte te bedanken, maar ook om het schoolreglement na te komen. Om op een openbare school te worden toegelaten, dat wil zeggen het admittatur te verkrijgen, moest een student zich voorzien van een getuigschrift van de pastoor van zijn woonplaats, waarin verklaard werd, dat hij zich bij de pastoor gemeld had. Daardoor stelde de jongen zich onder het bijzondere toezicht van de pastoor met wie hij daarna, bij de voortzetting van zijn studie, te maken zou krijgen. Daardoor waren de studenten ook vervuld van eerbied voor het kerkelijke gezag en waren zij een voorbeeld voor hun omgeving en een vreugde voor hun familie.

(1) Ecclesiasticus 3,20.

H O O F D S T U K XXVIII

HET VERTREK VAN GIOVANNI NAAR CHIERI - GOEDHEID DER
LERAREN - DE EERSTE DRIE KLASSEN VAN DE GRAMMATICA
MOEILIK TE VERKLAREN GEBEURTENISSEN.

Giovanni had de beproeving waaraan de goedheid des Heren hem had willen onderwerpen goed doorstaan. Hij was verschillende keren van verblijf veranderd in Morialdo, in Capriglio, in Moncucco en in Castelnuovo. Hij had op zijn gemak de neigingen, gebreken en gewoonten van de jongens op de verschillende hofsteden kunnen bestuderen, alsook in de gehuchten, in de kleine dorpen en de grotere vlekken, en hij kwam thans in een stad, waar hele scharen jongens, die studeerden of een ambacht leerden, hem andermaal de gelegenheid boden voor de noodzakelijke waarnemingen, die hem steeds beter het arbeidsveld deden leren kennen dat hij zou moeten bewerken. Lang en doornig is zijn weg, maar hoe vruchtbaar! "Iemand van ondervinding weet veel; wie veel ervaren heeft, spreekt verstandig. Wie niets beleefd heeft, weet weinig; maar wie veel gereisd heeft, maakt zich veel kennis eigen." (1)

Giovanni moest echter nog het leven ondergaan van de student, het leven met zijn eigen zorgen, moeilijkheden, gevaren en ontberingen, opdat hij zou leren diegenen te ondersteunen, te helpen, te ontzien, te verzorgen en de troosten die, zoals hij, de priesterlijke staat zouden omhelzen en zonder aarzelen een met doornen bezaaid pad zouden inslaan. Het leven van de studenten was in die tijden niet zo gemakkelijk als in onze dagen, nu er vele colleges en tehuizen zijn, waar jongens met aanleg en goede wil gemakkelijk onderdak kunnen vinden, en zelfs gratis of halfgratis verzorging genieten. Overigens was het ook lastig dat er zo weinig verkeersmiddelen waren, zodat de eerste gedachte van degenen die buiten woonden en wier kinderen voor priester, of in een bepaalde wetenschap wilden studeren, uitging naar het vinden van een onderkomen. Soms kwamen er twee of drie in eenzelfde vertrek terecht bij iemand die zorgzaam over hen waakte; de meesten kwamen op een klein dakkamertje terecht, dat zij alleen bewoonden of met een of andere kameraad deelden. Het pension of de huur werd betaald met een zekere hoeveelheid graan of groenten, of met enkele vaten wijn of ook wel door het verlenen van bepaalde overeengekomen dienstverleningen. De kost, of doodgewoon de soep, werd door de vrouw des huizen verstrekt, of ook wel stuurden de ouders iedere week het nodige brood. Dikwijls brachten de jongens van buiten een paar zakjes bloem, maïs, aardappelen of kastanjes mee en daar moesten zij dan het hele jaar lang van leven. Wanneer het koud was in

(1) Ecclesiasticus, 34,9.

strengere winters, was er geen sprake van vuur, daar het brandhout erg duur was. Wat er ontbrak, daar moesten de arme studenten zelf maar voor zorgen, hetzij door het schrijven van brieven, of door lessen te geven, kortom door enkele uren per dag aan andere dingen te wijden dan aan hun studie. En wij zullen inderdaad zien dat Giovanni, om de al te zware last van zijn moeder te verlichten, een groot deel van de dag wijdde aan dingen die zeker niet dienstig waren voor zijn studie. Dat was ook de reden waarom hij 's nachts moest studeren en zich moest aanpassen aan een manier van leven die hijzelf afmattend noemde, maar die, wanneer men aandachtig de resultaten ervan in het oog houdt, beter als door de Voorzienigheid gewild kan beschouwd worden.

De dag na Allerzielen van het jaar 1831 gaf Margherita aan Giovanni twee emina graan en de helft van die hoeveelheid gerst mee.

"Dit is alles wat ik je geven kan", zei ze; "de Voorzienigheid zal wel voor de rest zorgen." Giovanni Becchis, die zijn beminde vriend een teken van zijn genegenheid wilde geven, maar niets bezat dat hij hem geven kon, laadde de koffer met zijn uitrusting en de zakken met graan en gerst op zijn kar en vervoerde een en ander kosteloos naar Chieri. De volgende dag legde Margherita haar zoon nog een zakje met bloem en een met maïsmeel op de schouder om die op de markt van Castelnuovo te verkopen en van de opbrengst papier, schrijfboeken en pennen te kopen, en zij ging met Giovanni mee, terwijl zijn broer Giuseppe hem alle geluk wenste voor de toekomst.

In Castelnuovo ontmoetten zij Giovanni Filippello, die van dezelfde leeftijd was als Bosco. Margherita, die nog een en ander in het dorp te doen had, verzocht Filippello haar zoon naar Chieri te vergezellen, waar zij zich zo spoedig mogelijk bij hem zou voegen. Filippello stemde daarin toe en nadat hij van Margherita een paar stuivers ontvangen had, begaf hij zich met Giovanni op weg. Nadat zij twee uren gelopen en Arignano bereikt hadden, gingen zij ergens zitten om te rusten. Bosco had zijn metgezel verteld van de studies die hij al gedaan had, over de stichtelijke dingen die hij had geleerd door preken bij te wonen, over de lessen en de catechismus, zette hem uiteen hoe hij allerlei werken van liefdadigheid kon verrichten, en vertelde hem tal van stichtelijke voorvallen met een behartigenswaardige overweging erbij.

Op zeker ogenblik viel Filippello hem in de rede en zei: "Ga je nu alleen maar op het college studeren, en je weet al zoveel? Op die manier zul je wel gauw pastoor worden!"

Hem aandachtig aankijkend antwoordde Bosco: "Pastoor? Weet je wel wat het zeggen wil pastoor zijn? Weet je wel welke verplichtingen dat met zich brengt? Wanneer hij van het middagmaal of van het avondeten opstaat, moet hij bedenken: "Nu heb ik gegeten maar... hebben al mijn schapen nu genoeg gehad om hun honger te stillen?" Alles wat hij meer bezit dan hij nodig heeft, dient hij aan de armen te geven. En dan zijn er nog zoveel andere en ernstige verantwoordelijkheden! Och! mijn beste Filippello, ik zal geen pastoor worden. Ik ga studeren, omdat ik mijn leven aan de jongens wil wijden." Toen hij dat gezegd had, begaf hij zich verder op weg naar Chieri. Filippello liep diep na te denken over de liefdevolle geest die zijn makker bezielde. Don Bosco zelf herinnerde Filippello in 1884 aan dat gesprek en zei: "En, bèn ik pastoor geworden?"

Margherita haastte zich om zich bij haar Giovanni te voegen en hem naar mevrouw Lucia Matta te brengen, die hem zou huisvesten, en terwijl

Margherita haar de zakken met levensmiddelen overhandigde, zei ze: "Hier is mijn zoon en hier is het kostgeld. Ik heb mijn deel gedaan, mijn zoon zal voor de rest zorgen en ik hoop dat u niet ontevreden over hem zult zijn." En diep ontroerd, maar met een hart vol vreugde, keerde zij terug naar haar boerderij.

Het stadje Chieri, zestien kilometer ten oosten van Turijn, ligt in een vlakte die zachtjes in zuidoostelijke richting afdaalt, aan de voet van lieflijke heuvels die het aan drie zijden omgeven. Het is beschut tegen de noordenwind en heeft een heel gezond klimaat. Door zes poorten komt men de mooie straten van het stadje binnen, dat rijk is aan kerken, paleizen, conventen en kloosters. Er zijn verschillende pensionaten voor de jeugd, onder welke het seminarie en het college, ondergebracht in het oude klooster van de Heilige Clara. Ook zijn er verschillende monumenten die de grootheid van het verleden in de herinnering levendig houden. Er zijn twee parochiekerken: die van Onze-Lie-ve-Vrouw van de Scala en de Kerk van de Heilige Joris. In de tijd waarover wij hier schrijven, telde het stadje negenduizend inwoners. In twintig fabrieken bewerkten ongeveer vierduizend arbeiders de katoen en verschillende zijdespinnerijen boden werk aan vijfhonderd arbeiders. De markten behoorden tot de drukst bezochte van Piëmont.

Wie tussen de bossen was opgegroeid, en nauwelijks enkele dorpen van de provincie van nabij kende, moest wel diep onder de indruk komen, zodra hij zich in die stad bevond. Maar Giovanni liet zich door dat nieuwe schouwspel niet van de wijs brengen. Van toen hij nog een kind was, was hij steeds zuinig omgesprongen met zijn tijd om zoveel mogelijk te kunnen lezen. En nu des te meer, nu het enkel en alleen van hem zelf afhing of hij het gestelde doel bereikte, en hij genoeg wilskracht had om zich niet aan onbezonnen verpozingen over te geven. Hijzelf schrijft: "De eerste persoon met wie ik kennismaakte was de priester Don Eustachio Valimberti, beminnelijker en eerbiediger gedachtenis. Hij gaf mij tal van goede raadgevingen om mij ver te houden van de gevaren. Hij nodigde mij uit om de Mis bij hem te dienen, en zodoende verkeerde hij steeds in de gelegenheid mij het een of ander goede voorstel te doen. Hijzelf bracht mij naar de prefect van de school, de dominicaan Pater Sibilla, en bracht mij in kennis met mijn andere leraren. Intussen waren de lessen begonnen. Daar de lessen die ik tot dan toe gevolgd had een beetje van alles wat omvat hadden, wat bijna neerkwam op niets, en ik over veel nuttige, maar ongeordende en onvolmaakte kennis beschikte, werd ik aangewezen voor de zesde klas, wat overeenkomt met de voorbereidingsklasse tot het eerste jaar gymnasium van tegenwoordig. Mijn meester, T. Pugnetti, eveneens zaliger gedachtenis, had erg veel met mij op. Hij lette op school bijzonder op mij, nodigde mij bij hen aan huis, en door medelijden bewogen met mijn leeftijd en mijn goede wil, liet hij niets na waarmee hij me van dienst kon zijn.

"Maar mijn leeftijd en lichaamsbouw deden mij temidden van mijn kameraden op een hoge pilaar lijken. Daar ik me aan die omstandigheid wilde onttrekken werd ik, nadat ik na twee maanden in de zesde klas de eerste plaats verworven had, tot het examen toegelaten en ging ik over naar de vijfde klas. Ik ging graag naar die nieuwe klas, omdat mijn medeleerlingen er al wat groter waren en ook omdat de leraar daar de beminnelijke Don Valimberti was. Weer verliepen er twee maanden en daar ik er verschillende malen weer in geslaagd was, de eerste van de klas te worden, werd ik bij uitzondering tot een nieuw examen toegelaten en zodoende tot de vierde klas bevorderd, die overeenkomt met onze tweede klas gymnasium."

In die klas was Giuseppe Cima leraar, een man die op strenge tucht gesteld was. Toen hij zo ongeveer halverwege het schooljaar een leerling zijn klas zag binnenkomen, die bijna zo groot was als hijzelf, zei hij schertsend in de volle klas: "Die daar binnenkomt, is ofwel een grote ezel, of een groot talent. Wat zal het zijn?" Volkomen van mijn stuk gebracht stamelde ik: "Zowat daartussen in: het is een jongen die van de goede wil bezield is zijn plicht te doen en op te schieten met zijn studie." Dat antwoord scheen de leraar te bevallen, want hij merkte met voor hem ongewone opgewektheid op: "Als u van goede wil bent, dan bevindt u zich in goede handen. Ik zal het u niet aan werk laten ontbreken. Schep moed, en als u moeilijkheden hebt, zeg het mij dan direct, dan zal ik proberen ze uit de weg te ruimen." - Ik dankte hem daar erg hartelijk voor.

"Ik was ongeveer twee maanden in die klas, toen een klein voorval de aandacht op mij vestigde. Op een dag gaf de leraar een uiteenzetting van het leven van Agesilaus, geschreven door Cornelius Nepos. Die dag had ik het boek niet bij me, want ik had vergeten het van thuis mee te nemen; om dit verzuim voor de leraar te verbergen had ik mijn Donato opengeslagen voor mij gelegd. Daar ik niet wist welke plaats in het boek behandeld werd, bladerde ik nu eens hier dan eens daar in mijn Donato, terwijl ik luisterde naar de woorden van de leraar. Mijn kameraden kregen dat in de gaten. De een begon, de ander ging door met lachen, en dat was een teken dat de orde in de klas verstoord was."

"Wat is er?" vroeg de leraar. "Wat is er aan de hand. Zeg het ogenblikkelijk!"

Daar aller ogen zich op mij richtten, beval hij mij, de zin na te zeggen en zijn uitleg van de zinsbouw te herhalen. Ik stond op en, terwijl ik mijn Donato nog steeds in de hand hield, herhaalde ik uit het hoofd de tekst, de zinsconstructie met al de toelichting die de leraar erbij gegeven had. Toen ik klaar was slaakten mijn kameraden bijna instinctief kreten van bewondering en klaptten in de handen. Het is niet te beschrijven, zo kwaad als de leraar werd, omdat dat de eerste maal was dat hij, volgens hem, er niet in slaagde de orde in de klas te handhaven. Hij wilde me een draai om mijn oren geven, die ik vermeed door het hoofd te buigen; vervolgens mijn Donato ter hand nemend, eiste hij dat mijn buurjongens zouden vertellen wat de oorzaak was van die wanordelijkheid. Toen ik een beetje kleintjes verteld had wat er aan de hand was, voegden de andere jongens eraan toe: "Bosco heeft steeds de Donato voor zich gehad, en hij heeft gelezen en uitleg gegeven als- of hij het boek van Cornelius in de hand had."

De leraar keek naar de Donato, liet mij nog twee zinnen op dezelfde manier behandelen en zijn kwaadheid ging toen over in verbouwereerdheid en bewondering en hij zei: "Ter wille van je prijzenswaardig geheugen vergeef ik je het verzuim; wees blij met zo een geheugen, maar zorg ervoor dat je er alleen een goed gebruik van maakt."

Maar in de vier jaren op het gymnasium scheen er, behalve de aanleg en het goede geheugen, bij Giovanni nog een andere verborgen en buitengewone deugd werkzaam te zijn die hem behulpzaam was. Zo denken toch zijn medeleerlingen erover, die de volgende feiten vertellen. Op zekere nacht droomde hij, dat de leraar proefwerk gegeven had en dat hij dat moest maken. Nauwelijks werd hij wakker, of hij sprong uit bed en schreef dat werk op, dat wil zeggen, het gedicteerde Latijn; vervol-

gens begon hij het te vertalen en liet zich daarbij helpen door een priester met wie hij bevriend was. Zonder enige voorbereiding gaf de leraar die ochtend inderdaad proefwerk in de les, en juist datzelfde thema dat Giovanni had gedroomd; zodat hij, zonder nog van een woordenboek gebruik te maken of veel tijd eraan te besteden, onmiddellijk zijn werk opschreef, zoals hij zich herinnerde het in zijn droom gemaakt te hebben; het was goed en onberispelijk. Toen de leraar hem ondervroeg, zette Giovanni de zaak argeloos voor hem uiteen, en wekte op die manier de levendigste verwondering.

Bij een andere gelegenheid leverde Giovanni zijn papier met zijn werk zo gauw in, dat de leraar het niet voor mogelijk hield dat een jongen in zo korte tijd zoveel grammaticale moeilijkheden kon overwinnen; daarom las hij het werk met de grootste nauwkeurigheid door. Hij was stomverbaasd, maar moest erkennen dat het werk uitstekend was; daarom vroeg hij dat Giovanni hem het kladschrift zou laten zien in zijn kladschrift. Giovanni gaf het hem. Andermaal de uiterste verbazing! De leraar had dat thema namelijk pas de vorige avond samengesteld, en daar hij vond dat ze te lang was uitgevallen, had hij er slechts de helft van gedichteerd: maar in het kladschrift van Giovanni vond hij de HELE tekst, geen woord meer, maar ook geen woord minder. Hoe was dat in zijn werk gegaan? Het was toch niet mogelijk dat Giovanni ze in die korte tijd zou hebben kunnen overschrijven en evenmin kon er ook maar enige twijfel over bestaan, of hij soms in de woning van de leraar was binnengedrongen, die bovendien nog een heel eind verwijderd woonde van waar Giovanni in de kost was. Wat dan?... Bosco biechtte het op: "Ik heb het gedroomd."

Door die en soortgelijke gebeurtenissen noemden de kameraden in zijn pension hem de dromer.

Ik geef geen oordeel over die feiten; evenmin wil ik de verklaring ervoor zoeken. Een hardnekkige traditie deed hen in het Oratorio verder leven. En desgevraagd had Don Bosco er niet enkel geen bezwaar tegen maar hij vertelde zelf en buitengewoon verheven soortgelijke zaken. De levensgeschiedenis van Don Bosco kan niet stilzwijgend langs die dingen heengaan, omdat dat hetzelfde zou zijn als het schrijven van een levensgeschiedenis van Napoleon I zonder ook maar een van zijn overwinningen te noemen. De naam Don Bosco en het woord droom zijn correlatieven; en wanneer er in die bladzijden geen aandacht aan geschonken zou worden, zouden duizenden en duizenden stemmen van oud-leerlingen vragen: "En de dromen?" En het was inderdaad wonderlijk dat er zich bij hem vrijwel onafgebroken, gedurende zestig jaren lang, dergelijke verschijnselen voordeden. Na een dag van denken, overwegen en werken trad hij, wanneer hij het vermoeide hoofd op het kussen legde, een nieuwe gedachtewereld binnen en zag hij andere dingen, die hem alle tot het aanbreken van de nieuwe dag bezighielden. Bij die opeenvolging van gedachtelevens en het leven van de werkelijkheid, zou geen enkel ander mens onbewogen zijn gebleven. Don Bosco echter bleef steeds rustig en weloverwogen in al zijn handelingen.

Ik denk aan de vermaningen in het boek Ecclesiasticus: "Een onverstandig mens geeft zich over aan ijdele en bedrieglijke verwachtingen. Droomgezichten brengen de dwaas het hoofd op hol. Als iemand die een schaduwbeeld wil grijpen of de wind najaagt, is degene die vertrouwt op dromen... Waarzeggerij, wichelarij, en droomgezichten zijn ijdel... Komen ze niet als een aanwijzing van de Allerhoogste, sla er dan geen acht op."

Dromen hebben velen teleurgesteld; door daarop te vertrouwen, gingen zij verloren. Zonder dat bedrog gaat de wet in vervulling, zoals alle wijsheid uit trouwe mond bewaarheid wordt." (1) Goed; maar het is eveneens waar dat de vaderlijke goedheid van de Heer in het Oude Testament en in het Nieuwe, en in de levensloop van ontelbare heiligen, door middel van dromen troost verleende, goede raad gaf, bevelen uitvaardigde, voor-spellingen deed, bedreigingen uitsprak of hoop verwekte, hetzij voor afzonderlijke personen of voor hele naties. Behoorden ook de dromen van Don Bosco wellicht tot die klasse? Ik herhaal: ik oordeel niet, het is aan u te oordelen. Ik zeg alleen dat het leven van Don Bosco een samenweefsel is van zo wonderlijke gebeurtenissen, dat men het onmiddellijke goddelijke ingrijpen niet kan miskennen, tenzij men zou willen aannemen dat hij een dwaas, een bedrieger of een en al ijdelheid en bedrog was. Maar wie dertig en veertig jaren lang naast hem leefde, bespeurde nooit ook maar het geringste teken bij hem dat het vermoeden wettigde, als zou hij eerbied bij zijn ondergeschikten willen afdwingen door hen te doen geloven, dat hij met bovennatuurlijke gaven bevoorrecht was. Don Bosco was nederig en de nederigheid heeft een afschuw van leugens. Wat hij vertelde had steeds en uitsluitend de eer van God en het heil der zielen op het oog en was van een treffende eenvoud. We hebben ook nooit gehoord van wonderlijke dingen die op onware fantasie duiden, of die op nieuwigheden uit waren bij het voorstellen van de katholieke waarheden. Wanneer Don Bosco over die dromen sprak, zei hij bij herhaling: "Noem het dromen, noem het parabels, geef er iedere naam aan die u wilt, ik heb de stellige zekerheid dat hun verhaal steeds goed zal doen.

(1) 34, 1-2, 5-8.

H O O F D S T U K XXIX

VOORZICHTIGHEID VAN GIOVANNI BIJ DE KEUZE VAN ZIJN
VRIENDEN - HIJ HELPT ZIJN KAMERADEN BIJ DE STUDIE
- DE VROLIJKE KRING - DE PRAKTIJK DER VROOMHEID -
HET GELUK VAN EEN GOEDE BIECHTVADER

De Heilige Geest heeft gezegd: "Het mogen er velen zijn die met u in beste verstandhouding leven, maar slechts één uit duizend zij uw raadsman. Kiest ge een vriend; kies hem dan al beproevend; vertrouw u niet lichtvaardig aan hem toe, want menigeen is vriend te zijner tijd, maar blijft het niet in nood. Menigeen is vriend die uw vijand zal worden, en tot schaamte de onderlinge onenigheid bekend zal maken. Menige vriend zit wel bij u aan tafel, maar hij blijft geen vriend in tijd van leed. Als het u wel gaat, is hij als het ware uws gelijke en gaat met uw huisgenoten vertrouwelijk om; maar raakt ge aan lager wal, dan keert hij zich tegen u en houdt zich voor u verborgen. Houd u op een afstand voor uw vijanden (vooral voor die van uw ziel), maar neem u ook voor uw vrienden in acht." (1)

Giovanni hield zich, enkel door voorzichtigheid geleid, instinctief aan die normen vanaf het begin van zijn lessen in Chieri. Hij schreef dan ook: "In de eerste vier klassen moest ik leren op welke manier ik met mijn kameraden moest omgaan. In mijn gedachten had ik hen onderverdeeld in drie klassen: goeden, onverschilligen, slechten. Die laatsten ging ik beslist en steeds uit de weg, zodra ik hen maar even leerde kennen; met de onverschilligen ging ik beleefd en correct om; met de goeden vriendschappelijk, maar ik ging alleen vertrouwelijk om met de besten, wanneer mij bleek dat zij dat inderdaad waren. Dat was een vast besluit dat ik genomen had. Daar ik in het begin echter niemand kende in de stad, had ik mij vast voorgenomen mij met niemand vertrouwelijk in te laten, en was ik erop bedacht ook de geringste gevaarlijke gelegenheid op afstand te houden. Toch heb ik niet weinig moeten vechten met degenen van wie ik niet wist of ze goed waren of niet. Sommigen wilden dat ik met hen mee ging naar een theater. Anderen wilden voor geld spelen; sommigen wilden gaan zwemmen; enkelen wilden fruit of vruchten stelen uit tuinen of van de akkers. Een van hen was zo brutaal, dat hij me aanraade iets van mijn hospita te stelen om er snoepgoed voor te kopen. Ik heb me losgemaakt van die deugnieten door voor altijd hun gezelschap te mijden, naar gelang ik hen van lieverlee leerde kennen. Als regel gaf ik hun voor antwoord, dat mijn moeder mij had toevertrouwd aan mijn kostjuffrouw, en dat ik ter wille van haar nergens naar toe wenste te gaan en ook niets wilde doen zonder haar toestemming."

Die stipte gehoorzaamheid aan de brave Lucia bleek ook in tijdelijk opzicht nuttig te zijn voor Giovanni. Want toen zij zag hoe ijverig hij al de nederige werkjes in huis verrichtte, die hij volgens hun overeenkomst op zich had genomen, hoe verstandig, vroom en met zoveel andere goede gaven

(1) Ecclesiasticus 6, 6, 13.

hij begiftigd was, nam zij een kloek besluit. Doordat allerhande zakelijke beslommingen haar verhinderden zoveel zorg aan haar gezin te besteden als zij wel zou wensen, vertrouwde zij Giovanni met genoegen haar eigen enige zoon toe, een jongen met een vrij levendig karakter, erg speels en weinig tot studeren geneigd, en zij verzocht Giovanni haar jongen bijlessen te geven, hoewel die in een hogere klas zat dan hijzelf.

Giovanni behandelde hem als een broer. Met goedheid, met kleine beloningen; door vertrouwelijk met hem om te gaan en hem tot een beter beleven van zijn godsdienstplichten aan te sporen, maakte hij de jongen volgzamer, gehoorzamer en leergieriger, zodat de oppervlakkige jongen na zes maanden zo vlijtig en oppassend geworden was dat zijn leraar uiterst tevreden over hem was en hem een ereplaats in zijn klas gaf. Ook de hospita was daar erg verheugd over en als beloning schonk zij Giovanni het hele kostgeld kwijt en zorgde voor zijn kost en inwoning; daardoor hoefde Giovanni voor niets anders meer te zorgen dan voor zijn boeken en zijn kleren. Goed twee jaren lang verleende zij de jongeman die hulp. De dienstknecht was een leraar van de jonge studenten geworden: op die manier oefende de goddelijke Voorzienigheid hem in een andere omlijsting in zijn toekomstige veelzijdige zending. In dat opzicht oefende hij zich gedurende de hele tijd van zijn studie en liet zich nooit door iets anders leiden dan door wat God hem voordien had laten leren. Zijn bedrijvigheid kende geen rust. In de uren dat de studenten gewoon waren zich aan ontspanning te wijden, bekwaamde hij zich in een of ander handwerk. In de werkplaats van een timmerman die hij kende, en die dicht bij hem in de buurt woonde, leerde hij perfect schaven, zuivere hoeken maken, hout zagen, met hamer, beitel en boor omgaan, zodat hij tenslotte in staat was meubels te maken, plomp zo men wil, maar in een kamer onmisbaar. De ene keer werkte hij voor eigen rekening, een andermaal in dienst van zijn weldoeners, tot wie hij steeds ook zijn kostgevers rekende.

Intussen lieten zijn kameraden, die hem tot wanordelijkheden wilden overhalen maar geen kans daartoe kregen, niet na hem te laten merken hoe kwaad zij waren. Zij deden dat op de gebruikelijke, weinig hoffelijke en soms uitdagende manier, waar Giovanni zich echter niet aan stoorde. Hij bleef hen rustig met zijn gebruikelijke welwillendheid behandelen. Zijn vriendelijkheid boezemde echter vertrouwen in bij degenen, die gewoonlijk het sterkst waren in het verwaarlozen van hun plichten. Zij begonnen zijn hulp in te roepen, vroegen hem hun diensten te bewijzen in schoolverband, hun dit of dat te leren of de opgave te dicteren. In hem werd inderdaad het gezegde bewaarheid: "Mijn zoon, wees bescheiden in de taak die ge volbrengt, en ge zult genegenheid ondervinden bij God welgevallige mensen." (1) Giovanni was hun ter wille; maar de leraren beviel dat niet, en zij verboden het streng, omdat een dergelijke verkeerde welwillendheid de luiheid voedde. Dat alleszins gerechtvaardigde verbod druiste in tegen de genegenheid die Giovanni zijn medeleerlingen toedroeg. Op zekere dag gebeurde het dat de studiemakkers, die bij hem in hetzelfde pension waren, niet in staat waren of geen gelegenheid gevonden hadden, om hun huiswerk te maken. Zij vroegen hem of ze het zijne mochten lenen. Giovanni wilde niet ongehoorzaam zijn tegenover zijn leraar. Van de andere kant kon hij de gedachte moeilijk verdragen, dat

(1) Ecclesiasticus 3,19.

zijn kameraden zonder hun huiswerk naar school zouden moeten gaan en dan straf oplopen. Toen kreeg hij een idee: hij liet het blad papier met zijn werk op de tafel in de kamer liggen en trok zich zonder meer terug. De kameraden maakten gretig van die gelegenheid gebruik om zich op het papier te werpen en het werk in een ommezien over te schrijven. Toen de les begon, leverde iedereen zijn eigen werk in bij de leraar, die het begon te lezen. Maar hoe ergerde hij zich niet, toen hem bij een vergelijking van de verschillende vellen bleek, dat sommige ervan letterlijk aan elkaar gelijk waren! Natuurlijk viel zijn verdenking op Giovanni. Maar toen hij die ter verantwoording riep, verklaarde Giovanni dat hij niets gedaan had wat niet door de beugel kon. Hij voegde er echter aan toe dat hij wèl het werk op tafel had laten liggen en dat het niet onmogelijk was dat het was overgeschreven. De leraar, die hem wel kende, begreep alles en kon niet anders dan zowel zijn gehoorzaamheid, zijn goed hart en zijn slimheid gelijktijdig te bewonderen. Toen de les uit was, zei hij tegen Giovanni: "Ik vind het niet erg wat je gedaan hebt, maar je moet het toch maar niet wéér doen." De leraar begreep heel goed dat Giovanni met zijn behulpzaamheid, gediensdigheid en bereidheid tot het brengen van offers, het beste met zijn kameraden voorhad.

Giovanni nam toen zijn toevlucht tot een andere, doelmatiger weg, door de moeilijkheden te verklaren, die de andere jongens bij hun werk tegenkwamen, en ook door degenen hulp te bieden die daar behoefte aan hadden. Op die manier maakte hij zich bij allen bemind en wist hij zich te verzekeren van hun welwillendheid, genegenheid en eerbied. Zij kwamen nu ook naar hem toe voor hun ontspanning, om naar verhalen te luisteren of om hun huiswerk te maken; tenslotte kwamen ze ook zonder een bepaald doel, zoals ook de jongens in Morialdo en in Castelnuovo vroeger gedaan hadden. Om een naam aan die bijeenkomsten te geven, spraken al gauw van de Kring der Vrolijkheid; een naam die erg toepasselijk was, daar iedereen die er toe behoorde verplicht was zulke boeken te zoeken, en zulke gesprekken gaande te maken en spelletjes te bedenken, die ertoe konden bijdragen dat men opgewekt bleef. Daarentegen was alles verboden wat tot neerslachtigheid leidde en vooral alles wat niet volgens Gods geboden was. Diegenen echter die vloekten, of de naam des Heren ijdel gebruikten, ofwel slechte gesprekken voerden, werden onmiddellijk uit de kring verwijderd, als onwaardig om er deel van uit te maken. Giovanni stond aan het hoofd van die troep kameraden. In algemeen overleg golden de volgende twee artikelen als grondslag voor de kring: 1. Ieder lid van de Kring der Vrolijkheid moet ieder gesprek en iedere handeling vermijden die een goede christen niet passen. 2. Stiptheid in het vervullen van zijn godsdienstplichten en bij de studie.

Onder de leden van de Kring der Vrolijkheid kon Giovanni enkele werkelijk voorbeeldige jongens ontdekken. Genoemd verdienen te worden Guglielmo Garigliano uit Poirino en Paolo Braja uit Chieri. De jonge Paolo Vittorio Braja was in Chieri geboren op 17 juni 1820, uit Filippo Braja en Catterina Cafasso uit Brusasco. De jongen was thuis opgevoed onder de liefdevolle leiding van zijn oom van vaderszijde, kanunnik Giacinto Braja. Later bezocht hij de stedelijke school, waar hij zich bemind maakte bij de oversten en meesters, en voor zijn medeleerlingen een voorbeeld van ijver en vroomheid was. Hij beschikte over een ongewoon geheugen en scherpzinnigheid en paarde aan een scherp verstand een voorzichtigheid, die men op zijn leeftijd niet hoefde te verwachten. Toen hij tien jaar was legde hij reeds het verlangen aan de dag voor

priester te studeren. Hij herhaalde graag de preken die hij gehoord had. Op zekere dag had hij op aansporing van verwanten en vrienden een heel betoog bestudeerd, en in een bijeenkomst van tal van mensen beklom hij een geïmproviseerd spreekgestoelte en droeg het vertoog zo keurig voor, dat men gedacht zou hebben een ervaren redenaar voor zich te zien, zodat hij de bewondering en het applaus verwierf van allen die die oefening bijwoonden. Herhaaldelijk raadde hij zijn vrienden en verwanten aan de weelde en de mode te vermijden, zeggende dat de aartspriester Fosco daar bijzonder de nadruk op legde en de verzekering gaf, dat de weelde een valstrik van de duivel is. Wat hij hoorde wist hij op het gepaste ogenblik te gebruiken en hij bediende er zich van om raad te geven aan zijn vrienden en meer dan eens bleek hij een liefdevolle trooster voor de bedrukten.

Don Bosco schreef: "Garigliano en Braja namen graag deel aan gepaste ontspanning, maar op zo een manier, dat er steeds allereerst gezorgd werd voor het schoolwerk. Beiden hielden van teruggetrokkenheid en vroomheid en gaven mij voortdurend goede raad. Op iedere feestdag gingen wij, na de congregatie van het college, naar de kerk van de heilige Antonius, waar de Paters Jezuïeten op een bewonderenswaardige manier de catechismus verklaarden, waarbij er zulke verluchtende geschiedenissen verhaald werden; dat men ze zijn leven lang niet kon vergeten. In de loop van de volgende week kwam de Kring der Vrolijkheid bijeen in het huis van een der leden om over de godsdienst te spreken. Tot die bijeenkomst had iedereen die lust had vrijelijk toegang. Garigliano en Braja behoorden tot de stiptsten. Hier behandelden we iets in prettige ontspanning, in een vrome discussie of door godsdienstige lectuur, of er werd gebeden, of goede raad gegeven en gesproken over het overwinnen van persoonlijke gebreken die de een of ander had opgemerkt of waarover men anderen had horen spreken. Zonder dat we dat toen zelf wisten, brachten wij de verheven vermaning in praktijk: Zalig hij die een raadgever heeft. En die van Pythagoras: Wanneer ge geen vriend hebt die uw fouten verbetert, betaal dan een vijand om u die dienst te bewijzen. En die andere van de Heilige Geest: "Beter een openlijke terechtwijzing, dan liefde die zich niet uit. Welgemeend zijn de slagen door een vriend u toegebracht, bedrieglijk de kussen van iemand die u haat."(1) Buiten die vriendschappelijke verhandelingen gingen wij naar de preken luisteren, dikwijls biechten en te Communie".

Het is goed hierbij in de herinnering te houden, dat in die tijd de godsdienst een fundamenteel onderdeel van de opvoeding was. Een leeraar die, al was het slechts voor de grap, zich een onbehoorlijk woord zou hebben laten ontvallen, werd onmiddellijk uit zijn ambt ontzet. Als er zo gehandeld werd ten opzichte van de leraren, kan men zich voorstellen hoe streng er werd opgetreden tegen ongedisciplineerde en ergernis gevende leerlingen!

Op feestdagen gingen de leerlingen naar de heilige Mis en elk van hen moest voorzien zijn van een kerkboek en dat met aandacht gebruiken. Als de les begon werden de Actiones met een Weesgegroet gebeden, en daarna het Agimus, eveneens met een Weesgegroet. Op zaterdag moesten zij allen de door de geestelijke leider aangewezen les van de catechismus opzeggen en op het einde van de les eer brengen aan de Heilige Maagd

(1) Spreuken, 27, 5-6.

Maria door het bidden van haar Litanie.

Op feestdagen echter werden alle leerlingen verzameld in de congregatiekapel. Terwijl de leerlingen binnenkwamen, vond er een geestelijke lezing plaats, die gevolgd werd door het bidden van het officie van Onze-Lieve-Vrouw, vervolgens de Mis; daarna de uiteenzetting van het Evangelie. 's Avonds catechismus, waarbij iedereen verplicht was te antwoorden op de vragen van de geestelijke leider. Daarna vespers en onderrichting. Iedereen moest tot de heilige Sacramenten naderen; en om te verhinderen dat die belangrijke plichten verwaarloosd zouden worden, waren zij verplicht één keer per maand een briefje over te leggen, waaruit bleek dat zij te biechten geweest waren, en met Pasen een briefje dat zij de heilige Communie ontvangen hadden. Wie die plichten niet vervuld had, werd niet meer toegelaten tot de examens van dat jaar, al mocht hij ook nog zo knap gestudeerd hebben. Degenen die door de geestelijke leider uit de congregatie ontslagen werden wegens ongehoorzaamheid of omdat zij de catechismus niet kenden, werden eveneens van de lessen verwijderd.

Voor Kerstmis was er een voorbereidend triduüm voorgeschreven, waarbij twee preken per dag gehouden werden, de heilige Mis bijgewoond, het officie van de Heilige Maagd gebeden en de gebeden van de noveen. In de vasten moesten de studenten iedere schooldag aanwezig zijn in de catechismus voor het aanvangen van de lessen. Ieder jaar kwamen allen gezamenlijk vijf dagen lang, van vrijdag tot dinsdag van de Goede Week, bijeen door de geestelijke oefeningen met twee overwegingen en twee onderrichtingen per dag en die geestelijke bijeenkomsten werden besloten met de Paascommunie. Iedere leerling moest zich voorzien van een verklaring dat hij die oefeningen regelmatig had bijgewoond.

Zo luidde de godsdienstige verordening voor het gymnasium onderwijs, uitgevaardigd door Koning Karel Felix op 23 juli 1822. Men ging uit van het beginsel, dat de school godsdienstig moest zijn, aangezien God het fundament is van de wetenschap en van alle moraal. Het onderwijs was onder het toezicht gesteld van de Bisschop, en de leraren konden niet worden aangesteld, noch onderwijs geven, zonder dat zij ieder jaar een getuigschrift van hun eigen bisschop overlegden, waarin verklaard werd dat zij steeds van prijzenswaardig gedrag geweest waren en hun ambt vervuld hadden op een wijze, die in overeenstemming was met de belangen van de Godsdienst en van de Staat. Van toen af werden de jongens ook tegen een dodelijk gevaar verdedigd, dat zij iedere dag heel dikwijls op hun weg ontmoetten. De sektariërs waren in het Rijk op grote schaal ongodsdienstige, onzedelijke en opstandige geschriften beginnen in te voeren en te verspreiden. Koning Karel Alberto aarzelde echter niet de jongens in bescherming te nemen. In september 1831 had hij een commissie in het leven geroepen, samengesteld uit vijf leden, met de opdracht ertegen te waken dat dit verderf in zijn rijk zou worden ingevoerd. Aan zijn verordeningen werd ijverig de hand gehouden.

Het valt daardoor niet te zeggen, hoezeer de leraren waakten over de lectuur van de leerlingen. Don Bosco schrijft: "Die godsdienstige, strenge discipline had bewonderenswaardige resultaten. Er gingen verschillende jaren voorbij, zonder dat men ook maar één enkele vloek of onvertogen gesprek hoorde. De leerlingen waren volgzaam en eerbiedig, zowel onder schooltijd als in hun eigen familiekring. En dikwijls gebeurde het, dat alle leerlingen van een grote klas op het einde van

het jaar naar een hogere klas bevorderd werden. De gelukkigste gebeurtenis voor mij was de keuze van een vaste biechtvader in de persoon van de theoloog Maloria, kanunnik van de collegiale kerk van Chieri. Hij ontving mij steeds met grote welwillendheid, telkens wanneer ik mij tot hem wendde. Het was in die tijd een zeldzaam iets, iemand te ontmoeten die het veelvuldig ontvangen der heilige sacramenten aanmoedigde. Ik herinner me niet, dat een van mijn leermeesters mij ooit die raad gegeven heeft. Wie meer dan eenmaal per maand biechtte en te communie ging, werd beschouwd als een buitenbeentje, en tal van biechtvaders stonden het niet toe. Ik echter voel mij tot veel dank verplicht tegenover mijn biechtvader, dat ik niet kwam te behoren tot degenen; die zich lieten verleiden tot bepaalde ongeregelheden, die de onervaren jeugd in de grote colleges maar al te zeer moet betreuren."

H O O F D S T U K XXX

GIOVANNI LEIDT ZIJN KAMERADEN NAAR DE KERK EN BRENGT HEN
TOT DE HEILIGE SACRAMENTEN - DE WANDELINGEN GEDURENDE DE
VAKANTIEDAGEN - ZIJN BIJZONDERE DEVOTIE TOT DE HEILIGE
MAAGD - GENEGENHEID VOOR ZIJN FAMILIE - DOOD VAN PAOLO
BRAJA - GIOVANNI KEERT TERUG NAAR CASTELNUOVO.

IJverig als hij was voor het geestelijke heil van zichzelf en van zijn kameraden, spoorde hij hen aan tot het veelvuldig bijwonen van de godsdienstoefeningen en tot een even veelvuldig ontvangen van de heilige sacramenten op de feestdagen; en door zijn beminnelijke manier van doen wist hij het klaar te spelen, dat ook degenen die niet behoorden tot de Kring der Vrolijkheid tot de kerk werden getrokken. Zondags echter, wanneer de kerkelijke plichten vervuld waren, en ook gedurende vakantiedagen, zorgde hij ervoor, dat zij niet zonder bezigheden waren en niet in verkeerd gezelschap terechtwamen, door hun gepast vermaak te verschaffen en hen bezig te houden met goochelkunsten, waar zij verrukt over waren en die hij geleerd had om hen op het goede pad te houden. Daardoor werd hij door zijn medeleerlingen vereerd als de aanvoerder van een kleine schare.

Niet zelden nam hij zijn kameraden mee op wandeling, bij voorkeur buiten de stad, en het doel van hun tocht was steeds een of andere parochiekerk of heiligdom, waar zij binnengingen om Jezus in het heilig Sacrament te aanbidden en een groet te brengen aan Onze-Lieve-Vrouw. Zij trokken de mooie heuvels in, die Chieri omringen en, van dorp tot dorp trekkend, maakten zij met het grootste plezier hun wandeling zo lang dat zij, wanneer ze thuiskwamen, veel te laat waren voor het avondeten.

Nu en dan begaven zij zich bij het aanbreken van de dag naar de bossen van Superga om paddestoelen te plukken en daar brachten zij dan de hele dag door. Het was een heen en weer geroep van de toppen der heuvels, een antwoorden van uit de diepte der dalen; er klonken langgerekte en herhaalde kreten van vreugde, en van lieverlee groeide het aan tot een opgewekt gezang. Sommigen vulden hun mutsen met paddestoelen, anderen bonden de uiteinden van hun jas aaneen en maakten er op die manier een soort van zak van, en ten slotte waren er ook, die hun hele blouse volstopten. Tegen het vallen van de avond keerden zij naar huis terug, met een rood gezicht van het vele lopen, bezweet en opgewekt en met een honger als een paard.

Maar soms ook haalden zij het in hun hoofd, om tot Turijn te lopen om daar naar het bronzen paard te gaan kijken op het San Carlo-plein, of dat van marmer op de trap van het koninklijke paleis. Zij

vertrokken dan vanuit Chieri, alsof ze zich op weg begaven om de wereld te veroveren, met een stuk brood in hun zak; in Turijn aangekomen kochten zij voor één stuiver of vier kastanjes voor bij het vier uurtje. Zij liepen naar de plaats, wierpen een blik op het beeld, bezochten vervolgens een kerk en begaven zich weer volkomen voldaan op de terugweg. Er is zo weinig nodig om eenvoudige en onschuldige zielen te voldoen!

In dat jaar werd de menigte uit de omliggende dorpen van Piëmont tot twee keer toe naar de hoofdstad gelokt. Op 1 april nam Mgr. Luigi Fransoni, die bij bul van 24 februari tot aartsbisschop van Turijn gekozen was, met veel pracht en praal bezit van zijn nieuwe zetel. Even later, in de maand juli werd aan de Consolata Kerk, het zilveren beeld overgedragen van Onze-Lieve-Vrouw die het Kindje Jezus in de armen houdt, en dat Koning Karel Felix door een vooraanstaande edelsmid had laten vervaardigen en betaalde wat nog ontbrak aan de giften van de gelovigen; en daarbij twee gouden kronen als eerbetoon van de koningin-weduwe Maria Christina. Welk een schouwspel van vroomheid, toen die heilige afbeeldingen, schitterend in de stralen van de zon, voor de eerste maal werden meegedragen in de jaarlijkse processie, die thans als een feest van heel Piëmont kon worden beschouwd! En Giovanni mocht daarbij niet ontbreken; hijzelf verhaalt ons, hoe indrukwekkend de kerk van Maria, Troosteres er toen uitzag.

Nooit vergat hij de indrukwekkende opmerking van zijn moeder, toen zij hem naar de school van Castelnuovo gebracht had: "Denk steeds aan de Heilige Maagd!" En daarom had hij in Chieri een voorkeur voor de kerk van Maria della Scala, die gewoonlijk de dom genoemd werd, vanwege de ruimheid en de pracht van de drie beuken - het middenschip en de beide zijbeuken - die groter waren dan van welke kathedraal in Piëmont ook, en die geflankeerd werden door tweeëntwintig altaren in schitterende zijkapellen. Hier, onder die van ouderdom eerbiedwaardige gewelven in gotische stijl, verscheen Giovanni iedere dag, 's morgens en 's avonds, om neer te knielen voor de beeltenis van Onze-Lieve-Vrouw delle Grazie, om haar de hulde te brengen van zijn kinderlijke genegenheid, en van Haar al de gunsten te verkrijgen, nodig om de zending, die Zijzelf hem had toevertrouwd, te doen slagen. Sinds hij student in Chieri was, hield hij zich stipt aan die vrome praktijk. Een niet geringe prikkel tot het bezoeken van die kerk, ook op andere uren, moest voor hem gelegen zijn in de aanwezigheid en het gedrag van de seminarist Giuseppe Cafasso, wanneer die bij de plechtigheden het altaar bediende, en in de bewonderenswaardige manier waarop hij de kinderen catechismusles gaf.

In de maand mei verzamelde hij, om zijn Hemelse Moeder een bijzondere hulde te kunnen brengen, de meer weerbarstige jongens om zich heen, en ging met hen, om te biechten naar bovengenoemde kerk, waar de dienst verricht werd door tien kanunniken, tot wie ook zijn biechtvader behoorde.

Zijn deugdzaamheid had een onweerstaanbare invloed op de jongens. Zijn matigheid bij het eten en drinken, de versterving die hij zijn zinnen en in het bijzonder de ogen oplegde, was zodanig dat hij als een toonbeeld van zedigheid en zuiverheid mocht gelden. De verstandige en godvrezende moeders van Chieri, zoals ook al het geval geweest was met die van Morialdo, Moncucco en Castelnuovo, wensten vurig dat hun jongens zijn gezelschap zochten; en degenen die met hem omgingen werden steeds meer gehoorzaam en eerbiedig tegenover hun ouders.

Te midden van zijn studie en andere bezigheden, vergat Giovanni nooit zijn eigen familie, waaraan hij dikwijls met genegenheid dacht. Tegenover Antonio, die dat jaar in het huwelijk trad, koesterde hij niet alleen niet de minste wrok, maar hij voelde voor hem een oprechte genegenheid, die hij zijn hele leven lang zou behouden.

Wij hebben gezegd dat hij dikwijls droomde. Onder meer droomde hij eens dat zijn broer Antonio, op de boerderij was van vrouw Damevino, om er brood te bakken. Dicht bij haar huis werd hij plotseling door koorts overvallen en toen hem gevraagd werd wat er aan scheelde, zegde hij:

"Ik kreeg opeens koorts; ik kon niet meer op mijn benen staan; ik moet gaan rusten."

De volgende dag vertelde hij die droom aan zijn kameraden, die onmiddellijk uitriepen: "Dan zal dat ook wel gebeurd zijn!"

En inderdaad. 's Avonds kwam zijn broer Giuseppe in Chieri en Giovanni vroeg hem: "Gaat het al wat beter met Antonio?" Giuseppe keek hem verbaasd aan en zei: "Weet jij al dat hij ziek is?"

"Ja, ik weet het", antwoordde Giovanni.

"Ik denk niet dat het veel te betekenen heeft", vervolgde Giuseppe; "hij heeft het gisteren gekregen, toen hij bij vrouw Damevino was om brood te bakken; het zal nu al wel een stuk beter zijn."

Zonder aan die droom veel belang te hechten, verdient het toch de aandacht, hoezeer hij toch zijn innigste gevoelens toont, die hem ertoe brachten goed te zijn voor het gezin van zijn stiefbroer, zodra hij er maar de gelegenheid toe had, zoals door Don Michele Rua getuigd wordt.

Margherita begaf zich dikwijls naar Chieri met een mand tarwebrood en maïskoeken voor haar zoon. Soms bracht zij ook Bracco mee. De arme hond begroette zijn baas met de grootste uitgelatenheid; en als moeder Margherita aanstalten maakte om weg te gaan, probeerde hij zich te verbergen om bij Giovanni te kunnen blijven.

"Kijk eens", zei moeder Margherita dan tegen haar zoon, "kijk eens wat een trouw, gehoorzaamheid, liefde en gehechtheid die hond voor zijn baas heeft. Als wij maar half zo onderworpen waren aan God, hoeveel beter zou het dan niet zijn in de wereld!"

Het zag er naar uit, dat dat jaar voor Giovanni zonder moeite of last verlopen zou; maar zo was het toch niet. Hij zou getroffen worden door het verlies van een van zijn beste kameraden, de jonge Paolo Braja. Die jongen was een toonbeeld van vroomheid, berusting en levendig geloof. Na een lange, pijnlijke ziekte, en na de heilige sacramenten ontvangen te hebben, schonk hij op 10 juli zijn jonge schone ziel terug aan zijn Schepper, om zich bij de engelachtige heilige Aloysius te voegen, van wie hij zich gedurende zijn hele leven een trouwe volgeling had getoond. Verschillende leraren en ook kanunnik Clapie waren hem een bezoek gaan brengen toen hij ziek was. Het hele college betreurde zijn heengaan en alle kameraden vergezelden hem naar zijn laatste rustplaats; en niet weinigen plachten op een vrije dag met Giovanni te communie te gaan, het officie van Onze-Lieve-Vrouw of een rozenhoedje te bidden voor de zielenrust van hun gestorven vriend. Hij werd betreurd door allen die hem gekend hadden: verwanten, vrienden, leraren en medeleerlingen.

Een der leraren riep bij het vernemen van het droeve nieuws met tranen in de ogen uit: "Ik heb nooit geschreid over het verlies van iemand maar om die beminnelijke jongen moet ik toch huilen!"

Zijn vader liet kort nadien in het familieboek schrijven: "In 1832 op 10 juli is Paolo Vittorio Braja de eeuwige rust ingegaan op de leeftijd van 12 jaar, zoon van mij, Filippo en van wijlen Caterina Cafasso, en van wie ik zonder twijfel kan zeggen dat hij naar het Paradijs gevlogen is."

Intussen liep het schooljaar 1831-1832 ten einde en Giovanni keerde terug naar Castelnuovo. Zijn vrienden uit Morialdo, die hij nooit vergeten was, daar hij steeds in contact met hen gebleven was en hen nu en dan op een donderdag een bezoek gebracht had, wisten dat hij voor de grote vakantie naar huis zou komen, zij liepen hem een heel eind buiten het dorp tegemoet en vergezelden hem in een ware triomfstoet naar het huis van zijn moeder. Dat tafereel herhaalde zich daarna ieder jaar en telkens met een bijzondere feestelijkheid. Onder die jongens werd ook de Kring der Vrolijkheid gevormd, waartoe diegenen toetraden die zich gedurende het afgelopen jaar onderscheiden hadden door hun zedig gedrag. Zij werden op de ledenlijst geplaatst doch in het volgende schooljaar weer daarvan geschrapt zo zij zich slecht gedragen mochten hebben, vooral door te vloeken of onbehoorlijke taal te spreken.

Toen Giovanni thuis was teruggekeerd, voelde hij de behoefte om zijn studie te vervolledigen, die in bepaalde opzichten misschien niet tot zulke volkomen resultaten geleid had als hij wenste. Hij was niet een jongen die iets ten halve deed; hij stelde zich niet tevreden met de gewone resultaten, doch verlangde vurig naar degelijke kennis, en wilde van alles de reden weten. Drie schoolcursussen in één jaar tijd doorlopen te hebben, zouden anderen als een waar succes beschouwd hebben, voor hem echter was dat een aanleiding om na te gaan of hij niet te vlug gelopen had. Uit de stukken is mij gebleken dat Giovanni het eindexamen van de derde klas onmiddellijk vóór of na de vakantie van dat jaar heeft afgelegd. Ik houd daarbij rekening met de aantekening van het jaar 1832-33 waarin ik onder de datum van 5 november 1832 lees, dat Giovanni Bosco examen deed en toegelaten werd in albo studiorum grammatices. Is die datum die van het examen, of alleen die van de dag waarop de aantekening te boek gesteld werd?

Hoe het ook zij, Giovanni, die de anderen les gegeven had, opdat zij op school een beter figuur zouden maken, voelde de behoefte om nu zelf les te gaan nemen bij leraren die goed de stof kenden van de derde klas gymnasium, vastbesloten als hij was om gedurende de twee-en-een-halve maand van de grote vakantie zijn studie voort te zetten. Nadat hij zijn moeder zijn plan uiteengezet had en zich ervan vergewist had dat hij onderdak zou kunnen bekomen in de Serra van Buttigliera, ging hij zich voorstellen aan de theoloog Giuseppe Vaccarino, pastoor van Buttigliera d'Asti, met het verzoek hem te willen helpen bij de be-re-deneerde vertaling van de Latijnse schrijvers. Don Vaccarino, die nog heel jong was, had pas op 5 februari van dat jaar 1832 zijn intrede in die parochie gedaan. De moeilijkheden van zijn nieuw arbeidsveld, het verlangen om zijn voordeel te doen met de ervaring der pastoors van de aangrenzende parochies, en de noodzakelijkheid om zijn studies nog te vervolmaken, deden hem besluiten het verzoek op een gemoedelijke manier af te wimpelen. Toen hij later met Don Gamba van zijn parochie

daarover sprak riep hij uit: "Als ik toen geweten had welke bedoelingen de goddelijke Voorzienigheid had met die jongen, zou ik die dankbare taak zeker op mij genomen hebben ten koste van welk offer ook, al had ik er mijn studie of wat ook voor moeten laten, alleen om te kunnen zeggen: Ik heb het geluk gehad de leermeester van Don Bosco geweest te zijn!"

In zijn verwachting teleurgesteld, keerde Giovanni naar de boerderij van Susambrino terug en trachtte moederziel alleen met zijn eigen verstandelijke vermogens de moeilijkheden te overwinnen, die de boeken hem stelden. Op zekere dag kwam Don Dassano door een nabijgelegen dal en zag Giovanni in het weiland een paar koeien bewaken, met een boek van een klassieke Latijnse schrijver in de hand. Men had hem gezegd dat Giovanni een repetitor had willen hebben. Hij bleef staan, vroeg Giovanni naar zijn studie, liet zich een passage voorlezen en was verbaasd over de correcte uitspraak en over de ongedwongen en keurige wijze waarop de jongen de hele bladzijde doornam. Daarna ging hij zonder aarzeling naar moeder Margherita toe en zei tegen haar: "Stuur uw Giovanni maar eens bij me op de pastorie, dan zullen we zien wat we kunnen doen."

De volgende dag haastte Margherita zich aan de uitnodiging van de pastoor gevolg te geven. Om een proef te nemen met Giovanni, wees hij hem een bladzijde in een van zijn studieboeken aan, en verzocht hem die uit het hoofd te leren en enkele dagen later terug te keren om ze op te zeggen. Giovanni ging heen, en enkele uren later verscheen hij weer in de werkkamer van de pastoor. Verbaasd vroeg Don Dassano hem waarom hij was teruggekomen. Toen hij hoorde dat Giovanni de les geleerd had, wilde hij hem eerst niet geloven en stuurde hem weer weg. Giovanni bleef echter, met alle verschuldigde eerbied, aandringen en zegde heel de lange bladzijde toen vlot op, zonder ook maar ergens te haperen. Don Dassano staarde hem een ogenblik buiten zichzelf van verbazing aan: "Goed", zei hij toen, "we zullen je les geven, en als je wil, kun je mijn paard verzorgen en hoef je je voor de rest nergens zorgen over te maken."

De kapelaan, die toen aanwezig was, voegde eraan toe: "Die les zal ik wel geven: die jongen belooft heel wat!"

Van dat ogenblik af ging Giovanni iedere morgen van huis weg, woonde de les bij, die de goede en in de Latijnse en Italiaanse letteren voortreffelijke onderlegde priester hem gaf, en hield op zijn beurt de stal op orde. En ook hier wist hij niet wat het zeggen wilde vrije tijd te hebben. Wanneer het paard niet voor het rijtuig gespannen hoefde te worden, ging Giovanni er mee uit; en zodra hij ermee op de eenzame wegen buiten het dorp was, liet hij het galopperen en sprong er onder het lopen achter op, en met zijn verbazingwekkende lenigheid speelde hij het klaar, op de rug van het paard te gaan staan, terwijl dat rustig doordraafde. Dat was zijn enige ontspanning. De rest van de tijd werd besteed aan de studie, aan de zondagse bijeenkomsten, nu eens in Susambrino, dan weer in de Becchi, en aan de godsvrucht oefeningen. "In de vakanties", riep Filippello in onze tegenwoordigheid uit, "zag men hem geregeld in de kerk van Castelnuovo, waar hij dikwijls de Sacramenten ontving. Iedereen hield van hem en zag naar hem op, en ik zou niet in staat zijn de lof die hij verdiende onder woorden te brengen." Op Giovanni was dus het woord van het boek der Spreuken van toepassing: "Een goede naam is meer waard dan grote rijkdom; achting is boven zilver en goud te verkiezen." (1)

(1) 22, 1.

H O O F D S T U K X X X I

GIOVANNI KEERT TERUG NAAR CHIERI EN KOMT IN DE
KLAS VAN DE LATIJNSE GRAMMATICA - OVER DE ACHTING VAN
ZIJN LERAREN EN KAMERADEN - ZIJN NEDERIGHEID - LESSEN
AAN DE JONGENS VAN CHIERI - HIJ WORDT GEVORMD - DE
INSPECTEUR VAN ONDERWIJS EN DE EINDEXAMENS -
ZONDAGSSCHOOL IN MORIALDO - DE EERSTE HEILIGE MIS VAN
DON GIUSEPPE CAFASSO.

In november 1832 keerde Giovanni terug naar het huis van mevrouw Lucia Matta in Chieri, die hem andermaal haar zoon toevertrouwde en hem vrijstelde van het betalen van kostgeld. Om tot de lessen toegelaten te worden, legde hij op het college het bewijs van de pastoor over, dat hij de godsdienstplechtigheden bijgewoond had en een keer in de maand te biechten was geweest, zoals toen bij het begin van ieder schooljaar voor iedereen verplichtend was. Daar hij met goede cijfers bevorderd was, deed Giovanni, zeker van zichzelf, zijn intrede in de grammaticaklas, die overeenkwam met onze derde klas gymnasium. Het werd een triomf voor hem. Kanunnik Francesco Calosso en de priester en professor in de theologie, Giovanni Bosco uit Chieri, die later doctor in de letteren en wijsbegeerte werd aan de militaire academie van Turijn en professor in de gewijde welsprekendheid aan de koninklijke universiteit, spraken herhaaldelijk met Mgr. Giovanni Cagliero en met anderen over de verwonderlijke toeleg waarmee Giovanni de studie van het Latijn had aangepakt, en in één enkel jaar met schitterende resultaten de stof van drie klassen had verwerkt.

Zijn leraar in de grammatica werd pater Domenico Giusiana, van de orde der Predikheren voor wie Giovanni grote genegenheid opvatte en die hem met buitengewone beminnelijkheid behandelde. De goede leerling verdiende dat dan ook wel. Doctor Carlo Allora uit Castelnuovo d'Asti, die zijn schoolkameraad was in Chieri, bracht in 1888 met levendig welgevalen in de herinnering, hoe onze Giovanni in die jaren niet de minste ophef maakte over zijn gaven. Hij legde in zijn houding en gedrag geen zweem van aanstellerij of eerezucht aan de dag, en heel zijn persoonlijkheid straalde iets bijzonders en bovennatuurlijks uit. Als student was hij om zo te zeggen de opzichter van al zijn kameraden, en hoewel hij geen bijzondere opdracht gekregen had, werd hij toch door allen als de leider beschouwd, terwijl allen deden wat hij zei. Al van die tijd af was hij een heilige! riep hij geestdriftig over de jeugd van Giovanni uit. Die legde, onder alle andere deugden, getuigenis af van nederigheid in de omgang met zijn medestudenten. In datzelfde jaar wist een kameraad stiekem een schoolschrift van Giovanni in handen te krijgen,

schreef er een sonnet uit over, waarin hij alleen enkele woorden veranderde, en liet dat rondgaan onder zijn medestudenten, voorgevend dat hij er de auteur van was. Terwijl hij genoot van de loftuitingen die allen aan zijn adres richtten, kwam het blaadje na een paar dagen in handen van Giovanni die, zonder aanstoot te nemen aan die onhebbelijkheid, of de eer van het werk voor zichzelf op te eisen, er het zwijgen toe deed, omdat hij zijn kameraad niet beschaamd wilde maken; maar in de marge schreef hij dit motto: Est ne de sacco ista farina tuo? vouwde het blad op en zorgde dat de ijdeltuit het weer in handen kreeg.

In Chieri wist men, hoe vroom en zedig hij was; men wist ook van zijn begaafdheid en van zijn vorderingen in de studie; tal van families nodigden hem dan ook uit om hun kinderen les te geven, niet alleen de kameraden die bij hem in de klas zaten, maar eveneens degenen, die in de hogere klassen voor humaniora en retorica zaten; en zo begon hij dan les te geven en leerlingen te helpen in particuliere huizen. Het voor-naamste oogmerk van Giovanni was: goed te doen, maar de kleine vergoedingen die hem werden aangeboden sloeg hij niet af. Daarmee stelde de goddelijke Voorzienigheid hem in staat zich kleren en ondergoed aan te schaffen, dingen die hij voor de studie nodig had en dergelijke, zonder dat hij zijn familie daarvoor behoefde lastig te vallen. Van alle kanten werd hij intussen uitgenodigd om familieavondjes te komen opvrolijken, wat hij gaarne deed, telkens wanneer hij dat doen kon zonder dat zijn studie of de deugd eronder te lijden had. Door meer dan een, die in die jaren omgang met hem had, hebben wij horen uitroepen: "Hij was zo goed, dat niemand beter zou kunnen zijn!" Onder zijn kameraden gold hij als de leider, de scheidsrechter en ook als een meester in het zoeken van de weg naar de volmaaktheid. Inderdaad bleef ook de Kring der Vrolijkheid bestaan, tot groot voordeel van wie er lid van waren.

Intussen was hij al bijna achttien jaar en hij had nog steeds niet het sacrament van het Vormsel ontvangen. In die tijden geschiedde de toediening van het Vormsel in die plattelandsdorpen niet al te vaak. In dat jaar zorgde de ijverige theoloog Vaccarino er echter voor, dat zijn nog niet gevormde parochianen dat grote geluk te beurt viel. En Giovanni begaf zich terstond op weg en werd gevormd in Buttigliera d' Asti op 4 augustus 1833 door Mgr. Giovanni Antonio Gianotti, Aartsbischop van Sassari, terwijl als peter optrad de heer Giuseppe Marsano, en als meter gravin Giuseppe Melina. Er zijn ons geen gegevens in handen gekomen, waaruit we zouden kunnen opmaken, hoe onze Giovanni zich op die gewichtige handeling had voorbereid; doch uit de resultaten die de gaven van de Heilige Geest in hem op een zo schitterende wijze bewerkstelligden, mogen wij wel afleiden hoe levendig zijn geloof was.

Tegen het einde van het schooljaar kreeg de school van Chieri een bezoek van de Inspecteur van Onderwijs, in de persoon van de advocaat professor Don Giuseppe Gozzani, een man van grote verdiensten. Hij kwam de examencommissie voorzitten, en zich op de hoogte stellen van de stand van het onderwijs. Zijn naam was de schrik van de studenten, daar hij rechtvaardig was, maar van een wettelijke, onverbiddelijke rechtvaardigheid. Nauwelijks had het gerucht van zijn komst zich verspreid, of de hele schoolgemeenschap raakte in opwinding; de school gonsde, en men hoorde onderdrukt en dreigend gemompel. Don Gozzani, een berekend en koelbloedig man, en heel goed op de hoogte van de minder goede dunk die

de anderen van hem hadden, ging, nauwelijks in Chieri aangekomen, naar hen toe en sprak hen toe, belovend dat hij niet alleen niet onverbiddelijk zou zijn, maar zelfs niet streng. Toen de gemoederen daardoor wat gekalmeerd waren, gaf hij de thema voor het schriftelijke examen op en toen hij de papieren weer verzameld had vertrok hij plotseling naar Turijn. Van daar uit gaf hij de punten, die allesbehalve fraai waren. Niettemin werden Giovanni en al zijn medeleerlingen, vijfenveertig in totaal, bevorderd naar de vierde klas der humaniora, overeenkomend met onze vierde klas gymnasium. Hij had echter groot gevaar gelopen te blijven zitten, omdat hij een afschrift van zijn werk aan anderen gegeven had; dat hij niettemin bevorderd werd, had hij ongetwijfeld te danken aan de bescherming van zijn eerbiedwaardige leraar pater Domenico Giusiana, die hem een nieuwe thema opgaf, die hem, toen hij ze uitstekend gemaakt had, met algemene stemmen de bevordering ten deel deed vallen. Hij had de sympathie gewekt van Don Gozzani, die hem een grote gunst bewezen had door hem de tweede proef te laten doen. Daarvoor behield Giovanni een goede en dankbare herinnering aan hem, wat hieruit blijkt dat hij daarna levendige en vriendschappelijke betrekkingen bleef onderhouden met die priester, die, toen hij in Multedo Superiore nabij Oneglia, waar hij vandaan kwam, ging wonen, onder de vele andere werken van liefdadigheid ook een fonds stichtte bij het Salesiaans College van Alassio, voor een jongen die voor priester zou willen studeren.

Er bestond toen de prijzenswaardige gewoonte dat in ieder schooljaar, minstens één student, bij wijze van premie, van gemeentewege een uitkering geschonken werd van twaalf lire. Om die gunst te verkrijgen moest men met algemene stemmen door zijn examen zijn gekomen en de hoogste punten voor gedrag behaald hebben. Giovanni werd steeds op die manier begunstigd, en kreeg in iedere klas de premie toegewezen. In ons archief hebben wij het bevorderingsbriefje, gedateerd op 22 augustus 1833, getekend door pater Sibilla, prefect voor de studie. En op een tweemaandelijks verklaring, getekend door kanunnik Clapiè en door Don Piovani, geestelijk leider, van professor pater Giusiana en van de prefect, leggen zij een verklaring af over Giovanni's ijver in de studie en over zijn zeer goed gedrag.

Op het einde van het schooljaar 1832-1833 had de zoon van mevrouw Lucia zijn studie beëindigd, en Giovanni nam afscheid van dat gastvrije huis, waar hij zoveel goeds ontvangen had, maar dat hij op zijn beurt verrijkt had met een welgeslaagde opvoeding van de zoon en gesticht door zijn christelijke levenswandel. Giovanni Battista Matta begon, als volwassene, een drogisterij in zijn geboorteplaats Castelnuovo d'Asti, waar hij jarenlang burgemeester was, en in 1869 stuurde hij zijn zoontje naar het Oratorio in Turijn voor diens opvoeding; het bleef daar drie jaren. Don Bosco nodigde het jongetje steeds hij zich aan tafel uit, en omringde hem met zoveel zorgen, dat het de verwondering gaande maakte van degenen die de oorzaak van die uitverkiezing niet kenden. Het was een teken van de blijvende dankbaarheid die hij ten allen tijde voor die familie bleef koesteren.

Toen Giovanni in Susambrino was teruggekeerd, kwam hij tot de bevinding, dat het huwelijk van zijn broer Giuseppe een degelijke vrouw naast moeder Margherita had geplaatst, een meisje dat haar alle voorkomendheden bewees, die zijzelf tegenover de grootmoeder zou hebben aan de dag gelegd. Daarom trok hij zich het grootste deel van de tijd terug in de Becchi, waar hij op de zondagen de jongens van het gehucht verzamelde om hun catechismusonderricht te geven en hun ook lezen en schrijven te leren, waarbij hij als tegenprestatie alleen van hen verlangde,

dat zij één keer in de maand de heilige Sacramenten zouden ontvangen. En hier zien wij het begin van de zondags- en avondscolen voor de arme volkskinderen, die hun uiteindelijke vorm zouden vinden in het "Oratorio festivo". In de vakantiedagen echter, hield hij zich, na lang gebogen te hebben gezeten over zijn thema's en de oude schrijvers, bezig met het maken van de meubelstukken waar zijn familie behoefte aan had. En wij hebben een tafel en enkele banken gezien, die het werk van zijn handen waren en thans nog bestaan. Ook maakte hij zich de kunst van het schoenmaken ten nutte, die hij zich in de loop van dat jaar in Chieri had eigen gemaakt; en hoewel hij geen heel fijne schoenen maakte, speelde hij het toch klaar ze op te lappen als ze stuk waren, en ze weer als nieuw te maken. Die bedrijvigheid, ingegeven door de armoede, leidde tot niet geringe besparingen. In zijn kleine werkplaats voegde hij aan de smidshaard, de kleermakerstafelen de schrijnwerkerbank nu ook nog het schoenmakerstafeltje toe.

Dezelfde vakantie werd voor hem gekenschetst door een plechtige gebeurtenis. De vrome seminarist Giuseppe Cafasso, die onder leiding van pastoor kanunnik Cottino in de pastorie van Moncucco zijn geestelijke oefeningen had verricht, werd priester gewijd op quateremperzaterdag van het najaar, 21 september, en droeg de dag daarna in Castelnuovo zijn eerste heilige Mis op, onder groot meeleven en een feestelijke stemming van zijn dorpsgenoten. Giovanni moest wenen van heilige naijver toen hij hem het altaar zag bestijgen; des te meer daar hij jarenlang vriendschap met hem had willen sluiten, maar er zich steeds nieuwe hinderpalen hadden voorgedaan die hen van elkaar verwijderd hield. Maar toen hij hem, na afloop van de plechtigheid, te midden van alle mensen naderde om voor de eerste maal de gewijde hand te kussen, geloof ik dat een blik vol genegenheid van de jonge priester, hem deed erkennen dat zijn wens in vervulling gegaan was, en dat hij in hem een vader, een vriend, een raadsman en een blijvende weldoener gevonden had. Giovanni kon toen echter nog niet vermoeden waartoe de vriendschap, die de goddelijke Voorzienigheid tussen hem en Don Cafasso legde, zou dienen; noch dat hij van die onvergetelijke dag af geroepen zou zijn om Cafasso's herinnering levendig te houden in zijn geschriften. En nog minder kon hij toen voorzien, dat hij aan de wereld de intiemste gevoelens van liefde tot God, die op die dag in de ziel van Zijn nieuwe dienaar werden verwekt, zou kunnen openbaren. "Don Cafasso", aldus Don Bosco in 1866, liet geschriften na, waaruit de besluiten bleken die hij in het begin van zijn priesterschap genomen had. Hij bevond zich op zekere dag aan de voet van het Kruisbeeld en zei: "Heer, u zijt mijn erfdeel: Dominus pars hereditatis meae. (1) Dat is de keuze die ik vrijwillig gedaan heb op de gedenkwaardige dag van mijn heilige wijding. Ja, o, mijn God, Gij maakt mijn erfdeel uit, mijn vreugde, het leven van mijn hart voor alle eeuwigheid: Deus cordis mei, et pars mea Deus in aeternum. (2) Maar niet alleen, o, mijn God, wil ik U geheel toebehoren, maar ik wil heilig worden; en daar ik niet weet of mijn leven kort of lang zal zijn, verklaar ik voor U dat ik heilig wil worden en wel spoedig. Moge de wereld ook ijdelheid zoeken, genot, eer en aardse grootheid, ik wil en zoek en verlang niets anders dan heilig te worden, en ik zal de gelukkigste der mensen zijn wanneer ik heilig word, spoedig heilig en heel heilig."

(1) Psalm 15,5.

(2) Psalm 72,25.

Dit zei hij, en hij heeft woord gehouden." Inderdaad was de heiligheid in het leven en in de lering van Don Cafasso zo groot, dat zij zich moet hebben meegedeeld aan Giovanni en aan honderden priesters om de strijd te doorstaan, die de sekte der samenzweerders bezig waren voor te bereiden tegen de troon en het altaar.

Een van de dingen die het burgerlijke gezag de meeste reden tot bezorgdheid gaf was La Giovine Italia (Het jonge Italië), in het leven geroepen en ijverig verspreid door Giuseppe Mazzini door middel van een tijdschrift dat dezelfde naam droeg. De Gazzetta Piemontese drukte in haar nr. 99 van 1833 een stuk uit de instructie af, waarin gezegd werd: "Het doel van de vereniging is vrijheid, onafhankelijkheid, humaniteit, gelijkheid." De werkzaamheid is gericht op de republiek. La Giovine Italia verspreidt dat beginsel... Het is een belangrijke medewerking vele exemplaren van dit blad te verspreiden. De propaganda zal de grondbezitters aansporen de boeren te volgen. De parochies op het platteland moeten vooral bewerkt worden, maar met grote omzichtigheid: het beste zal zijn, eerst de zwakke plekken van het dier te zoeken en het van die zijde aan te vallen en te overwinnen. Om dat doel te bereiken zal het nodig zijn, zich nooit minachtend over de godsdienst uit te laten en te doen alsof men zijn gebreken niet merkt. De vlag van de onafhankelijkheid moet bij de altaren ontrold worden zoals er de paaskaars prijkt en op de kerktorens van de parochies, anders zal de idioot zijn bestiale krachten niet bij de onze voegen. Wanneer de pastoor die verbinding bewerkstelligt en haar van het altaar af verkondigt is de overwinning zeker. In de strijd om de onafhankelijkheid zal het goed zijn zich de Spanjaarden in de herinnering te brengen. De Christus op de vlaggenstok zou voorop moeten gaan, het Evangelie in handen van de priester: daarna moet het water vergiftigd worden, overal moet men op de loer liggen, bereid om toe te slaan, zodat het terrein bezaaid is met kuilen, waarin de vijand kan vallen, evenals de gemeenten die er verantwoordelijk voor zijn het vuur niet te hebben ontstoken en zich niet te hebben teruggetrokken, vastgenagelde doeken om de cavalerie te hinderen, opbreken van bruggen en straten, barricaden overal in de stad, kokende olie en water, brandend hout, as uit de vensters geworpen, alle helse plagen die maar uit de hel denkbaar zijn, er nieuwe bedenken, als het kan, met groter scherpzinnigheid dan Pluto."

Ofschoon men nauwgezet waakte, toch begon die leer zich te verspreiden onder het volk, onder de vurige en begaafde jeugd en ook onder het leger. Enigen, van wie kon worden aangetoond dat zij deel van die beweging hadden uitgemaakt, werden tot zware straffen veroordeeld. In 1833 sprak de krijgsraad te Turijn het doodvonnis uit over de advocaten Scovazzi en Cariolo uit Saluzzo, schuldig aan ongehoorzaamheid en opruiing en aan het lidmaatschap van een tegen de regering opstandige vereniging, en tegen zes militairen, beschuldigd van hoogverraad. Ook in Chambéry werden in hetzelfde jaar doodvonnissen gevelde: een dokter Rufini, die in Genua was aangehouden, benam zichzelf het leven in de gevangenis: bloed vloeide in Alessandria en in andere steden van Piëmont. Die straffen konden de geheime organisatie niet uitroeien, doch deden haar alleen maar voorzigtiger te werk gaan bij haar operaties en bij de voorbereiding van latere nieuwe en heftiger opstanden. En Piëmont vormde het fundament voor hun optreden tegen de Kerk.

De regering trachtte zich teweer te stellen, maar enkel materiële kracht was daartoe niet voldoende. Zij beging daarbij het onrecht van het Cesarisme. Hoe kon zij eerbied voor haar eigen gezag afdwingen, waar

zij zichzelf niet onderwierp aan het verhevenste van alle gezag, aan Jezus Christus, vertegenwoordigd in zijn Kerk?

In 1832 werd op uitnodiging van Koning Karel Albert, bij pauselijke brief een Apostolische Afvaardiging of Raad van Bisschoppen aangesteld, om de godsdienstige aangelegenheden in Piëmont opnieuw te ordenen. In volle overeenstemming met en ook met hulp van de koning, stichtten zij de beroemde Academie van Superga, waarin uitgelezen geesten onder de priesters, die al hun graad bereikt hadden in de theologie en kerkelijk recht, hun hogere godsdienststudiën konden vervolmaken. Zij hervormden de provincies van de religieuze ordes en sloten enkele kloosters waar de observantie van de regels te los geworden was; zij overwoegen toepassing van het kerkelijk wetboek, om, zodoende enkele misbruiken uit de weg te ruimen, die onder de clerus waren ontstaan, door een voor alle diocesen geldend reglement; ook werd er overwogen het onderricht in de theologie onder de leiding van het episcopaat te stellen, kleine seminaries op te richten, alsook leerstoelen voor openbaar onderricht, terwijl men alleen aan de universiteit de faculteiten van het recht, de medicijnen en de chirurgie zou overlaten, en de Broeders van de Christelijke Scholen in de steden en dorpen toe te laten, alsmede de Zusters van de Heilige Jozef, en de Dochters van Liefde. Maar de Apostolische Afvaardiging ondervond van begin af aan de tegenwerking van de senaat van Piëmont, die weigerde de afvaardiging, en de apostolische brief, bij welke zij was ingesteld, te erkennen.

In 1835 wilde de burgerlijke commissie voor de herziening van de boeken zich niet onderwerpen aan de kerkelijke herzieningscommissie. Zij stond weliswaar geen boeken of geschriften toe, waarin de goddeloosheid werd bevorderd of de moraal gekwetst. Zij verhinderde, dat er onderricht gegeven zou worden in de zin van de Bisschoppen, die afhankelijk waren van de Heilige Stoel. Zij banden schrijvers uit die de Franse ideeën bestreden en de richtlijnen van de Kerk ondersteunden. Zij duldden degenen die de beginselen van de moderne filosofie begunstigden, hetzij op het gebied van de godsdienst of van de politiek, terwijl zij de verspreiding van de boeken, die tal van dwalingen te lijf gingen, remden.

Koning Karel Albert, door en door godsdienstig, had een praktisch verstand, bezat een verheven geest, was stipt in het vervullen van zijn plichten, streng tegenover zichzelf, en hij wist heel goed welke schelmerijen er achter de vleierij verborgen gaan; maar toch had hij door zijn neiging tot halve maatregelen en de verwachting van een Italiaans rijk, niet helemaal gebroken met de mannen van de revolutie, met wie hij van zijn jeugd af op vertrouwde voet had gestaan. Tot zijn ministers koos hij een De la Tour en daarna een Solaro la Margherita, die goede katholieken waren; maar eveneens nam hij in zijn kabinet op de liberalen Villamarina en Barbaroux, die gemakkelijk de hand lichtten met het concordaat dat er gesloten was met de Heilige Stoel, evenals met de wetten en besluiten en maatregelen op kerkelijk gebied, die de verschillende Savooise vorsten steeds waren nagekomen.

En hun meningen werden door niet weinige theologen gedeeld; die, gevormd door de valse beginselen op het gebied van het kerkelijk recht, zoals die geleraard waren door de cesaristische hoogleraren van de universiteit, in stede van de natuurlijke verdedigers te zijn van de beginselen der Kerk, ongelukkigwijze haar tegenstanders werden. Dat was een ernstig en diep geworteld kwaad. Maar Don Cafasso was de man die

voorbested schein om daar verbetering in te brengen, door het werk voort te zetten, dat begonnen was door de theoloog Guala in het klooster van de Heilige Franciscus van Assisi. Door de wijze waarop hij de jonge geestelijkheid de moraal bijbracht, zal hij zoveel eerbied, liefde en gehoorzaamheid bij hen aankweken voor de Paus van Rome, en hen met zoveel liefde de heilige richtlijnen in de betrekkingen met de staat aanduiden, dat er een volkomen nieuwe generatie van levieten ontstaat, vervuld van afkeer voor de Franse sofismen en onoverwonnen steunpilaren van de pauselijke soevereiniteit en onfeilbaarheid. En alle diocesen van Piëmont zullen de gunstige terugslag gewaarworden van een dergelijk onderricht in de waarheid, rechtvaardigheid en liefde. En Don Cafasso zal ook de geestelijke vorming van onze Giovanni voltooiën en hem tot een dappere verdediger van de Kerk maken, door hem veilige normen te geven, aan de hand waarvan hij heel de uitgestrektheid kan kennen van de goddelijke en menselijke rechten en voorrechten van haar, die juist het rijk van God op aarde is. Giovanni Bosco zal, bij de verschillende gelegenheden dat hij de handschoen opneemt tegenover leraren van de oude school, nooit nalaten met zijn beminnelijke eenvoud onvermoeibaar de verdediging van de Paus en van de Kerk op zich te nemen en het zal een treffend gezicht zijn hem aan het einde van een dispuut, na een korte pauze, glimlachend te horen besluiten: dat is een universitaire stelregel!

H O O F D S T U K XXXII

GEDACHTE OVER ZIJN ROEPING - GIOVANNI BESLUIT
FRANCISCAAN TE WORDEN - IN CHIERI WOONT HIJ BIJ EEN
CAFEHOUDER - HOE HIJ ONBEHOORLIJKE GESPREKKEN
VERHINDERT - SCHITTERENDE
LOFSPRAAK OVER ZIJN GEDRAG - DE KOSTELOZE LES IN
LATIJN AAN DE KOSTER VAN DE DOM.

Met het jaar der IVde Latijnse zag Giovanni de tijd naderen, waarin hij over zijn roeping zou moeten beslissen. Terwijl hij vroeger zo vurig ernaar verlangde priester te worden, bekreep hem thans een eerbiedige vrees bij de gedachte aan de verhevenheid van deze staat, aan zijn eigen geringheid en aan de verplichtingen, waartoe hij zich voor eeuwig zou verbinden ten opzichte van God. "Leeft in vreze voor mijn heiligdom. Ik ben Jahwe." (1)

Over deze periode van zijn leven heeft onze Giovanni een bladzijde van de bewonderenswaardigste nederigheid nagelaten. "Mijn doom uit Moraldo was mij steeds bijgebleven; bovendien had hij zich verschillende malen in nog duidelijker vormen herhaald, en wanneer ik mij daaraan zou houden, moest ik de geestelijke staat kiezen, die juist met mijn neigingen overeenkwam; maar ik wilde niet geloven aan dromen, en mijn manier van leven, evenals het volkomen gebrek aan de deugden die voor deze staat noodzakelijk was, maakten die keuze voor mij twijfelachtig en bijzonder moeilijk. O, als ik toen een leidsman gehad had, die de zorg over mijn roeping op zich genomen zou hebben, dat zou voor mij een groot geluk geweest zijn; maar dat geluk had ik niet! Ik had een bovenste beste biechtvader, die een goede christen van mij wilde maken, maar in een geval van roeping wilde hij zich nooit mengen. Bij mezelf te rade gaande, heb ik toen, na verschillende boeken over de keuze van staat gelezen te hebben, besloten in de Franciscaner orde te treden. - Wanneer ik seculier geestelijke blijf, zo zei ik tot mezelf, loopt mijn roeping groot gevaar schipbreuk te lijden. Ik zal kloosterling worden, aan de wereld verzaken, mij aan de studie wijden en aan de overweging, en op die manier in de eenzaamheid mijn hartstochten kunnen bestrijden, in het bijzonder de hoogmoed, die diepe wortels in mijn hart geslagen had."

In Chieri was hij dikwijls in het klooster van de Franciscanen geweest, en enkele van de paters, die op de hoogte waren van de zeldzame eigenschappen van kennis en vroomheid, waarmee hij begiftigd was, hadden hem uitgenodigd in hun orde te treden, waarbij zij hem de verzekering

(1) Lev. 26, 2.

gaven dat hij zou worden vrijgesteld van het storten der som, die voor iedere novice bij zijn intrede was voorgeschreven. Dit voorstel had op dat ogenblik al zijn besluiteloosheid doen wijken, des te meer omdat, daar hij zich zorgen maakte over de betaling van het kostgeld in het seminarie, iedere andere weg voor hem afgesloten scheen.

Moeder Margherita had hem steeds vrij gelaten in de keuze van zijn levensstaat. Daarom had zij nooit over de toekomst met hem gesproken. Nooit had zij aangestuurd op een gemakkelijker leven door middel van hem, nooit ook maar het minste verlangen aan de dag gelegd om hem bij zich in huis te hebben of om bij hem te gaan inwonen, wanneer hij priester zou zijn. Wanneer Giovanni haar soms wel eens vroeg wat zij ervan dacht, wat zij van hem verlangde, gaf zij hem steeds hetzelfde antwoord: "Ik verlang niets anders voor je dan je eeuwig heil!" Hoewel Giovanni zag, hoe rustig zij bij dat alles bleef, oordeelde hij de tijd nog niet gekomen om haar te zeggen wat zijn plannen waren; hetzij omdat hij voelde, welk een groot offer deze verwijdering van elkaar voor haar zou betekenen, of wel omdat het niet iets was, dat al direct zou moeten gebeuren. Om bij de Franciscanen te worden toegelaten was het noodzakelijk zich aan een examen te onderwerpen, waarvoor hij allereerst enkele maanden van voorbereiding zou nodig hebben. Niettemin dacht hij erover, zich de papieren te verschaffen die hij nodig had, en vroeg die aan bij zijn pastoor; deze voldeed aan zijn verzoek, maar toen Don Dassano hem de papieren gaf, vroeg hij hem vanzelfsprekend ook, waarvoor hij ze nodig had, en Giovanni verborg voor hem zijn besluit niet.

Intussen was de tijd gekomen om naar Chieri terug te keren. Daar mevrouw Lucia Matta, nu haar zoon zijn eindexamengymnasium gedaan had, niet langer meer in de stad woonde, was Giovanni verplicht naar een ander pension uit te zien. In dat jaar had een neef en vriend van de familie Bosco, uit hetzelfde gehucht Morialdo, - zekere Giuseppe Pianta besloten een café in Chieri te openen. Margherita greep deze gelegenheid aan en verzocht hem, Giovanni in zijn huis op te nemen. Pianta stelde de jongen voor, als kelner bij hem in dienst te komen; waarin Giovanni toestemde, ook om dichterbij in de buurt te zijn van de woning van zijn professor Don Banaudi, met wie hij al vriendschappelijke betrekkingen had aangeknoopt. Het bleek echter dat Pianta, toen Giovanni in de stad aankwam, nog niet gereed was met zijn voorbereidselen en de inrichting van zijn nieuwe huis. Volgens de verklaringen, die ouderen uit het dorp aan Don Secondo Marchisio gedaan hebben en ook volgens de aantekeningen van prof. Don Giovanni Turchi, schijnt het, dat onze Giovanni een poosje bij een zekere Cavalli gewoond heeft, die hem een hoekje van de stal aanwees, waar hij 's nachts kon rusten, en hem verplichtte op een paard te passen en dat werk te verrichten in een niet ver van de stad gelegen wijngaard. Giovanni had echter verlof gevraagd en verkregen, om op iedere zaterdagavond volkomen vrij over zijn tijd te kunnen beschikken, ten einde naar de kerk te kunnen gaan om te biechten. Dit is een bewijs te meer voor de heldhaftige opzet van Giovanni, zoveel onaangenaamheden te doorstaan om tot het priesterschap te komen. Dit was het jaar, waarin hij zich het meeste moest ontzeggen, zelfs ten aanzien van zijn armzalige en schaarse kost. Men zegt dat de heer Ceppi, een ijzerhandelaar in Chieri, stappen gedaan had bij Pianta, opdat deze zich zou haasten Giovanni bij zich op te nemen. Hoe de zaak ook mag zijn gelopen, wij vinden hem al gauw in het huis van de neef, als nachtwaker en voor het opknappen van allerhande huiselijke karweitjes. Hij ontving geen loon, maar had de nodige tijd beschikbaar om te studeren.

Zijn neef verschaftte hem gratis onderdak en zorgde voor zijn soep. Zoals gewoonlijk voorzag zijn moeder hem van thuis met brood en andere levensmiddelen. Een nauwe ruimte boven een kleine oven, gebouwd om taarten te bakken en waar men met een ladder op moest klimmen, was de plaats waar hij slapen moest; als hij zich ook maar even uitstrekke in het geïmproviseerde bed, staken zijn voeten niet alleen buiten het stro, maar ook uit de opening van de ruimte.

"Dat pension was ongetwijfeld erg gevaarlijk met het oog op de klanten", zo schrijft Don Bosco zelf; "maar daar ik bij goede Christenen was en omging met voorbeeldige kameraden, kon ik er zonder morele schade blijven."

De waard droeg hem vervolgens op, de punten te tellen die er bij het biljartspel gemaakt werden, en hij begaf zich steeds naar het lokaal met een boek bij zich. Wanneer er wel eens gevloekt werd of er een onbehoorlijk gesprek begonnen werd, keek hij zo ernstig, dat de spelers de woorden op de lippen bestierven. Dikwijls echter bepaalde hij zich niet tot stilzwijgende afkeuring, maar wist hij haar ook onder woorden te brengen, en met liefde en doeltreffend degenen tot de orde te roepen, die zich zo hadden laten gaan. Verscheidene pretmakers, die het vervelend vonden dat zij niet meer vrijuit konden praten zoals het hun inviel, ver-zochten Pianta, Giovanni niet meer de punten te laten opschrijven, terwijl, naar zij zeiden, hij hun eerbied inboezemde en hen verlegen maakte. En soms riepen zij uit: "doe die jongen hier toch weg!"

Als hij met zijn werk in het café klaar was, begon Giovanni te studeren en ijverig zijn huiswerk te maken. De rest van zijn vrije tijd gebruikte hij voor het lezen van Italiaanse of Latijnse klassieken en gedeeltelijk voor het bereiden van drank en gebak. Toen hij er een half jaar was kon hij al koffie zetten en chocolade maken, en kende hij de maten en verhoudingen van alle ingrediënten om gebak te maken, koekjes, likeuren, evenals allerlei soorten ijs en andere verfrissingen. Zodat de baas, ziende hoeveel nut hij voor zijn zaak van hem kon hebben, hem een aantrekkelijk voorstel deed, en hem vroeg alle andere bezigheden te laten varen en zich uitsluitend aan het vak te wijden. Maar Giovanni, die al deze karweitjes alleen bij wijze van tijdverdrijf en ontspanning deed, weigerde beslist, en verklaarde andermaal dat hij geen andere bedoeling had dan zijn studie voort te zetten. In het bedrijf leerde hij ondertussen ook koken en voorzag hij zich op die manier van de nodige kennis voor het beheer van een liefdadigheidstehuis.

Ondanks al die verschillende bezigheden verwaarloosde hij nooit de praktijk van zijn dagelijkse devotie. Dezelfde Giuseppe Pianta verklaarde op 10 mei 1888 tegenover Don Bonetti, Don Berto en Don Francesia, in het Huis der Salesianen in Chieri: "Het was onmogelijk een betere jongen te vinden dan Giovanni Bosco. Iedere morgen ging hij enkele missen dienen in de kerk van de heilige Antonius. Ik had mijn oude en ziekelijke moeder bij me in huis, en het was bewonderenswaardig te zien hoe hij voor haar zorgde. Soms bracht hij de hele nacht studierend door en 's morgens trof ik hem nog aan, terwijl hij zat te lezen of te schrijven." Men zegt dat hij zo gedurende die nachten Dante en Vergilius van buiten leerde.

Hij was een navolgenswaardig voorbeeld voor de hele omgeving. Mevrouw Clotilde Vergnano, een dochter van de huiseigenaar, zei in 1889, dat zij, toen ze nog een jong meisje was, hem nooit zijn tijd in ledigheid zag doorbrengen en met anderen spelen uit de buurt op het erf; dat

zij hem een paar keren boven op de trap was tegengekomen, als ze water ging halen voor een priester, Don Arnaud, en dat hij nooit de ogen opgeslagen had om haar in het gezicht te kijken; dat zij tenslotte wist, hoe dezelfde Don Arnaud, die getuige was van het teruggetrokken en stichtelijke leven van de jongen, toen aan de pastoor van Castelnuovo geschreven had, met het verzoek een gemakkelijker en veiliger verblijf voor hem te zoeken.

De heer Giuseppe Blanchard verklaarde dat, gedurende de tijd dat Giovanni in het huis van Giuseppe Pianta woonde, men hem nooit zag deelnemen aan vrolijke en lawaaierige spelletjes, waar hijzelf, die toen ook nog maar een jongen was, met zijn broertjes en vrienden aan meedeed; Giovanni onthield er zich echter van, hoezeer men ook bij hem aandrong als hij uit de school thuiskwam.

Hoezeer Giovanni ook van de jongens hield, en zich graag met hen bezighield, hij volgde steeds het beginsel: "Voor alles is er een tijd bepaald." (1) In al wat hij deed heerste orde, en hij bracht daar nooit verandering in. Hij had de tijd vastgesteld voor de Kring der Vrolijkheid, een tijd voor het lesgeven aan kameraden die zich om hulp tot hem wendden, een tijd die hij aan de gasten moest wijden en een tijd die bestemd was voor het gebed, de kerk en de sacramenten.

Ook voor de ontspanning was er een tijd bepaald, maar op welke manier? Dat vertelt ons kanunnik Giuseppe Caselle, die toen met een stuk of zes-zeven jongens bij een priester van Chieri in pension was, een meester van de gemeentelijke school en die in het huis van een zekere Torta woonde, vlak tegenover dat van Pianta gelegen.

"Bijna iedere avond", zo vertelt hij, "vooral in de winter na het avondeten, kwam Giovanni Bosco, als zijn bezigheden het hem toelieten, naar ons toe, en wij wachtten op hem in de kamer, of als het mooi weer was, op de kleine binnenplaats. Het is niet te vertellen, met hoeveel blijdschap we hem ontvingen, als hij verscheen. En hij was dan in zijn nopjes, maakte ons aan het lachen met een paar grappen en, steeds bereid om ons een plezier te doen, vertelde hij ons mooie, stichtelijke verhalen en wist ons twee uur of langer bezig te houden zonder dat we het merkten. Soms herhaalde hij een stuk van de catechismus of gaf er de verklaring van. Af en toe vroeg hij ons of we te biechten gingen, en wij van onze kant, ontvingen, om hem een genoegen te doen, vaker de heilige sacramenten dan anders gewoonlijk het geval was. En wanneer we hem dan vertelden dat we te biechten geweest waren, was hij erg blij en sprak hij ons moed in om in onze goede voornemens te blijven volharden. Wij waren bereid om voor hem alles te doen. Hoe laat het soms ook werd, we kwamen er haast niet toe, afscheid van hem te nemen. Dikwijls kwam onze bovengenoemde meester, op zijn tenen lopend, naderbij om te horen wat voor een interessante geschiedenis Bosco vertelde, daar we zo aandachtig en stil waren. Meer dan eens zei de brave man tegen ons: "Jullie hebben hier een voortreffelijk voorbeeld voor ogen! Wie weet wat er uit die jongen nog eens worden zal!" De avonden dat Giovanni niet komen kon, waren wij echt terneergeslagen, onze vrije tijd kwam ons lang en vervelend voor, en we zagen verlangend uit naar het tijdstip dat de meester ons kwam roepen voor het avondgebed."

(1) Ecclesiasticus, 3,1.

Giovanni bewaarde dat uurtje van ontspanning voor de avond, nadat hij een hele dag lang nauwelijks op adem had kunnen komen, en hij verstond de kunst om van dat uurtje een leerzame verpozing te maken.

In dat jaar nam hij vervolgens een besluit, dat alle kentekenen van een werkelijk christelijke heldhaftigheid had. Daar hij voor zijn devoties dikwijls in de dom van Chieri kwam, had hij vriendschap gesloten met de hoofdkoster, Carlo Palazzolo, een ernstige, vrome man, die al driemaal, bij wijze van bedevaart, te voet naar Rome was geweest, om daar de basilieken en de catacomben te bezoeken. Hij was al vijfendertig jaar, en hoewel zijn verstand niet heel groot was, hij nagenoeg geen middelen bezat en erg in beslag genomen werd door de verschillende bezigheden van zijn ambt, verlangde hij er toch vurig naar, priester te worden. De goedheid van de jonge Bosco kennende, vroeg hij of deze hem geen les wilde geven. Hij vond onmiddellijk gehoor en Giovanni nam de taak op zich, hem regelmatig iedere dag lessen te geven, zodat hij hem ertoe kon voorbereiden samen met hem examen te doen voor het aanvaarden van het geestelijke kleed. De studie betekende voor Palazzolo een zware karwei, want hij had bijna geen vrije tijd; iedere beloning van de hand wijzend, begaf Giovanni zich echter iedere dag naar zijn huis bij de dom, om Palazzolo les te geven; soms ook ging Palazzolo naar het huis van zijn vriend; en Giovanni gaf hem met zoveel geduld en zo goed les, dat hij hem in iets meer dan twee jaren niet alleen het allernoodzakelijkste leerde, want toen Palazzolo zich voor het examen aangemeld had, wist hij dat ook met goed resultaat áf te leggen. Wie zou hierin niet een voorafbeelding willen zien van Giovanni's toekomstige instelling der Zonen van Maria, voor het bevorderen van late roepingen?

Hier maakte Giovanni ook kennis met Domenico Pogliano, klokkenluider van de dom, wiens achting hij al, zonder het te weten, verworven had, door zijn diepe godsvrucht, door zijn apostolaat voor de catechismus onder zijn leeftijdgenoten en door zo noodzakelijke gepaste ontspanning, waarmee hij de jeugd van het kwaad afhield. Deze brave man, die wist hoe weinig geschikte plaats er in het huis van Pianto was om met vrucht te studeren, nodigde Giovanni uit om van de rust van zijn woning gebruik te maken, en deze liet niet na er herhaaldelijk heen te gaan. De klokkenluider verzekerde, nooit een jongen gezien te hebben die zo bescheiden en deugdzaam was als Giovanni Bosco en het tafeltje waaraan hij plaats nam om te studeren wordt nog steeds met eerbied door de erfgenamen van Poglano bewaard. Aldus verhaalde Don Carlo Palazzolo in de laatste jaren van zijn leven.

H O O F D S T U K XXXIII

PASTOOR DON DASSANO BRENGT MARGHERITA OP DE HOOGTE VAN
GIOVANNI'S BESLUIT OM FRANCISCAAN TE WORDEN -
EDELMOEDIGHEID VAN DE CHRISTELIJKE MOEDER - HET GEBREK
DAT GIOVANNI LIJDT IN HET JAAR VAN ZIJN IVde LATIJNSE -
ZIJN ERKENNELIJKHEID JEGENS DEGENEN DIE HEM HULP BEWEZEN
HEBBEN.

In die tussentijd had Don Dassano het gewenst geoordeeld, Margherita op de hoogte te brengen van de beslissing die haar zoon genomen had om Franciscaan te worden. Daarom ging hij haar op een namiddag in de maand december opzoeken, en na haar de zaak te hebben uiteengezet, bracht hij haar onder ogen hoeveel er te doen was in het diocees, en hoeveel beter het zou zijn, wanneer Giovanni, als hij priester werd, zich zou bezighouden met het werk in een of andere parochie. Hij legde er de nadruk op, dat hij, die door God met zoveel talenten gezegend was, ongetwijfeld prachtig werk zou verrichten, en zei tot besluit: "Tracht hem van dat voornemen af te brengen. U bent niet rijk, u bent ook al zo jong niet meer, binnenkort zult u niet meer kunnen werken; hoe zult u, als uw zoon naar het klooster gaat, in uw onderhoud moeten voorzien? Het is voor uw eigen bestwil dat ik u ben komen waarschuwen."

Margherita bedankte de pastoor voor het vertrouwen dat hij in haar stelde, maar nadat hij zijn raad gegeven had, sprak zij met geen woord over haar eigen mening. Zij begaf zich terstond naar Chieri, en toen ze bij haar zoon kwam, zei ze met haar gebruikelijke glimlach: "De pastoor is zo goed geweest naar me toe te komen, en heeft me toevertrouwd dat je naar het klooster wil gaan, is dat waar?"

"Jawel, moeder. Ik hoop dat u daar niets tegen zult hebben."

"Ik wil alleen, dat je de stap die je onderneemt, goed overweegt en dat je vervolgens je roeping volgt, zonder met iemand rekening te houden. Het voornaamste waar het om gaat is het heil van je ziel. De pastoor wil, dat ik je van die beslissing afbreng, met het oog op de hulp die ik in de toekomst van je zou kunnen ondervinden. Maar ik vind, dat men daar niet aan moet denken, het gaat bovenal om God. Laat je door mij niet weerhouden. Ik wil niets van jou, in het geheel niets. Onthoud goed: ik ben in armoede geboren, heb in armoede geleefd en ik wil in armoede sterven. Ik geef je dan ook de verzekering dat, wanneer je zou besloten hebben seculier geestelijke te worden en je zou per ongeluk rijk worden, ik geen enkele keer bij je op bezoek zou komen. Onthoud dat goed! "

Toen Don Bosco zeventig jaar en ouder was, zag hij nog het indrukwekkende beeld van zijn moeder voor zich, toen zij deze woorden sprak en

hoorde hij nog haar stem. En wanneer hij aan die waarlijk christelijke houding teruggedacht, voelde hij zich nog tot tranen toe bewogen.

Maar Onze-Lieve-Heer, die de ernst in het hart van Margherita zag, besloot dat Giovanni in haar een edelmoedige medewerkster zou vinden bij de stichting van het Oratorio van de heilige Franciscus van Sales.

Intussen had echter niemand in Chieri ook maar het minste idee van wat Giovanni zou gaan doen. Hij was steeds gelijk aan zichzelf. Zo rustig als hij zich op de studie toelegde, zo edelmoedig en opgewekt bleef hij tegenover zijn kameraden, zodat het er naar uitzag alsof zijn leven geen zorgen en moeilijkheden kende. En toch was er geen jaar als dat van zijn IVde Latijnse, dat, door de onzekerheid van zijn toekomst en het gebrek aan stoffelijke middelen, hem zoveel zorgen baarde en offers van hem vergde. Om zich te kleden, zich het merendeel van zijn voedsel te verschaffen zolang hij naar school ging, moest hij zich tevreden stellen met de kleine beloningen, - waarmee niet eens al zijn leerlingen zijn lessen betaalden, - en met het weinige dat hij van zijn moeder ontving. En wanneer de goede Margherita niet het nodige had om haar zoon te geven, wendde zij zich tot weldadige mensen om iets te lenen of ten geschenke te krijgen in de vorm van graan of wat anders. Don Giovanni Turchi herinnerde zich, dat zijn vader toen gezegd had, dat hij steeds zijn bijdrage voor dat werk van liefde gegeven had. "Geen tegenspoed deert de rechtschapene" (1) zegt Salomo; en Giovanni zich gewillig voegend naar de wil van God, die alles ten goede schikt van wie hij liefheeft, verborg zijn gebrek, dat hem dwong sterker te vasten dan de Kerk voorschreef.

Op een dag in de vakantie wilde hij een maaltijd gebruiken zoals hij in lange tijd niet meer gehad had. Hij plukte een bepaalde hoeveelheid vijgen en kocht een groot brood bij wijze van proviand. Onderweg naar huis kwam hij een troepje kameraden tegen, die op het Sint-Antoniusplein aan het spelen waren, en bleef staan om toe te kijken. Intussen begon hij onbewust aan het brood te knabbelen en, afgeleid door het spel en andere gedachten, had hij het ten slotte helemaal opgegeten. Toen het spel was afgelopen, herinnerde hij zich, dat thuis de vijgen op hem lagen te wachten; maar toen hij wilde weggaan verwonderde het hem dat zijn brood weg was. Hij zocht hier en hij zocht daar, vroeg aan zijn kameraden of zij er iets van wisten en meende dat ze het verborgen hadden om hem een poets te bakken. De een antwoordde: "Ik heb je brood niet gezien", en een ander: "Ik heb het niet weggenomen"! en een derde zei: "Maar, wat zoek je toch? Je hebt het immers helemaal opgegeten! Dat heb ik met mijn eigen ogen gezien. Het verwonderde me al, dat je zo een boel brood kon opeten." Eindelijk overtuigd, begon Giovanni te lachen, omdat hij noch gemerkt had dat hij at, noch zijn maag bezwaard voelde door al dat brood. En daarom begaf hij zich, gevoed en wel, naar huis. Maar ongetwijfeld was deze eetlust alleen veroorzaakt door verscheidene dagen van de grootste soberheid.

Onder de kameraden deed intussen het praatje de ronde dat Bosco onmogelijk genoeg te eten kon hebben. Giuseppe Blanchard, onder anderen gaf hem dikwijls brood en fruit, wanneer hij dat had en zei: "Neem maar, Giovanni, neem maar zoveel als je lust." Zijn broertje Leandro beklagde er zich bij zijn moeder over, dat Giuseppe de dikste kastanjes van tafel

(1) Spreuken 12,21.

nam om ze aan Bosco te geven; maar deze brave vrouw, die fruitverkoopster was, nam meer dan eens een uitgezochte appel van de schaal en gaf hem aan haar zoon met de woorden: "Geef die aan Giovanni; hij is toch zo een goede jongen, en hij zal voor ons bidden."

Soms verzocht Giovanni zijn jonge vriend, zich niet te ontriefen en die lekkere beetjes voor zichzelf te houden; maar Giuseppe drong met zoveel nadruk aan, dat hij wel gedwongen was ze aan te nemen.

"Wel", vertelde Blanchard in 1889, "Don Bosco vergat mij niet, en ik schaam me er niet voor, te bekennen hoe weinig ik voor hem gedaan heb, toen hij jong was en zo groot gebrek leed. Ik had hem uit het oog verloren, en wanneer ik hem zou zijn tegengekomen zou ik hem waarschijnlijk niet hebben durven groeten, noch naar hem toe zijn gegaan, omdat ik voor zeker aannam, dat hij me niet zou herkennen. Maar hoe vergiste ik me! Op zekere dag, terwijl ik met in de ene hand een pan met eten en in de andere een fles wijn over straat ging, ontmoette ik hem in Chieri, te midden van veel priesters, die hem waren komen opzoeken, voor de poort van het huis Bertinetti, waar hij verbleef. Nauwelijks zag hij me, of hij liet zijn gezelschap in de steek en kwam naar me toe: "Hé, Blanchard, en hoe gaat het?"

"Goed, goed, signor cavaliere", antwoordde ik.

"Waarom noem je me nu cavaliere? Waarom spreek je me niet gewoon aan? Ik ben de arme Don Bosco, zonder titels en anders niets!"

"Ja, neem me niet kwalijk... ik dacht dat... tegenwoordig... " - En intussen probeerde ik me te haasten omdat, slecht in de kleren als ik was en met mijn maaltijd onder de arm, ik niet zo maar gewoon en vertrouwelijk met Don Bosco durfde staan praten, die nu een belangrijke persoonlijkheid was geworden. Maar Don Bosco zei tegen me: "Houd je niet meer van priesters?"

"O jawel, ik houd nog altijd evenveel van kloosterlingen, maar in deze kleren durf ik hier niet blijven staan."

En Don Bosco vervolgde: "Mijn beste vriend", bracht hij me in herinnering, "toen ik student was, heb jij vaak mijn honger gestild, en in de handen van de goddelijke Voorzienigheid ben je een der eerste weldoeners geweest van de arme Don Bosco."

En hier keerde hij zich tot al de priesters die hem vergezelden en riep, naar mij wijzend, uit: "Heren! Hier ziet u een van mijn eerste weldoeners!" Toen hij bijzonderheden verteld had, zei hij tegen mij: "Het is goed dat je weet, dat ik nooit zal vergeten hoe goed je voor me geweest bent." En me ferm de hand drukkend, voegde hij eraan toe: "Telkens als je in Turijn komt, moet je bij me komen eten!"

Ongeveer tien jaren daarna, in 1886, hoorde Blanchard weinig verheugende geruchten over de gezondheid van Don Bosco, en kwam hij eindelijk naar het Oratorio in Turijn. De portier, die hem zag binnenkomen, hield hem staande en vroeg hem naar de reden van zijn bezoek en antwoordde: "Vandaag kan Don Bosco geen bezoek ontvangen."

"O", zei Blanchard, "is Don Bosco niet in huis?"

"Jawel, hij is wel in huis, maar verleent geen audiëntie, hij is ziek", antwoordde de portier.

"O, dat geeft niet; mij zal hij ontvangen, omdat hij me herhaaldelijk gevraagd heeft te komen!"

"Dat is mogelijk", zei de portier onverstoort; "maar vandaag mag ik niemand toelaten; het verbod geldt voor iedereen."

"Ja, voor iedereen, met uitzondering van mij, want ik ben een jeugdvriend van hem. O, doe me dat niet aan! Vooral niet nu hij niet zo goed is, dat is juist de reden waarom ik hem wil zien."

Zoveel aandrang deed de portier besluiten op te bellen om te zeggen dat er een vreemdeling was, die Don Bosco wilde spreken, en het antwoord luidde dat hij maar moest binnenkomen. De brave oude man werd in een spreekkamer gelaten, waar hij sprak met de secretaris, die hem naar Don Rua wilde brengen, toen plots een deur openging en Don Bosco verscheen, die de stem van Blanchard herkend had en, zich moeizaam voortslepend, hem uit de verlegenheid kwam redden. Hij nam hem bij de hand, liet hem binnenkomen en dicht bij zich plaatsnemen, vroeg hoe het met hem en met zijn familie en met de zaken ging, en toen zei hij met een klank van de diepste dankbaarheid in zijn stem: "Zoveel jaren kennen wij elkaar nu al, ik ben oud en ziekelijk, maar ik vergeet nooit wat je voor mij gedaan hebt in mijn jeugd. Ik zal voor je bidden en vergeet jij nooit je arme Don Bosco."

Na een half uur, toen hij zag dat hij moe werd, trok Blanchard zich terug. Don Bosco gaf bevel, dat men hem aan tafel zou noden en, omdat hijzelf die dag niet naar beneden kon, bepaalde hij, dat zijn vriend in de refter zijn plaats zou innemen, temidden van de oversten. Daar vertelde de brave man, hoe hij erin geslaagd was tot Don Bosco door te dringen en welke woorden van erkentelijkheid hij tot hem gesproken had.

H O O F D S T U K XXXIV

GIOVANNI GEEFT ZICH OP VOOR HET EXAMEN OM BIJ DE
FRANCISCANEN ZIJN INTREDE TE KUNNEN DOEN - DROOM EN
ONZEKERHEID - BELANGSTELLING DIE ENKELE INGEZETENEN
VAN CASTELNUOVO VOOR HEM KOESTEREN - EEN RAAD
VAN DON CAFASSO - HIJ ZET ZIJN STUDIE IN CHIERI VOORT

In de gedenkschriften van Don Bosco vinden wij beschreven, hoe hij zich aanmeldde voor het toelatingsexamen voor het Franciscaans noviciaat. "Toen het paasfeest naderde", zo schrijft hij, dat in dat jaar 1834 op de 30ste maart viel, diende ik een aanvraag in om tot de Capucijnen te worden toegelaten. Terwijl ik op het antwoord wachtte en nog niemand over mijn bedoelingen had ingewijd, komt er op een goede dag een kame-raad bij me, Eugenio Nicco geheten, met wie ik maar weinig vertrouwelijk omging, en hij vroeg me: "Dus, je hebt besloten Franciscaan te worden?"

Ik keek hem verwonderd aan.

"Wie heeft je dat verteld?"

De ander liet me een brief zien: "Men schrijft me, je te waarschuwen, dat je in Turijn moet zijn om met mij examen te doen, want ook ik heb besloten tot die orde toe te treden."

Ik ging dus naar het klooster van de Heilige Maria der Engelen in Turijn, deed examen en werd half april aangenomen, (1) en alles was nu gereed om mijn intrede te doen in het klooster van de Vrede in Chieri. Maar enkele dagen vóór de intrede, had ik een bijzonder vreemde droom. Het was alsof ik een menigte van deze religieuzen zag met op de rug verscheurde gewaden en op elkaar inlopend. Een van hen kwam naar me toe en zei: "Je zoekt de vrede maar hier zul je de vrede niet vinden. Kijk naar de houding van je broeders. Een andere plaats, andere middelen bereidt God voor je." Ik wilde een vraag stellen aan

(1) De Zeereerwaarde Paters Franciscanen bewaren het volgende document, waarvan ik hier met erkentelijkheid een afschrift laat volgen:

"Anno 1834 receptus fuit in conventu S.Mariae Angelorum Ord. Reformat. S.Francisci juvenis Joannes Bosco a Castronovo natus, die 17 augusti 1815 baptizatus, et confirmatus. Habet requisita et vota omnia. - Die 18 aprilis.

Ex libro II, in quo describuntur juvenes postulantes ad Ordinem acceptati et approbati ab anno 1638 ad annum 1838.

PADRE CONSTANTINO da VALCAMONICA

Brescia per Rezzato.

die kloosterling, maar ik werd wakker door een geluid en zag niets meer. Ik legde alles aan mijn directeur voor, die noch over de droom noch over de broeders wilde horen spreken. "In een dergelijke zaak", antwoordde hij mij, "behoort iedereen zijn eigen neiging te volgen en niet de raad van anderen."

Dat antwoord van zijn directeur en de droom moeten onze Giovanni ongetwijfeld van zijn stuk gebracht hebben. Maar, daar hij geen toereikend motief zag om op zijn genomen besluit terug te komen, dacht hij misschien, dat hij gedurende het jaar in het noviciaat, ondervinding zou hebben kunnen opdoen, of deze orde hem wel of niet zou voldoen. Van de andere kant had God het verlangen naar de religieuze staat in zijn gemoed gelegd, en dat verlangen voelde hij met de dag sterker worden, zoals wij in het verdere verloop zullen zien. Overtuigd echter, dat God de gebeurtenissen zo geschikt had om hem te helpen op de weg die hij wilde inslaan, ging hij toch naar Castelnuovo om de zegen van zijn moeder te vragen, alvorens het Franciscaans habijt aan te trekken. Margherita maakte geen bezwaren, en als sterke vrouw verleende zij hem onbewogen haar toestemming.

Giovanni ging eveneens naar de pastorie. Don Dassano had sinds begin januari de parochie van Castelnuovo verlaten, als gevolg van een ernstige moeilijkheid met de burgemeester over het luiden van de hoofdklok, en Mgr. Frasoni had hem kort daarna aangewezen tot herder van die van Cavour. De Curie te Turijn had de theoloog Don Antonio Cinzano als administrator naar Castelnuovo gezonden, maar deze was die morgen afwezig. De slotenmaker Evasio Savio, die sinds lang van Giovanni hield omdat hij bewondering had voor zijn verstand en voor zijn volharding in de godsvrucht en de studie, zag hem op de stoep van de pastorie staan met een pakje wasgoed onder de arm, en vroeg: "Waarom ben je uit Chieri weggegaan? Wil je met dat bundeltje misschien weer ergens op een boerderij gaan werken?"

"Nee", antwoordde Giovanni; "ik kom naar de econoom voor een bewijs van goed gedrag; en daarna ga ik bij de Franciscanen."

"Waarom? "

"Hoe zou mijn moeder me anders nog kunnen helpen mijn studie voort te zetten? Door bij de paters te gaan hoop ik te slagen!"

"Heb je al gegeten?" "Nee, nog niet."

"Kom dan bij mij thuis, dan kun je eten en na de maaltijd zal ik met de econoom gaan praten." Overwegend, hoeveel goed Giovanni zou hebben kunnen doen in zijn dorp, en bezorgd om het verlies, dat Castelnuovo zou lijden, probeerde Savio, toen hij Giovanni aan tafel had genood, hem ertoe over te halen, af te zien van zijn voornemen, dat hem niet rijpelijk overwogen toescheen; en het schijnt dat hij hem aanspoorde om raad te gaan vragen bij Don Giuseppe Cafasso. Dat was een heel goed voorstel. Hoewel Giovanni nog niet op voet van vertrouwelijkheid stond met de jonge en heilige priester, die verder de moraal studeerde in Turijn, was dat toch ook de enige tot wie hij zich veilig kon wenden. Van Don Cafasso kon men immers met recht zeggen: "In het hart van de verstandige blijft de wijsheid rusten en hij zal iedere onwetende verlichten." (1) Vervolgens ging Savio een bezoek brengen bij Don Cinzano, in wie hij een

groot vertrouwen stelde, om zijn belangstelling voor Giovanni gaande te maken en te zeggen dat het tijd werd, eens alles op alles te zetten om het de jongeman mogelijk te maken, zijn studies af te maken, en dat het hem erg zou spijten als hij deze in een klooster zijn intrede zou moeten zien doen. De econoom, die de jongeman kende door de faam van zijn knapheid en werklust, en uit een aanbevelingsbrief die hij van de theoloog Arnaud uit Chieri gekregen had, antwoordde hem dat hij gaarne zijn aandeel zou hebben willen bijdragen, maar dat hij zich intussen ook tot Giovanni Pescarmona zou wenden, - die toen burgemeester van Castelnuovo was, - omdat deze ook zijn deel zou willen bijdragen. Zij namen afscheid van elkaar. Savio stuurde Giovanni naar huis en zei hem, drie of vier dagen later terug te keren met zijn moeder, en dat hij maar op God moest vertrouwen. Intussen ging hij naar Pescarmona, een man die voor liefdadig werken in Castelnuovo heel vrijgevig was. De stichting van het Asilo behoorde daartoe, zes jaarlijkse giften van 300 lire aan zes arme meisjes van het dorp en verschillende andere instellingen. Voor deze man zette Savio de omstandigheden van Giovanni uiteen, en nodigde hem uit, in de kosten te willen delen. De man ging gaarne op dat voorstel in, en stelde Savio voor, ook eens te praten met de heer Sartoris, eveneens een weldoener van de armen. En ook Sartoris zegde graag zijn steun toe. Zo kwam men tot het besluit dat Don Antonio Cinzano, de econoom, de heren Pescarmona en Sartoris, per maand elk zeven lire zouden betalen tot het einde van dat jaar. Margherita ging met haar zoon naar Castelnuovo, ontvangende deze gunstige mededeling met tranen in de ogen en grote erkentelijkheid en keerde, dankbaar gestemd tegenover God, naar de Becchi terug.

Aldus de kern van de verklaring afgelegd door Giovanni Turco, de zoon van Domenico, verteld aan de salesiaan Don Secondo Marchisio, met de verzekering dat hij dat alles had horen vertellen door zijn eigen schoonvader Evasio Savio, gestorven op 14 mei 1868, een verzekering die ook bevestigd is door zijn broer Giuseppe Turco.

Intussen had Don Cafasso er al over nagedacht, Giovanni op allerlei manieren de weg tot het priesterschap te verlichten. Nauwelijks in Chieri teruggekeerd, ging Giovanni zo spoedig mogelijk naar Turijn naar het Convict van de heilige Franciscus van Assisi, en toen hij bij Don Cafasso was, zette hij deze omstandig zijn situatie uiteen, sprak hem over zijn besluit en vroeg om raad. Don Cafasso ontraadde hem, bij de Franciscanen in te treden en zei: "Ga rustig door met de studie, ga naar het seminarie en voeg u naar wat de goddelijke Voorzienigheid voor u heeft weggelegd." Met één oogopslag had Don Cafasso heel de zending overzien die voor Giovanni was bepaald.

Toen Margherita van het laatste besluit van haar zoon hoorde, toonde ook zij zich tevreden. "Als hij", zo zei ze, "de wil van God maar doet." En inderdaad schijnt het, dat die goddelijke wil zijn plannen in hetzelfde jaar kenbaar maakte door middel van een nieuwe droom, die Don Bosco tegen het jaar 1870 in vertrouwen meedeelde aan Don Giulio Barberis. In zijn manuscript staat genoteerd: "De droom van Morialdo herhaalde zich toen ik negentien jaar was en nog meermalen daarna." Het was alsof hij een indrukwekkende persoonlijkheid zag, in het wit gekleed, stralend van schitterend licht, een schare aanvoerend van ontelbare jongens. Zich tot hem wendend had zij gezegd: "Kom hier, neem plaats aan het hoofd van deze jongens en leid ze zelf." - "Maar, ik ben niet in staat, om zoveel duizenden jongens te leiden en te onderrichten", antwoordde Giovanni. De verheven persoonlijkheid bleef echter aandringen, totdat Giovanni zich aan het hoofd van die jongensmenigte stelde en haar begon te leiden, volgens het bevel dat hem gegeven was.

Om al deze redenen liet Giovanni de idee om bij de Franciscanen in te treden dus rusten, maar met in zijn hart nog steeds een onverklaarbaar verlangen om, hoe dan ook, kloosterling te worden, zette hij zijn studies voort, die hij intussen geen moment onderbroken had.

Wie was nu deze Evasio Savio, die zo een grote invloed gehad heeft op het lot van Giovanni? Een van onze geliefde, thans overleden, broeders, Don Domenico Ruffino, heeft mij daar het volgende op geantwoord: "Savio was een brave werkman, een voorbeeld van voorkomendheid en Christelijke levenswandel, die steeds goede vriend bleef met Don Bosco. Toen hij hem in het jaar 1862 in Turijn ontmoette kwam het gesprek, nadat ze het eerst over Don Cafasso gehad hadden en over andere personen die geen grenzen stelden aan hun liefdadigheid, op sommigen, die volgens hem een beter gebruik zouden hebben moeten maken van hun rijkdom. Don Bosco zei tegen hem: "Wie weet of u er niet een beter gebruik van gemaakt had?" - "Dat is juist de reden, waarom ik niet naar rijkdom verlang", antwoordde Evasio, "weet u wat mijn grootste zorg is?"

"Te leven en te sterven in Gods genade!"

"Nee, ik denk niet aan de dood; ik zorg er alleen voor, dat ik erop voorbereid ben. Mijn grootste zorg is deze: ik ben slotenmaker, en het kost me de grootste moeite, telkens, wanneer ik een opdracht uitgevoerd heb, de prijs daarvan vast te stellen. Dan denk ik bij mezelf: Wie weet of het cijfer dat ik noteer, niet op dezelfde manier zal worden opgeschreven door de Heer? Wanneer ik iets te veel opschrijf, zou dat cijfertje dan niet mijn verwerping tengevolge kunnen hebben? Daarom ligt mijn prijs bijna steeds twintig procent lager dan die van anderen."

Zijn vriendschap voor Don Bosco deed een vurige ijver in hem ontwaken om deze zoveel hij kon te helpen bij zijn werken en dikwijls kwam hij hem bezoeken in het Oratorio. In de eerste tijd zou de Letture Cattoliche in Castelnuovo niet bekend geweest zijn, wanneer men voor de verspreiding ervan alleen gebruik gemaakt zou hebben van degenen die daarvoor waren aangewezen. Maar Savio, een eenvoudige handwerksman, eigenaar van een klein stukje land, verplicht met zijn arbeid de kost te verdienen, met slechts heel weinig schoolonderricht, zodat hij nauwelijks zijn rekeningen kon schrijven, ontving de Letture Cattoliche, verspreidde ze hier en daar, ook in andere dorpen, zonder zich erom te bekommeren dat hij daarvoor kleine reisjes maken moest, dat het hem vermoeide en soms zelfs geld kostte.

Tot zover Don Ruffino. Hieruit blijkt weer eens, dat de edelste instrumenten in Gods hand, om zijn glorie te verkondigen, de armen van geest zijn, de simpele zieken en de rechtschapen harten.

H O O F D S T U K XXXV

DE LIEFDE VAN GIOVANNI VOOR ZIJN MEDELEERLINGEN KENT
GEEN UITZONDERING - HIJ IS DE ZIEL VAN DE ONTSPANNING
- UITDAGING VAN DE KERMISKLANT BIJ HET LOPEN,
SPRINGEN, DE TOVERSTAF EN DE MASTPUNT - MET SPELEN
VOORKOMT HIJ GEVAARLIJKE GESPREKKEN

Gedurende het bovenbeschreven zorgen, die onze Giovanni moest meemaken bij het bepalen van zijn roeping, veranderde zijn levensgedrag overigens in geen enkel opzicht. Niemand, noch de kameraden, noch zijn oversten, wilden de kans lopen hem niet meer in hun midden te kunnen zien. En hij, die tegenover zijn medeleerlingen de gewone welwillendheid aan de dag bleef leggen, hun de niet goed begrepen lessen uitlegden en hen hielp bij het proefwerk, verwierf in steeds grotere mate hun eerbied en genegenheid. Ook kende zijn welwillendheid geen uitzonderingen. Pompeo Villata vertelde, gehoord te hebben van een oom, die in 1889 nog leefde, dat er op de school vier of vijf joodse leerlingen waren, die nogal moeilijkheden hadden met het maken van het schoolwerk van vrijdag tot zaterdagavond. Door de strengheid van de wet, die hun door de rabbijn was opgelegd, konden zij geen werk maken zonder deze regels te overtreden. En als ze het niet maakten werden ze door heel de schoolgemeenschap erop aangekeken, dat ze zo weinig ijverig waren. Giovanni had echt medelijden met hen en redde hen uit de moeilijkheid, door iedere zaterdag het werk voor hen op te schrijven. Hij deed dat, om te voorkomen dat zij tegen hun geweten in zouden handelen, en blootgesteld zouden zijn aan de weinig liefdevolle kritiek van hun kameraden. In die tijd werden de joden in het burgerlijke leven slechts geduld. Maar hij hield zoveel van hun zielen, dat hij zelfs de onuitsprekelijke troost mocht smaken een van hen de genade te verschaffen van de bekering en van het heilige doopsel.

Eveneens strekte hij zijn zorgen tot de volksjongens uit. Op feestdagen trok hij pleinen en straten op om hen te zoeken, en hen met heilige ijver naar de catechismus te brengen. Soms verscheen hij op plaatsen, waar de meest weerspannigen samenkwamen om voor geld te spelen. Hij speelde dan een partijtje mee en als hij won, beloofde hij het gewonnen bedrag terug te geven als ze met hem mee naar de kerk gingen. Geen wonder, dat hij de genegenheid van zoveel vrienden bezat. Doctor Giovanni Marcuccio uit Chieri getuigt als volgt over hem: "Ik bewonderde hem voor zijn ingetogenheid, bescheidenheid en zachtmoedigheid. Nooit hoorde ik een ongepast of ongeduldig woord over zijn lippen komen; hij was vol welwillendheid voor allen en vooral de lagere klassen waren hem erg genegen. Niemand kon hem iets weigeren. Hij wees met liefde zijn kameraden terecht, die hem dan niet meer dorsten tegenspreken. Bij de examens onderscheidde hij zich steeds. Om strijd zochten leraren en medestudenten de middelen om hem hun genegenheid te tonen of om hem in hun gezels-

schap te hebben. Hij kon onmogelijk beter zijn dan hij was." Doctor Gribaudi, zijn schoolkameraad, vertelde aan de oversten van het Oratorio: "Wij verlangden naar het ogenblik, dat wij ons met hem konden onderhouden, omdat zijn manier van doen op ons een onweerstaanbaar betoverende invloed had; en telkens wanneer ik en mijn andere kameraden een praatje met hem konden maken, en naar zijn raad luisteren, waarmee hij aanspoorde om het kwade te mijden en het goede te doen, wat hij dan met een of ander geschikt voorbeeld toelichtte, dan voelden wij ons steeds gelukkig." Don Giacomo Bosco voegde eraan toe. 's Avonds, in het voorjaar, trokken de kameraden, een twintigtal en meer, naar een bruggetje in de buurt, niet ver van Chieri, om hem op te wachten. Sommigen leunden tegen de brugleuning, anderen zaten er dwars bovenop. Als hij kwam, waren allen levendig verheugd. Zij drongen om hem heen en dan begon hij telkens weer wat nieuws te vertellen, gevarieerd, stichtend en zo vriendelijk, dat een uur niet langer leek dan een minuut. Wanneer hij door iets weerhouden werd en niet op de plaats van samenkomst verscheen, vonden allen dat vervelend en hoopten maar dat hij er de volgende avond zou zijn." Het is werkelijk waar dat "een beminnelijk mens in het gesprek meer vriend dan broeder is." (1) Die jongens koesterden zoveel genegenheid voor hem dat, wanneer een van hen thuis wel eens in iets tekort geschoten was, zijn moeder hem niet beter kon straffen, dan door hem de korte tijd van het gezelschap van Giovanni te ontzeggen.

Giovanni was eveneens de ziel van al hun ontspanning en verpozing. Zo schrijft hij zelf: "Temidden van mijn studie en verschillende bezigheden, zoals muziek, zang, declamatie, theater, die hele stukken van mezelf eisten, had ik ook nog tal van andere spelletjes geleerd. Kaarten, tarok, balspelen, met platte steentjes werpen, steltlopen, springen en lopen waren allemaal pretjes, waar ik het meest van hield en, al was ik er geen kampioen in, een middelmatige beoefenaar ervan was ik toch ook niet. Vele ervan had ik in Morialdo geleerd, andere in Chieri; en terwijl ik in de weilanden van Morialdo nog maar een kleine schooljongen was, was ik in dat jaar een bekwame meester in die kunsten geworden. Ik wekte er veel bewondering mee, omdat dergelijke spelletjes in die tijd weinig bekend waren en als het ware uit een andere wereld schenen te komen. Ik was eraan gewoon, dikwijls openbare en huiselijke voorstellingen te organiseren. Daar ik een heel goed geheugen had, kende ik grote stukken uit de klassieke schrijvers van buiten, vooral van de dichters. Dante, Petrarca, Tasso, Parini, Monti, waren me zo goed vertrouwd, dat ik me er met evenveel gemak kon van bedienen als van mijn jas. Zodoende kostte het me nooit erg veel moeite stof te vinden. In die bijeenkomsten, zongen de toeschouwers of maakten muziek, of zegden verzen op, waarvan iedereen dacht dat het stukken uit opera's waren, maar die in werkelijkheid slechts stukken waren van auteurs, aangepast bij het onderwerp. Om die reden heb ik nooit mijn composities aan anderen gegeven; en de vele die er geschreven werden, heb ik aan de vlammen prijsgegeven. Door het maken van veel verzen en rijmen, was ik het rijmen zo gewoon geworden, dat wanneer ik begon te preken, allen de overvloed van rijmwoorden opmerkten die me uit de mond rolden, zodat ik zelfs mijn best moest doen om die gewoonte af te leren." Hij berijmde twee gedenkschriften van persoonlijke aard, voor twee academies waar hij lid van was, de ene ter ere van de burgemeester en de ander ter ere van de stad Chieri zelf.

(1) Spreuken, 18,24.

Zijn gymnastische behendigheid leidde in dat jaar tot een merkwaardige gebeurtenis. Sommigen gaven hemelhoog op over een kermisgast, die de publieke belangstelling getrokken had door te voet van het ene eind van de stad naar het andere te rennen in twee-en-een-halve minuut, wat ongeveer de snelheid is van de locomotief van een sneltrein. Deze had voor 's zondags nieuwe en nog krassere krachttoeren aangekondigd, waardoor hij tal van jongens tot zich trok, terwijl er maar weinig overbleven die met Giovanni naar de kerk gingen. Deze was daardoor erg terneergeslagen. Hij probeerde de jongens aan hun verstand te brengen, dat zij verkeerd deden door op dat uur naar de kermisklant te gaan, maar hij sprak aan dovemans oor. Verschillende personen gingen de kermisgast verzoeken, van zijn optreden af te zien, minstens tijdens de uren van de diensten in de Sint-Antoniuserkerk; op dat voorstel barstte de vlegel echter in lachen uit. En, zeker van zijn behendigheid, ging hij zelfs zo ver te beweren, dat hij de jeugd van het hele college in snelheid overtrof. Hij was bereid tot een wedstrijd en zeker van de overwinning. De studenten voelden zich door een dergelijke uitdaging beledigd. Hier werd heel de school in het geding gebracht. Men begon te overleggen hoe men de kermisklant kon dwingen die belediging in te trekken. Aller ogen richtten zich op Giovanni en hij wilde hen niet in de steek laten; als hij dat niet gedaan had, zou hij hen beledigd hebben: overigens voorzag hij, dat hij, door zich voor een goede zaak te spannen, een steeds grotere invloed op de zielen van de leerlingen zou hebben. Ook in dit geval kwam de raad van Salomo goed gelegen: "Genegenheid en vriendschap brengen uitkomst; houd ze in eer, wilt ge u niet blootstellen aan verwijten." (1) En inderdaad, wanneer wij Don Bosco zouden vragen, waarom de regeling getroffen werd die daarna volgde, zou hij antwoorden: "Om tegemoet te komen aan het verlangen van de kameraden." Zonder verder dus te vragen naar de consequentie van zijn woorden, zei hij dat hij zich, om zijn vrienden een genoegen te doen, gaarne in allerlei spelen met de kermisklant wilde meten in het springen en in welke gymnastische oefening ook. Een onvoorzichtige onder zijn vrienden briefde die woorden direct over aan de kermisklant, die de uitdaging onmiddellijk aannam, en de spot dreef met de uitdager. De hele schoolgemeenschap juichte haar kampioen echter levendig toe, die, zich thans zo tot het aangaan van de strijd gedwongen ziende, zich troostte met de gedachte dat, wanneer de overwinning hem zou toelachen de onbeschaamde tegenstander het strijdtoneel zou moeten verlaten.

Als een lopend vuurtje verspreidde het nieuws zich door Chieri: "Een student daagt een beroepshardloper uit." De uitgekozen plaats was de Porta Torineselaan. De premie bedroeg 20 lire. Daar Giovanni niet de beschikking had over een dergelijk bedrag, kwamen verschillende studenten van goeden huize, leden van de Kring der Vrolijkheid, hem te hulp. De hele school en een grote menigte buitenstaanders was aanwezig. Er werd een jury gekozen. Giovanni trok zijn jas uit om vrijer te zijn in zijn bewegingen: hierna maakte hij een kruisteken en stelde zich onder de hoede van de Heilige Maagd, zoals hij in grote en kleine dingen steeds placht te doen. De wedren begon, en de tegenstander liep hem enkele passen voorbij; maar al gauw won Giovanni weer terrein en liet hem zo ver achter zich, dat de man halverwege het parcours bleef staan en zich gewonnen gaf.

(1) Spreuken, 25,10.

"Ik daag je uit om te springen, en dan zal ik het genoeg hebben je een bad in de gracht te zien nemen, zei de kermisklant tegen Giovanni, "maar ik wil 40 lire en meer zetten, als je wil." De studenten, die de eerste som ter beschikking gesteld hadden, namen de uitdaging aan. De kermisklant mocht de plaats kiezen, en hij bepaalde die bij de borstwering van de kleine brug over een gracht. De twee kemphanen, omgeven door een talrijke schare jongens en volwassen personen, begaven zich naar de aangeduide plaats. De gracht was erg breed en stond vol water. De kermisgast sprong het eerst en kwam met de voeten vlak bij het muurtje neer, maar zo dat hij niet meer verder kon en zich met de armen aan een overhangende boom moest optrekken, wilde hij niet in de gracht tuimelen. Allen waren benieuwd naar wat Giovanni ervan terecht zou brengen, daar het niet waarschijnlijk leek, verder dan de grens, die door de kermisgast bereikt was, te kunnen komen. Doch de naijver kwam hem te hulp. Hij maakte dezelfde sprong, maar met dit verschil dat hij, met de handen op het muurtje terechtkomend, zijn lichaam op de borstwering slingerde en er bovenop bleef staan. Het applaus was algemeen.

"Ik daag je nogmaals uit; kies maar een goocheltruc", riep de kermisgast geërgerd uit. Giovanni ging erop in en koos het trucje met de toverstok, met 80 lire als inzet. Giovanni nam daarvoor een stokje, zette er een hoed op en liet het andere uiteinde op de palm van zijn hand steunen; hierna liet hij het, zonder het met de andere hand aan te raken, op de punt van zijn pink springen, toen op die van de ringvinger, van de middelvinger, van de wijsvinger en van de duim; vervolgens op de kneukels, op zijn elleboog, de schouder, zijn kin, op lippen en neus en op het voorhoofd; en van daar dezelfde wandeling terug, totdat het stokje weer in de palm van zijn hand terechtkwam."

"Ik ben niet bang dit te verliezen", zei de kermisgast tegen zijn concurrent, "dat is mijn geliefkoosde truc." Hij nam dus dezelfde stok, en met bewonderenswaardige behendigheid liet hij hem tot op zijn lippen lopen, maar, daar hij nogal een lange neus had, botste de stok daartegen aan, verloor het evenwicht, zodat de kermisklant het met de andere hand moest vastgrijpen om het niet op de grond te laten vallen.

De arme kerel die op die manier zijn overwicht zag slinken, riep bijna woedend uit: "Liever iedere andere vernedering dan door een student overwonnen te worden. Ik heb nog honderd frank, die zet ik in en ze worden gewonnen door diegene van ons beiden, die met zijn voeten het dichtst bij de top van die boom daar komt."

Hij wees naar een olm die naast het laantje stond. De studenten en Giovanni gingen ook op deze uitdaging in; bovendien hadden zij een beetje medelijden met hem. Eigenlijk zouden ze wel graag zien dat hij dit keer zou winnen, want ze wilden hem niet ruineren. De kermisgast omklemde de stam van de boom, klom het eerst naar boven en, lenig als een kat, bereikte hij van tak tot tak een dergelijke hoogte, dat, als hij nog maar even verder klom de tak zou doorbuigen en breken en de drieste klauteraar in de diepte zou vallen. Al de toeschouwers waren het er over eens dat verder klimmen onmogelijk was. "Ditmaal heb je verloren"! zegden ze tegen Giovanni. Deze klom toen op zijn beurt naar boven, Hij klom zo ver als hij kon, zonder dat de boom boog of brak; vervolgens hield hij zich met beide handen goed aan de boom vast, en boog het lichaam omhoog, zodat zijn voeten wel een meter hoger kwamen dan het punt waar hij de boom vasthield en zij zelfs boven de top van de boom uitstaken. Het gejuich van de menigte beneden was onbeschrijfelijk, evenals de

evenals de vreugde van Giovanni's kameraden, de voldoening van de overwinnaar en de ergernis van de kermisgast! Maar de studenten vonden het tenslotte toch spijtig, dat de man zo terecht gekomen was en ze wilden iets voor hem doen. Bewogen door medelijden met de arme kerel, stelden ze hem voor hem zijn geld terug te geven onder één voorwaarde: dat hij een maaltijd voor hen zou betalen in de herberg van Muretto. Dat edelmoedige voorstel nam hij met dankbaarheid aan; en met tweeëntwintig man, allen partijgangers van Giovanni, zetten zij zich aan een feestelijke maaltijd, die alles bijeen 45 lire kostte, zodat de kermisgast toch altijd nog 195 lire weer in zijn zak kon steken.

Het was werkelijk een donderdag van groot plezier voor allen en van grote roem voor Giovanni. En de kermisgast had ook niet veel reden om ontevreden te zijn, want hij had bijna al zijn geld teruggekregen en het plezier gehad van een goede maaltijd. Bij het afscheid nemen dankte hij allen en zei: "Door mij dat geld terug te geven hebben jullie voorkomen dat ik geruïneerd zou zijn. Ik ben jullie uit de grond van mijn hart dankbaar. Ik zal jullie ook allemaal in dankbare herinnering houden, maar met studenten ga ik geen weddenschappen meer aan!"

Getuige van deze wedstrijd was de klokkenluider van de dom, Domenico Pogliano, die de feiten vertelde aan zijn familieleden en vrienden en verklaarde, dat Giovanni zijn sprong over de gracht zo keurig genomen had, dat het wel leek alsof hij door een engel werd gedragen. Wij, die Don Bosco nog in 1885 op een wonderbaarlijke manier hebben zien gooche-len met een stokje, kunnen ons gemakkelijk voorstellen dat er in dit verhaal niets overdrevens schuilt.

Totdat hij geestelijke werd ging Giovanni door met zich te vermaken met die behendigheidsstukjes om soms zijn medeleerlingen of kennissen op een boeiende wijze vast te houden, wanneer hij moest vrezen, dat ze anders hun tijd op een minder gepaste manier zouden doorbrengen. Met een vriendelijk woordje begon hij hen te onderhouden, en stelde vóór, een paar merkwaardige kunstjes voor hen te doen. Nu eens daagde hij hen uit, met pink en wijsvinger van dezelfde hand een stuiver van de grond op te rapen, een andermaal om een boog met het lichaam te vormen, door helemaal achterover te buigen, zodat het hoofd de grond raakte en de voeten toch op hun plaats bleven; soms ook om, met de voeten goed tegen elkaar, zich voorover te buigen en de grond te kussen zonder hem met de handen aan te raken. Intussen, terwijl de uitgedaagde jongens dit alles probeerden, lagen hun kameraden krom van het lachen als ze zagen hoe de anderen zich vergeefs wrongen en wendden en keerden en over de grond rolden; op die manier beziggehouden, dachten ze helemaal niet meer aan hun aanvankelijke plannen en ze gingen nooit van Giovanni weg, zonder dat hij hun eerst nog een goede gedachte meegaf, waar ze hun voordeel konden mee doen.

Wie deze bladzijden leest en de jeugdige Bosco zo verward ziet in dergelijke spelletjes, hem op die manier in een weddenschap betrokken ziet, zo druk temidden van de menigte, kortom de praeses van de studenten, zal misschien denken dat hij toen een bazige, uitdagende houding aannam. Maar dat was toch niet het geval. Wij hebben voorbeeldige priesters, die zijn medeleerlingen geweest zijn, horen vertellen, dat hij

zich in zijn jeugd op dezelfde manier gedroeg als toen hij priester en reeds zeventig jaar was; beminnelijk, een beetje terughoudend, gereserveerd in doen en laten, woordkarig. Enkelen van degenen, die hem na jaren en jaren kwamen opzoeken in het Oratorio, riepen als zij zijn kamer binnenkwamen uit: "Hij is nog steeds dezelfde, zoals vroeger, toen hij nog in Chieri was." Aldus zeggen onder meer Pater Eugenio Nicco van de Minderbroeders. Toch hoorde men Don Bosco verschillende keren zeggen: "Zolang ik niet in het Convict van de heilige Franciscus van Assisi was, had ik nooit iemand, die zich rechtstreeks met de verzorging van mijn ziel bezighield. Ik deed steeds uit mezelf wat mij het beste voorkwam; maar onder voortdurende en goede leiding geloof ik, dat ik het beter zou hebben kunnen doen."

H O O F D S T U K XXXVI

LECTUUR EN STUDIE VAN DE ITALIAANSE EN LATIJNSE
KLASSIEKEN - VRIENDSCHAP VAN GIOVANNI MET DE JOOD
GIONA - HIJ BEKEERT HEM TOT HET CHRISTENDOM.

Over die jaren van zijn leven sprekend, laat Don Bosco zich als volgt horen: "Wie mij op die tijdverspillende wijze mijn dagen zag doorbrengen, moest wel denken dat ik de studie verwaarloosde. Ik wil niet verhelen, dat ik meer zou hebben kunnen studeren, maar ik kan ook de verzekering geven, dat de aandacht, die ik in de school aan de lessen besteedde, voor mij voldoende was om het noodzakelijke te leren. Te meer daar ik in die tijd geen onderscheid maakte tussen het lezen en het studeren en ik gemakkelijk de stof kon herhalen van een boek dat ik had gelezen of horen lezen. Daar ik bovendien door mijn moeder eraan gewend was heel weinig te slapen, kon ik twee derden van de nacht naar believen aan mijn boeken besteden, bij het licht van een olielampje, en bijna de hele dag gebruiken voor dingen van allerlei aard, zoals het geven van bijlessen, waarvoor mij uit genegenheid of vriendschap dikwijls de gelegenheid werd gegeven en waarvan er verscheidene werden betaald. Er was toen in Chieri een Joodse boekhandelaar, Elia geheten, met wie ik in aanraking kwam toen ik mij aan de lectuur van de Italiaanse klassieken begeven had, en hij me de boeken voor een stuiver leende, die hij weer terugkreeg zodra ik ze had gelezen. Van die boekjes uit de populaire bibliotheek las ik er één per dag. Het vierde gymnasiale jaar besteedde ik aan de lectuur van de Italiaanse schrijvers. Het jaar van de retorica bestemde ik voor de Latijnse klassieken, beginnende met Cornelius Nepos en zo gaande via Cicero, Sallustius, Quintus Curtius, Titus Livius, Cornelius Tacitus, Ovidius, Vergilius, Horatius Flaccus en anderen. Ik las die boeken voor mijn ontspanning en genoot ervan alsof ik ze geheel en al begreep. Pas later drong het tot mij door, dat ik er niet waarlijk van genoten had; want toen ik priester geworden was en aan anderen die klassieke beroemdheden ging uitleggen, kwam ik tot de bevinding dat ik slechts met veel studie en veel voorbereiding er min of meer in slaagde tot hun juiste betekenis en hun schoonheid door te dringen. Maar de plichten van de studie, het lesgeven en repeteren eisten de hele dag en een aanzienlijk deel van de nacht voor zich op. Dikwijls gebeurde het, dat het uur van opstaan aanbrak en ik met Titus Livius in de handen zat, waarvan ik de lectuur de vorige avond was begonnen. Ik ondermijnde daardoor mijn gezondheid zo erg, dat na enkele jaren mijn leven al dicht bij zijn einde scheen te zijn. Daarom gaf ik de jongens steeds de raad, te doen wat ze konden en niet meer. De nacht is voor de rust bestemd. Met uitzondering van noodzakelijke gevallen moet men zich na het avondeten niet meer met wetenschappelijke werkzaamheden bezighouden. Een sterke man kan daar wel tegen, maar hij zal toch steeds op de een of andere manier nadeel aan zijn gezondheid toebrengen."

Het opmerkelijke geheugen van Giovanni was een ongewone gave die God hem geschonken had; en hij liet dit kostbare bezit niet roesten, maar scherpte het nog voortdurend door aanhoudende oefening, door niet alleen de in het oog springende gedeelten van de boeken te bestuderen, maar ook alles wat er tussen de regels te lezen viel. Daarbij wierp hij zich telkens juist op de moeilijkste teksten, hetzij van taalkundige aard, zoals bij het Latijn of het Grieks, hetzij van zinsconstructieven aard, hetzij wegens de duisterheid van de verborgen zin, en nimmer werd hij moe voordat hij zich alles volkomen had eigengemaakt. Hij las ook de beroemdste commentators van de klassieke Latijnse en Italiaanse schrijvers en al de in die tijd bekende grammatica's die hij in handen kon krijgen.

Deze gave schijnt ook met het vorderen van zijn leeftijd nooit bij hem onderbroken te zijn geweest, want in zijn laatste levensjaar was hij gewoon, na verscheidene uren lang audiëntie verleend te hebben, zijn beide secretarissen onledig te houden door een paar terzinen van Dante of enkele verzen van Tasso: op een bepaalde plaats zweeg hij dan, alsof hij zich de volgende versregels niet meer kon herinneren en nodigde zijn toehoorders uit om verder te gaan. Daar slaagden deze niet steeds in, en wanneer hij hun dan fluisterend de volgende regel had voorgezegd en zij nog niet verder konden, maakte hij meteen het hele gedicht tot het einde toe af, alsof hij het voor zich had liggen. Dat was zijn ontspanning; zijn secretarissen wisten ook, dat wanneer zij zelf begonnen, bepaalde plaatsen van een gedicht, hetzij middenin of aan het einde van het boek te reciteren, Don Bosco gemakkelijk ermee kon doorgaan. Toen hij, twee maanden voor zijn dood, met Don Rua en zijn secretaris in een rijtuig reed, kwam het gesprek op bepaalde gedeelten van de Heilige Schrift, die Metastasio tot thema gediend hadden voor een drama. En hij, de eerwaarde Pater, begon lustig, zonder zich een enkele maal te vergissen, te declameren, heel ontroerende taferelen van deze auteur. En toch had hij, na zijn gymnasium, die boeken niet meer open gehad.

Dat was voor Don Bosco ook de aanleiding om zijn jonge priesters aan te moedigen om veel te studeren en veel van buiten te leren, ook letterlijk: "Indien ge verschillende kennis vergaart", zei hij tegen hen, "beschikt ge over een groot hulpmiddel om goed te doen, vooral onder de jeugd; maar zonder oefening van het geheugen dient het tot niets het geleerd te hebben; want dan wordt het al te licht maar weer vergeten." Deze woorden verklaren de bedoeling van zijn aanhoudend lezen; en inderdaad was zijn geheugen, gepaard aan een grote intelligentie en wilskracht, de oorzaak van veel goeds, dat hij alle soorten van personen ten deel wist te laten vallen.

Wij hebben al gemeld, dat Giovanni met grote welwillendheid en beminlijkheid stond tegenover de joodse jongens die met hem studeerden. Het is hier thans wel de plaats om melding te maken van de gelukkige gevolgen van deze beminlijkheid.

In zijn jaar humaniora, toen hij in het café van zijn vriend Pianta woonde, kreeg Giovanni omgang met een joodse jongen, die Giona heette. Deze was achttien jaar en had een knap voorkomen; hij had een buitengewoon mooie stem; hij speelde heel goed biljart, en daar hij Giovanni in de boekhandel van Elia had leren kennen, vroeg hij, zodra hij de winkel binnenkwam onmiddellijk naar hem, Giovanni koesterde een grote genegenheid voor hem; terwijl Giona gewoon dol op hem was. Ieder vrij ogenblik kwam hij, om met zijn vriend een praatje te maken en zij hielden zich

bezig met zingen, muziek maken op de piano die in de biljartzaal stond, ofwel zij lazen, en Giona luisterde dan met het grootste genoegen naar de duizend-en-een-verhalen die Giovanni te vertellen wist.

Op zekere dag werd de joodse jongen in een twist verwickeld die in grote onenigheid overging en die betreurenswaardige gevolgen kon hebben; daarom ging hij naar Giovanni toe om diens raad in te winnen.

"Als je, mijn beste Giona, christen werd", zei Giovanni tegen hem, "zou je gauw kunnen gaan biechten; maar nu is je dat niet mogelijk."

"Maar zeker, als wij willen kunnen wij ook gaan biechten."

"Gaan biechten ja, maar jullie biechtvader is niet tot geheimhouding verplicht, en hij heeft ook niet de macht om je je zonden te vergeven, noch om een of ander sacrament toe te dienen."

"Als jij me de weg wil wijzen, wil ik wel bij een priester gaan biechten."

"Ik zou je die weg wel kunnen wijzen, maar er is veel voorbereiding toe nodig."

"Wat dan?"

"Je moet weten, dat door de biecht de zonden vergeven worden die na het doopsel zijn bedreven; als je daarom een sacrament ontvangen wil, moet je eerst en vooral gedoopt zijn."

"En wat moet ik doen om gedoopt te kunnen worden?"

"Je op de hoogte stellen van de christelijke godsdienst, in Jezus Christus geloven, waarlijk God en waarlijk Mens. Als je dat doet kun je het doopsel ontvangen."

"En welk voordeel heb ik daarna van het doopsel?"

"Het doopsel ontslaat je van de erfzonde en ook van de zonden die je voordien bedreven hebt, het opent de weg voor je om alle andere sacramenten te ontvangen, het maakt je in één woord een kind van God en erfgenaam van het Paradijs."

"Kunnen wij joden niet gered worden?"

"Nee, mijn beste Giona; na de komst van Jezus Christus kunnen de Joden niet meer gered worden, zonder in Hem te geloven."

"Maar wee mij,! als mijn moeder te horen krijgt, dat ik christen wil worden!"

"Daar moet je niet bang voor zijn. God is de vader der harten, en als Hij je tot het christendom roept, zal Hij dat zo doen, dat je moeder zich erbij zal neerleggen en Hij zal jou bijstaan."

"Maar jij, die toch het goede voor me wilt, wat zou jij nu doen in mijn plaats?"

"Ik zou beginnen met me op de hoogte te stellen van de Christelijke godsdienst; intussen zal God de weg bereiden voor wat er in de toekomst moet gebeuren. Met dat doel moet je de kleine Catechismus ter hand nemen en die beginnen te bestuderen. Ik bid God, dat Hij je zal verlichten en je de waarheid zal leren kennen."

Na enkele dagen begon Giona genegenheid voor het christelijke geloof op te vatten. Als hij in het café kwam en er nauwelijks een partijtje biljart gespeeld was, zocht hij al gauw Giovanni op om met hem over de godsdienst te praten en over wat hij uit de catechismus geleerd had. Binnen enkele maanden leerde hij het kruisteken maken, het Onze Vader bidden, het Weesgegroot en de Twaalf Artikelen van het Geloof en andere voorname geloofswaarheden. Hij vond er veel voldoening in en met de dag geraakte hij meer thuis in de stof.

Hij had zijn vader verloren toen hij nog klein was. Zijn moeder, Rachel geheten, had al vaag iets horen verluiden over de mogelijkheid, dat haar zoon het geloof zou omhelzen, maar zij wist nog niets positiefs. De zaak kwam op de volgende manier aan het licht. Op zekere dag vond zij bij het opmaken van zijn bed de catechismus, die haar jongen onachtzaam tussen de matras en de beddenzak had verborgen. Zij begon schreeuwend door het huis te lopen, haastte zich met de catechismus naar de Rabbijn en vervolgens in allerijl naar de student Bosco, van wie zij vermoedde dat hij de hand in het spel had en over wie ze haar zoon vaker zelf had horen spreken.

Om zich een voorstelling te vormen van de moeder van Giona moet men zich iemand voor ogen stellen die niet bepaald een schoonheid is. Zij miste het licht in een van haar ogen, en was doof aan beide oren; zij had een grote neus; bijna geen tanden, erg dikke lippen, een scheve mond, een lange, spitse kin en een stem als van een hinnikend veulen. De joden noemden haar gewoonlijk de Maga Lili, met welke naam ze het lelijkste van hun volk tot uitdrukking probeerden te brengen. Giovanni schrok een beetje van haar plotseling verschijnen, waarop de jodin, zonder hem tijd te gunnen zich te herstellen, begon te praten: "Werkelijk, ik zweer u dat u op de verkeerde weg bent: u, ja u hebt mijn Giona ten gronde gericht; u hebt hem voor schut doen staan voor alle mensen; ik weet niet wat er van hem moet worden. Ik vrees dat hij nog christen zal worden, en dat is uw schuld."

Giovanni, die de moeder van zijn vriend nog niet kende, maakte uit haar woorden op, wie zij was en over wie zij het had; en met de grootste kalmte antwoordde hij, dat zij rustig moest zijn en dankbaar tegenover degene die goed voor haar zoon was.

"Wat voor goed is dat wel? Is het soms goed, zijn eigen godsdienst te verloochenen?"

"Bedaar, mijn beste mevrouw", zei Giovanni, "en luister. Ik heb uw Giona niet gezocht, maar wij hebben elkaar ontmoet in de boekwinkel van Elia. We zijn vrienden geworden, zonder dat we wisten waarom. Hij is me erg genegen, ik houd evenveel van hem, en als goede vriend zou ik graag zien dat hij zijn ziel redt, en dat hij in de gelegenheid is de godsdienst te leren kennen, buiten welke niemand zalig kan worden. U moet goed begrijpen, dat ik uw zoon inderdaad een boekje gegeven heb, maar ik heb hem alleen gezegd zich op de hoogte te stellen van de godsdienst en dat hij, door christen te worden, de joodse godsdienst niet verloochent, maar hem vervolmaakt."

"Wanneer hij ongelukkigerwijze christen mocht worden, moet hij onze profeten in de steek laten, omdat de christenen niet geloven in Abraham, Isaac en Jacob, noch aan Mozes en aan de profeten."

"Ook wij geloven aan alle heilige Aartsvaders en aan alle profeten van de Schrift. Hun geschriften, hun uitspraken, hun profetieën vormen de grondslag van het christelijke geloof."

"Als onze rabbijn maar hier komt, zal hij u wel van antwoord weten te dienen. Ik ken noch de misjna, noch de gemara (respectievelijk de mondelinge leer en de verklaring, samen de Talmoed vormend). Maar wat moet er van mijn arme Giona terechtkomen?"

Met die woorden ging ze weg. Ik zou hier omstandig kunnen schrijven over de last die Giovanni had, en over de aanvallen die herhaaldelijk tegen de arme Giona ondernomen werden door zijn moeder, door de rabbijn en door andere familieleden. Er was geen dreigement, geen geweld, dat niet tegen de moedige jonge jood werd aangewend. Hij liet alles over zich heen gaan en ging door met zich van het geloof op de hoogte te stellen. Daar thuis zijn leven niet meer zeker was, moest hij daar weggaan en vrijwel al bedelende in leven trachten te blijven. Maar velen hielpen hem; en opdat alles zich met de nodige voorzichtigheid zou kunnen ontwikkelen, beval Giovanni zijn leerling aan bij een geleerde priester, die hem onder zijn vaderlijke hoede nam. Van dat ogenblik af, dat hij in de godsdienst onderricht werd, legde hij een groot ongeduld aan de dag om christen te worden. Hij werd met grote plechtigheid gedoopt, wat een mooi voorbeeld was voor al de inwoners van Chieri en een aansporing voor andere joden van wie er verschillenden later het Christendom omhelsden. Als peter en meter traden Carlo en Ottavia Bertinetti op, die voor alles zorgden wat de nieuw gedoopte nodig had. Toen deze christen geworden was, kon hij met zijn werk op een eerlijke wijze voor zijn levensonderhoud zorgen. De naam die aan de nieuw gedoopte gegeven werd was Luigi. Hij leidde een waarachtig christelijk leven en bleef voor Giovanni steeds grote genegenheid en erkentelijkheid aan de dag leggen. Niet zelden ging hij naar Turijn en schrijver dezes heeft hem daar rond 1880 ontmoet in het Oratorio van de heilige Franciscus van Sales.

De eerste vruchten van het apostolaat van Giovanni waren het onderpand van ontelbare hemelse genaden. Want de apostel Jakobus zegt: "Broeders, als iemand onder u van de waarheid afdwaalt en een ander brengt hem tot inkeer, weet dan dat hij die een zondaar van zijn dwaalweg bekeert, zijn ziel zal redden van de dood en tal van zonden zal bedekken."(1)

(1) 5, 19-20.

H O O F D S T U K XXXVII

DE NAAMDAG VAN PROFESSOR BANAUDI EN EEN ONGELUK -
MET EEN SCHITTEREND EXAMEN BEEINDIGT GIOVANNI ZIJN
HUMANIORA - ZIJN ONTMOETING MET DE THEOLOOG ANTONIO
CINZANO - VADERLIJKE GENEGENHEID VOOR GIOVANNI VAN DE
NIEUWE PASTOOR VAN CASTELNUOVO.

Grote vorderingen maakte Giovanni in de Italiaanse, Latijnse en Griekse taal onder leiding van Professor Pietro Banaudi pr., die een modelleraar was. Zonder ooit enige straf uit te delen was hij erin geslaagd, zich gevreesd en bemind te maken bij al zijn leerlingen. En, hij hield van hen allen alsof het zijn zonen waren, terwijl zij hem eveneens als een vader beschouwden en liefhadden. Om hem een blijk van genegenheid te geven, werd door allen besloten zijn naamdag te vieren met een academische zitting, waarop proza en poëzie gedeclameerd werd en waartoe iedereen naar vrije verkiezing iets bijdroeg. Het feest slaagde buitengewoon goed, en de leraar was er zo tevreden over, dat hij van zijn voldoening blijk wilde geven door met al zijn leerlingen ergens buiten te gaan eten. Het was een opgewekte dag; leraar en leerlingen waren één van hart en één van zin, en iedereen deed zijn best om zijn vreugde te uiten. Voordat zij de stad Chieri weer binnentrokken, ontmoette de leraar een vreemdeling met wie hij moest meelopen, en liet zijn leerlingen een eindweegs alleen. Op dat ogenblik voegden zich enkele kameraden van de hogere klassen bij hen, om hen uit te nodigen te gaan baden op een plaats die de fontana rossa genoemd werd; een breed en diep kanaal, dat het water naar een molen leidde, ongeveer een mijl van Chieri gelegen. Giovanni en enkele andere leerlingen kwamen daartegen op, doch tevergeefs; verscheidene leerlingen gingen met Giovanni naar de stad, anderen wilden liever gaan zwemmen. Het was een droevig besluit. Een paar uren nadat de verstandigsten thuisgekomen waren, kwam eerst een kameraad en toen nog een, verschrikt en buiten adem, aanlopen.

"O, o! Filippo N., die er zo op aandrong dat we zouden gaan zwemmen, is dood?"

"Wat"! vroegen allen, "en hij was zo een goede zwemmer!!!"

"Wat wil je"? vervolgde de ander, "hij wilde ons aanmoedigen om in het water te springen; hij vertrouwde op zijn bedrevenheid, maar kende de gevaarlijke kolken van de fontana rossa niet, hij sprong er het eerst in. We wachtten tot hij weer aan de oppervlakte zou komen, maar werden teleurgesteld. We begonnen te schreeuwen, mensen liepen toe, er werden allerhande middelen toegepast, en alleen met groot gevaar voor anderen slaagde men er na anderhalf uur in, het lijk uit het water te halen."

Het ongeluk vervulde allen met diepe verslagenheid en noch in dat jaar, noch in het jaar daarna was er niemand, die de wens te kennen gaf om te gaan zwemmen.

Intussen liep het jaar der IVde Latijnse naar zijn einde en in augustus 1834 kwam prof. Lanteri uit Turijn naar Chieri voor het afnemen van het eindexamen. Onze Giovanni ging hem direct opzoeken.

"En, wat wil je, mijn jongen"? vroeg Lanteri hem. "Slechts één ding: dat u me goede punten geeft!"

"Moet je eens zien, hoe vrijmoedig dat heertje spreekt"! riep Lanteri glimlachend uit.

"Jazeker, want ik ben een goede vriend van professor Gozzani."

"Is het waarachtig? Wel, dan zullen wij ook maar goede vrienden zijn!"

"Heel graag! Maar Gozzani zou me goede punten gegeven hebben."

Toen de dag van het examen gekomen was, was Giovanni goed voorbereid. Toen hij ondervraagd werd over Thukydides, antwoordde hij op een bewonderenswaardige manier. Vervolgens nam Lanteri een boek van Cicero ter hand:

"Wat wil je dat ik zal kiezen om te verklaren uit Cicero?" "Wat u wilt."

Lanteri deed het boek open en legde hem de Paradoxen voor.

"Wil je dat vertalen?"

"Zoals u wilt", en hij begon het geheel meteen van buiten op te zeggen.

"Hoe is het mogelijk!"

Zonder meer begon Giovanni de titel in het Grieks op te zeggen en ging verder.

"Genoeg", riep professor Lanteri, op een bepaald punt gekomen en stom van verbazing uit: "Geef me de hand; nu wil ik zeker dat we vrienden zullen zijn." En hij begon op een vertrouwelijke manier met hem te praten over allerlei dingen die met de school niets uitstaande hadden.

Zijn leraren, en vooral doctor Banaudi, hadden hem aangeraden het examen voor filosofie te kiezen, dat inderdaad nabij was. Maar hoewel hij wel hield van de studie der letteren, achtte hij het na enig nadenken toch beter, gewoon zijn klassen regelmatig af te werken en zijn retorica te doen, dat wil zeggen de vijfde klas gymnasium. Enkele professoren, met wie hij goed bevriend was, en wier raad hij had gevraagd, keurden zijn beslissing goed, vooral omdat hij zich dan beter zou kunnen bekwamen in het schrijven, en een beter inzicht in de zuiverheid van de taal zou krijgen. Nog kon Giovanni niet voorzien, dat de Heer van hem ook een dienaar met de pen wilde maken en dat hij in zijn geschriften, die het volk zoveel voldoening schonken, het heil van duizenden zielen zou bewerken.

Na God gedankt te hebben voor het gelukkige welslagen van zijn examen, was Giovanni naar zijn moeder teruggekeerd, en zoals hij gewoon was, begon hij meteen op alle mogelijke manieren hulp te verlenen aan zijn broer Giuseppe, op de boerderij van Susambrino, maar zette inmiddels toch de studie van zijn meest-geliefde boeken voort, evenals de bijeenkomsten met zijn jonge vrienden. In een der eerste dagen van de vakantie, terwijl hij met een boek in de hand op een koe paste in de weide, zag hij op de weg die door het dal liep, Don Cinzano naderen, de geestelijke herder van Castelnuovo, die zieken ging bezoeken. Verwonderd over de bescheidenheid van de jongen, die hij voor de eerste

keer zag, vroeg Don Cinzano hem wie hij was, en wat hij wilde worden. Toen hij hoorde dat het Giovanni Bosco was, over wie hij had horen spreken door Evasio Savio, begon hij een heel gesprek met hem en vroeg hem uit over zijn studies en over zijn verlangen om later priester te worden. Hij was zo voldaan over de antwoorden van Giovanni dat, toen hij kort daarna weer in de buurt was, hij hem bij zich liet roepen. Weer onderwierp hij hem aan een korte ondervraging. Hij bewonderde de slagvaardigheid van de jongen en zijn diepe christelijke aard, die de beste verwachtingen deed koesteren. Daarom zei hij tegen hem: "Ik woon nog niet vast in Castelnuovo, omdat ik zo vaak afwezig ben. Maar als je op de pastorie wil komen wonen om erop te passen, zagezegd als portier, wil ik je er graag laten verblijven. Jij zorgt voor brood en Maria Febraro zal wat soep voor je klaarmaken. Daar zul je heel rustig kunnen studeren. Ga maar eens vragen of je moeder het goedvindt en kom gauw terug." Met innige dankbaarheid aanvaardde Giovanni het voorstel en aanvaardde meteen zijn nieuwe functie.

Deze als door de Voorzienigheid gewilde ontmoeting, maakte een einde aan een nieuwe idee, die in het hoofd van Giovanni was opgekomen. Hoewel hij zich onderworpen had aan de goede raad van Don Cafasso, lokte hem toch de gedachte, zich aan de missie in vreemde landen te wijden, te meer daar op dat ogenblik in Piëmont het werk van de Propaganda Fide, dat nauwelijks begonnen en in Lyon gezeteld was, al erg in omvang was toegenomen. De Stichtelijke Brieven van dit werk, die de moeilijkheden en het martelaarschap van de missionarissen beschreven, werden gretig gelezen. Ware het niet geweest dat de theoloog Cinzano en andere weldoeners hem geholpen zouden hebben, zou hij zeker missionaris zijn geworden. Dat heeft hijzelf aan prof Don Giovanni Turchi toevertrouwd. Toch is het niet aan te nemen, dat hij werkeloos zou zijn gebleven. God bediende zich van de menselijke tegenspraak onder de mensen, om in zijn hart een verlangen te leggen en te doen groeien, dat hij altijd zou blijven nastreven zolang het niet in uitvoering was gebracht. Hij is niet alleen voorbestemd om religieus, en missionaris te worden, maar stichter van een kloostercongregatie en uitgebreide missies in vreemde en heidense landen.

Don Cinzano nam in augustus plechtig bezit van de parochie van Castelnuovo. En gedurende heel de tijd van de vakantie bleef Giovanni een trouwe bezoeker van de pastorie waar hij alle mogelijke diensten bewees. De pastoor had grote bewondering voor de godsvrucht van zijn beschermeling, en omdat hij een geleerde man was, onderhield hij zich dikwijls met hem over de stof die hij bestudeerde, over de schoonheid van de taal en van de stijl der behandelde schrijvers, over de manier waarop men hen moest interpreteren en zodoende opende hij, om zo te zeggen nieuwe horizons voor Giovanni. Later sprak Don Cinzano met geestdrift over die eerste maanden dat hij Giovanni bij zich had. Onder meer vertelde hij, in aanwezigheid van twintig en meer personen die bij hem te gast waren, en onder wie zich ook Giuseppe Buzzetti en vele jongens uit het Oratorio bevonden, hoe landbewoners hem in 1834 verteld hadden, dat de jonge Bosco met een zo volmaakt en sterk geheugen begiftigd was, dat hij voor zijn kameraden gemakkelijk de preken kon onthouden en de toespraken die hij in de kerk gehoord had. Op een zondag had hij zich, toen hij van de preekstoel afkwam, willen vergewissen of het wel waar was wat men vertelde. Tot zijn grote verbazing had Giovanni zijn hele preek naverteld, zonder ook maar even te aarzelen. En hij beschreef hem als begiftigd met een groot verstand, met buitengewone volharding in de studie, vol deugden en ijverend voor het goede zedelijke en godsdienstige gedrag van

zijn kameraden, zodat hij als het ware een kleine missionaris was. Hij voegde eraan toe, dat Giovanni hem meermalen het levendige verlangen te kennen had gegeven om priester te worden, om zich op een bijzondere manier met de jeugd te kunnen bezighouden, waartoe hij zich onweerstaanbaar aangetrokken voelde.

Daarna ontstond er tussen Don Cinzano en Giovanni Bosco een levendige band, als tussen vader en zoon. Verschillende keren stelde hij hem aan Don Cafasso voor, en verzocht deze zich voor hem te willen interesseren. Dat was niet nodig, maar toch was de aanbeveling van deze brave pastoor al van nut.

Na zoveel jaren van tegenspoed deed de Voorzienigheid de beproevingen voor een tijd wijken. Door zijn heldhaftige volharding en trouw, had Giovanni zich de zending waardig getoond, die hij had voorbereid. Maar zijn werk is nog niet voltooid. Het beeld heeft nog enkele hamerslagen nodig; de boom, die gegroeid is en al overvloedig begint te dragen, heeft enkele takken die, als ze weggenomen worden, hem nog mooier en krachtiger zullen maken. Maar dat is al geen leed meer doch een beloning. De christelijke vriendschap zal deze vervolmaking tot taak hebben. "Een trouwe vriend is een balsem voor het leven; zij die de Heer vrezen vinden hem. Wie de Heer vreest, houdt ware vriendschap, want zoals hijzelf is, zo is ook zijn vriend." (1)

Toen de vakantie afgelopen was en Giovanni terugkeerde naar Chieri voor zijn retorica, deed de pastoor zelf hem in pension bij een zekere Cumino, een kleermaker, tegen 8 lire per maand, die hij zich beijverde bijeen te brengen met hulp van enkele liefdadige mensen en in het bijzonder van de heren Pescarmona en Sartoris. Het echtpaar Cumino, bij wie ook de student Cafasso een viertal jaren in pension geweest was, woonde dicht in de buurt van het grote Sint Bernardusplein, waarop de kerk van de heilige Antonius uitkomt. Een vertrek gelijkvloers, dat als stal of als bergplaats voor een wagentje gediend had, werd tot slaapkamer van Giovanni bestemd; hij overnachtte daar verscheidene maanden, zoals verklaard werd door de heer Pianta en andere personen uit de stad. Maar de weldoende hand van Don Cafasso, die zijn vroegere gastgevers iets bijbetaalde, wist een geschikter logeerruimte voor Giovanni te verkrijgen, evenals andere niet te versmaden voordelen.

De geschiedenis van de ontmoeting van Giovanni en de theoloog Cinzano en van de eerste weldaden van deze goede priester ten opzichte van de arme student, hebben wij schriftelijk en mondeling van Don Febraro uit Castelnuovo, in de parochie van Orbassano, die het uit de mond van de pastoor van Castelnuovo zelf vernam, bij wie hij gedurende langere tijd kapelaan was.

In Chieri vernam Giovanni dat professor Banaudi, vermoeid van de vele jaren die hij in het onderwijs had doorgebracht, zich uit de school had teruggetrokken, en hij was opgevolgd door de jeugdige theoloog Giovanni Bosco, die toen zijn loopbaan bij het onderwijs begon.

(1) Ecclesiasticus 6, 16-17.

H O O F D S T U K XXXVIII

DE KLAS VAN DE RETORICA - LUIGI COMOLLO EN ZIJN
OMGANG MET GIOVANNI - DEZE BESCHERMT HEM TEGEN
ENKELE DEUGNIETEN - NEDERIGE BIECHT - STICHTENDE
VOORBEELDEN VAN ZIJN VRIEND.

"Gelukkig wie een ware vriend mocht vinden. Een getrouwe vriend is een machtige steun; wie zo iemand gevonden heeft, vond een schat. Een trouwe vriend is onbetaalbaar, er is geen gewicht waarmee zijn waarde is te wegen." (1) Dit geluk zou onze Giovanni ten deel vallen in het jaar van zijn retorica. Het is een benijdenswaardig gedeelte van zijn leven, en wij laten hem er liever zelf over spreken.

"Bij het begin van het schooljaar 1834-35, toen ik de lessen van de retorica volgde in de stad Chieri, bevond ik mij toevallig in een pension van wijlen Marchisio Giacomo, waar men kwam te spreken over de goede hoedanigheden van sommige studenten. "Ze hebben mij verteld", begon de waard van dit huis, "ze hebben me verteld, dat in het huis van die en die een heilige student moet wonen." Ik glimlachte, omdat ik dacht dat het slechts een grapje was. "Het is werkelijk waar", voegde de waard eraan toe, "hij moet de neef zijn van de pastoor van Cinzano, een jongen van uitgesproken deugden. Ook zijn heerom, moet iemand zijn, die bekend is door zijn heilige levenswandel."

"Ik hechtte toen niet veel betekenis aan die woorden, maar onder mijn vrienden van de retorica had die opmerking toch een zekere verwachting gewekt. Ik verlangde wel kennis te maken met die jongen, maar ik wist niet hoe hij heette. Een heel opmerkelijk feit deed me hem echter al spoedig leren kennen. Enkele dagen lang had ik al een student gezien van een jaar of vijftien, die een dergelijke keurige indruk maakte, zo bescheiden door het leven ging, en zo hoffelijk en beminlijk was tegenover degenen met wie hij sprak, dat ik een en al bewondering was. Die bewondering werd nog groter bij het zien van de nauwkeurigheid waarmee hij zijn plichten vervulde en de stiptheid die hij op school aan de dag legde. Hij was nauwelijks binnen of hij ging op zijn aangewezen plaats zitten, en verroerde zich niet meer, dan alleen om te doen wat zijn plicht hem voorschreef.

"Het is de gewoonte onder studenten om bij het binnenkomen grapjes te maken, te spelen en bokkensprongen te maken. De onverschilligsten, die niet zo erg van studeren houden, zijn niet zo gesteld op het begin van de lessen en doorgaans zijn dat degenen die het meest beroemd wor-

(1) Ecclesiasticus 25, 12 en 6, 14-15.

den. De keurige, bescheiden jongen werd eveneens uitgenodigd om daaraan mee te doen, maar hij verontschuldigde zich steeds met te zeggen dat hij dat niet kende. Niettemin ging op zekere dag een van zijn brutale kameraden naar hem toe, terwijl hij, zonder zich van de herrie die de anderen maakten iets aan te trekken, zat te lezen of te studeren. De andere jongen nam hem bij een arm, schudde hem dooreen en met opdringerige woorden wilde hij hem dwingen deel te nemen aan de buitensporige herrie en druktemakerij.

"Nee, nee, beste vriend, in geen geval", antwoordde de ander zachtmoedig en heel bescheiden. "Ik doe niet mee; ik heb nog nooit zulke spelletjes gedaan. Ik ken er niets van en ik sla niet graag een mal figuur."

"Ik wil dat je beslist meegaat, anders trap en sla ik je erheen."

"Sla maar zo hard als je wil, maar ik doe niet mee. Ik kan niet en ik wil niet..."

"De nare, kwaadaardige medeleerling, ziende dat de ander niet wilde toegeven, trok hem bij een arm, stompte hem en gaf hem twee draaien om de oren, die door het hele lokaal weerklonken. Ik huiverde toen ik het zag, ik voelde mijn bloed koken en ik vreesde dat de beledigde de onbeschofte vlerk met gelijke munt zou betalen, temeer daar die andere veel groter en ook ouder was dan hij. Maar hijscheen van een andere geest bezielde. Wat mij niet verwonderde toen de jongen, rood en blauw in het gezicht, de kwaadaardige kameraad een medelijdende blik toewierp en alleen zei: Als dat genoeg is om je te voldoen, ga dan in vrede, want ik ben tevreden en heb het je al vergeven." Deze heldhaftige houding deed mij denken aan wat ik had horen vertellen, dat er bij ons een heilige jongen op school moest zijn, en daar ik gevraagd had, hoe hij heette en waar hij vandaan kwam, wist ik dat dat die jongen Luigi Comollo moest zijn, een neef van de pastoor van Cinzano over wie in het pension van Marchisio met zo veel lof gesproken was."

Luigi Comollo was geboren op 7 april 1817 in het gehucht Apra, dat tot het dorp Cinzano behoorde, waar Don Giuseppe Comollo pastoor was, een oom van vaderszijde en een heilig en begaafd priester. Van kindsbeen af had hij een grote godsvrucht aan de dag gelegd; als jongen verzamelde hij in de vrije uren op zondagen enkele van zijn leeftijdgenoten om zich heen om hun enkele stichtende verhalen te vertellen; toen hij tien jaar was had hij al zoveel eerbied onder de landbouwers verworven, dat als er iemand een onvertogen woord zou hebben durven zeggen waar hij bij was, hem zeker een "Stil, Luigi luistert"! zou zijn toegevoegd.

Wanneer hij met de dieren naar de wei ging, las hij steeds geestelijke werken in zijn eentje of met andere herders, en dan nodigde hij hen uit om te bidden of godvruchtige liederen te zingen. Ter ere van de Heilige Maagd onthield hij zich steeds van een deel van het voedsel of fruit dat men hem gaf. "Dat moet ik aan Maria geven", zei hij dan. Op de dag van zijn eerste heilige Communie had hij, met zijn weinige spaarcentjes een jasje aan een arm jongetje gegeven. Hij hield erg veel van de plechtigheden in de kerk, en had besloten priester te worden. Hij zei: "Daar het de priesters zijn die het Paradijs voor de anderen openmaken, hoop ik dat ik het ook voor mezelf kan openen". De eerste beginselen van het Latijn had hij van zijn oom, de pastoor, geleerd. In Caselle maakte hij bij de priester Strumia zijn derde klas gymnasium. Luigi Comollo was steeds de troost en vreugde van zijn ouders geweest. En hij was de vriend, die de goddelijke Voorzienigheid had voorbestemd voor onze Giovanni.

Volkomen aan hem gelijk in deugden, zij het van een andere aard, voelde Giovanni zich door een levendige genegenheid tot deze jongen aangetrokken, een genegenheid die hij tot dan toe nooit gekend had, en die door de ander volkomen werd beantwoord. De ingetogen en nederige manier van doen van Comollo, het feit dat hij zich niet het vertrouwen, dat hem geschonken werd, ten nutte durfde maken, of zich iets durfde permitteren, waren voor Giovanni redenen om de Heer te danken. "Als uw vriend zich bescheiden toont tegenover u, zich voor u als het ware verbergt, dan zult gij een eensgezinde, goede vriendschap hebben." (1) "Hij deed zijn IVde Latijnse en zat dus een klas lager dan ik", vervolgt Don Bosco in zijn gedenkschriften; "maar wij zaten in hetzelfde lokaal en hadden dezelfde leraar. Van die tijd af was hij steeds mijn intieme vriend, en ik kan zeggen, dat ik van toen af ben beginnen te leren als christen te leven. Ik heb volkomen vertrouwen in hem gesteld en hij in mij. De een had de ander nodig; ik had behoefte aan geestelijke steun, de ander aan lichamelijke, daar Comollo door zijn grote bescheidenheid zich nooit durfde verdedigen tegen de beledigingen van de vlegels, terwijl ik door allen, ook door degenen die ouder en groter waren dan ik, gevreesd werd om mijn moed en kracht. Zo had men zich op zekere dag laten ontvallen, dat men een samenspanning op touw zou zetten tegen Comollo en een ander, Antonio Candelo een allergeoedaardigste jongen, en dat ze hun een rammeling wilden geven. Ik wilde voor hen tussenbeide komen, maar zij wilden er niet van horen."

"Wee jullie gebeente", zei ik toen hardop, "als jullie hen nog te na komen!"

"Een vrij groot aantal van de grootsten en brutaalsten namen een dreigende houding tegenover mij aan, terwijl anderen Comollo twee klinke klappen op zijn gezicht gaven. Op dat ogenblik vergat ik mezelf geheel, en terwijl mijn brute kracht de overhand kreeg over mijn gezond verstand, en zonder iets ter hand te nemen, een stoel of een stok, greep ik een van mijn medeleerlingen bij de schouders en bediende me van hem als van een knuppel om de tegenstanders, die zich voor een nieuwe aanval gereedmaakten, uiteen te slaan. Vier rolden er over de vloer en de anderen renden er schreeuwend en om genade smekend vandoor. Maar wat gebeurt er? Juist op dat ogenblik komt de leraar het lokaal binnen, en niets anders dan armen en benen ziende, die door de lucht vlogen, begon hij te schreeuwen en links en rechts klappen uit te delen. De storm strekte zich ook tot mij uit toen de leraar, na zich de oorzaak van deze chaos te hebben laten vertellen, wilde dat ik die krachttoer nog eens zou laten zien. Hij begon te lachen en al de anderen lachten mee en iedereen verwonderde er zich over, dat hij me niet de straf gaf die ik verdiend had."

Wij kunnen hier de nederigheid van Giovanni bewonderen in het weergeven van deze gebeurtenis. Het is moeilijk voor een edelmoedige ziel zich te beheersen, en niet in hevige opwinding te geraken als men op een dergelijke brutale manier een onschuldige jongen ziet behandelen. Wie zou in een dergelijk geval niet evenzo gehandeld hebben, ook als hij minder moed gehad had? "Bevrijd de verdrukke uit de macht van zijn verdrukkers en wees niet benepen bij uw rechtspraak", heeft de Heilige Geest gezegd. (2) Overigens overdrijft Giovanni het feit zonder twijfel. Al zijn kameraden op het gymnasium, die spreken over zijn jeugdjaren,

(1) Ecclesiasticus 6,12.

(2) Ecclesiasticus, 4,9.

zijn het er over eens, dat hij een toonbeeld van zachtmoedigheid was. En wij weten, dat hij, ook al werd hij geslagen of beledigd, geduldig ieder onrecht over zich heen liet gaan zonder zich te verdedigen. Overigens zou de leraar dat tafereel niet hebben laten herhalen, wanneer het niet een verdedigend karakter had gehad, doch een wraakoefening zou geweest zijn, of wanneer het op een of andere manier gevaarlijk geweest zou zijn voor de levende knuppel of voor degenen die getroffen werden. Don Bosco zelf, als hij die anekdote onder de recreatie aan zijn priesters vertelde, gaf er een zo levendige, half grappige, half ernstige beschrijving van, dat allen die het hoorden, het grootste plezier hadden. Toch, al mocht dit dan een uitbarsting van zijn natuurlijke kracht geweest zijn, legde hij steeds een zodanige zelfbeheersing aan de dag, dat men hem zijn leven lang als de meest zachtmoedige mens beschouwde. In hem zien wij werkelijk bewaarheid worden wat de Heilige Geest over de rechtvaardige gezegd heeft: "Wie het eerst is in het twistgeding, schijnt het recht te hebben; dan komt zijn tegenpartij en de zaak wordt in het juiste licht gesteld;(1) daarom vindt de rechtvaardige het goed als zijn vriend hem terechtwijst."

Na de beschrijving van bovengenoemde feiten, lezen wij in het handschrift van Don Bosco nog. "Een heel andere lezing van het geval gaf Comollo mij. "Mijn beste vriend", zei hij, zodra we onder ons konden praten, "je kracht jaagt me schrik aan; maar, geloof me, God heeft je die niet gegeven om je kameraden ermee af te slachten. Hij wil dat we van hen houden, dat we hun vergeven en dat we goed doen ten opzichte van hen die ons kwaad gedaan hebben." En ik heb hem, die de grootste zachtmoedigheid in persoon was, inderdaad nooit met een van zijn kameraden zien vechten, maar hij beantwoordde steeds iedere belediging en spottende opmerking met geduld en opgewektheid. Ik bewonderde de beminnelijkheid van mijn vereerde collega, en ik liet me door hem leiden waar en zoals hij wilde. In overleg met onze vriend Garigliano, gingen we samen biechten, te communie, mediteren en geestelijke lezing houden; brachten we een bezoek aan het heilige Sacrament en dienden we de heilige Mis. Comollo wist zijn uitnodiging zo hoffelijk en vriendelijk in te kleden, dat het onmogelijk was er niet op in te gaan." "Het is inderdaad waar, dat balsem en reukwerk het hart goed doen; en dat ook een vriend, wiens raad uit het hart komt, een zegen is."(2)

"Ik herinner me, dat ik op zekere dag, druk in gesprek met hem, voorbij een kerk kwam, zonder mijn pet af te nemen. Meteen zei hij heel vriendelijk tegen me: "Giovanni, je bent anders steeds zo voorkomend tegenover de mensen, waarom vergeet je dan het huis van Onze-Lieve-Heer?" - Een andere keer gebeurde het, dat ik me er lichtvaardig toe liet verleiden, me schertsend te bedienen van woorden uit de heilige Schrift, iets wat ik een geestelijke had horen doen. Maar Comollo wees me direct op het verkeerde daarvan, "men mag geen grapjes maken met de woorden van de Heer", zei hij.

"Toen ik hem op een dag vroeg naar de meest bezienswaardige monumenten van Chieri, en ik tot de ontdekking kwam dat hij niet erg goed daarvan op de hoogte was, zei ik tegen hem: "Er komen toch zoveel mensen van verre om er hier naar te kijken, en jij die hier woont, denkt er niet eens aan om ze te bezoeken?" - "Beste jongen", antwoordde hij

(1) Spreuken, 10, 17.

(2) Spreuken, 27, 9

schertsend, "voor wat ik morgen niet nodig heb, hoef ik me vandaag niet te haasten", - waarmee hij me te verstaan wilde geven, dat wanneer die bezienswaardigheden iets zouden hebben bijgedragen tot zijn eeuwig heil, - wat zijn "morgen" was, hij ze zeker niet zou veronachtzamen.

"Toen we op een dag in de vakantie van een wandeling terugkeerden, dwaalden wij door Chieri en op het plein gekomen dat del Piano heet, zagen we een kermisgast, die met goocheltoeren en allerlei turnoefeningen de straatslijpers en leeglopers bezighield. "Laten we hier even blijven kijken", zeiden twee kameraadjes tegen Comollo; "je lacht je krom met wat die allemaal vertelt!" - Met een ruk maakte Comollo zich van zijn twee kleine vrienden los. Hij zei: "Die zegt tien woorden om je te laten lachen, maar het elfde is slecht en geeft je ergernis. Mijn oom heeft me trouwens gezegd dat ik nooit moet blijven staan kijken bij goochelaars, kwakzalvers of kermisklanten of andere publieke vertoningen; want, zegt hij: "Men kan met een onschuldig geweten naar zo-iets toegaan, maar het is wel een wonder als men er in dezelfde staat van terugkomt."

Deze laatste gebeurtenis, die Don Bosco zelf opnam in zijn levensgeschiedenis van Comollo, schijnt op het eerste gezicht een zijdelings verwijt voor zichzelf, daar hij van jongs af gewoon was naar zulke vertoningen te gaan kijken; maar als men de zaak goed overweegt, was wat hij deed niet hetzelfde. Zijn eenvoud en onschuld, zijn goed geweten en het vrome doel, waarmee hij dergelijke vertoningen bijwoonde, wettigden al wat hij in die jaren gedaan had, zonder enige schade voor zijn ziel en met veel voordeel voor zijn evennaasten. Gedurende zijn hele leven liet hij zich leiden door het grote gezegde: Ama et fac quod vis. Vandaar zijn manier om vrij te handelen, zonder geestelijke angsten en in de volle vrijheid van kind van God. De liefde drijft de vrees uit. Zodra hij geleerd had wat hij nodig had, bezocht hij die vertoningen op de markten niet meer; hij zag af van gymnastische oefeningen, zodra hij zag, dat deze in strijd waren met het gedrag van wie zich aan de Heer wil wijden; maar hij ging echter nog jarenlang door met zijn goocheltoeren, want dat was het aangewezen middel om de genegenheid van de jongens te werven en een bron van eerzame ontspanning voor zijn vrienden. Voor hem, als boerenjongen, waren zij ook een onmisbare leerschool voor zijn zending; hij werd er ongedwongen door en opgewekt, leerde meester van een situatie te zijn en daarbij toch steeds een gemakkelijke manier van omgang bewaren, terughoudend, en deugdzaam. Een sterke ascetische en boetvaardige karaktertrek zou hem buiten de gemeenschap geplaatst hebben, die toen in wording was en temidden waarvan hij zou moeten leven.

Het is ontroerend te zien hoe Don Bosco nauwgezet de raadgevingen van zijn vriend in acht nam, en dat is mede een bewijs van zijn grote nederigheid. Hij verklaarde, van Luigi Comollo geleerd te hebben als christen te leven; maar de waarheid is, zoals Don Giacomelli, die een intieme kameraad van hen was, verzekert, dat Bosco en Comollo elkaar over en weer vermaanden om hun fouten te verbeteren, elkaar aanspoorden om vorderingen te maken in de volmaaktheid, elkaar opwekten om hun tijd nuttig te besteden en elkaar uitnodigden, dikwijls en regelmatig gebruik te maken van de heilige Sacramenten. In Giovanni had Comollo een bijzonder betrouwbare metgezel gevonden om over geestelijke aangelegenheden te spreken. "Met hem over zulke onderwerpen te spreken", schrijft Don Bosco, "vervulde hem met grote troost. Met geestdrift sprak hij over de oneindige liefde van Jezus door zich in de Eucharistische spijs aan ons te schenken. Als hij over de heilige Maagd sprak, was hij een en al te derheid, en na iets verteld te hebben of te hebben horen vertellen over

een of andere lichamelijke genade die iemand op Haar voorspraak was ten deel gevallen, riep hij tenslotte opgewonden en met tranen in de ogen uit: "Als Maria het ellendige lichaam al zo begunstigt, welke genaden zou Zij dan wel niet toestaan aan de zielen van degenen die Haar aanroepen? Och, als alle mensen maar werkelijke devotie tot Maria hadden, hoeveel geluk zou er dan niet in de wereld zijn!" Zulke ontboezemingen uitte hij echter alleen voor wie in staat waren ze te begrijpen en te genieten. En zo iemand was Giovanni, die uit bescheidenheid zijn naam niet noemt.

Luigi Comollo kon als voorbeeld gesteld worden aan alle jongens, door zijn onberispelijk gedrag, door zijn gehoorzaamheid en volgzaamheid. Op een leeftijd, die zo aan stemmingen onderhevig is, bleef hij standvastig en gelijkmoedig in de beoefening van alle deugden. Daar hij van teruggetrokkenheid hield, ging hij nooit uit, zonder toestemming van degenen bij wie hij in de kost was, en op die manier was hij een sterke prikkel voor de andere inwonenden om deugdzaam te leven. Omdat hij een gelijkmatig humeur had en steeds opgewekt was, verried hij nooit wat zijn bijzondere smaak was. Giovanni, die op zo een vertrouwelijke voet met hem stond, hoorde hem zich nooit beklagen over de warmte of koude van het jaargetij, noch over de maaltijden, over het vele werk of over de te zware studie. Ook ging hij, als hij maar even tijd had, onmiddellijk naar een of andere kameraad, om zich een bepaalde moeilijkheid te laten verduidelijken. Graag vertelde hij verhalen, sprak hij over poëzie, over de Italiaanse of Latijnse taal, en wel op een zo nederige en opgewekte manier, dat hij, hoewel zijn eigen gevoelens en gedachten uitend, steeds de indruk wekte dat hij die aan andere mening onderwierp.

Als student nam hij door zijn begaafdheden de eerste plaats in onder de beste leerlingen. Hij was zo vlijtig bij de studie, dat zijn leeraar moest verklaren, zich niet te herinneren, dat hij hem ooit een opmerking had hoeven te maken over ook maar de geringste nalatigheid.

Hij was een trouwe bezoeker van de schoolcongregaties, en gedroeg zich daarbij rustig, vol aandacht voor Gods woord, godvruchtig als hij de heilige Mis bijwoonde; hij toonde de grootste eerbied voor de priesters, en duldde niet dat ooit iemand ten opzichte van hen schertsend of bij wijze van spreken aan eerbied te kort schoot.

Op feestdagen gingen de meeste studenten, na afloop van de dienst in de kapel, of na de congregatie, een wandeling maken of een andere verpozing zoeken; maar Comollo, overtuigd dat hij zijn tijd aan iets beters kon besteden, haastte zich dan met Giovanni naar de catechismus voor de jongens te gaan, die gewoonlijk in de St.-Antoniuskerk werd gehouden.

Iedere dag ging Comollo stipt naar de dom om er een bezoek te brengen aan het Heilig Sacrament, en verschillende keren ging Giovanni eveneens op hetzelfde uur daarheen om er gesticht te worden. Hij schrijft er over: "Zoals gewoonlijk ging hij in een hoekje dicht bij het altaar zitten, geknield, de handen gevouwen, het hoofd een weinig gebogen, me neergeslagen ogen en volkomen onbeweeglijk. Hij was volkomen ongevoelig voor iedere stem of gerucht. Niet zelden gebeurde het dat ik, als ik met mijn werk klaar was, hem wilde uitnodigen met mij mee naar huis te gaan. Maar of ik al met het hoofd wenkte, vlak langs hem heenliep, of hoestte, om zijn aandacht te trekken: het was altijd hetzelfde, hij bleef onbeweeglijk, totdat ik naar hem toeging en hem aanstootte. Dan, alsof hij

uit een droom ontwaakte, bewoog hij zich, en ging, zij het ongaarne, op mijn uitnodiging in. Erg graag diende hij de heilige Mis, ook op schooldagen als het maar even kon; maar om op vakantiedagen vier of vijf missen te dienen was voor hem iets heel gewoons. Als de tijd het hem toeliet, woonde hij iedere godsdienstplechtigheid bij, die in de kerken van de stad gehouden werden. Hoewel hij op die manier voortdurend met geestelijke zaken bezig was, zag men hem toch nooit met een somber of lang gezicht rondlopen, maar steeds opgewekt en tevreden. Door zijn prettige manier van spreken vrolijkte hij allen op met wie hij te doen kreeg, en hij was gewoon te zeggen, dat hij vooral deze woorden van de profeet David waardeerde: *Servite Domino in laetitia: Dient de Heer in heilige opgewektheid.*"

H O O F D S T U K XXXIX

GOOCHELKUNSTEN - GIOVANNI WORDT VAN TOVERIJ VERDACHT -
HOE HIJ ZICH RECHTVAARDIGT.

Evenals in de voorgaande jaren is Giovanni er ook thans op uit, opgewektheid te brengen overal waar hij komt. Zijn waardige, eenvoudige, hartelijke en opgewekte hoffelijkheid nemen iedereen voor hem in. In de huizen van Chieri, op de vergaderingen van de jongens die deel uitmaken van de Kring der Vrolijkheid, is hij een graag geziene gast, en wordt er uitgenodigd en ontvangen ook om de verbazingwekkende manier waarop hij goochelkunsten weet te vertonen. Op een gepaste tijd is een eerzame ontspanning steeds geoorloofd. Zijn kunstjes boeien de aanwezigen zo, dat zij nooit tijd hebben om aan iets anders te denken of erover te praten. Giovanni beheerst op die manier hun geest met zijn woord en richt deze waarop hij wil.

Een mus doden, ze in een mortier fijn stampen, haar in de loop van een pistool doen, dat dan af te schieten en de mus gezond en wel te zien wegvliegen, was een van de kunsten die hij meer dan eens vertoonde. Uit een en dezelfde fles schonk hij witte of rode wijn, al naar de gasten het verlangden. Op zekere dag wedde hij, dat hij een grote schaal agnelotte, die in de keuken waren bereid, zou laten verdwijnen en naar een ander huis van het gehucht zou zenden. Sommigen merkten de schaal stiekem, en allen waren uiterst nieuwsgierig. Maar na verschillende gebaren, onverstaanbare woorden en langdurige vragen, kondigt Giovanni aan, dat de goocheltoer verricht is en nodigt hij allen uit naar het aangewezen huis te gaan en zich te overtuigen. Allen haasten zich erheen en trefden er inderdaad dezelfde schaal met inhoud aan, zoals beloofd was. Men vraagt zich, stom van verbazing af, hoe dat in zijn werk gegaan kan zijn, maar er moet bepaald een ongewone geest in het spel zijn om de gedachten zo zeer in beslag te kunnen nemen en de geest van de aanwezigen zo af te leiden, dat zij niet hebben kunnen bemerken hoe en wanneer de truc precies werd uitgevoerd. Giovanni was uiterst behendig in het uitvoeren van goocheltoeren. Uit een kleine beker zoveel ballen te voorschijn zien komen, die groter waren dan de beker zelf, uit een klein tasje een massa eieren te voorschijn halen, dat waren allemaal dingen, die iedereen in de grootste verbazing brachten. Toen ze hem echter knikkers uit de punt van de neus der aanwezigen zagen te voorschijn halen, en hem hoorden raden hoeveel geld anderen in hun zak hadden; toen munten van het een of ander metaal tot poeder vervielen, alleen doordat hij ze even met de vinger aanraakte, of wanneer hij zich voor het hele gezelschap in een schrikwekkende gedaante en zelfs zonder hoofd vertoonde, toen begonnen sommigen zich af te vragen, of Giovanni soms een tovenaars zou zijn, die zulke dingen onmogelijk zou kunnen doen zonder de tussenkomst van een of andere duivel.

Deze overtuiging werd hoe langer hoe groter bij de heer des huizen, bij wie hij inwoonde, Tommaso Cumino geheten. Dat was een vurige Christen, die echter wel van een grapje en een beetje ontspanning hield, en Giovanni wist zich diens goede karakter, of beter gezegd, zijn goedmoedigheid, ten nutte te maken om hem vermaak in allerlei vormen te verschaffen. Toen Tommaso op zekere dag met grote zorg een kip in een heerlijke gelei had toe bereid om er zijn kostgangers op te vergasten ter ere van zijn naamdag, en hij de schaal op tafel gezet had en het deksel eraf nam, kwam er tot aller grootste verbazing een haan uit de schaal te voorschijn, die begon te klapwieken en te kraaien. Bij een andere gelegenheid, toen hij een macaronischotel had willen klaarmaken, nadat hij deze een behoorlijk lange tijd had laten koken, kwam hij bij het overgieten op de schaal tot de ontdekking dat het een en al droge korst geworden was. Verschillende malen schonk hij, na de fles met wijn gevuld te hebben, kristalhelder water in de glazen; en als hij water wilde drinken, ontdekte hij dat de glazen met wijn gevuld waren. Gebakjes veranderden in sneden brood, het geld in zijn beurs in waardeloze roestige stukjes blik; zijn hoed veranderde in een vrouwenmuts, en dat grote noten en hazelnoten in kiezelsteentjes veranderden, dat waren allemaal dingen die regelmatig voorkwamen. Dikwijls deed Giovanni Tommaso's bril verdwijnen, die hij daarna dan terugvond in zijn zakken, hoewel hij ze kort tevoren bij herhaling het binnenste buiten gekeerd had om de bril te zoeken. Een voorwerp dat hij goed verborgen had, zoals zijn portefeuille bijvoorbeeld, kwam dan eveneens te voorschijn; en een ander voorwerp, dat vlak voor zijn neus lag werd, op een teken van zijn kostganger, in een ommezien onvindbaar. Verscheidene malen waren hem verschillende speelkaarten voorgehouden, om er onverschillig welke uit te kiezen, en dan raadde Giovanni welke hij genomen had. Bij andere gelegenheden vroeg Giovanni hem, een getal in gedachten te nemen, er iets bij op te tellen, het te vermenigvuldigen en er iets van af te trekken, waarna Giovanni zegde welk getal hij bedacht had. Tommaso was er helemaal verbluft van. Het gebeurde ook eens, dat Giovanni gewed had een sleutel te voorschijn te brengen, waarvan men zeker wist dat hij zich ergens anders bevond, en die op de bodem van de soepterrine bleek te liggen toen men de soep in de borden had geschept.

De brave Tommaso wist op dergelijke grapjes, die om zo te zeggen iedere dag voorkwamen, niets anders te zeggen dan: "Mensen kunnen zulke dingen niet doen. God verspilt geen tijd met zulke beuzelarijen; dus is het de duivel die dat allemaal doet." En hij had bijna het besluit genomen Giovanni verder het verblijf in zijn huis te ontzeggen. Omdat hij echter thuis niet met hem over durfde spreken, overwoog hij, een priester, Don Bertinetti, die in de buurt woonde, over het geval te raadplegen. Op zekere dag ging hij deze dus een bezoek brengen en zei bedremmeld: "Eerwaarde, ik ben naar u toegekomen in verband met een ernstige gewetenszaak. Ik geloof dat ik een tovenaars in mijn huis heb!" En hij vertelde de goede priester een hele reeks van voorvallen, die hij gezien en ook een heleboel dingen die hij niet gezien had, dat wil zeggen, dingen die hij vermoedde en hij schilderde die in zulke levendige kleuren, dat hij zijn verdenking op Don Bertinetti wist over te dragen. Deze begon in die spelletjes nu eveneens een soort van tovenarij te zien en besloot de zaak voor te leggen aan de directeur van de school. Dat was toen een achtenswaardige priester, de kanunnik Burzio, aarts priester en pastoor van de dom. De klokkenluider van de dom, Pogliano, bij wie Giovanni zich nog steeds kwam terugtrekken om te studeren, kreeg de opdracht de jongen te waarschuwen zodra hij kwam, dat hij zich bij de pas-

toor moest vervoegen om ondervraagd te worden, ondanks het feit dat de klokkenluider, die Giovanni door en door kende, verzekerde dat men zich moest vergissen.

Kanunnik Burzio was een heel ontwikkelde man, vroom en voorzichtig. Giovanni meldde zich bij hem aan huis, toen hij bezig was zijn brevier te bidden en vlak nadat hij wat geld gegeven had aan een arme.

De brave kanunnik keek Giovanni glimlachend aan, beduidde hem, even te wachten; daarna vroeg hij hem, mee te komen naar zijn kamer en daar begon hij hem te ondervragen over het geloof, dat wil zeggen over de catechismus. De antwoorden van Giovanni waren verbazingwekkend, maar daar hij vooruit wist waar deze inleiding op moest uitlopen, kon hij zijn lachen nauwelijks bedwingen. De priester begon hem vervolgens te ondervragen over de manier, waarop hij de dag doorbracht en de antwoorden waren bevredigend. De jongen sprak openhartig, was redelijk en er scheen geen zweempje kwaad in hem te schuilen. Maar zijn ondervrager was nog niet tevreden. Hoffelijk en vriendelijk, maar met een streng gezicht zette hij de ondervraging voort:

"Beste jongen, ik ben buitengewoon tevreden over je studie en over je gedrag, tot nu toe. Maar op het ogenblik doen er allerlei geruchten de ronde over je... Er wordt me verteld, dat jij de gedachten van anderen kent, dat je weet hoeveel geld iemand in zijn zak heeft, dat je iemand dwingt voor wit aan te zien wat zwart is, dat je dingen kent die zich elders bevinden en soortgelijke dingen meer. Daardoor ga je erg over de tong; er zijn er die zover gaan, om te vermoeden dat je van tovenarij bedient, en die daarom in al die dingen de geest van Satan werkzaam zien. Zeg me dus: wie heeft je in die kunst ingewijd? Waar heb je het geleerd? Zeg me alles maar in vertrouwen, ik beloof je dat ik er geen gebruik van zal maken, dan alleen voor je eigen welzijn."

Zonder een spier van zijn gezicht te vertrekken, verzocht Giovanni vijf minuten bedenktijd om zijn antwoord te overwegen, maar vroeg ook of hij eerst alstublieft even mocht weten, hoe laat het was.

De kanunnik stak zijn hand in zijn zak en vond zijn horloge niet meer.

"Als u geen horloge hebt", vervolgde Giovanni, "geeft u me dan maar een geldstukje van vijf stuiver."

De kanunnik zocht gejaagd in al zijn zakken, maar vond zijn beurs niet meer.

"Deugniet", begon hij boos tegen hem uit te vallen: "ofwel je bedient je van de duivel, of de duivel bedient zich van jou. Nu heb je me mijn horloge en mijn beurs al ontstolen. Nu kan ik niet langer meer zwijgen, ik ben verplicht je aan te geven, en ik weet nog niet wat me ervan weerhoudt om je een flink pak rammel te geven." Toen hij echter zag, hoe rustig Giovanni bij dat alles bleef en alleen maar glimlachte, werd hij een beetje kalmer en hernam: "Laten we de zaak rustig bepraten: verklaar me die geheimzinnigheden eens. Hoe is het mogelijk, dat mijn beurs en mijn horloge uit mijn zak zijn verdwenen, zonder dat ik ze heb aangeraakt? Waar zijn die dingen gebleven?"

"Eerwaarde", antwoordde Giovanni eerbiedig, "ik zal u alles in een paar woorden uitleggen. Alles is maar een kwestie van behendigheid, van begrip of van voorbereiding."

"Wat voor begrip kon er nu voor nodig zijn om mijn horloge en beurs weg te nemen?"

"Ik zal het u in het kort zeggen. Toen ik uw huis binnenkwam, gaf u een aalmoes aan een arme en legde de beurs vervolgens op een bidstoel. Toen u daarna de andere kamer binnenkwam, liet u het horloge op dat tafeltje liggen. Ik verborg ze alle twee, en u dacht dat u die voorwerpen bij u had, terwijl ze intussen onder deze lampenkap lagen." En met die woorden tilde hij de lampenkap op, en daar lagen de twee voorwerpen, waarvan de pastoor meende dat de duivel ze had meegenomen. Maar de goede kanunnik lachte nu hartelijk; hij liet zich enkele kunstgrepen voordoen en toen hij gezien had op welke manier men voorwerpen kon laten verdwijnen en verschijnen, werd zijn vrolijkheid nog groter, hij gaf Giovanni een klein geschenk en als besluit zei hij: "Zeg maar tegen al je vrienden dat ignorantia est magistra admirationis."

Ontslagen van de verdenking, dat zijn kunstjes iets met zwarte kunst te maken hadden, ging Giovanni door met zijn vertoningen in zijn kosthuis, waar voortaan ook pastoors en kanunniken kwamen voor een verzetje. Ook trad hij, als hij daartoe uitgenodigd werd, in de huizen van vooraanstaande personen en in pastorieën van de omliggende dorpen op, doch steeds enkel en alleen onder titel van vriendschap. Vooral beroemd waren de trucs om voorwerpen naar ver verwijderde plaatsen te doen gaan en ze van daar in de kring der aanwezigen te doen terugkeren. Vanwege zijn behendigheid voegden zijn vrienden aan zijn bijnaam van de dromer nu ook nog die van de tovenaars toe.

H O O F D S T U K X X X X

DE PAASVAKANTIE - GIOVANNI GAAT NAAR PINEROLO EN VANDAAR
NAAR BARGE NAAR PROFESSOR BANAUDI - REIS NAAR FENESTRELLE
- EEN STORM EN TERUGKEER NAAR PINEROLO, DAARNA NAAR
CHIERI - EEN BRIEF AAN DE HEER STRAMBIO - GIOVANNI WORDT
UITGENODIGD OM RAAD TE GEVEN OVER DE ROEPING VAN
ANNIBALE.

In Chieri was Giovanni vriendschapsbanden blijven onderhouden met de jonge Annibale Strambio uit Pinerolo, zijn schoolkameraad uit vorige jaren. Nu de paasvakantie gekomen was, hadden de ouders van die vriend, zich de ongereptheid en degelijkheid van Giovanni herinnerend, hem uitgenodigd om een paar dagen bij hen in huis te komen, en Giovanni ging er maar al te graag heen om wat frisse lucht in te ademen en een tijdje bij zijn vriend te kunnen zijn.

Van deze reis heeft Giovanni zelf een beschrijving nagelaten. Het is de eerste en enige brief die wij van hem, als student van het gymnasium, bezitten en wij nemen hem over van de beduimelde kopie die er alleen van bewaard gebleven is.

Na over zijn aankomst in Pinerolo verteld te hebben, over de ontvangst door zijn vriend Annibale Strambio en diens familie, bij wie hij logeerde, gaat hij aldus verder: "De volgende dag besloot ik naar Barge te gaan, dat acht mijl van Pinerolo verwijderd ligt. Ik ging naar de eerste Mis, gebruikte een klein ontbijt, en met de opdracht, veel groeten over te brengen aan onze professor Banaudi, ging ik de 12de van dezelfde maand, Palmzondag, op weg. Onderweg zag ik tal van mooie valleien en dorpen, die wel steden leken en waarvan ik noem: Rosco, Bricherasio, Santo Secondo, Bibiana, welke laatste drie parochies telde. En zo kwam ik dus voorspoedig in Barge aan.

"Toen ik vroeg naar het huis van de professor in de retorica Don Banaudi, werd mij dat al gauw aangewezen. Ik ging er heen, maar vernam daar, dat hij in de kerk was. Ik ging dus naar de kerk en daar zag ik hem bezig met het zingen van de Passie. Aandachtig luisterde ik naar zijn geliefde stem, en na de plechtigheid ging ik naar buiten om hem op het plein op te wachten. Ik keek intussen naar de mensen, die allemaal nieuw voor mij waren en die bijna allen herders waren, maar zij zagen er keurig uit en waren heel beschaafd in hun optreden. De professor kreeg mij het eerst in het oog, kwam naar me toe, nam me bij de hand, omhelsde me bijna met tranen in de ogen en had mij veel te vertellen; maar hij was bijna niet in staat een woord uit te brengen, zo blij was hij dat ik er was. Ikzelf was eveneens ontroerd. Toen die eerste blijdschap voorbij

was, begon hij met de grootste opgewektheid over verschillende onderwerpen te vertellen en ging intussen in de richting van zijn huis. Daar werd ik met de grootste hoffelijkheid als gast ontvangen. Ik verbleef er twee dagen. Hoe ik het er gehad heb valt niet onder woorden te brengen; ik kan alleen zeggen dat ik me er twee dagen in het paradijs bevond. Herhaaldelijk gingen we wandelen of met een of ander bepaald doel uit, en allen nodigden ons uit binnen te komen, en als we zeiden, dat we niet konden komen, nam men ons bij de hand en troonde ons met grote harte-lijkheid mee naar binnen. Zo kwamen we bij de kapelaan, bij de directeur van de school, bij de burgemeester en de waarnemende burgemeester en bij de hotelhouder Balbiano, familie van degene die hier in Chieri is. En door allen werden we even vorstelijk onthaald.

"Toen die twee dagen voorbij waren besloot ik te vertrekken. Mijn professor wilde mij tot iedere prijs echter nog daar houden, en om dat te bereiken verborg hij zelfs mijn paraplu: maar toen hij zag dat mijn besluit vast stond, legde hij er zich bij neer en vergezelde mij 5,5 mijl ver. Op dat punt van de weg gekomen, gingen we op de berm van de weg zitten en bleven nog een poosje gezellig zitten praten; maar toen ik aanstalten begon te maken om afscheid te nemen, sprongen hem de tranen in de ogen en zei hij niets meer. Ook ik wilde wat zeggen, maar kon niet. Toen we over onze ontmoeting heen waren, en nog over een vertrouwelijke aangelegenheid gesproken hadden, die tussen ons beiden alleen moest blijven, stonden wij op en drukten elkaar de hand, zonder iets te zeggen. Ik zette er flink de pas in en bereikte Pinerolo weer. Daar moest ik natuurlijk weer de groeten over brengen en vragen beantwoorden over mijn reis en over professor Banaudi.

Bij die gelegenheid spraken Annibale en ik af, dat we een wandeling naar Fenestrelle zouden maken. Om die tocht te maken vroegen we het wagentje van de beroemde Alberto Nota, de grootste toneelschrijver van onze tijd, te leen. Hij was meteen met het grootste genoegen daartoe bereid, en liet het voor ons in orde brengen en van alles voorzien. Nadat we enige benodigdheden op het wagentje hadden geladen, klommen wij er zelf ook op en verlieten langzaam Pinerolo.

Het eerste dorp dat we bereikten heette Porte, een dorpje tussen de rotsen genesteld, vervolgens Floè, steeds langs de rechte weg, die langs de Chiusone loopt. Deze rivier stroomt in de Po uit. Aan de andere kant van de weg verhief zich een hoge bergketen. Eindelijk kregen we na geruime tijd een hoge berg in het oog, de Malanagi of Malandaggio, die bedekt scheen te zijn met sneeuw, maar het in werkelijkheid niet was; want toen we dichterbij kwamen, zagen we dat het een berg was van witte steen, aan de voet waarvan zeker wel vijftienhonderd mannen in dat gesteente aan het werk waren.

Vastgemaakt aan de toppen, hingen heel lange touwen naar beneden, omdat de rotsen zo glad en loodrecht zijn, dat zelfs een kat er zich niet aan vast zou kunnen klampen. De werklieden grepen zich aan die dikke touwen vast en kropen daarlangs tot op de plaats waar zij een mijn wilden aanleggen. Daar aangekomen, dreven ze twee toegespitste ijzers in de steen, zo dat ze er een plank op konden leggen, en daarop zittend maakten ze een gat voor de mijn en vulden dat met kruit en bevestigden een lont erin, die tot op de begane grond neerhing. Als de mijn is aangelegd, worden alle arbeiders door hoornsignalen gewaarschuwd naar beneden te gaan en uit de buurt te blijven, waarna de lont wordt aangestoken. Het zijn enorme brokken die losgescheurd en in het dal geworpen worden. De hoge, dikke zuilen in Turijn in de Kerk van O.-L.-Vrouw del

Pilone zijn uit deze berg vandaan. Tien ijzersmeden werken daar, enkel en alleen om ijzeren pinnen, hamers en beitels te maken of te herstellen. Nadat we een poosje bewonderend naar dat alles hadden staan kijken, zetten we onze weg voort.

"Na nog ongeveer een mijl te hebben afgelegd over bloot met zand bedekt gesteente, kwamen we bij een dorpje dat waard is afzonderlijk vermeld te worden. In dat dorp had iedereen kropgezwollen; de kinderen hadden er maar een, de ene een grotere, de andere een kleinere. Degenen die wat ouder waren hadden er drie of vier, en om niet zoveel last te hebben van het gewicht ervan, hadden zij ze met een zakdoek samengebonden, zodat het net was alsof zij een zakje vol bolletjes onder de hals droegen. De ene helft van de bevolking is er christelijk, de andere niet. Daarom hebben ze er twee kerken; een voor de katholieken, waar het kruis zich op verheft, de andere voor de Waldenzers en zonder kruis. Allen zijn grof gekleed, klein van gestalte, en hebben ruwe gelaats-trekken. In dat dorp bevindt zich een berg, die 2,5 mijl hoog is, en zo steil, dat niemand er tegenop kan klimmen. En toch is hij helemaal bewoond, en zie hier op welke manier. Met beitels kappen ze treden in het blote gesteente, en langs deze trappen gaan ze naar boven, naar de armzalige hutten die ze daar gebouwd hebben, en waaromheen ze aarde verspreid hebben, die ze uit het dal naar boven hebben gehaald. In die grond planten ze aardappelen, bonen en andere dingen van dien aard.

"Nadat we dus in dat armzalige plaatsje wat gerust hadden, zetten we onze tocht voort naar Fenestrelle. We waren al tot de grote berg, die Monviso genoemd wordt, genaderd, en zagen Fenestrelle al voor ons liggen, toen er plotseling een zo hevige wind kwam opzetten, dat het paard achteruit begon te trappen en niet meer naar de teugels en zelfs niet meer naar onze woorden luisterde. Het stof van de weg begon wervelend omhoog te dwarrelen, vermengd met steenstof, dat ons in het gezicht sloeg en erg veel pijn deed. Een vreselijke duisternis legde zich over heel de weg. Het paard begon zenuwachtig van de ene kant naar de andere te lopen en weigerde snuivend en briesend nog vooruit te lopen. Toen we dat zagen, brachten we het dier verschrikt tot staan en deden het keren, om naar Pinerolo terug te gaan. Maar terwijl we de berg afdingen, overviel ons een nieuwe schrik. De plotselinge hevige wind dreigde ons omver te werpen en paard en wagen van de rotsen van de berg af te blazen, en ons in de diepte op een ellendige manier het leven te doen verliezen. Maar de Voorzienigheid kwam ons te hulp. Aan de kant van de weg zagen we een inham in de berg, die ons een veilig toevluchtsoord bood. Daar stuurden we het paard onmiddellijk op af, om er te wachten totdat de storm voorbijgetrokken zou zijn. Na ongeveer anderhalf uur hield het met waaien op, doch nu begon de nacht in te vallen. Gelukkig kwam de maan op en verlichtte de weg, zodat we tegen elf uur in Pinerolo terug waren.

"Ik bleef nog twee dagen in Pinerolo, steeds even gezellig, en besloot de 16de naar Chieri terug te keren. Belast met verschillende opdrachten en met het verzoek de groeten te gaan doen aan de heer Valimberti, vertrok ik op de vastgestelde dag per diligence en bereikte Turijn, vanwaar ik terugkeerde naar Chieri. Deze reis had zeven dagen geduurd, maar voor mij leken het wel zeven uren, daar ik zowel in Barge als in Pinerolo, hoe onwaardig ook, met zoveel vriendelijkheid en hartelijkheid bejegend was, dat het niet onder woorden valt te brengen. Vergeef het me, ik ben nog een arme jongen..." enz. enz.

Het bleef niet bij die ene reis naar Pinerolo. Wij lopen op de feiten vooruit om het verhaal niet ingewikkeld te maken. Annibale Strambio

was een voortreffelijke jongen en had het verlangen te kennen gegeven om priester te worden. Vandaar dat Giovanni in het jaar daarna, 1836, over Annibale aan diens vader schreef:

"Ik heb al verschillende malen geschreven aan uw zoon en mijn geliefde vriend Annibale, en weet niet of hij mijn brieven ontvangen heeft of niet, daar ik geen antwoord ontving. Ik meende thans goed te doen met aan U te schrijven, met het vriendelijke verzoek hem deze brief ter hand te stellen."

"Ik weet niet of Annibale in Pinerolo gebleven is of ergens anders heengegaan, evenmin of hij wereldgeestelijke of kloosterling zal worden. Hij zei echter dat hij het examen voor geestelijke zou doen en dat wij er intussen nog samen over zouden spreken. Maar ten gevolge van de cholera die onze streek heeft bedreigd, kon ik niet meer met Annibale spreken en wist ik niet of hij het examen had afgelegd of niet. Ik doe thans het eerste jaar filosofie in het seminarie te Chieri. Ik zou erg graag iets willen vernemen over U, evenals over mevrouw Strambio, wier edelmoedigheid ten opzichte van mij toen ik naar Pinerolo ging, ik niet vergeten kan. Ik wist dat Domenico ziek was en weet thans niet of hij weer helemaal beter is. Kortom, ik zou gaarne nieuws over de hele familie willen vernemen..."

Het antwoord luidde, dat Annibale het geestelijke kleed had aangenomen. Maar dat was niet de weg, die de Heer voor hem bestemd had. Hij was al met de studie der godgeleerdheid bezig, toen hij door twijfel ten aanzien van zijn roeping overvallen werd. Voor een geestelijke van uitnemend gedrag en met een nauwgezet geweten, is een dergelijke onzekerheid uitermate betreurenswaardig; te meer wanneer hij geen raadsman kan vinden van een dergelijke geleerdheid, ervaring en godsvrucht, om hem zonder aarzeling te raden over het te nemen besluit. Nog erger is het, wanneer hij er een gevonden heeft en niet met volkomen vertrouwen en overgave tegenover hem staat. Voegt men daaraan toe, dat hij de geestelijke staat als het absoluut hoogste goed was gaan beschouwen, terwijl deze staat hem thans begon tegen te staan; de vrees van tegen de wil van God te handelen door naar andere idealen te verlangen; het feit dat hij niet de moed kon opbrengen om deze weg te verlaten, na verscheidene jaren geestelijke geweest te zijn; de tegenzin om met zijn oversten te spreken over zijn innerlijke strijd die zij als onredelijk zouden kunnen aanzien; de gedachten aan zijn ouders die hij niet wenste teleur te stellen na zoveel kosten en plannen met betrekking tot zijn verzekerde toekomst; het menselijk opzicht ten aanzien van zijn kameraden, om niet lichtzinnig en onstandvastig in zijn besluiten te schijnen; dat alles zijn overwegingen die zich telkens van zijn geest meester maken, hem van streek brengen en zijn leven met zorgen vervullen. Het zijn er niet velen, die door God aan een der gelijke beproeving onderworpen worden. Want de kandidaten voor het priesterschap hebben, alvorens zij zich voor het priesterschap aanmelden, door de wijsheid van de Kerk de beschikking gekregen over veilige middelen om morele zekerheid over hun roeping te verwerven.

Over het algemeen is de afval van degenen, die tot de laatste jaren der gewijde studie werden toegelaten, toe te schrijven aan onregelmatig gedrag of aan schuldige lichtzinnigheid. Dat dit met de vriend van Giovanni niet het geval was, blijkt wel uit het voorbeeldige christelijke leven dat hij tot zijn laatste levensdagen leidde in het eervolle ambt dat hij bekleedde; een leven dat hij grondvestte op de theologische tucht die hij in het seminarie had opgedaan. Hij was zich dus in die

tijd zorgelijke gedachten gaan maken, gaf er de voorkeur aan alleen te zijn en legde uit bescheidenheid zijn hart voor niemand open.

Zijn ouders, voortreffelijke christenen, die zich in de vakantie op de hoogte gesteld hadden van deze verandering, schreven aan Giovanni dat hij naar Pinerolo zou komen en eens met hun zoon zou spreken over de zaak die hun zo ter harte ging, dat wil zeggen: over zijn toekomst. "Een vriend toont zijn vriendschap te allen tijde, maar in de nood wordt hij een broeder." (1) Giovanni liet alles rusten wat hij onder handen had, en ging onmiddellijk op reis. Ja, hij vloog naar zijn vriend toe, bleef er enkele dagen, sprak lang en uitvoerig met hem, zonder ongepaste opdringerigheid, zoals hij in zulke gevallen gewoonlijk deed wanneer de wil van God niet klaar en duidelijk bleek. Uit de bevestigende, maar besluiteloze antwoorden, kon hij opmaken dat Annibale waarschijnlijk zijn geestelijke loopbaan niet zou moeten voortzetten. Hij sprak hem moed in om alle neerslachtigheid te laten varen, wees hem de weg die hij moest volgen om met zekerheid tot een besluit te kunnen komen, en liet hem getroost achter. En inderdaad maakte zijn vriend in het jaar daarop, volkomen zeker van zichzelf, een einde aan zijn geestelijke loopbaan.

Annibale Strambio werd later consul in Marseille, bewaarde steeds een grote genegenheid voor Don Bosco, en ten tijde van de beruchte decreten, waarbij de religieuzen verdreven en verbannen werden, droeg hij heel veel bij tot behoud van de Salesiaanse Huizen in Frankrijk.

(1) Spreuken, 17, 17.

H O O F D S T U K XXXXI

DE GENEGENHEID DER PROFESSOREN - WONDERBAARLIJKE
VERANDERINGEN BIJ DE JONGENS DIE VAN GIOVANNI BIJLES
KREGEN - GETUIGENISSEN VAN ZIJN DEUGD - SOBERE
LEVENSWIJZE - FEEST UIT DANKBAARHEID - WEER TWIJFEL OVER
ZIJN ROEPING - HET TOELATINGSEXAMEN TOT HET SEMINARIE -
DE VAKANTIES - EDELMOEDIGE WEDSTRIJD TUSSEN DON CAFASSO,
DON CINZANO EN ANDEREN UIT CASTELNUOVO, OM GIOVANNI HET
NODIGE VOOR ZIJN INTREDE IN HET SEMINARIE TE VERSCHAFFEN.

In de vorige hoofdstukken hebben we gezien hoe welkom onze Giovanni was bij zijn professor uit Chieri. Niet minder genegen was hem in dat jaar doctor Giovanni Bosco, pr., die, hoewel geen familie van hem, het toch prettig vond een leerling te hebben, die met zijn hoogstaand gedrag en met zijn vroomheid en ijver bij de studie, zijn naam en voornaam zoveel eer aandeed. Gedurende heel zijn lange loopbaan vergat hij deze leerling nooit, en meermalen sprak hij met lof over diens gedrag, zijn verstand en geheugen, vooral toen verschillende priesters en professoren van het Oratorio hem, op doortocht in Chieri, een bezoek kwamen brengen. Van zijn lippen hebben we de volgende anekdote gehoord. Toen hij op zekere dag in de lente - het was een mooie morgen - een wandeling in de richting van de heuvels maakte, hoorde hij op een bepaalde plaats een luide en eentonige stem, als van iemand die een stuk van een schrijver van buiten leert, en op hetzelfde ogenblik klonken daarbij forse slagen op de maat van het gesprokene. Nieuwsgierig naar wat die arbeider uitvoerde, volgde hij een smal paadje, en aan het einde daarvan zag hij de jonge Bosco, bezig een wijnstok om te hakken van Cumino, de man bij wie hij in de kost was; intussen had hij een boek open op een paar ranken liggen en leerde zo zijn les. Verbluft door het zien daarvan werd de genegenheid van professor Bosco voor de jonge Giovanni nog groter dan zij al was.

Uit verschillende aanwijzingen kunnen wij trouwens opmaken, dat Giovanni gewoon was, in de vakantie verschillende uren per dag handenarbeid te verrichten, want dikwijls genoeg hebben wij hem de handenarbeid horen prijzen als een middel om de gezondheid en de deugd te bewaren. Behalve student, was hij ook boer en arbeider; en hij bekwaamde zich in het scheren en haarknippen, zoals hij ons zelf verteld heeft, om zichzelf de kosten van de barbier te besparen en zijn vrienden een dienst te kunnen bewijzen.

Ondanks dat alles ging hij met niet minder ijver voort met zijn studie en met bijlessen te geven aan de jongens van Chieri. Mevrouw Giuseppina Valimberti, weduwe Radino, vertelde aan Don Bonetti in 1889:

"Mijn heerbroer sprak thuis altijd met bewondering over een bepaalde scholier, die Giovanni Bosco heette. Hoewel hijzelf leraar was, stuurde hij een andere broer van ons naar deze jongen, die zijn leerling was, toe voor bijlessen. Die broer van ons was in de humanioraklas niet al te best, hij was met zijn hoofd niet bij de lessen en maakte thuis veel moeilijkheden; maar met de goede wil en de lessen, welke die jonge repetitor hem wist bij te brengen, veranderde zijn gedrag volkomen. Hij werd ernstig, vlijtig, vol aandacht en zijn plichtsbeseft nam toe. Mijn vader was bijzonder tevreden, en mijn moeder wist niet hoe ze de goddelijke Voorzienigheid moest danken, omdat Zij haar een dergelijke voorbeeldige jongen in huis gezonden had." In dat jaar werd die broer bevorderd naar de retorica, na op een loffelijke wijze zijn examen te hebben afgelegd. Ook de zoon van de kantonrechter, Plebano, veranderde erg ten goede door de bijlessen die Giovanni Bosco hem gaf, en tal van andere families, die van deze resultaten hoorden, wilden hem in huis hebben als leraar voor hun kinderen. Dikwijls werd hij te eten gevraagd in het huis van de Valimberti's en dat was voor allen dan een ware feestdag. 's Zondags was hij steeds bij ons te gast. Bij het eerste kleppen van de klok, stonden allen op en begaven zich op weg naar de kerk; maar Giovanni, in plaats van met ons mee te gaan, verdween spoorloos. De eerste keren sprak een van mijn zusjes, Giuseppina, het vermoeden uit, dat Giovanni toch niet zo een brave jongen was als er wel gezegd werd, omdat zij vond dat hij geen haast maakte om de heilige diensten te kunnen bijwonen, en er mischien wel helemaal van wegbleef; maar het duurde niet lang of zij werd uit die droom geholpen. Giovanni had een heel lange omweg gemaakt, om de jongens bijeen te brengen die hier en daar langs de straten liepen, en die, om niet naar de catechismus hoeven te gaan, zich terugtrokken om te spelen en meer afgelegene plaatsen opzochten. Toen wij op het domplein aankwamen, waren we net op tijd om Giovanni Bosco te zien aankomen, al omgeven door een behoorlijk aantal jongens, die hij naar de kerk bracht. Bij ons thuis waren we het er allemaal over eens, dat hij een echte heilige was, door zijn beminnelijk, bescheiden en vroom gedrag, vooral bij het bidden. Dikwijls leidde hij 's avonds, als hij bij ons op bezoek kwam, het bidden van de Rozenkrans, en was voor ons allen een voorbeeld. We waren thuis met drie zusters, en niet altijd even gehoorzaam om te doen wat moeder zei, en evenmin steeds bereid om ons schoolwerk en onze huiselijke plichten met toewijding te doen. "Goed", zei mijn moeder dan, "ik zal het vanavond aan Giovanni zeggen; ik zal hem het werk laten zien en dan wel horen wat hij ervan zegt!" Dat was voor ons zoveel als een dreigement, en, klein als we waren, deden we uit vrees daarvoor al het mogelijke om moeder tevreden te stellen. Zo veel prijs stelden we erop dat Giovanni toch vooral maar een goede dunk van ons mocht hebben. En toch bemoeide hij zich niet met ons, tenzij hij enkele spaarzame woorden tot ons richtte, omdat het nu eenmaal niet minder kon. Mijn vader, die een rechtsgeleerde en bij de rechtbank was, zei in de familiekring meer dan eens, dat hij eigenlijk niet wist wat er meer te verlangen was in de student Bosco. Hij vond in hem alle deugden, ijver, rechtschapenheid, verstand, godsdienstigheid en oprechte liefde voor het welzijn van de maatschappij."

Het is hier wel de gepaste gelegenheid om een bijzondere deugd van Giovanni te vermelden, waar elders bijna nooit op gewezen wordt, en die iedereen toch met de grootste bewondering voor hem vervulde: zijn versterking bij het eten, vooral wanneer hij aan tafel was genodigd bij een of andere vooraanstaande van Chieri of bij een pastoor. Het voedsel dat hij gewoonlijk gebruikte was steeds heel karig geweest en dikwijls on-

voldoende: brood, soep en nooit een beetje fruit. Het leek voor de hand liggend, dat een arme, wanneer hij de gelegenheid krijgt, al naar zijn behoefte en smaak, het er niet op toelegt zich binnen bepaalde perken te houden en dus flink toetast, tot het vraatzuchtige en onmatige toe. Maar bij Giovanni was van iets dergelijks geen sprake. De onthouding was bij hem tot een bewust beoefende deugd geworden. De aanzittenden konden bij hem nooit een zekere vrijmoedigheid of begerigheid bespeuren, hij bleef terughoudend, waardig en tegen alle kritiek bestand. Het was alsof hij niet merkte of een dis rijk of karig was. Hij begon nooit zelf iets te nemen, voordat de anderen het voorbeeld gegeven hadden en zich naar genoegen bediend hadden van wat er op tafel kwam. Hij was ook steeds het eerst klaar met eten. Aan een beetje wijn had hij genoeg, en die dan nog met wat water verdund was. Hij bewaarde een eerbiedig stilzwijgen, viel niemand die aan het woord was in de rede en als iemand hem iets vroeg, gaf hij met zijn gewone beminnelijkheid en opgewektheid antwoord, bijdragend tot de prettige stemming aan tafel. En van zijn jeugd tot op hoge leeftijd gedroeg hij zich steeds zo! Het was alsof hij de vermaning van de Ecclesiasticus in zijn hart gegrift had: "Zit ge aan bij een welvoorzienere dis, wees dan niet de eerste die toetast. Wanneer ge iets neemt, pas dan op dat ge de hand van een ander niet aanstoot. Het is onbehoorlijk op uw ellebogen te steunen. Beoordeel uw naaste naar uzelf. Eet als een man, wat u wordt voorgezet, en smak niet, om u niet hatelijk te maken. Houd uit welvoegelijkheid het eerst op en wees niet onverzadigbaar, om geen aanstoot te geven. Als ge met velen aanzit, steek dan uw hand niet eerder uit dan de anderen en wees niet de eerste om te drinken te vragen! Een weinig wijn is voldoende voor een welopgevoede man. Een gezonde slaap geniet men bij matige levenswijze, dan staat men 's morgens op en voelt zich verkwikt. Last van slapeloosheid, braken en buikpijn behoren bij de onmatige."(1)

Het was juni. De beminnelijkheid, het geduld en de voorkomendheid, waarmee professor Giovanni Bosco zijn leerlingen behandelde, en zijn pogingen om hen voortgang te doen maken in hun studie en in de godsvrucht, hadden hem de eerbied en genegenheid doen verwerven van de hele school, die met ongeduld zijn naamdag tegemoet zag om haar dankbaarheid tot uitdrukking te brengen. Giovanni stond aan het hoofd van deze demonstratie: hij had een mooi sonnet geschreven. Maar voor alles ging hij op de morgen van de 24ste juni met Luigi Comollo en met andere kameraden te Communie ter intentie van de professor. Zijn diepe erkentelijkheid voor allen die goed voor hem waren was gedurende heel zijn leven een van zijn meest in het oog springende karaktertrekken. Hijzelf heeft ons een herinnering aan die feestdag nagelaten, evenals van dat wat in het voorafgaande jaar ter ere van professor Banaudi was ingericht. En ook professor Bosco van zijn kant wilde niet in edelmoedigheid achterblijven en maakte de volgende donderdag een wandeling met de jongens naar de plaats die Prati di Palermo genoemd werd, op een afstand van drie kilometer van Chieri, en hij zorgde voor een gul onthaal voor alle leerlingen. Eerst werden verschillende lofredenen voorgelezen, waarop de professor ontroerd antwoordde. Het gejuich en applaus waren onbeschrijflijk. Daarna vond dan het vieruurtje plaats, waarbij iedereen naar believen kon eten en drinken. Daarna werd er gesprongen, gelopen en gezongen; het was voor allen een opgewekt feest, dat zich nauwelijks laat beschrijven. Maar op een gegeven ogenblik verspreidde zich

(1) 31, 12 vv. - 41,24.

het gerucht dat Comollo verdwenen was. Men was bang, dat hem een ongeluk overkomen was, temeer daar iedereen zich nog herinnerde, hoe het jaar daarvoor, onder dezelfde omstandigheden, een kameraad in het water van de fontana rossa verdronken was, niet ver van waar men zich thans bevond. Allen waren dan ook heel ontsteld en begonnen overal in de buurt te zoeken, doch tevergeefs. Uiteindelijk troffen ze hem aan op een plaats, waar niemand aan gedacht had. Hij was verborgen bij de naburige kapel en werd door een steunbeer daarvan en door een hoge struik aan het oog onttrokken.

"Comollo", zei Giovanni tegen hem, "wat doe je hier? Iedereen maakt zich ongerust over je verdwijning en er wordt overal angstig naar je gezocht. Kom!"

Comollo wierp hem een blik toe, alsof hij gestoord was in een geliefkoosde bezigheid, en antwoordde:

"Het spijt me, dat jullie je zo ongerust gemaakt hebben, maar ik had vandaag mijn Rozenkrans nog niet gebeden en dat verzuim wilde ik nog goedmaken."

Gerustgesteld dankten allen de professor en keerden naar Chieri terug.

Met alle bewondering voor de oprechte godsvrucht van Comollo, die zeker alle lof verdient, en in herinnering aan het woord van onze Giovanni, merken wij hier op, hoe hij in een dergelijk geval dat gebed op een ander ogenblik zou verricht hebben, en zich niet zou hebben verwijderd van zijn kameraden en van de professor, om niet onbeleefd te schijnen en hun onaangenaam te zijn. Daarin volgde hij de heilige Franciscus van Sales na, die hij veel later tot beschermer zou kiezen van zijn Congregatie, en die geen slaaf wenste te zijn van overdreven devoties.

Intussen liep ook dit schooljaar ten einde, en onze Giovanni raakte door het lezen van enkele boeken over de roeping, zo verschrikt over de gevaren die de wereld bood, dat hij opnieuw begon te twifelen aan de keuze van zijn roeping: seminarie of klooster. Na rijpe overwegingen, meende hij andermaal te zullen intreden in een ander klooster van de Franciscanen. Een orde met zoveel verdiensten, zo glorievol, en een steun van de Kerk, schonk hem de overtuiging, dat deze onmogelijk de ontwikkeling in de weg zou kunnen staan van het lot, dat God voor hem had weggelegd. Doch, zoals hijzelf in zijn gedenkschriften vertelt, moest hij andermaal van zijn voornemen afzien. "In die tijd gebeurde er iets, dat het mij onmogelijk maakte mijn voornemen ten uitvoer te brengen; en daar de hindernissen veel in getal en hardnekkig waren, nam ik het besluit, alles met mijn vriend Comollo te bespreken. Hij gaf me de raad een noven te beginnen ter ere van de Heilige Maagd, om licht te verkrijgen in een zaak die van zoveel gewicht was, en intussen zou hij een brief schrijven aan zijn heerroom, de pastoor. Op de laatste dag van de noven, ging ik in gezelschap van mijn onvergelykelijke vriend biechten en te communie; daarna woonde ik een heilige Mis bij en diende een andere in de dom, bij het altaar van de Madonna delle Grazie. Toen ik daarna thuiskwam, vond ik daar een brief van Don Comollo, die op het volgende neerkwam: - Na aandachtige overweging van de mij voorgelegde kwestie, geef ik je vriend de raad, het intreden in een klooster uit te stellen. Zodra hij geestelijke zal zijn en zijn studies zal hebben vol-eindigd, zal hij steeds beter tot het inzicht zijn gekomen van wat God van hem verlangt. Hij hoeft niet bang te zijn zijn roeping te verliezen, daar hij in de teruggetrokkenheid van de wereld en met godsvrucht, alle hinderpalen zal overwinnen."

Hij had zijn besluit eveneens meegedeeld aan Don Cafasso en aan zijn pastoor, de theoloog Cinzano, die ook van oordeel waren, dat hij naar het seminarie zou moeten gaan, in afwachting van het oogenblik dat hij op rijpere leeftijd het besluit zou nemen in een kloosterorde te treden. Zo lang hij jong was, probeerde Giovanni steeds ten aanzien van zijn roeping, de raad in te winnen van geleerde en vrome personen en volgde die ook op, zoals hijzelf vertelt: "Ik heb die wijze raadgevingen opgevolgd en ze zijn mij heel goed van pas gekomen in zaken die van nut konden zijn voor mijn voorbereiding op de priesterlijke staat. Toen ik mijn retorica-examen had afgelegd, gaf ik mij op voor dat van het seminarie, dat afgenomen werd in de tegenwoordige kamers van het huis van Carlo Bertinetti, dat hij ons, toen hij stierf, vermaakte; die kamers waren toen namelijk gehuurd door de aartspriester kanunnik Burzio. In dat jaar vond het examen niet in Turijn plaats, zoals gewoonlijk, omdat onze streken bedreigd werden door de cholera. In ieder geval bleef de hoofdstad vrij van de ziekte, en in een plechtig Triduüm ter ere van de nieuwe Zalige Sebastiano Valfrè, in de kerk van de heilige Eusebius, en in tegenwoordigheid van de koninklijke familie en van de universiteit, werd God dank gebracht en zijn bescherming afgesmeekt voor de toekomst.

"En hier wil ik de nadruk leggen op iets dat zeker getuigt van de godvruchtige geest, die in het college van Chieri heerste. In de tijd van vier jaar, dat ik deze school bezocht, herinner ik me niet ooit een gesprek of een enkel woord gehoord te hebben, dat indruiste tegen de goede zeden of tegen de godsdienst. Na het afmaken van de retorica omhelsden 21 leerlingen van de 25, die deze klas vormden, de geestelijke staat; drie werden er geneesheer en één koopman."

Na dus het toelatingsexamen voor het seminarie te hebben afgelegd, - waarvoor hij met zeer goede resultaten slaagde, - ging Giovanni afscheid nemen van de oversten van het college. De doctor in de theologie Bosco en andere aanzienlijke personen vertelden ons dat ze verbaasd gestaan hadden over de manier, waarop Giovanni zich een plaats had weten te veroveren in de harten van zijn kameraden, en ook in die van de directeur, van de geestelijke leider en van alle professoren. Deze laatsten droegen hem de grootste genegenheid toe, zo zeer dat zij hem steeds als een vertrouwde vriend wensten te beschouwen. Zijn leraar in de retorica, doctor in de letteren wilde, meteen nadat het schooljaar afgelopen was, dat Giovanni hem als een vriend zou beschouwen. Dit moge volstaan om aan te tonen, in hoe groot aanzien de arme boerenknecht uit de Becchi stond. En daarvan was niet alleen zijn deugdzaamheid de oorzaak, maar een zekere mate van anders zijn, die in al zijn handelen tot uiting kwam en hem des te beminnelijker maakte. Ik zeg dat om, zoals ik al opgemerkt heb, te voorkomen, dat de lezer zich een verkeerd beeld zou vormen. Zo ondernemend en voortdurend bezig als hij was, was hij traag en bedaard in het werken; terwijl hij over een verbazingwekkende rijkdom van ideeën beschikte en over een grote gemakkelijkerheid om ze op de gepaste tijd aan anderen mee te delen, was hij woordkarig, in het bijzonder tegenover degenen die boven hem gesteld waren. Zo hebben wij hem gekend gedurende tal van jaren, en zo was hij als jongeman. De vele malen dat wij hem gadesloegen, of luisterden naar zijn leeftijdsgenoten, wanneer die over hem spraken, herinnerden wij ons de woorden van de Ecclesiasticus, alsof deze door zijn beeltenis waren ingegeven: "Spreek, jongeling, wanneer gij moet, en pas als men u twee- of driemaal heeft gevraagd. Wees kort en zeg veel met weinig woorden; doe als iemand die het weet, maar zwijg.

Beschouw u bij de voornamen niet als hun gelijke; waar bejaarde mensen zijn, spreek daar niet veel. Vóór de donder licht de bliksem; zo gaat de bescheidenheid vooraf aan het welgevallen."(1)

Van hemzelf vernemen wij hoe zijn levensgedrag was toen hij in zijn geboortestreek terugkeerde. "Als ik met de vakanties naar huis ging, trad ik niet langer meer als kermisgast op, wijdde mij aan goede lectuur die ik, zoals ik tot mijn schande moet zeggen, tot dan toe had verwaarloosd. Ik ben me echter blijven bezighouden met de jongens, hen onderhoudend met vertellingen, met prettige ontspanning, met het zingen van vrome liederen; bovendien merkte ik op, dat velen van hen al gevorderd waren in leeftijd, maar heel slecht op de hoogte van de waarheden van het geloof. Daarom heb ik me erop toegelegd, hen ook de dagelijkse sacramenten voor te bereiden, en andere dingen die voor deze leeftijd van belang zijn. Dat was een soort van Oratorio, dat ongeveer vijftig jongens omvatte, die mij toegedaan waren en naar mij luisterden alsof het hun eigen vader gold."

En dit kleine werk van apostolaat moest hem wel erg ter harte gaan. Want wel vier en meer jaren lang, gaf hij er zich in de maanden september en oktober met apostolische ijver aan over. Hij is bescheiden door te zeggen, dat hij tot dan toe de lectuur van goede boeken verwaarloosd had, dat wil zeggen de lectuur van ascetische boeken. Maar wie kan hem in dat opzicht geloven? Zeker kon hij bij al zijn verschillende bezigheden, zich niet aan voortdurende meditatie wijden, zoals in de tijd dat hij enkel maar een herdersjongen was; maar is het denkbaar dat een jongen in de omstandigheden van onze Giovanni, die zo een overvloed van geestelijk leven aan de dag legde en dit aanhoudend aan anderen trachtte mee te delen, inderdaad dit voor de ziel zo nuttige voedsel zou hebben verwaarloosd?

Intussen naderde de tijd van zijn geestelijke inkleding en daar het Giovanni aan stoffelijke middelen ontbrak, zag hij zich voor ernstige moeilijkheden geplaatst bij de intrede in het seminarie. Ook moest hij ervoor zorgen, vrijstelling te verkrijgen van de militaire dienst, want hij was intussen al in zijn twintigste jaar. Maar Don Cafasso, die daarna steeds zijn weldoener, vriend en raadsman was, had een onderhoud met Don Cinzano. Zij waren het erover eens, dat alles moest gedaan worden om Giovanni de toegang tot het seminarie mogelijk te maken, zonder dat het hem te veel zou kosten; tot dat doel besloten zij een beroep te doen op de edelmoedigheid van de theoloog Luigi Guala, directeur en stichter van het Convict van de H. Franciscus van Assisi in Turijn, die ook grote invloed bezat bij de Aartsbisschop. En op een goede morgen ontbood de theoloog Cinzano, Giovanni bij zich, zei hem niet wat hij van plan was, maar ging met hem naar Rivalba, naar de bovengenoemde theoloog Guala, die daar de zomer doorbracht op zijn andgoed van 300 dagroeden. Hij was heel rijk, maar van een onbeschrijflijk verlangen bezielde om hulp te bieden aan allerlei personen, die hulp konden nodig hebben. En de theoloog Cinzano, die hem de jongen liet ondervragen, wist daarna gedaan te krijgen, dat Giovanni dat jaar kosteloos het seminarie zou kunnen bezoeken. De grootste moeilijkheid was dus opgelost. Er moest nog gezorgd worden voor de geestelijke kledij, waarvoor zijn arme moeder niet het geld bezat om ze te kunnen kopen.

(1) 32, 10-14.

Don Cinzano sprak er met enkele van zijn parochianen over, die hij levendig aanspoorde om dat goede werk te steunen. De heer Sartoris zorgde dat hij een toog kreeg, een andere, Pescarmona, zorgde voor de hoed; de kapelaan schonk hem zijn eigen jas, anderen kochten boord en baret voor hem, weer anderen de kousen, en een goede vrouw verzamelde het geld, dat nodig was om een paar schoenen voor hem te kopen. Op die manier paste de goddelijke Voorzienigheid op onze Giovanni toe, wat hijzelf later doen zou: zich van de hulp van velen bedienen, om haar trouwe knecht en al de werken waar hij de hand in zou hebben, te ondersteunen. En meer dan eens hebben wij Don Bosco horen herhalen: "Ik heb steeds allen nodig gehad!"

Don Cinzano, kapelaan van Castelnuovo, die een echte vader werd voor al de jongens die later priester werden, onder wie Mgr. G.B. Bertagna, was dat dus in bijzondere mate voor Giovanni Bosco, zijn eerste geestelijke. Voor hem had hij steeds, uit vaderlijke genegenheid en als het ware voorvoelend wat eens van hem worden zou, een heel bijzondere zorg. Dikwijls, als hij over hem sprak, zei hij die profetische woorden:

"Let op mijn woorden, die jongen zal nog eens iets groots worden. Ik zal sterven en ik zal niet kunnen zien wat er van hem geworden is, maar jullie zullen het nog meemaken, dat hij de hele wereld van zich zal doen spreken."

Aldus vertelde ons Don Febbraro van Castelnuovo, prior van San Giovanni Battista in Orbassano en een kameraad van Don Bosco gedurende diens eerste jaar op het seminarie.

Voortaan kon Giovanni dus zeker zijn van het welslagen van zijn roeping en mocht hij, God dank brengend, uitroepen: "Het lot werd mij toegekend! Heerlijk is mijn erfdeel voor mij!"(1)

(1) Psalm, 15,6.

H O O F D S T U K XXXXII

DE INKLEDING - EEN WEINIG GEWENST FEEST -
LEVENREGEL - INTREDE IN HET SEMINARIE VAN CHIERI.

Nadat hij besloten had naar het seminarie te gaan, begon Giovanni Bosco zich voor te bereiden, op die hoogst belangrijke dag, waarop hij het geestelijk gewaad zou aantrekken. Hij was er wel erg van overtuigd, dat van de keuze van die staat in de regel het eeuwige heil of de eeuwige verwerping afhangt; daarom beval hij zich aan in het gebed van verschillende van zijn vrienden, en begon hij een novene met bijzondere geestelijke oefeningen en op 25 oktober ontving hij de heilige Sacramenten; daarna werden de geestelijke gewaden, voor de plechtige Mis, gewijd door de theoloog Michele Antonio Cinzano, pastoordeken van Castelnuovo d'Asti.

Zoals de heren Prof. A. Francesco Bertagna uit Castelnuovo d'Asti meedeelde aan Don Secondo Marchisio, bevond er zich een ongewoon groot aantal jongens in de kerk, die uit de omliggende gehuchten en dorpen gekomen waren, en allen waren diep onder de indruk van de rust, de grote godsvrucht en de nederigheid van Giovanni bij die inkledingplechtigheid. En hier menen wij niet beter te kunnen doen, dan de pen door te geven aan Don Bosco zelf, die ons ook de gevoelens beschrijft, welke hij onderging op dat plechtige ogenblik en gedurende heel die eerste dag van zijn leven als geestelijke.

Toen de pastoor mij beval mijn oude gewoonten af te leggen met die woorden: Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus suis, zei ik bij mezelf: "Och, hoeveel oude dingen zijn er niet af te leggen. Mijn God, vernietig in mij al mijn slechte gewoonten." - Toen hij me daarna de boord toereikte met de woorden: Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis! voelde ik me diep ontroerd en voegde er voor mezelf aan toe: "Ja, mijn God, maak dat ik op dat ogenblik een nieuw mens word, dat wil zeggen, dat ik voortaan een nieuw leven kan beginnen, geheel volgens de goddelijke wil, en dat mijn gedachten, mijn woorden en mijn werken voortdurend naar de gerechtigheid en de heiligheid zullen uitgaan. Amen. Maria, wees gij mijn redding."

"Toen de plechtigheid in de kerk afgelopen was, wilde mijn pastoor met mij naar een andere feestelijkheid gaan, een profaan feest, en wel naar het feest van de Heilige Aartsengel Rafael, dat in Bardella, een gehucht van Castelnuovo, gevierd werd. Met die feestelijkheid wilde hij me een genoegen doen, maar ik vond het niet gepast voor mij. Wat voor een figuur zou ik niet gemaakt hebben? Die van een pas geklede geestelijke, die zich in het publiek vertoont om gezien te worden! Bovendien zou ik mij na weken van voorbereiding tot die zo langverwachte dag, me opeens in een gezelschap moeten begeven en aan een maaltijd verschijnen. De mensen die daar aanzaten zouden zich alle in verschil-

lende stemmingen bevinden; het zou een gemengd gezelschap zijn van mannen en vrouwen, ze zouden lachen en pret maken, eten, drinken en zich vermaken met allerlei spelen ; maar dat leek mij in tegenspraak tot de sfeer die die dag voor mij kenmerkte. Ik zou me er niet op mijn plaats gevoeld hebben; en wat moesten die mensen zelf wel aanvangen met iemand, die diezelfde morgen nog de gewijde gewaden aangenomen had, om zich geheel aan Onze-Lieve-Heer te geven? Daarom antwoordde ik eerbiedig:

"Maar, in Bardella is het immers kermis!"

"Daarom hebben ze me ook uitgenodigd; kom, kom jij ook maar mee."

"Och, ik geloof niet dat ik een geschikte gast voor dat feest zou zijn. Ik eet hier wel een stukje, op de pastorie."

"Maar hier in huis is niemand om het vuur aan te maken; we zijn al-
lemaal uitgenodigd."

"Dan ga ik wel bij mij thuis eten, bij mijn familie."

"Ach, dat is toch veel te ver! Bovendien zal niemand je daar verwachten. Kom maar gerust mee; bovendien kun je dan ook het Lof dienen en er is altijd wel wat te doen in de sacristie of in de kerk."

"Ik ging mee, om de pastoor, die me erg genegen was, niet te grieven, doch met tegenzin, omdat ik wist dat in grote drukte en bij uitvoerige feestmalen altijd het gevaar aanwezig is, God te beledigen. Ik verleende hulp bij al de diensten in de kapel, daarna zat ik aan tafel; ik zag alles wat zo de gewoonte is op dergelijke feestdagen, maar voor mij was het een terneerdrukkende dag.

"Mijn pastoor merkte het, en op de terugweg naar huis vroeg hij me, waarom ik me op die dag van algemene opgewektheid zo teruggetrokken en in gedachten verzonken getoond had. In alle ernst gaf ik hem voor antwoord dat de plechtigheid van 's morgens in de kerk in geslacht, getal en naamval verschilde van die van 's avonds, en ik voegde eraan toe: "Ook het zien van degenen die zich, naar ik vond, als hansworsten te midden van de genodigden aanstelden, terwijl ze gloeiden van de wijn, deed mij bijna een afkeer van mijn roeping krijgen. Wanneer ik zou weten, dat ik ooit een dergelijk priester zou worden, zou ik nog liever mijn priesterkleed uittrekken en verder leven als een arme man in de wereld, maar toch als een goede christen; ofwel me uit de wereld terugtrekken en als kartuizer of trappist gaan leven."

"Zo is de wereld nu eenmaal", antwoordde de pastoor me, "en men moet haar nemen zoals ze is. Het is nodig het kwade te zien om het te onderkennen en het te kunnen vermijden. Niemand wordt een goede krijgsman, zonder in het hanteren van wapens bedreven te zijn. Zo moeten wij handelen, want wij hebben een voortdurende strijd te strijden tegen de vijand der zielen."

"Toen zweeg ik, maar voor mezelf merkte ik op: "Ik ga nooit meer naar zulke feesten toe, tenzij mijn kerkelijke plicht er mij toe zou noodzaken."

"Na die dag moest ik me volkomen met mezelf bezighouden. Het leven, dat ik tot dan toe geleid had, moest van de grond af veranderen. In de jaren die achter mij lagen was ik wel niet lichtzinnig geweest, maar ik had mij versnipperd, had mij met ijdele dingen bezig gehouden, deelgenomen aan pretjes, spelen en allerlei soorten van vermaak, die voor het

ogenblik wel voldoening boden, maar die het hart toch eigenlijk geen voldoening schonken. Om voor mezelf een levensregel vast te leggen, die ik niet zou mogen vergeten, heb ik toen de volgende besluiten op schrift gesteld:

" 1. In de toekomst zal ik nooit meer deelnemen aan openbaar vermakelijkheden op kermissen of jaarmarkten; ik zal niet naar bals of theater gaan kijken, en mij zoveel mogelijk onthouden van het deelnemen aan maaltijden, die bij dergelijke gelegenheden gewoonlijk gegeven worden.

" 2. Ik zal nooit meer meedoen aan dobbelspelletjes, nooit meer goochelen, kermiskunsten vertonen of koorddansen. Ik zal niet meer vioolspelen, en ook niet meer op jacht gaan. Al die dingen acht ik in strijd met de ernst en met de geestelijke waardigheid.

" 3. Ik zal mij toeleggen op ingetogenheid en op matigheid bij het eten en drinken; en ik zal niet méér rust nemen, dan voor de gezondheid strikt noodzakelijk is.

" 4. Daar ik in het verleden de wereld gediend heb door het lezen van profane lectuur, zal ik in de toekomst ervoor zorgen, God te dienen, door mij aan de lectuur van godsdienstige geschriften te wijden.

" 5. Met al mijn vermogen zal ik strijden tegen alles, alle lectuur, iedere gedachte en ieder woord of handeling, die in strijd zijn met de deugd van zuiverheid. Integendeel, ik zal alles doen, ook de geringste kleinigheden, die tot het behoud van die deugd kunnen bijdragen.

" 6. Behalve al de gewone devoties, zal ik nooit verzuimen iedere dag een beetje tijd te besteden aan bezinning en aan een beetje geestelijke lezing.

" 7. Iedere dag zal ik een of andere stichtelijke geschiedenis vertellen of een spreekwoord ontwikkelen, waarvan anderen voordeel kunnen hebben voor hun geestelijk leven. Dat zal ik doen ten aanzien van mijn kameraden, mijn vrienden, mijn familieleden en, wanneer er anders niemand is, zal ik het doen ten opzichte van mijn moeder."

"Dat zijn de besluiten die ik nam toen ik het geestelijke kleed heb aangenomen; en om ze mij dieper in te prenten, ben ik toen naar een beeld van de Heilige Maagd gegaan, heb ze haar voorgelezen en, na een gebed, heb ik haar uitdrukkelijk beloofd, die punten na te komen ten koste van welk offer ook.

"Op 30 oktober van dat jaar 1835 moest ik me in het seminarie melden. Mijn kleine bundel met benodigdheden was gereed. Mijn familieleden waren allen tevreden: ik nog meer dan zij. Alleen mijn moeder was in gedachten verzonken en wendde de blik niet van mij af, alsof zij mij iets wilde zeggen. Op de vooravond van mijn vertrek, riep zij mij bij zich en sprak de volgende gedenkwaardige woorden tot me:

"Beste Giovanni, je hebt nu het geestelijke kleed aan; ik ondervind al de troost die een moeder maar kan voelen door het geluk van haar zoon. Maar denk eraan, dat het niet het kleed is, dat je staat eert, maar dat dat de werkelijke deugd is. Wanneer je ooit aan je roeping mocht twifelen, breng dat gewaad dan, ter liefde Gods, geen on-eer aan. Leg het dan onmiddellijk af. Ik heb liever een arme boer als

zoon, dan een priester die zijn plichten verwaarloost. Toen je ter wereld gekomen bent, heb ik je aanbevolen aan de heilige Maagd; toen je met je studies begonnen bent, heb ik je de devotie tot onze Moeder aanbevolen; thans raad ik je aan, Haar geheel toegewijd te zijn; kies je vrienden onder hen die Maria zijn toegedaan; en als je ooit priester zult geworden zijn, ijver dan steeds voor de devotie tot Maria."

Bij het uitspreken van de laatste woorden was mijn moeder diep ontroerd, en ik weende.

"Moeder", antwoordde ik, "ik ben u erg dankbaar voor alles wat u mij gezegd en voor me gedaan hebt; en wat u hier nu het laatst gezegd hebt zullen geen ijdele en vergeefs gesproken woorden zijn: zij zullen voor mij een kostbare schat voor heel mijn leven betekenen."

"Vroeg in de morgen begaf ik me naar Chieri en de avond van dezelfde dag, deed ik mijn intrede in het seminarie, ondergebracht in het ruime klooster van de Paters Oratonianen, opgeheven door de Franse regering en in 1828 ter beschikking gesteld van wereldgeestelijken door Mgr. Chiaverotti. Rector van het seminarie was de theoloog Sebastiano Mottura, kanunnik-aartspriester van de collegiale kerk van Chieri; geestelijke leider was Don Giuseppe Mottura, later kanunnik van de collegiale kerk van Giaveno. Ik ging de oversten goedendag zeggen en maakte toen mijn bed in orde. Met mijn vriend Garigliano, die ook seminarist geworden was, heb ik toen een wandeling gemaakt over de slaapzalen en door de gangen, en ten slotte kwamen we in de tuin. Ik keek naar een zonnewijzer en zag daar die spreuk op staan: *Afflictis lentae, celeres gaudentibus horae*. "Kijk", zei ik tegen mijn vriend, "kijk, daar staat ons programma: Laten we altijd opgewekt zijn, dan gaat de tijd snel voorbij."

De volgende dag begon er een Triduüm, en dat heb ik zo goed mogelijk trachten te volgen. Na het einde ervan ging ik naar de professor in de filosofie, die toen de theoloog Ternavasio uit Bra was, en vroeg hem een paar levensregels om een goede priester te worden en de tevredenheid van mijn oversten te verwerven. "Eén ding maar", antwoordde de waardige priester, "is er nodig: een stipt vervullen van al uw plichten."

"Ik heb die raad tot grondslag genomen, en er mij met hart en ziel op toegelegd de regel van het seminarie na te leven. Ik maakte geen onderscheid tussen het luiden van de klok, dat ons naar de studie riep, naar de kerk, of naar de refter, recreatie of slaapzaal. Die stiptheid trok de aandacht van mijn kameraden en wekte de achting van mijn oversten, zodat mijn zes jaren op het seminarie voor mij een vreedzaam verblijf betekenden. Te meer daar er op een voortreffelijke manier les gegeven werd.

"Bovendien leerde ik daar diepe eerbied en genegenheid opvatten voor de naam van Don Cafasso, van wie de faam van deugdzaamheid die geheiligde plaats nog steeds vervulde. De liefde ten opzichte van zijn kameraden, de onderworpenheid aan zijn oversten, het geduld waarmee hij de fouten van anderen dulde, de omzichtigheid om nooit iemand te beledigen, zijn vriendelijke welwillendheid en de zachtmoedige manier waarop hij raad gaf en zijn kameraden ter wille was, zijn onverschilligheid voor wat er op tafel verscheen, zijn gelatenheid tegenover de wisselvalligheden van de seizoenen, de nauwkeurigheid waarmee hij de jongens catechismusonderricht gaf, zijn steeds en overall stichtelijk gedrag, de ijver voor de studie en in alles wat de godsvrucht bevorderde, dat waren de eigenschappen die het geestelijke leven van Cafasso sierden; eigenschappen die hij in die mate in praktijk bracht, dat

zijn kameraden gewoon waren te zeggen, dat Cafasso niet door de erfzonde besmet was."

Giovanni Bosco wilde die landgenoot tot voorbeeld nemen. De buitengewone deugdzaamheid van Cafasso bestond hierin, dat de gewone deugden trouw op een verbazingwekkende wijze vervuld werden. Dat was ook, wat Giovanni zich had voorgenomen bij zijn intrede in het seminarie, en dat besluit zou later zijn hele leven blijven bepalen.

H O O F D S T U K XXXXIII

HET LEVEN OP HET SEMINARIE - DE METGEZELLEN - DE
VEELVULDIGHEID VAN HET GEBRUIKEN DER HEILIGE
SACRAMENTEN - GOED VERVULDE TIJD -
EEN NIEUWE DROOM - ONTSPANNING

Het seminarie is een tempel van God, waar de jonge leviet de stem van God, die hem tot de dienst der altaren roept, helderder verneemt; het is de heilige voorhof, waar hij ontbrandt in de tederste devotie en de vurigste ijver voor het heil van de zielen, en de sterke banden van liefde legt, die al de leden van de Kerk met elkaar moeten verbinden; het is het oefenveld, waar hij door de deugd en door de wetenschap, wil en geest staalt om de strijd voor de Heer te winnen; het is de tuin van God, waar de meest uitgelezen bloemen van het diocees verzameld worden die, nadat ze overgeplant zijn, op zekere dag geur van heiligheid onder het volk zullen verspreiden. In die geheiligde omgeving deed Giovanni Bosco zijn intrede, zijn ziel vervuld van het verlangen om al de genaden te verwerven, die Onze-Lieve-Heer hem daar zou willen verlenen.

Ziehier, hoe hijzelf die nieuwe periode van zijn leven beschrijft.

"Ik was mijn oversten heel genegen en zij zijn altijd erg goed voor me geweest; maar toch was mijn hart niet voldaan, omdat zij moeilijk toegankelijk waren voor de jonge seminaristen. De rector en de andere oversten plachten hen op te zoeken, als zij terugkeerden van de vakantie of als zij op vakantie gingen. Niemand ging ooit eens met hen praten, of het moest zijn om een uitbrander te krijgen. Een van de oversten kwam om beurten iedere week assistentie verlenen in de refter of op de wandeling en dat was alles. Dat was de enige tegenvaller waar ik op het seminarie mee te stellen had. Dikwijls had ik met hen willen spreken en hun raad willen vragen, of hun om een oplossing willen verzoeken in moeilijke gevallen en ik kon niet. Ook gebeurde het, dat de een of andere overste midden tussen de seminaristen doorliep, zonder te beseffen hoe het kwam dat iedereen links en rechts een goed heenkomen zocht, alsof er een wild dier naderde. Dat deed meer dan eens het verlangen bij mij wakker worden om maar zo gauw mogelijk priester te zijn, om mij te midden van de jongens te kunnen begeven, hen te helpen, hen goed te leren kennen, steeds op hen te passen, het hun onmogelijk maken, kwaad te doen en hen bij iedere voorkomende gelegenheid ter wille te zijn."

"Wat mijn metgezellen aangaat, heb ik me steeds gehouden aan de raadgevingen van mijn moeder, dat wil zeggen, dat ik aansluiting zocht bij degenen die een bijzondere godsvrucht hadden voor Maria, en zich ijverig toelegden op de studie en de godsvrucht. Ik moet zeggen, dat er in de regel onder degenen die het seminarie bezochten, velen waren, die uitgelezen deugden bezaten, maar er waren er ook onder, die een

gevaar vormden. Niet weinig jongens kwamen, zonder zich veel aan hun roeping gelegen te laten, naar het seminarie, zonder de geest of de wil van de goede seminarist te bezitten. Ook herinner ik me onbehoorlijke gesprekken onder mijn metgezellen gehoord te hebben. En één keer, toen er ten aanzien van een leerling een onderzoek werd ingesteld, werden er goddeloze en onbehoorlijke boeken van allerlei aard aangetroffen. Het is waar, dat dergelijke medeleerlingen ofwel hun geestelijk kleed uit eigen beweging neerlegden, of dat zij eenvoudig van het seminarie werden weggezonden; doch zolang zij op het seminarie bleven, waren zij een pest voor de goeden en de kwaden. Om het gevaar van dergelijke medeleerlingen te ontlopen, koos ik er mij enkelen uit, die als modellen van deugdzaamheid bekend stonden en onder dien bevond zich ook Guglielmo Garigliano."

"De godsdienstplichten werden trouw vervuld. Iedere morgen heilige Mis, overweging, een derde van de Rozenkrans; aan tafel geestelijke lezing. In die tijd werd de kerkgeschiedenis van Bercastel gelezen. Het biechten was iedere veertien dagen verplicht, maar wie dat wenste, kon ook iedere zaterdag gaan. Men kon echter alleen op zondag of op andere bijzondere feestdagen te Communie gaan. Soms deed men het ook in de loop van de week, maar daarvoor moest men feitelijk een ongehoorzaamheid begaan. Daartoe moest men het uur van het ontbijt kiezen, en stiekem naar de aangrenzende kerk van de heilige Filippus gaan, die in verbinding stond met het seminarie, te communie gaan en dan terugkeren om zich bij de anderen te voegen op het oogenblik dat zij zich naar de klassen begaven. Die inbreuk op het reglement was verboden; maar de oversten stonden het stilzweigend toe, want zij wisten ervan, zagen het dikwijls onder hun ogen gebeuren en deden er niets tegen. Op die manier ben ik dikwijls te communie kunnen gaan, die ik met recht en reden de meest werkzame bron van mijn roeping mocht noemen. In die toestand werd voorzien bij beschikking van Aartsbisschop Gastaldi, die alles zo geregeld had, dat men iedere morgen te communie kon gaan, mits men zich goed had voorbereid."

Voor wie werkelijk onze Heer Jezus Christus toegedaan is, is dat inderdaad een smartelijke ontbering, Jezus is zijn troost, zijn kracht, zijn steun, leven van zijn leven, zonder wie hij zich niet volkomen voelt. Hij is het middelpunt van al zijn verlangens, en daarom wenst hij Hem vurig dikwijls te ontvangen, en het doet hem innig leed, telkens wanneer het hem niet gegeven is zich met de uitverkorene van zijn hart te verenigen. Zo ging het ook met de jonge seminarist Giovanni Bosco, die niet scheen te kunnen leven zonder te communie te gaan. En daarom offerde hij met enkele kameraden meermalen per week zijn recreatie en het ontbijt op, en bleef nuchter, op een leeftijd waarop de behoefte aan voedsel zich zo bijzonder doet gevoelen, om in staat te zijn het Lichaam des Heren in het heilige Sacrament te kunnen nuttigen. Zo lang hij in het seminarie was, ging hij biechten bij kanunnik Maloria, die ook al gedurende de vier jaren van zijn gymnasiumtijd zijn biechtvader geweest was.

Giovanni had zich eveneens tot stelregel gekozen, geen oogenblik tijd verloren te laten gaan, en voor de filosofische stof stelde hij zich niet tevreden met de lesuren en de studie. "De recreatie", zo schrijft hij, "was gedurende de schooldagen heel beperkt; met het ontbijt zonder koffie of iets anders erbij, omvatte zij slechts een half uur. Anderhalf uur na het middagmaal, dat op het middaguur werd opgediend, begaven we ons aan de studie. Een half uur ontspanning na de les in de namiddag. Gezond waren de jonge seminaristen genoeg. Wanneer de recreatie langer dan gewoonlijk duurde, werd een deel ervan besteed aan een wandeling, die de seminaristen dikwijls in de omgeving van

Chieri maakten. Die wandelingen waren ook heel nuttig voor de studie; want als de een of ander zich wilde oefenen in de stof die in de lessen behandeld was, stelde hij vragen aan zijn kameraden, of antwoordde op wat hem gevraagd werd. Behalve de wandelingen die buiten het seminarie ondernomen werden, kon iedereen zich ook ontspannen door met vrienden in het seminarie rond te wandelen, sprekend over interessante onderwerpen, van wetenschappelijke of stichtelijke aard. In die lange recreaties verzamelden wij ons al gauw in de refter om een zogenaamde scholastieke kring te vormen. Iedereen stelde daar vragen over dingen die hij niet wist, of die hij niet goed begrepen had bij de voordrachten of in de les. Die besprekingen bevielen me buitengewoon en ik had er erg veel nut van voor mijn studie, voor mijn godsvrucht en gezondheid. Door mijn leeftijd en door de welwillendheid van mijn kameraden was ik in die kring als vanzelfsprekend de voorzitter en leider. Daar in onze opgewekte uiteenzettingen wel eens bepaalde vragen en bepaalde wetenschappelijke stellingen naar voren gebracht werden, waar niemand van ons een afdoend antwoord op wist te geven, verdeelden wij de moeilijkheden onder elkaar. Iedereen moest na een bepaalde tijd de oplossing vinden van wat hem was opgedragen."

Dat was echter niet voldoende voor Giovanni's verlangen om steeds nieuwe kennis op te doen. 's Morgens was hij steeds als eerste uit de veren. Hij trok haastig zijn kleren aan, waste zich, maakte zijn bed op en bracht alles op orde zoals de regel het voorschreef. Dan ging hij in een nis bij het raam zitten en bracht ongeveer een kwartier door met het lezen van een of ander boek, in afwachting dat de klok hem naar de kerk zou roepen. Wanneer het een erg dik boek was, dat hij in handen had, legde hij het niet weg en nam geen ander boek, voordat hij het helemaal uitgelezen had. In dat opzicht volgde hij de stelregel, dat hij niet voor zijn genoegen of uit nieuwsgierigheid las, maar om iets te leren en om het te onthouden. Zelfs de inleidingen werden grondig door hem bestudeerd, omdat hij het nodig vond, de bedoeling van de schrijver te kennen en de redenen, die die tot het schrijven van dat boek hadden gebracht; en hij begon steeds met een blik te werpen op de inhoud, om een overzicht van de gehele samenhang te verkrijgen. Aan de lectuur van goede en degelijke werken besteedde hij ook heel de rest van zijn vrije tijd, zoals de paar minuten die voorafgingen aan het ogenblik dat de leraar de klas binnenkwam, het eerste kwartier van de gewone recreatie en al de tijd van buitengewone recreaties, als er tenminste geen clubje gevormd werd, verder een deel van het halve uur dat bestemd was voor het voorbereden van de wandeling en voor het bezoek aan de dom; bij die gelegenheden haastte hij zich steeds, gauw gereed te zijn, en hij beschouwde de tijd, die anderen gebruikten om zich op te schikken, als verloren tijd; niettemin kon men aan zijn kleren zien dat hij er erg goed voor zorgde. Door die ijver kon hij zich na verloop van tijd verschillende werken eigen maken. In dat eerste jaar las hij al de werken van Cesar, Bartoli en ook nog van anderen. En dezelfde ijver bij het wel besteden van zijn tijd bleef hij aan de dag leggen gedurende al de zes jaren die hij op het seminarie verbleef, en hij verzamelde op die manier met zijn verstand en geheugen schatten van kennis en wijsheid.

Zijn matigheid bij het gebruik van spijs en drank was buitengewoon en zij werd ingegeven door twee grote deugden: door de liefde voor de versterving en door de liefde voor de studie, om zich zo voor te bereiden op het verheven werk dat hij tot heil der zielen zou verrich-

ten. Hij wenste dat de spijsvertering hem twintig minuten na het eten, niet zou beletten zijn bezigheden te hervatten. Vandaar dat hij nooit klaagde over iets wat er op tafel kwam, en hij liet goed merken dat hem het gemopper niet beviel, dat men wel eens kon horen over de kwaliteit van het vlees, of wanneer hij te weten kwam, dat iemand zich van dingen voorzag uit de keuken of ten koste van het seminarie, zonder verlof van de oversten. In zulke gevallen legden hij en zijn intiemere vrienden er zich op toe, tegen zulke overtredingen in te gaan door hun voorbeeld en door uitgesproken afkeuring. Wanneer zijn moeder of een van zijn vrienden een enkele maal iets om te eten meebrachten, wilde hij dat niet op zijn eentje gebruiken; hij vroeg er echter het noodzakelijke verlof voor en deelde met zijn kameraden. Don Palazzolo en Don Giacomelli hebben daar voorbeelden van verteld.

Door het beoefenen van de deugd en door de ernstige studie van de filosofie, voelde Giovanni Bosco in zijn hart steeds levendiger het verlangen groeien om de jongens te helpen, die zich nog steeds om hem heen bleven verdringen in de catechismus en bij het bidden, wanneer zijn oversten hem met dat doel naar de dom stuurden. De goddelijke goedheid, die haar blik niet van hem afhield, deed hem op een heel bijzondere wijze inzien, welk soort van zending zij voor hem te midden van de jongens had weggelegd. Don Bosco vertelde het in het Oratorio persoonlijk aan enkelen, onder wie Don Giovanni Turchi en Don Domenico Ruffino, aanwezig waren. "Wie kan zich voorstellen", zo zei hij, "hoe ik mij zag toen ik mijn eerste jaar filosofie deed! Waar ik het zag, in een droom of ergens anders? Dat doet er minder toe. Ik zag mij al als priester, met koorhemd en stola. Op die manier gekleed, werkte ik in een kleermakerij; ik maakte echter niets nieuws doch verstellde versleten kleren en naaide een groot aantal stukjes stof aan elkaar. Aanvankelijk kon ik niet begrijpen wat dat te betekenen had. Ik sprak er toen met iemand een woord over, maar nooit klaar en duidelijk voor ik priester was tenzij met mijn vertrouwensman Don Cafasso." - Die droom of visioen bleef onuitwisbaar in het geheugen van Don Bosco gegrift. De inhoud ervan duidde aan, dat hij niet alleen geroepen was om een keuze te doen uit heilige jongens, en zich te wijden aan hun bescherming en vervolmaking, maar dat hij jongens om zich heen zou verzamelen, die de weg waren kwijtgeraakt en beschadigd door de gevaren van de wereld, en die door zijn zorgen weer goede christenen zouden worden en iets bijdragen tot de verbetering van de maatschappij.

Intussen verliepen de dagen van onze Giovanni kalmpjes én opgewekt, in het werkelijke vreugdelicht van wie gehoorzaam leeft en nauwgezet zijn plicht doet. Wie een goede seminarist geweest is, zal zich steeds met voldoening herinneren al wat hij deed en zag gedurende die jaren van zijn studie. En daarom liet onze Giovanni ons een volledig beeld achter van de recreaties, die hij binnen die muren van godsvrucht en vrede meemaakte.

"Een geliefd spel in die tijd was een spel dat bara rotta genoemd werd. In het begin deden we er erg graag aan mee, maar daar dat spelletje wel erg dicht dat van de kermisklanten benaderde, waar ik voorgoed van afgezien had, wilde ik ook daarmee ophouden. Op bepaalde dagen was het tarokspel wel toegestaan, waar wel wat belangstelling voor was, en waaraan we een tijdje deelnamen; maar ook hier kwam ik tot de bevinding dat het zoete met het bittere vermengd was. Hoewel ik nooit een goede kaartspeler geweest ben, had ik niettemin zoveel geluk, dat ik bijna altijd won; op het eind van het spel had ik mijn handen vol stuivers; maar als ik dan zag hoe mijn kameraden in de put zaten omdat ze verlo-

ren hadden, vond ik het nog veel beroerder voor hen. Ik moet daar nog bijvoegen dat ik zo met mijn gedachten bij dat spel was, dat ik voor een tijdje niet meer kon bidden of studeren, zo was mijn hoofd vervuld van klaverenkoningen en schoppenboeren, of dertien of vijftien punten. Daarom nam ik het besluit ook aan dat spel niet meer deel te nemen, zoals ik ook de andere afgezworen had. Toen ik dat deed was het zo ongeveer midden in 1836." De oorzaak was vooral, dat hij bij een zekere gelegenheid van een van zijn medespelers een bedrag gewonnen had, dat weliswaar niet zo veel te betekenen had, maar voor de smalle beurs van die jongen nogal wat beduidde. Toen Giovanni zag dat de andere het huilen nader stond dan het lachen, werd hij zo door medelijden gegrepen, dat hij hem al het gewonnen geld teruggaf, en van dat ogenblik nam hij zich voor nooit meer een speelkaart aan te raken, een belofte die hij nimmer meer zou breken.

Het kaartspel leek Don Bosco geen gepast tijdverdrijf voor geestelijken, omdat het zo meeslepend kan zijn, soms de oorzaak is van gevoelig tijdverlies en stuitend is voor anderen, die erbij tegenwoordig zijn. Toen hij al priester was en zich ergens in een dorp bevond - ik weet niet meer welkom daar geestelijke oefeningen te leiden, was hij ondergebracht in de pastorie. Op een avond nodigden enkele jonge geestelijken hem uit voor een spelletje tarok. Hij zei, dat hij daar te weinig van kende. Daar waren de anderen erg verbaasd over; ze zeiden dat het toch zo een eenvoudig, onschuldig spelletje was, dat hij het beslist zou moeten leren.

"Als ik niets anders meer te doen heb", antwoordde Don Bosco, "zal ik tarokspelen."

Uit eerbied voor zijn persoon legden die geestelijken toen de kaarten weer in het doosje, dat ze al in de hand hadden, en hielden zich verder met een zeer vruchtbare en nuttige bespreking bezig. Don Bosco haalde toen echter met zijn meer dan gewone behendigheid, en zonder dat iemand er erg in had, de kaarten uit het doosje en stak ze in zijn zak. Kort daarna verontschuldigde hij zich, om zich op zijn kamer terug te trekken, omdat hij nog een en ander te doen had; en na allen goedenacht gewenst te hebben ging hij weg. Sommigen volgden zijn voorbeeld en gingen eveneens naar hun kamer. Twee bleven er over, die meer van kaarten hielden dan de anderen. - "Ziezo, nu zijn we onder ons", zeiden ze, "kom op met de kaarten, dan kunnen we tenminste nog een potje onder ons spelen." - Maar ze openden het doosje, voelden in hun zakken, keken op de vloer, en nergens waren de tarokkaarten te vinden.

"Waar kunnen die nu gebleven zijn", zei de een.

"Ik heb ze toch hier gelegd"! riep de ander uit. Maar toen ze nergens te vinden waren, begaven zij zich terneergeslagen naar hun eigen vertrekken, zij het bedrukt, omdat ze niet nog wat hadden kunnen kaarten. Terwijl ze over de gang liepen, waar zich de kamer van Don Bosco bevond, spraken ze op onderdrukten toon en beklagden zich over hun tegenspoed. Totdat een van hen zich plotseling herinnerde dat hij nog een spel kaarten op zijn kamer had liggen. Opgewonden deelde hij dat zijn metgezel mee; maar terwijl ze zich op weg begaven om de kaarten te gaan halen, bemerkten zij dat Don Bosco naast hen stond, die hen half schertsend vroeg of ze nu niet liever zouden gaan slapen, nu hij hun zo een goede les gegeven had.

H O O F D S T U K XXXIV

BEREIDWILLIGHEID VAN GIOVANNI BIJ HET BEWIJZEN VAN
DIENSTEN AAN ZIJN METGEZELLEN - ZIJN INNEMEND
GEZELSCHAP - DE OUDE VRIENDEN VAN HET GYMNASIUM -
DE ENORME KRACHT VAN GIOVANNI AAN EEN GROOT GEVAAR
ONTSNAPT.

De steeds opgewekte verschijning van Giovanni, zijn beminnelijke manier van doen, zijn gewilligheid om anderen een dienst te bewijzen die zijn hulp nodig hadden, bezorgden hem al gauw de genegenheid van alle seminaristen. Hij voelde zich gelukkig in het nieuwe leven.

Altijd bereid om de vloer te vegen, dingen van het ene vertrek naar het andere te brengen, koffers te herstellen, baretten te maken, te scheren en haar te knippen, gescheurde togen te herstellen en zelfs kapotte schoenen weer op te knappen, leek hij wel de nederige dienaar van allen geworden, en iedereen wilde hem om strijd blijk geven van genegenheid. Tot de vele dingen die hij kende, behoorde ook het helpen en genezen van zieken. Hij deed dat heel bedreven, en bovendien had hij van zijn jeugd af leren tanden trekken, met zoveel behendigheid dat het haast geen pijn deed, zodat al zijn kameraden in dergelijke gevallen bij hem hun toevlucht zochten.

Ook als ze moeilijkheden hadden, of neerslachtig waren, of met lastige scholastieke stof te maken hadden, kwamen ze bij hem om raad en verleende hij hun vriendschappelijke steun bij het opnieuw doornemen van lessen, die ze niet goed begrepen hadden. Ook was hij erg behulpzaam voor degenen wier geest wat trager was, en voor wie hij stukken uit schrijvers herhaalde, wanneer zij een examen moesten doen, of moeilijkheden hadden met ingewikkelde onderwerpen. Hij leende edelmoedig zijn boeken, waarvoor hij zich zoveel moest ontzeggen, aan iedereen die er om vroeg. Niet zelden maakte hij de preken voor degenen die in de vakantie waren uitgenodigd om in hun kerk te preken, en die geen lust hadden om ze te schrijven of daartoe nog niet zo goed in staat waren. Don Giacomelli vertelde dat enkele jaren later een kameraad opgedragen was twee lofredenen te houden, en Giovanni, ziende hoe zijn metgezel met de handen in het haar zat door die opdracht, bood zich aan, ze voor hem te schrijven, wat hij inderdaad ook deed, en ze toen aan de ander gaf om ze van buiten te leren. Niet alleen zo lang als hij op het seminarie was, maar ook veel later, in Turijn, leende hij, als iemand er maar even om vroeg, zijn schriften en zijn preken aan zijn vrienden, en ze konden er naar believen gebruik van maken; dat is de oorzaak, waardoor tal van zijn geschriften verloren zijn.

De deugd van hulpvaardigheid die hem aangeboren was, verried de onveranderlijke rust van zijn ziel. In de tijd van de recreatie onderhield hij zijn medeleerlingen met behoorlijke en geestige grapjes. Vaak ook gaf hij hun een of ander gezegde in het Latijn op, dat zij dan moesten vertalen, en dat meestal een goede gedachte inhield. Bij andere gelegenheden deed hij een spelletje met een stok, die eenvoudig op zijn duim stond, en die hij vlug deed ronddraaien en springen, om hem uiteindelijk weer onbeweeglijk op die vinger te laten terugkomen. Van lieverlee zwichtte hij ook voor de aandrang van zijn vrienden en gaf hij enkele goochelkunstjes ten beste. In dat opzicht had Don Cafasso het absolute besluit, dat Giovanni op de dag van zijn inkleding genomen had, niet helemaal kunnen goedkeuren.

Telkens had hij weer andere vondsten om zijn kameraden bezig te houden. Op zekere dag vertelde hij aan zijn kameraden, dat hij zich kon scheren met een scheermes van hout. De vrienden, hoewel eraan gewoon dat hij steeds weer nieuwe verrassingen voor hen had, antwoordden thans echter dat zoiets onmogelijk was. Giovanni bleef echter bij zijn bewering. Ze gingen een weddenschap aan en bepaalden het uur waarop de proef genomen zou worden. Allen kwamen bij elkaar in zijn kamer en troffen hem aan, terwijl hij bezig was zich met een gewoon scheermes te scheren.

"En, waar is nu dat scheermes van hout?"

"Lieve hemel! Hoe is mijn naam dan eigenlijk?"

"Bosco."

"En van wie is dat scheermes?"

"Dat is van jou!"

"Mooi, dus is het scheermes van bosco, en jullie hebben de weddenschap verloren."

De weddenschap en het gesprek waren in het dialect van Piëmont gehouden, en in dat dialect komt het woord bosco overeen met het Italiaanse legno dat hout betekent. Aanvankelijk waren zijn kameraden verast, dat de zaak zo gemakkelijk was, maar tenslotte gaven ze hem toch gelijk en barstten allen in een smakelijk gelach uit.

Bij het vertellen van verhaaltjes was Giovanni van een zo aantrekkelijke vrolijkheid, die men zich niet kan voorstellen; hij wist ze zo goed te vertellen, dat hij hilariteit verwekte onder allen die naar hem luisterden. Ernstig als hij was van inborst en karakter, kon men hem echter toch nooit, ook niet bij de grappigste aangelegenheden, uitgelaten zien lachen.

Op het naamfeest van de rector van het seminarie werd hem, zoals gewoonlijk, opgedragen voor een Grieks gedicht te zorgen. Eén keer, terwijl allen een heel ernstig werkstuk van hem verwachtten, kwam hij met een allerdwaast sonnet voor de dag. De eerste regel was in het Latijn, de tweede in het Frans, de derde in het Italiaans, de vierde in het Piëmontees enzovoort. Er ontstond een onbedaarlijk gelach, zodat hij bijna niet in staat was de lectuur van de andere strofen te vervolgen.

Voor alle kameraden was hij een bewonderenswaardig iemand geworden door het gemak waarmee hij verzen kon schrijven en die ook voor de vuist weg kon opzeggen. Hij beschikte in zijn geheugen over een onuitputtelijke woordenrijkdom en een voorraad rijmwoorden. De zwierige verzen die hij soms maakte, waren dikwijls werkelijk volgens alle regels van de kunst; over het algemeen echter was hij niet steeds te nauwkeurig in

rijm en metrum, omdat de inspiratie telkens van buiten kwam, en die verzen te zeer op het ogenblik zelf waren ingesteld. Maar wel bevatten zij altijd goede en mooie gedachten. Daarom was hij juist tot dichtervoor-de-vuist-weg uitgeroepen. Zijn gedichten waren steeds door godsdienstige en morele overwegingen ingegeven en dikwijls ook door dankbaarheid tegenover zijn weldoeners.

De vroegere vrienden van het gymnasium, die inwoners van Chieri waren, vergaten hem niet. 's Donderdags ging de poort van het seminarie open voor jonge studenten, die met hun schriften en papieren naar hem toekwamen om ze te laten nakijken. En hij, steeds opgewekt, verbeterde, streepde de fouten aan, verklaarde de zinnen, en overhoorde de lessen die ze op school geleerd hadden. Nooit gingen ze van hem weg, zonder dat hij hun een heilzame gedachte meegaf. Aldus vertelde ons Don Giacomo Bosco.

Maar wie met het grootste verlangen door Giovanni verwacht werd, was altijd Luigi Comollo, die dat jaar zijn retorica deed. Comollo was ongetwijfeld de genegenheid van een zo door en door godvruchtig mens waard. Met zijn opgewekte geest, zijn zachtaardig karakter, tot in het scrupuleuze toe nauwkeurig in de vervulling van zijn plichten, vrij van nare gewoonten, volhardend in het goede, toegewijd aan het gebed en aan het ontvangen van de Sacramenten, was hij een ware engel, die al zijn kameraden ertoe bracht, zich te spiegelen aan zijn doen en laten. Dikwijls verscheen hij in het seminarie om Giovanni een bezoek te brengen en hoe vlug verliep de tijd dan, wanneer die twee door God uitverkoren zielen zich met elkaar onderhielden over onderwerpen van een leven, dat zij hadden toegewijd aan het heil van anderen! Giovanni had geen geheimen voor Comollo, en die niet voor Giovanni. In het jaar dat Giovanni van Comollo gescheiden was, was hij echter toch, hetzij door zijn vriend zelf of door hun kameraden, op de hoogte van alles wat zijn vriend deed of zei, en dat alles bewaarde hij liefdevol in zijn hart.

Ook de medeleerlingen, die door hun ouders elders naar colleges gestuurd, of thuisgebleven waren, bleven briefwisseling met onze Giovanni voeren. De vriendschap wordt door de afstand niet uitgewist wanneer zij gevoed wordt door de liefde. Het merendeel van die brieven is door Giovanni zelf verscheurd. Van enkele echter, die bewaard gebleven zijn, vonden we er een tussen zijn geschriften, die wij de moeite waard het overnemen waard achten. Hij kwam van een kameraad, die filosofie studeerde in een andere onderwijsinrichting, maar in welke is niet bekend.

26 januari 1836

" Beste vriend,

Ik zou je al veel eerder geschreven hebben, wanneer ik iemand had kunnen vinden die je de brief persoonlijk overhandigde, daar ik uit de jouwe begrepen heb, dat je dat liever hebt. Daarom moest ik tot mijn spijt wachten totdat er zich een gelegenheid daartoe voordeed.

Iets nieuws heb ik je overigens niet te vertellen, daar het, doordat ik hier tussen vier ellendige blinde muren opgesloten zit, onmogelijk is iets te zien of te horen dat de moeite waard is, en dat de verveling en saaiheid zou kunnen doorbreken.

Ik bevind me hier, om het zo maar eens te zeggen, tussen de martelaren en de banbliksems, dat wil zeggen, dat onze professoren ons voort-

durend achter de vodden zitten. Die in de logica heeft het maar altijd over straffen die hij zal uitdelen en inderdaad heeft hij er al verscheidene gestraft. De ander, de wiskundeleraar, wil steeds maar bliksem-schichten om zich heen verspreiden. Allen vertellen ons wel twintig of dertigmaal per dag, dat niet weinigen van ons op het eind van het jaar zullen worden afgewezen; zodat we er de hele dag van langs krijgen, de ene keer van de een, de volgende maal van de ander; en ze vertellen ons dat ze nog nooit les hebben behoeven te geven aan zo een stel uitgelezen stommelingen als wij; en ze voegen eraan toe, dat ze niet weten of wij van de maan zijn komen vallen, of pas op de wereld zijn komen kijken. Hieruit kun je wel begrijpen hoe wij het hier stellen, als we zo voortdurend achter de vodden gezeten worden.

Ik moet je de groeten doen van Burzion en verzoek jou al onze vrienden te groeten die daar bij je zijn.

Met hartelijke groeten,
je toegenegen vriend en dienaar,

A.A.

Aan de Heer Giovanni Bosco
Seminarist in het Seminarie van Chieri."

Het is een brief die niet per toeval bewaard werd en die niet voor niets gedurende zoveel jaren zorgvuldig werd bewaard tussen andere belangrijke documenten. Daarom meen ik te mogen zeggen, dat hij die alleen maar niet verscheurd had, omdat die hem voortdurend herinnerde aan de noodzakelijkheid, de jongens altijd zachtmoedig te behandelen en naar alle middelen te zoeken om hun het verblijf in het huis waar zij hun opvoeding genoten, te veraangename. Er hoeft geen twijfel over te bestaan, dat het antwoord van Giovanni in overeenstemming zal geweest zijn met de deugd van gehoorzaamheid en christelijk geduld, omdat het voortdurend zijn systeem was, het gezag hoog te houden, maar zonder in liefde tekort te schieten, troost verlenend aan wie hem nodig hadden, volgens de raad van de heilige Paulus: "Verblijdt u met de blijden en weent met hen die wenen."(1) De schrijver van die brief, die het jaar daarop seminarist werd, treffen wij als de metgezel van Giovanni aan in hetzelfde seminarie te Chieri.

Terwijl zijn godvruchtige geest toenam, zoals velen die hem in het seminarie gekend hebben, verklaren, en Giovanni toch geen aanmerkelijke verbetering in zijn lichamelijke gezondheidstoestand bespeurde, behield hij niettemin die buitengewone kracht, die verschillende keren reeds de bewondering van zijn medeleerlingen had gaande gemaakt. Alleen door zijn vingers te gebruiken brak hij plaatjes van koper of ijzer in tweeën. Toen op zekere dag de klok voor het studie-uur sloeg, kon men nergens de sleutel van de klas vinden. De deur was stevig. De seminaristen probeerden op alle mogelijke manieren, en ook met lopers, het slot te openen maar niets lukte. Eindelijk gaf de prefect bevel de slotenmaker te halen. Giovanni, die zich tot op dat ogenblik een beetje op een afstand gehouden had, kwam toen naar voren en vroeg:

"Wil U dat ik ze openmaak?"

"Jij? Waarmee? Dat is onmogelijk!"

"Als de prefect me verlof ervoor wil geven, zal ik ze met één slag openmaken."

"Ga je gang"! riep de prefect ongelovig uit.

(1) Rom. 12,15.

Giovanni liep op de deur toe, gaf er één slag tegen met zijn vuist, maar met zo een geweldige kracht, dat het slot sprong, de deur openvloog en de toegang vrij lag. De medeleerlingen stonden sprakeloos en keken hem onthutst aan.

Maar het scheelde niet veel of diezelfde kracht had bijna zijn dood veroorzaakt of toch groot gevaar opgeleverd voor ernstig letsel. Op een avond verliet hij - om welke reden weet ik niet - de recreatiezaal, rende de trappen op en liep, tegen zijn gewoonte in, heel hard een rechte donkere gang af. Een andere leerling, die linnen schoenen droeg, liep ook zo hard als hij kon de andere richting uit, ervan overtuigd, in die duisternis geen hindernis te ontmoeten. De een zag de ander niet en er volgde een vreselijke botsing. De ander werd door de schok enkele meters ver teruggeworpen en Giovanni, die nog een paar tellen op zijn voeten bleef staan, viel toen eveneens tegen de grond. De seminaristen, die het opviel dat zij zo lang wegbleven, gingen hen zoeken en vonden hen allebei onbeweeglijk en buiten kennis, op de grond liggen, terwijl het bloed hun uit mond, oren en neus stroomde. Zij tilden hen bij de armen op, en brachten hen naar de ziekenafdeling. Het duurde verschillende uren voordat Giovanni weer bijkwam. Zijn kameraad was er erger aan toe; bij het aanbreken van de dag was die nog buiten kennis, en toen hij weer tot bewustzijn kwam, deed hij zo vreemd, dat men meende dat hij een ernstige hersenschudding had opgelopen. Pas in de avond trad er tot ieders vreugde verbetering in, en zonder verdere gevolgen konden beiden weer naar hun kameraden terugkeren.

In de loop van die geschiedenis zullen we nog andere feiten van die aard tegenkomen, als gevolg van ziekte, van uiterlijke fysieke oorzaken of van de boosaardigheid van de mensen, zodat Giovanni Bosco, zonder de bijzondere hulp van de goddelijke Voorzienigheid, het leven zou moeten hebben verloren. Maar de Heer had in zijn barmhartigheid bepaald, dat hij nog tweeënvijftig jaar te leven zou hebben, die hij alle besteedde tot meerdere eer van God en voor het welzijn van de zielen.

H O O F D S T U K XXXXV

GIOVANNI GAAT MET DE PRIJS STRIJKEN - HIJ BEZOEKT ZIJN
VROEGERE MEESTERS IN MOGLIA - HIJ WORDT VOORGEDRAGEN OM
ALS ASSISTENT EN REPETITOR IN HET GRIEKS OP TE TREDEN
VOOR DE JONGENS VAN HET KONINKLIJK COLLEGE IN HET
AFGELEGEN MONTALDO - HIJ VERVOLMAAKT ZICH IN HET GRIEKS -
TERUGKEER IN HET SEMINARIE - ZIJN ARMOEDE.

Het goede resultaat van zijn eerste jaar op het seminarie wordt op de volgende manier door Don Bosco in zijn biografie samengevat: "Op het seminarie heb ik veel geluk gehad, en ik heb me steeds mogen verheugen in de genegenheid van mijn metgezellen en in die van al mijn oversten. Bij het halfjaarlijks examen was het de gewoonte, in elke klas een prijs van 60 lire beschikbaar te stellen voor degene die de beste punten voor zijn studie en voor gedrag verwierf. God heeft mij daarbij waarlijk gezegend en in de zes jaren die ik op het seminarie doorbracht ben ik steeds met die prijs begunstigd." Hij ging uit Chieri weg en de kameraden die hij er achterliet hoopten vurig hem na de vakantie weer te zullen terugzien, zoals verschillenden van hen ons hebben bevestigd.

Zijn eerste stappen voerden hem naar de Moglia's in Moncucco, om die familie, bij wie hij gedurende twee jaren zoveel bewijzen van genegenheid genoten had, te verrassen. En inderdaad, terwijl de Moglia's met dorsen bezig waren, zagen ze over het veld een priester aankomen die bij de dorsvloer bleef staan alsof hij op adem wilde komen. De dorsers hielden op met slaan en keken verbaasd naar die onverwachte verschijning; ze wilden zien wie het was en weten wat hij hier kwam doen. Dus gingen ze naar hem toe, en hoe groot was hun verwondering en de blijdschap toen ze hem herkenden. De seminarist Bosco begroette allereerst zijn vroegere meesters, die de tranen in de ogen stonden van ontroering: "Ziet u nu", zei hij toen, "dat ik priester word?"

De brave boerenmensen hielden hem enkele dagen in hun huis en zorgden uitstekend voor hem. Het zoontje Giorgio, dat toen al elf jaar was en nieuwsgierig al het doen en laten van de geestelijke gast volgde, verklaarde later dat hij hem steeds in gebed gezien had, of aan de studie of bezig zich gereed te maken om naar de kerk te gaan.

Toen hij zijn moeder bezocht, bleef Giovanni daar een poosje, om een reden die hij hier uiteenzet: "Een studie, die mij zeer ter harte ging", zo schrijft hij, "was die van het Grieks; ik had de eerste beginselen ervan al geleerd in het jaar dat aan de klassieken gewijd was, ik had de grammatica bestudeerd en met behulp van woordenboeken de eerste vertalingen gemaakt. Ik wachtte nog op een goede gelegenheid, waarmee ik mijn voordeel zou kunnen doen. In het jaar 1836 vervroegden de Jezuïeten, we-

gens de bedreiging door de cholera, die alleen reeds in Napels vijfduizend slachtoffers maakte en ook in Ligurië om zich heen greep, het vertrek van de leerlingen van het college van Carmine naar Montaldo, waar zij een prachtig zomerverblijf hadden. Door die vervroeging was er meer onderwijzend personeel nodig, omdat ze nog steeds moesten zorgen voor de klassen der externen, die het college bezochten. Don Cafasso die daarvoor gevraagd was, droeg mij voor, voor een cursus Grieks. Dat maakte het voor mij noodzakelijk, mij ernstig met die taal bezig te houden, om mij in staat te stellen er les in te geven. Daar er bovendien in de Sociëteit een priester was, die Bini heette, en een grote kenner van het Grieks was, kon ik van hem veel leren. In slechts vier maanden liet hij mij het hele Nieuwe Testament vertalen, de eerste twee boeken van Homerus, alsmede verscheidene oden van Pindarus en van Anakreon. Die zeer waardige priester, die mijn goede wil bewonderde, bleef mij behulpzaam en vier jaren lang las hij elke week een Grieks opstel of enkele verzen, die ik hem toezond, en die hij stipt verbeterde en mij met de noodzakelijke opmerkingen weer deed toekomen. Op die manier kon ik het zo ver brengen, dat ik het Grieks kon vertalen alsof het Latijn was."

Inderdaad, in 1886, om precies te zijn op 10 februari, begon hij in ons bijzijn enkele hoofdstukken uit de brieven van de heilige Paulus in het Grieks en in het Latijn op te zeggen; hij kende trouwens het hele Nieuwe Testament, in beide talen, van buiten.

In Montaldo gaf Giovanni ongeveer drie maanden lang les, en vervulde er ook het ambt van assistent voor een kameraad gedurende heel die vakantie. Daar vond hij de gelegenheid om in kennis te komen met verschillende jongens van vooraanstaande families, die steeds een buitengewoon goede herinnering aan hem behielden, en van wier medewerking hij zich later wist te bedienen, wanneer hij daar behoefte aan had. Met zijn godsvrucht en de ijver die hem dreef voor het heil der zielen, kon hij ook de gebreken en gevaren van die klasse van jongens onderkennen, onder wie hij zich voor de eerste maal bevond, evenals de moeilijkheid om zoveel invloed op hen te verkrijgen, als nodig is om hun ten goede te leiden. Dientengevolge wist hij er zichzelf van te overtuigen, dat hij niet geroepen was om zich met de jongens van zogezegde deftige families bezig te houden. Veel later, de 5de april 1864, zei hij tegen Don Ruffino, die hem over enkele plannen sprak, waaronder ook dat, om met de tijd een college voor jongens van beteren huize te stichten. "O nee, dat niet. Dat zal nooit gebeuren; zolang als ik leef en het van mij zal afhangen zal dat nooit gebeuren. Dat zou onze ondergang betekenen, zoals het dat al voor verschillende religieuze congregaties geweest is, die eerst de opvoeding van de arme jeugd ten doel hadden en later er toe overgingen zich op die van de adellijke jeugd toe te leggen." En toch moest hij later het college van Valsalice aanvaarden, op levendig aandringen van het bestuur, op bevel van Monseigneur Gastaldi en om de eer van de clerus van Turijn hoog te houden, zich zodoende onderwerpend aan een smartelijk offer, waarvoor alleen God in staat was hem te belonen.

Gedurende de vakantie kon Giovanni niets herhalen of studeren van wat hij voor zijn eerstvolgend examen nodig had, zo veel gewetensvol en langdurig werk had hij in Montaldo te doen. Maar toen hij in november in het seminarie van Chieri terugkeerde, nam hij toch gedurende de paar dagen die aan het examen voorafgingen de boeken ter hand; werkte de bladzijden door die over de metafysica handelden, waarin hij examen moest afleggen, en hoewel niets van die stof hem was uitgelegd, bood hij zich voor het examen aan en wist dat op een gelukkige wijze af te leggen.

Men kan echter noch die studie, noch de resultaten ervan oppervlakkig noemen, daar Giovanni Bosco alles uitstekend kon onthouden, en evenmin veel moeite behoeft te doen, om de stof in alle onderdelen te overzien: bewijzen, onderscheidingen en toepassingen. Zijn wiskundige geest was zo ordelijk, dat hij, langs de weg van nauwkeurige definities, door redeneren tot dezelfde resultaten kwam als de beste schrijvers. Wijzelf, die verschillende jaren lang zijn onderrichtingen in de kerk gehoord hebben, kunnen dat volledig bevestigen; want hij was gewoon steeds de begripsbepaling van de waarheid, de ondeugd of de deugd, die het onderwerp van zijn verhoog uitmaakte, voorop te stellen en vervolgens ordelijk over te gaan tot de verschillende bewijzen. Op die manier werden de waarheden, zoals men ze bij hem leerde, onuitwisbaar.

Verscheidene malen verbaasde het ons bovendien, dat zijn antwoorden, zo veel jaren nadat hij de studie der filosofie beëindigd had, nog steeds zo nauwkeurig waren. Don Ciattino, een heel begaafde man, een filosoof die er trots op ging een volgeling van Rosmini te zijn, was om politieke redenen in 1856 uit Venetië moeten vluchten, en was bij Don Bosco aanbevolen en verbleef ongeveer een jaar als gast in het Oratorio. Op zekere dag, bij het einde van het middagmaal, kwam men te spreken over de oorsprong van de begrippen en over andere wijsgerige vraagstukken. Don Ciattino zette zijn mening uiteen. Don Bosco trok rustig uit zijn hoofdstelling de eerste gevolgtrekking, en vervolgens, met een hele reeks van dus, dus, - bondig, nauwkeurig, klemmend, zodat er geen tegenwerping meer mogelijk was, - kwam hij tot die conclusie: "Maar dan bent u dus pantheïst?"

Don Ciattino stamelde een antwoord, maar daar hij zich niet kon losmaken van de redenering van Don Bosco en hij het heel erg vond in het bijzijn van de disgenoten een figuur geslagen te hebben, werd hij kwaad en liep de refter uit, waarbij hij de deur met een smak achter zich dicht sloeg. Al de aanwezige jongens begrepen niets van die heftigheid. 's Avonds, bij het avondmaal, was Don Ciattino weer op zijn post en at langzaam. Don Bosco keek hem glimlachend aan en plotseling zei hij tegen hem: "Weet u, Don Ciattino, misschien heb ik u vanmiddag, zonder het te willen, beledigd. Ik heb me in een gedachtewisseling begeven, op een gebied waarop ik niets te maken heb. Ik ben geen filosoof en daarom moet u het mij maar niet kwalijk nemen, dat ik u tegengesproken heb."

Don Ciattino keek op, zijn gezicht verhelderde en toen, schertsend met de hand dreigend zei hij: "Bent u géén filosoof? Wilt u beweren dat u geen filosoof bent?"

Don Francesca was bijdat voorval aanwezig.

Tegen 1875 vroeg Don Clemente Bretto aan Don Bosco: "De dieren kunnen niet tekort schieten en ze kunnen geen verdiensten hebben; waarom staat Onze-Lieve-Heer dan toe dat ze ongelukkig zijn en laat Hij hen lijden?"

Zonder enige aarzeling antwoordde Don Bosco ongeveer in die bewoordingen:

"Hoewel ze lijden, zijn de dieren niet ongelukkig, omdat het geluk en het ongeluk de rede veronderstellen, die de dieren niet bezitten; daarom schuilt daarin niets, dat in tegenspraak is met de goddelijke goedheid en voorzienigheid."

Op een dag werd hem gevraagd: "Wat is vrees?"

Direct antwoordde hij: "De vrees is niets anders dan het ontberen van de hulp van het verstand."(1)

Bij verschillende andere gelegenheden, te veel om hier opgesomd te worden, legde Giovanni het bewijs af van het nut, dat de studie in de filosofie hem verschaft had. En wij, die thans het terrein beter kunnen overzien, moeten zeggen dat alleen een aandachtige en bevoorrechte toeschouwer de veelvuldigheid en de ernst kon beoordelen van zijn kennis en ervaring op het gebied van de filosofie, de theologie, de bijbelkennis, de geschiedenis, de moraalcasuïstiek, de ascese, het kerkelijke recht, de fysica, de wiskunde enzovoort. Hij kende goed alles wat hij nodig had om de plaats te bekleden, die de Voorzienigheid hem in haar Kerk had toevertrouwd. Maar hij maakte er nooit ophef van, en ook zijn eenvoudig gedrag deed die kennis niet vermoeden. Enkel wanneer het nodig was, of gelegen kwam in de loop van vertrouwelijke gesprekken, kon hij plotse-ling uit de hoek komen, een licht verspreidend als een bliksemstraal, die degenen die hem niet kenden verblindde en verraste. Maar het kwam niet vaak voor dat die bliksemschichten oplichtten, want van het begin van zijn ambt af was hij zo aanhoudend verwickeld in een veelheid van zaken, dat hem weinig tijd restte voor wetenschappelijke beschouwingen, en de woorden die hem uit het hart kwamen waren in hoofdzaak erop gericht, dat zijn jongens liefde zouden krijgen voor het beleven van de godsdienst en het beoefenen van de deugd.

Niettemin legde hij in die jaren met heilige ijver de grondslag voor zijn kennis, levend in grote armoede. Hij had niet het strikt noodzakelijke, doch veel minder. Het ontbrak hem zelfs aan het geld om zich de noodzakelijke studieboeken aan te schaffen, en hij was verplicht te nu en dan bij enkele welwillende metgezellen te lenen. Met de grootste zorg behandelde hij zijn enige toog, opdat er maar niets aan zou komen, en hij zorgde ervoor dat het kleinste scheurtje onmiddellijk hersteld werd. Als hij voor een stuiver schoensmeer kocht, kwam hij daar een heel jaar mee toe. Zijn schoenen waren door het lange gebruik en de veelvuldige herstellingen ontoonbaar geworden en hij kon er zich eigenlijk niet goed meer buitenshuis mee begeven. Maurizio Cappella, de portier van het seminarie, die nu nog in leven is, verklaart dat hij hem verschillende keren zijn schoenen geleend heeft, om naar de domkerk te kunnen gaan.

Niet vergeefs zou hij hebben kunnen aankloppen om steun bij zijn pastoor Don Cinzano of bij Don Cafasso. Maar, zijn systeem was dat van de heilige Franciscus van Sales: zelf niets vragen en niets weigeren, en liever in nood leven dan weldoeners lastig te vallen om dingen, die hij niet echt nodig had. In dat opzicht was hij ongetwijfeld vervuld van edele liefde voor de Evangelische armoede. Wie voortdurend getuige was van zijn lange leven kan stellig verzekeren, dat zijn hart altijd vreemd gebleven is aan comfort en rijkdom. Hij beheerde geweldige schatten, die hem door de goddelijke Voorzienigheid waren toevertrouwd, doch helemaal voor de anderen, niets voor zichzelf. De armoede van onze Heer Jezus Christus was zijn ideaal, waarvan de Psalmist voorspeld had: "Arm ben ik en van mijn jeugd af lijd ik gebrek."(2)

(1) Wijsheid, 17,11.

(2) Psalm, 87,16.

H O O F D S T U K XXXXVI

LUIGI COMOLLO KOMT OP HET SEMINARIE - KOSTBARE VRUCHTEN
VAN EEN HEILIGE VRIENDSCHAP - GOEDHEID, NEDERIGHEID EN
GEDULD VAN GIOVANNI JEGENS ZIJN METGEZELLEN - HET BEZOEK
VAN DE STUDENTEN VAN CHERI - DE SCHOOLCLUB IS EEN
HEILIGE BOND VOOR HET IN ACHTNEMEN DER REGELS VAN HET
SEMINARIE - STUDIES WAAR GIOVANNI ZICH MEE BEZIGHOUDT -
ACHTING EN GENEGENHEID VAN DE BEVOLKING VAN CHERI - TWEE
TROOSTVOLLE GEBEURTENISSEN.

In de vakantie van het jaar 1836 nam ook de engelachtige jongeling Luigi Comollo het geestelijke gewaad aan, en bij de hervatting der lessen deed hij eveneens zijn intrede in het seminarie van Chieri, waar hij opnieuw Giovanni Bosco ontmoette die, nu hij de helft vermindering van het kostgeld kreeg, zoals steeds gebeurde met ijverige doch arme jongens, zijn tweede jaar filosofie in grotere zekerheid begon. Hier werden de oude vriendschapsbanden tussen de twee jongelui weer aangeknoopt, zodat het leven van de een met dat van de ander als het ware versmolt. Om over Giovanni te spreken, moeten wij gebruik maken van de levensbeschrijving die hij van Comollo schreef, waarin hij zijn eigen naam onder de naam van zijn intieme vriend verbergt. Wanneer wij er gebruik van maken, zullen wij zijn eigen gezegende naam in de plaats stellen en wijzen op al zijn deugden die hij steeds zo zorgvuldig verborgen hield.

Comollo had in het begin van het jaar op een stukje papier, dat hij steeds in een boek of schrift had liggen dat hij dagelijks placht te gebruiken, een motto geschreven als programma voor zijn gedragslijn: Wie weinig doet, maar doet wat hij moet doen, doet veel; wie veel doet, maar niet doet wat hij moet doen, doet niets. Hij was in alles en onder iedere omstandigheid gehoorzaam en, wanneer de klok sloeg, onderbrak hij meteen zijn bezigheid, wat die ook mocht zijn, om te beantwoorden aan de stem van God die door die klanken werd vertolkt. Hij had een afkeer van kritiek en van het maken van op- en aanmerkingen, en nooit hoorde iemand hem woorden gebruiken die in tegenspraak waren met het beginsel dat hij steeds voor ogen hield: Over anderen alleen in gunstige zin spreken of helemaal zwijgen. Gedurende de recreaties, in gezelschap, op de wandeling, wilde hij steeds alleen maar over wetenschappelijke onderwerpen spreken, en ook onder de studie was hij gewoon, zich een reeks dingen in het hoofd te prenten die hij minder goed begreep, om er straks direct in de vrije tijd met Giovanni over te spreken en een verklaring te vinden.

Telkens wanneer de seminaristen bij de plechtigheden in de domkerk hulp verleenden, waren ze niet gewoon daarna nog de rozenkrans te bidden; maar Comollo kon dergelijke bijzondere devoties nooit nalaten; zodat, wanneer die openbare plechtigheden afgelopen waren en allen de tijd in de recreatie gingen doorbrengen, hij en Giovanni zich terugtrokken in de kapel, om, zoals zij gewoon waren te zeggen, hun schuld te betalen aan hun goede Moeder, door het bidden van de Rozenkrans.

Gedreven door een bijzondere liefde tot Jezus in het Heilig Sacrament, maakte hij van iedere gelegenheid gebruik om te communie te gaan. Wanneer het ogenblik gekomen was om ter Heilige Tafel te naderen, merkte Giovanni, die naast hem zat op, dat hij volkomen verdiept was in de meest verheven en godvruchtige gedachten. In devote houding, met langzame stappen, de ogen neergeslagen en bevend van ontroering, naderde hij tot het Allerheiligste. Wanneer hij daarna dan op zijn plaats teruggekeerd was, leek hij buiten zichzelf, zo ontroerd was hij en van innerlijke godsvrucht vervuld. Hij bad, maar werd onderbroken door gesnik, door innerlijk gesteun en door tranen; en evenmin kon hij de vervoering van tedere devotie tot bedaren brengen, dan wanneer men na afloop van de Mis de metten begon te zingen. Herhaaldelijk door Giovanni gewaarschuwd om die uiterlijke tekenen van bewogenheid, die anderen zouden kunnen hinderen, wat in bedwang te houden, antwoordde hij: "Ik voel me zo vervuld van genegenheid en zo zielsgelukkig, dat ik denk te stikken wanneer ik me die uitingen niet veroorloof." "Op de dag waarop ik te communie ga", zei hij bij een andere gelegenheid, "voel ik me zo vervuld van zaligheid en vreugde, dat ik het noch begrijpen, noch verklaren kan."

Giovanni eerbiedigde die vurige devotie van Comollo, maar voelde zich er innerlijk vreemd tegenover, voorzover zij de schijn had van eigenaardigheid, die de verwondering van anderen zou kunnen wekken. Zijn eigen godsvrucht was niet minder vurig dan die van Comollo, doch bleek naar buiten toe op een heel andere manier. Wanneer Giovanni te communie was gegaan, keerde hij naar zijn plaats terug, en, rechtop gezeten, het hoofd een beetje voorover gebogen, de ogen gesloten en met de handen voor de borst gevouwen, bleef hij gedurende heel de tijd van de dankzegging onbeweeglijk. Er viel geen zuchtje van hem te horen, alleen zag men af en toe zijn lippen even bewegen bij het zeggen van een geluidloos schietgebed; maar zijn hele verschijning was een zo levende uitdrukking van geloof, dat men geboeid naar hem bleef kijken.

De meest eenvoudige handelingen werden voor Comollo geschikte middelen om de deugd te beoefenen. Hij was gewoon om de benen over elkaar te slaan en op de elleboog te leunen als dat maar even kon, aan tafel, bij de studie of in de les. Ter wille van de deugd, wilde hij zich ook in dat opzicht beteren, en om dat te bewerken, verzocht hij Giovanni, hem onmiddellijk te waarschuwen en hem ook een of andere boetedoening op te leggen, telkens wanneer die hem in een dergelijke houding gezien had. Giovanni liet niet na aan zijn verlangen te voldoen, te meer niet, daar hij van toen af door zijn houding alleen al voor allen een waar voorbeeld was. Nooit zag men hem met de benen over elkaar geslagen, of behaaglijk liggen op een stoel; doch rechtop zat hij, zonder dat zijn rug de leuning raakte en, als hij niet met iets bezig was, had hij zijn handen voor de borst met de vingers in elkaar gevouwen. Daarvandaan bij beiden hun keurige houding, waardoor zij in de kerk, onder de studie, in de klas, in de refter en overal, een voorbeeld waren voor ieder die hen gadesloeg.

In zijn gedenkschriften geeft Don Bosco een beeld van zijn vriend in termen die, ongewild, de schoonheid van zijn eigen ziel en zijn nederige inborst onthullen: "Niet zelden werd mijn recreatie door Comollo onderbroken. Hij trok me dan aan een mouw en vroeg me, hem te vergezellen, en dan ging hij met me naar de kapel om een bezoek te brengen aan het heilige Sacrament tot intentie van de stervenden; de Rozenkrans bidden of het officie van Onze-Lieve-Vrouw ter verlichting van de Zielen in het Vagevuur.

"Die bewonderenswaardige metgezel was een geluk voor mij. Als het moest wist ook hij me te waarschuwen, ergens op te wijzen of me te troosten, op zo een beminnelijke manier, dat ik er enigszins behagen in schepte hem een reden te geven om mij ergens op te wijzen, alleen al om het genoeg te beleven door hem terechtgewezen te worden. Ik ging vertrouwelijk met hem om en voelde me als vanzelfsprekend gedrongen hem na te volgen; en, hoewel ik duizenden mijlen bij hem ten achter lag in de deugd, dat ik niet ten onder gegaan ben in lichtzinnigheid, en in mijn roeping heb kunnen volharden, ben, ik waarlijk aan hem verschuldigd. In één opzicht alleen heb ik hem niet trachten na te volgen: in de versterking. Een jongeman van negentien jaar streng te zien vasten gedurende heel de vastentijd en op alle andere door de Kerk voorgeschreven tijden; iedere zaterdag te vasten ter ere van Onze-Lieve-Vrouw, steeds af te zien van een ontbijt, dikwijls alleen water en brood gebruiken, de een of andere misprijzende of kwetsende opmerking te ondergaan, zonder ooit het geringste teken van geraaktheid te tonen, hem zo stipt te werk te zien gaan, ook bij het geringste wat hij voor de studie of in het kader van zijn devotie te doen had, al die dingen overstelpten mij en deden mij in die metgezel een engel van een vriend erkennen, een aansporing tot het goede, een model van deugdzaamheid voor iemand die op het seminarie is."

Ondanks die bescheiden uitdrukkingen van Giovanni, was hij toch waardig, naast Comollo te staan en zich in zijn vriendschap te verheugen. Ziehier, hoe enkele van zijn metgezellen oordelen. Don Giovanni Francesco Giacomelli uit Avigliana, die steeds een toegewijde vriend van Don Bosco is geweest en hem overleefd heeft, vertelt als volgt de manier waarop hij met hem op vertrouwelijke voet geraakte. Ik kwam in het seminarie van Chieri, een jaar na Giovanni Bosco. De eerste keer dat ik plaats nam in de studiezaal tussen de filosofen, zag ik een seminarist voor mij, die me voorkwam van gevorderde leeftijd te zijn. Ik schatte dat hij een jaar of tien ouder was dan ik. Hij was goed van voorkomen, had krulharen, was bleek en mager en scheen ziek. Men zou gezegd hebben dat hij met moeite de studie tot het eind van het jaar zou kunnen volhouden; doch in plaats daarvan ging hij, hoewel steeds met een beetje wankele gezondheid, van dag tot dag vooruit in krachten. Dat was onze beminde Don Bosco. Hij wekte toen een levendige sympathie en ook medelijden bij mij. Hij wierp ook mij een medelijdende blik toe, omdat ik mij in verlegenheid bevond, toen ik het mikpunt werd van enkele spotgende opmerkingen van een paar klasgenoten.

"Ik kwam een maand na de anderen in het seminarie, kende bijna niemand en in de eerste dagen ging ik gewoon verloren in een grote verlatenheid. Het was de seminarist Bosco die naar me toe kwam, de eerste maal dat hij me alleen zag zitten na de maaltijd, en mij gedurende de hele tijd van de recreatie gezelschap hield, terwijl hij gezellig met me praatte, om mijn gedachten te verstrooien, die wellicht nog konden verwijlen bij mijn huis of bij mijn ouders, die ik verlaten had. In de

loop van het gesprek kwam ik te weten dat hij onder de vakantie een beetje ziek geweest was. Ook later bewees hij me tal van vriendelikheden. Ik herinner me onder meer, dat ik een buitengewoon hoge baret had, waarmee verschillende medeleerlingen mij een beetje voor de gek hielden, en dat deed niet alleen mij verdriet, maar ook Bosco, die dikwijls bij me was. Hij zelf bracht de baret toen op maat, waarvoor hij al het gereedschap bij zich had, terwijl hij heel behendig bleek in het naaien. Van dat ogenblik af begon ik bewondering te krijgen voor zijn goedhartigheid.

"Zijn gezelschap was stichtend. Verschillende malen ging hij met me naar de kerk om de vespers ter ere van de heilige Maagd, of een ander gebed ter ere van Onze-Lieve-Vrouw te bidden. Hij sprak graag over geestelijke aangelegenheden. Op zekere dag bracht hij me onder de recreatie in de klas en verklaarde mij de hymne op de naam Jezus, en noemde mij uit de vijf psalmen op te zeggen ter ere van die aanbiddelijke naam en wees er mij op, hoe de verschillende initialen van de verschillende psalmen konden worden samengevoegd tot het woord Jezus. Ik was werkelijk heel verbaasd over zijn devotie, die me tot dan toe onbekend was. Een andere keer sprak hij over het Ave Maris stella, een verklaring gevend van de woorden tulit esse tuus. "Dat regeltje", zo zei hij, "slaat op Jezus Christus, die geboren is uit de Maagd Maria; maar door tuus te zeggen van Jezus, herinneren wij Maria eraan, dat wij van haar zijn. Daar Jezus gekomen is om de wereld te redden door de menselijke gestalte aan te nemen onder haar zuiver hart, is heel het Christenvolk verplicht zich te beschouwen als broeder van Jezus en als kind van de allerheiligste Maagd Maria. Van het allereerste ogenblik van de menswording af, zijn wij begonnen kinderen van de Maagd Maria te zijn. Daarom zeggen wij: Monstra te esse Matrem: Toon dat gij onze Moeder zijt, onze hulp, onze beschermster. Is het niet alsof hij toen al in zijn geest gevormd had, wat later uitgewerkt zou worden door Maria Auxilium Christianorum, Maria, Hulp der Christenen.

"Van begin af aan was Giovanni Bosco de jongens buitengewoon toegedaan en hij vond het heerlijk zich onder hen te kunnen bewegen. Alle donderdagen kwamen heel veel jongens uit Chieri, aangetrokken door zijn manier van doen, hem opzoeken. Er waren er verschillende bij, die in de eerste jaren nog samen met hem op het gymnasium geweest waren. En we horen thans nog de stem van de portier, die riep: "Bosco van Castelnuovo!" Hij kwam naar beneden, onderhield zich levendig met de jongens, die hem omringden als kinderen hun eigen vader, en begon hen te vertellen over de school, de studie, over hun godsdienstoefeningen, en hij liet nooit na hun een goede raad te geven. Hij ging vervolgens met hen naar de kapel voor een kort gebed en legde een bijzondere genegenheid voor allen aan de dag. Nadat zij weggegaan waren, zei hij meer dan eens tegen me: "We moeten in onze gesprekken altijd een of andere gedachte aan iets bovennatuurlijks betrekken. Dat is een zaad, dat op een later tijdstip vruchten draagt." De Heilige Geest zegt dan ook: "De gedachte aan God moet uw ziel geheel vervullen en alleen rechtschapen mensen moeten uw tafelgenoten zijn."(1)

"Giovanni werd geroepen met de naam Bosco van Castelnuovo", vervolgt Don Giacomelli, "om hem te onderscheiden van een andere, uit Chieri afkomstige jongen, die dezelfde naam droeg en later directeur van de Rosine in Turijn werd. Tussen die twee is toen eens iets voor-

(1) Ecclesiasticus 9,23.

gevallen, waar toen geen aandacht aan geschonken werd, maar wat ik me nog heel goed herinner. De twee seminaristen met dezelfde naam kwamen met elkaar in gesprek en vroegen zich af, welke bijnaam zij zich zouden aanschaffen om te onderscheiden wie van beiden er geroepen werd. De een zei: "Ik ben Bosco Nespola." En daarmee wilde hij zeggen, dat hij van hard, knoestig, weinig buigzaam hout was. En onze Don Bosco antwoordde: "En ik noem mij Bosco di Sales, dat wil zeggen hout van de salice, van de wilg, dus zacht en buigzaam hout."

"Het is alsof hij toen al voorzag, dat de toekomstige Congregatie de heilige Franciscus van Sales tot patroon zou hebben, en daarom de zachtmoedigheid van die Heilige wilde navolgen, gevoelige aard als hij bezat, ook in kleine dingen, is het begrijpelijk, dat hij zich gemakkelijk zou hebben kunnen laten meeslepen door woede. Niemand van onze metgezellen, en dat waren er velen, leek zo voorbestemd tot dat gebrek. Daardoor was het echter juist duidelijk, hoe groot de krachtsinspanning was waarmee hij zich steeds wist te beheersen."

"Op school was hij een voorbeeld. Ik bewonderde in hem zijn grote ijver en liefde voor de studie en voor de godsvrucht. Ik zag hem nooit deelnemen aan spelletjes, ook niet wanneer die door de oversten waren toegestaan; maar steeds, gedurende de recreatie, las of studeerde hij, of wandelde al vertellend met zijn kameraden, die hij altijd wist te onderhouden met stichtende onderwerpen, ofwel hij ging naar de kapel om een bezoek te brengen aan het Allerheiligste. Gedurende de hele vijf jaren, dat ik zijn medeleerling op het seminarie was, verzuimde hij nooit zijn besluit na te komen, om iedere dag iets te vertellen uit de kerkgeschiedenis, uit het leven van de Heiligen of over de glorie van Maria, onze beminnenswaardige Moeder."

"De kameraden hielden allen van hem en beschouwden hem als de aardigste medeleerling, en wanneer de een of ander zich naijverig of opdringerig toonde, wist hij zich steeds te doen eerbiedigen door zijn houding en voorkomende gedrag. Wanneer er zich onder de kameraden wel eens een ongeregelde voordeed, hoe gering ook, of een verschil van mening tot een woordenwisseling leidde, kwam hij altijd tussenbeide en wist de vrede onder hen te herstellen." Tot zover Don Giacomelli.

Een andere metgezel van Giovanni op het seminarie was Mgr. Teodoro Dalfi, geboortig uit San Maurizio Canavese, die later wereldgeestelijke en een ijverig pastoor werd in het Aartsbisdom Turijn, waar hij toetrad tot de missie van de heilige Vincentius a Paolo en stierf na Don Bosco. Hij was een voortreffelijke jongeling, maar ongelooflijk levendig, wat wel nodig scheen, daar de goddelijke Voorzienigheid hem had voorbestemd om wel vier maal grondige reizen te maken door Palestina, Egypte en door andere streken van Klein-Azië, daartoe aangespoord door zijn studie van de Bijbel, en over welke reizen en bevindingen hij vier omvangrijke boeken in het licht gaf. Hij liet ook geschriften na over Don Bosco, waarin de volgende herinneringen: "Het was in 1836 toen ik, na drie jaren farmaceutische studiën, op de vooravond van Allerheiligen mijn intrede deed in het seminarie van Chieri, daar ik geestelijke wilde worden, en de eerste kennismaking die ik daar sloot was met de beminnelijke Bosco. Ook leerde ik zijn onafscheidelijke metgezel, de seminarist Comollo kennen. Toen ik bij het begin van het schooljaar ook een kameraad moest kiezen trok Comollo mijn aandacht en ik zocht toenadering tot hem, doch na enkele dagen liet ik hem weer schieten, omdat, kalm en rustig als hij was, hij een zware penitentie voor mij geweest zou zijn."

"Giovanni Bosco, die met allen bevriend was, werd nimmer met de anderen vertrouwelijk, buiten een kleine kring van seminaristen van zijn klas, of die hij uit dorpen van bij zich in de buurt kende. Met dien had hij van begin af aan een club gevormd, waarvan Bosco de vader, leider en meester was, want hij was de oudste. Tot hen behoorden de seminarist Comollo, bij wie ik waakte op de vooravond van zijn dood, de seminarist Zucca, uit het naburige dorp Picchiotini, Antonio Avataneo en Burzio Poirinesi en Ronco uit Chieri, met enkele anderen, die thans niet meer in leven zijn, en dat hele gezelschap bracht bijna steeds de hele recreatietijd door met naar Bosco te luisteren, vooral na het avondmaal.

"Om mijn scha in te halen van de drie jaren die ik in het farmaceutische laboratorium en de apotheek had doorgebracht, genoot ik tot het laatste ogenblik van de lawaaierige recreaties, als fanatiek leider van het bara rotta-spel, soort uitdagend en aanvallend lopen van twee vijandige kampen. Verschillende malen probeerde ik ook Bosco in het spel te betrekken; maar hij was er niet toe te bewegen. Nooit zag iemand hem rennen, noch herinner ik me hem ooit te hebben zien kaarten of tarok te spelen, romans of gedichten te lezen?

"Bij de middagrecreatie op feestdagen, duurde het nauwelijks een kwartier, of hij werd steeds aan de deur geroepen, en met toestemming van zijn oversten ging hij dan bijlessen geven aan enkele jongens buiten, en ontving daarvoor een kleine vergoeding, die hij voor zijn geringe uitgaven nodig had, daar hij overigens onbemiddeld was. Er werd aan de poort geheld, even later werd Bosch 'd Castelneuv afgeroepen en dan het geroep van de kameraden, als echo op de stem van de portier: "Bosch 'd Castelneuv, Bosco van Castelnuovo, Bois de Chateau neuf!" En hij maar lachen, maar hij versnelde geen ogenblik zijn gang. Men kan gerust zeggen, dat de enige vrije tijd die hij had, het uur na het avondeten was, het uur waarin er verteld werd.

"Ik kan zeggen, dat ik hem nooit kwaad gezien heb, en menigmaal had hij toch alle redenen om zich op te winden; maar hij lachte en nam alles ten goede op, en vond grapjes of spot niet beledigend. Het is jammer, dat degenen die oneindig veel over zijn innerlijk leven zouden hebben kunnen zeggen, en waarvan er velen in zijn klas waren, hem al zijn voorafgegaan of gevolgd in de eeuwigheid.

Mgr. Dalfi legt in het boven aangehaalde getuigenis de nadruk op een club van seminaristen, die zich rond de seminarist Bosco gevormd had. Zij vormden namelijk een geheiligde bond voor de inachtneming van de regels van het seminarie en voor het nauwkeurig vervullen van ieders plichten met betrekking op godsdienstoefeningen en de studie. De voornaamste leden ervan waren Guglielmo Garigliano, Giovanni Giacomelli en Luigi Comollo. "Die drie metgezellen betekenen voor mij een schat", schreef Don Bosco. "De studiekekring, die in het voorgaande jaar begonnen was, was nog gegroeid door het toetreden van verschillende nieuwe leden. Zij spraken er over filosofische moeilijkheden, die in de les niet goed begrepen waren, waarbij zij zich, op voorstel van Comollo, steeds in het Latijn uitdrukten. Dat kwam allen zeer ten goede, omdat zij zich op die manier met een verbazingwekkende vlotheid en vanzelfsprekendheid van die taal leerden bedienen in het behandelen van de stof. Vooral Comollo was befaamd voor het stellen van vragen. Hij wist het best de gesprekken met verschillende vraagstukken en stellingen gaande te houden, doch hij nam

steeds de nooit genoeg te waarderen beleefdheid in acht, om te zwijgen wanneer anderen spraken. Het gebeurde niet zelden, dat hij in de rede gevallen werd, maar dan gaf hij anderen steeds de gelegenheid om te zeggen wat zij te zeggen hadden. Een zekere Domenico Peretti, later pastoor van Buttigliera, was heel welsprekend en steeds klaar met een antwoord. Garigliano was een voortreffelijke toehoorder en maakte soms tegenwerpingen. Door die disputen, die vereisten dat men in de klassen heel goed de lessen van de professoren volgde, geraakte Giovanni heel goed thuis in de logica, de metafysica, de ethiek, de wiskunde en de fysica, zoals in de loop van die geschiedenis nog wel zal blijken. "IJzer wet ijzer: het inzicht van de een scherpt dat van een ander".(1)

En ziehier nog een ander bewijs van mijn bewering. In het tweede jaar filosofie, liep Giovanni gevaar dat hij niet de premie van twee maanden kostgeld zou verwerven. Hij had een geduchte concurrent. Beiden waren het best van allen, en zowel bij het mondelinge als bij het schriftelijke examen verwierven zij hetzelfde aantal punten. Er werd hun voorgesteld, de premie te delen. Giovanni stemde daarin toe, maar de ander, hoewel hij erg rijk was, stond erop, dat er een beslissing zou vallen. Toen werd er een tweede examen voor hen voorgeschreven. De opgaven waren erg moeilijk, maar Giovanni Bosco bleef overwinnaar. En dat geluk viel hem ook de volgende jaren ten deel.

Bij de studies werd Giovanni erg beheerst door een dwaling die lelijke gevolgen voor hem had kunnen hebben, wanneer een ingrijpen van de Voorzienigheid hem daar niet voor had behoed. "Gewend als ik gedurende heel de humaniora was aan de lectuur van de klassieken, vertrouwd met de krachtige figuren uit de mythologie en de heidense fabels, vond ik niet veel voldoening in de eenvoudige stijl van de ascetische boeken. Ik kreeg de overtuiging, dat de goede taal niet te leren viel uit boeken, die de godsdienst behandelden. Zelfs de werken van de Kerkvaders schenen mij te getuigen van heel beperkte talenten, met uitzondering van de godsdienstige beginselen, die zij krachtig en helder uiteenzetten. Dat was het gevolg van gesprekken die ik gehoord had van eveneens geestelijke personen, die heel goed op de hoogte waren van de klassieke literatuur, maar die weinig eerbied aan de dag legden ten opzichte van die grote lichten van de Kerk, doordat zij hen niet kenden.

"In het begin van het tweede jaar filosofie, ging ik op een dag naar de kerk om een bezoek te brengen aan het Allerheiligste, en daar ik geen kerkboek bij me had, begon ik te lezen in het boekje "De imitatio Christi". Ik las een paar hoofdstukjes over het Heilig Sacrament. Bij het aandachtig beschouwen van de verhevenheid der gedachten, en van de voortreffelijke, tegelijk ordelijke en welsprekende manier, waarop die grote waarheden werden uiteengezet, begon ik tot mezelf te zeggen: "De schrijver van dat boek is een begaafde man." - Bij de voortzetting van de lectuur van dat gulden werkje bij volgende gelegenheden, duurde het niet lang of ik besepte, dat één enkel regeltje ervan, meer wijsheid en moraal bevatte, dan ik ooit zou hebben gevonden in de dikke boeken van de antieke klassieken. En het is aan dat boekje te danken, dat ik met de lectuur van profane werken heb opgehouden. Ik wijdde me nog wel aan de lectuur van Flavius Josephus over de Joodse Oudheden en over de Joodse oorlogen; doch nam daarna de Gesprekken over de Godsdienst van Mgr. Marchetti ter hand; daarna Frassinous, Balmes, Zucconi en tal van

(1) Spreuken, 27,17.

andere religieuze schrijvers, en genoot eveneens van de lectuur der Kerkgeschiedenis van Fleury, waarvan ik niet wist dat het een te mijden boek was. Met nog meer vrucht heb ik de werken van Cavalca gelezen, van Passavante, Segneri en heel de Wereldgeschiedenis van de Kerk van Henrion, die me steeds is bijgebleven.

"U zult zeggen, dat ik, door mij zoveel aan lectuur te wijden, de colleges niet kon bijhouden. Maar zo was het toch niet. Mijn geheugen bleef mij nog steeds heel trouw, en de lezing en de verklaring van de traktaten in de klas, waren voor mij voldoende om mijn werk behoorlijk te doen. Daardoor kon ik alle uren, die vastgesteld waren voor de studie, aan verschillende lectuur wijden. Mijn oversten wisten daar alles van en lieten mij de volle vrijheid."

Wij voegen hieraan toe, dat hij met veel toeleg ook de Heilige Vaders en de Kerkleraren bestudeerde; de heilige Augustinus, Hiëronymus en in het bijzonder de heilige Thomas, zozeer, dat hij uiteindelijk enkele delen van die adelaar op het gebied der filosofie en theologie van buiten kende. In de vier jaren, die hij nog op het seminarie verbleef, las en bestudeerde hij heel de Bijbel, de Commentaren op de Heilige Schrift van Cornelius A lapide en van Tirino en ook nam hij uitvoerig kennis van de werken der Bollandisten. Die boeken en vele anderen die hij verlangde, leende hij uit de bibliotheek van het seminarie, terwijl hij zich in de vakanties daarvoor tot de pastoor wendde. Voor het overige lijkt het wel een beschikking van de Voorzienigheid, dat Don Bosco gedurende enige tijd niet op de hoogte was van de schoonheid der boeken die over de godsdienst handelden, een studie die immers een grotere geestelijke rijpheid vergt dan een student van de retorica en van het eerste jaar filosofie kan opbrengen. De liefde voor de klassieken was noodzakelijk voor de onmisbare kennis van wie de stichter zou moeten worden van zoveel onderwijsinstellingen. En de theoloog prof. Mgr. Pecchenino, die zoveel jaren lang in innige vriendschap met hem verbonden was, bevestigde, dat het wonderbaarlijk was te zien, hoe Don Bosco onderlegd was in alle takken van de Italiaanse en Latijnse literatuur. Alles dient dus wel op zijn tijd te geschieden. De Ecclesiasticus zegt het zelf: "De wijze doorvorst de wijsheid van alle oud-vaders, hij houdt zich bezig met hun voorspellingen."(1)

De seminarist Bosco beëindigde intussen zijn tweede jaar filosofie, verrijkt met nieuwe kennis, met de genegenheid van zijn metgezellen en met tal van vrienden in de stad. Een brief van een zekere Brosio aan Don Bonetti luidt: "Ik herinner me dat, toen ik nog klein was en in Chieri woonde, Don Bosco, die toen seminarist was, niet alleen onder de jongens, maar eveneens onder de volwassenen en rijpere mensen, geacht werd als met grote deugden begiftigd. Hij was vriendelijk voor iedereen, maar vooral de jeugd buitengewoon genegen. Voortdurend onderhield hij zich met ons en wel met een opgewektheid en een beminlijkheid die enig ter wereld is. Men kon gerust zeggen, dat hij leefde voor de jongens. Telkens wanneer de seminaristen het seminarie verlieten om naar de kerkdiensten in de dom te gaan, bleef iedereen staan om naar hem te kijken en men wees hem elkaar met de vinger aan: dat was nu die seminarist, die met krulharen, die onder ons jongens de seminarist Bosco genoemd werd. Zijn vertrouwelijke manier van doen deed mij verlangen altijd op

(1) Ecclesiasticus, 39,1.

vriendschappelijke voet met hem te blijven, en dat lukte me gemakkelijk. Op hetzelfde seminarie bevond zich ook de seminarist Luigi Comollo, een onafscheidelijke vriend van Don Bosco, en met welke familie ik innige betrekkingen onderhield. Ik maakte van die omstandigheid gebruik, en door Luigi Comollo te bezoeken, die zich dikwijls in het gezelschap van Don Bosco bevond, slaagde ik erin hem dikwijls te zien, en het duurde niet lang of ik was zijn vriend geworden, en onze innige vriendschap duurde tot zijn dood."

In dat jaar gebeurden er twee troostvolle dingen voor onze Giovanni. Mgr. Fransoni bezocht in april de vicariaten Chieri en Castelnuovo. Men mag aannemen, dat Don Cinzano, die hem een uiteenzetting moest geven over de situatie onder de clerus, hem ook sprak over de seminarist Giovanni Bosco. Van hier ging de aartsbisschop naar de vicariaten van Gassino en van Casalborgone; maar toen hij in Turijn was teruggekeerd, want er waren heilige wijdingen, werd hij ernstig ziek. Hij werd spoedig weer beter en trok zich voor totaal herstel terug in de rust van de lieflijke heuvels, als gast van een vooraanstaande geestelijke in Chieri. Hij had des te meer rust nodig, daar zijn werkzaamheden in de loop van die jaren nog aanzienlijk waren toegenomen, evenals de onaangename zorgen door het noodzakelijke verzet dat hij gaande moest houden tegen de buitensporige verlangens van de cesaristische goden van het hof. De mannen die aan het hoofd stonden van de verschillende departementen der regering schenen er alles op gezet te hebben, meningsverschillen te doen ontstaan tussen de Staat en de Kerk, om zo het rechtsgebied van die laatste hoe langer hoe meer te kunnen beperken. In 1836 had een koninklijk decreet bepaald dat alle inrichtingen van liefdadigheid rekening en verantwoording moesten afleggen aan een door de Koning benoemde en met veel rechten beklede Commissie, waarbij het kerkelijke karakter van die werken over het hoofd gezien werd, maar die als lekeninstellingen beschouwd in alles afhankelijk waren van het burgerlijke gezag; er was een order uitgevaardigd, waarbij het de monialen van de Visitatie verboden was zich in Thonon te vestigen, hoewel zij toestemming hadden van de Heilige Stoel. Minister Barbaroux beval de nietigverklaring van twee vel druks van de sinodale constitutie van het diocees Aosto. De senaat beweerde dat de kerkhoven onder zijn oppertoezicht vielen, terwijl die, als geheiligde plaatsen, uit de aard der zaak onderworpen waren aan de bisschoppelijke jurisdictie; tezelfdertijd ontkende hij de bindende kracht van bepaalde, door kerkelijke rechtbanken uitgesproken vonnissen. Koning Karel Alberto luisterde echter naar de redenen van de Aartsbisschop, verzachtte bepaalde besluiten van zijn ministers, en wendde zich tot Rome om de verlangde concessies te verkrijgen. De Raad van State had inderdaad voorgesteld de akten van de burgerlijke stand aan de handen van de geestelijkheid te ontnemen. De Koning verzette zich hiertegen en opende onderhandelingen met de Kerk. Het Concilie van Trente was het eerst geweest met het scheppen van orde onder de families, door voor te schrijven, dat in iedere parochie registers zouden worden aangelegd voor geboorten, doopsel, huwelijk en overlijden van elke parochiaan: dat was dus volkomen zijn werk. Met volledig behoud van al zijn rechten, regelde de Paus de zaak zo, dat de Koning volkomen voldaan was, en in het jaar 1837 de Pauselijke beslissing in de wet liet opnemen.

Terwijl Mgr. Fransoni, vermoeid van die strijd, in het vredige Chieri herstel van krachten zocht en vond, ging Giovanni hem ongetwijfeld opzoeken en hem zijn eerste kinderlijke overgave aanbieden, waarbij hij een levendig gevoel van genegenheid verwekte, dat hij nooit meer zou

vergeten. Zonder een voorafgaande kennismaking, valt het niet gemakkelijk te verklaren, waarom Mgr. Frasoni later toestond, hem eerder dan de vastgestelde tijd tot de priesterwijding toe te laten, een gunst die in die tijd slechts zelden en met grote moeite kon verkregen worden.

Maar er was nog iets anders, dat voor de seminarist Bosco in die tijd een troostvolle ervaring was. Mgr. Frasoni deelde in een herderlijke brief van 5 augustus aan de gelovigen mee, dat het de soeverein behaagd had, zijn goedkeuring eraan te hechten dat er in zijn staten inzamelingen gehouden zouden worden voor het grote werk van de Voortplanting des Geloofs, en hij zette het doel daarvan uiteen, en de geestelijke voordelen en gunsten door de Paus verleend aan degenen die er hun naam aan leenden en de opgelegde verplichtingen zouden vervullen. Herinneren wij ons, dat tot de verlangens van de seminarist Bosco ook de wens behoorde, om zich aan de missies te wijden, dan zullen wij begripen hoe thans nieuwe horizonten van apostolaat zich voor zijn geest openden, dat nog levendiger verlangens naar de eeuwige redding van miljoenen zielen zich van zijn hart meester maakten, en wel zo krachtig, dat wij hem op zekere dag nieuwe bladzijden zouden zien toevoegen aan de glorierijke geschiedenis van de katholieke missiën.

H O O F D S T U K XXXXVII

DE VAKANTIES VAN DE SEMINARIST GIOVANNI BOSCO - LANDELIJK
FEEST - HET VIOOLSPEL - DE JACHT - MODEL VAN DE
SEMINARIST OP VAKANTIE - BIJLESSEN AAN ENKELE STUDENTEN
- STUDIE VAN DE GEWIJDE GESCHIEDENIS, AARDRIJKSKUNDE,
HEBREEUWS EN FRANS - DE DROOM VAN MORIALDO HERHAALT ZICH
- VOORSPELLING BEWAARHEID.

In de loop der ontwikkeling van ons verhaal hebben wij verschillende malen de nederigheid van Don Bosco bewonderd, die zichzelf in zijn gedenkschriften schuldig noemt aan verschillende feiten. Maar die feiten vertonen ook op zichzelf in het geheel niets zondigs, of zijn te verontschuldigen op grond van jeugdige onoplettendheid of voortvarendheid. Wanneer wij echter nadenken over die bladzijden, en ze in tegenspraak vinden met wat van de zijde van zijn leeftijdgenoten is verklaard, komen wij tot die slotsom: Don Bosco heeft in zichzelf ook tot uitdrukking willen brengen, en in levendige kleuren geschilderd, de fouten, waarin goedwillende maar onervaren jongens, studenten en seminaristen plegen te vervallen, of de gevaren waaraan zij zo gemakkelijk komen bloot te staan. Het zijn waarschuwingen door een vader aan zijn zonen gegeven, opdat zij niet ontmoedigd zouden raken, door de voortdurende strijd tegen de eigenliefde, tegen de neigingen van een moeilijk karakter, tegen de geneigdheden van het hart, tegen de hindernissen die het bereiken van een goed doel in de weg staan, en zij dus steeds door nederigheid, gehoorzaamheid, vroomheid en studie zouden streven naar de volmaaktheid, om uiteindelijk trouwe dienaren van de Heer te worden, tot ieder goed werk bereid.

Dat vloeit eveneens voort uit enkele gebeurtenissen die hij in de vakanties meemaakte, en waarover hij in die bewoordingen schrijft: "Een groot gevaar voor de seminaristen plegen steeds de vakanties te zijn, vooral in de tijd dat ze vier-en-een-halve maand duurden, van het feest van Sint-Jan tot dat van Allerheiligen. Ik vulde mijn tijd met schrijven en lezen; maar, niet wetend hoe ik me mijn dagen verder nog ten nutte kon maken, verloor ik veel tijd. Ik trachtte hem te doden door wat werktuigkundige arbeid. Ik maakte spinklossen, pinnen, drijftollen, grote en kleine houten ballen op een draaibank; klederen, lapte en naaide schoenen; werkte met hout en met ijzer. Ik was metselaar en boekbinder. Thans nog heb ik in mijn huis, in Morialdo een schrijftafel, en een tafel om aan te eten met enkele stoelen, die me herinneren aan mijn werkstukken uit mijn vakanties. Ook hield ik me bezig met het maaien van het gras in de weilanden, met oogsten van graan, met snoeien, schoonhouden en oogsten in de wijngaarden, met het opslaan en aftappen van wijn en dergelijke. In al zulke karweitjes had ik me al in vorige vakanties kunnen oefenen, voordat ik seminarist was. Ook hield ik me met mijn vroegere jongens bezig, maar dat kon ik alleen maar doen op de zon- en feestdagen.

Wanneer ik ze bij mij op het erf verzameld had, hield ik, na een stuk of wat spelletjes, een korte toespraak tot hen. Ik had er erg veel plezier in, catechismusles te geven aan veel van mijn kameraden van zestien en ook wel zeventien jaar, die nog volkomen onbekend waren met de waarheden van het geloof. Ook heb ik me erop toegelegd, sommigen van hen lezen en schrijven te leren, met heel veel succes; al naar verlangd werd en ook naar de betoonde leergierigheid, trok ik jongens van allerlei leeftijd tot mij. De les was gratis, maar ik stelde één voorwaarde: volharding, oplettendheid en de maandelijksse biecht. In het begin hielden enkelen, die zich niet aan die voorwaarden wilden onderwerpen, ermee op, wat een goed voorbeeld en een aanmoediging was voor de anderen.

"Toen ik zo-even zei, dat de vakanties gevaarlijk zijn, had ik daarbij mezelf op het oog. Zonder dat hij er erg in heeft, overkomt het een arme seminarist al gauw, zich aan grote gevaren bloot te stellen. Ik weet het uit ervaring. Een keer werd ik op een feestje uitgenodigd bij enkele van mijn verwanten. Ik wilde eerst niet gaan; maar toen er naar voren gebracht werd, dat er anders geen seminarist was, die in de kerk de Mis kon dienen, meende ik, na herhaalde uitnodigingen van een oom van me, dat ik beter kon toegeven en ik ging. Toen de plechtigheden afgelopen waren, begaven we ons aan tafel. Enige tijd van het feest ging alles best; maar toen men een beetje vrolijk begon te worden van de wijn, begonnen er gesprekken, die een seminarist toch niet kon goedkeuren. Ik probeerde een paar keer een opmerking te maken, maar ik werd overschreeuwd. Ik stond van tafel op, en nam mijn hoed om heen te gaan. Maar daar wilde mijn oom niet van horen. Een ander maakte het nog erger en begon al de tafelgenoten te beledigen. Van woorden kwamen het tot daden; geschreeuw, dreigementen, glazen, flessen, schalen, lepels, vorken en messen, alles voerde samen tot een heidens kabaal. Er zat voor mij niets anders op dan weg te gaan. Toen ik weer thuis was, hernieuwde ik uit de grond van mijn hart mijn voornemen, dat ik al meermalen gemaakt had, om mij op een afstand te houden, wilde ik niet in zonde vervallen."

Hoe terecht zegt de heilige Geest: "Een overmatig gebruik van wijn brengt verbittering van gemoed, als men opgewonden wordt en begint te twisten. Dronkenschap verhit de drift van de dwaas en doet hem vallen, zij ondermijnt de kracht en slaat wonden. Maak bij een wijngelag uw naaste geen verwijten, bespot hem niet in zijn vrolijkheid, richt tot hem geen schimpwoorden en val hem niet lastig door iets van hem terug te vorderen." (1) Kortom, in zulke omstandigheden moet men ofwel doen zoals de anderen, of zwijgen; en dan is het nog beter in zijn eigen huis te blijven. "Houd u nooit bij dronkaards op, of bij hen die overdaad plegen." (2)

"Een voorval van een heel andere aard, maar eveneens onaangenaam, overkwam mij in Croveglia, een gehucht van Buttigliera. Daar men het feest van de heilige Bartholomeus wilde vieren, werd ik uitgenodigd door een andere oom van me, - Matteo heette die, en bereikte later de leeftijd van 102 jaren - om te komen helpen bij de diensten in de kerk, te zingen en viool te spelen, wat voor mij een geliefkoosd instrument gebleven was, maar waarvan ik eerder al had afgezien. Alles ging uitstekend in de kerk. De maaltijd was ten huize van mijn oom, die de feest-

(1) Ecclesiasticus, 31,38.

(2) Spreuken, 23,20.

gever was, en tot op dat oogenblik gebeurde er niets afkeurenswaardigs. Ook de pastoor was er uitgenodigd. Na afloop van het middageten, verzochten de aanzittenden mij, iets voor genoeg te spelen. Ik weigerde. De anderen bleven aandringen dat zij iets door mij gespeeld wilden horen. Ik antwoordde, dat ik mijn viool thuis had gelaten en dat er hier op het oogenblik geen goed instrument aanwezig was.

"Daar is wel iets op te vinden", riep een van de aanzittenden uit. "Die-en-die in het dorp heeft wel een viool. Ik zal ze gaan halen en jij speelt wat." - En als de bliksem verdween hij en keerde even later met de viool terug. Ik wilde me weer verontschuldigen. - "Begeleid mij dan ten minste", zei een muzikant, "ik speel de eerste en u de tweede partij."

Het was dom, maar ik wist niet te weigeren, en begon te stemmen en speelde een poosje, totdat ik een gefluister en geschuifel hoorde, dat bewees dat er een hele menigte mensen op de been was. Ik ging naar het venster, en zag inderdaad een troep mensen, die op het nabijgelegen erf vrolijk dansten op de klanken van mijn viool. Ik kan geen woorden vinden om de woede tot uitdrukking te brengen, die zich op dat oogenblik van mij meester maakte. - "Wat is dat nu", zei ik tegen de aanzittenden. "Ik, die steeds tegen zulke openbare vertoningen ben, zou er nu de aanstichter van moeten zijn? Dat is afgelopen. Hier, neem onmiddellijk die viool, breng ze naar de eigenaar terug, bedank hem en zeg hem dat ik ze niet meer nodig heb." - Ik verdween en keerde naar huis, nam daar mijn viool en zette er mijn voeten op, zodat ze in duizend stukjes ging. Nooit wilde ik nog een viool ter hand nemen, tenzij er zich gepaste omstandigheden zouden voordoen bij godsdienstige plechtigheden. Dat was mijn plechtig voornemen en dat heb ik gehouden. Later heb ik anderen geleerd hoe ze het instrument moesten bespelen, zonder het echter zelf ter hand te nemen.

"Nog een gebeurtenis die me op de jacht overkwam. In de zomer ging ik nestjes zoeken, en in de herfst op jacht naar vogels, met vogellijm, vallen, klemmen en soms ook met een buks. Op zekere morgen zat ik achter een haas aan, en het ene terrein na het andere afkammend, van wijngaard tot wijngaard, trok ik verscheidene uren over heuvels en door dalen. Uiteindelijk slaagde ik erin, het arme dier te schieten. Even later stond ik er verslagen bij, toen ik het daar zo dood zag liggen. Mijn kameraden kwamen op de knal toelopen, en terwijl zij zich verheugden over de prooi, wierp ik een blik op mezelf en kwam tot de ontdekking, dat ik in hemdsmouwen liep, zonder soutane en met een strooien hoed op, waardoor ik er uitzag als een smokkelaar, en dat op zo een afgelegen plaats, op twee mijl van mijn huis! Ik schaamde me, verontschuldigde me bij mijn kameraden over mijn kleding, ging onmiddellijk naar huis en besloot andermaal, en thans voorgoed, van iedere soort van jacht af te zien. Met de hulp van Onze-Lieve-Heer slaagde ik er thans in mijn belofte te houden. Hij moge mij die ergerlijke gebeurtenis vergeven."

"Die drie gebeurtenissen hielden voor mij een vreselijke les in, en van dat oogenblik af groeide het vaste voornemen bij mij, mij meer terug te trekken en ik raakte er werkelijk van overtuigd dat, wie zich waarlijk aan de dienst van de Heer wil wijden, de verschillende wereldse vermaken moet laten varen. Natuurlijk zijn die niet altijd zondig; maar het is wel zeker dat zij aanleiding geven tot gesprekken, tot slordigheid in het kleden, spreken en doen en steeds enig gevaar met zich brengen de deugd te schaden, vooral op het tere terrein van de zuiverheid."

Aldus de oordeelvellingen, die Don Bosco in alle nederigheid over zijn vakanties neerschreef. Doch wel heel anders luiden die van degenen die er getuigen van geweest zijn. Zo vertelt kapelaan Don Ropolo ons het volgende:

"In de grote vakantie nam de seminarist Bosco alle voorzorgsmaatregelen om er het vuur en de geest van het seminarie in te houden. Voortdurend hield hij zich bezig met de studie en ook met handwerk van allerlei aard, dat niet ongepast was in de eenzaamheid van Susambrino en van de Becchi, en dat hij nodig had om er nieuwe moed uit te putten. Hij veroorloofde zich geen ogenblik vrije tijd. Hij nam trouw al de praktijken van het geestelijke leven waar: overweging, geestelijke lezing, rozenkrans, bezoek aan het Heilig Sacrament, dagelijks bijwonen van de heilige Mis en veelvuldig ontvangen van de heilige Sacramenten. Daar zijn huis ver van de parochiekerk vandaan lag, en hij soms weerhouden werd door het een of ander, kon hij op sommige feestdagen niet dienen in de eerste Mis. Maar dan ging hij pas in de laatste heilige Mis, die om elf uur opgedragen werd, te communie, tot grote stichting van de gelovigen. Hij deed alle moeite om stipt assistentie te verlenen bij iedere dienst in de kerk. Iedere zondag gaf hij op de pastorie catechismusles aan een groep jongens die erg ijverig waren en hij deed dat graag. Wanneer de klok luidde, ten teken dat de heilige Teerspijze naar een zieke gebracht moest worden, was hij steeds klaar om naar de kerk te gaan, en hij haastte zich om er te komen, al moest hij ook de drie kilometer daarvoor afleggen die Susambrino van de kerk scheidde. Daar trok hij het koorhemd aan, nam het kleine baldakijn en begeleidde het Heilig Sacrament, hoe ver de afstand ook zijn mocht, naar het huis van de zieke. Ook achtte hij zich niet ontslagen van het bijwonen van de preken in de parochiekerk, en hij besteedde aan die preken zoveel aandacht, dat hij ze naderhand, tot grote verbazing van zijn medeseminaristen, letterlijk kon herhalen. Zijn houding en gedrag waren onberispelijk en ingetogen, omdat hij de waarde kende van het goede voorbeeld. Door dat alles kregen al zijn streekgenoten een buitengewoon goede indruk van hem."

Een groot deel van zijn tijd bracht hij door bij de theoloog Cinzano, die het wél meende met zijn zielenheil en met wie hij heel vertrouwelijk geworden was. Op de pastorie was Giovanni met allerhande dingen behulpzaam, terwijl al de boeken van de bibliotheek steeds tot zijn beschikking stonden. De pastoor, rijk aan filosofische, theologische en historische kennis, hield nog steeds ijverig de studie van de letteren bij. Heel goed op de hoogte van de Latijnse literatuur als hij was, bezat hij de hele verzameling van klassieke schrijvers en, wat meer is, hij las ze ook nog en bestudeerde ze, hoewel hij al op jaren was. Die zo intelligente en begaafde man, had een zo grote achting voor onze Giovanni, dat hij dikwijls herhaalde dat hij, van het eerste ogenblik af dat hij hem kende, nooit iets alledaags, of iets gewoons in hem gezien had, maar steeds iets buitengewoons.

Dat oordeel berustte vooral op de zelfbeheersing die hij over zich verkregen had. Giovanni Filippello herinnert zich inderdaad, dat de seminarist Bosco op zekere dag, toen hij in de wachtkamer van de pastorie zat te wachten op het ogenblik dat de pastoor hem ontvangen kon, twee studenten hem een beetje in de maling namen, terwijl ze eveneens wachtten om toegelaten te worden en enkele papieren in ontvangst te nemen. - Aangespoord om zich te verdedigen en die twee onbeschofterikken terecht te wijzen, antwoordde hij: "Laat ze zich amuseren, ze zijn jong en bovendien deren hun grapjes me niet." En prof. Francesco Bertagna voegt

hieraan toe: "Giovanni Bosco gaf verschillende malen per week bijlessen aan vijf of zes jonge studenten van Castelnuovo, die in Susambrino naar hem toekwamen, sommigen in groepjes, anderen afzonderlijk en op verschillende uren, de enen om zich te oefenen in de stof die ze het voorgaande jaar bestudeerd hadden, en de anderen om zich te laten voorbereiden op de nieuwe klas waartoe ze bevorderd waren. De ouders van enkelen van hen boden hem een klein bedrag per maand aan, waarmee hij zich van het nodige voorzag om zich behoorlijk te kleden. Weer anderen kregen les uit vriendschap of uit naastenliefde, zonder dat ze er iets voor hoefden te betalen. Maar de eerste les was die van de liefde tot God en de gehoorzaamheid aan Zijn geboden, en geen les ging er voorbij of aan het slot spoorde hij de leerlingen aan tot de vreze des Heren en tot het vermijden van de zonde en de gelegenheden om te zondigen."

Zolang hij nog geen priester was, was de seminarist Giovanni Bosco gewoon, iedere dag de top van de wijnberg te bestijgen, eigendom van zekere Turco, in de streek van Renenta, en enkele uren van de dag daar door te brengen in de schaduw van de bomen die daar stonden. Daar wijdde hij zich aan de studie, die hij gedurende het schooljaar niet had kunnen doen, vooral aan de bestudering van de werken van Calmet, de geschiedenis van het Oude en het Nieuwe Testament, de aardrijkskunde van het Heilig Land en de beginselen van het Hebreeuws, waarvan hij zich de kennis voldoende eigen maakte. Nog in 1884 herinnerde hij zich de studie die hij van die taal gemaakt had, en tot onze uiterste verbazing, hebben wij hem in Rome nog een dispuut horen houden met een priester, die professor in het Hebreeuws was, over grammaticale waarden en over verklaringen van bepaalde eigenaardige zinnen van de profeten, door ze te plaatsen naast parallelplaatsen uit verschillende boeken van de Bijbel. Hij hield zich eveneens met de vertaling uit het Grieks van het Nieuwe Testament bezig en begon zich op enkele preken voor te bereiden. De noodzaak voorziende, dat hij ook de moderne talen zou moeten kennen, begon hij in die tijd ook Frans te leren. Na het Latijn en het Italiaans, had hij altijd een bijzondere voorkeur voor de drie talen: Hebreeuws, Grieks en Frans. Meermalen hebben we Don Bosco horen zeggen: "Mijn studies heb ik gedaan in de wijngaard van Giuseppe Turco in Renenta." - En het doel van zijn studie was, zich zijn roeping waardig te maken en de bekwaamheid te verwerven om de jongens te kunnen onderrichten en op te voeden. Toen hij op zekere dag in de buurt was van Giuseppe Turco, met wie hij door hechte vriendschapsbanden verbonden was, en die in zijn wijngaard werkzaam was, zei die tegen hem: "Nu ben je seminarist, je zult wel gauw priester zijn, en wat ga je dan doen?" - Giovanni antwoordde: "Ik heb geen zin om pastoor en evenmin om kapelaan te worden; maar ik zou het heerlijk vinden, arme en verlaten jongens om me heen te verzamelen om hen christelijk op te voeden en hun onderwijs te geven." Het staat vast dat hij hem op een andere dag vertrouwelijk zei, dat hij een droom gehad had, waaruit hij had begrepen dat hij na verloop van jaren op een bepaalde plaats gevestigd zou zijn, waar hij een groot aantal jongens om zich heen verzameld zou hebben om hen te onderrichten. Hij duidde niet aan welke plaats dat was, maar het schijnt dat hij voor de eerste maal daarop gezinspeeld heeft in 1858 tegenover zijn zonen in het Oratorio, onder wie Cagliero, Rua, Francesca en anderen. Hij had het dal in de nabijheid van de hoeve van Susambrino in een grote stad zien veranderen, waarvan straten en pleinen gevuld waren met zwermen vechtende, spelende en vloekende jongens. Omdat hij steeds een grote afschuw had van vloeken, en snel reageerde, ging hij naar de jongens toe, pakte tegen hen uit omdat ze zo vloekten, en bedreigde hen voor het geval ze

er niet mee ophielden; maar omdat ze bleven doorgaan met vreselijke beledigingen tegen God en de Heilige Maagd uit te kramen, begon Giovanni hen om de oren te slaan. Maar de anderen verzetten zich en begonnen hem met hun vuisten te bewerken. Hij sloeg op de vlucht; maar op dat ogenblik kwam er plots Iemand naar hem toe, die hem teken deed, naar die kwade jongens terug te keren en te trachten hen over te halen om rustig te zijn en geen kwaad te doen. Giovanni wierp tegen, dat hij slagen in ontvangst had moeten nemen en dat er nog erger zou volgen als hij op zijn stappen terugkeerde. Toen wees die Persoon naar een edele Dame die naar voren kwam en tegen hem zei: "Dat is mijn Moeder, overleg met haar." - En de Dame, hem met een blik vol goedheid opnemend zei: "Als ge die belhamels voor u wilt winnen, moet ge ze niet met slagen tegemoet treden, maar hen met zachtheid behandelen en trachten hen te overreden." - Toen, evenals in zijn eerste droom, zag hij de jongens veranderen in wilde dieren en vervolgens in schapen en lammeren, voor welke hij als herder optrad, zoals de Dame had bevolen. Het was de gedachte van de Profeet Jesaja, in een visioen omgezet: "De wilde dieren zullen mij prijzen, de jakhals en de struis. Het volk, dat Ik Mij vormde, zal mijn lof verkondigen." (1)

Misschien is het toen geweest dat hij het Oratorio zag, met al de huizen, die bereid waren om hem met zijn schelmen op te nemen. Don Bosio, geboortig uit Castagnole, pastoor van Levone Canavese, metgezel van Don Bosco op het seminarie in Chieri, kwam in 1890 voor de eerste maal naar het Oratorio. Toen hij halverwege de speelplaats was, omgeven door leden van het Hoofdkapittel van de Sociëteit van de heilige Franciscus van Sales, liet hij zijn blik rondgaan en riep bij het zien van de talrijke gebouwen, uit: "Van al wat ik nu zie, komt niets me nieuw voor. Op het seminarie heeft Don Bosco me alles al beschreven, alsof hij met eigen ogen gezien had wat hij vertelde, en wat ik thans met verbaazingwekkende getrouwheid inderdaad zie bestaan." En onder het spreken maakte zich een diepe ontroering van hem meester, bij de herinnering aan zijn metgezel en vriend. Ook de theoloog Cinzano verklaarde tegenover Don Gioachino Berto en anderen, dat de jonge Bosco, toen die nog seminarist was, hem met stelligheid verzekerd had, dat hij in de toekomst zou beschikken over priesters, seminaristen, jeugdige studenten, jonge arbeiders en een goed muziekkorps.

Op dat punt kunnen wij niet beter doen dan de blik laten waren over de opeenvolgende en logisch bij elkaar aansluitende verrassende dromen. Op zijn 9de jaar wordt Giovanni Bosco op de hoogte gebracht van de grote zending, die hem zal worden toevertrouwd. Toen hij zestien jaar was hoorde hij de belofte van de materiële middelen, die onmisbaar zouden zijn, om ontelbare jongens te herbergen en te voeden. Als hij negentien jaar is wordt hem door een bevel te verstaan gegeven dat hij niet vrij is om de toevertrouwde zending te weigeren. Op zijn 21ste jaar wordt onthuld, van welke soort jongens hij in het bijzonder het geestelijke welzijn zal moeten verzorgen en als hij dan 22 is, wordt hem een grote stad, Turijn, aangewezen, waarin hij een begin moet maken met zijn apostolische werkzaamheden en met zijn stichtingen. En hier houden, zoals wij zullen zien, die geheimzinnige aanduidingen nog niet op, maar gaan met tussenpozen door, totdat Gods werk voltooid zal zijn. Moet men

(1) 43, 20.

misschien zeggen, dat die dromen zuiver fantastische verzinsels zijn? Een bewijs dat Giovanni Bosco aangenaam was aan God, en dat het hem van die tijd af niet ontbrak aan de bescherming van de heilige Maagd, onder welke omstandigheden hij ook zijn toevlucht tot Haar nam, is het volgende feit. De streek van Castelnuovo werd dikwijls verwoest door de storm, die tien jaren na elkaar de wijnoogst volkomen had vernield. De familie Turco beklagde zich daarover bij de seminarist Bosco en hij antwoordde met bescheiden zekerheid: "Zolang ik hier in Renenta zal zijn, hoeft u niet bang te zijn. De storm zal hier geen kwaad meer aanrichten; laten we maar tot Onze-Lieve-Vrouw bidden en Zij zal ons beschermen." - En inderdaad, van dat ogenblik af viel er gedurende een bepaalde reeks van jaren geen hagel meer. Het was alsof de aanwezigheid van Giovanni in die streken zegen aanbracht. Aldus verklaarde Giuseppe Turco.

H O O F D S T U K XXXXVIII

DE EERSTE PREEK VAN GIOVANNI IN ALFIANO - ZIJN WANDELING
NAAR CINZANO OM COMOLLO TE BEZOEKEN - ZIJN POLITIEK OM AAN
EEN MAALTIJD TE KOMEN - NIEUWE BEWIJZEN VAN ZIJN GEHEUGEN.

Terwijl Giovanni op zo een prettige manier zijn vakanties doorbracht, met het verrichten van allerlei werkzaamheden, studeren, lessen te geven en met jongens naar de dom te gaan, werd hij uitgenodigd om in het naburige dorpje Alfiano te komen preken over de Rozenkrans. Met verlof en medewerking van zijn beminde pastoor, nam hij de uitnodiging aan, en beklom voor de eerste maal de preekstoel in dat dorp, blij dat hij zijn eerste preek kon wijden aan de Vrouw die zich meer dan eens zijn Moeder en leidster getoond had. Zijn eerste thema was dus dat machtige gebed ter ere van de Allerheiligste Maagd Maria, van wie de heel wijze Leo XIII de onvermoeibare apostel zal worden, in de zekerheid dat men daarmee van God het maatschappelijk herstel zal kunnen verkrijgen. Het is niet zonder zin, dat wij die opmerking maken: de lezer zal onze bedoeling daarmee in het vervolg van ons verhaal begrijpen.

Comollo vergat zijn vriend intussen niet en schreef hem: "Ik heb bijna twee maanden van mijn vakantie achter de rug, die mij met die grote hitte lichamelijk veel goed gedaan hebben. Ik heb al de rest van de logica en ethiek bestudeerd, die in het verloop van het jaar erbij ingeschoten is; ik zou met genoegen de gewijde geschiedenis van Flavius Josephus lezen, die je me aanraadt, maar ik ben al met de lectuur van de geschiedenis der ketterij begonnen, waardoor ik er wel geen tijd meer voor zal hebben. Ik hoop dat een volgend jaar te doen. Overigens is mijn kamer nu een echt aards paradijs; hier lach en spring ik, studeer, lees en zing, en ik zou alleen jou nog maar nodig hebben om de maat te slaan. Aan tafel, in de vrije tijd en op de wandeling, verheug ik me steeds in het gezelschap van mijn goede oom die, hoewel een beetje door de jaren geplaagd, steeds opgewekt en vol grappen is, en hij vertelt mij allerlei dingen, het een nog mooier dan het andere, die mij ten zeerste bevallen. Ik verwacht je op de afgesproken tijd; wees opgeruimd en als je me een plezier wil doen, bid God dan voor me."

De seminarist Bosco liet niet na, op de uitnodiging van Comollo in te gaan. Hij was nog nooit in Cinzano geweest, en hij kwam er in gezelschap van de seminarist Garigliano, de rechter, de gemeentesecretaris en de landmeter G.B. Paccotti, met wie hij op vertrouwelijke voet stond. Dien hadden besloten, een prettige dag door te brengen in het huis van de pastoor. Bij aankomst van het gezelschap, moesten de vrienden die daar woonden, meedelen, dat de pastoor met zijn neef die dag naar de gebruikelijke conferentie over de moraal gegaan waren, die in Sciolze werd gehouden bij de Deken. Zij werden dus niet verwacht? Wat

nu gedaan? De partij opschorten? Daar had men geen zin in. De pastoor van Cinzano, een oom van Comollo, was een achtenswaardige grijsaard van tachtig jaar die, wanneer hij in Chieri of Castelnuovo kwam, onze Giovanni herhaalde malen had uitgenodigd om hem in Cinzano te komen opzoeken, met de verzekering, dat hij diens huis als het zijne kon beschouwen. Maar de huishoudster, die als zuinige vrouw en trouw tot in het gewetensvolle toe, met volledige heerschappij het huishouden bestuurde, zou thans zeker niet de deur openen voor en te eten geven aan de eerste de beste die kwam. En nog minder aan een opgewekt gezelschap, zonder dat zij bepaald opdracht daartoe gekregen zou hebben. Giovanni begreep, dat hij diplomatieke onderhandelingen zou moeten openen om het doel te bereiken; niettemin verklaarde hij aan zijn vrienden, al zeker te zijn van de overwinning.

Daar hij de huishoudster niet kende, won hij inlichtingen in over haar naam en haar karakter. Daarna ging hij zonder meer, en alleen in gezelschap van Garigliano, naar de pastorie. De huishoudster, die hem nog nooit gezien had, ontving hem koel, zeggend dat de pastoor er niet was.

Dat spijt me erg, antwoordde Giovanni met de bevallige onschuld die hem eigen was. "We zijn goede vrienden en ik ken hem al sinds lang. Als mejuffrouw Maddalena er nu nog maar was, van wie men mij gezegd heeft dat zij een buitengewoon beleefde en goed opgevoede vrouw is; maar zij zal wel met de pastoor naar Sciolze zijn meegegaan. Het is onmogelijk dat die goede oude man het huis verlaat, zonder degene die hem in alle omstandigheden zo voortreffelijk weet te verzorgen; ik was ook gekomen om mevrouw Maddalena te groeten, maar als dat niet kan, moeten we maar geduld hebben; ik zal proberen een andere keer terug te komen. Wilt u haar intussen, zodra u haar ziet, mijn hartelijkste groeten overbrengen?"

De brave huishoudster, die zich erg gevleid voelde, glimlachte bescheiden en onderbrak hem met te zeggen: "Maddalena is niet naar Sciolze gegaan."

"Is ze er niet heen? Hoe is het mogelijk? En toch heeft men mij doen veronderstellen..."

"Ik herhaal, dat Maddalena niet gegaan is... want... ik ben Maddalena!" "Hé, bent u dat! De Meesteres?"

"Och, wat, bazin! Ik ben een arme huishoudster."

"Dat moet u niet zeggen; als u er niet was, wat moest er dan van die arme pastoor terechtkomen? We weten immers dat u het bent die voor alles zorgt, alles in huis bereddert en zo zuinig de huishouding doet. Don Comollo komt woorden te kort om uw lof te spreken, omdat u zo voor-komend bent en zo goed zorgt voor alles wat het leven aangenaam voor hem maakt."

"Grote goedheid! Ik doe het weinige dat ik kan..." riep Maddalena uit, overrompeld door die overigens verdiende lof. "Intussen spijt het mij dat, nu u gekomen bent, de pastoor niet thuis is, maar ik weet zeker, dat hij voor de avond terug zal zijn."

"Het spijt mij ook, ik had erop gerekend de dag met hem te kunnen doorbrengen... maar als de zaken er zo voor staan, leggen we er ons natuurlijk bij neer. Ik ga, maar kom spoedig terug. Intussen ben ik erg blij dat ik juffrouw Maddalena heb mogen groeten."

"Maar waar wilt u heengaan? Hebt u al gegeten?"

"Ik, nee; maar doet u geen moeite; ik red me wel." "Maar waar moet u naartoe?"

"Om de waarheid te zeggen weet ik dat niet."

"Maar waarom dan al die complimenten? Maakt het u gemakkelijk, komt binnen..."

"Maar als de heer des huizes er nu niet is..."

"Als de pastoor er niet is, ben ik er toch ... De pastoor is een beste man en zal het niet erg vinden... Kom, kom binnen."

"Maar u hebt het natuurlijk druk, ik wil u niet lastig vallen..."

"Nee, nee, ik zal met het grootste plezier wel iets klaarmaken. Laat u mij maar begaan."

"Maar, om de waarheid te zeggen, ben ik niet alleen; er zijn nog vijf of zes vrienden van me in het dorp."

"Laat hen ook maar komen."

"En dan?"

"Wees maar niet bang, er is genoeg voor allemaal."

"Ik zie wel dat men niets te veel over u gezegd heeft. Alleen wilde ik u nog doen opmerken, dat mijn vrienden nogal aanzienlijke mensen zijn..."

"U zult zien dat ze tevreden zijn."

"Maar de sleutel van de kelder heeft de pastoor natuurlijk in zijn kamer gesloten."

"De sleutel van de kelder? Wilt u die zien! Alles, alles heb ik in handen." - En met haar hand slaande op de sleutels, die aan haar schort bevestigd waren: "Die is hier, weet u! Dacht u dat ik u water te drinken wilde geven?"

Maddalena begon meteen aan het bereiden van een maaltijd, en Giovanni ging zijn vrienden halen, die spoedig meekwamen en aan tafel plaatsnamen. Zij konden zich geen betere en overvloediger maaltijd wensen. Ook werden er flessen kostelijke wijn ontkurkt. Giovanni maakte zich daar wel een beetje zorgen over, want een dergelijke overvloed had hij niet verwacht, maar in dat geval kon hij daar geen opmerkingen over maken. - "Leve Maddalena"! riepen de gasten. Het was voor de brave vrouw werkelijk een triomfantelijke dag.

Niettemin bemerkten de gasten toch al gauw, dat de grap wel wat te ver gegaan was. Maddalena haastte zich af te ruimen, de vrienden keerden naar hun huis terug, en er werd besloten niets te zeggen, wat voor de huishoudster onaangenaam zou kunnen zijn. Intussen keerden uit Sciolze de pastoor terug met zijn neef, die Giovanni hartelijk begroette; Giovanni sprak niet over de maaltijd, toen niet en later evenmin, zolang als zijn jonge vriend leefde; en pas na diens dood vertelde hij alles aan de pastoor, die er allerhartelijkst om lachte en de regels van de Ecclesiasticus in de herinnering bracht: "Een vriend is als het ware uw gelijke en gaat met uw huisgenoten vertrouwelijk om." (1)

(1) 6, 11.

Dat kleine avontuurtje, dat wij van Don Bosco zelf vernamen, leert ons dat hij toen al een merkwaardige behendigheid had om anderen naar zijn wil te voegen. Zijn behendigheid, gepaard aan een diepe kennis van het menselijk hart, wist tegenstribbelende, koppige, ontmoedigde of grillige harten te winnen. Wanneer bleek dat er met gewone redenering, met liefde of opwekking van het plichtsbesef, niets te bereiken zou zijn, wist hij fijntjes en zonder een zweem van vleierij of leugen, de eigenliefde te prikkelen; en zo wist hij dan de gevoelige snaar te treffen, die beantwoordde aan wat hij zich had voorgenomen. Een woord van lof uit zijn mond, een aardige herinnering, een houding en een woord van eerbied of vertrouwen, deed doorgaans ieder spoor van moeielijkheid of tegenzin verdwijnen, waardoor hij erin slaagde van mensen uit zijn omgeving of van vreemden te verkrijgen wat hij wenste.

Men zou boekdelen vol kunnen schrijven over dergelijke, nu eens grappige, dan weer ontroerende of waarlijk heldhaftige taferelen. En inderdaad, wanneer eenmaal de tegenstand gebroken en de bedoeling duidelijk was, hoe edelmoedig hebben wij dan niet schijnbaar harde gemoederen zien worden tot zelfverloochening en tot offers bereid in een mate, waartoe men hen nimmer in staat geacht had. En het was de heilige ijver van Don Bosco die zulke resultaten wist te verwekken. "De lippen van de vrome zijn bedacht op wat gelukkig maakt. De fluit en de harp geven schone muziek, maar een aangename stem gaat beide te boven."(1)

Giovanni bleef toen nog enkele dagen in Cinzano, en kon zoals altijd Comollo bewonderen voor zijn engelachtig gedrag, het veelvuldig ontvangen der sacramenten en de volharding in het assisteren bij de kerkelijke diensten. Daar hij dezelfde neiging had, en bijgevolg stipt was in het geven van catechismusles aan de jongens, kwamen zij elkaar in de kerk, of ook wel buiten, dikwijls tegen. De twee vrienden spraken dan lang over verheven dingen, over hun plannen en hun studie. En Comollo werd bij een van die gelegenheden in de grootste verbazing gebracht door een bewijs dat Giovanni hem gaf van zijn buitengewoon geheugen, zodat hij wel tot het besluit moest komen dat er in de wereld maar weinigen met een dergelijke gave begenadigd waren. Hij had slechts eenmaal de zeven delen der geschiedenis van Flavius Josephus gelezen, en nu haalde hij ze uit de bibliotheek van de pastoor, overhandigde ze aan Comollo en zei: "Vraag me maar welk hoofdstuk je wil, dan zal ik het voor je opzeggen, als jij me de titel maar noemt." Comollo deed wat hem gevraagd werd en het betreffende hoofdstuk werd met verbazingwekkende nauwkeurigheid van het eerste tot het laatste woord opgezegd. Na het eerste hoofdstuk zei hij er nog verschillende andere op.

"Nu", vervolgde Giovanni, "vraag me maar een of ander feit, dat je erin kunt uitkiezen."

Comollo keek in de inhoudsopgave en koos het eerste het beste onderwerp waar zijn oog op viel: Giovanni zegde de betreffende passage op, zonder zich ook maar in één zin te vergissen.

"En nu", zei Giovanni weer, "moet je een van de boeken eens open slaan, op welke bladzijde je maar wil, en noem mij het eerste woord van de eerste regel, ook als het een woord midden uit een zin is."

(1) Spreuken, 10,32. Ecclesiasticus, 40,21.

Comollo deed dat en Giovanni zei de bladzijde op, alsof ze open voor hem lag. Uiteindelijk moest Comollo hem maar een feit noemen, en dan wist hij op welke bladzijde het behandeld werd en op welke plaats het in de tekst begon. Hij had die proef al eens afgelegd voor zijn pastoor, de theoloog Cinzano, die het later de jongens van het Oratorio verzekerde, wanneer zij hem op hun wandeling kwamen opzoeken.

Van zijn ontzaglijk geheugen hebben wij nog andere, ontelbare bewijzen, Ik herinner me dat Don Bosco, toen hij rond 1870 in Lanzo bezig was met Het weesmeisje uit de Apennijnen te schrijven, een van zijn priesters erop uitstuurde om een bepaald deel van Bercastel te halen, en daarin ongeveer de bladzijde aanduidde om de geschiedenis van de kluizenares van de Pyreneeën te vinden. Het meerdelige werk werd gevonden, men nam er meteen het juiste deel uit en vond al gauw wat Don Bosco zocht. En dan te bedenken, dat hij sinds het verlaten van het seminarie geen regel meer van dat werk gelezen had.

Hij kende een oneindig aantal boeken tot op een haartje nauwkeurig. Zijn priesters vonden daarin een grote hulp en konden er zich veel tijd door besparen, want wanneer zij preken moesten samenstellen, redevoeringen houden, zich op examens voorbereiden, boeken schrijven, zochten zij steeds bij hem hun toevlucht, en hij wees hun steeds vijf-zes boeken aan, of wees hen op de beste schrijvers over een bepaald onderwerp, en beduidde hun op welke wijze zij het best te werk konden gaan. In 1865 moest Don Cagliero een predikant vervangen die de taak al op zich genomen had, maar onmogelijk weg kon, om een preek te gaan houden over een heilige, die weinig bekend was. Don Cagliero wist helemaal niets van de feiten uit het leven van die heilige. Don Bosco was ver van Turijn. De preek moest gehouden worden, voordat Don Bosco terug kon zijn. Om zich in die korte tijd uit de verlegenheid te redden, schreef Don Cagliero gauw een briefje naar Don Bosco, die per kerende post antwoordde en het boekdeel en de bladzijde van de Bollandisten aanduidde. Hoewel Don Cagliero gewoon was aan zulke verbazingwekkende staaltjes, las hij het briefje, zodra hij het ontvangen had, aan een medebroeder voor, en samen gingen ze meteen naar de bibliotheek om op te zoeken of de aanduiding juist was. Zij namen het aangewezen boek, sloegen de bladzijde open en daar lagen de gegevens voor hen.

H O O F D S T U K XXXXIX

EEUWIGE OPGEWEKTHEID VAN GIOVANNI BOSCO - KLEINIGHEDEN -
BELACHELIJKE TUCHT - EEN ZANGER VERLIEST ZIJN BRIL - DE
VERLEGENHEID VAN EEN BURGEMEESTER - VERVULLING
VAN EEN BELOFTE.

Het leven van Giovanni Bosco was steeds een leven van vrede en opgewektheid. Ook te midden van de hardste beproevingen, vooral toen hij priester was, manifesteerde zich zijn opgewektheid, al scheen zij soms voor enkele ogenblikken te verduisteren, in geestige woorden of onderhoudende verhalen. Er ging om zo te zeggen geen dag voorbij of hij verwekte vrolijkheid, hetzij in openbare bijeenkomsten, of in de gesprekken met de leerlingen, of in de kring die zijn salesianen om hem heen vormden, onder zijn jongens, op reis, in de huizen en paleizen der burgers, kortom overal waar hij zich vertoonde. Goede opmerker als hij was, beschikte hij over een onuitputtelijke voorraad onderhoudende feiten. Zijn rustig geweten en zijn volkomen vertrouwen in de goddelijke Voorzienigheid behoedden hem voor ontmoediging en neerslachtigheid. Waar hij ook kwam, overal bracht hij de levendigste opgewektheid en de hartelijkste lach met zich. Dat was hem tot een vaste stelregel geworden, het woord van de Ecclesiasticus indachtig: "Geef u niet over aan droefgeestigheid en kwel u niet door uw gemijmer. Zielenvreugde, dat is 's mensen leven; blijheid, zij geeft iemand lengte van dagen. Bemin uzelf en bemoedig uw hart om God te behagen en wees tevreden, en houd neerslachtigheid ver van u; droefheid heeft menigeen de dood gebracht; geen enkel voordeel is daarin gelegen. Nijd en toorn verkorten het leven; zorg maakt voortijdig oud."(1) En het opgewekte hart van Don Bosco weerspiegelde zich ook op zijn gezicht, alsof hij steeds de vermaning van de heilige Paulus in zijn oren hoorde weerklinken: "Verheugt u in de Heer te allen tijde. Nog eens: verheugt u!"(2)

Nu en dan onderbreken wij onze geschiedenis om enkele feitjes in de herinnering te brengen, opdat steeds duidelijker zijn onuitputtelijk goed humeur worde aangetoond, waarmee hij de mensen om zich heen verkwikte. De een of andere ernstige filosoof zal zeggen, dat dat alles toch kleinigheden zijn, en dat men ze evengoed kan weglaten. Om de waarheid te zeggen, hebben wij de verleiding daartoe ook gevoeld; doch wanneer wij daarna bedachten, dat een bewering zonder bewijzen geen waarde heeft, en dat wij schrijven zonder enigerlei pretentie, dan alleen die, dat wij de waarheid trouw wensen

(1) 30,22.

(2) Fil. 4,4.

te blijven, en voor onze medebroeders, de salesianen, die ons dankbaar zullen zijn voor iedere kleinigheid met betrekking tot hun vader, gaan wij verder en vertellen alles tot in details, met dezelfde woorden, waarmee wij het Don Bosco hebben horen vertellen.

Bij pastoor Don Cinzano waren de pastoors uit de naburige parochies bijeengekomen, en onder hen bevond zich ook de seminarist Bosco. Opeens vroeg een van die priesters aan de seminarist, of hij niet, zoals gewoonlijk, iets grappigs te vertellen wist, vooral over het leven op het seminarie. Een heel tijdje scheen Giovanni diep in gedachten verzonken; uiteindelijk toegevend aan de aandrang die op hem werd uitgeoefend, begon hij in volle ernst te spreken over de heldhaftige deugden, waarin de seminaristen zich oefenden, en gaf uiteindelijk ook het bewijs daarvan. De geestelijke oefeningen waren afgelopen, en twee seminaristen, gegrepen door een ongewone vurigheid, hadden zich voorgenomen, elkaar wederkerig te helpen, door elkaar enkele malen per week een heilzame tuchtiging toe te dienen. De eerste keer dat zij bij elkaar kwamen voor die boetedoening, wierp de een zijn mantel van de schouders af en de ander greep de roede en diende hem een eerste slag toe, doch zeer lichtjes.

"Harder", zei de ander. En meteen kreeg hij een tweede slag, maar ook die was nog heel zachtjes.

"Nog harder"! riep de patiënt uit, waarop zijn kameraad hem met alle kracht een slag toebracht, dat de touwen groeven in de schouder sloegen en er violetblauwe strepen op achterlieten. Een verschrikkelijk "Ai"! volgde op die slag en de getroffene werd woedend: "Is dat een manier om me te behandelen"? schreeuwde hij. "Jij lompe vlegel!"

"Dat is een belediging"! antwoordde de ander - en liet de roede nog eens neerdalen. Toen vlogen ze elkaar in de haren, sloegen elkaar om de oren, dat hun kameraden kwamen toelopen om hen van elkaar te scheiden, en zo eindigde dan die eerste proeve van kastijding.

De pastoors, die bij de inleiding tot het verhaal, dat slot niet hadden kunnen voorzien, vooral daar Giovanni zelf nooit lachte wanneer hij een grap vertelde, kwamen adem te kort van het lachen.

Don Bosco herhaalde het verhaal van die anekdote dikwijls om er die les uit te trekken, dat alles wat met de regels in strijd is, wanneer het niet door de noodzaak of moreel voordeel is opgelegd, - en dan nog met toestemming van de oversten, - onordelijk is en heel nare gevolgen met zich kan brengen.

Bij gelegenheid van een plechtige feestdag droeg de pastoor, de theoloog Cinzano, in Castelnuovo eens de heilige Mis op. Het koor van enkele zangers werd geleid door de al eerder genoemde Barba Domenico, die een uitstekende stem bezat, doch de muziek alleen praktisch kon beoefenen en geen kennis had van de theorie. Niettemin bladerde hij in de muziek en legde hij ze voor zich met de driestheid van een volleerde musicus. Dat deed hij om voor een uitstekende koorleider door te gaan, en op dat punt van zijn bekwaamheden verstond hij geen grapjes. Die dag boog hij zich, nadat hij zijn bril op zijn neus gezet had, over de balustrade van het koor heen, opdat de mensen in de kerk zouden zien dat hij persoonlijk gereed was om de eerste klankvolle tonen te laten horen, wierp een blik over zijn koorleden, en begon met de hand de lucht te doorsnijden voor de eerste maatslag. Kyrie, zette hij

in; maar een t  geestdriftige beweging van hem deed zijn bril van zijn neus vallen. Degenen die zich vlak bij hem bevonden konden nauwelijks hun lachen inhouden. Kyrie, vervolgde Barba Domenico, en stilletjes zei hij tegen degene die naast hem stond: "Raap mijn bril eens op." - Die boog zich naar de grond en maakte van die ogenblikken gebruik om zijn lachen de vrije teugel te laten. - Eleison"! galmde Domenico verder. - "Een beetje vlug"! riep hij inderhaast en ongeduldig tussen de ene noot en de andere in tegen degene die bijna dubbelgevouwen op de grond lag van het lachen. Toen hij de bril eindelijk weer te pakken had, zette hij die toornig op zijn neus, en met een tussenslag tussen een Kyrie en een eleison, zette hij de zang voort. Het kostte heel wat moeite, wilden de andere leden van het koor weer in de maat komen en kunnen voort zingen. Giovanni, die alles gezien had, deed voor dat ogenblik alsof hij niets had gemerkt en hield zich goed; maar toen hij daarna met de pastoor naar huis ging om te eten, begon hij hem dat tafereel zo smakelijk te beschrijven, dat de theoloog Cinzano in een bijna onbedaarlijke lachbui viel. Hij kreeg er pijn van in zijn zij. "Hou op, hou op"! bracht hij met moeite uit, maar er was niets aan te doen. Hij kon haast niet tot zichzelf komen en het was hem niet mogelijk te eten. Telkens wanneer de brave pastoor daarna weer aan dat toneeltje dacht, kon hij niets meer uitvoeren zo lang zijn aandacht er niet van afgeleid was. En hij moest Giovanni beslist verbieden hem er nog aan te herinneren, omdat te veel lachen niet goed is.

Bij een andere gelegenheid in die jaren, werd de seminarist Bosco door de pastoor van een naburig dorpje verzocht te komen assisteren bij de heilige diensten, die verricht zouden worden door de bisschop van Asti, Mgr. Michele Amatore Lobetti. De burgemeester van dat plaatsje, een man van weinig betekenis en zonder ontwikkeling, had echter gemeend, die gelegenheid niet te mogen laten voorbij gaan, zonder zich wat eer te vergaren. Daarom wendde hij zich tot de seminarist Bosco, opdat die een sonnet voor hem zou schrijven, dat hij de Bisschop zou kunnen voorlezen. Giovanni schreef het voor hem, bracht het hem en vermaande hem, het vooral goed te lezen als het zo ver was.

"Laat dat maar aan mij over! Dat zul je eens zien"! antwoordde de brave man. De Bisschop en de geestelijkheid, de gemeenteraad, en de bevolking waren samengekomen om hem bij de grens van het dorp op te wachten. Hoewel de burgemeester zijn feestelijkste kleren had aangetrokken en op de eerste rij stond, begon de Bisschop, die hem niet kende, met de pastoor goedendag te zeggen, die hem welkom heette, terwijl de bisschop met de rug naar de vertegenwoordiger van de burgers toegekeerd stond. Die verborg zijn ongeduld niet en bracht dat tot uitdrukking met al de rimpels van zijn verweerd gezicht en bewegingen met het hoofd. Daar hij het niet in overeenstemming achtte met zijn waardigheid, gewoon over het hoofd gezien te worden, greep hij de slip van het bisschoppelijke gewaad beet en trok er zachtjes aan.

"Excellentie", zei hij, "hier is de burgemeester!"

De bisschop keerde zich naar hem om: "O, en waar is hij?"

"Ik ben het?"

"O, mijnheer de burgemeester! Neem me niet kwalijk. Ik had u niet herkend!"

"Als u het toestaat, ik heb hier iets om voor te lezen", antwoordde de burgemeester met een buiging.

"Gaarne, wij luisteren"! antwoordde de bisschop. Er was een soort van kapel gebouwd, met palen en groen, en dus nam de bisschop daar plaats, temidden van de geestelijkheid en de andere hoge notabelen van het dorp. De burgemeester was in het midden blijven staan en de bevolking vormde stilzweigend een haag achter zijn rug. Met een indrukwekkend gebaar zette hij zijn bril op, snoot zijn neus, stak een hand in zijn zak, maar vond het papier met het sonnet niet. Hij voelde en voelde nog eens in alle zakken, maar: niets! Zijn verlegenheid begon beroering te verwekken onder het achtenswaardig publiek en het aanzienlijke gezelschap. De burgemeester liet zijn blik rondwaren, op zoek naar de seminarist Bosco, die zich in een hoekje achter de geestelijkheid had teruggetrokken, en met een heftig gebaar in diens richting riep hij uit: "Wat moeten we nu doen?"

Terwijl hij op de aankomst van Monseigneur stond te wachten, was de brave man een eindje verderop gaan staan om zijn lesje nauwkeurig te spellen, en bij het klinken van de vreugdeschoten en het hoerageroep van het publiek, had hij het papier, zonder zich te bedenken, op het tafeltje in die kapel gelegd en was hard weggelopen, om bij de eersten te zijn, die de bisschop zouden begroeten. Dat was hij nu al weer vergeten, maar Giovanni, die niet ver van dat tafeltje afstand en op hetzelfde ogenblik zijn blad papier zag liggen, nam het op en stelde het de burgemeester weer ter hand. Die herademde, ging indrukwekkend recht staan, spuwde eens op de grond, veegde zijn mond af en begon. Maar tot zijn ongeluk was het blad dubbelgevouwen: het sonnet was op de binnenzijde aan de linkerkant geschreven, en op de rechter binnenkant stond de handtekening van de voordrager. Alles was in de hand van seminarist Bosco geschreven. Maar de burgemeester had het papier teruggevouwen en hield het zo in de hand, dat hij alleen de bladzijde met de handtekening voor ogen had; dus las hij met luider stem: Uw allernederigste en allergehoorzaamste dienaar, burgemeester van B... en daarna naam en voornaam. Tot zover ging het nog, maar verder ook niet. De burgemeester, die er niet aan dacht het papier om te draaien, riep uit: "Er is niets meer! Bosco, Bosco, kom hier; jij hebt het gemaakt, zeg me dan waar ik lezen moet."

Men kan zich het gefluister en het gelach van het publiek wel voorstellen. Monseigneur had moeite om zich goed te houden, en de pastoor stond zonder meer op en sprak een kort welkomstwoord, waarna allen zich naar de kerk begaven. Aan tafel gaf het figuur dat de thans afwezige burgemeester geslagen had natuurlijk aanleiding tot grote vrolijkheid onder de aanzittenden. De seminarist Bosco werd erbij geroepen en men vroeg hem, hoe de vork eigenlijk aan de steel stak. Bij zijn verhaal moesten monseigneur en de pastoors vreselijk lachen, want ze moesten toegeven, in heel hun leven nog nooit zoiets grappigs te hebben mee-gemaakt. Maar de burgemeester was van die tijd af niet te spreken over Giovanni, die hij ervan beschuldigde de oorzaak te zijn van het malle figuur dat hij had geslagen.

Zo bracht Giovanni opgewekt en rustig zijn dagen door, in Piëmont, dank zij de bescherming van de Heilige Maagd niet geraakt door de "oosterse ziekte", die in dat jaar ruim 5.500 mensenlevens eiste in Rome en 200.000 in heel het rijk van de Beide Sicilië. Uit erkentelijkheid voor die begunstiging richtte de gemeenteraad van Turijn op het pleintje naast de Consolata Kerk een granieten zuil op, waarop een marmeren beeld van de Heilige Maagd.

Intussen liep de vakantie ten einde en zoals hij beloofd had, ging Giovanni op bezoek naar de familie Moglia. De heer Luigi Moglia wist dat Moeder Margherita weinig plaats had om iemand te laten overnachten, en hij had zich daarom laten beloven, dat Giovanni niet zou nalaten hem dikwijls te komen bezoeken. Giovanni hield woord, en ieder jaar in de vakantie verscheen hij bij de familie, bleef er enkele weken en eenmaal zelfs twee maanden, zich bezighoudend met de jongens van het huis en uit de buurt, die hij catechismusles gaf en hun, al naar hun leeftijd, leiding en raad gaf in moeilijkheden en voor fouten die hij in hen ontdekte. Hij was gewoon, overal waar hij kwam, en dus ook bij de Moglia's, prentjes en medailles onder de jongens uit te delen, maar hij gaf er nooit aan de meisjes, omdat hij niet wilde hebben, dat zij zich rond hem zouden verdringen. Giorgio Moglia, die in hetzelfde vertrek sliep als Giovanni, vertelde dat de goede seminarist, alvorens naar bed te gaan, hem deed bidden en hem zachtmoedig berispte wanneer hij hem iets had zien doen of horen zeggen dat afkeurenswaardig was. Hij onderhield hem dikwijls over de liefde, eerbied en gehoorzaamheid die hij tegenover zijn ouders verschuldigd was, en toen hij hem eens verteld had, hoe een jongen uit het dorp zijn eigen vader mishandeld had, antwoordde Bosco: "Wie de eerbied voor zijn vader of moeder verliest, roept Gods verwerping over zich af."

Alsof hij de indruk had, dat zich in de jongen een geestelijke roeping zou kunnen manifesteren, had hij herhaalde malen tegen hem gezegd: "Het beste werk dat men op aarde kan doen, is de verloren zielen weer terug te brengen op de goede weg, hen tot de deugd, tot God terug te voeren."

Dat jaar kocht de heer Luigi hem een nieuwe toog, omdat die, welke hij van de heer Pescarmona gekregen had, toch te veel versleten was. En mevrouw Dorotea, die hem als haar zoon beschouwde, schonk hem enkele paren kousen die zijzelf gebreid had, een geschenk, dat zij ieder jaar vernieuwde. Er werd daar op die boerderij geen gesprek gevoerd, of de naam van Bosco kwam er herhaaldelijk in voor. Men wist, dat hij op het seminarie erg in aanzien stond, bij zijn oversten erg geliefd was en dat hij hun eerbied had verworven; en de pastoor van Moncucco, de theoloog Cottino, die die mensen enkele keren ging opzoeken bracht dan nieuws over hem mee, en hij genoot van het grote plezier dat hij hun zo deed. Giovanni liet overigens niet na om bij iedere voorkomende gelegenheid zijn genegenheid en zijn erkentelijkheid tot uitdrukking te brengen ten opzichte van die familie, zodat zelfs meester Don Nicolao Moglia, die een ambt in Castelnuovo bekleedde, verklaren moest, hoezeer hij onder de indruk was van de grote genegenheid die zijn vroegere leerling hem bewees.

H O O F D S T U K L

HET EERSTE JAAR THEOLOGIE - NOG EEN LOFFELIJK GETUIGENIS
VOORGIOVANNI - ZIJN LIEFDE VOOR DE KERKGESCHIEDENIS EN
VOOR DE PAUS - LITERAIRE ACADEMIE ONDER DE SEMINARISTEN -
GIOVANNI BOSCO ZIEKEN- OPPASSER - DE VAKANTIE - BEZOEK VAN
DE VRIENDEN - GIOVANNI SPREEKT WEER IN ALFIANO - HIJ
VERVANGT DE PREDIKANT BIJ ONVOORZIENE ONTSTENTENIS IN
CINZANO EN PECETTO - WEER EEN TOESPRAAK IN CAPRIGLIO -
HIJ HEEFT EEN GERINGE DUNK VAN ZIJN PREKEN - HIJ BEGEEFT
ZICH WEER NAAR CINZANO - GESPREK MET LUIGI COMOLLO -
DIE HEEFT EEN VOORGE VOEL VAN ZIJN DOOD -
GEESTELIJKE ROEPINGEN.

In het begin van het schooljaar 1837-38 begon de seminarist Giovanni Bosco aan zijn eerste jaar theologie. De theologische lessen werden 's morgens gegeven door de theoloog Don Prialis, en 's middags door de theoloog Arduino uit Carignano, voordien kanunnik, pastoordeken van de collegiale kerk van Giaveno.

Bij het halfjaarlijkse examen van dat jaar verwierf ook Luigi Comollo de prijs van zestig lire, die wegens bijzondere ijver en godsvrucht placht te worden toegekend. "Zolang God die onvergelykelijke kameraad in leven hield", schrijft Don Bosco, "stond ik steeds in intieme betrekking tot hem. Ik zag in hem een heilige jongeling; ik hield van hem om zijn bijzondere deugden; en wanneer hij bij me was, trachtte ik hem in tal van dingen na te volgen, en ook hij was mij genegen, omdat ik hem bij zijn studie kon helpen."

Wanneer het waar is dat de liefde gelijke vrienden tot elkaar brengt of dat zij hen aan elkaar gelijk maakt, kunnen wij de gevolgtrekking maken, dat onze Giovanni op zijn minst dezelfde gevoelens koesterde, dezelfde onschuld bezat, dezelfde godsvrucht en deugd van Comollo. Getuigen daarvan zijn de seminarist Giacomo Bosco, die toen zijn tweede jaar theologie deed. Zo vertelde hij over onze Giovanni, in aanwezigheid van Don Rua, Don Francesia, Don Lazzero, Don Bonetti en Don Lemoyne: "Iedere zondag naderde hij ter Heilige Tafel. Zijn nederigheid was groot. Hij stelde in mij een onbeperkt vertrouwen en legde al zijn geheimen voor mij open. In twijfelgevallen, of wanneer hij al een besluit genomen had, vroeg hij eerst wat ik ervan dacht, alvorens te handelen en dan gehoorzaamde hij, welke raad hem ook gegeven mocht zijn. Zijn gedrag was steeds beheerst en zijn houding teruggetrokken; hij was voortdurend

ergens mee bezig, hetzij met handenarbeid of met geestesarbeid en kende nooit vrije tijd ; hij was zeer stipt in het naleven van alle regels; gedurende de recreatie zag men hem nooit lopen of uitbundig lachen, maar hij was steeds in gedachten verdiept of in het gezelschap van zijn vertrouwelingen, en onderhield zich met hen in nuttige gesprekken; 's avonds vormde hij een clubje met enkele van de meest vlijtigen; en hij legde een bijzondere voorliefde aan de dag voor de studie van de kerkelijke geschiedenis, die hem bijzonder aantrok. Dikwijls betreurede hij het, dat de feiten met betrekking tot de Pausen door vele kerkelijke schrijvers verwaarloosd waren, terwijl zij uitvoerig uitweidden over de handelingen van personen van het tweede plan. Zo kon het hem ook ternerslaan, wanneer de handelingen van bepaalde Pausen met weinig eerbied beoordeeld werden. "In dat verband willen wij eraan toevoegen dat hij, nauwelijks na het verschijnen van het werk van Rohrbacher, aandachtig al de zeventien delen daarvan las. Zo doorliep hij eveneens de kerkgeschiedenis van Salzano, uitroepende, dat hij, wanneer dat werk verschenen ware toen hij nog op het seminarie was, hij iedere bladzijde ervan gekust zou hebben, omdat die Italiaanse geschiedschrijver grote eerbied voor de Pausen aan de dag legde. Zo begon hij, geleid door een rechtzinnig verstand en verrijkt door de bestudering van Bercastel, Henrion, Fleury, Rohrbacher, Salzano en de Bollandisten, zijn kleine kerkgeschiedenis samen te stellen ten gebuike van zijn jongens.

Zijn bestudering van de geschiedenis leidde hem in geen enkel opzicht af van de studie der theologie. Hij zette de werkzaamheden voort van de club die zich met moeilijke vraagstukken bezighield, en waar hij de grootste nauwkeurigheid in het gebruik der termen eiste. Don Giacomelli vertelt, dat de seminarist Bosco steeds een en al aandacht was, ja, dat hij niet alleen fouten niet onopgemerkt liet voorbijgaan, maar zelfs op de minste of geringste onnauwkeurigheid wees. Eens had een kameraad gedurende de gedachtewisseling een gedurfde stelling naar voren gebracht met betrekking tot de erfzonde. Giovanni verbeterde direct de fouten, die die gemaakt had, en legde hem met een goede redenering het zwijgen op. En een dergelijke nauwkeurigheid in het verdedigen van de dogma's betrachtte hij zolang hij leefde, bij iedere gelegenheid, en hij bracht degenen die naar hem luisterden in verbazing door de scherpzinnigheid van zijn geest en de diepte van zijn kennis.

Intussen veronachtzaamde hij de schone letteren niet. Giacomo Bosco had, naar hij ons zelf vertelde, een academie gevormd, waarvan onze Giovanni de ziel was. Zij bestond uit twaalf of veertien seminaristen, en men sprak er over talen, over klassieke schrijvers en ook over beleefde omgangsvormen. Zij hielden hun bijeenkomsten op de vakantiedagen en op bepaalde tijden van de receptie. Er werden historische en letterkundige opstellen in poëzie of proza gelezen, Als de lezing afgelopen was, gaven de leden hun mening over het onderwerp weer, en over de vorm van het werk, alsook over de voordracht van degene die gelezen had, en dat laatste vooral, wanneer het een preek gold. Giovanni was zo nauwkeurig in zijn opmerkingen en verbeteringen, dat zijn kameraden hem de bijnaam van meester in de grammatica gaven. Vooral opmerkenswaardig was zijn grote bezorgdheid wat de zedigheid betreft. Op zekere dag werd er in die academie een of ander stuk gelezen, waarin tot tweemaal toe met prijzende aanduidingen sprake was van vrouwelijke personen. Giovanni, die naar zijn mening gevraagd werd, bleef in gedachten verzonken zwijgen, maar zei toen: "Het werk is heel goed, maar er wordt tweemaal over vrouwen gesproken met uitdrukkingen die een geestelijke niet passen." - De schrijver van dat stuk werd priester en had het ongeluk Oud-katholiek te worden.

Met zulke oefeningen en studies ging het jaar rustig voorbij. Nog steeds voortgaande met diensten te bewijzen aan zieke kameraden, wat hij gedurende zijn hele seminarietijd deed, had Giovanni de gelegenheid om met de dokters te praten en zodoende de verschijnselen te leren kennen, het verloop en de verschillende fasen van verschillende ziekten en de noodzakelijke zorgen die er, geval voor geval, nodig waren. Ook leerde hij de voorgeschreven geneesmiddelen bereiden en toe te dienen: een kennis en een ervaring die hem voor zijn toekomstige zending heel erg van pas kwam.

Een bewijs van zijn kennis in dat opzicht is het volgende. Toen er op zekere dag een dokter op bezoek kwam, wiens zoon ziek was, begon Don Bosco een gesprek met hem over verschillende soorten van ziekte en hij vroeg de arts om verschillende verklaringen.

"Maar", riep de dokter op een gegeven ogenblik uit, "voordat u geestelijke werd hebt u zeker medicijnen gestudeerd?"

"O, nee", antwoordde Don Bosco, "ik stel alleen maar een paar vragen om op de hoogte te zijn."

"Maar ziet u dan niet, dat de vragen die u stelt, alleen gedaan kunnen worden door iemand die medicijnen gestudeerd heeft?"

Toen het schooljaar om was, ging Giovanni naar zijn moeder. In de vakantie kwamen er slechts twee vrienden bij Bosco thuis: de seminarist Giacomelli uit Avigliana, die er overnachtte, en verschillende malen Luigi Comollo, die 's avonds weer vertrok en bij wie Giovanni verschillende malen een tegenbezoek bracht. Talrijk ook waren de brieven die er tussen hen gewisseld werden. Moeder Margherita, die wist hoe belangrijk goede vriendschappen kunnen zijn, deed wat zij kon om hun een hartelijke en gulle ontvangst te bereiden. Het waren echte feestdagen die naar een volgende deden verlangen. "Ik wil mijn Giovanni eer aandoen"! riep de brave moeder uit.

Enkele dagen na zijn aankomst in zijn geboortedorp, ontving Giovanni het volgende briefje van zijn vriend Comollo: "Ik moet je iets vertellen, waar ik van de ene kant erg blij mee ben, maar wat me anderzijds ook in verlegenheid brengt. Mijn oom heeft me opgedragen een voordracht samen te stellen over de glorierijke Hemelvaart van de Maagd Maria. Het vervult me natuurlijk met de grootste blijdschap, uitgenodigd te worden over onze lieve Moeder te spreken. Van de andere kant echter zie ik ook duidelijk in, hoe weinig ik door mijn onvoldoende kennis in staat zal zijn, om op waardige wijze Haar lof te zingen. Hoe het ook zij, met de hulp van Haar, over wie ik moet spreken, ben ik bereid te gehoorzamen; ik heb al een middelmatig opstel op papier gezet; maandag zal ik bij je zijn, zodat ik het je kan voorlezen en jij opmerkingen maken kunt, die ik erg op prijs zal stellen, zowel ten aanzien van de voordracht als van de stof zelf. Beveel mij aan in de hoede van mijn Engelbewaarder voor een goede reis... God vordere U."

"Comollo kwam stipt op tijd, zoals hij gezegd had", schrijft Don Bosco in zijn gedenkschriften, "en kwam een dag met mij doorbrengen, terwijl mijn huisgenoten naar het veld gegaan waren voor de oogst. Hij liet me eerst het stuk lezen, dat hij had geschreven om voor te dragen op de komende feestdag van Maria Hemelvaart; daarna las hij het voor, met de passende gebaren. Nadat we een paar uren ermee bezig geweest waren, vonden we het tijd om wat te eten. Maar we waren alleen in huis. Wat te doen?"

"Wacht even", zei Comollo, "ik zal het vuur aanmaken en jij maakt de soep klaar; we zullen wel wat klaar krijgen."

"Ja", antwoordde ik, "maar we zullen eerst een kippetje plukken, dan hebben we meteen iets te eten en bovendien bouillon; zo redeneert mijn moeder ook altijd." Al gauw slaagden we erin, de hand te leggen op een kip, maar wie voelde ervoor ze te slachten? Noch de een, noch de ander. Om tot een besluit te komen beslisten we, dat Comollo het dier boven een kapblok zou houden, en dat ik het met een sikkels zonder punt de kop zou afslaan. De slag viel, de kop vloog van de romp af. We schrokken er allebei heel erg van en liepen schreiend weg. "Domkoppen die we zijn", zei Comollo even later. "God heeft ons de dieren der aarde gegeven om er ons van te bedienen; waarom zouden wij ons dan in dat geval verwijten maken?"

En zonder verdere moeilijkheden, zijn we het dier toen gaan halen, hebben het geplukt en gekookt en opgegeten.

"Ik moest naar Cinzano gaan om de voordracht van Comollo te horen; maar daar ikzelf ook uitgenodigd was, om over hetzelfde onderwerp in Alfiano te komen spreken, ging ik pas de dag daarna naar Cinzano. Het was verbazend hoeveel lof ik er van alle kanten hoorde over de preek van Comollo. "Een preek van een heilig", zei iemand tegen me. "Ja", zei een ander, "hij leek wel een engel, zoals hij daar op die preekstoel stond, zo bescheiden en zo vrij tegelijk, als hij sprak!" En weer anderen: "Wat een mooie manier van preken!" - En daarbij waren er enkelen, die de gevoelens en zelfs de woorden wisten te herhalen, die hun nog in het geheugen waren blijven hangen. Zijn oom zei, dat Gods werk zich in zijn neef had gemanifesteerd. Ik, die de grote verlegenheid van Comollo kende, vroeg hem, hoe hij erin geslaagd was, met zoveel vrijmoedigheid te spreken en hij antwoordde: "Toen ik voor het publiek verscheen, voelde ik mijn kracht en mijn stem begeven en mijn knieën konden me niet meer dragen. Maar zodra Maria me de hand toestak, werd ik flink en sterk, zodat ik mijn toespraak kon beginnen en tot het einde voortzetten zonder enige moeite; het was Maria die het deed, niet ik; lof zij Haar."

"Ik heb die preek bij me gehouden, waarin Comollo zich bediend had van zoveel bevoegde schrijvers, doch waarvan de opbouw niettemin van hem was, en daarin kon men de uitdrukking zien van de levendige genegenheid die zijn edel hart vervulde voor de Moeder van God."

Giovanni was naar Cinzano gegaan om zijn vriend geluk te wensen met de gehouden preek, maar hij had niet voorzien, dat hij dezelfde dag nog zou moeten spreken van dezelfde preekstoel tot hetzelfde publiek, dat de vorige dag nog naar de stem van Comollo geluisterd had. In de volgende bewoordingen zet hij zijn relaas voort: "Die dag (16 augustus) was het het feest van de heilige Rochus, wat gewoonlijk het feest van de ketel of van de keuken genoemd wordt, omdat familie en vrienden er gebruik van plegen te maken om elkaar wederkerig uit te nodigen op een maaltijd en wat publieke ontspanning. Bij die gelegenheid deed zich iets voor, waaruit bleek hoever mijn stoutmoedigheid ging. Tegen etenstijd was de predikant voor die plechtigheid nog altijd niet verschenen. Men wachtte, totdat het bijna tijd was om de preekstoel op te gaan, en hij verscheen nog niet. Om de pastoor van Cinzano uit de verlegenheid te helpen, ging ik nu eens naar die, dan naar die van de binnenkomende pastoors, en vroeg hun met aandrang, dat een van hen een preek zou willen houden voor de vele mensen die in de kerk verzameld waren, maar niemand wilde dat doen."

"Ja maar", zei ik, "men kan al die mensen toch niet laten weggaan, zonder een woord tot hen te richten?" Een van hen, die ik al een paar keren had uitgenodigd voegde me op zure toon toe: "Wat bent u toch dom, onvoorbereid een preek houden over de heilige Rochus is heel wat anders dan een glas wijn drinken. Doet u het zelf, in plaats van de anderen lastig te vallen."

Bij die woorden klaptten de anderen allen in de handen. Beledigd en in mijn trots gekwetst, antwoordde ik: "Vanzelfsprekend durfde ik me niet aanbieden voor een dergelijke onderneming, maar als allen weigeren zal ik het wel doen."

Men liet in de kerk een liedje zingen, om mij gelegenheid tot nadenken te geven. Toen riep ik in mijn geheugen alles wakker wat ik over het leven van die Heilige gelezen had, klom op de preekstoel en hield een preek, waarvan men mij altijd gezegd heeft, dat het de beste was van al de preken die ik daarvoor en daarna hield.

Giuseppe Turco die, op uitnodiging van de seminarist Bosco, hem dikwijls vergezelde als hij ergens ging preken, was bij die gelegenheid in Cinzano en zei: "Het was alsof de preek met veel ijver was voorbereid, en uitgesproken door iemand die heel vertrouwd is met de preekstoel en gevoed door diepgaande studie, zodat de grootste verbazing gewekt werd bij al de aanwezige pastoors."

Iets soortgelijks overkwam Giovanni een tijdje later, bij een andere plechtigheid in Pecetto. De pastoor van Castelnuovo, Don Antonio Cinzano, vertelde daar het volgende over. Toen de tijd voor het Lof gekomen was, was de feestredenaar nog niet verschenen. Hij was plotseling ziek geworden. Geen van de aanwezige priesters wilde hem vervangen, zeggend dat hun de tijd ontbrak om zich voor te bereiden, en zij het publiek niet voor de vuist dorsten toe te spreken. Toen zei de pastoor tegen de seminarist Bosco: "Gaat u het maar doen!" Giovanni vroeg een brevier, las het epistel van de dag, beklom de preekstoel en gaf het publiek zoveel voldoening, dat sommigen van het gehoor, die de volgende dag met de pastoor van Castelnuovo erover spraken, de of zongen van de prachtige preek en van de fraaie voordracht van de predikant.

En hoe oordeelde Don Bosco nu zelf over die preken van hem? Hij, die hemelhoog opgaf over de preek van Comollo, schrijft als volgt over zichzelf: "Na het eerste jaar theologie, preekte ik nog over de Geboorte van Maria, en wel in Capriglio. Hoe het was, weet ik niet. Er werd echter van alle kanten geapplaudisseerd, zodat de ijdelheid mij te pakken kreeg, totdat ik op de volgende manier ontuchtterd werd. Op zekere dag, na de genoemde preek over de geboorte van Maria, ondervroeg ik iemand, die er meer intelligent uitzag, en nadat hij mij overdreven lofuitingen had toegezwaaaid, vroeg ik waarover ik eigenlijk gepreekt had, en hij antwoordde mij: "Uw preek ging over de zielen in het vagevuur" - terwijl ik gepreekt had over de glorie van Maria. Ook in Alfiano verzocht ik de pastoor, mij zijn indruk te willen zeggen. Hij was een vroom en geleerd man, Giuseppe Pelato geheten, en ik verzocht hem mij te willen zeggen wat hij over mijn preek dacht.

"Uw preek", antwoordde hij, "was heel mooi, ordelijk, in mooie taal vervat, vol met Bijbelse gedachten, en als u zo doorgaat zult u het verblijden brengen in de welsprekendheid."

"Hebben de mensen het begrepen?"

"Een paar. Mijn heerbroer heeft het begrepen, ik en nog enkele anderen."

"Hoe is het mogelijk; konden ze zo iets gemakkelijk niet begrijpen?"

"U komt het gemakkelijk voor, maar voor het volk is het erg hoog. Het volk de bloem van de Heilige Schrift voorzetten en het willen spreken over het weefsel van de kerkgeschiedenis, dat zijn allemaal dingen die het volk niet begrijpt."

"Wat raadt u mij dan aan te doen?"

"De taal en de opbouw van de klassieken laten varen; in gewone termen spreken waar het kan, of ook in het Italiaans, maar volks. In plaats van redeneringen, moet ge u aan voorbeelden houden, aan gelijkenissen, aan eenvoudige en praktische uiteenzettingen. Maar onthoud steeds, dat het volk weinig begrijpt, en dat de waarheden van het geloof nooit voldoende uiteengezet kunnen worden."

"Die vaderlijke raadgeving heeft mij mijn leven lang tot richtsnoer gediend. Ik bewaar tot mijn schande, nog steeds die preken, waarin ik tegenwoordig niets anders meer zien kan dan ijdelheid en gemaktheid. God heeft mij in zijn barmhartigheid die les willen geven, een vruchtbare les, in het preken, in het catechismus geven, in het geven van onderwijs en in het schrijven."

In die vakantie in 1838 keerde Giovanni voor de tweede maal naar Cinzano terug, om met Comollo enkele dringende aangelegenheden voor het volgende schooljaar af te spreken. "Op een mooie dag", schrijft hij in zijn biografie nog over die heilige jongeman, "ging ik met Comollo uit wandelen over een heuvel, vanwaar men een weids uitzicht had over weilanden, akkers en wijnbergen."

"Kijk eens Luigi", zei ik opeens, "wat een schamele oogst we dat jaar hebben. Arme boeren! Zoveel arbeid en bijna alles tevergeefs!"

"Dat is de hand des Heren die op ons drukt", antwoordde hij.

"Geloof me, onze zonden zijn daar de oorzaak van."

"Ik hoop dat de Heer het volgende jaar in overvloed zal geven."

"Dat hoop ik ook, dat is goed voor degenen die ervan kunnen genieten."

"Och, laten we onderweg niet over zulke neerslachtige dingen praten; dat jaar moeten we maar geduld oefenen, doch het volgende jaar zullen we een betere wijnoogst hebben en betere wijn maken."

"Jij zult die drinken."

"Wil jij misschien altijd water blijven drinken?" "Ik hoop een veel betere wijn te drinken."

"Wat wil je daarmee zeggen?"

"Och, nee, niets... de Heer weet wel wat hij doet."

"Dat vraag ik niet, ik vraag wat je bedoelt als je zegt: "Ik hoop een veel betere wijn te drinken. Wil je misschien naar het Paradijs gaan?"

"Hoewel ik me niet verbeeld, na mijn dood naar het paradijs te zullen gaan, tenzij door de barmhartigheid van Onze-Lieve-Heer, voel ik

toch sinds enige tijd een zo levendig verlangen om het ambrozijn der zaligen te gaan drinken, dat het me onmogelijk voorkomt nog lang te zullen leven."

"Comollo zei dat met het meest opgewekte gezicht, terwijl hij een uitstekende gezondheid genoot en zich voorbereidde op zijn terugkeer naar het seminarie."

Toen hij op het eind van de vakantie naar het seminarie ging, en op een punt van de weg gekomen was, waar hij zijn dorp uit het oog begon te verliezen, vertraagde hij zijn stap en keek met ongewone ernst naar zijn geboorteplaats. Zijn vader keerde zich naar hem om en zei: "Wat doe je, Luigi? Voel je je niet goed? Wat zie je?"

"Ik voel me best, maar ik kan mijn blik niet losmaken van Cinzano."

"Wat zie je dan? Heb je er misschien spijt van dat je naar het seminarie terugkeert?"

"Ik heb daar niet alleen geen spijt over, maar ik verlang zo gauw mogelijk naar die plaats van vrede terug te keren; wat ik zie is ons Cinzano, dat ik voor de laatste maal zie."

"Ik vraag je nog eens, als je je niet goed voelt, laten we dan naar huis terugkeren."

"Nee, nee", antwoordde hij, "stil nu, laten we gauw verdergaan, de Heer wacht op ons."

Nauwelijks waren ze in het seminarie aangekomen, of de vader van Comollo deelde dat gesprek aan Giovanni mee.

Zulke droevige voortekenen vervulden onze Giovanni met ernstige gedachten. Hij die er zo naar verlangde, dat het aantal dienaren in Gods huis zou toenemen tot heil van de zielen, vreesde dat er spoedig een eind zou komen aan een zo schitterende roeping. Hij beschouwde een roeping tot de dienst van God als een zo onschatbare gunst, dat hij in zijn gebruikelijke gesprekken met de jongens van Chieri, van Castelnuovo of van andere dorpen, steeds een geschikte gelegenheid vond om hun zielen met de allerhoogste opvatting van het priesterschap te vervullen en hen te doordringen van de strikte plicht, de goddelijke roep op te volgen. Met de heilige Paulus dacht hij: "Ik zou wel willen dat alle mensen waren zoals ik zelf, maar ieder heeft nu eenmaal van God zijn eigen gave ontvangen, de een die, de ander die." (1) En daarom bestudeerde hij steeds de gave, die God voor zijn jonge vrienden bestemd had. Wanneer hij in hen de deugd zag schitteren, die de mensen gelijk maakt aan de engelen, hield hij dat stellig voor de zekere aanduiding van een roeping. Dan onderzocht hij of er ook een neiging tot de geestelijke staat aanwezig was, en op een gepaste wijze wakkerde hij dat verlangen dan aan; en wanneer het verlangen er al was, bood hij hulp met wijze raadgevingen en liet het rustig aan God over, het kostbare zaad dat hij had uitgestrooid tot ontkiemen en rijping te laten komen. Zo vervulde hij van toen af een zending, die daarna het doel van zijn leven, ja heel zijn levenswerk worden zou; zodat de heilige roepingen, die zonder zijn zorgen onvruchtbaar gebleven zouden zijn, in de duizenden lopen Don Bosco zou ieder offer hebben willen brengen, om geen enkele van die roepin-

(1) 1 Kor. 7,7.

gen verloren te laten gaan. In volgende hoofdstukken zullen wij zijn verbazingwekkende veroveringen nog beschrijven. Niet altijd slaagde hij in zijn opzet; God alleen kent de geheimen van zijn beschikkingen en die der harten; maar ook in die gevallen verleende de liefde van Don Bosco grote voordelen aan de zielen.

Hierboven hebben wij al gesproken over de jeugdige Annibale Strambio, die met zijn twee broers, Domenico en Pietro, in gezelschap van Giovanni geweest waren in Chieri, in hun gymnasiumtijd. Welnu, in dat jaar 1838, ontving Pietro een brief, waarin Giovanni hem uitnodigde priester te worden, als redenen daartoe opgevend, zijn rustig en zacht karakter en zijn goed gedrag. In 1898 deelde Pietro Strambio, die ridder en een verdienstelijk lid van de Prefectuur geworden was, aan prof. Don Francesco Cerruto mede: "Ik heb de raad van Don Bosco niet opgevolgd, omdat ik me niet tot de levensstaat die hij me voorstelde, gedreven voelde. Maar toch heb ik steeds een goede herinnering aan die beminlijke uitnodiging bewaard, een herinnering die mij steeds heel erg ten nutte is gekomen in de loop van mijn leven. Ik bewaar zijn brief nog steeds met zorg, en hij roept telkens weer de ontroering bij me op, die ik ondervond bij het vernemen van de goede mening die een zo verdienstelijke medeleerling en vriend over mij had. De eerbied die mijn broers en ik voor hem hadden is haast niet onder woorden te brengen. Jaren later waren wij in Camagna en hij kwam ons daar opzoeken. Wij ontvingen hem met ware uitgelatenheid; maar die dagen werden overigens bedorven door een grote brand, die uitbrak in een boerderij. Don Bosco, met zijn gewone kalmte, verleende hulp bij het redden van het huisraad, en kwam ook naar buiten met de soep, die al klaargemaakt was voor de maaltijd." Toen heb ik tegen hem gezegd: "Jij, Don Bosco, die zo goed bent en wonderen kunt doen, laat die brand ophouden." En die mening over zijn heiligheid verspreidde zich onder zijn metgezellen, en was de oorzaak van het gewicht dat men aan zijn woorden en brieven hechtte.

H O O F D S T U K L I

DE THEOLOGISCHE STUDIE - GIOVANNI WORDT KOSTER IN
DE KAPEL - EDELE VERTROUWELIJKHEID TUSSEN COMOLLO EN
GIOVANNI - DE GEESTELIJKE OEFENINGEN EN DE THEOLOOG
GIOVANNI BOREL - COMOLLO WORDT ZIEK - EEN AANVANKELIJK
ONTZETTENDE, LATER TROOSTRIJKE DROOM - ZIJN HEILIG
AFSTERVEN - ZIJN EERSTE VERSCHIJNING.

Een nieuwe leraar besteeg de leerstoel der theologie in Chieri, in het begin van het schooljaar 1838-39. Dat was de heel vrome priester Giovanni Battista Appendini uit Villastellone, later wegens zijn verdiensten tot monseigneur benoemd, en die drie jaren lang Giovanni onder zijn leerlingen telde. De intieme verhouding die er van begin af aan tussen hem en zijn beminde leerling ontstond, duurde zijn hele leven lang.

Intussen verenigde God in zijn barmhartigheid eindelijk in diezelfde klas de seminaristen Giacomelli, Bosco en Comollo, van wier vriendschap Hij evenwel een heel groot offer vroeg, door de engelachtige Comollo in Zijn paradijs te roepen. Intussen kon Giacomelli beter de hulp van de seminarist Bosco bij zijn studie leren waarderen. Zo schrijft hij over hem: "In de les was hij een voorbeeld voor allen. Hij had een geweldig geheugen, maar zijn ijver tot de studie was ook groot. Niet zelden gebeurde het, dat hij bij de lessen het boek vergeleek met teksten van verschillende andere theologische schrijvers. Hij leerde de lessen namelijk niet letterlijk van buiten, zoals de anderen plachten te doen. Als hij ondervraagd werd, wist hij alles, verschillende keren echter veranderde hij een bepaalde redenering een weinig, daarmee een opvatting verkondigend die een beetje afweek van die, welke in het college was omschreven. Ik herinner me, dat een professor hem eens toeriep: "Leer het vertoog toch letterlijk, zoals de anderen!" Dat was een van de dingen, waar de seminarist Bosco maar niet, tenzij met veel moeite, aan kon wennen. Wanneer hij er vele jaren later nog over sprak, zei hij: "In de cursus van theologie moet men bekomen dat er veel gestudeerd wordt; men moet er zeker van zijn, dat de traktaten goed en niet oppervlakkig gekend zijn; voor het merendeel van de leerlingen is het verreweg het beste dat zij de tekst van het boek letterlijk van buiten leren; maar men moet dat niet verlangen, wanneer men weet dat een seminarist studeert, begrijpt en steeds goed antwoordt wanneer hij ondervraagd wordt."

In dat tweede jaar theologie had onze Giovanni het geluk tot koster benoemd te worden in de seminariekapel. Dat was een functie van weinig betekenis als men wil, maar een veelzeggend teken van welwillendheid van

de zijde der oversten, en waarvoor eveneens zestig frank vergoed werd. Zodoende moest hij slechts de helft van zijn pensioengeld betalen, terwijl de liefdadige Don Cafasso in de rest voorzag. De koster diende ervoor te zorgen dat de kapel in orde was, evenals de sacristie en het altaar. Hij moest de lampen in orde houden, de kandelaars en de andere voorwerpen, die nodig waren bij de eredienst. Dat ambt, dat hem werd verleend omdat hij onder alle anderen uitblonk in kennis en in deugd, zoals Don Giuseppe Fiorito, zijn zaaloverste, en Don Giacomelli verschillende malen tegenover Don Cagliero verklaarden, was voor hem ook een nieuwe gelegenheid tot het beoefenen van de deugd. Zo vertelt Don Giacomo Bosco letterlijk: "De filosofen en theologanten van de eerste twee jaren werden door een ongelooflijke drang tot hem gedreven, en die van de hogere klassen beschouwden hem met minder of meer eerbied, al naar hun neigingen en karakter. Wie zich onderscheidt door kennis en deugd, wordt gemakkelijk het voorwerp van naijver, wat de verbitterde zelf niet eens merkt, maar wat zijn woorden en handeling zo doordringt, dat wél degene die er het voorwerp van is, het gewaarwordt. Maar de liefde en de nederigheid van Giovanni deden hem zulke kleinigheden over het hoofd zien. En die nederigheid verliet hem evenmin, wanneer enkele twistzieke seminaristen niet ophielden met hem te honen, te vernederen en zelfs te misprijzen als ze hem zo afgezonderd van de anderen en bijna eenzaam zagen leven. Het ambt van koster, dat hem was toevertrouwd, bezorgde hem bij dien de bijnaam van Bosco van olie voor het lampje, omdat hij iedere dag bij de econoom olie moest gaan vragen voor de godslamp. Maar sereen en rustig als hij steeds was, liet hij zulke dingen over zich heengaan."

Toch was hij niet ongevoelig; en Don Giacomelli vertelt, dat Giovanni op zekeren dag, om ik weet niet welk meningsverschil, door een metgezel, met een steek op zijn functie, hoorde toevoegen: "Jij kaarsenstommeling!" - Giovanni liep rood aan tot in de wortels van zijn haren, doch zei geen woord en ging weg. Andere seminaristen die erbij tegenwoordig waren, vonden de belediging echter zo grof, dat zij degene die ze uitgesproken had danig de mantel uitveegden.

Ondanks de voorgevoelens van zijn naderend einde, had Comollo zich intussen vol ijver op de studie toegelegd en bij het halfjaarlijkse examen behaalde hij zelfs weer de premie van zestig lire. Ofschoon hij nog steeds dezelfde opgewektheid en levendigheid in het redeneren en bij de recreatie aan de dag legde, bemerkte Giovanni toch iets eigenaardigs in zijn gedrag. Hij zag hem meer dan gewoonlijk in gebed verzonken, en meer ingetogen andere devoties verrichten en vooral meer dan anders te communie gaan. Soms hoorde hij hem verzuchten: "Och, kon ik, als ik die wereld verlaten moet, de Heer maar eens tegen mij horen zeggen: Euge, serve bone et fidelis, kom, goede en getrouwe dienaar." En zijn gewone overwegingen waren gewijd aan de hel, om van nog meer afkeer van de zonde vervuld te worden. Doch laten we hierover Don Bosco zelf aan het woord:

"Met grote geestvervoering sprak hij over het paradijs, en van al de treffende dingen die hij tegen me placht te zeggen was dat er een: "Als ik me alleen bevind en niets om handen heb, of wanneer ik 's nachts de slaap niet kan vatten, begin ik de meest aangename wandeling te maken. Ik verbeeld me op een hoge berg te staan, vanwaar ik heel de schoonheid van de natuur kan overzien. Ik zie de zeeën, de aarde, de dorpen, de steden, met al de schoonheden die zij bezitten; dan sla ik de blik op naar de smetteloze hemel, bewonder het uitspansel, dat met al

de sterren, waarmee het bezet is, een indrukwekkende schouwspel biedt. Daar voegt zich dan de gedachte aan zoete muziek nog bij, die met zang en klank dalen en bergen met opgewektheid vervult. En mijn geest verukkend met mijn fantasieën, wend ik mij tot iets anders, sla de ogen op en bevind mij plotseling voor de stad Gods. Ik bewonder haar van buiten, dan ga ik erop af en dring er in door; en hier moet je denken aan alles, wat eindeloos de revue voor mij passeert." - En zijn wandeling vervolgend, vertelde hij me dan de meest merkwaardige en stichtende dingen, die voor zijn geest voorbijtrokken in de verschillende delen van het paradijs.

Het was in dat jaar ook, dat hij het geheim leerde kennen om te bidden zonder verstrooid te raken. "Weet je", zei hij tegen me, "hoe ik begin te bidden? Het is iets heel materieels, waar je misschien om zult lachen. Ik sluit de ogen, en in gedachten tred ik een grote zaal binnen, waarvan het plafond op ontelbare kolommen rust, zo prachtig mogelijk versierd. Aan het uiterste uiteinde ervan verheft zich een indrukwekkende troon, waarop ik me voorstel God te zien zitten in Zijn oneindige majesteit; achter hem bevinden zich al de koren der zaligen. Dat zuiver materiële beeld is me buitengewoon behulpzaam bij het richten van mijn gedachten op de oneindige goddelijke Majesteit, waar ik me voor neerwerp en tot welke ik met alle eerbied, waar ik over beschikken kan, mijn gebed richt."

In de loop van de vasten (1839) vonden er voor de seminaristen van Chieri geestelijke oefeningen plaats. Giovanni verrichtte ze met heel levendige devotie. "Het was in dat jaar", zo vertelt hij in zijn gedenkschriften, "dat ik het geluk had een der ijverigste priesters te leren kennen, die naar het seminarie gekomen was om er de oefeningen te leiden. Hij verscheen opgewekt in de sacristie, met een kwinkslag op de lippen, doch steeds met een lerende ondergrond. Toen ik zijn voorbereiding tot en zijn dankzegging na de heilige Mis zag, en de aandacht waarmee hij de heilige Mis opdroeg, kwam ik al spoedig tot de bevinding, dat hij een bijzonder waardige dienaar Gods was. Dat was de theoloog Giovanni Borel uit Turijn. Wanneer hij dan zijn preek begon, en ieder een zijn eenvoudige manier van uiteenzetten, zijn levendigheid, zijn helderheid en het liefdevolle vuur dat uit al zijn woorden sprak, bewonderden, herhaalde men steeds maar: dat is een heilige! Inderdaad gingen allen bij voorkeur bij hem biechten, om met hem over hun roeping te spreken of om een persoonlijke herinnering aan hem te hebben. Ook ik heb eens met hem willen spreken over zielsaangelegenheden. Ten slotte, toen ik hem om bepaalde veilige middelen gevraagd had, om de geest der roeping gedurende de loop van het jaar, en vooral in de vakantie, te bewaren, voegde hij me die gedenkwaardige woorden toe: "Met ingetogenheid en door dikwijls te communie te gaan, wordt de roeping niet alleen behouden, doch wordt zij vervolmaakt en kan men een waarachtige priester worden." De geestelijke oefeningen van de theoloog Borel maakten grote indruk in het seminarie, en nog jaren later werden de heilige beginselen herhaald, die hij in zijn predicaties of in persoonlijke raadgevingen naar voren had gebracht."

Op de morgen van 25 maart, feest van Maria-Boodschap, toen Giovanni naar de kapel ging, ontmoette hij in de gang Comollo, die daar op hem stond te wachten, om hem te zeggen dat hij op het punt stond heen te gaan. Giovanni was daar heel verwonderd over, daar zij de vorige dag samen nog gewandeld hadden en Comollo nog volkomen gezond en wel was, toen hij afscheid van hem nam. Met ontroerde stem voegde Comollo eraan toe: "Ik voel me niet goed en wat mij terneerdrukt is, dat ik zal moeten verschijnen voor Gods rechterstoel." - Giovanni bezwoer hem,

zich niet zo te laten ontmoedigen, dat dat ongetwijfeld wel heel ernstige dingen waren, maar voor hem nog ver verwijderd, en dat hij nog veel tijd zou hebben om zich voor te bereiden. Na die woorden gingen zij de kerk binnen. Comollo woonde nog de heilige Mis bij, waarna hij verrast werd door een zo groot gevoel van uitputting, dat hij zich naar zijn kamer moest laten brengen en in bed leggen. Op dat ogenblik, verzekert Don Giacomelli, vertelde Giovanni aan de metgezellen, dat Comollo tengevolge van die ziekte zou sterven.

Toen de dienst in de kapel gedaan was, schrijft Don Bosco in de biografie over zijn vriend, "ging ik Comollo opzoeken op zijn slaapzaal. Nauwelijks kreeg hij me tussen de anderen in het oog, of hij beduidde mij, naderbij te komen." Hij zei: "Je hebt tegen me gezegd, dat dat voor mij nog ver verwijderd was, en dat ik nog veel tijd zou hebben om mij voor te bereiden, alvorens te vertrekken. Maar zo is het toch niet; ik ben er zeker van dat ik spoedig voor God zal moeten verschijnen; ik heb nog maar weinig voorbereidingstijd. Zal ik het je eens heel duidelijk zeggen? Wij zullen van elkaar afscheid moeten nemen." - Ik drong er niettemin bij hem op aan, zich niet ongerust te maken en zich niet te laten terneerdrücken door een dergelijke gedachte. "Ik maak me niet ongerust", onderbrak hij me, en ik ben niet terneergedrukt; ik denk er alleen aan dat ik onherroepelijk zal geoordeeld worden en dat beroert me innerlijk."

"Die woorden bedroefden mij uitermate; daarom wilde ik op de hoogte blijven van zijn toestand, en telkens wanneer hij me zag, herhaalde hij dezelfde uitdrukking: "Het ogenblik komt waarop ik mij aan het goddelijk oordeel moet onderwerpen: we moeten afscheid van elkaar nemen." - Ik meen zelfs niet te overdrijven, wanneer ik veronderstel dat hij dat gedurende zijn ziekte een keer of vijftien tegen me zei.

"Intussen kreeg hij aanvallen van koorts en moest 's maandags in bed blijven. Hij had voorzegd dat zijn ziekte verkeerd zou begrepen worden door de dokters, en dat gebeurde ook. Dinsdag en woensdag mocht hij opstaan, maar hij was nog steeds treurig en neerslachtig, verdiept als hij was in de gedachten over het goddelijk oordeel. 's Woensdagsavonds moest hij echter weer naar bed, zo ziek nu, dat hij niet meer zou opstaan. Op de zaterdagavond daarna, vigilie van Pasen, ging ik hem opzoeken. "Binnenkort", zei hij, "moeten we afscheid van elkaar nemen en het duurt niet lang meer of ik zal voor het oordeel moeten verschijnen; ik zou graag hebben dat je vannacht bij me waakte." De geestelijke leider, Don Giuseppe Mottura, bemerkend dat de zieke sterk achteruitging, stond mij gaarne toe dat ik de nacht bij hem zou doorbrengen; dat was de nacht van de 30ste maart, voorafgaand aan het hoogfeest van Pasen.

"Pas goed op", zei de geestelijke leider tegen me, "en als u merkt dat de toestand ernstiger wordt, roep mij dan onmiddellijk. En let ook op iedere bijzonderheid van de ziekte, zodat u dat morgen aan de dokter kunt zeggen."

Om acht uur werd de koorts heviger; om kwart over acht werd hij overvallen door een krampachtige koortsaanval, zo erg, dat hij van zinnen raakte. Hij stootte eerst een langgerekt gejammer uit, alsof hij ontsteld was door verschrikkelijke dingen en sombere voorstellingen. Na een half uurtje, terwijl hij strak de blik op de aanwezigen gericht hield, riep hij luidkeels uit: "Ai! Het oordeel!" - Daarna begon hij met zulke kracht om zich heen te slaan, dat wij met ons vijven of zeszen, hem haast niet in bed konden houden. Die worsteling duurde goed

drie uren, waarna hij weer volkomen bij kennis kwam. Een hele tijd bleef hij lang in gedachten verzonken. Daarna verdween die uitdrukking van neerslachtigheid en schrik, die hij al verschillende dagen had laten blijken tegenover het oordeel, en hij werd volkomen kalm en rustig. Hij sprak, lachte, gaf antwoord op alle vragen, die hem gesteld werden, zodat wij zouden gezegd hebben dat hij weer gezond en wel was. Er werd hem gevraagd, of hij niet de een of andere verandering bespeurd had, daar hij kort tevoren nog zo treurig en nu zo opgewekt en kalm was. Op die vraag legde hij enige verlegenheid aan de dag, alvorens te antwoorden, hij keek rond of niemand hem horen kon, en begon toen op onderdrukte toon tegen mij te spreken:

"Tot nu toe was ik bang om te sterven, uit vrees voor het goddelijk oordeel; dat boezemde mij schrik in; maar nu ben ik gerust, en thans ben ik niet bang meer, en dat komt door wat ik je nu in vriendschappelijk vertrouwen ga zeggen. Terwijl ik in de hoogste opwindning verkeerde, uit vrees voor het goddelijke oordeel, was het mij opeens alsof ik werd overgebracht naar een diep, breed dal, waarin het bewegen van de lucht en het waaien van een heftige storm, iedereen die er kwam met kracht meesleurde. In het midden van het dal bevond zich een diepe afgrond in de vorm van een geweldige en diepe oven, waaruit verzengende vlammen opkronkelden. Nu en dan zag ik zielen, van wie ik er enkele herkende, daarin vallen, en na die slag stegen er dan geweldige wolken vuur en rook ten hemel... Bij het zien daarvan werd ik door een verschrikkelijke angst overvallen. Toen ik mij wilde omkeren om te vluchten, kwam er plotseling een ontelbare zwerm monsters van verschrikkelijke gedaanten aanzetten, die me in die afgrond probeerden te stoten... Toen begon ik hard te schreeuwen, en zonder te weten wat ik deed, maakte ik het kruis-teken. Toen ik dat deed wilden de monsters het hoofd afwenden, maar daar zij zich niet konden omkeren, trokken zij ruggelings van me weg. Niettemin kon ik nog niet vluchten en me van die angstaanjagende plek verwijderen; toen zag ik een menigte gewapende mannen, die mij als een machtige groep krijgers ter hulp snelde. Zij wierpen zich op de monsters, van wie sommigen geveld, anderen tegen de grond gelopen, terwijl nog anderen overhaast op de vlucht sloegen. Van dat gevaar bevrijd, begon ik verder door de grote vallei te dwalen, totdat ik de voet van een hoge berg bereikte waar ik alleen langs een trap tegenop kon. Doch de treden ervan waren allemaal ingenomen door grote slangen, gereed om iedereen te verslinden die zich naar boven dorst wagen. En toch zag ik geen andere toegang en ik durfde er niet naar toe gaan, uit vrees door de slangen verscheurd te worden. Terwijl ik doodop was van vermoedheid en verdriet, en de krachten mij bijna begaven, naderde er plots een Vrouw, van wie ik dacht dat het onze gemeenschappelijke Moeder was, in prachtige kledij, en Zij nam me bij de hand en deed mij weer opstaan, terwijl Ze zei: "Kom maar met mij mee. Je hebt voor mij gewerkt en hebt me zo dikwijls aangeroept; het is billijk dat je daar nu voor beloond wordt. Je bent zo vaak tot mijn eer te communie gegaan en daarmee heb je verdiend gered te worden uit de gevaren, waar de vijand der zielen je gebracht heeft." Daarbij beduidde Zij me, haar langs die trap te volgen. Toen Zij haar voet op de eerste trede zetten, wendden de slangen de koppen af, en durfden niet meer naar ons kijken, voor wij al ver uit hun buurt waren. Boven aan de top van de trap gekomen, bevond ik mij in een heerlijke tuin, waar ik dingen zag, die ik zelfs nooit in mijn stoutste fantasie heb durven dromen. Toen ik in veiligheid was, zei de beminlijke Vrouw tot mij: "Thans ben je gered. Mijn trap is het, die je naar de top moet voeren. Moed, mijn kind, het leven is kort. De bloemen, die

in zo een mooie versiering die tuin vormen, worden geplukt door de engelen, met wie je een gloriekroon zult vlechten om ze temidden van mijn kinderen in het Rijk des Hemels te brengen." - Zij verdween, toen Zij dat gezegd had. "Die dingen", zo besloot Comollo, "hebben mijn hart zoveel vrede geschonken, en mij zo rustig gemaakt, dat ik, wel verre van bang te zijn voor de dood, ik alleen maar hoop dat hij spoedig mag komen, om mij te verenigen met de engelen in de hemel om de lof van mijn Heer te zingen." - Tot zover de zieke.

"Wat men ook moge zeggen van bovenstaand relaas, het feit blijft bestaan, dat hij, terwijl hij eerst van zoveel angst vervuld was om voor Gods rechterstoel te verschijnen, kort daarna een waar verlangen naar dat ogenblik aan de dag legde.

Niet meer bedroefd of terneergeslagen, maar opgewekt en lachend, wilde hij steeds maar psalmen, hymnen en geestelijke liederen zingen.

"Hoewel zijn gezondheidstoestand veel beter scheen, heb ik hem tegen het aanbreken van de dag toch aangespoord dat hij die dag de heilige sacramenten zou ontvangen in verband met Pasen. "Heel graag", antwoordde hij. "Er is niets dat mijn geweten verontrust; niettemin zou ik, met het oog op de toestand waarin ik me bevind, graag een ogenblik met mijn biechtvader willen spreken, voor ik de heilige Communie ontvang."

"Het was waarlijk stichtend en verbazingwekkend het schouwspel gade te slaan, toen hij de Communie ontving. Toen hij gebiecht en zijn voorbereiding tot het ontvangen van het Viaticum gedaan had, kwam de directeur die Het toediende, gevolgd door de seminaristen, de ziekenzaal op; bij zijn verschijnen riep de zieke, van kleur veranderend en diep bewogen, in heilige vervoering uit: "O, wat een schouwspel... Een vreugde om te zien...! Zie die stralende zon! Hoeveel prachtige sterren omkransen haar! Hoevelen liggen er op de wereld voor neergeknield zonder het hoofd te durven opheffen. Ach! Laat ook mij bij hen gaan knielen en eveneens die nimmer aanschouwde zon aanbidden." - Bij het uitspreken van die en dergelijke woorden, wilde hij overeind komen, en met inspanning van alle krachten het Heilig Sacrament tegemoet gaan. Ik had alle moeite om hem in bed te houden; terwijl tranen van ontroering en verbazing mij uit de ogen rolden; en ik wist niets te zeggen of te antwoorden. En telkens probeerde hij weer overeind te komen en vond geen rust, zolang hij de Heilige Teerspijze niet had ontvangen. Na de communie bleef hij enige tijd onbeweeglijk, geheel verzonken in de diepste gevoelens van liefde tot Jezus; daarna liet hij zich andermaal in vreugdevolle vervoering opnemen, af en toe vurige schietgebeden uitsprekend. Eindelijk riep hij mij met fluisterstem bij zich, en verzocht mij hem over niets anders meer te spreken dan over geestelijke dingen, zeggende dat die laatste ogenblikken van zijn leven te kostbaar waren en dat zij geheel besteed behoorden te worden aan de verheerlijking van God; daarom zou hij geen antwoord meer geven op enigerlei andere vraag.

"Terwijl de zieke blijkbaar uitgeput was en neiging om te slapen vertoonde, liet men hem wat rusten. De seminaristen waren naar de goddelijke diensten in de dom gegaan. Na een korte rust werd hij weer wakker en, ziende dat hij met mij alleen was, begon hij te spreken: "Zie, beste vriend, nu is het ogenblik gekomen, waarop wij elkaar voor een tijdje alleen zullen moeten laten. Wij dachten elkaar te kunnen helpen in de wisselvalligheden van het leven, elkaar hulp te verlenen en raad te geven in alle dingen die wij nodig zouden kunnen hebben voor ons eeuwig

heil. Maar zo is het niet geschreven in de heilige en aanbiddelijke wil van God. Je hebt mij steeds geholpen in geestelijke aangelegenheden, in wetenschappelijke zaken en ook in het tijdelijke, thans dank ik je daarvoor. God zal je ervoor belonen. Maar, voordat wij afscheid nemen van elkaar, moet je nog luisteren naar enkele raadgevingen van een vriend. De vriendschap dient niet alleen hiervoor, dat men alles doet wat de vriend verlangt zolang hij leeft, maar ook om alles te doen wat men elkaar wederzijds belooft heeft na de dood na te komen. Daarom wil ik niet alleen, dat de afspraak die wij gemaakt hebben om voor elkaar te bidden, om onze zaligheid te verwezenlijken, van kracht blijft totdat de een of de ander sterft, maar totdat beiden gestorven zijn: waarheen je levensdagen hierbeneden je ook mogen brengen, belooft en zweert, voor mij te zullen bidden."

"Hoewel mij bij het horen van die woorden de tranen naar de ogen drongen, beheerste ik me, en beloofde hem wat hij vroeg. Na mij nog enkele raadgevingen te hebben gegeven besloot hij:

"Eén ding wilde ik je nog vragen, waar ik je met gans mijn hart om smeeek. Als je gaat wandelen, en je komt voorbij mijn graf, en je hoort je metgezellen zeggen: hier is onze collega Comollo begraven, vraag ik je, om iedereen namens mij te verzoeken een Onze Vader en een "Dat hij ruste in vrede", voor mij te bidden. Daardoor zal ik de straffen van het vagevuur des te spoediger achter mij hebben. Ik zou je nog veel willen zeggen, maar de ziekte wordt erger en beklemt me; beveel mij daarom aan in de gebeden van de vrienden, bid tot God voor me, God zij met je en moge je zegenen en wij zullen elkaar weerzien zodra Hij wil."

"Tegen de avond van paasdag was hij zo uitgeput, dat hij nauwelijks een paar woorden kon vormen en uitspreken, en plots werd hij andermaal door een hevige aanval van koorts overvallen. Dat ging met zulke pijnlijke krampen gepaard dat hij zich haast niet kon beheersen. Hij was nog steeds buiten zichzelf van pijn, en toen ik tegen hem zei: "Comollo, voor wie is dat lijden goed?" kwam hij onmiddellijk bij en zei opgewekt en lachend: "Voor Jezus aan het Kruis!"

"Op die manier, zonder dat hij een klacht van pijn liet horen, ging de nacht voorbij en bijna de gehele daaropvolgende dag. Nu en dan begon hij te zingen met zijn gewone stem en zo beheerst, dat men hem in de hoogste staat van gezondheid zou geacht hebben. Wat hij zong was het Miserere, de Litanie van Onze-Lieve-Vrouw, het Ave Maris Stella en geestelijke liederen. Maar alsof het zingen hem te zeer uitputte, verzocht hij, hem enkele gebeden voor te zeggen; hij hield dus met zingen op om te bidden wat hem voorgezegd werd.

Om zeven uur in de avond van 1 april, toen zijn toestand erger geworden was, achtte de geestelijke leider het wenselijk hem het Heilig Oliesel toe te dienen; en terwijl hij zo pas nog als in doodsstrijd verkeerde, kwam hij nu helemaal tot bewustzijn, en reageerde op al de gebeden en responsoriën, die in die plechtigheid voorkomen. Hetzelfde gebeurde om half twaalf 's avonds, toen de rector, kanunnik Sebastiano Mottura, bij het bespeuren van koud zweet, dat op het bleke voorhoofd van de zieke begon te komen, hem de Pauselijke zegen gaf.

"Aldus voorzien van al de vertroosting van onze heilige katholieke godsdienst, leek hij geen zieke meer, maar iemand die in bed lag om te rusten; hij was volkomen zijn toestand bewust en zijn ziel was van rust en vrede vervuld; heel opgewekt richtte hij onophoudend vurige

schietgebeden tot de gekruiste Jezus, tot de Heilige Maria, tot alle Heiligen; zodat de rec-tor moest zeggen: "Hij heeft niet nodig, dat anderen zijn ziel bij God aanbevelen, dat doet hij uit zichzelf." - Te middernacht hief hij met heel krachtige stem het Ave Maris Stella aan, en hij zette die hymne voort, zonder te haperen, hoewel zijn metgezellen hem vroegen, zich niet te zeer te vermoeien. Hij was zo in zichzelf verdiept en in vervoering, dat zijn gezicht een paradijselijke glans verkreeg, die hem op een engel deed lijken.

"Toen een onzer hem vroeg: "Wat geeft je op dat ogenblik de meeste troost"? antwoordde hij: "Iets uit liefde tot Maria gedaan te hebben en dikwijls de heilige communie ontvangen te hebben."

"Om half twee in de nacht van 2 april, hoewel nog steeds met diezelfde serene uitdrukking op het gelaat, schenen hem zijn krachten toch zo begeven te hebben, dat hij schijnbaar nog maar moeilijk adem kon krijgen. Weer ietwat hersteld, verzamelde hij alle krachten die hij in zich had, en riep met gebroken stem en met ten hemel geslagen ogen, zozeer zijn liefde en vertrouwen tot Maria uit, dat alle aanwezigen tot tranen toe waren bewogen. Daar ik bemerkte dat zijn polsslag zwakker werd, meende ik dat het ogenblik gekomen was, waarop hij de wereld en zijn kameraden ging verlaten. Daarom begon ik hem de woorden voor te zeggen, die mij in die omstandigheden geëigend schenen. Hij luisterde vol aandacht naar wat er gezegd werd, met een glimlach op zijn lippen, steeds zijn rust bewarend, zijn blik gevestigd op het kruis, dat hij rechtop tussen zijn handen op zijn borst hield, en probeerde ieder woord na te zeggen, dat hem werd voorgezegd. Ongeveer tien minuten voordat hij de laatste adem uitblies, riep hij mij bij mijn naam en "wanneer je", zei hij, "iets wil voor de eeuwigheid, ik... vaarwel, ik ga heen. Jezus en Maria, neemt mijn ziel in uw handen." - Dat waren zijn laatste woorden. Daar hij daarna de voorgezegde woorden niet meer kon nazeggen, omdat zijn lippen en tong verstijfd, vormde hij de woorden der schietgebeden nog slechts met de lippen zonder ze uit te kunnen spreken.

"De twee diakens die aanwezig waren, Don Sassi en Don Diorito, baden het proficiscere voor hem. Het was alsof hij de namen van Jezus en Maria, uitsprak bij het volgende gebed. En terwijl hij steeds sereen glimlachte, alsof hij iets heel schoons en vreugdevols zag, verliet zijn mooie ziel, zonder dat hij nog één beweging maakte, het lichaam en steeg, zoals hij gewent had, op naar de rust van de vrede des Heren. Zijn gelukkig verscheiden vond plaats om twee uur 's nachts, voor het aanbreken van de dag van 2 april 1839. Hij was 22 jaar op vijf dagen na."

"In die nacht", zo vertelt Don Giacomo Bosco, werd de seminarist Vercellino uit Bulgaro, die op een andere zaal sliep dan de seminarist Bosco, plots wakker en begon te roepen: "Dat is Comollo! Dat is Comollo!" Iedereen werd wakker en ging naar hem toe en vroeg wat er was. Giacomo Bosco, die onderprefect was, verzocht hem stil te zijn, maar Vercellino bleef maar herhalen: "Comollo is dood!" De anderen zeiden dat het onmogelijk was, omdat Comollo er 's avonds zoveel beter aan toe scheen geweest te zijn. "En toch heb ik hem gezien. Comollo kwam de zaal in en zei: "Nu ben ik dood." Toen verdween hij.

Men trachtte hem ervan te overtuigen, dat hij gedroomd had, toen plots de beide diakens Fiorito en Sassi binnenkwamen, die in die nacht opdracht gekregen hadden om de zieke bij te staan.

"En, hoe is het met Comollo"? werd er gevraagd.

"Hij is dood", antwoordden zij.

"Om hoe laat?"

"Dat zal een minuut of twaalf geleden zijn."

Men kan zich gemakkelijk de verwondering voorstellen, die zich bij die woorden van allen meester maakte. Het was dus geen droombeeld geweest!

H O O F D S T U K L I I

PLECHTIGE BEGRAFENIS VAN COMOLLO - HIJ VERSCHIJNT
VOOR HEEL EEN ZAAL VAN SEMINARISTEN - GIOVANNI OP
VAKANTIE - GIORGIO MOGLIA - BIJ DE THEOLOOG COMOLLO -
NAAR DON GIUSEPPE CAFASSO - TWEE VERHEUGENDE
GEBEURTENISSEN

Toen het dag geworden was en het gerucht van de dood van Comollo zich verspreidde, ontstond er grote ontsteltenis in heel het seminarie. Allen vonden echter troost in de gedachte: op dat ogenblik is Comollo al in het paradijs en bidt voor ons. En als om strijd trachtte iedereen een of ander voorwerp te verkrijgen, dat in zijn bezit geweest was, om op die manier een aandenken te hebben aan een zo geliefde en vereerde collega. De rector van het seminarie, eveneens bewogen door de merkwaardige gebeurtenissen die zijn dood vergezeld hadden, en die het moeilijk over zijn hart kon verkrijgen het stoffelijke overschot op de algemene begraafplaats ter aarde te laten bestellen, ging die dag zo vroeg mogelijk naar Turijn om van de burgerlijke en kerkelijke autoriteiten verlof te verkrijgen, om hem bij te zetten in de kerk van de heilige Philippus, die aan het seminarie grensde. Op de ochtend van de 3de april werd het stoffelijke overschot dan ook, in aanwezigheid van alle seminaristen, alle oversten, de pastoorkanunnik met de andere kanunniken en geestelijkheid, en gevolgd door een geweldige menigte, in processie door de stad Chieri gedragen, en langs een grote omweg naar de genoemde kerk van de heilige Philippus gebracht. Daar werd met treurmuziek en grote plechtigheid de mis door de directeur, presente cadavere, opgedragen; en na het einde van de plechtigheid werd het stoffelijke overschot in een van te voren in gereedheid gebracht graf geplaatst, dicht bij het priesterkoor, alsof Jezus in het Sacrament, voor wie hij zo veel liefde betoonde en met wie hij zo graag omging, hem ook na zijn dood dicht bij hem wou hebben.

Nauwelijks begraven, verscheen Comollo een tweede maal, waarvan een gehele zaal seminaristen getuigen waren. Ziehier, hoe Don Bosco die wonderbare gebeurtenis verhaalt. "Door de vriendschap en het onbeperkte vertrouwen, dat er tussen mij en Comollo bestond, waren wij gewoon te praten over datgene wat op elk moment kon voorvallen, dat wil zeggen over onze mogelijke scheiding door de dood. Op zekere dag herinnerden wij ons iets, dat we in een of ander boek over de levens der heiligen gelezen hadden. Half schertsend, half ernstig, merkten we op dat het toch een grote troost zou zijn, wanneer diegene van ons, die het eerst naar de eeuwigheid geroepen zou worden, de ander over zijn toestand zou

kunnen inlichten. Toen wij vaker op dat onderwerp terugkwamen, hadden wij elkaar over en weer beloofd, voor elkaar te bidden en ook dat degene die het eerst zou moeten sterven, de overlevende op de hoogte zou brengen van zijn Verlossing. Ik overzag werkelijk niet de hele betekenis van een dergelijke belofte, en beken dat wij veel te lichtvaardig waren en nooit zou ik het anderen willen aanbevelen; niettemin bleven wij onder ons steeds vast voornemen die heilige belofte te zullen nakomen. Herhaalde malen hadden wij dat nog bevestigd, vooral gedurende de jongste ziekte van Comollo, daaraan steeds de voorwaarde verbindend, dat God het zou toestaan. De laatste woorden van Comollo en zijn laatste blik hadden mij de verzekering gegeven van de vervulling van onze overeenkomst.

"Enkele metgezellen waren hiervan op de hoogte en waren zeer benieuwd of er iets van zou worden bewaarheid. Ik was niet zo zeer nieuwsgierig, omdat ik hoopte op een grote vertroosting in mijn droefheid.

"Het was de nacht van de 3de op de 4de april, de nacht, volgende op de dag van zijn begrafenis, en ik rustte met twintig andere leerlingen van de theologieklas in de slaapzaal, die op het zuidelijke voorplein uitziet. Ik lag te bed, maar sliep niet, en dacht aan de gedane belofte; en als een voorgevoel van wat er zou moeten gebeuren, was ik ten prooi aan een angstige bewogenheid. Plotseling, bij het slaan van middernacht, was er een dof gerucht hoorbaar achter in de gang, een geluid dat meer hoorbaar en duidelijker werd naarmate het naderbij kwam. Het leek wel op het geluid van een grote door vele paarden voortgetrokken wagen, op dat van een trein, bijna op het afvuren van een kanon. Ik zou niet weten hoe ik het onder woorden moet brengen, dan alleen door te zeggen, dat het een complex van zulke trillende en in bepaald opzicht zo hevige flarden van geluid was, in staat om degene die het hoorde, de grootste angst in te boezemen en hem de woorden op de lippen te doen besterven. Doch op het ogenblik dat het tot bij de deur van de slaapzaal gekomen was, liet het achter zich de wanden, het gewelf en de vloer van de gang weergalmen alsof het was samengesteld uit ijzeren platen, door een machtige arm door elkaar geschud. Het naderen ervan was niet zo merkbaar dat men daardoor de vermindering van de afstand kan afleiden; het liet dezelfde onzekerheid achter van een wolkje, waarvan men niet weet of men het vlak voor zich ziet of dat het rook is die in de lucht drijft.

"De seminaristen van de slaapzaal werden wakker, maar niemand zei iets. Ik was verstijfd van schrik. Het geluid kwam naderbij en werd steeds angstwekkender; plotseling werd de deur van de zaal op een heftige manier geopend; het geraas werd nog heviger, zonder dat er iets te zien was, met uitzondering van een mat, doch veelkleurig licht, dat door het geluid scheen te worden geleid. Op een gegeven ogenblik werd het plotseling stil, het licht gloeide levendiger op, en men hoorde duidelijk de stem van Comollo weerklinken, maar ijler dan toen hij nog leefde en die driemaal achter elkaar zei: "Bosco! Bosco! Bosco! Ik ben gered!"

"Op datzelfde ogenblik werd de slaapzaal nog helderder verlicht, het rumoer klonk weer op en werd steeds heviger, bijna als een donder die het huis deed ineenstorten, maar hield plotseling op en alle licht verdween. De anderen, die uit hun bed gesprongen waren, vluchtten, zonder te weten waarheen; enkelen kwamen in een of andere hoek van de zaal bijeen om elkaar te bemoedigen, en verdrongen zich rond de prefect van de zaal, Don Giuseppe Fiorito uit Rivoli. Zo ging de nacht voorbij, in angstige verwachting van de dageraad. Allen hadden het lawaai gehoord.

Enkelen hadden ook de stem gehoord, zonder de zin van het gesprokene te begrijpen. Zij vroegen elkaar af wat dat rumoer en die stem te betekenen konden hebben. Ik, op mijn bed zittend, zei om hen gerust te stellen, en hen te verzekeren dat ik duidelijk de woorden "Ik ben gered", verstaan had. Enkelen echter hadden het, evenals ik, boven mijn hoofd horen weerklinken, zoals men lang nog in het seminarie hoorde herhalen.

"Ik had veel uit te staan gehad, en mijn schrik was zo groot, dat ik er op hetzelfde ogenblik de voorkeur aan gegeven zou hebben te sterven. Het was de eerste maal dat ik, zover ik mij herinnerde, angst gevoeld had. Het was de inzet tot een ziekte, die mij tot aan de rand van het graf bracht, en die zozeer mijn gezondheid teisterde, dat ik er pas verscheidene jaren later voorgoed overheen was.

"God is almachtig, God is barmhartig. Meestal verleent hij geen gehoor aan zulke overeenkomsten; vaak echter staat hij in zijn oneindige barmhartigheid de vervulling ervan toe, zoals in het geschetste geval. Maar nooit zal ik anderen aanraden iets dergelijks te doen. Door te trachten de natuurlijke dingen met de bovennatuurlijke in aanraking te brengen, lijdt de arme mensheid schade, vooral door dingen die van geen belang zijn voor onze eeuwige zaligheid. Wij zijn voldoende zeker van het bestaan der ziel, zonder nog naar meer bewijzen te zoeken. Wat onze Heer Jezus Christus ons geopenbaard heeft is ons voldoende."

Toen Don Bosco in 1884 een herdruk uitgaf van de levensgeschiedenis van Comollo, waren enkele getuigen van die verschijning nog in leven; daarbij de drukproeven van de eerste uitgave, waarin daarvan gewag gemaakt werd, werden gelezen en herzien door de oversten van het seminarie en door metgezellen die er ooggetuigen van geweest waren. Don Fiorito Guiseppe verhaalde het later meer dan eens aan de oversten van het Oratorio. De gebeurtenis baarde ook buiten het seminarie opzien, en enkelen hoorden erover spreken door de klokkenluider van de dom, Domenico Pogliano, die de waarheid van het feit bevestigde.

Niettemin gaf het leed, veroorzaakt door het verlies van zijn vriend en door de schrik van de verschijning, de doorslag bij zijn toch al wankele gezondheid, door het laat over de boeken gebogen zitten. Dat bracht hem, zoals hijzelf zegt, aan de rand van het graf. Een jonge seminarist, geestelijk onrustig en daardoor onbedachtzaam, en die niet tot de zaal van onze Giovanni behoorde, nam steeds aanstoot aan zijn waardige houding. Hij ging dikwijls naar hem toe en zei dan: "Bosco, Bosco, Bosco, ik ben gered!" - Daardoor voelde Giovanni een smartelijke wonde weer opengaan. Die voor de grap herhaalde woorden klonken hem kwaadaardig in de oren, en toch glimlachte hij, dreigde schertsend met de vinger en zweeg. Diezelfde seminarist die later een ijverig en heilig priester werd, vertelde die vreemde streek, die hij had uitgehaald, om een idee te geven van het geduld en de zelfbeheersing, die de seminarist Bosco over zijn van nature opvliegend karakter had.

Tegen het eind van juni echter keerde Giovanni, hoewel nog steeds ziek, terug tot zijn vroegere gewoonte om zijn vakantietijd in Apostolaat te heiligen. Daar de heer Moglia wenste, dat hun zoon Giorgio, priester zou worden, vertrouwde hij hem aan Giovanni toe, toen die hen kwam bezoeken; die nam de jongen met zich mee naar huis in Susambrino, hield hem gedurende de hele vakantie bij zich en behandelde hem als een broer. Giovanni stond hem zijn eigen matras af om op te slapen, en ge-

durende drie maanden lang gaf hij hem iedere dag les. Met Giorgio verschenen er ook andere jongens, die uit Castelnuovo kwamen om door Giovanni geholpen te worden met het Latijn; en met de vijf lire vergoeding, die hij van de ouders van twee van hen ontving, voorzag hij zich van wat kleren en kousen voor het nieuwe schooljaar. Francesco Bertagna, die kort daarna professor en ridder werd, bezocht twee jaar lang die na-jaarslessen. Nu en dan ging Giovanni, zoals diezelfde Giorgio vertelde, met acht of tien van zijn leerlingen nu eens hier - dan eens daarheen wandelen. Op zekere dag begaven zij zich allen op weg naar de Moglia, om een prettige dag door te brengen bij de heer Luigi. Onder weg kwamen zij twee slecht geklede jongens tegen, en de seminarist Bosco vroeg hun: "Waar gaan jullie heen?" "Wij zijn op zoek naar brood", antwoordden zij hem. Ontroerd keek Giovanni hen aan en zei: "Als het zo is, komen jullie dan maar mee, dan vinden jullie wel brood." Die handelwijze getuigde van zijn edelmoedigheid, die zoveel arme verlaten jongens zou verzamelen onder de onuitputtelijke voorzienigheid van God. Door de lessen van een zo toegewijde meester, maakte Giorgio in dat en het volgende jaar grote vorderingen; niettemin zei hij, bij het einde van de tweede vakantie, openhartig tegen Giovanni dat hij geen enkele neiging gevoelde om priester te worden."

"Welnu", antwoordde Giovanni; "doe wat je verkiest, men kan in iedere levensstaat zalig worden, mits men als een goede christen leeft. Denk er echter aan, steeds het kwaad te verbeteren dat je in anderen ziet; let op dat het verdorvene het gezonde niet verdringt, tracht door het goede voorbeeld en met het woord zielen te redden, in welke levensstaat die de Heer ook voor je mag hebben weggelegd. Verhinder steeds slechte gesprekken en het vloeken, en waarschuw hen die er zich aan schuldig maken, vooral als er kinderen aanwezig zijn, om geen ergernis te geven."

Intussen vergat Giovanni de pastoor Don Comollo niet, en hij begaf zich meer dan eens naar Cinzano om troost te geven en te verkrijgen, daar ze beiden dan alles vertelden wat zij wisten over de beminnelijke deugden van hun neef en vriend. En Giovanni begon de eerste herinneringen op schrift te stellen, die hij voornemens was uit te geven, om de bijzonderheden betreffende die engelachtige jongen te vereeuwigen. En op uitnodiging van de eerbiedwaardige priester, die hem zoveel genegenheid toedroeg, preekte hij bij enkele gelegenheden voor diens parochianen.

Te midden van al die bezigheden, waarbij nog zijn trouwe dienstverlening kwam in de parochiekerk, deed het hem een genoegen een bezoek te kunnen brengen aan de beminnelijke Don Cafasso, die in die herfst enkele weken rust kwam nemen in zijn ouderlijk huis in Castelnuovo, vermoeid als hij was van zijn zielzorg en van het lesgeven in de moraal in het klooster van de heilige Franciscus van Assisi te Turijn, een taak die hem in 1839 was opgedragen. "Leert gij een wijs man kennen, bezoek hem dan dikwijls; uw voet verslijt de drempel van zijn deur."¹⁾ En de drempel van die gezegende deur, zowel in Castelnuovo als in Turijn, werd versleten door de voet van Giovanni. De brave seminarist luisterde gaarne naar de woorden van de heilige priester, die tevens zijn weldoener was, en met wie hij een volmaakte harmonie van gevoelens deelde. En zouden we niet mogen aannemen, dat de vreugde van Cafasso over de canonicatie van de heilige Alfonsus Maria de Liguori, die in dat jaar plaats-

1) Ecclesiasticus 6, 36.

vond, zich ook zal hebben meegedeeld aan het hart van Giovanni? Die apotheose bood het episcopaat een voorbeeld van gehoorzaamheid aan de Heilige Stoel, en ontstak een helder lichtende fakkel van katholieke moraalwetenschap, die de duisternis verdreef, welke door het Jansenisme was verspreid. Liefde tot en vertrouwen in God, eenheid met Zijn plaatsvervanger op aarde, moet de gelovigen voorbereiden op de strijd van het goede tegen het kwade, dat steeds zijn legers africht op het vernietigen van alle godsdienstige, morele en maatschappelijke orde.

Inderdaad begonnen in 1839 in Pisa de congressen der geleerden, en zij werden in de jaren daarop voortgezet in Turijn, in Genua en ten slotte in Casale in 1847, aangezet door de leiders van de revolutionairen, om zich te verenigen zonder de aandacht te trekken van de ijveraars voor de orde. Terwijl de geleerden argeloos met elkaar disputeerden over wetenschappen, kunsten en landbouw, waren de sektariërs van de verschillende partijen voornemens, zich in het geheim onder hen te mengen, en beschikten over middelen om in een niet ver verwijderde toekomst de republiek in Italië uit te roepen en allereerst de troon van de Paus omver te werpen.(1) En de bedrogen Italiaanse vorsten, die anders bij het geringste ruisen in de bladeren Pauselijke besnoeiing van hun absolute rechten meenden te moeten vrezen, beschermden, prezen en steunden die congressen. Alleen Paus Gregorius XVI, die de geheime bewegingen doorzag, kwam in verzet en, alsof hij de toekomst voorzag, gaf hij een waarschuwing aan de vorsten, goedkeuring hechtend aan de verering die het volk van Piëmont sinds onheuglijke tijden had voor de koningen Umberto en Bonifacius van Savooie. Dien hadden zich onsterflijke roem verworven door aan God te geven wat toekomt aan God, die als Koning der Koningen en Heer des Heersers, door Jezus Christus, voor alle tijden, alle volken aan de Kerk, dat wil zeggen aan zijn regering op de aarde, in bezit heeft overgegeven,(2) met de opdracht hen te onderrichten, te dopen en alles in acht te leren nemen wat Hij bevolen heeft.(3) Daaruit volgt, dat de christelijke Vorst in de Kerk is en niet boven de Kerk, en dat zij in geestelijke en morele aangelegenheden in alles wat haar goddelijke en menselijke structuur vormt, geëerbiedigd en gehoorzaamd behoort te worden. De Kerk omvat alle rijken, en de katholieke staten worden in de Kerk geleid door de Paus van Rome, met volheid van gezag. In conflicten tussen beide autoriteiten, moet men God meer gehoorzamen dan de mensen.(4)

Die heuglijke gebeurtenis en haar hoge betekenis werd gevierd in opdracht van Mgr. Frasoni in de dom van Turijn met een plechtig Triduum, op 28, 29 en 30 juni ter ere van de twee Zaligen van het Huis Savooie. De grootmoedige koning Karel Alberto was niet anders dan zijn voorouders; hij had de Kerk lief. Hoewel hij streefde naar de kroon van Italië; hoewel hij de leden der liberalen, verspreid in de verschillende staten, kende en zich tot hen wendde voor zijn doeleinden, en de middelen voorbereidde voor de onafhankelijkheidsoorlog, lag het toch niet in zijn bedoeling de Paus van Rome leed te doen. Hij had in zijn Staat

(1) Predari, I primi vagiti della Libertà in Piëmonte, blz.126, Milaan,1861.

(2) Psalm 2,8.

(3) Mt. 28,18.

(4) Hand. 5,29.

verschillende religieuze ordes toegelaten ten en beschermd. Hij wenste dat de onpartijdige opvoeding van de jeugd in handen zou zijn van beginselvaste katholieken, in alle omstandigheden richtte hij zich eerbiedig tot de Paus en tot de Heilige Stoel, en in dat jaar vroeg en verkreeg hij een Apostolische Nuntius, om inniger en meer onmiddellijk in verbinding te kunnen staan met de Heilige Stoel, en de eerste Nuntius die door de Paus in Turijn benoemd werd, was Vincenzo Massi, aartsbischop van Tessalonica. Toen hem in 1840 door de Hoge Raad van Sardinië gevraagd werd, de kerkelijke tiende op dat eiland op te heffen en de geestelijkheid op een andere wijze te onderhouden, wilde de Koning daar niet toe overgaan zonder toestemming van de Paus. Hij ging met hem in 1841 een overeenkomst aan tot beperking van het voorrecht van het gerechtshof en van de persoonlijke onschendbaarheid van de geestelijken. Een overeenkomst waarbij werd vastgesteld dat de lekenrechters de mis-daden en de geestelijke rechters de delicten zouden behandelen. In gevallen van veroordeling tot de doodstraf, zou de bisschop de akten en de sententie van het vonnis onderzoeken. Wanneer hij onregelmatigheden en ernstige klachten ten gunste van de veroordeelde zou ontdekken, zou hij het vonnis verwijzen naar een commissie van drie bisschoppen van de Staat. Indien die de schuld bewezen zou achten, zou na een maand worden overgegaan tot degradatie van de schuldige en uitvoering van het vonnis. En van die onderworpenheid ten opzichte van de Heilige Stoel, had hij al duidelijk blijk gegeven door het uitvaardigen van zijn burgerlijk wetboek van 1837. Na beloofd te hebben, dat het zijn streven geweest was aan zijn beminde onderdanen de weldaad te schenken van een unieke wetgeving, die in overeenkomst zou zijn met de beginselen van de heilige katholieke godsdienst en met de fundamentele beginselen van de monarchie, stelde hij vast: "De katholieke, Apostolische Roomse Godsdienst is de enige godsdienst van de Staat. De koning beroemt er zich op, verdediger te zijn van de Kerk en de naleving te bevorderen van de wetten die zij bevoegd is uit te vaardigen... De hoogste gezagsdragers dienen erover te waken, dat de beste verstandhouding tussen Kerk en Staat zal worden gehandhaafd... De andere al in de Staat bestaande erediensden worden eenvoudig toegelaten." In 1839, toen het wetboek van strafrecht op 26 oktober werd gepubliceerd, wachtte iedereen het tuchthuis of de kerker die de heilige diensten in of buiten de kerk verstoorde, onderbrak of gewelddadig verhinderde; of die de bedienaren van de godsdienst in het uitoefenen van hun functies beschimpde, vloekte en de naam van God, de Heilige Maagd en van de Heiligen onwaardig gebruikte, ook diegenen die publiek door toespraken, met geschriften, boeken of drukwerken de Godsdienst van de Staat aanvielen. Het behelsde ook een regeling ten aanzien van het onderhouden der feestdagen Tot levenslange of tijdelijke dwangarbeid werd veroordeeld wie gewijde vaten, relikwieën of beelden zou vernielen of breken in kerken, vestibules, sacristieën of ook buiten die plaatsen, bij gelegenheid van openbare godsdienstplechtigheden. En tot tuchthuis wanneer die schendende daden op niet geheiligde plaatsen zouden voorvallen.

Met de zwaarste straf werd diegene gestraft, die geconsacreerde hosties met de voeten trad of andere daden van minachting stelde. Die ijver van de koning voor de eer van God, kwam vooral tot uitdrukking in de hartelijke vriendschap die hem verbond met de eerbiedwaardige Cottolengo, met wie hij zich graag op gemoedelijke wijze onderhield over het werk van het Kleine Huis van de Goddelijke Voorzienigheid; en eveneens in de diepe genegenheid die, zoals wij zullen zien, Don Bosco hem toedroeg, die van zijn voorouders, zoals iedere goede Piëmontees in die tijd, geleerd had zijn gewijde persoonlijkheid te beschouwen als de vertegenwoordiger van Degene, voor wie de vorsten regeren.

En voor zijn soeverein en diens koninklijk huis, bad hij toen zoals hij ons stellig verzekerde, en hij bleef voor hem bidden en deed anderen voor hem bidden, ook in de jaren die volgden; en hij zou niet geweigerd hebben zich ook de zwaarste offers te getroosten, wanneer de plicht van die trouw hem daartoe zou hebben genoopt. In de elkaar opvolgende smartelijke gebeurtenissen, die zijn priesterhart deden bloeden, hoorde men nimmer een vijandig of oneerbiedig woord over zijn lippen komen; en zijn handelingen werden steeds ingegeven door de woorden van de heilige Petrus: "Onderwerpt u aan alle menselijke instellingen ter wille van de Heer: aan de keizer als het hoogste gezag, en aan de stadhouders, omdat zij door Hem zijn gezonden om de boosdoeners te straffen en hen die het goede doen te eren."(1)

(1) 1 Petr. 13-14.

H O O F D S T U K L I I I

GIOVANNI WORDT OP HET SEMINARIE DODELIJK ZIEK EN GENEEST - TOEDIENING DER KLEINERE WIJDINGEN - EEN BRIEF VAN ZIJN OUD-MEESTER DON LACQUA - EEN VOORSPELLING KOMT UIT - EEN GEDICHT VOOR DE NAAMDAG VAN DE PASTOOR - HIJ WORDT DOOR DE BLIKSEM GETROFFEN - Mgr. FRANSONI STAAT HEM TOE EEN JAAR MINDER TE DOEN OVER DE THEOLOGISCHE STUDIEN - GIOVANNI PREEKT IN VERSCHILLENDE KERKEN - ZIJN BRIEF AAN EEN VOOR HET EXAMEN GEZAKTE STUDENT - HIJ ONTVANGT HET SUBDIACONAAT.

Ofschoon de lucht van zijn geboortestreek weinig had bijgedragen tot het lichamelijke welzijn van Giovanni, hervatte hij bij het aanbreken van het nieuwe schooljaar, 1839-40 toch zijn studies en nam hij ook zijn ambt van koster weer op. Men moet echter niet denken dat zijn lichaam zo ondermijnd was, dat hij niet meer de kracht zou kunnen opbrengen die hem in de eerste droom was toegezegd: "Word flink en sterk." Toen hij op een avond gedurende de recreatie weer naar gewoonte verschillende stichtende dingen had zitten vertellen om zijn metgezellen te vermazen, begon hij op een gegeven ogenblik inderdaad de proeven van behendigheid te beschrijven waar hij zich sinds zijn jeugd in geoefend had, en ook sprak hij over de uitdaging van de kermisklant. Tal van seminaristen, die niet in Chieri gestudeerd hadden, hadden moeite om zijn beweringen te geloven. Onder hen was ook Giacomelli. Toen riep Giovanni uit: "Willen jullie het niet geloven? Kijk dan!" - En hij nam een zware houten leunstoel, tilde hem met slechts één arm van de grond op, haalde er verschillende kunsten mee uit, zette een poot ervan op zijn kin, hield hem zo een poosje in evenwicht en begon er toen mee door het vertrek te wandelen. De seminarist Giacomelli, die ons dat bericht, keek hem stom van verbazing aan, bewonderde zijn behendigheid en grote spierkracht, en riep uit: "Nu begin ik het te geloven!" - Ondanks dat alles ging de gezondheid van Giovanni gaandeweg achteruit. Het werd een jaar, waarin hij bleef sukkelen en uiteindelijk gedwongen was het bed te houden. Alle spijzen stonden hem tegen, hij werd geplaagd door hardnekkige slapeloosheid en de dokters gaven hem op. Een maand lang bleef hij te bed. Zijn moeder, die niets wist van de wanhopige toestand waarin haar zoon verkeerde, kwam hem op zekere dag opzoeken en bracht een goede fles wijn en een brood voor hem mee. Toen zij de ziekenzaal opkwam, besefte zij meteen de ernst van het geval, en toen zij wegging wilde zij het brood weer meenemen, dat te zwaar voor zijn maag zou zijn. Giovanni verzocht haar echter zo dringend het daar te laten, dat zij, na enkele tegenwerkingen, dat ook deed om hem tevreden te stellen. Toen hij weer alleen

was, werd hij door een hevig verlangen bezielde om van het brood te eten en de wijn te drinken. Hij begon met er een klein stukje van af te breken en het goed te kauwen. Het scheen hem te smaken. Vervolgens nam hij een snee ervan, toen een tweede, en zonder zich om iets anders te bekommeren, at hij alles op en liet de heerlijke wijn er op volgen. Daarna viel hij in een heel diepe slaap die één nacht en twee dagen achter elkaar aanhield. De oversten van het seminarie beschouwden die slaap als een voorbode van de dood, maar toen hij uiteindelijk wakker werd, was hij genezen. Van die ziekte hield hij echter verscheidene sporen over, die na zich herhaaldelijk weer gedemonstreerd te hebben, pas voorgoed verdwenen toen hij in de Refugie van Turijn vertoefde.

In de loop van dat jaar moest hij herhaalde malen naar huis terugkeren om te trachten weer op verhaal te komen; doch zijn volharding of, beter gezegd, zijn koppigheid om zich op de theologische studie toe te leggen, maakte het mogelijk, dat hij op 25 maart 1840, zondag Laetare, in de aartsbisschoppelijke kerk van Turijn de tonsuur en vier kleinere wijdingen ontving.

In die jaren had onze Giovanni intussen niet de betrekkingen onderbroken met zijn vroegere meester uit Caprignolo, voor wie hij grote verering had. Hij schreef hem regelmatig, en ging hem nu en dan opzoeken. Ziehier, onder meer, een brief die die goede meester, die zijn leerling zo een degelijke grondslag tot de godsvrucht geschonken had, hem schreef:

Ponzano, 5 mei 1840

Beste vriend,

Dat ge langer gewacht hebt met het schrijven van uw lange brief, behoeft geen verontschuldiging. Ik heb hem enkele dagen geleden ontvangen. Het verschrikkelijke nieuws dat ge me erin meedeelt, verklaart dubbel en dwars iedere vertraging. Mijn verontschuldiging is die, dat ik het schrijven niet als een plicht der vriendschap beschouw, tenzij men een of andere verplichting daartoe heeft en dan zal ik het nooit nalaten. Dat het u goed gaat heeft zowel mij als uw geliefde tante verheugd. Moge God u de genade schenken, spoedig een waardige bedienaar van zijn Kerk te worden, wat uw verstandige en stichtelijk gedrag doen verwachten.

Het leven hier in het dorp, zonder enig menselijk comfort, is gelijk aan dat in Caprignolo. Ik leef hier als het ware in volkomen eenzaamheid. Ik voel me echter nog niet in mijn element, en wanneer de Heer zo genadig wil zijn mijn leven nog wat te rekken, wil ik de wereld vaarwel zeggen en me in een klooster begraven. Het wordt tijd dat ge me weer eens komt opzoeken, en vergeet dan niet die drie delen van de Bijbel voor me mee te brengen. Het zal mij een genoegen zijn wanneer ge zo goed wilt zijn aan de heer Giuseppe Scaglia en zijn gezin, van wie het toeval, of beter gezegd de goddelijke Voorzienigheid, mij al te ver verwijderd heeft, de groeten terug te doen, die ge mij hebt laten toekomen. Marianna maakt het goed, zoals gewoonlijk, sicut in quantum; zij groet u, evenals ikzelf, van ganser harte. Houd u goed. Steeds uw vriend,

Giuseppe Lacqua, pr.

De brave priester onthult Giovanni in die brief, dat hij kloosterling zou willen worden; dat wettigt het vermoeden dat Giovanni van hem het zo dikwijls aan de dag gelegde misprijzen voor wereldse rijkdom

geleerd had, en misschien had die hem ook, toen hij klein was, de aanvankelijke idee ingegeven om zich aan God te wijden in een Congregatie. Die brief leert ons eveneens nog, dat Giovanni nog steeds zijn studie van de Bijbel voortzette, die hem onmetelijke schatten aan kennis opleverde, waarmee hij op zo een bewonderenswaardige manier zijn zending zou ondersteunen.

Het schooljaar zou nog enkele maanden duren, toen de jonge Giorgio Moglia, in opdracht van zijn vader, in het seminarie verscheen, om Giovanni uit te nodigen zijn jongste zoon ten doop te komen houden. Meter zou de dochter van Moglia zelf geweest zijn, maar zij had dat geweigerd, omdat zij liever niet aan de zijde van een geestelijke in de kerk wilde verschijnen, tenzij de vader het beslist verlangde. Giovanni ging erheen. Toen hij in de kerk kwam en van de heer Moglia vernam dat zijn eigen dochter als meter zou optreden, antwoordde Giovanni hem: "Dat is niet nodig, ik heb de meter meegebracht uit Chieri."

"Dus kan ik mijn dochter naar huis sturen"? zei Moglia.

"Wel zeker!"

En de dochter, die met tegenzin meegekomen was, ging heen.

"En wie zal dan meter zijn"? hernam Moglia.

"Onze-Lieve-Vrouw en de Kerk, en dat is voldoende", riep Giovanni uit.

En het kleine kind werd "Giovanni" gedoopt.

Na de doop en het gebruik van een kleine verfrissing, begaf de seminarist Bosco zich, alvorens afscheid te nemen van de Moglia's, op bezoek bij mevrouw Dorotea om haar te groeten. Die klaagde erover dat zij zich zo zwak voelde, en sprak de vrees uit dat zij niet meer helemaal gezond zou worden. Giovanni zei: "U moet moed houden en opgewekt blijven, u zult negentig jaar worden." De zieke werd inderdaad beter en stelde al haar vertrouwen in de belofte van Giovanni Bosco. Zelfs wilde zij, de enkele keren dat zij door een nog zo ernstige ziekte overvallen werd, nooit de geneesmiddelen gebruiken, die de dokter had voorgeschreven, en ze zei: "Don Bosco heeft me verzekerd, dat ik negentig jaar zal worden."

Toen zij Don Bosco overleefd had, riep zij iedere dag zijn voorspraak in, ervan overtuigd, dat hij haar in de hemel zou verhoren, en met het portret van de man Gods, die zij zoveel weldaden bewezen had, op de borst, stierf zij in de ouderdom van 91 jaar.

De gedachte dat zij, door hem te helpen, meegewerkt hadden aan de vervulling van Gods plannen, was een grote troost voor de weldoeners van onze Giovanni, maar een nog grotere troost was het, dat men de zekerheid had met hem steeds in een hartelijke en onverbreekbare betrekking te kunnen blijven. De theoloog Cinzano was niet de laatste die dat weer eens bewaarheid zou zien; want Giovanni liet geen gelegenheid voorbij gaan om zijn pastoor, die hem zoveel vaderlijke zorg betoond had, de uitdrukking van zijn kinderlijke genegenheid te geven. Verschillende malen schreef hij hem vanuit Chieri hartelijke brieven en nooit vergat hij zijn gelukwensen tot uitdrukking te brengen bij de feestelijke gelegenheden in de loop van het jaar. En Don Cinzano, van zijn kant, bewaarde zorgvuldig al die brieven die Giovanni Bosco hem gestuurd had toen hij student was, seminarist en priester. Bij de dood van de goede pastoor, in het jaar 1870, wierp degene die zijn archieven uitzocht, inderhaast en door onachtzaamheid ook die briefwisseling in het vuur, samen met andere, nutteloze papieren; later herinnerde men zich dat vele van

die verbrande papieren ondertekend waren met Giovanni Bosco. Daardoor is er slechts een gedicht overgebleven, dat hij in dat jaar geschreven had bij gelegenheid van de naamdag van zijn pastoor. Dat, evenals al zijn vele andere gedichten, die hij bij verschillende gelegenheden maakte, zijn niet onberispelijk. Verschillende oneffenheden wijzen erop, dat hier iemand aan het werk is die zich beijvert geen kostbare tijd verloren te laten gaan, maar die tegelijk grootmoedigheid van hart aan de dag legt en de wil om zijn weldoeners en vrienden tekenen van genegenheid te geven.

Op de Naamdag
van de Hoogvereerde en Zeereerwaarde Heer
Antonio Cinzano, theoloog
Pastoor van Castelnuovo

HYMNE

't Was het uur dat genadige sluimer
de mensen hun zorgen verzoette,
z'in dromen een vreugde ontmoetten,
die de dagelijkse kommer verdreef.

En ook ik lag nog rustig te slapen,
toen plots een rumoer mij deed schrikken.
Ik keek... en daar rustten mijn blikken
Op 'n wezen als nooit ik nog zag.

In het wit was dat wezen gestoken:
in d'ene hand droeg hij van bloemen
een krans, niet voldoende te roemen,
waar de schoonheid mij diep van bewoog.

En een zwaard werd in de andere gedragen,
een zwaard van slechts vurige vlammen.
Het schouwspel deed mij haast verlammen;
maar toen plotseling sprak hij mij toe:

"Van de Cherubs ben ik een der zeven,
die God in zijn glorie verrijken,
en niets zal de aarde bereiken,
dan wanneer ons de sterveling dat vraagt.

Ik Ben ook die ter treurige zorgen;
ik sta bij de Hoogste Beweger
en schenk aan het strijdende leger
weer de vrede, en lenig de smart.

Ik Ben ook, die de kinderen van Adam, -
in schaduw des doods lang verzwonden, -
het heil van hun lot kwam verkonden,
waar zij lang zo naar zochten, vergeefs.

En dat zwaard is het machtige wapen,
dat Satan zijn macht doet verliezen;
de mens zal weer vrij kunnen kiezen
en het pad van de deugd kunnen gaan.

Die krans is het heilige teken,
dat God aan de winnaar zal schenken,
zo die Hem steeds trouw wil gedenken,
naast mij strijdt met veel moed en veel vuur.

Een van hen die zo sterk en in trouwe
ten strijde wil onder mijn hoede,
Is ook die Antonio, de goede,
met het air van een dapper kampioen.

Want hij zorgt voor de kudde van Christus,
en heeft slechts haar heil in gedachte,
al kost het hem slaaploze nachten,
en nog nooit was een strijd hem te boud.

Wat van hem is geboekstaafd geworden,
genoeg om hem hooglijk te roemen,
te tooien met lelies en bloemen,
het staat vermeld in dat guldene boek.'

En dat zeggend, Cinzano, wees hij me
naar uw zo beminnelijk wezen,
en liet in dat boek mij toen lezen,
dat het hoogste des hemels u wacht!

En ik wendde mij tot hem vol eerbied,
o wil, vroeg ik hem, hem dan geven
een steun in dat moeilijke leven,
in de strijd met het wereldse kwaad,

zodat glorie en eindoverwinning
zijn vredige dood begeleiden,
triomf op het einde der tijden
heel zijn leven onsterfelijk bekroont.

En toen hoorde ik hem duidelijk zeggen,
dat God reeds mijn bede vervulde.
Ik zag dat een wolk hem omhulde,
en hij daarin vol schittering verdween.

Eerbiedig opgedragen door:

Giovanni Bosco, seminarist

13 juni 1840.

Twee, op verschillende manieren gedenkwaardige, gebeurtenissen maakten voor Giovanni het einde van dat jaar opmerkelijk. Hijzelf schrijft erover in zijn gedenkschriften. Tegen het einde van het jaar scheelde het niet veel of mijn leven had een einde genomen. Ik was nog op het seminarie van Chieri. Het was de laatste dag, waarop de seminaristen naar huis moesten vertrekken. Het regende en ik stond voor het venster te kijken naar de dreigende lucht. Plotseling, met een geweldig lawaai, sloeg de bliksem op het hekje voor het raam waar ik bij stond. De stukken losgeslagen steen vlogen tegen mijn maag en ik werd tot halverwege de kamer geslingerd. Mijn kameraden, die kwamen toelopen, dachten dat ik dood was, zij brachten me naar bed, wasten mijn gezicht, maar ik kwam weer bij, glimlachte en sprong het bed uit.

"Toen dat jaar voleindigd was, rijpte de gedachte bij me, om iets te proberen, wat in die tijd slechts heel zelden voorkwam, namelijk de stof van een heel schooljaar in de vakantie te verwerken. Terwijl ik op zekere dag een onderhoud had met de theoloog Cinzano, deelde ik hem mijn voornemen in vertrouwen mee en hij hechtte opgewekt zijn goedkeuring aan mijn plan. Zonder dat ik er overigens met iemand over sprak, was daar alleen voor nodig, dat ik me zou melden bij de aartsbisschop Fransoni, en hem te vragen, de stof van het vierde jaar in die vakantie te mogen behandelen en zodoende het vijfde jaar af te maken in het volgende schooljaar 1840-41. Als reden voerde ik mijn gevorderde leeftijd aan, want ik was al 24 jaar. Die heilige prelaat ontving mij met de grootste hartelijkheid, ging de resultaten na van de examens die ik in de voorgaande jaren in het seminarie had afgelegd, en stond mij de gevraagde gunst toe, op voorwaarde dat ik al de nodige traktaten van dat studiejaar zou verwerken, dat wil zeggen de Poenitentia van Alatia en De Eucharistia van Cazzaniga. De theoloog Cinzano, mijn pastoordeken, was bevoegd de wil van mijn oversten ten uitvoer te brengen. In twee maanden had ik die studie grondig doorgewerkt."

Intussen ging hij door met het geven van bijlessen in het Latijn, en tot degenen die in die vakantie naar 'zijn lessen kwamen, behoorde ook de jeugdige Giovanni Battista Bertagna, die later de grootste theoloog en leraar in de moraal werd van het klooster van de heilige Franciscus van Assisi, titulair bisschop van Cafarnaüm en coadjutor van kardinaal Alimonda, aartsbisschop van Turijn.

Ook veronachtzaamde hij het preken niet. Op 26 juli preekte hij over de Heilige Anna in Aramengo, een preek waarvan wij het kostbare handschrift nog in onze archieven bewaren. Op 24 augustus daarna hield hij, nagenoeg onvoorbereid, een preek over de heilige Bartholomeus in Castelnuovo zelf. In de middag van de voorafgaande dag bevond hij zich in de tuin van de pastorie in gezelschap van de kapelaan Don Ropolo en nog een andere priester. De anderen waren met de "boete" aan het spelen. Bosco stond tegen de muur geleund en met de armen over elkaar geslagen in gedachten verzonken. Plotseling kwam pastoor Don Cinzano vertellen, dat hij een brief ontvangen had, waarin stond dat de predikant, die de volgende dag voor de Broederschap van Castelnuovo, over de glorie van de heilige Bartholomeus moest komen spreken, door ik weet niet welke bezigheid of ziekte aan huis gebonden was, en dus zou Don Ropolo de lofrede op de genoemde heilige apostel moeten houden. Don Ropolo kwam daartegen in verzet met te zeggen: "Van vandaag op morgen kan ik me daar onmogelijk op voorbereiden. Als het er nu nog om ging een stuk van het Evangelie te verklaren, zou het nog te doen zijn; maar een lofrede houden, dat is heel wat anders!"

Ook de andere priester wees de uitnodiging van de hand. Don Cinzano bleef even in gedachten verzonken en aarzelend staan, en dacht waarschijnlijk aan het examen dat Giovanni spoedig zou moeten afleggen; maar toen verbrak hij het stilzwijgen: "Dan gaat het alleen nog om jou", zei hij tegen Giovanni. Die maakte zich los uit zijn gepeins en zei glimlachend: "Als er niemand anders is, ik ben paratus ad omnia: ik zal het proberen."

Zijn lofrede wekte bij allen, maar vooral onder de geestelijkheid grote bewondering. En zijn medeseminaristen zeiden: "Aha, hij doet ons allemaal op de neus kijken! En Giovanni Filippello, die het geluk had, de rede te horen, herhaalde 48 jaar later nog dat zij een blijvende in-

druk op hem gemaakt had Aldus verklaarde ook Don Ropolo zelf tegenover ons.

Hoewel hij intussen voortging met 's zondags de jongens van de boeren om zich heen te verenigen en hij al het mogelijke deed om hun bijeenkomst tot een genoegen te maken, schijnt het dat hij, behalve zijn vriendschap die hem met de notabelen van Castelnuovo en Chieri verbond, eveneens vertrouwelijke betrekkingen onderhield met enkele adellijke families die de kastelen bewoonden in het omringende binnenland. Schijnt het, zeg ik, omdat er in zijn gedenkschriften geen spoor van te vinden is. Niettemin staat voor op het eerste handschrift, dat hij samenstelde voor de levensbeschrijving van Comollo de volgende zin: "Geschiedkundige feiten over Luigi Comollo, seminarist te Chieri, opgedragen aan de jonge Luigi Larissé, erfgraaf." Hetzelfde geeft het volgende uittreksel uit een brief te verstaan, gericht tot een jongen, die een huisonderwijzer heeft. Die omstandigheid wijst op de maatschappelijke positie van degene aan wie Giovanni schrijft. Hij wijst hem op het verloren laten gaan van tijd en vermaant hem tot een ernstiger en ijveriger gedrag in de toekomst.

"Castelnuovo, 28 augustus 1840

Het spijt me uitermate, mijn beste jongen, dat je niet in staat gebleken bent je punten te halen en de verwachtingen van je ouders te vervullen. Maar als je werkelijk wil nagaan wat de reden daarvan is, zul je tot de bevinding komen dat het helemaal je eigen schuld is. Daar, wanneer je de dingen geleerd zou hebben, die op school verklaard en thuis dagelijks door je vlijtige leermeester herhaald worden, je nu niet naar je kameraden zou moeten toekijken, hoe je kameraden naar de hogere klasse overgaan en je zelf overgeven aan een negatieve verontwaardiging. Ik weet niet of het beter is het hele jaar door vakantie te nemen en niet over te gaan met de andere kameraden, ofwel zo goed mogelijk te studeren en zodoende eervol bevorderd te worden naar de hogere klas. Wanneer ik echter iemand een keuze aan de hand zou moeten doen tussen die twee beslissingen, zou ik je ertoe willen aansporen er niet op te rekenen, dat de oversten clement zullen zijn, doch hen als streng en allerstrengst te beschouwen, en zo te studeren dat, op het einde van het jaar, de bevordering voortvloeit uit je eigen verdiensten en niet uit de goedheid van de leraren. Maar omdat velen er anders over denken, gebeurt het dat velen, ongewild, de verloren tijd moeten berouwen, wanneer ze juist gedwongen zijn met gestreken vaandels naar huis te gaan. Berust daarom en begin met je fouten te herstellen, in afwachting van het volgende jaar, om je dan in volle ernst op de studie toe te leggen, en dan zul je al de genegenheid vinden van hem die vanaf dat ogenblik verklaart te zijn,

je intieme vriend,
Bosco Giovanni."

De weldadige invloed, die Giovanni op de maatschappij uitoefende, strekte zich dus over een steeds groter terrein uit, naarmate de vervulling van zijn roeping naderde en hij in de Kerk de plaats zou bekleden, die de goddelijke Voorzienigheid voor hem bestemd had. Hij zette niettemin zijn studie onder leiding van de theoloog Cinzano zo ijverig voort, dat zijn goede meester er genoeg van kreeg hem de lessen te overhoren. Hij las iedere dag twintig bladzijden van de voorgeschreven schrijvers, en hij prentte ze zich zo goed in het geheugen, dat hij ze niet meer

vergeten kon. Aldus schreef en vertelde ons later ook Don Febbraro, pastoor van Orbassano, geboortig uit Castelnuovo en in dat jaar seminarist. De seminarist Giovanni Bosco deed slechts vier jaar theologie, niet alleen vanwege zijn gevorderde leeftijd, maar veeleer omdat hij zulke uitstekende resultaten bereikte in de theologische studie. Ik was aanwezig bij het mondelinge examen dat hij moest afleggen om tot het vijfde jaar te worden toegelaten. De pastoor, die door de aartsbisschop was afgevaardigd om het examen af te nemen, ziende dat Giovanni letterlijk antwoord gaf op zijn talrijke vragen en opwerkingen, en verbaasd en geestdriftig was, riep ons, jonge seminaristen tot getuige van een dergelijk wonder en zette in onze aanwezigheid dat verbazingwekkende examen voort, hoewel al gebleken was dat de kandidaat het nodige wist.'

Toen september naderde kreeg Giovanni van de oversten van het seminarie aanzegging, zich voor te bereiden op het ontvangen van de hogere wijding van het subdiaconaat. Ziehier, hoe hijzelf in zijn geschiedschriften schrijft over deze allerbelangrijkste en beslissende gebeurtenis van zijn leven:

"Daar mijn deel van de goederen die ik van mijn vader geërfd had, niet voldoende was om het van kerkelijke zijde verlangde patrimonium te vormen, stelde mijn broer Giuseppe mij al het weinige dat hij bezat ter beschikking. Bij de Wijdingen van de quatertemperdagen in het najaar, ben ik toegelaten tot het subdiaconaat. Thans, nu ik de deugden ken die er vereist worden voor deze allerbelangrijkste stap, blijf ik ervan overtuigd dat ik onvoldoende voorbereid was; doch daar ik niemand had die zich rechtstreeks met de zorg over mijn roeping belastte, heb ik me tot Don Cafasso gewend, die me zei, voort te gaan en op zijn woord te vertrouwen. In de tien dagen van geestelijke oefeningen in het Missiehuis te Turijn, sprak ik een generale biecht, opdat mijn biechtvader een helder inzicht in mijn geweten zou krijgen en mij gepaste raad kunnen geven. Ik wilde mijn studies voleindigen, maar de gedachte mij voor mijn hele leven te binden, schrok me af; toch wilde ik geen definitief besluit nemen, dan na de volle instemming van mijn biechtvader verkregen te hebben. Van dat ogenblik af heb ik mij ten zeerste erop toegelegd om de raad van de theoloog Borel in praktijk te brengen: "Met ingetogenheid en met het veelvuldig ontvangen van de heilige communie wordt de roeping in stand gehouden en vervolmaakt."

H O O F D S T U K L I V

GIOVANNI GAAT NAAR AVIGLIANA EN PREEKT ER OVER DE HEILIGE
ROZENKRANS - HIJ BEZOEKT HET WIJDINGSFEEST VAN HET HEILIGDOM
SAN MICHELE - ROMANTISCHE WANDELING NAAR COAZZE - FEEST IN
BARDELLA EN BEGRAFENIS VAN EEN LEVENDE - ERKENTELIJKHEID VAN
GIOVANNI JEGENS DE FAMILIE MOGLIA.

In die vakantie had de nieuwe subdiaken Giovanni Bosco de verplichting op zich genomen, over de heilige Rozenkrans te spreken in Avigliana, de geboorteplaats van zijn vriend Giacomelli, die hem dat in de eerste dagen van oktober in Castelnuovo was komen vragen, ook met de bedoeling hem een lange gedenkwaardige wandeltocht te doen maken. Tegen de tijd van het vertrek uit Castelnuovo, begaf Giovanni zich echter nog naar Don Cinzano, die afscheid van hem nam met een enkele zin, die hij dikwijls herhaalde wanneer hij hem hoorde preken, of hem bezig zag bij het uitoefenen van zijn functies en in zijn onvermoeibare werkzaamheid: In omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum!(1)

Daar Giovanni vreselijk veel last had van de bewegingen van een rijtuig, werd de reis bijna geheel te voet gemaakt. Allereerst begaven zij zich naar Chivasso en bleven daar overnachten. In Turijn aangekomen, kochten ze wat kastanjes en brood om zich te versterken, en deden dan verschillende boodschappen. Dezelfde dag begaven zij zich nog verder naar Avigliana.

Gedurende de hele morgen van de feestdag van de heilige Rozenkrans onderhield Giovanni zich, zonder zich zorgen te maken over wat hij vanaf de preekstoel zou zeggen, met deze en gene van de uitgenodigde priesters. Giacomelli stond echter duizend angsten uit voor zijn vriend. Hij ging nu en dan naar hem toe en fluisterde op onderdrukte toon: "En de preek?"

"Dat heeft nog tijd", gaf Giovanni hem ten antwoord; en ook na de maaltijd zette hij zijn gesprekken voort, in het bijzonder met pastoor Don Pautasso, die, verrukt over zijn kennis, tegen hem zei: "Het komt me voor, dat u nog wonderlijke dingen zult doen!"

Toen Giovanni de preekstoel beklom trok Giacomelli zich in angst en vreze terug in de sacristie; hij wilde geen getuige zijn van een teleurstellende preek van zijn vriend. Maar al spoedig haalde hij opgelucht adem, toen hij de duidelijke stellingen en de ordelijkheid en kracht van het betoog van de spreker hoorde. Giovanni kwam van de preekstoel af en

(1) Psalm, 18, 4.

Don Pautasso ging naar hem toe en zei: "Het wonder is gebeurd!"

Toen de Rozenkransplechtigheid achter de rug was, begaven de beide vrienden zich op weg naar het heiligdom van San Michele, dat zich verhief op de berg Pirchiriano, op 877 meter hoogte, en van welke top men in een enkele oogopslag heel de vallei van de Cotische Alpen en vrijwel geheel Piëmont kon overzien. Hier hadden zich in 1836, op uitnodiging van koning Karel Albert, en met goedkeuring van Paus Gregorius XVI, een heel aantal paters gevestigd van het Instituut van Liefde, in 1831 in Domodossola gesticht door de beroemde Antonio Rosmini, en vervolgens goedgekeurd door de Heilige Stoel in 1839. Deze voortreffelijke kloosterlingen, die voor de heilige diensten gebruik maakten van de oude kerk, verbreidden met apostolische ijver het Evangelie in de parochies van de vallei van de Susa en in de omgeving van Turijn. De seminarist Giacomelli bracht zijn vriend vervolgens naar de geweldige resten van de prachtige abdij der Benedictijnen, de majestatisch gotische tempel en de graven van enkele oude vorsten van Savooie. Zij werden uitstekend ontvangen door die goede paters, en tussen hen en Giovanni ontstond een verhouding, die nooit meer onderbroken zou worden. Pater Flecchia, die toen nog jong was en in de negentig jaar oud geworden is, en zijn andere medebroeders bleven steeds innige vrienden van Don Bosco en zijn werk. De goddelijke Voorzienigheid had hem tot daarboven geleid, omdat hij er, zoals wij zullen zien, de gelegenheid had om een nieuwe vorm van de gelofte van armoede te leren kennen, waarmee de Salesiaanse Congregatie, die hij zou stichten, in de toekomst zich zou kunnen onttrekken aan de inlijvingswetten. Het is alsof een dergelijke gedachte hem al voor de geest gezweefd had, zoals hij ons herhaaldelijk verzekerde. Hij had wellicht dezelfde inzichten als de heilige Paulus van het Kruis, die de plundering van al de kerkelijke goederen door de revolutie scheen te voorzien.

Bosco en Giacomelli sloegen, toen zij weer beneden waren, de weg in naar Coazze, midden in de Alpen, waar een neef van Giacomelli, Don Perretti, pastoor was. De twee seminaristen zagen er door het zweet, het stof en de vermoeidheid zo raar uit, dat de kleine kinderen van de gehuchten waar ze door kwamen, vol schrik op de vlucht sloegen. Toen ze 's avonds om tien uur in Coazze aankwamen, konden ze eenvoudig niet meer. In het dorp heerste een doodse stilte, en deur en vensters van de pastorie waren gesloten. Zij trokken aan de bel. Niemand verscheen. Zij belden nog eens, en na een lange pauze ging er een raam open dat, toen een onzichtbaar iemand een paar korte woorden gesproken had, ook weer dichtging. De berglucht begon intussen hun zweet te doen opdrogen en nu begonnen ze te klappertanden. Wel een heel uur lang bleven ze daar voor die deur staan, nu en dan weer roepend. Eindelijk ging het raam voor de tweede maal open en bij het zien van een hoofd, dat voorzichtig naar buiten gestoken werd, riep Giacomelli: "Ik ben Giacomelli, de neef van de pastoor!"

"Bent u het zelf"? antwoordde de huishoudster, met de stem van iemand die erg veel slaap heeft.

"Maar natuurlijk, ik ben het! Kent u me niet meer?"

"En die ander?"

"Een vriend van me."

"En waarom komt u op dit uur?"

"Omdat we niet eerder konden komen", antwoordde de neef een beetje ongeduldig... "maar kom nu ter liefde Gods opendoen... We zijn helemaal bezweet en zullen nog een ziekte oplopen."

"Ik kom al... maar wat een uur"!... mopperde de huishoudster, terwijl ze zich uit het raam terugtrok.

Ze moesten nog een poosje in die weinig prettige toestand blijven wachten; en toen werd het geluid hoorbaar van de pantoffels van de pastoor, die toen pas wakker geworden was, en zich aan een raam vertoonde met een witte slaapmuts op het hoofd, en na een: "O, ben jij het"? zei hij tegen de dienstbode, die nog steeds niet overtuigd scheen: "Ga opendoen."

De twee seminaristen gingen naar boven. De pastoor stak het licht aan, deed hen plaatsnemen en begon het gesprek, dat hij niet zo gauw wilde beëindigen. Giacomelli gaf antwoord op verschillende vragen; maar, daar zij nat waren van het zweet, vroeg hij aan zijn oom of er niet wat vuur aangelegd kon worden om te drogen?

"Zeker, met genoeg..." antwoordde de pastoor, en gaf de dienstbode opdracht een goed vuur aan te leggen en de twee reizigers zetten zich dicht bij de schouw. Zij zaten erop te wachten, dat ze zouden worden uitgenodigd om wat te eten, maar de pastoor bleef maar vertellen, geuwend af en toe, en de dienstmeid zat in een hoekje van de kamer te knikbollen en was uiteindelijk rustig in slaap gesukkeld. Toen zei Giovanni, met een knipoogje tegen zijn vriend, glimlachend: "Het was toch vanmiddag dat we het laatst iets gegeten hebben?" De ander begreep het en het gesprek onderbrekend, zei hij: "Oom, hebt u misschien een stukje brood voor ons om onze honger te stillen?"

"Wat? Hebben jullie nog niet gesoupeerd, op dit uur?"

"U begrijpt wel, dat we langs de wegen niets dan stenen gevonden hebben."

"Had dat maar eerder gezegd... ik heb er niet aan gedacht... neem me niet kwalijk! Hé, Maddalena, maak eens wat te eten klaar!"

De dienstbode werd wakker en ging langzaam naar het keukenvuur. De tafel werd gedekt, ze aten en daarna gingen ze slapen. Er stonden twee bedden in een vertrek, met slechts een laken en een dekentje. De twee kameraden gingen liggen; de lucht uit de bergen was in deze tijd van het jaar allesbehalve zwoel. Door de kou bevangen, was het hun niet mogelijk de slaap te vatten, zodat de ene na een poosje aan de andere vroeg: "Slaap je niet?" En de ander: "Ben jij nog wakker?" - "Heb je het warm?" - "Heb je het koud?" "Slaap als je kunt!" - "Pro-beer maar te rusten!" - En daarop begonnen ze te lachen. De pastoor die het gehoord had, stond op, nam een paar dekens en legde ze bij hen op het bed. Pas tegen het aanbreken van de dag kregen ze het een beetje warm en vielen ze in slaap.

Don Bosco heeft zijn jongens dikwijls over die fameuze tocht verteld, en hij verluchtte het verhaal nog een beetje, maar één bijzonderheid verzwegen hij en die werd ons door zijn vriend, Don Giacomelli onthuld. De twee pastoors, bij wie zij gelogeerd hadden, en die hem zo duidelijk, zo verstandig en met zoveel kennis van zaken hadden horen spreken, zeiden allebei: "Dat is een seminarist die nog eens iets groots, iets bijzonders zal doen."

En het lijkt hier niet misplaatst op te merken, dat Don Bosco, toen en later, altijd, in al de huizen waar hij gastvrijheid genoot, nooit

aanspraken deed gelden, of tegenzin en afkeer toonde. Alles was hem goed. Onhoffelijkheden, vergeetachtigheid, gebrek aan verzorging, nalatigheden, ongemak, verstikkende kamers in de zomer en gebrek aan vuur in de bitterste winters, te late maaltijden, voedsel dat zijn maag niet verdragen kon, gesprekken tot diep in de nacht, terwijl hij door slaap bevangen was, alles was hem goed, zonder dat hij ooit ergernis of ongeduld liet blijken of zich een klacht liet ontvallen. Zichzelf steeds gelijk, verdween nooit het beminnelijke glimlachje van zijn lippen, dat zijn volle voldoening met alle omstandigheden uitdrukte, evengoed als de manier waarop hij zich wist te gedragen, wanneer hij door zijn weldoeners en vrienden met grote voorkomendheid en overvloed ontvangen werd. Steeds was hij erkentelijk voor de christelijke liefde die hem betoond werd, en zijn steeds van zijn fijne geest getuigende onderhoudende gesprekken, zijn hartelijke dankbaarheid en de belofte van zijn gebed, hield bij allen die hem huisvestten het verlangen levendig, hem een volgende keer weer gaarne op te nemen.

Terug van dat uitstapje, moest Giovanni met zijn pastoor naar Bardella gaan, om als subdiaken te fungeren op de feestdag van de kerk. In dat jaar viel dat feest ook nog samen met een bruiloft, die bijgewoond werd door de pastoor; maar Giovanni, trouw aan zijn vroeger gedane belofte, woonde ze niet bij, doch keerde naar huis terug. Na afloop van de maaltijd, die als gewoonlijk ordeloos en luidruchtig eindigde, werd de pastoor door de inrichter van het feest uitgenodigd, en hij begaf zich naar diens huis. Plotseling werd de bruid toen door een beroerte getroffen en de algemene feestvreugde verkeerde in verslagenheid. Er werd haar alle mogelijke hulp verleend, maar uiteindelijk moest men zeggen: "Ze is dood!"

Toen dat eenmaal was vastgesteld, werd zij na de vastgestelde veertig uren in de kist gelegd en naar de parochiekerk gedragen. De mis werd gezongen en de rouwstoet zette zich in beweging naar het kerkhof. Dicht bij de poort, zei een van de dragers tegen de pastoor: "Het is alsof de dode tegen de wanden van de kist klopt!" - "Als je dood bent kun je je met zulke spelletjes niet ophouden" antwoordde de pastoor. Allen lachten, omdat ze dachten dat het verbeelding geweest was. De kist werd midden in de Sint-Rochuskerk geplaatst en de laatste gebeden werden aangeheven. Daarna gaat men het kerkhof op, waar veel mensen aanwezig zijn, en de doodgraver draagt de kist tot aan de rand van het graf, waar ook hij meent, in de kist enkele duidelijke klopjes te horen. Verschrikt neemt hij een ijzer om het deksel eraf te lichten; maar plotseling schiet het hem te binnen, dat het verboden is een lijk kist te openen zonder verlof van de autoriteiten. Daarom snelt hij naar het dorp, vraagt raad aan de burgemeester, de dokter wordt erbij gehaald en men gaat naar het kerkhof. Het deksel wordt van de kist genomen, de dokter bevindt dat de dame in kwestie nog warm is. Hij voelt haar de pols, en de pols klopt; hij prikt even in een ader, en het bloed vloeit eruit. Daarop laat hij haar onmiddellijk naar het dorp vervoeren; maar de stakerd komt toch niet meer tot bewustzijn en sterft enkele uren later. Giovanni was eveneens komen toelopen en was getuige geweest van die gebeurtenis, en als hij erover sprak, besloot hij steeds met op te merken, hoe juist het in deze wereld steeds is dat "ook bij het lachen het hart nog leed kan voelen, en het einde van de vreugde verdriet is." (1)

(1) Spreuken 14,13.

Ook in deze vakantie ging Giovanni naar de Moglia. Hij ging erheen in gezelschap van Giacomelli en zij aten daar, bleven er slapen en werden met grote hartelijkheid onthaald. Don Bosco zou steeds in innige betrekking met deze familie blijven en droeg M. en Mevr. Moglia een grote eerbied en vertrouwelijke genegenheid toe. Wanneer deze later verschillende malen in Turijn kwamen, werden zij steeds opgetogen ontvangen. En mevrouw Dorotea was zo stellig ervan overtuigd, dat het erkentelijke hart van Don Bosco met succes voor haar gebeden had, dat zij in alle, ook de meest ernstige gevallen, zich door hem liet raden.

Giorgio Moglia vertelt hierover nog het volgende: 'Don Bosco toonde steeds een grote erkentelijkheid ten opzichte van mijn familie hoe gering het ook was wat zij voor hem gedaan had. Ontelbare malen heeft hij mij aan tafel genodigd in het Oratorio, ik zat dan naast hem, ook al was hij omringd door de meest achtenswaardige van zijn priesters. Ook zekere dag wendde hij zich tot mij, in tegenwoordigheid van al zijn kloosterlingen en van andere, vreemde personen, die bij hem aan tafel zaten, en hij zei: "Dit is mijn vroegere baas!" En in de eerste tijd van het Oratorio, toen daar nog slechts vijftientig jongens onderdak gevonden hadden, kwam hij ieder jaar met hen naar Moncucco voor een landelijk feestje, en wilde dat wij zijn Oratorio als ons huis zouden beschouwen, wanneer wij voor zaken in Turijn zouden moeten verblijven. En telkens wanneer wij elkaar ontmoetten, beval hij me steeds aan veel te bidden, de heilige sacramenten te ontvangen, een grote verering voor de Maagd Maria aan de dag te leggen, God en onze naasten te beminnen en trouw te blijven in het beoefenen van alle plichten van een goede christen." Zijn petekind, Giovanni Moglia, zou eveneens het bewijs van zijn dankbaarheid ondervinden. Toen hij groot geworden was, kwam hij in het Oratorio studeren, waar hij drie jaar verbleef en waar Don Bosco hem steeds bij zich aan tafel nodigde. Bij de verdeling van het vaderlijke erfdeel verkreeg Giovanni toen de wijngaard, waar de wijnstok stond die na 61 jaar nog steeds groeide en vrucht opbracht, terwijl al de andere wijnstokken al vervangen waren, en hoewel de knecht in een jaar verzuimd had de grond daar van een koperoplossing te voorzien, was de wijnstok steeds meer vruchten blijven opbrengen dan de andere. In 1886, toen Don Bosco het verlangen te kennen had gegeven, wat druiven te ontvangen, bracht Giovanni hem enkele trossen in een mandje. Aldus verzekerde dezelfde Giovanni Moglia.

In die herfst maakte Giovanni ook kennis met de student Gioachina Rho uit Pecetto, die later een vooraanstaande hoogleraar in de letterkunde werd en inspecteur van het onderwijs in de provincie Turijn. Deze schreef in 1889 aan Don Piccollo, die hem vanuit Sicilie zijn lijkrede over Don Bosco had toegezonden, aldus: "Gaarne zou ik in uw werk iets hebben willen lezen over een geachte dorpsgenoot van ons, de theoloog Antonio Cinzano, pastoor van Castelnuovo d'Asti. Ik herinner me dat die goede pastoor er zo verheugd over was, Don Bosco tot zijn leerling gehad te hebben, en over enkele andere van zijn parochianen, aan wie Bosco zijn zorgen besteedde gedurende de jaarlijkse vakantie, ook toen zij al seminarist waren. En het was in de pastorie van Castelnuovo, dat ik kennis maakte met Don Bosco, rond het jaar 1840, tegelijk met Don Febraro, later pastoor in Orbassano, Don Allora en anderen, met wie hij later innige vriendschappelijke betrekkingen bleef onderhouden." Gezegd de herinnering aan deze brave pastoor, die zulke gelukkige dagen doorbracht temidden van de seminaristen, die door hem gevormd waren.

H O O F D S T U K L V

GIOVANNI BOSCO PREFECT VAN HET SEMINARIE - PRACHTIGE
LOFREDE OP DE SEMINARIST GIUSEPPE BURZIO - DE
BETREKKINGEN TUSSEN DEZE TWEE VRIENDEN - TOENADERING
VAN GIOVANNI TOT DE CONGREGATIE VAN DE OBLATEN VAN DE
MAAGD MARIA.

Toen Giovanni in het seminarie terugkeerde, werd hij tot de studenten van het vijfde en laatste jaar theologie gerekend, en door zijn voorbeeldig gedrag en vanwege de resultaten van zijn studie tot prefect benoemd, de hoogste post die een seminarist kon verwerven, en die hem boven al de andere seminaristen stelde en hem tevens de verantwoordelijkheid oplegde voor hun doen en laten.

Hoeveel vlijt en welke gevoelens Giovanni bij het uitoefenen van deze eervolle functie aan de dag legde, kunnen wij leren uit de tekst van een prachtige lofrede, die hij schreef over een vrome door hem bijgestane jongen, de seminarist Giuseppe Burzio. Burzio was in 1822 geboren in Cocconato en na verschillende wederwaardigheden had hij in oktober 1840 het geestelijke kleed aangenomen, en had hij zijn intrede gedaan in het seminarie van Chieri, waar hij onze Giovanni gedurende ongeveer een jaar tot prefect had. Op 19 september 1841 trad deze heilige seminarist, vol verlangen zich aan een meer volmaakt leven te wijden, bij de Oblaten van de Maagd Maria in Pinerolo in, een congregatie die kerkelijk was goedgekeurd bij breve van Leo XII in 1826, en daar eindigde hij zijn leven op 20 mei 1842, door een aan God welgevallige dood. Aan Giovanni werd daarom een getuigenis gevraagd door de beroemde Oblaat pater Felice Giordano, die in een boekje van 1846 Don Bosco al loffelijk een allerwaardigste priester noemt. En na diens dood, schreef hij, om van zijn heiligheid te getuigen, behalve tal van andere bladzijden vol lof voor onze Stichter, welke wij te zijner tijd zullen weergeven, de volgende regels neer: "In mijn boek, getiteld: Leerrijke wenken ter vervolmaking aan de jongens voorgesteld in het stichtelijke leven van Giuseppe Burzio, komt op bladzijde 137 en volgende een uitvoerige brief voor, die de priester Giovanni Bosco mij per 16 april 1843 deed toekomen. Deze brief werpt een helder licht op de jonge priester Don Bosco. Ook al handelt deze brief over iemand anders, namelijk over een brave seminarist, die in het seminarie van Chieri Don Bosco tot prefect had, hij verraadt toch voldoende door welke gevoelens van vroomheid, studiezin, tucht en godsdienstige geest de schrijver bezielde was. Bij het herlezen van de brief zou men zeggen dat hij, hoewel handelend over het stichtende leven van een jeugdige dienaar Gods, daarin, zonder het te merken, zichzelf tekent."

Hier volgt de betrokken brief:

"Door Uw eerwaarde gevraagd, mijn inzichten onder woorden te brengen met betrekking tot het gedrag in het seminarie van Chieri, van de seminarist Giuseppe Burzio, zaliger nagedachtenis, voldoe ik met des te meer genoegen aan uw verzoek, daar ik in mijn functie van prefect de gelegenheid gehad heb, hem goed gade te slaan, zodat ik op het ogenblik alleszins in staat ben om heel nauwkeurig mijn voortreffelijke indruk die ik van hem gekregen heb onder woorden te kunnen brengen.

"Om kort te gaan. Ik zou deze onvergelykelijke seminarist voor wat heel het jaar dat hij in het seminarie van Chieri vertoefde aangaat, niet beter weten te kenschetsen dan door te zeggen dat hij - en dat is het unanieme oordeel van al zijn medeseminaristen - een volmaakt model van een seminarist geweest is, daar hij alles had wat in de boeken en onderrichtingen met betrekking tot de verplichtingen van een seminarist wordt ingescherpt; zodanig zelfs dat, voor zover ik hem kon gadeslaan, het mij toescheen dat er niets aan hem ontbrak en hij niets te wensen overliet.

"In alle geval, wat bij mij bijzondere bewondering opwekte was dat hij in zijn doen en laten niet alleen alles vermeed, wat voor een seminarist ongepast zou zijn, maar dat al zijn handelingen met liefde en opgewektheid verricht werden.

"Vanaf het eerste begin dat hij in het seminarie kwam, getuigde hij duidelijk van de hoge opvatting die hij van de gekozen roeping had, en van zijn stellige wil om zich daarin te heiligen, door zich ijverig op alle middelen te werpen die hem tot het doel konden voeren.

"Van de vroege ochtend tot de late avond zou men geen ogenblik kunnen aanwijzen waarin hij niet stipt was. En elk artikel van het reglement had zijn grootste aandacht; hij nam ze alle met dezelfde nauwgezetheid en trouw in acht. Hij deed dit alles vrij en ongedwongen, omdat hij het voor zijn geweten zo wilde, zonder zich ooit te laten weerhouden of remmen door enigerlei menselijk opzicht.

"Met voorzichtigheid nam hij afstand van die seminaristen, die in hun manier van doen, een weinig godsdienstige geest lieten blijken, en hij zocht zich twee of drie collega's van dezelfde jaargang en van dezelfde geestesgesteldheid uit, met wie hij zich kon onderhouden, en die elkaar over en weer aanspoorden tot het goed vervullen van de door hen omhelsde staat.

"Hij legde zich degelijk op de studie toe, hij hield ervan en deed al het mogelijke, om er zoveel mogelijk nut uit te trekken. Hij gebruikte met overleg al de tijd, die hij aan zichzelf kon besteden, en nooit was hij over andere boeken gebogen dan zijn studieboeken. Hij nam graag deel aan bijeenkomsten of aan wetenschappelijke oefeningen van zijn klas, en hij moedigde ze aan door zijn medewerking. In de disputen onderscheidde hij zich door zijn beminnelijkheid en liefde voor de waarheid, terwijl hij ook een verdediger en beoefenaar van alle gematigdheid was.

"Gedurende de recreaties hield hij er eveneens van, zich met de stof van de studie bezig te houden. Wanneer sommigen over onverschillige zaken begonnen te spreken, bepaalde hij er zich toe te luisteren naar wat de anderen zeiden; maar wanneer het over de studie of over de godsvrucht ging, dan toonde hij zich levendig en was een en al belangstelling.

"In de gemeenschappelijke studie toonde hij zich nooit lui. Ledigheid was hem onbekend. Zodoende deed hij bijzonder veel op; hij wist zijn geest voortreffelijk te concentreren, alleen zijn aandacht schenkend aan zijn eigen werk, zodat hij, wanneer er iemand was die hem stoorde door gepraat of iets anders, deed alsof hij nergens iets van merkte, en alleen even de ogen opsloeg naar degene die stoorde. Zijn afkeer om zich in nutteloze dingen te verdiepen, de gewoonte om ook in gezelschap het stilzwijgen te bewaren, dat alles heeft, naar ik meen, veel bijgedragen tot zijn aanzienlijke vorderingen.

"Maar met nog grotere ijver legde hij zich op de godsvrucht toe, waarin hij werkelijk zeldzame vorderingen maakte. Het is mij uiteraard niet mogelijk de aandacht te vestigen op dingen die buiten ieders waarnemingsvermogen vallen; maar wie de ernst kent van deze seminarist en de volharding in het goede, kan zich gemakkelijk een voorstelling vormen van de meeste en beste verborgen deugden.

"Zo was er ook nimmer sprake van, dat hij zich bij de godsdienst-oefeningen gedroeg met een geest van onverschilligheid of met een schijn van sleur. Integendeel, zijn houding en gedrag waren bewonderenswaardig en zijn gezicht weerspiegelde steeds zijn diepste verlangens; er begon nauwelijks zelfs een godsdienst-oefening, gebed of meditatie, - of ook wanneer hij maar even een voet in de kapel zette, - of al zijn zinnen schenen zich te concentreren op de heilige gebeurtenis en men kon duidelijk zien hoe hij met heel zijn ziel eraan deelnam en hoezeer de geest van het geloof hem vervulde. Of de oversten er wel of niet bij waren, het vrome gedrag van Burzio was onveranderlijk hetzelfde, zodat men terecht van hem kan zeggen, dat ambulabat coram Deo.

"Wat de Sacramenten aangaat, niet alleen nam hij het gebruik daarvan in acht, zoals het voor allen op dit seminarie is voorgeschreven, maar hij bevorderde het veelvuldige gebruik ervan, en verheugde zich over alle gelegenheden, telkens wanneer de biechtvaders kwamen, wat meestal op zaterdag en de vooravond der hoogdagen het geval was.

"Buiten de gewone devoties die voor allen golden, en die hij met grote ijver verrichtte, kon ik aan zijn woorden en daden beoordelen, dat hij een bijzondere devotie koesterde tot Jezus in het Heilig Sacrament en tot de Heilige Maagd, aan wie hij, als hij maar even wat tijd over had, al zijn genegenheid en dankbaarheid wijdde. Bovendien zonderde hij zich op lege ogenblikken, zoals gedurende de recreatie of onder de vakantie, van zijn metgezellen af, en ging naar de kerk, om zich in een samenspraak met Jezus in het Sacrament en met de allerheiligste Maagd Maria te verdiepen.

"Zijn verlangen naar volmaaktheid bracht hem ertoe, met een van zijn vertrouwde vrienden af te spreken, dat deze hem opmerkzaam zou maken wanneer hij tekortschoot in het vervullen van zijn plichten, en dat deze hem onmiddellijk op iedere fout zou wijzen.

"Wat zijn vroomheid aangaat, is het overigens wel voldoende te zeggen dat hij, toen het einde van het jaar naderde, voor zijn voorbeeldig gedrag een eervolle vermelding kreeg van zijn oversten, een zeldzame onderscheiding, die in genoemd seminarie niet vaak wordt verleend.

"Een andere deugd, die hem op bijzondere wijze onderscheidde, was zijn bescheidenheid, zo zeldzaam en volmaakt, dat ik haar niet onder

woorden zou weten te brengen, dan alleen door te zeggen dat het veeleer een hemelse dan een menselijke bescheidenheid was. Niet dat er sprake bij hem was van ook maar een zweem van overdrijving, integendeel, hij was erg hartelijk en openhartig, waardoor hij niet alleen de vreugde van zijn oversten uitmaakte, maar ook de bewondering wekte van de seminaristen zelf; en van mezelf moet ik erkennen, dat ik door de aantrekkelijkheid van zijn bescheiden optreden, door zijn verstandige manier van spreken, waaruit de ernst en de zuiverheid van zijn ziel bleek, mij herhaaldelijk gedrongen voelde om toenadering tot hem te zoeken en mij met hem te onderhouden, ofschoon toch een aanzienlijke afstand in studie en in leeftijd ons scheidde, want ik was toen al dicht tot het einde van mijn theologische studiën genaderd.

"Buitengewoon opmerkelijk was zijn bescheidenheid van blik, in alle omstandigheden, wat ook buiten het seminarie bleek, en vooral op de wandeling en elders; maar in de kerk en in de processies leek hij wel een engel van ingetogenheid van blik en houding. Kortom, er leek mij geen zweem overdrijving te schuilen in de bewering, dat in Burzio die ingetogenheid met al haar handelingen weerspiegeld werd, die beschreven en voor de seminaristen warm aanbevolen is in het beroemde decreet van Trente: Sic decet omnino clericos etc.

"Hij was in zijn manieren hoffelijk en vriendelijk voor iedereen; maar wanneer het gebeurde, dat de een of ander hem op de schouders of in het gezicht wilde liefkozen, omdat hij er zo knap uitzag, trok hij zich onmiddellijk terug en zei: "Laat me, laat me met rust", en maakte zich dan uit de voeten.

"In de recreatie legde hij de grootst mogelijke voorzichtigheid aan de dag in de gesprekken met zijn metgezellen. Zijn superieuren bewees hij de hoogste eerbied, zodat hij steeds met de hoogst mogelijke achting over hen sprak. Nooit ook hoorde men hem zich beklagen over wat er op tafel kwam, zoals soms wel eens gebeurde, of over iets anders; hij duldde niet, dat een leerling van het seminarie, ooit een minder gepast woord sprak, of een woord dat in strijd was met de naastenliefde of vervuld van kritiek ten opzichte van de oversten.

"Ook trad er bij hem een zeldzame nederigheid en zachtmoedigheid op de voorgrond, terwijl zijn onberispelijk gedrag hem de afgunst van sommigen bezorgde, die zich bij de oversten over hem beklagden, maar met nederigheid, geduld en zachtmoedigheid verdroeg hij alles en wist het kwade met het goede te overwinnen, zodat de storm tegen hem al spoedig luwde en bij de kwaadwilligen het gevoel van afgunst al spoedig in dat van verering en van de grootste vriendschappelijke genegenheid veranderde.

"Toen hij, zoals al gezegd, zich twee of drie collega's had uitgekozen van dezelfde cursus en dezelfde geestelijke gesteltenis, trachtte hij zich met hen te onderhouden, zodat zij elkaar wederkerig zouden helpen, hun gekozen levensstaat volmaakt te beleven, en wanneer hun gesprekken ook al niet steeds over de schoolstof handelden, zij gingen toch wel altijd over geestelijke aangelegenheden die betrekking hadden op het verheven doel van de geestelijke roeping, op het ontvluchten van de wereld en op de zielenijver.

"Laat het volstaan met hier enkele gezegden te noteren, die ik meer dan eens uit zijn mond gehoord heb en die de voortreffelijke eigenschappen van zijn ziel nog beter aantonen.

"Eens vroeg hij me in volle vertrouwen, welk middel ik het beste vond om zich te vervolmaken in liefde tot Maria. Toen ik hem daarop naar best vermogen geantwoord had, stelde ik hem deze vraag: "Denk je dat Maria veel te onzen gunste zou kunnen doen?" - Hij keek me met grote verbazing aan: "O, wat zul jij een mooie geestelijke worden", antwoordde hij, "als je daaraan twijfelt!" Daarna voegde hij eraan toe: "Wanneer het niet onjuist was ten opzichte van God, zou ik willen zeggen dat Maria aan Hem gelijk is, want quod Deus imperio, tu prece, Virgo, potes;" - en hij herhaalde dat verschillende malen, waarmee hij naar de mening der heilige Vaders wilde zeggen dat Maria almachtig geworden is door de genade, zoals haar Zoon Jezus het is van nature.

"Bij een andere gelegenheid vroeg ik hem of hij graag op het seminarie was. "Heel graag", antwoordde hij me; "omdat ik hier werkelijk kan leren een goede priester te worden." - "Verlang je er erg naar, priester te worden?" - "Ik verlang er erg naar", zei hij, "maar de moeilijkheid is, dat, eerder dan priester te worden, het nodig is dat ik heilig word... dat ik heilig word... heilig." Het moet U ook niet verbazen mij zo te horen spreken, daar iedereen ervan overtuigd is dat hij de verstandigste en in de deugd de meest bedrevene was. Ik mag voor mezelf beweren, dat ik herhaaldelijk gelegenheid gehad heb zeer door hem gesticht te zijn.

"Ten slotte wil ik enige uitspraken noteren, die enkele van mijn metgezellen van onze seminarist gaven en die ik daarom heb gevraagd. De een noemde hem een toonbeeld van deugd; een ander een voorbeeld van geestelijke bescheidenheid; een derde achtte hem waardig om altijd te blijven leven, om het goede voorbeeld te kunnen geven; anderen weer: een merkwaardige jongen, onovertrefbaar in deugdzaamheid. Velen vroegen mij, of de geschiedenis van zijn leven nog niet verschenen was, en verzochten mij ervoor te zorgen, dat dat zo gauw mogelijk zou gebeuren. Een seminarist uit Chieri schrijft mij in een brief van 24 februari jl.: "Ik verzoek u dringend mij te willen mededelen, of de geschiedenis van Burzio al of niet al in druk gegeven is, en of U me in het bevestigende geval exemplaren ervan zou kunnen doen toekomen. Ik vraag u dat allerdringendst, niet alleen voor mij, doch ook voor vele anderen."

"Ziedaar, hoe ik me zijn gedragingen in het seminarie herinner, hoe weinig dat ook zij van de werkelijkheid en volheid van deze mooie ziel, geliefd bij God en bij de mensen, wiens nagedachtenis gezegend is en het nog meer zal zijn, wanneer, zoals uiterst wenselijk is, de geschiedenis van zijn stichtelijk leven in druk verschijnen zal.

"Met de verzekering ... enz.

Klooster van Sint-Franciscus
Turijn, 16 april 1843.

GIOVANNI BOSCO, pr.

Naschrift. Het leek mij goed deze aantekeningen ook te laten lezen aan zijn prefect van de klas en de slaapzaal, die mij als volgt schrijft:

"Ik las bijgaande brief van Giovanni Bosco pr. over het onberispelijke gedrag van de overleden seminarist Burzio, en verklaar dat hij de waarheid behelst, zelfs meen ik dat hij, naar het mij voorkomt, veel minder gezegd heeft dan wat er werkelijk te prijzen valt.

"Ik kan daar nog aan toevoegen, dat, daar ik zijn prefect in de klas en op de slaapzaal geweest ben, ik nooit ook maar het minste heb hoeven aan te merken op zijn gedrag; op het einde van het schooljaar, door de overste gevraagd naar de punten voor godsvrucht en vlijt, aan Burzio toegekend, antwoordde ik aan de overste, door te schrijven: "uitstekend" en ik klaagde tevens dat het mij speet geen hoger punt te kunnen geven.

"Het zal mij later ten zeerste verheugen en een grote troost zijn, wanneer U zich aan het schrijven zult begeven van een levensgeschiedenis die zo nuttig zal zijn voor de achterblijvenden.

"Ik heb de eer... enz.

D. Antonio Giacomelli, pr.

De lofprijzingen die Don Bosco laat verluiden ten gunste van Giuseppe Burzio dragen veel tot zijn roem bij, niet alleen omdat zij ons een afspiegeling van zijn eigen leven geven, maar ook omdat zij ons wijzen op het vertrouwen dat Burzio onze Giovanni toedroeg, en de eerbied die hij tegen hem koesterde, hoe graag hij hem zelf ook zou hebben willen zien toetreden tot de Congregatie van de Oblaten van Maria. Inderdaad zocht Don Bosco steeds, tot welke religieuze Orde hij zou kunnen toetreden. Het kwam hem voor dat de Heer hem tot een dergelijke staat riep. Hij verlangde ernaar kloosterling te zijn om te kunnen gehoorzamen; de gedachte van vrij te zijn, en méér nog die van te zullen bevelen, schrikte hem af. Nadien sprak hij dikwijls over de religieuze roeping met Burzio, met wie hij heel vertrouwelijk was. Deze riep in Bosco's hart het verlangen wakker om eveneens Oblaat te worden. Toen hij enkele malen in Turijn vertoefde om zijn vriend te bezoeken in het Consolotaklooster, dat Mgr. Fransoni in 1833 aan de Oblaten had geschonken, bezocht hij ook de kerk die zo befaamd geworden is door de devotie der inwoners van Turijn. Bij die gelegenheid stelde Burzio hem voor aan zijn oversten, die hem voor zich trachtten te winnen en hem ook schriftelijk uitnodigden om tot hen toe te treden; maar hij nam het besluit niet op hun uitnodiging in te gaan.

Niettemin bleven de vriendschappelijke betrekkingen met pater Felice Giordano bestaan, die in een brief aan Don Michele Rua van 1888 getuigt van zijn liefde, gehechtheid en verering voor zijn oude vriend Don Bosco. Evenzo met pater Balma en pater Barchialla, die later aartsbisschoppen van Cagliari werden, en met pater Daddesso en andere Oblaten. Dientengevolge leerde hij de geschiedenis, de geest en de regels van die Congregatie bijzonder goed kennen. De stichter ervan, Pius Brunone Lanteri, gestorven in 1830, was een onvermoeibaar ijveraar voor het heil der zielen en stichter van verscheidene bloeiende congregaties, alle bestemd om een dam te vormen tegen het kwaad, dat overal om zich heen greep, en om op te voeden op grond van gezonde geloofsbeginnselen en van de moraal en tot genegenheid voor de zaak van de monarchie en de jeugd van Piëmont, evenals om de verspreiding te bevorderen van grote aantallen boeken over de zuivere leer en de christelijke vroomheid; hij was een heilige dienaar des Heren geweest, voor wie de liefde tot de Paus het leven van zijn leven betekende. Gedurende al de tijd, dat Pius VII in Savona gevangen had gezeten, had hij, grote gevaren trotserend, de Paus op clandestiene manier allerbelangrijkste documenten doen toekomen over het bestuur van de Kerk, evenals edelmoedige giften die hij voor

hem in Turijn inzamelde. Toen de politie van Napoleon achterdocht tegen hem begon te koesteren, was er tot tweemaal toe een grondige huiszoeking bij hem gehouden, doch tevergeefs, en hij werd voor vier jaren verbannen naar zijn villa in Bardassano. Geleerd en populair schrijver als hij was, verspreidde hij vanuit die plaats tal van werkjes, nu eens gedrukt, dan weer gekopieerd, - wanneer het niet raadzaam was ze aan drukkers toe te vertrouwen, - om onder de gelovigen de liefde, de eerbied en de gehoorzaamheid tegenover de Paus levend te houden, daarbij de nadruk leggend op de waardigheid, de voorrechten en de onfeilbaarheid van zijn ex-cathedra gedane uitspraken, En deze hele geest had pater Lanteri meege-deeld aan de Congregatie der Oblaten van Maria, als doel kiezend, het geven van geestelijke oefeningen aan het volk, de heersende dwalingen te bestuderen en te bestrijden, zich te wijden aan de vervolmaking van de jonge geestelijkheid, zoveel mogelijk tot schild en steun van de Paus van Rome te dienen. En zijn regel wilde niet de strengheid of uiterlijkheid van de monniken, maar hij drong sterk aan de volmaaktheid en de ijver van de hoogste en nuttigste Orden van Gods Kerk na te volgen.

De goddelijke Voorzienigheid scheen dus, door Don Bosco in contact te brengen met de Oblaten van de Maagd Maria, te willen dat hij het geheimzinnige voorbereidingswerk, dat in Morialdo was begonnen, zou vol-einden en deed voor zijn geest het idee oprijzen van de Sociëteit, die met een groter grondplan en met meer verscheidenheid in haar doeleinden, iedere levensstaat in zich zou bevatten, waarin Zij hem van de jaren zijner kindsheid en jongelingsjaren af bedreven had gemaakt. In Pater Lanteri werd hem het model van een stichter van religieuze Congregaties voorgehouden, aangepast aan de noden van de tijd, vreemd echter aan alle politieke hartstocht. En zo ook vond de Voorzienigheid in het Instituut der Oblaten de vorm die best geschikt was voor de Congregatie, die zij hem wilde doen stichten en over heel de wereld verbreiden, ontdaan van ieder uiterlijk karakter en gebruik, die voor de tegenstanders der religieuze orden een steen des aanstoets zouden kunnen zijn.

H O O F D S T U K LVI

GIOVANNI LEGT DE LAATSTE EXAMENS IN DE THEOLOGIE AF
- ZIJN MEDELEERLINGEN HULDIGEN HEM - DE GEESTELIJKE
OEFENINGEN TER VOORBEREIDING OP DE PRIESTERWIJDING - DE
EERSTE HEILIGE MIS VAN DON BOSCO - DE WERKDADIGHEID VAN
HET WOORD - INDRUKWEKKENDE VERMANING VAN MOEDER
MARGHERITA.

Zo stilaan zijn wij aan het einde van het eerste deel van ons verhaal gekomen. Met grote stappen gaat Giovanni Bosco voort naar de vervulling van zijn vurigste wensen, naar de lang verwachte dag van zijn priesterwijding, die een geweldige horizon voor hem ontsluit tot heil van de zielen. Hij was moe, hulpbehoevend, krachteloos en rijk aan ellende; maar het oog van God rustte zegenend op hem, richtte hem op uit zijn neerslachtigheid en deed hem het hoofd opheffen; een reden waarom wij velen de Heer zullen zien, bewonderen en prijzen.(1)

Terug in het seminarie, deed Giovanni het examen dat men aan het begin van het jaar gewoonlijk moest afleggen en verkreeg, zoals gewoonlijk, een optime, zoals blijkt uit het puntenboek van alle seminaristen, geschreven door prof. Appendini en dat nog in ons bezit is. De Heer had een kleine vernedering voor hem weggelegd alvorens hij het seminarie zou verlaten. Voor het tweede examen, dat hij op 17 februari 1841 aflegde, kreeg hij enkel met een "Bijna zeer goed" de aantekening (fere optime). Hij was geëxamineerd door de doctor in de theologie Lorenzo Gastaldi en ondervraagd over een punt waarvoor hij ofwel geen tijd gehad had om het te bestuderen, of waarvan hij wellicht dacht dat het geen examenstof was. Zonder een spier van zijn gezicht te vertrekken improviseerde hij voor de vuist weg een canon van het Concilie van Trente en verwerkte die met wat hem nog vaag voor de geest stond.

"Zegt het Concilie dat eigenlijk wel zo"? vroeg Gastaldi, verbaasd over zoveel vrijmoedigheid. Don Bosco begon te lachen, zodat de examinator eveneens moest lachen. Op zaterdag Sitientes van 1841, voor Pas-siezondag, werd hij diaken gewijd. Op 15 mei deed hij het examen voor de laatste wijding en verkreeg een plus quam optime. Het was een oude gewoonte in het seminarie van Chieri, dat de oversten bij het aflopen van elk schooljaar bij elkaar kwamen, en het gedrag van alle seminaristen afzonderlijk aan een grondig onderzoek onderwierpen. Welnu, in de registers van de Curie te Turijn, waar men de lijs-

(1) Ecclesiasticus 11,12.

ten der seminaristen van het jaar 1841 aantreft, staat er onder de rubriek "opmerkingen" achter de naam van Giovanni Bosco aangetekend: "Zelante e di buona riuscita" - ijverig, behaalt goede resultaten.

Het schooljaar was afgelopen en voor Giovanni was de tijd gekomen om het seminarie voorgoed te verlaten. Voor hem werd het een gedenkwaardige dag. "Mijn oversten hielden van me", zo schrijft hijzelf, "en gaven aanhoudend blijk van hun welwillendheid. Mijn metgezellen waren me genegen. Men kan wel zeggen dat ik voor hen leefde en zij leefden voor mij. Daarom was deze scheiding erg droevig voor me, de scheiding van een plaats waar ik zes jaren lang geleefd had, waar ik kennis en godsdienstige geest had opgedaan, en al de tekenen van goedheid en genegenheid had aangetroffen die men maar verlangen kan."

En alvorens verder te gaan, moge het ons hier toegestaan zijn de verklaringen bijeen te voegen, als evenzoveel bloemen in een boeket, die zijn medeseminaristen ons ter ere van Don Bosco hebben gegeven. Het is een ware volksstemming van genegenheid, achting, en eerbied voor onze Giovanni. Don Antonio Comelli: Van de eerste dagen af dat ik hem op het seminarie leerde kennen, beschouwde ik hem alsof hij al priester was, en dat kwam door zijn groot verstand en deugdzaamheid. - De theoloog Carlo Allora: Op het seminarie gaf hij opvallende voorbeelden van godsvrucht en gehoorzaamheid. De achting die de seminaristen hem toedroegen was zo groot, dat zij hem meer als een overste dan als een medestudent beschouwden. Wij hebben hem van die tijd af voor heilig gehouden. - Don Francesco Oddenino: De seminarist Bosco vulde iedere minuut van zijn tijd. Hij gaf zich over aan heel veel lectuur; zijn metgezellen waren gewoon zich tot hem te wenden, als zij met een of andere stof in moeilijkheden waren, want zijn kennis was verrassend groot; hij genoot bij allen grote eerbied voor zijn deugd en godsvrucht. - De theoloog Albino Massa, pastoor van Corio: Op het seminarie was hij een model van een seminarist. - Don Vincenzo Sosso, erekanunnik van de collegiale kerk in Moncalieri: Op het seminarie werd hij de pater genoemd, zo degelijk, bewust en geregeld was zijn leven. - Don Grassini, pastoor te Scalenghe: Don Bosco was de vredeftichter tussen de ene partij en de andere. - De theoloog Don Giovanni Ferrero, pastoor van Pontedarano en later kanunnik-aarts-priester van de dom te Biella: Tal van seminaristen, die Don Bosco op het seminarie gekend hebben, geven mij de verzekering dat hij op het seminarie een gedrag aan de dag legde, dat boven alle lof verheven was, en dat het in Chieri toen al een kostbare man was, die Bosco. Vele anderen nog verklaarden tegenover ons: Onze beminnelijke metgezel op het seminarie werd erg gewaardeerd vanwege zijn heilige levenswandel. - Don Bosco, pastoor van Levone Canavese: Ik ben vijf jaar lang zijn metgezel geweest op het seminarie, en nog eens vijf jaar in het Convict en in de Refugie, en ik heb nooit ook maar het geringste gebrek in hem kunnen gewaarworden; integendeel, ik heb hem iedere deugd volmaakt zien beoefenen. - Mgr. Giovanni Battista Appendini, zijn leraar in de theologie: Door zijn godsvrucht en studiezijn maakte de seminarist Bosco grote vorderingen op het seminarie, zonder dat hij het zelf merkte, als gevolg van de goedmoedigheid die later voor heel zijn leven zo kenmerkend zou zijn. - Een salesiaanse clericus die onder dienst was, lag in garnizoen in Giaveno. Hij had horen vertellen, dat de theoloog Arduino, kanunnik-pastoor in die plaats was, en die eerder theologieprofessor geweest was van Don Bosco in het seminarie te Chieri. Hij achtte het daarom zijn plicht hem een bezoek te gaan brengen, waarbij hij hem zijn omstandigheden uiteenzette en onderdanig zijn opwachting maakte. "Don Giovanni"! riep de

eerbiedwaardige priester toen met tranen in de ogen uit: "ik herinner me hem nog van toen hij mijn leerling was; hij was vroom, ijverig, een echt voorbeeld. Zeker niemand zou toen van hem hebben kunnen voorspellen, dat hij worden zou wat hij nu geworden is. Maar ik moet zeggen dat zijn waardig gedrag, de nauwgezetheid waarmee hij zijn plichten vervulde, zowel de godsdienstige als zijn schoolse, voorbeeldig waren. Hoe gaat het nu met hem? Och, doe hem weer eens aan mij denken, als ge naar Turijn terugkeert en dat hij voor me bidt voor een zalige dood."

Op 26 mei, het feest van de heilige Philippus Neri, kwam Don Bosco in Turijn aan en begon de geestelijke oefeningen in het Missiehuis van de Vincentianen. "Hij deed dat op een stichtende manier", verklaart Don Giacomelli; "hij was buitengewoon onder de indruk van het woord Gods, dat hij in toespraken hoorde, en vooral van die uitdrukkingen, die de grote waardigheid aanduiden welke hij binnenkort zou ontvangen.

"Wie zal de berg des Heren bestijgen? Voor wie zal zijn heiligdom zijn? Wie kunnen zichzelf waardig keuren dienaar van God te zijn en Zijn heilige en ontzagwekkende geheimen te bedienen?" - En de seminarist Bosco toonde zich, in de gesprekken met zijn mederetractanten, erg onder de indruk van wat de Psalmist antwoordt op de bovengestelde vraag: "Die rein is van handen en zuiver van hart, die zijn ziel niet naar het zondige richtte, en niet in bedrog gezworen heeft. Zegen zal hij ontvangen van Jahwe, rechtvaardiging van de God van zijn heil."(1)

In een schrift vinden wij de volgende opsomming: "Besluiten uit de oefeningen, gedaan ter voorbereiding van mijn eerste heilige Mis: De priester gaat niet alléén naar de hemel, noch gaat hij alleen naar de hel. Als hij het goede doet, zal hij naar de hemel gaan, samen met de zielen die hij door zijn goede voorbeeld heeft gered; als hij verkeerd handelt, geeft hij ergernis, hij gaat dan verloren met de zielen die hij door zijn ergernis ten verderven gevoerd heeft. Daarom zal ik alle verplichtingen op me nemen om de volgende besluiten na te komen:

1. Ik zal nooit een wandeling maken, tenzij uit ernstige noodzaak, ziekenbezoek, enz.
2. Ik zal er bijzonder op letten mijn tijd goed te gebruiken.
3. Lijden, handelen en nederig zijn in alles en altijd, wanneer het erom gaat, zielen te redden.
4. De liefde en de zachtmoedigheid van de Heilige Franciscus van Sales zullen mij in alles leiden.
5. Ik zal steeds tevreden zijn met mijn voedsel, wat het ook mag zijn, vooropgezet dat het niet schadelijk is voor de gezondheid.
6. Ik zal wijn met water verdund drinken en enkel als geneesmiddel, dat wil zeggen, wanneer en zoveel als het nodig is voor de gezondheid.
7. De arbeid is een machtig middel tegen de vijanden van de ziel; daarom zal ik mijn lichaam niet meer dan vijf uren slaap gunnen per nacht. Gedurende de dag, vooral na de maaltijd, zal ik niet de minste

(1) Psalm 23, 3.

rust nemen. Ik zal enkel uitzonderingen maken in geval van ziekte.

8. Iedere dag zal ik een weinig tijd besteden aan overweging en aan geestelijke lezing. In de loop van de dag zal ik een kort bezoek brengen aan, of op zijn minst bidden tot het Heilig Sacrament. Ik zal me minstens een kwartier voorbereiden op de Heilige Mis en een kwartier voor mijn dankzegging gebruiken.

9. Ik zal nooit gesprekken voeren met vrouwen, behalve in het geval dat ik biecht moet horen, of door enige andere geestelijke noodzaak."

Deze opsomming werd geschreven in 1841. In zijn handschrift voegt Don Bosco er nog aan toe:

"De dag van mijn wijding was de vooravond van het Feest der Heilige Drievuldigheid, 5 juni, en zij werd verricht door Mgr. Aartsbisschop Luigi Fransoni in het bisschoppelijke Paleis. Mijn eerste heilige Mis heb ik opgedragen in de kerk van de Heilige Franciscus van Assisi, aan het hoofd waarvan Don Giuseppe Cafasso, mijn weldoener en leider, stond. Met spanning werd ik in mijn geboorteplaats verwacht, waar sinds jaren geen eerste heilige Mis meer was opgedragen. Maar ik zou er de voorkeur aan gegeven hebben ze in Turijn op te dragen, zonder drukte, aan het altaar van de heilige Engelbewaarder, dat in die kerk aan de Evangeliezijde staat. Die dag vierde de universele Kerk het feest van de Heilige Drievuldigheid, het aartsbisdom van Turijn dat van het Mirakel van het Sacrament, de kerk van de heilige Franciscus van Assisi het feest van Onze-Lieve-Vrouw der Genade, sinds onheuglijke tijden hier vereerd. Ik mocht het de mooiste dag van mijn leven noemen. In het memento van die gedenkwaardige Mis, heb ik getracht op godvruchtige wijze melding te maken van al mijn leraren, geestelijke en tijdelijke weldoeners, en vooral van de betreurde Don Calosso, die ik steeds ben blijven beschouwen als een grote en vooraanstaande weldoener. Het is een vroom geloof, dat God heel beslist alle genade verleent, die de nieuwe priester hem gedurende het opdragen van zijn eerste Mis vraagt: ik vroeg dringend om de vruchtbaarheid van het woord, om goed te kunnen doen voor de zielen. Ik geloof dat de Heer mijn nederig gebed verhoord heeft."

Don Bosco zegt in zijn bescheidenheid eenvoudig ik geloof; maar wie hem kenden, konden zien hoe hij de gevraagde genade in verbazingwekkende overvloed ontvangen heeft. In de loop van zijn ministerie, hetzij in het persoonlijke of in het openbare leven, maakte hij zich, door te spreken, te preken of in de biecht, zozeer meester van de harten, dat hij ze tot God wist te brengen, tot deugdzame en edelmoedige besluiten te bewegen, terwijl hij bij velen de kiemen legde voor een degelijke heiligheid, die grote dingen zou verrichten. Met zijn woord betoverde hij als het ware de jongens: hij maakte goede jongens van hen die eerst niet deugden, en de goeden bracht hij tot een leven van volmaaktheid, vooral door hun het leven van de heilige Aloysius van Gonzaga voor ogen te stellen, die hij hun als beschermer geschonken had. Een oneindig aantal keren bewerkte een eenvoudig woord van hem wonderen, deed de wil onmiddellijk een andere richting nemen en verwekte wonderbaarlijke religieuze roepingen.

En hoe kan dat ook anders, daar, buiten de oneindige intrinsieke waarde van het onbloedige offer, buiten de niet in twijfel te trekken betekenis van een genade, nodig voor de verheven zending hem door dezelfde Goddelijke Verlosser opgelegd, Don Bosco de heilige mysteriën met

zo een vuur van geloof, hoop en liefde celebreerde, als dat alleen gehuisvest is in de harten der meest intieme vrienden van God? Een zonneklaar bewijs daarvan is de engelachtige liefde, waarmee hij de heilige Mis tot het einde van zijn leven toe bleef celebreren. Velen bevestigden, wat wijzelf trouwens iedere dag hebben ondervonden. Wij hebben heel, heel dikwijls zijn Mis bijgewoond, en dan maakte zich steeds een zalig gevoel van geloof van ons meester, bij het zien van de godsvrucht die uit heel zijn houding sprak bij het zien van de nauwkeurigheid waarmee hij de heilige ceremonies verrichtte, en bij het horen van de wijze waarop hij de woorden uitsprak en van de zalving die zijn gebeden vergezelde. En de stichtende indruk die men kreeg vergat men nooit meer. Overal waar hij ging, zelfs buiten Italië, was het voldoende te weten dat Don Bosco op dat en dat uur, op die en die plaats de heilige Mis zou opdragen, om mensen rond zijn altaar te doen samendrommen. Om te voldoen aan het vurige verlangen, deze vertroosting schenkende gebeurtenis ook eens een keer mee te maken, waren er velen, die met dat doel alleen de lange reis naar Turijn maakten; en wanneer Don Bosco daar dan de sacristie verliet om zich naar de kapel van de Heilige Petrus te begeven, verlieten honderden godvruchtige personen die hier en daar in de kerk verspreid zaten, hun plaats om zich om hem heen op te stellen. "Hij is een heilige! Een heilige"! zegden ze dan stilletjes tegen elkaar, als de Mis was afgelopen.

Op maandag na Drievuldigheidszondag ging Don Bosco zijn tweede Mis opdragen in de kerk van de Consolata, om "dank te brengen", zoals hij schrijft, "aan de Grote Maagd Maria voor de ontelbare gunsten, die Zij mij ten goede had laten komen door haar goddelijke Zoon Jezus.

"Op dinsdag", zo vervolgt hij, "begaf ik me naar Chieri en droeg de Mis op in de kerk van de heilige Dominicus, waar nog steeds mijn oudleraar P. Giusiana woonde, die mij met vaderlijke genegenheid ontving. Gedurende die heilige Mis weende hij voortdurend van ontroering. Ik heb die hele dag met hem doorgebracht, en men kon het wel een paradijselijke dag noemen."

"Op woensdag werd het heilige Misoffer opgedragen in de dom van die stad.

"Op donderdag, plechtigheid van Corpus Domini, voldeed ik aan het verlangen van mijn streekgenoten en begaf me naar Castelnuovo, waar ik de Mis zong en in de processie ter gelegenheid van deze plechtigheid meeging. De pastoor was zo goed mijn verwanten op de maaltijd uit te nodigen, met de geestelijkheid en de notabelen van het dorp. Allen namen deel aan die opgewekte samenkomst; want al mijn streekgenoten hadden erg veel met mij op, en alles wat zij voor mij hadden kunnen doen deed hun thans veel genoegen. De avond van die dag bracht ik bij mijn familie door. Maar toen ik dicht bij huis kwam en de plaats zag van de droom, die ik had toen ik ongeveer negen jaar oud was, kon ik mijn tranen niet bedwingen en zei: "Hoe wonderbaarlijk zijn toch de plannen van de goddelijke Voorzienigheid! God heeft waarlijk een arme jongen van de grond opgenomen om hem tot de eersten onder zijn volk te verheffen."

"Mijn moeder zei die dag, toen zij met mij alleen was, deze gedenkwaardige woorden tegen me: "Je bent priester, je draagt de Mis op, van nu af aan ben je dus dicht bij Jezus Christus. Denk er echter aan, dat de Mis opdragen zeggen wil, beginnen te lijden. Je zult het zo direct nog niet merken, maar van lieverlee zul je gaan inzien, dat je moeder je de waarheid gezegd heeft. Ik ben er zeker van, dat je iedere dag voor me zult bidden, hetzij ik nog leef of al dood ben; dat is voor mij genoeg.

Voortaan denk je nog alleen aan het heil van de zielen, en schenkt geen aandacht meer aan mij!"

Heilige en edelmoedige moeder, die, zoals Don Cinzano vertelde, wonderen had verricht, van offervaardigheid, van ontbering, van geduld en deemoedigheid om haar zoon te helpen priester te worden. En Onze-Lieve-Heer had haar in leven gehouden, opdat zij de gewijde hand van haar Giovanni zou mogen kussen. Want korte tijd daarvoor was zij inderdaad in een hoge moerbeiboom geklommen, om bladeren te plukken en zijderupsen te verzamelen; maar plotseling brak de tak, waar zij op stond af, en zij kwam met een plof op de grond terecht waar zij het bewustzijn verloor. Toen zij weer bijkwam, bemerkte zij tot haar verbazing, dat zij geen enkel letsel had opgelopen; alleen toen ze nog op de grond zat en zij de Heer dankte, viel de afgebroken tak, die het ongeluk veroorzaakt had, naar beneden en raakte haar aan het voorhoofd, waar ze het litteken bleef behouden zolang ze leefde.

Hoe goed is de Heer dus voor degenen die hem vrezen! Op tal van manieren beloonde hij Margherita, omdat zij zo goed het heilige onderpand voor Hem bewaard had, dat Hij haar in de persoon van haar zoon Giovanni had toevertrouwd. Er staat geschreven: "Wie zijn zoon goed opvoedt, zal daarvan het voordeel ondervinden, en kunnen roemen over hem onder zijn bekenden." (1) En onsterfelijk zal ook zijn naam zijn over heel de wereld.

Maar de beloning die Margherita het diepst gevoeld en het meest gewaardeerd zal hebben, was, dat zij in het hart van haar zoon de deugden zag toenemen, waarvoor zij het zaad gezaaid had; dat zij in zijn blikken de vrede las die hem overvloedig vulde; dat zij het geluk mocht smaken, beantwoord te hebben aan de goddelijke roeping; dat zij wist dat hij enkel en alleen maar de glorie van God zou verspreiden; dat zij de zichtbare en voortdurende hulp van de goddelijke Voorzienigheid bij al wat hij ondernam kon aanschouwen, dat zij hem steeds kon zien verlangen naar het redden van de zielen, naar het vernietigen van de zonde; dat zij hem vervuld wist van de vreugde, die ontstoken wordt door de gedachte aan de tegenwoordigheid van God, en door de Koninklijke Profeet aldus beschreven wordt: "Heel mijn leven wil ik Jahwe lofzingen, mijn God wil ik loven zolang ik besta. Moge Hem mijn lied behagen! Moge ikzelf mij in Jahwe verheugen! Maar de zondaars, o mochten die verdwijnen van de aarde! Mochten er geen goddelozen meer bestaan! Loof Jahwe, mijn ziel." (2)

(1) Ecclesiasticus, 30,2.

(2) Psalm 103,33.

NOTITIES

Agnelotti: vleespasteitjes: deegwaar waarbinnen wat vlees zit.

Barra rotta: gewoon baarspel: wie later de baar verlaat "breekt" de baar van de tegenstander die vroeger vertrok van de baar.

Cantus firmus: de Gregoriaanse melodie zelf.

Dagroede: vertaling van "giornata". Dit is een oude Piëmontese vlaktemaat van 38,10 are en is eigenlijk een stuk land dat per dag met een os kon omgeploegd worden.

De Donaat: van Aelius Donatus bedoelt hier de "ars minor" dwz. een Latijnse spraakkunst van ca. 350, voor de Romeinse jeugd geschreven. Talrijke aanvullingen bleken nodig voor de middeleeuwse jeugd, zodat deze donaat waarover hier sprake is nogal afwijkt van de oorspronkelijke.

Don Bocc: is het Piëmontees dialect van het Italiaanse woord "bocco" dat domkop, ezel, keikop betekent.

Emina: komt overeen met de Latijnse inhoudsmaat "hemina" en de Griekse maat "kotulé" en was 6 ciati of een halve sextarius = 0,273 liter. In Piëmont kende men de emina van 23,05 L. zo ook in Asti, Biella, Cuneo, Vercelli, Ivrea en Susa. In Aosta was de emina rasa (22,40 L.) te onderscheiden van de emina colma (28,97 L.). Te Bobbio was de emina 18,64 L., te Novara 15,80 L., te Turijn 22 L. te Valesia 7,29 L.

Galla: = kallespel. Een klein stokje (ongeveer 10 cm. lang en 5 cm. dik), langs ene of beide kanten puntig gemaakt, doet men met een stok van de grond omhoog springen door op de punt te slaan. In die sprong slaat men de "kalle" zo ver mogelijk weg. De tegenspeler(s) moet(en) de kalle terugslaan. Een primitief tennisspel, dat niet meer gespeeld wordt.

Goochelzak (bissaccia) = bazazza. De moderne school van goochelaars van onze tijd werd voorafgegaan door de "Taschenspieler", zo genoemd omdat zij rond hun middel een zak droegen welke dienst deed om de voorwerpen in te laten verdwijnen of ongemerkt voor de toeschouwers uit te halen. Zij traden vooral op jaarmarkten op... Zij waren al de prestidigitateurs, die aangewezen waren op hun vingerbehendigheid (Zie Simons van Oorschot: "Het kind en zijn ontspanning", blz. 121).

Het wiel maken: (fare la rondinella: aan een paal, rechtstaande in de grond, horizontaal hangen en draaien.

Obligaat zingen: (obligate muziek): de hoofdstem (melodie) zingend voordragen onder begeleiding van andere stemmen of instrumenten.

Onderwijs in de tijd van Don Bosco was zo georganiseerd:

- classi (corsi) elementari: 5 jaar, kinderen van 6 tot 11 jaar.
- Ginnasio : 3de jaar = grammaticaklassen
4de jaar = corso di umanita
5de jaar = classe di retorica

Deze 5 jaar ginnasio komen dus overeen met onze 6 jaar humaniora.

Oosterse ziekte: cholera.

Prati di Palermo: naam van een wijk (cfr "Veeweide") "zoet water").

Regione della Renenta: naam van een wijk.

Rosine: een vrome vereniging van oude jonge dochters; dus geen Zusters, maar iets zoals er nog vele zijn in Italië en die bijv. in Turijn de lijkstoet voorafgaan. De naam Rosine komt wellicht overeen met de stichteres, of de vrouw met meeste invloed... Het kan ook een spotnaam, volkse naam zijn afgeleid van het Italiaanse woord "roso", rozenplant.

Serra di Buttigliera: hoogvlakte van Buttigliera.

Susambrino: een wijk rond "Becchi".

Signor Cavaliere: eretitel, ridder...

Tarok: oud Italiaans kaartspel dat gewoonlijk door 3 personen werd gespeeld met 78 kaarten. Ook zevenkoningenspel genoemd.

I N H O U D S T A F E L

	Bladzijde
Eerste Hoofdstuk: Strijd tegen het Pausdom	
Tweede Hoofdstuk: Margherita Occhiena, de moeder van Don Bosco - Haar jeugd - Haar karakter - Stormachtige tijden - Een vrouw van voor- treffelijke deugden	11
Derde Hoofdstuk: Francesco Bosco een voorbeeld van een vader - Betreurenswaar- dige toestand van de Katholieke Kerk en van de parochies in Piëmont - Het huwelijk van Francesco met Margherita Occhiena - De geboorte van Giovanni Bosco - Dood van de vader van Giovanni	18
Vierde Hoofdstuk: Grote hongersnood in Piëmont - Gebrek in het gezin - De christelijke weduwe - Het geduld van Margherita bij de opvoeding van haar kinderen	26
Vijfde Hoofdstuk: De catechismus - De gedachte aan God - Het gebed - De eerste biecht - De arbeid - Eerste aanwijzingen voor de roeping van Giovanni	30
Zesde Hoofdstuk: De wijze moeder - De gehoorzame zonen - De terugkeer van de markt - Het verslag	35
Zevende Hoofdstuk: Verbeteringen - Het voorzichtige geduld van een moeder - De triomfen der moederliefde	39
Achtste Hoofdstuk: De grootmoeder - Kinderlijke eerbied en genegenheid van Margherita tegenover haar schoonmoeder - Eenheid van lei- ding in het gezin - Giovanni doet een goed woordje voor zijn broer bij zijn grootmoeder	44
Negende Hoofdstuk: Margherita maakt haar kinderen vertrouwd met reinheid, bedachtzaamheid en met een hard en verstorven leven	48

Tiende Hoofdstuk:

Een slecht handeltje - De gestolen kalkoen en een les in voorzichtigheid - De bewaking van de wijngaard - De kwelgeest en het moedige kind 52

Elfde Hoofdstuk:

De bezorgde herder - Nederigheid van Giovanni en zijn versterving bij het eten - Zijn gebed 59

Twaalfde Hoofdstuk:

De broers - Karakterschets van Giovanni - Giovanni leert lezen - De eerste school in Capriglio - Meester Lacqua en voortgang van Giovanni in de deugd - Giovanni schenkt vergiffenis aan wie hem beledigen - Zijn eerste getuigenissen bij de jongens 63

Dertiende Hoofdstuk:

De kermisklanten - Giovanni oefent zich in turnen en goochelen - Een tandentrekker 69

Veertiende Hoofdstuk:

Giovanni op zoek naar nestjes - Grappige avonturen en de lessen die zijn moeder daaruit trekt - Giovanni doet een levensgevaarlijke val uit een boom - Zijn verdriet over de dood van een lijster en het edelmoedige voornemen om zijn hart los te maken van het aardse 74

Vijftiende Hoofdstuk:

De bronnen van deze geschiedenis - Een kostbaar handschrift - De eerste droom - De zending van Giovanni 80

Zestiende Hoofdstuk:

Uitwerkingen van de eerste droom - Ontwikkeling van de kennis en van het geheugen van Giovanni - Zijn kracht en flinkheid en wonderbaarlijke sterkte - Verschillende anekdoten 86

Zeventiende Hoofdstuk:

Omgang van Giovanni met de kinderen - De verhalen - De winteravonden - De kleine kermisklant en zijn eerste patronaat - Met zang, spelen en acrobatische toeren voorkomt hij het beledigen van God 91

Achttiende Hoofdstuk:

Moeder Margherita voor Giovanni als een school van liefde ten opzichte van de armen, zwervers, pelgrims en gebrekigen - De goddelijke Voorzienigheid helpt Margherita in haar armoede - Het heilige doel waarvoor zij de behoeftigen opneemt 99

Negentiende Hoofdstuk:

Van zijn moeder leert Giovanni de liefde tot de deugd en de toeleg om belediging van God te verhinderen en het heil der zielen te bewerkstelligen 106

Twintigste Hoofdstuk:

Dood van de grootmoeder - Giovanni wordt voorbereid op zijn eerste heilige Communie - Zijn voornemens - De missiepreek - Ontmoeting met Don Calosso - Het wonderbaarlijke geheugen van Giovanni - Zijn blijde verwachting van de studies 113

Eenentwintigste Hoofdstuk:

De school van Morialdo - De seminarist Giuseppe Cafasso - Zijn gesprek met Giovanni - Zijn broer Antonio verbiedt Giovanni verder te studeren 120

Tweeëntwintigste Hoofdstuk:

De deugd op de proef gesteld - Giovanni wordt door zijn moeder naar Moncucco gezonden - Twee jaar lang is hij landbouwersknecht - Gehoorzaamheid tegenover zijn meesters, vlijt bij de arbeid, veelvuldig gebruik der sacramenten, volharding in het gebed, een goed voorbeeld voor allen - Giovanni onderricht de kinderen in de waarheden van het geloof en in de praktijk der vroomheid - Verzekert dat hij op zekere dag priester zal zijn - Zondagspatronaat in Moncucco 125

Drieëntwintigste Hoofdstuk:

Giovanni keert naar de Becchi terug - Goede herinneringen die hij bij de Moglia's achterlaat - Nieuwe vruchteloze pogingen om de studie te hervatten - Stichtelijk leven temidden van zijn kameraden - De moeders houden hem als een toonbeeld van deugd aan hun kinderen voor 135

Vierentwintigste Hoofdstuk:

Don Calosso neemt Giovanni in zijn huis op - Deling der familiegoederen onder de gebroeders Bosco - De dood van Don Calosso - Heldhaftige belangeloosheid van Giovanni - Zijn smart over de dood van zijn leermeester en weldoener 140

Vijfentwintigste Hoofdstuk:

Margherita stuurt Giovanni naar de school van Castelnuovo - Zij doet hem in pension bij de kleermaker Giovanni Roberto - Giovanni verwerft de sympathie van zijn kameraden - Zijn vorderingen bij de studie - Troost van zijn moeder - Hoe hij gevaarlijk gezelschap vermijdt - Hij zet zijn zending temidden van de jeugd voort - Hoe de priester volgens hem met kinderen moet omgaan 144

Zesentwintigste Hoofdstuk:

Don Virano trekt zich terug uit de school van Castelnuovo - Don Moglia volgt hem op - Ongedisciplineerde leerlingen veroorzaken tijdverlies - Geduld van Giovanni - Hij leert muziek, het kleermakersvak en smeden - Zijn bedrijvigheid om in zijn levensnoden te voorzien - De klimpaal 150

Zevenentwintigste Hoofdstuk:

Giovanni op vakantie - Eenzame verpozing gedurende de middagrust - Eerste herderlijke brief van Mgr. Luigi Frasoni, Bisschop van Fossano en administrateur van het Diocees Turijn - Een tweede droom - Giovanni wordt ingeschreven als student aan het college van Chieri - De pastoor en zijn dorpsgenoten dragen de kosten van zijn pensioen 155

Achtentwintigste Hoofdstuk:

Het vertrek van Giovanni naar Chieri - Goedheid der leraren - De eerste drie klassen van de grammatica - Moeilijk te verklaren gebeurtenissen 161

Negenentwintigste Hoofdstuk:

Voorzichtigheid van Giovanni bij de keuze van zijn vrienden - Hij helpt zijn kameraden bij de studie - De vrolijke kring - De praktijk der vroomheid - Het geluk van een goede biechtvader 167

Dertigste Hoofdstuk:

Giovanni leidt zijn kameraden naar de kerk en brengt hen tot de heilige sacramenten - De wandelingen gedurende de vakantiedagen - Zijn bijzondere devotie tot de Heilige Maagd - Genegenheid voor zijn familie - Dood van Paolo Braja - Giovanni keert terug naar Castelnuovo 173

Eenendertigste Hoofdstuk:

Giovanni keert terug naar Chieri en komt in de klas van de Latijnse Grammatica - Over de achting van zijn leraren en kameraden - Zijn nederigheid - Lessen aan de jongens van Chieri - Hij wordt gevormd - De Inspecteur van Onderwijs en de eindexamens - Zondagsschool in Morialdo - De eerste Heilige Mis van Don Giuseppe Cafasso 178

Tweeëndertigste Hoofdstuk:

Gedachte over zijn roeping - Giovanni besluit Franciscaan te worden - In Chieri woont hij bij een caféhouder - Hoe hij onbehoorlijke gesprekken verhindert - Schitterende lofspraak over zijn gedrag - De kosteloze les in Latijn aan de koster van de dom 185

Drieëndertigste Hoofdstuk:

Pastoor Don Dassano brengt Margherita op de hoogte van Giovanni's besluit om Franciscaan te worden - Edelmoedigheid van de christelijke moeder - Het gebrek dat Giovanni lijdt in het jaar van zijn IVde Latijnse - Zijn erkentelijkheid tegenover degenen die hem hulp bewezen hebben 190

Vierendertigste Hoofdstuk:

Giovanni geeft zich op voor het examen om bij de Franciscanen zijn intrede te kunnen doen - Droom en onzekerheid - Belangstelling die enkele ingezetenen van Castelnuovo voor hem koesteren - Een raad van Don Cafasso - Hij zet zijn studie in Chieri voort 194

Vijfendertigste Hoofdstuk:

De liefde van Giovanni voor zijn medeleerlingen kent geen uitzondering - Hij is de ziel van de ontspanning - Uitdaging van de kermisklant bij het lopen, springen, de toverstaf en de mastpunt - Met spelen voorkomt hij gevaarlijke gesprekken 198

Zesendertigste Hoofdstuk:

Lectuur en studie van de Italiaanse en Latijnse klassieken - Vriendschap van Giovanni met de jood Giona - Hij bekeert hem tot het Christendom 204

Zevenendertigste Hoofdstuk:

De naamdag van professor Banaudi en een ongeluk - Met een schitterend examen beëindigt Giovanni zijn humaniora - Zijn ontmoeting met de theoloog Antonio Cinzano - Vaderlijke genegenheid voor Giovanni van de nieuwe pastoor van Castelnuovo 209

Achtendertigste Hoofdstuk:

De klas van de retorica - Luigi Comollo en zijn omgang met Giovanni - Deze beschermt hem tegen enkele deugnieten - Nederige biecht - Stichtelijke voorbeelden van zijn vriend 213

Negenendertigste Hoofdstuk:

Goochelkunsten - Giovanni wordt van toverij verdacht - Hoe hij zich rechtvaardigt 220

Veertigste Hoofdstuk:

De paasvakantie - Giovanni gaat naar Pinerolo en vandaar naar Barge naar professor Banaudi - Reis naar Fenestrelle - Een storm en terugkeer naar Pinerolo, daarna naar Chieri - Een brief aan de heer Strambio - Giovanni wordt uitgenodigd omraad te geven over de roeping van Annibale 224

Eenenveertigste Hoofdstuk:

De genegenheid der professoren - Wonderbaarlijke veranderingen bij de jongens die van Giovanni bijles kregen - Getuigenissen van zijn deugd - Sobere levenswijze - Feest uit dankbaarheid - Weer twijfel over zijn roeping - Het toelatingsexamen tot het seminarie - De vakanties - Edelmoedige wedstrijd tussen Don Cafasso, Don Cinzano en anderen uit Castelnuovo, om Giovanni het nodige voor zijn intrede in het seminarie te verschaffen 229

Tweeënveertigste Hoofdstuk:

De inkleding - Een weinig gewenst feest - Levensregel - Intrede in het seminarie van Chieri 236

Drieënveertigste Hoofdstuk :

Het leven op het seminarie - De metgezellen - De veelvuldigheid van het gebruiken der heilige Sacramenten - Goed gevulde tijd - Een nieuwe droom - Ontspanning 241

Vierenveertigste Hoofdstuk:

Bereidwilligheid van Giovanni bij het bewijzen van diensten aan zijn metgezellen - Zijn innemend gezelschap - De oude vrienden van het gymnasium - De enorme kracht van Giovanni - Aan een groot gevaar ontsnapt 246

Vijfenveertigste Hoofdstuk:

Giovanni gaat met de prijs strijken - Hij bezoekt zijn vroegere meesters in Moglia - Hij wordt voorgedragen om als assistent en repetitor in het Grieks op te treden voor de jongens van het Koninklijk College in het afgelegen Montaldo - Hij vervolmaakt zich in het Grieks - Terugkeer in het seminarie - Zijn armoede 251

Zesenveertigste Hoofdstuk:

Luigi Comollo komt op het seminarie - Kostbare vruchten van een heilige vriendschap - Goedheid, nederigheid en geduld van Giovanni jegens zijn metgezellen - Het bezoek van de studenten van Chieri - De schoolclub is een heilige bond voor het in acht nemen der regels van het seminarie - Studies waar Giovanni zich mee bezighoudt -Achting en genegenheid van de bevolking van Chieri - Twee troostvolle gebeurtenissen 255

Zevenenveertigste Hoofdstuk:

De vakanties van de seminarist Giovanni Bosco - Landelijk feest - Het vioolspel - De jacht - Model van de seminarist op vakantie - Bijlessen aan enkele studenten - Studie van de gewijde geschiedenis, aardrijkskunde, Hebreeuws en Frans -De droom van Morialdo herhaalt zich - Voorspelling bewaardheid 265

Achtenveertigste Hoofdstuk:

De eerste preek van Giovanni in Alfiano - Zijn wandeling naar Cinzano om Comollo te bezoeken - Zijn politiek om aan een maaltijd te komen - Nieuwe bewijzen van zijn geheugen 272

Negenenveertigste Hoofdstuk:

Eeuwige opgewektheid van Giovanni Bosco - Kleinigheden - Belachelijke tucht - Een zanger verliest zijn bril - De verlegenheid van een burgemeester - Vervulling van een belofte 277

Vijftigste Hoofdstuk:

Het eerste jaar theologie - Nog een loffelijk getuigenis voor Giovanni - Zijn liefde voor de Kerkgeschiedenis en voor de Paus - Literaire academie onder de seminaristen - Giovanni Bosco ziekenoppasser - De vakantie - Bezoek van de vrienden - Giovanni preekt onweer in Alfiano - Hij vervangt de predikant bij onvoorziene ontstentenis in Cinzano en Pecetto - Weer een toespraak in Capriglio - Hij heeft een geringe dunk van zijn preken - Hij begeeft zich weer naar Cinzano - Gesprek met Luigi Comollo - Deze heeft een voorgevoel van zijn dood - Geestelijke roepingen 282

Eenenvijftigste Hoofdstuk:

De theologische studie - Giovanni wordt koster in de kapel - Edele vertrouwelijkheid tussen Comollo en Giovanni - De geestelijke oefeningen en de theoloog Giovanni Borel - Comollo wordt ziek - Een aanvankelijk ontzettende, later troostrijke droom - Zijn heilig afsterven - Zijn eerste verschijning 290

Tweënvijftigste Hoofdstuk:

Plechtige begrafenis van Comollo - Hij verschijnt voor heel een zaal van seminaristen - Giovanni op vakantie - Giorgio Moglia - Bij de theoloog Comollo - Naar Don Giuseppe Cafasso - Twee verheugende gebeurtenissen 299

Drieënvijftigste Hoofdstuk:

Giovanni wordt op het seminarie dodelijk ziek en geneest - Toediening der kleinere wijdingen - Een brief van zijn oudmeester Don Lacqua - Een voorspelling komt uit - Een gedicht voor de naamdag van de pastoor - Hij wordt door de bliksem getroffen - Mgr. Fransoni staat hem toe, een jaar minder te doen over de theologische studiën - Giovanni preekt in verschillende kerken - Zijn brief aan een voor het examen gezakte student - Hij ontvangt het subdiaconaat 306

Vierenvijftigste Hoofdstuk:

Giovanni gaat naar Avigliana en preekt er over de Heilige Rozenkrans - Hij bezoekt het wijdingsfeest van het Heiligdom San Michele - Romantische wandeling naar Coazze - Feest in Bardella en begrafenis van een levende - Erkentelijkheid van Giovanni tegenover de familie Moglia 314

Vijfenvijftigste Hoofdstuk:

Giovanni Bosco prefect van het seminarie - Prachtige lofrede op de seminarist Giuseppe Burzio - De betrekkingen tussen deze twee vrienden - Toenadering van Giovanni tot de Congregatie van de Oblaten van de Maagd Maria

319

Zesenvijftigste Hoofdstuk:

Giovanni legt de laatste examens in de theologie af - Zijn medeleerlingen huldigen hem - De geestelijke oefeningen ter voorbereiding op de priesterwijding - De eerste Heilige Mis van Don Bosco - De werkdadigheid van het woord - Indrukwekkende vermaning van moeder Margherita

326